ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՅՈՒԼԻՍ — VENDREDI 1ER JUILLET 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8838 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4639

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ապտիւլ Համիտի բացարձակապետութիւնը վերջ գտաւ 1908 Յուլիս 11/24ին, երբ վերստին կեանքի կոչուեցաւ 1876ի Սահմանադրութիւնը, որուն խմբագրութեան մէջ կարեւոր դեր էր կատարած Գրիգոր Օտեան, Միտհաթ փաշայի կողքին:

Քեմալական շարժումը վերջ տուաւ Սահմանադրական միապետութեան վարչաձեւին: Ջնջուեցան սուլթանութիւնն ու խալիֆայութիւնը եւ 1923 Հոկտ. 29ին հռչակուեցաւ Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը:

1924ին հրատարակուեցաւ Նոր Սահմանադրութիւն մը՝ եւրոպական երկիրներու օրինակին վրայ, ժողովրդավարական — աշխարհական — ազատական սկզբունքներով:

Իշխանութեան գլուխը սուլթանէն առնելով տրուեցաւ ժողովուրդին, որուն երկսեռ չափահաս քաղաքացիներու ազատ ու գաղտնի քուէներով ընտրուած ազգային մեծ ժողովը կը նշանակէր Հանրապետութեան նախագահը: Կառավարութիւնը պատասխանատու էր այդ օրէնսդիր ժողովին առջեւ:

Փորձը ցոյց տուաւ, որ հակառակ թուղթի վրայ գրի առնուած գեղեցիկ նշանաբաններուն, Հալքըն ու Դեմոկրատ կուսակցութիւնը սուլթաններէն աւելի մենատիրական վարչաձեւով կառավարեցին երկիրը:

Արդիւնքն եղաւ Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը:

Զինուորական կառավարութիւնը փոխանցման շրջանին համար որոշ սրբագրութիւններ մտցուց 1924ի Սահմանադրութեան վրայ, կարգ մը կէտեր ջնջելով եւ որոշ յօդուածներ աւելցնելով:

Նոր Սահմանադրութիւնը, որ ի զօրու պիտի ըլլայ մինչեւ խորհրդարանական նոր ընտրութիւնները, կը բաղկանայ չորս մասէ եւ 27 յօդուածներէ:

Յառաջաբանին մէջ կ'ըսուի թէ իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութեան վարիչները ոտնակոխ էին ըրած Սահմանադրութիւնը, ջնջած էին Թուրք ազգի անհատական եւ մարդկային բոլոր իրաւունքները, ազատութիւններն ու ապահովութիւնները, ընդդիմադիրներու հակշիռը անկարելի դարձնելով միակ կուսակցութեան մը մենատիրութիւնն էին հաստատած, մէկ խօսքով՝ Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը գործնապէս մէկ կուսակցական խմբակի վերածուելով՝ կորսնցուցած էր իր օրինականութիւնը:

«Ազգային Միութեան Կոմիտէ»ն, այսինքն պետական հարուածի միջոցաւ իշխանութեան գլուխ եկող զինուորականներու խմբակը իր այս արարքը արդարացնելու համար նոյն յառաջաբանին մէջ իբրեւ փաստ կը յիշէ Բանակի Ներքին Կանոնադրի 34րդ յօդուածը, որուն համաձայն «Թուրք հայրենիքին եւ ըստ Սահմանադրութեան ճշդուած Թուրք Հանրապետութեան օժանդակելու եւ զանոնք պաշտպանելու պարտականութիւնը» կը պատկանի բանակին:

Նկատի առնելով, որ «նախկին կառավարութիւնը հայրենակիցները իրարու դէմ հանելով կը վտանգէր Թուրք հայրենիքը եւ անոր ազգային գոյութիւնը, բանակը գործի անցած է յանուն Թուրք ազգին՝ կատարելով իրեն վիճակուած նուիրական պարտականութիւնը»: Առայժմ ցրուած է Ազգ. Ժողովը, որ կորսնցուցած էր ազգը ներկայացնելու հանգամանքը եւ ժամանակաւորապէս ձեռք առած է իշխանութիւնը:

Սահմանադրութեան առաջին յօդուածով, Ազգ. Միութեան Կոմիտէն յանուն Թուրք ազգին պիտի կառավարէ երկիրը, մինչեւ որ նոր Սահմանադրութիւն մը եւ ընտրական օրէնք մը ընդունուին ժողովրդավարական մեթոդներով եւ կեանքի կոչուի Ազգ. մեծ ժողովը:

Մինչ այդ, Ազգ. Միութեան կոմիտէն այս վերջինին պարտականութիւնները պիտի ստանձնէ լիովին:

Այս օրէնսդիր մարմնէն պիտի բխի նախարարական խորհուրդ մը

Զօրավար Ճէմալ Կիւրսէլ իր ձեռքին մէջ պիտի կեդրոնացնէ բոլոր իշխանութիւնները՝ զանազան անուններու տակ: Պիտի ըլլայ նախագահ «Ազգ. Միութեան Կոմիտէ»ին (խորհրդարան) եւ նախարարական խորհուրդին (վարչապետ), միաժամանակ բանակի ընդհանուր հրամանատար:

Սահմանադրութիւնը կը տրամադրէ նաեւ որ նախկին վարչաձեւի պատասխանատուները դատելու համար պիտի կազմուին Հարցաքննիչ Բարձր Ատեան մը եւ Գերագոյն Դատական Մարմին մը:

Ազգ. Միութեան Կոմիտէին անդամները գործի ձեռնարկած են արդէն, հետեւեալ երդումը ընելով ըստ Սահմանադրութեան 2րդ յօդուածին.

«Ինքզինքս նուիրեցի Թուրք ազգին, որուն հետ պիտի կապուիմ միայն բարոյականի, արդարութեան եւ մարդկային իրաւունքներու սկզբունքներով եւ խղճիս թելադրած համոզումներով, փոխարէնը առանց որեւէ ակնկալութիւն ունենալու: Հայրենիքին եւ ազգին երջանկութեան եւ գերիշխանութեան հակառակ ոչ մէկ նպատակ պիտի ունենամ: Ժողովրդավարական Հանրապետութիւնը պիտի կարգաւորեմ ըստ Սահմանադրութեան եւ իշխանութիւնը նոր Ազգ. Ժողովին փոխանցելու յանձնառութենէս պիտի չշեղիմ: Աս այս կ'երդնում պատւոյս, պարկեշտութեանս եւ բոլոր սրբութեանցս վրայ»:

Ժամանակը ցոյց պիտի տայ թէ նոր Վարիչները ինչ աստիճան պիտի յարգեն իրենց երդումը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԳՆԱՑՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵԿՆԻՆ

ԼԱԿՈՆԱԿԱՆ ԶԵԿՈՅՑՆԵՐ՝ ՓԱՐԻԶ ԵՒ ԹՈՒՆՈՒԶ

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ՉԷ ՈՐ ՖԵՐՀԱԹ ԱՊՊԱՍ ՓԱՐԻԶ ԳԱՅ

Առաջին հանգրուանը լրացաւ: Մըլէօնի նախապատրաստական խօսակցութիւնները վերջ գտան, առջի օր: Էֆ էլ Էնի բանագնացները Թունուզ պիտի վերադառնան:

Փարիզի եւ Թունուզի մէջ հրատարակուած զեկոյցները (ֆրանսական կառավարութեան եւ ալժերական «կառավարութեան») լակոնական են, ու չեն ճշդեր թէ բանակցութիւնները ձախողա՞ծ են թէ յաջողած:

Ֆրանսական կառավարութիւնը իր զեկոյցով կ'ըսէ.— «Մըլէօնի նահանգապետարանին մէջ տեղի ունեցած խօսակցութիւններու ընթացքին Յունիս 25էն Յունիս 29 — կառավարութեան ներկայացուցիչները հաղորդեցին ալժերական ըմբոստութեան արտաքին կազմակերպութեան բանագնացներուն թէ ինչ պայմաններով կարելի է կազմակերպել նախատեսուած խօսակցութիւնները, համաձայն զօրավար տը Կոլի առաջարկներուն պատուաւոր վերջ մը գտնելու կռիւներուն որոնք կը շարունակուին. լուծելու զէնքերու ճակատագիրը եւ ապահովելու կռուողներուն վիճակը:

«Նախապատրաստական այս խօսակցութիւնները վերջացած ըլլալով, բանագնացները պիտի մեկնին, անմիջապէս»:

Թունուզ «Ալժ. կառավարութիւն»ը իր կարգին կ'ըսէ.— «Մըլէօնի մէջ տեղի ունեցած խօսակցութիւնները վերջ գտան: Ալժերացի ներկայացուցիչները Թունուզ պիտի դառնան, հաշիւ տալու համար կառավարութեան»:

Զոյգ զեկոյցներէն յայտնի կ'ըլլայ թէ կողմերէն իւրաքանչիւրը հաստատ մնացած է իր տեսակէտներուն վրայ:

Հինգ օրերու ընթացքին, երկու կողմերը առաջարկներ եւ հակառաջարկներ ըրած են:

Ֆիկառոյի Թունուզի թղթակիցը, Մաքս Քլօ, կը գրէ.— «Էֆ էլ Էնի մարդոց յայտարարութեամբ, Պումէնճէլ, երեքշաբթի կէսօրէ վերջ Թունուզ հաղորդագրութիւն մը ղրկած է ըսելով որ նոր խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան: Քիչ ետք հաղորդած է թէ հաւաքոյթը տեղի չէ ունեցած: Մօրիսի եւ զօրավար Կաստինի փոխարէն, զինուորական մըն է (գնդապետ Մաթօ) որ ներկայացած է: Պումէնճէլի յանձնած է թղթիկ մը ուր ֆրանսական կառավարութիւնը կը մերժէր Ալժերացիներու հակառաջարկները»:

Ի՞նչ տեղի պիտի ունենայ, այժմ:

Պումէնճէլ Թունուզ պիտի երթայ նախ, զեկուցում տալու համար: «Ալժ. կառավարութիւն»ը քննութեան պիտի առնէ նոր կացութիւնը, ու հաւանաբար ժխտական պատասխան մը տայ: Կրնայ պատահիլ նաեւ որ կողմերէն մէկը նոր առաջարկներ ներկայացնէ, այս պարագային նոր խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան Փարիզի մէջ: Այս բոլորը, ինչպէս գիտել կու տան տեղական թերթերը, երկար ժամանակի կը կարօտի:

Ցամենայն դէպս, կողմերէն ոչ մէկը պիտի ուզէ ձախողութեան պատասխանատուութիւնը ստանձնել:

Ալժերիոյ մէջ, կառավարութեան պատուիրակը, Տըլուվրիէ, հանդարտութեան կոչ ըրած է: Եւ շեշտած.— «Ֆրանսական կառավարութիւնը ճշդած է թէ ինչ նիւթի մասին պիտի խօսուի՝ միայն կռիւները դադրեցնելու ձեւին»:

Այս կապակցութեամբ գիտել տուած է թէ սխալ է կարծել որ խօսակցութիւնները միայն զինուորական բնոյթ կրնան ունենալ: Անշուշտ, կրակի դադրեցումը զինուորական բնոյթ ունի, կայ սակայն, զէնքերուն եւ կռուողներուն ճակատագիրը: Այս վերջինները քաղաքացիական կեանքին պիտի վերադառնան: Կռուողներէն շատեր օտար հողի վրայ հաստատուած են: Այս բոլորը ցոյց կու տան թէ խօսակցութիւնները պիտի անցնին զինուորական սահմանները: Ցամենայն դէպս, կը շեշտէ թէ խօսակցութիւնները տեղի պիտի ունենան կառավարութեան գծած սահմաններուն մէջ:

Այս առթիւ կոչ կ'ընէ որ հաւատք ունենան Զօր. տը Կոլի վրայ, որ «անխորտակելի նկարագիր մը ունի»:

Աջէն ձախ մամուլը տարբեր աչքով կը դատէ այս նախնական խօսակցութեանց արդիւնքը: Կը թուի թէ անհամաձայնութեան գլխաւոր կէտը Ֆերհաթ Ապպասն է: Թունուզ կ'ուզէ որ այս ըմբոստացած ղեկավարը ընդունուի իբրեւ պետական ղեկավար, իսկ Փարիզ կ'ուզէ զայն միայն իբրեւ ըմբոստութեան պարագլուխը նկատել: Ալժ. Ազատ. Ճակատը չուզեր «Բալէի քաղքենիներու» դերը խաղալ: Ուրեմն մինչ աջակողմեան մամուլը «յաւակնոտ» կը նկատէ «Ալժ. կառավարութեան» պայմանները, ձախերը կը պաշտպանեն Ալժ. Ազատ. Ճակատը: Ճիշդ է սակայն թէ տը Կոլ չի կրնար ընդունիլ Ապպասը, այլ խօսքով մարդ մը որ կը կրակէ Ֆրանսացի զինուորներուն վրայ, կրակը դադրելէն յետոյ միայն կրնայ նստիլ անոր հետ: «Իմանիթէ»ի համար ամէն յոյս կորսուած չէ.— Խզում չկայ, բայց հաւանական է որ Ֆերհաթ Ապպաս չնախագահէ Փարիզ գալիք պատուիրակութիւնը, կը գրէ հինգշաբթի օրուան իր խորագրով:

Ի՞նչ նորութիւն կայ Յունիս 14ի ճառէն ի վեր, մէկ կարեւոր կէտ, Ալժ. Ազատ. Ճակատը գիտէ այսօր թէ ի՞նչ են Ֆրանսայի պայմանները, իրեն կը մնայ ըսել թէ կրնայ ընդունիլ թէ ոչ:

× Նախագահ Հապիպ Պուրկիպա յայտարարեց թէ պատրաստ է Թունուզը ֆրանսական հասարակապետութեան անդամ ընելու եթէ այդ պարագան օգտակար կրնար ըլլալ Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ:

ՆՈՐ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը պաշտօնապէս կը հաղորդէ որ դպրոցական վերամուտին, Հաստատութեան մէջ պիտի բացուին յաւելուածական դասարաններ, վարժարանին մէջ իսկ կատարելու համար պետական ուսումնական ծրագրին, պաքոյի երկրորդ մասը՝ տարրական թուաբանութիւն եւ փորձառական գիտութիւններ:

Classes de Math-Elem et Sciences-Ex

Մեր կարգին, ուրախութեամբ հրատարակելով այս լուրը կը յուսանք որ բազմաթիւ երիտասարդներ պիտի օգտուին այս պատեհութենէն, իսկ անոնք որ շրջանաւարտ եղած էին քանի մը օր առաջ, պիտի կարենան տարի մը եւս վայելել Մխիթարեան Հայրերու հայեցի դաստիարակութիւնը եւ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին ընկերական մթնոլորտը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ կը շարունակէ յարձակիլ Արեւմուտքի վրայ, Օսլոյի մէջ: Շեշտած է.— «Հարցը որ կը ծագի ան է թէ կարելի՞ է շարունակել խօսակցութիւններ որոնց նպատակն է քօղարկել պատերազմ պատրաստող քաղաքականութիւն մը»: Միկոյեան հոս կ'ակնարկէր Ժընեւի խօսակցութեանց:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. Միութեան կոմիտէն որ հանրապետութեան գերագոյն ղեկավարութիւնն է, չորս յանձնախումբերու բաժնուեցաւ: Ապահովութեան յանձնախումբ՝ 11 անդամ, տնտեսական՝ 10, ընկերային հարցերու՝ 10, հանրային շինութեանց՝ երեք: Երեք հոգինոց դիւան մը կ'ապահովէ այս չորս յանձնախումբերու գործակցութիւնը:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Վիէննա գացած է: Աւստրիոյ իր այցելութիւնը երկու հանգրուաններէ պիտի բաղկանայ: Առաջին չորս օրերը մայրաքաղաքը պիտի մնայ ու տեսակցի հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին հետ: Պաշտօնական ընդունելութիւններ պիտի սարքուին ի պատիւ իրեն: Չորս օր ալ երկրի այլ եւ այլ շրջանները պիտի այցելէ: Հաւանական է որ քաղաքական խօսակցութիւններ տեղի ունենան, Վիէննայի մէջ: Խորհրդային վարչապետը տնտեսական եւ առեւտրական գործակցութեան առաջարկներ պիտի ներկայացնէ, ըստ Վիէննայի լաւատեղեակ շրջանակներուն:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.—

1.— Մեր աշխատակիցը բանաստեղծ Արսէն Երկաթ, որ կուգայ Գահիրէէն, — ամառնային իր արձակուրդը պիտի անցընէ Փարիզ:

2.— Մեր աշխատակիցը, ընկեր Արամ Մուրատեան որ կուգայ Թեհրանէն, շրջապտոյտ մը կատարելու արեւմտեան Եւրոպայի մէջ:

ՀԱՅ ԳՐԵՐՈՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Գ.

Կարելի է 8 փունթոյին տեղ 8 փունթօ գործածել, տասնին տեղ տասը, եւայլն, բաւական է համեմատաբար մեծ աչքով չինել տառերը, (ԽՄԲ.— Այստեղ նմոյշներ տրուած են ութ փունթոյով, տասը փունթոյով, 12 փունթոյով, բայց երեք տեսակ գիրերով՝ նոյն նախադասութիւնը, ցոյց տալու համար գրուած միջոցը):

Մինչեւ օրս երեւցած խորհրդածութիւններէն, որ լրագրութեան եւ բանավէճերու մէջ տեղի ունեցան, գիտեցինք որ տպագրական հիմնական ծանօթութիւն մըն է որ կը պակսի բանաւէրներուն:

Տառարջիչներուն գիմաց մեղուաջան աշխատութեամբ տքնող գրաշարի տարրական ծանօթութիւնն անգամ պակաս կը թուի անոնց, որոնք կ՚անգիտանան թէ տառերուն մեծութիւնը ոչ թէ անոնց աչքէն, այլ խարիսխէն (քառակ) է որ կը չափուի:

Հետեւաբար բուն տառերու երկայնքը կարճեցնելով վաստկելիք բան չկայ, որովհետեւ վեց փունթոյին խարիսխը կը մնայ վեց, եւ ութ փունթոյինը ութ կամ տասը փունթոյինը տասը:

Լայնքէն սակայն կարելի է վաստկիլ նեղ աչքերով չինելով այդ գրերը: Գեղագրին կ՚իյնայ, այս պարագային, տալ գրերուն իրենց յատկութիւնը:

«Մեր տպագրական տառերը, կ՚ըսէ Զօպանեան տառաքննադատը, իրենց չեղութեամբ, անոնցմէ ոմանց ծաւալով, անոնցմէ մեծ մասին քառակուսի ձեւով, շատ աւելի տեղ կը բռնեն քան լատին կլոր ու կոկիկ տառերը»:

Թանձր ծաւալով տառերուն վրայ վերջը պիտի խօսինք:

Ուստի մնացածներուն համար 38ի վրայ 31 հատ՝ կը հարցնենք Զօպանեանին.— Ձեռքերնիդ առած ու համեմատա՞ծ էք մեր գրերը, սա լատին կոկիկ անուանածներնուդ հետ: Անշուշտ ո՛չ: Ուստի խնդրեմ առէք նու տառը ու պիտի տեսնէք որ լատինականէն աւելի նուրբ խարիսխ ունի մերինը,— այսպէս եւ Գ, Կ, Ո գիրերը:

Աւելի օրինակ մը նրբագիծ գրերու թշնամիներուն: Լատին Ի գիրը հաւասար խարիսխ ունի մեր Լին, որ ծայրը պոչ մըն ալ ունի: Մեր Յ գիրը աւելի բարակ է քան էֆը կամ Ժին: Մեր Հ գիրը հաւասար է լատին Լին (8 փունթոյին մէջ) եւ Ե գիրն ալ լատին Էին: Այսպէս մի առ մի:

Ուրեմն մեր տիտութեամբը 31 անմիջուկ գրերուն յանցաւորի չափիկ հաղցնելը ներելի չէ:

Եաղուպեան ուրիշ առաջարկ մըն ալ ունի: «Մազային եւ պոչաւոր գծերը վերացնել ըստ հնարաւորութեան եւ դրանով կանխել տառերի չուտ կոտրուիլը»:

Զօպանեան ալ կ՚ըսէ. «Ծ. Արամեանի յօրինած տպագրական տառերը, լատին տառերու բոլոր յատկութիւններն ունին ... յստակ են, սեղմ, ուղիղ եւ աւելի կորային են քան քառակուսի»:

Այս անգամ լատինամոլութիւնը մեր թունդ հայրենասէրներու ոգնածուծին մէջ թափանցեր է, ի՛նչ փարատոքս:

Ընթերցո՛ղ, դու առ հայերէն ու եւրոպական գրքեր եւ բա՛ց որեւէ էջ ու համեմատէ, այդ լեզուներու գրերէն ո՛րն աւելի մազային նրբագծեր ունի: Ինծի կը թուի թէ Ա գրէն մինչեւ Զէթ գրեթէ լատին գիր մը չկայ որ նրբագիծ չունենայ: Հայերէն Վ եւ Լ գրերուն նրբագիծն է որ ջնջել կ՚ուզուի: Զօպանեան կը յիշէ Լամարթինի «Դաշնակք» կամ «Մասեաց Աղաւնին» Ծ. Արամեանի լատինաձեւ տառերով տպուած: Կը թելադրենք որ անգամ մըն ալ լաւ աչքէ անցրնէ զանոնք, եւ պիտի տեսնէ որ այդ գրերը աչքը կը խտտղեն եւ ընթերցումը կը դժուարացնեն: Այս խտղտումը առաջ կուգայ նրբագծերէն որով բեռնաւորուեր են հայ տառերը լատինաձեւի վերածուելու ատեն:

Կը համարիմ թէ այդ անպատեհութիւնը զայն գեղագրողն ալ զգացած ըլլալով, միւս գաղափարած գրերուն մէջ զանց ըրեր է:

Հ. Յովհ. Սորկունեան 1843 թուականներուն երբ Փարիզու մէջ չինել տուած է տպարանիս այժմու տառերուն մեծագոյն մասը, հնարած է նաեւ հայ տառերու կանգուն ձեւը, որու հետեւողութեամբ եւ փոփոխումներով չինուած են, ապա Ծ. Արամեանիններն Հ. Գ. Այվազովսքիի առաջնորդութեամբ, սակայն սանս քոմմէօնը զայն չէ ընդունած, հակառակ ցոյց տրուած համակրութեան,

Հայերէն այբուբենին մեծագոյն յանցանքներէն մէկն ալ շատ մելան սպառելն է եղեր, անոր համար սպաննելու է գինքը: Բայց նկատի առնելու է որ լատինական ընթերցման յարմարագոյն գրերը համարուած են Պոտոնեան կոչուածները, որոնք քիչ մը աւելի հաստ աչք ունենալով չեն յոգնեցներ տեսութիւնը, ինչպէս են մեր բոլոր գրերը:

Եթէ մելանի խնայողութիւն ընել կ՚ուզուի աւելորդ ծախքէ խուսափելու համար, խորհուրդ կուտանք եթէ ոչ առաջնակարգ, այլ գէթ քիչ մը բնտիր մելան գործածել, այն տեսակ մելաններէն՝ որ մամուլի կաղամարին մէջ ալ կարելի է օրերով պահել, որ միեւնոյն ժամանակ գրերը քիչ կը փճացնեն եւ թէ 30 առ հարիւր ալ օգուտ կը ձգեն իրենց սպառումին մէջ: Այս բաներս տպագրիչներուն համար չէ, անշուշտ անոնք գիտեն, այլ հայ գրի ձրի քննադատներուն:

Այս խորհրդածութիւններն ըրած ժամանակ չենք մերժեր թէ տառերու վրայ կարելի չէ բնաւ փոփոխութիւն բերել:

Լ. Եաղուպեան գովելի գաղափարն ունեցած է եռատամն այբը երկուքի վերածելու, փոքրկացնելով երկաթագիր այբը, մէջն առնելով նաեւ աջակողմեան յաւելուածը: Այս բարեփոխութիւնը 40 առ հարիւր ձուլումի խնայողութիւն կը բերէ՝ տպագրական միւս առաւելութիւններէն զատ:

Կան գրեր, որ իրարու նման են, օրինակ Ծ = Զ, Ղ = Զ: Արամեան եւ ուրիշներ այս գրերը փոխած են՝ գլխագիրները փոքրացնելով եւ գրելով տողին վրայ կամ ցցունները սեղմելով: Նոյնպէս վերածած է տիւնը՝ տալով անոր Էս գրին ձեւը, որպէսզի եռատամ այբին հետ չշփոթուի: Կիւրեղեան Հ. Իգնատիոս արքահայր իր վերջին գաղափարած տառերուն մէջ տիւնին միջին գիծը նրբացուցած է: Կը համարինք որ եթէ եռատամ այբը երկուքի վերածուի, կարելի է տիւնը վերջին ձեւովն ալ պահել: Եթէ Ղ, Լ, Վ գրերուն նրբագծերը կոտրելու ենթակայ են, կարելի է իրենց գիրքերը պահելով, օրինակ ղատը երկուքի պէս գրել, նոյն ձեւը տալ լիւնի գծին, նոյնպէս ընել Վ գրին՝ աջակողմեանին:

Ասոնք սակայն փոփոխութիւններ են, որ Լ. Եաղուպեանի նման մը չի կրնար հնարել, այլ այնպիսի մէկը՝ որ օժտուած ըլլայ արուեստին երկու կարեւոր յատկութիւններով,— նուրբ ճաշակ եւ ճարտար գեղագրութիւն,— որոնցմէ Լ. Եաղուպեան կը թուի զուրկ ըլլալ:

Հ. ՎՐԹԱՆԷՍ ԽԱՆՓԷԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՅԵՏ-ՊԱՏԵՐԱԶՄԵԱՆ ՃԱՓՈՆԻ ՈՂԲԵՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

«Նիւ Եորք Հերալտ»ի մէջ Տէյվիտ Լոբէնսի ստորագրած մէկ յօդուածէն կը քաղենք հետեւեալը:

Խե՛ղճ Ճափոն:

Քսան տարի առաջ իր փառասէր ղեկավարները զինքը պատերազմի մղեցին եւ ամբողջ կայսրութիւն մը կորսնցուցին: Այսօր՝ Մոսկուայէն ներշնչուած իր «ձախ թեւը» կ՚ուզէ զինքը նետել համայնավարութեան գիրկը, որ համապատասխան է Բ. աշխարհամարտէն ի վեր ձեռք ձգուած ժողովրդավարութեան ու ազատութեանց կորուստին:

Մեծ է Ճափոնի ողբերգութիւնը. շատ աւելի ծանրակշիռ՝ քան Ամերիկայի երեսին նետուած ձեռնոցը, որովհետեւ կրնայ տնտեսական ծանր հետեւանքներ ունենալ: Մինչդեռ համեմատաբար անկարեւոր է այն պարագան, որ Ամերիկայի այսպէս կոչուած «հեղինակութիւնը» ժամանակաւոր կերպով վնասուած է Ծայր. Արեւելքի մէջ՝ պարզապէս անոր համար, որ Ճափոնի կառավարութիւնը փողոցի խուժանին պնդումներուն տեղի տալով, խնդրեց չեղեալ նկատել Նախագահ Այզընհաուըրի ուղղուած հրաւէրը:

Ի վերջոյ, Ամերիկայի հեղինակութիւնը Ճափոնի խուժանէն կախուած չէ: Մ. Նահանգներու համար վարկի ու հեղինակութեան անկման հարց չի կրնար ծագիլ, պարզապէս որովհետեւ համայնավարութիւնը խուժան մը կը գնէ: Ինչ որ շատ աւելի լուրջ ու ցաւալի է, այն է, որ Մ. Նահանգներու եւ Ճափոնի միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւնները ծանր հարուած ստացան Ճափոնցիներու խսկ կողմէ:

Ոչ ոքի համար գաղտնիք է, թէ համայնավարութիւնը ինչու յաջողեցաւ թափանցել Ճափոնի մէջ.— առաւելագոյն չափով օգտագործեց վերջին աշխարհամարտին ընթացքին Հիրոշիմայի եւ Նակազաքիի վրայ նետուած հիւլէական երկու ռումբերուն խրողութիւնը: Այս, եւ Ճափոնի պարտութենէն վերջ ամերիկեան զինուորական գրաւման առթած նուաստացումը ուշ կամ կանուխ իրենց ազդեցութիւնը պիտի ունենային ժողովուրդին զգացումներուն վրայ:

Պատմութիւնը մեզի ցոյց կուտայ, թէ 1870ի պատերազմէն գրեթէ դար մը վերջը, Ֆրանսա տակաւին ներած չէ Գերմանիոյ՝ Ալզաս-Լոռէնի կորուստը, եւ շատերու սրտին խորը թաղնուած այս զգացումը յաճախ ժխտական չուք մը կը ձգէ երկու երկիրներուն այսօրուան բարեկամական յարաբերութեանց վրայ:

Մ. Նահանգները պաշտօնապէս երբեք ցաւ չեն յայտնած Ճափոնի վրայ նետուած հիւլէական երկու ռումբերուն համար, քանի որ կը մտածեն թէ Փըրլ-Հարպըրի ռմբակոծումը նուազ ծանրակշիռ արարք մը չէր: Ցամենայն դէպս, յետ-պատերազմեան ամերիկեան քաղաքականութեան մէջ, ճափոն եւ ամերիկեան բարեկամական յարաբերութեանց ստեղծումը Մ. Նահանգներու գլխաւոր նպատակներէն մէկը եղած է: Որեւէ մէկ ատենէ աւելի անհրաժեշտ դարձած է այսօր, որ Արեւմուտքը զինուորական զօրաւոր դաշնակիցներ ունենայ Ծայր. Արեւելքի մէջ: Մոսկուան, իր հերթին, կը փայլէ համայնավար Չինաստանի բարեկամութիւնը,, որու շնորհիւ կրցաւ համայնավարութիւնը տարածել Քորէայի մէջ, տեւական ահազանգի մէջ պահել Ֆորմոզայի Ազգայնական Չինաստանը եւ տեւական սպառնալիք մը դառնալ Փիլիփփեաններու եւ հարաւ-արեւելեան Ասիոյ անկախ միւս երկիրներուն գլխուն:

Համայնավարութիւնը մուտք գործած է ոչ միայն Ծայր. Արեւելքի, այլ նաեւ Հարաւային Ամերիկայի, մասնաւորաբար Գուպայի մէջ, Մ. Նահանգներու քթին տակ: Համայնավար խառնակչութիւնը զգալի է Միջին Արեւելքի մէջ ու Ափրիկէի ամէն կողմը, մէջն ըլլալով նաեւ հարաւային Ափրիկէն, ուր սեւ ու ճերմակ ցեղերու տարիներու խաղաղ համակեցութենէ մը վերջ նոր-նոր ի յայտ կուգան ցեղային պայքարներ: Նոյնիսկ Մ. Նահանգներու մէջ, վերջին ամիսներուն, երկրին հարաւային նահանգներուն մէջ, կազմակերպուած ցոյցերը «սեւամորթերու կողմէ), Համայնավար խառնակչութեան կը վերագրուին նախկին նախագահ Թրումընի նման աչքառու անձերու կողմէ:

Այսօրուան վիճակը առաւելապէս կը պարտինք Մ. Նահանգներու, ինչպէս նաեւ Անգլիոյ ու Ֆրանսայի «ձախակողմեան»ներուն ճնշման, որոնք ի գին խաղաղ գոյակցութեան, կ՚ուզէին միշտ տեղի տալ Խ. Միութեան պահանջներուն առջեւ: Նոյն «ձախակողմեան» հոսանքն էր, որ պարտադրեց որ նախագահ Այզընհաուըր Մեծերու ժողովի մասնակցի: Նոյն «ձախակողմեան» հոսանքն էր,. որ պնդեց թէ Խրուշչեւի «խաղաղ գոյակցութեան» առաջարկը ուրախութեան ազդակներով պէտք է ընդունուի: Միշտ «ձախակողմեան» հոսանքն է, որ անվերջ կը պահանջէ որ Մ. Նահանգները ճանչնան Համայնավար Չինաստանը. բան մը, որ մահացու հարուած պիտի տայ Ծայր. Արեւելքի մէջ ամերիկեան ռազմական ուժին:

Ամերիկայի նախագահական ընտրութեանց արդիւնքը ինչ ալ ըլլայ, երկու կարելիութիւն միայն կը ներկայանայ Դեմոկրատ կամ Հանրապետական վարչաձեւին.— կամ նոր աշխարհամարտ մը սկսիլ. (երկու կուսակցութիւններէն եւ ոչ մէկը այսպիսի վտանգ մը աչք պիտի առնէր): Եւ կամ՝ «կրակին դէմ կրակով պայքարիլ». այսինքն՝ աւելի շատ դրամ ծախսել լաւագոյն ու աւելի ընդարձակ քարոզչութեան համար. աւելի դրամ ծախսել դաշնակից երկիրներու տնտեսութիւնը կայուն վիճակի մէջ պահելու համար, եւ աւելի դրամ ծախսել Մ. Նահանգներու ինքնապաշտպանութեան կարիքներուն համար, որպէսզի յանկարծական յարձակման մը կարելի ըլլայ դիմադրաւել: Ու այս բոլորէն յետոյ, այսպէս կոչուած «ազատականները» հարկադրաբար պահանջելէ, որ հաշտութեան եզր մը գտնենք Խրուշչեւի ու նմաններուն հետ. դադրին պահանջելէ, որ Մ. Նահանգները ճանչնան Համայնավար Չինաստանը. դադրին անոնց հակամերժելի թայթելէ Ռուսիոյ քարոզչութեան՝ մեր ներքին անհամաձայնութեանց շուրջ, այն ատեն միայն կրնանք յուսալ, որ «պաղ պատերազմ» կը շահինք:

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Արեւմտեան Պերլինը մշակութային կեդրոն մըն է: Ահա այս է պատճառը, որ հոս տեղի կ՚ունենան գրեթէ անընդհատ համաժողովներ, հանդիպումներ, ցուցահանդէսներ՝ միջազգային դէմքերու ներկայութեան: Եթէ քաղաքական տեսակէտով մեկուսացման դատապարտուած կը համարուի ոմանց կողմէ, կ՚ուզեն ապացուցանել գերման վարիչ շրջանակները թէ տակաւ արուեստական եւ անընական է, եւ Պերլին կոչուած է վերստին դառնալու ամբողջ Գերմանիոյ մայրաքաղաքը թէ՛ մշակութային եւ թէ՛ քաղաքական մարզի մէջ:

Այսօր սկսաւ շարժապատկերի փառատօնը: 10րդ տարին է որ կը կատարուի Պերլինի մէջ: Այս տարի կը մասնակցին յիսուն երկիրներու շարժանկարի ներկայացուցիչներ: Պիտի ներկայացուին 82 կտորներ, 35 կտորը առաջին անգամ, եւ 17ը՝ Եւրոպայի մէջ առաջին անգամ ըլլալով: Ուրեմն Քանի եւ Վենետիկի շարժանկարի փառատօներու մրցակից մը դարձած է Պերլին, ուր մեծ եռուզեռ մը կը բնորոշէ այն մեծ հետաքրքրութիւնը, որ կայ շարժանկարին շուրջ: Քուրֆիւրստենդամ պողոտան դրօշազարդուած է, եւ պանդոկներու առջեւ, շարժանկարի մեծ թատրոններու մուտքերն ու շրջափակները լեցուն են տեղացիներով եւ արեւելեան մասին մէջ բնակող Գերմանացիներով,— այս վերջինները կ՚օգտագործեն առիթը «ոչ-քաղաքական» բնոյթ ունեցող շարժապատկեր տեսնելու:

Այլապէս նշանակելի են նաեւ վերջին երկու շաբթուան մէջ տեղի ունեցած մշակութային անցքերը:

Յունիս 16ին տեղի ունեցաւ «Մշակոյթի ազատութեան միջազգային համաժողով»ը, որուն հրաւիրուած էին 250 մտաւորականներ եւ գործիչներ յիսուն օտար երկիրներէ: Մեծանուն անձնաւորութիւններ, ինչպէս Թէոթոր Հօյս, Ճորճ Քէննան (ամերիկեան նախկին դեսպան Մոսկուայի), Ռէմոն Արոն (Ֆիկառօ), Ցայարբրակաչ Նարայան (Հնդիկ, կանոնի բարեկամը), Ց. Ռ. Օպըրհայմեր (ամերիկացի՝ ջրածին ռումբի մասնագէտ, որ հրաժարած է գործելէ մարդասիրական սկզբունքով), Իննացիօ Սիլոնէ (իտալացի), Սալվատոր դէ Մադարիագա (սպանացի), Դէնի դը Ռուժըմոն (Զուիցերացի փիլիսոփայ), Գրոսման (Անգլիա), Փրօֆ. Միքայէլ Իոլանյի, Փրօֆ. Գարլօ Շմիթ եւ ուրիշ ականաւոր ներկայացուցիչներ զանազան աշխարհներէ եւ ափրիկեան նորահաստատ երկիրներէ արտայայտուեցան մինչեւ 23 Յունիս տեւող համագումարներուն ընթացքին թէ բանախօսութիւններով եւ թէ վիճաբանութիւններու մասնակցելով:

Մշակոյթի ազատութիւնը սահմանել, պատմական եւ փիլիսոփայական տեսակէտներով բացատրել, աշխարհի ներկայ կացութիւնը դիտել եւ եզրակացութիւններ հանել — ահա պարտականութիւնը որուն նուիրուած էին բոլոր արտայայտութիւնները:

Փակման հանդիսութեան ընթացքին երկիւղած լռութեան մէջ ունկնդրուեցաւ Բորիս Պաստերնակի մէկ քերթուածը ռուսերէն եւ գերմաներէն լեզուով արտասանուած:

Յունիս 18ին բացումը կատարուեցաւ «Արուեստներու Ակադեմիային», արեւմտեան Պերլինի Հանչա թաղամասին մէջ, որ Թիըրկարդընի շրջանին մէջ կ՚իյնայ, եւ ուր կը գտնուի նաեւ համաժողովներու

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԷՆ

ՊԵՏՐՈՍ ԳՉԻԿԵԱՆ

Միացեալ–Նահանգներու Փոնթիաքի ծերերու հիւանդանոցին մէջ, Ապրիլ 15ին մեռած է Սեբաստիոյ Կոլատն գիւղացի Պետրոս Գչիկեանը :

Հանգուցեալը ծնած էր 1894ին, Կոլատն : Իր նախնական կրթութիւնը ստացած՝ տեղւոյն նախնական դպրոցին մէջ :

Թրքական պաբեպատիր սահմանադրութեան օրերուն, 1910ին, Պետրոս տակաւին դպրոցական պատանի, պանդուխտի ցուպը ձեռքն առած կը մեկնի Աւետեաց երկիրը՝ Ամերիկա :

1915ի Մեծ Եղեռնի ատեն կը կորսնցնէ իր ծնողքներն ու հարազատներէն շատերը: Տէր Զօրի անապատներէն հայ բեկորներու արձակած աղեկտուր հառաչանքներուն մէջ կը փնտռէ իր սիրելիները եւ բախտի երջանիկ դիպուածով մը, կը գտնէ իր երկու հարազատ քոյրերը, ողբալի պայմաններու մէջ: Իսկոյն օգնութեան կը հասնի :

Համագիւղացի ազգային մեծանուն հերոս Մուրատի շունչին տակ, տակաւին պատանի, յարած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Տիթրոյիթի եւ Փոնթիաքի հաւատաւոր գործօն ընկերներէն մէկն էր մինչեւ իր մահը : Սիրուած ու յարգուած էր իր բոլոր ընկերներէն եւ բարեկամներէն: Բնատուր ընդունակութիւններով եւ ինքնազարգացումով կրցած էր որոշ մտաւոր պաշար ամբարել: Անխարդախ Հայ եւ ջերմ հայրենասէր մըն էր :

1952ին, քառասուներկու երկար տարիներու պանդխտութենէ վերջ, Հայրենաբաղձութեան կարօտէն մղուած, կը մտադրէ այցելել իր ծննդավայրը, համբուրել հայրենի աւերակները, եւ ապա մեռնիլ : Թուրք–ամերիկեան բարեկամութենէն օգտուելով, տարիներու փայփայած երազի իրականութեան կը վերածէ, ի գին ամէն զոհողութեան: Ջերմեռանդ ուխտաւորի մը պէս կ'երթայ Կոլատն, կը դրկէ հայրենի աւերակներն ու արցունքով կը թրջէ: Ուրուականի մը պէս կը թափառի օրերով մեր նահատակներու արեան հետքերուն վրայ եւ վերադարձին իր սրտաճմլիկ տպաւորութիւնները կը հաղորդագրէ իր զարմիկին՝ ընկեր Վ. Համբարձումեանի, որ 1957ին, Հայրենիք ամսագրի Յունիս–Յուլիս թիւերուն մէջ կը հրատարակէ «Վերջին անգամ» խորագրով յօդուածաշարք մը :

Պետրոսի վաղաժամ մահը խոր վիշտ կը պատճառէ ոչ միայն իր հարազատներուն եւ համագիւղացիներուն, այլեւ զինքը մօտէն ճանչցող բոլոր ընկեր–բարեկամներուն :

Ինչ զուրգուրանքով հայրենի տունէն պտղունց մը հող բերած կը խնկարկէր իր տան մէջ:

Այսօր, օտար երկնքի տակ կը փակէ իր աչքերը, բայց այդ օտար հողին խառնուած են իր բերած հայրենի հողին հիւլէները, իր աւերակ ծննդավայրին պատրանքը տալով միշտ :

Այս քանի մը տողերը, սիրելի Պետրոս, թող անթառամ ծաղկեփունջ մը նկատուին, քու հայրենապաշտ նորաբաց շիրմին վրայ :

Վ.

յատուկ մեծ շէնքը՝ շինուած Բենիամին Ֆրանկլինի հիմնարկութեան նուիրատուութեամբ :

Արուեստներու Ակադեմիային այս շէնքն ալ քառասուն տարի առաջ Ամերիկա գաղթած գերմանացի մը շինել տուաւ իբր անձնական նուէր Պերլինի: Մեկենասը Հենրի Հ. Ռայշհոլդ, եօթը միլիոն մարք ծախսեց շէնքին համար եւ ներկայ էր բացման հանդէսին: (Թէեւ չորս միլիոն նախահաշիւ եղած էր):

Ակադեմիան ունի 700 հոգինոց թատերասրահ մը եւ ուրիշ սրահներ երաժշտական եւ գեղարուեստական հաւաքոյթներու համար: Այստեղ պիտի մշակուին նոյնպէս նկարչութեան եւ կերպարուեստի ճիւղերը եւ պիտի ցուցադրուին: Արուեստով հետաքրքրուող ժողովուրդին տունը պիտի ըլլայ ասիկա, եւ մեկենասին ցանկութիւնն է՝ հեռու պահել արուեստի մշակումը քաղաքական կողմնակալութիւններէ :

Եթէ արձանագրեմ, որ Յունիս 22ին Արեւմտեան Պերլինի կրթական համալսարանի (բարձրագոյն վարժարանի ուսուցիչ պատրաստելու համար) նոր շէնքին հիմնաքարը զետեղուեցաւ քաղաքապետ Վիլլի Պրանդի կողմէ, եւ այդ շէնքը պիտի շինուի ինը միլիոն մարք ծախսուելով, այն ատեն կրնաք համոզուիլ թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ միայն «տնտեսական հրաշք» չէ, որ կը կատարուի, այլ եւ ջանք կը թափուի մշակութային զարգացման :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

ՎԻԷՆ, (Յատուկ) — Նախորդ թղթակցութեանս մէջ անցողակի փափաք յայտնած էի հանդիպումներ, եղբայրական շփումներ ունենալու մարզական գետնի վրայ Հ. Մ. Ը. Մ.ական եւ ուրիշ որեւէ հայկական խումբերու հետ :

Մեր բաղձանքը իրականացաւ: Կիրակի, Յունիս 5ին Հոգեգալստեան տօնին առթիւ, շատ գեղեցիկ եւ նպաստաւոր օդով մը, Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մեր քոյր Միութեան փոխադարձ այցելութիւնը ունեցանք:

Երկու խումբերը, իրենց ընկերացող բարեկամները եւ բոլոր ներկաները, ճաշելէ վերջ, բաւական մը զուարճացան եւ հանգչեցան եւ ապա, աւելի ուշ, ժամը չորսի ատենները, դաշտ մտան մարզիկները առաջնորդութեամբ հայ երիտասարդ իրաւարարի մը (Մարսէյլէն), մարզասէր հասարակութեան խանդավառ ծափերուն տարափին տակ :

Երկու խումբերը, գեղեցիկ կերպով շարուած մէկ գծի վրայ Հ. Ը. Մ. Ը.ի դաշտին ճիշդ մէջտեղը, լսելէ վերջ բարի գալստեան ջերմագին խօսքեր եւ լաւ, կանոնաւոր խաղարկութեան մը յորդորներ, — մէկ վայրկեանի խոր լռութեամբ յարգելէ յետոյ վրիժառու Սողոմոն Թեհլիրեանի անմահ յիշատակը, — սկսան իրենց մրցումը :

Գնդակին առաջին հարուածը տուաւ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի անխոնջ նախագահը Եղ. Կարապետ Սապունճեան :

Կրընոպլի տղաքը, աւելի ուժեղ եւ ճշգրիտ հարուածող, սկսան շուտով նեղ կացութեան մատնել մեր պատանի բերդապահը՝ Պօղոս Մաջոյեանը, այնպէս որ շատ չանցած, օգտուելով մեր տղոց անկանոն խաղարկութենէն նշանակեցին իրենց առաջին կէտը :

Այս պարագան — երեւութապէս նուաստացուցիչ, բաւական եղաւ որ մեր մարզիկները իրար անցնելով, սկսին աւելի անհատական — եսասէր միտումով խաղարկութիւն մը ցուցադրել, եւ այսպէս շարաշար վնասել խումբին միասնականութեան եւ ներդաշնակ ձգտումներուն :

Դիմացէն, օգտագործելով ընծայուած առիթը, սկսան, այս անգամ, աւելի հրմշտուկով եւ ամէն գնով, յաղթելու մարմաջով խաղալ, այնպէս որ մրցումը վերջացաւ Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթանակով՝ 5ով 3:

Մրցումը լրացած, շատ գեղեցիկ տրամադրութեամբ գեղուն, տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն մը միեւնոյն Ֆրանսական արձարանի հովասուն պարտէզին մէջ ի պատիւ մեր յաղթական հիւրերուն : Բաշխուեցան յիշատակի նշանչաններ եւ ապա, ուշ ատեն մեր հիւրերը եւ իրենց ընկերացող հայրենակիցները մեկնեցան դէպի Կրընոպլ :

Այս մարզական, եղբայրական հանդիպումը, ինչպէս նաեւ եղանակի ընթացքին Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ արձանագրուած մէկ քանի յաջողութիւնները, կարծէք թէ, ոմանց քունը խանգարած են, այնպէս որ ժամանակէ մը ի վեր, նստած սրճարաններու մութ, ծխապատ անկիւնները քայքայման եւ կամ ջլատման աշխատանքներ կը տանին: Մեր մարզիկները խրամէ բաժնելու, եւ մտքերը պղտորելու իրենց վնասաբեր առաջադրութիւններով, կ'ուզեն — իբրեւ թէ միացում մը առաջ բերել Վիէնի երկու մարզական միութեանց, — եւ կամ, նոր, երիտասարդական աշխոյժ եւ անկաշկանդ Միութեան մը կազմակերպումը ... :

Չեն ուզեր հասկնալ որ իրենց այս յախուռն մտադրութիւնը, առանց հիմնական, տրամաբանական տուեալներու, շուտով ցնդելու դատապարտուած է :

Եւ մենք, մեր կողմէ, համոզուած ենք որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը Վիէնի մէջ թէ այլուր, իր անունով (չորս գիրերով), իր հմայքով եւ հաստատուն որոշ ծրագրով, կը մնայ կանգուն. իսկ մարդիկ, սոսկ անհատներ, մեծ թէ պզտիկ կուգան ու կ'անցնին անհետ :

Հ. Մ. Ը. Մ.ը՝ ծնունդ առած է 1918ին, իսկ Վիէնի մէջ 1927 թուականին, ընդհանուր, համայն Հայութեան մարմնակրթական եւ մարզական ամբողջութիւնը խտացնելով պէտք է որ մնայ հաստատ եւ անշէջ,— յարատեւութեան, անմահութեան փառապսակը ճակատին :

— Թատերական ներկայացում :— Կիրակի, 19 Յունիսին, Վալանսի Հ. Բ. Ը. Մ. երիտասարդական թատերախումբը «Սօս եւ Վարդիթեր» երգախառն ողբերգութիւնը ներկայացուց Սէրքըր Կաթոլիքի սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ եւ խաղարկութեամբ դերասան Թրագօշի :

Դժբախտաբար ճնշիչ, անսովոր տաքը եւ քաղաքիս տօնավաճառի հանգամանքը պատճառ դարձան սրահի մեծ պարապութեան: Շատ քիչեր մեր գաղութէն, ներկայ գտնուեցան :

Գալով ներկայացման, կարելի է ըսել որ մեր երիտասարդ երկսեռ դերակատարները, առ հասարակ յաջող էին, լաւ աշխատանք տարած էին իւրացնելու համար իրենց դերերը : Ինչ լաւ եղած պիտի ըլլար, եթէ Սօսի դերը երիտասարդ մը ստանձնած ըլլար ... :

Կ. Տ.

ԽՐԻՄԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ, Խրիմեան վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ Կիրակի, վարժարանին սրահին մէջ, կոկիկ հասարակութեան մը ներկայութեան: Վարիչ–ուսուցիչ Ս. Քաջեանի բացման խօսքէն ետք, որ մասնաւորաբար ուղղուած էր անհոգ ծնողքներու անփութութեան, որոնք իրենց զաւակները վարժարան չեն ղրկեր, հանդէսն սկըսաւ աշակերտներու արտասանութիւններով եւ երգերով :

Դպրոցին անխոնջ եւ անձնուէր խնամակալ Պ. Նշան Դարբինեանի տուած տեղեկութիւններէն իմացանք, որ դպրոցը ներկայիս ունի երեսուն աշակերտ, թիւ մը, որ հոծ գաղութի մը համար, ինչպէս է Իսին իր շրջակայքով, շատ աննշան է :

Դպրոցական 1959 – 60 տարեշրջանին եղած են կարգ մը ծախքեր՝ նորոգութիւններու համար, որով դպրոցը ներկայիս դժբախտաբար բաց ունի: Կը յուսանք թէ այս բացը, մօտ յիսուն հազար ֆրանք, պիտի գոցուի վարժարանին խնամակալ մարմիններուն կողմէ :

Հանդէսին երկրորդ մասն սկսաւ պարերով եւ պզտիկ սքէչներով, իսկ վերջաւորութեան բեմադրուեցաւ յաջողութեամբ «Դզումի վաճառական» զաւեշտը՝ մէկ արար, որ ծափահարութիւններ խլեց ներկաներէն: Այս զաւեշտին մէջ մասնաւորաբար յաջող էին Վարուժան Սայրին, Նշան Քափլանեան, Վարուժան Զպուքքեարեան եւ Ստեփան Խօլմէզեան :

Այս առթիւ անկեղծօրէն մեր գնահատութիւնը կը յայտնենք ուսուցիչ Պ. Ս. Քաջեանի, որուն համբերութիւնը, յարատեւութիւնը եւ դաստիարակի յատկութիւնները բացայայտօրէն կը հաստատուէին աշակերտներուն յաջող ելոյթներով :

Հանդէսէն վերջ հանգանակութիւն տեղի ունեցաւ, դպրոցին ի նպաստ: Բոլոր ներկաները լիաբուռն մասնակցեցան, բայց դժբախտաբար, ինչպէս յիշեցինք վերը, դեռ 50 հազար ֆրանքի բաց մը կայ : Ներկայ հիւրերէն Պ. Յակոբ–Գրիգոր, թելադրեց հայ ծնողքներուն, մասնաւորաբար մայրերուն, տունէն ներս ընտանեկան շրջանակի մէջ, միայն հայերէն խօսիլ, որովհետեւ ընտանիքը հայրենիքի մէկ մասնիկն է եւ հոն է որ կը թրծուին ապագայ հայ մարդն ու կինը : Նաեւ յոյս յայտնեց թէ գալ դպրոցական շրջանին աշակերտութեան թիւը կը կրկնապատկուի կամ կիսապատկուի :

Հանդէսը փակեց վարիչ–ուսուցիչը, ներկաներուն շնորհակալութիւն յայտնելով եւ մաղթելով որ գալ տարուան դպրոցական շրջանը աւելի բեղնաւոր ըլլայ: Ինքը եւս խնդրեց հայ ծնողքներէն որ ղրկեն իրենց զաւակները Խրիմեան վարժարան, փոխանակ ձգելու որ անոնք Հինգշաբթի օրերը փողոցները խաղան :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Ժ.

Սենեակում տիրեց կատարեալ լռութիւն: Այդ լռութիւնն ինձ աւելի անշարժ դարձրեց: Մնալով անշարժ վրաս քաղցր քուն եկաւ: Էլ չիմացայ թէ ինչ պատահեց. յանկարծ թռմփացի սենեակի յատակին, զորգերի վրայ: Զարթեցի: Յիշեցի ամէն բան: Ուզում էի փախչել, մեծ քոյրս բռնեց : Մայրս վազեց, գրկեց ինձ եւ, ժպիտով եւ արցունքով խառն, համբուրեց ինձ: Ես գլուխս սեղմել էի մօտ կրծքին, ոչինչ չէի տեսնում. յանկարծ զգացի հօրս բեղերը եւ նրա ծխախոտի հոտը: Հայրս համբուրում էր ինձ եւ ասում : — «Անառակ քեզի, անառակ քեզի» :

Քիչ անց, ես դարձեալ լսեցի ձիու դոփիւնը փողոցի սալայատակի վրայ :

Եղբայրս էր :

Նա յայտնուեց սենեակի շեմքի վրայ եւ գոռաց .

— Զօջուխը հոն չէ :

Բոլորն սկսան ծիծաղել: Ես հօրս թեւի տակից դիտում էի մեծ եղբօրս, որի աչքերի զայրոյթը հետզհետէ փոխուեց խորը եղբայրական ժպտի: Վազեցի նրա մօտ եւ փաթաթուեցի մէջքին : Նա ինձ գրկեց, բարձրացրեց վեր: Նա այնքան բարձրահասակ էր եւ հզօր :

Այնուամենայնիւ առաւօտեան հայրս արգիլեց ինձ թռուցիկ թռցնելը :

Անցնում էր ոսկեայ ամառը, անցնում էր ունայն ինձ համար, սիրտս դատարկւում էր: Ամէն երեկոյ բարձրանում էի կտուրը, անձկութեամբ դիտում թափառող «լուսիններ»ը: Ա. օրերն այնքան չէի տխրում, բայց քանի օրերն անցնում էին, քանի հալչում էր ամառուայ ոսկին, քանի քամին շոյում էր իմ ճակատը եւ անց կենում, խոր տխրութիւն էր իջնում իմ հոգուս վրայ: Մի երեկոյ, երբ նստած էի կտուրին եւ ուրիշների սաւառնող թռուցիկներն էի դիտում, երեկոյեան այն պահին, երբ երկնքից վազում են ծիրանագոյն առուակներ, վազում, թափւում են մի վիթխարի եւ բոսորավառ ծովում, մայրս բարձրացաւ կտուրը, որպէսզի ստուգի արեւի տակ եփուող քաղցրաւենիները. տեսաւ ինձ եւ զգաց իմ անսահման թախիծը, որ սեւ ամպի նման կանգնած էր այդ փառաւոր երեկոյի մէջ : Մօտեցաւ մայրս, գրկեց գլուխս եւ հարցրեց .

— Ի՞նչ ունիս, եավրուս :

Ես աչքս յառեցի երկնքին եւ թափառող «լուսիններին» :

Երկար չկարողացայ պահել իմ հայեացքը: Աչքերս պղտորուեցին արցունքներից :

— Ես հայրիկիդ կ'ըսեմ, թող հրաման տայ, որ թռցնես, ամա թելը լաւին չպիտի կապես, — ասաց մայրս :

— Չեմ կապեր — հեկեկացի :

Առաւօտեան սկսեցի կառուցել նոր թռուցիկ աւելի մեծ, քան երբեւիցէ կառուցել էի :

×

Մեր երիտասարդ ուսուցիչներից մէկը, որի հետ մենք՝ մանուկներս՝ գրեթէ ընկերներ էինք, մի օր յայտարարեց .

— Տղաք, ձեզի տանեմ մեր գիւղը :

Մենք լսել էինք, որ նրանց գիւղը Մասատափ ստորոտումն է, գարունը ծառեր կան այնտեղ, ծառեր, որոնց բներում մի ողջ գիւղական ընտանիք կարող էր տեղաւորուել եւ ապրել :

Լսել էինք նաեւ, որ նրանց գիւղի եկեղեցու տակից ջուր է գալիս այնքան առատ, որ կարող էր երկու սայլ, իր եզներով, քշել տանել: Նրանց գիւղի առաջով անցնում էր Արածանին, կապոյտ եւ վէտվէտող ժապաւէնի նման :

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սահակ Տորումեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՀԱԿ ՏՈՐՈՒՄԵԱՆԻ

մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ, Յուլիս 1, ժամը 15ին, իր բնակարանը, 26 բիւ Վիատիւք, Իսի լէ Մուլինօ։

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՍՈՒԼԻՍ

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ (17 Բիւ Պլէօ)

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ։

ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Բ. մաս

Ասուլիսը կը վարէ՝ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Նոր Սերունդի Փարիզի եւ արուարձաններու, Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան եւ երիտասարդ խումբերու անդամ – անդամուհիները եւ փափաքող ընկերուհիներն ու ընկերները։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Նիւ Եորքի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Հոգեշնորհ Տէր Եղիշէ վրդ. Սիմոնեան։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ հայ հասարակութիւնը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Կաթ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը Ուրբաթ (Յուլիս 1) Ֆիլիփփի սրճարանը։ Օրակարգ՝ Պատղ. ժողովի զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Հայկանուշ Կիրիտլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները։

Պ. Պ. Օննիկ եւ Մոռիս Մելեմէճեան 30 *Ն. Ֆ., Աբրահամ եւ Յակոբ Մելեմէճեան, Ղազարոս Տէր Ղազարոսեան, Փաստրմաճեան Օննիկ, Յարութիւն Նէվշէհիրլեան, Յակոբ Շալճեան տասնական Ն. Ֆ., իսկ Պ. Կարպիս Եսաեան հինգ Ն. Ֆ. Թաղիս եկեղեցւոյ։*

Աբրահամ Մելեմէճեան, Ռուբէն Ասարլըքեան, Այրի Տիկին Վերժին Դաւիթեան, Յովհ. Ժամկոչեան, Բալամութեան, Պառ Անթուան տասնական Ն. Ֆ., Պ. Պ. Օննիկ եւ Մոռիս Մելեմէճեան երեսուն Ն. Ֆ., իսկ Սարգիս Տուրթլուեան հինգ Ն. Ֆ. Թաղիս դպրոցին։

Որբ. Նազար Զալեանի մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Ռուբէն Ասարլըքեան, Փասքալ Տէր Պետրոսեան հինգական Ն. Ֆ., Օննիկ Մակարեան տասը Ն. Ֆ. եկեղեցւոյ, Պ. Ժանօ Պառ Թինէլ 15 *Ն. Ֆ., Աբրահամ Մանկասարեան, Պառ Անթուան հինգական Ն. Ֆ. դպրոցին։*

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Հէքիմեան որբ. Կղմէս Պետրոսեանի մահուան առթիւ եկեղեցւոյ կը նուիրէ երեսուն Ն. Ֆ.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Թաղ. խորհուրդը կը ծանուցանէ թէ Պօմոնի Ս. Գ. Լուս. եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութեան առթիւ ըստ սովորութեան հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, եկեղեցւոյս հանգուցեալ հիմնադիրներուն՝ Պալաքեանն Ս.ի, Գ. Շահլամեանի, Ա. Դարբինեանի, Ռ. Անտուրեանի, *ինչպէս նաեւ Սահակ Մեսրոպ ազգ. Մշակոյթի Տան հիմնադիրներու, եկեղեցւոյ եւ սրահի շինութեան նիւթապէս օժանդակողներու ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ։ Կը հրաւիրուի Պօմոնի եւ Մարսիլիոյ հայ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այն հանդիսաւոր արարողութեանց, յարգելու համար յիշեալ հանուր ննջեցելոց քաղցր յիշատակը։*

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խումբին եւ Ջաւարեան կոմիտէին կողմէ։

10 *Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն,* Մէօտոնի *պաղ աղբիւրին մօտ։*

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ։ ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ԽԱՂԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ։ ՊԻԽՖԷ։

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ։

3 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը

Ծառաշուք եւ օդասուն ընդարձակ պարտէզին մէջ։

Bar Charles, La Fêve

Պատուոյ նախագահութեամբ Ամերիկայի Հ. Օ. Մ.ի ընկերուհիներէն

ՏԻԿԻՆ ՍԱԹՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

Բացման խօսք Տիկին Վարդանուշ Հազարեան, *կը խօսի* Տիկին Զապէլ Պետիկեան։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Կ'երգէ Օր. Փօլէթ Արզումանեան, *խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ զաւեշտ* Կապոյտ խաչի աշակերտներու կողմէ։

Ժամը 16էն սկսեալ հայկական եւ եւրոպական պարեր, ընկերակցութեամբ Ս. ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆ *նուագախումբի։*

Մուտքը ազատ է։

Ճոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված, մատչելի գիներով։

ԾԱՆՕԹ.— Հանդիսավայր երթալու համար Շափիթրէն *առնել* Լա Ֆէվ *տանող հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան, ճիշդ հանդիսավայրին առջեւ։*

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի տարեկան Դաշտահանդէսը, մեծ պատրաստութեամբ։

Այս Կիրակի, Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ Շաթօ տը Պօրըկարի *գեղատեսիլ լեռնադաշտի պաղ ջուրին մօտ։*

Դաշտահանդէսի ընթացքին, պիտի կատարուի դպրոցի աշակերտներու մրցանակաբաշխութիւնը։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, աշակերտներուն կողմէ։

Հաճելի եւ զուարթ մթնոլորտ, բարձրախօսով հայկ. եղանակներ։

Ճոխ եւ գիւրամատչելի գիներով պիւֆէ, պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ։

Սիրով կը հրաւիրուին Լանսէի, Ուրնաժի եւ շրջաններու հայրենակիցները։

Անձրեւի պարագային, կը յետաձգուի Յուլիս 10ին։

ԼԻՈՆԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԴՊՐՈՑԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Տէսին, Կապիյոնի սրճարանին բակը, Յուլիս 3ին, Կիրակի օր։

Լիոնի Լուսաւորիչ դպրոցին դաշտահանդէսը Տէսինի մէջ, այս Կիրակի ամբողջ օրը, Կապիյոնի սրճարանին բակին ծառերուն տակ, զովասուն ջրանցքին եզերքը։

Սիրով կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջակայի Հայութիւնը այս պզտօրուտ ձեռնարկը քաջալերելու եւ հայկ. ուրախ մթնոլորտի մէջ հաճելի ժամանց մը անցընելու։

Մուտքը ազատ է։ Կերուխում առա՛տ, անակնկալներ շա՛տ ...

Ազգային երգ, տոհմային պարք հարազատ ու ճառեր ազատ։

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

10 ՅՈՒԼԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 11 – 21, ԼԸ ԲԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ։

Ի նպաստ բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին։

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13*ին, եւ ընթրիք ժամը* 19*ին։*

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով։

Գեղարուեստական բաժին եւ զրօսալի խաղեր։

Հաղորդակց. միջոցներ.— *Շոգեկառք կառ Սէն Լազարէն, Սէն – Ժէրմէն – անլէյի կայարանը(ոչ թէ Լը Բէքի)։*

Օթօպիւս 258 *Փօն տը Նէօյի, իջնել Էրմիթաժի կայքը։*

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ

ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբին կողմէ։

Այս Կիրակի ժամը 15*ին Մշակոյթի Տան մէջ,* 17 Բիւ Պլէօ։

Պարանցիկ այս ցերեկոյթի ընթացքին ներկաներու բացատրութիւններ պիտի տրուին այս տարուան բանակումի մասին։ Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ նոյն օրը։

Prix Brémond

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Սալ Տըպիւսի

252, Fbg. St. Honoré

Դասախօս՝ ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Նիւթ՝ Նեսթըր Պիթթի հաւաքածոյին հայկական ձեռագիրները։

(Projections)

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Պէլվիլ – Լիլա հայկական դպրոցի Կրթ. Մարմնի կողմէ, բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ, Կիրակի, Յուլիս 3ին, ժամը ճիշդ 15ին, Մէրի Փրէ Սէն Ժէրվէի *սրահը (Մէթրօ Փրէ Սէն Ժէրվէ)։*

Երգ, պար, արտասանութիւն։

Կը ներկայացուի ԱՐԱ ԳԵՂԵՑԻԿ ամանդավէպէն դրուագներ՝ ղեկավարութեամբ դպրոցին արուեստագէտ ուսուցիչ Պ. Յ. Թորոսեանի։

Հանդէսի ընթացքին ճարտարագէտ Պ. Եդուարդ Իւթիւճեանի կողմէ պիտի ցուցադրուին Հայրենիքի նոր կենցաղն մօդական լապտերով, եւ պատմական յիշատակարաններու նկարները։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլէի օդափ. կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին։ Հետեւաբար Ա. խումբը կը մեկնի Երկուշաբթի Յուլիս չորսին եւ ոչ թէ Յուլիս մէկին, ինչպէս նախապէս յայտարարուած էր։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21*ին, սովորական հաւաքատեղին։*

ՇԱՒԻԼ.—Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21·30*ին, սովորական հաւաքատեղին։*

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30*ին, Օհանջանեան սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31

Արձանագրութիւնները սկսած են։

Այս տարուան բանակումը տեղի կ'ունենայ Օթէլ Սփլանտիտի *մէջ, Լաֆրէ (Իզէր)։*

1000 *մեթր բարձրութեան վրայ, գեղատեսիլ լիճի մը ափին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ։ Խաղաղաւէտ եւ լողանք։ Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ։*

Օրականն 8·50 Ն. Ֆ.։

Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր՝ 17 Բիւ Պլէօ, *կէսօրէ վերջ ժամը* 1-2, *երեկոները* 7·30 – 8·30, *Շաբաթ* 2-6։

Խմբական տոմսի՝ արձանագրութեանց վերջին օր, Յուլիս 3։ Փարիզէն երթուդարձ եւ կանխավճար 100 *Ն. Ֆ.։*

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ։

Տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 10ին, կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Կապիյոնի *սրճարանին գեղատեսիլ պարտէզին մէջ։ Գեղարուեստական բաժին։*

Հայկական նուագ ու երգեր բարձրախօսով։

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով։

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ Լիոնի Հայութիւնը։

Կը խնդրուի չխաչաձեւել այս ձեռնարկը։ Անձրեւի պարագային ապահով վայր։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ՝

Սեբաստիոյ Նախանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց միութեան կողմէ

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30*ին, Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի պարտէզին մէջ։ (Անձրեւի պարագային սրահը)*

Իր սանին շրջանաւարտութեան առթիւ։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Փարիզահայ լաւագոյն ուժեր։

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ, ՏԻԿԻՆ ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆ եւ հայկական պարախումբը Օր. Մ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ (դաշնակ), Պ. Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն), ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ եւ ուրիշներ։

Առատ պիւֆէ, չամփուրով խորոված։ *Մէթօր՝ իջնել Փոն տը Սեւր*

Իսիէն առնել 169 թիւ հանրակառքը եւ իջնել՝ Սեւր։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լը Փէք

Բացուած են արձանագրութիւնները

1960-1961

Ուսումնական տարեշրջանին համար։

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի։ Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք *(Քուր քըլասիք)։*

Որ եւ է լուսաբանութեան համար դիմել, գրաւոր կամ հեռաձայնով, վարժարանի տեսչութեան։

ÉCOLE APOSTOLIQUE

3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)

Tél. ; 963-0172

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառով ծախու է Մարսէյլի միակ հայ գրավաճառատունը, 34 *տարուան հաստատութիւն։ Պատրաստ եւ շահաւոր գործ։ Մանրամասնութեան համար դիմել՝*

Գ. ԾԵՐԻԿԵԱՆԻ

13 Rue des Dominicaines, Marseille 1·

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 2 ՅՈՒԼԻՍ — SAMEDI 2 JUILLET 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8839 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4640

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՐԱՐՈՒ ՄԻՍ Կ'ՈՒՏԵՆ

1955 Սեպտեմբեր 6–7ի դէպքը կը կազմէ ամէնէն սեւ էջը դեմոկրատներու տասնամեայ մենատիրական վարչաձեւի պատմութեան :

Այժմ որ ժամուը որոշ ազատութիւն կը վայելէ, լեզուները կաշկանդող կապանքները քակուած են եւ թերթերը սկսած են քրքրել թաքուն ծալքերը այդ ալեկոծ ապագային :

Կարդալով Անգարայի եւ Պոլսոյ թուրքերէն թերթերը, կը յիշենք 1908ի Օսմանեան Սահմանադրութեան օրերը, երբ աւելի քան երեք տասնեակ տարիներ համիտեան զարհուրելի գրաքննութեան ենթակայ մամուլը սկսելով ազատ շունչ քաշել, յախուռն յարձակումներ կը գործէր Եըլտըզի բռնակալին եւ անոր «կամարիլլա»յին դէմ, անարգութեան սիւնին գամելով հին «ռէժիմ»ի վարիչները :

Հիմա ալ թերթերը իրարու հետ մրցումի ելած են եւ ամէն օր նոր մեղք մը, նոր ոճիր մը երեւան կը հանեն վարկաբեկելու համար Պայար – Մենտերէս կառավարութիւնը :

Սակայն ամէնէն աւելի կը ծանրանան Սեպտեմբեր 6 – 7ի նախճիրին վրայ եւ նորանոր փաստերով կ'ամբաստանեն զեղխուոր վարիչները :

Առջի օր հրատարակեցինք Վաթանի աշխատակից Օքթայ Աքպալի գրութիւնը, որով հաշիւ կը պահանջէր պատասխանատուներէն : Կը յիշէր թէ քննիչ մարմին մըն էր ղրկուած Անգարայէն Պոլիս իսկական յանցաւորները երեւան հանելու համար : Արդի՞նք : Անմեղներ կը դատապարտուին, իսկ բուն պատասխանատուները ատեանի բարձրացում կ'ունենան :

Ֆուատ Քէօփրիւլիւ, որ 1950 – 1957 արտաքին նախարար էր եւ դէպքին օրը Պոլիս կը գտնուէր Պայարի, Մենտերէսի եւ կէտիկի հետ, Եէնի Սապահի Անգարայի թղթակցին ըրած յայտարարութեամբ բացէ ի բաց կ'ամբաստանէր վարչապետն ու ներքին նախարարը եւ Պիզանտի ներժան կը լուար իր ձեռքերը (Յառաջ, 17 Յունիս) :

Աքշամի քրոնիկագիր Ապիտ Նէսին յաջորդական երեք թիւերով (Յունիս 12, 13 եւ 14) բուռն յարձակում կը գործէ Քէօփրիւլիւի վրայ «Յանցաւորը դատադարձած» խորագրին տակ եւ փաստերով կ'ապացուցանէ թէ անիկա հաւասար չափով պատասխանատու է Սեպտ. 6–7ի եղերելի դէպքին համար, որքան դեմոկրատ կուսակցութեան հիմնադիր իր միւս երեք ընկերները :

«Թերեւս ձայնս պիտի չհանէի, եթէ Ֆուատ Քէօփրիւլիւ, ակնյայտ անդամը այն քաղաքական չէքէին (հրոսակախումբ), որ իր ալոտ ձեռքերով պատրաստած էր 6 – 7 Սեպտեմբերի ողբերգութիւնը, այսօր ամբաստանելու չելլէր չէքէի իր հին ընկերները, որոնցմէ մէկը անձնապաշտ ըլլալով օձիքը ազատեց արդարութենէն : Սակայն ալ չկրցայ զիմանալ : Ո՞ւր տեսնուած է, որ յանցաւորը դատախազ դառնայ : Կարծես մաղ քաշելու ձեւով կ'ուզէ ինքզինքը ցեխէն դուրս հանել եւ անմեղ ըլլալը մեզի կըլլեցնել» :

Յօդուածագիրը կը պատմէ, որ դէպքէն երկու օր վերջ զինքը զննտանի մէջ բանտարկեր էին, իբրեւ յանցաւոր, ուրիշ բազմաթիւ անմեղներու հետ, որոնցմէ շատեր խելքերնին թռցուցեր են, ոմանք թութուծահար եղեր, մէկն ալ փորձեր է ինքզինքը կախել : Ու կը զարմանայ թէ ինչպէս ազատեցան մահէ :

Միջազգային մամուլն ու ձայնասփիւռը ըմբռնած ըլլալով բուն յանցաւորները, «Ճերադործներու կառավարութիւնը ուզեր էպատասխանատու հռչակել համայնավարները, իբրեւ թէ անոնք եղած ըլլային դէպքը կազմակերպողները : Այս իմաստով ճառ խօսեր է Քէօփրիւլիւ խորհրդարանին առջեւ :

Ապիտ Նէսին կը տրամաբանէ .

«Ա՛յ Քէօփրիւլիւ, այս ի՛նչ խելք է : Եթէ 6–7 Սեպտեմբերին Պոլիսը քանդելու չափ զօրաւոր համայնավարական ցանց մը գոյութիւն ունենար, ամէնէն առաջ ձեզ չէ՞ր տապալեր : Դուք հաւատացի՞ք ձեր ըսածին» :

Դեմոկրատ կառավարութիւնը շարունակ սուտ լուրեր կը տարածէ եղեր Թուրքիոյ մէջ համայնավարներու գործունէութեան մասին : Ինչո՞ւ : Պարզապէս Ամերիկացիներէն դրամ քաշելու համար :

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարար Ֆոսթըր Տըլըսի Անգարա այցելութեան առթիւ ամերիկեան դեսպանատան պարտէզին մէջ ռումբ մը նետուեր էր : «Ո՞վ նետեց զայն» կը հարցնէ Ապիտ Նէսին, որ կը պատասխանէ, խօսքը Քէօփրիւլիւի ուղղելով .

«Ձե՛ր կառավարութիւնը : Աթաթիւրքի տունը ռումբ նետողն ու Պոլիսը քանդողը ձեր կառավարութիւնն էր : Ամերիկացիներուն կ'ըսէիք որ «մեր մօտ համայնավարական վտանգ կայ : Համայնավարները ռումբ կը նետեն : Ամա՛ն մեզի դրամ տուէք» : Այս ձեւով առնուած դրամն ալ իրենք իրենց կառավարութիւն անունը տուող չէքէին գրպանը պիտի մտնէր : Սակայն այդ «պոմպա»յի խեղկատակութիւնը չկլլեցին Ամերիկացիները եւ ձեր վրան խնդացին : Ամերիկեան թերթերուն մէջ ծաղրի առարկայ դարձուցին» :

Ու կ'եզրակացնէ .

«Դիմակները վա՛ր, Քէօփրիւլիւ, դո՛ւք յանցաւոր էք» :

Սկսած են իրարու միս ուտել :

Այժմ կը սպասուի Պոլսոյ այն առենի կուսակալ Փրոֆ. Ֆախրէտտին Կէօքայի յայտնութիւններուն, լոյս աշխարհ բերելու համար դէպքին բոլոր գաղտնի ծալքերը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴՀԱՏՈ՞ՒՄ ԹԷ ԽԶՈՒՄ

ԱԼԺ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՆՈՒԶ ՀԱՍԱՒ

Փարիզէն Թունուզ փոխադրուեցաւ քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը : «Ալժ. կառավարութիւն»ը պիտի լսէ իր բանագնացներուն զեկուցումն ու տպաւորութիւնները :

Թունուզի մէջ Ալժերացիները բացէ ի բաց կը յայտարարեն թէ «Ֆերհաթ Ապպաս Փարիզ պիտի չերթայ Ֆրանսայի դրած պայմաններու հիման վրայ» : Նոյն աղբիւրին համաձայն կացութիւնը հետեւեալն է :

1.— Մըլէօնի վերջին հանդիպումին՝ ֆրանսական կառավարութիւնը ժխտական պատասխաններ տուած է Ալժերացիներու դրած հակառաջարկներուն :

2.— «Ալժ. կառավարութիւն»ը իր ներկայացուցիչը Փարիզ ղրկեց որպէսզի ճշդուի Ֆերհաթ Ապպասի Փարիզ մեկնելու ձեւերը : Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ուզէ միակողմանի ձեւով կարգադրել : Կատարեալ «վերջնագիր» մըն էր որ ներկայացուեցաւ :

3.— «Ալժ. կառավարութիւն»ը կ'ուզէ բանակցիլ եւ Ֆերհաթ Ապպաս Փարիզ գալու պատրաստ է միշտ. սակայն անհրաժեշտ է որ Ֆրանսա հրաժարի իր «կեցուածքէն» :

Միշտ ըստ նոյն շրջանակներուն հետեւեալ ձեւով անցած է Մըլէօնի վերջին ժողովը : Զորեքշաբթի Ֆրանսացի ներկայացուցիչները յայտարարած են թէ Ֆրանսայի տեսակէտը եւ դիրքը անփոփոխելի են եւ ապարդիւն է վիճիլ այդ մասին, ապա հրահանգուած են իրենց բանագնացին որ վերադառնայ :

Տարակարծութեան չորս հիմնական կէտեր կան :

1) Էֆ Էլ Էնի ներկայացուցիչները փակուած են տը Կոլի հետ տեսակցիլ :

«Ոչ միայն մերժումի հանդիպեցանք, կը շեշտեն անոնք, այլեւ ոչ մէկ ապահովութիւն տուին թէ Ֆերհաթ Ապպաս տը Կոլի կողմէ պիտի ընդունուի : Գոհացան ըսելով՝ բանագնացութիւններէն ետք նման հանդիպում մը կարելի ըլլայ թերեւս» :

2.— Ֆրանսական պատուիրակութեան կազմը : Ըմբոստները Ֆրանսական կառավարութեան հետ բանակցիլ կ'ուզեն . «Արդ, կ'ըսեն անոնք, մերժեցին յայտնել իրենց պատուիրակներուն անունները : Ըսին թէ պիտի խօսինք զինուորականներու եւ խորհրդարանականներու հետ : Փարիզ կ'երթանք լիազօրուած ու չենք ուզեր ուրիշ մէկու հետ խօսիլ» :

3.— Յարաբերութիւն բանտարկեալներու հետ : Էֆ Էլ Էնի զեկավարները կ'ուզեն ազատ ըլլալ տեսակցելու Ֆրանսա գտնուող բանտարկեալներուն հետ (Պէն Պելլա եւ ուրիշներ) : Ֆրանսացիք մերժած են : Մինչեւ իսկ շեշտած են թէ ոչ մէկ հանդիպում պիտի արտօնուի :

4.— Ազատ գործունէութեան դաշտ ալժերացի պատուիրակներուն համար : «Պոմփէնթէյի պատուիրակութիւնը խեղդուած էր» : Արդ, չենք կրնար բանակցիլ զդեակի մը ցանկապատին ետեւ : Կ'ուզենք հաւասարէ – հաւասար խրատներ ունենալ, Ֆրանս. պատուիրակներուն պէս : Կ'ուզենք հանրային կարծիքին վրայ ազդել եւ մամուլին մեր տեսակէտները յայտնել» :

Դժգոհ են նաեւ վարչապետ՝ Տըպրէի եւ կառավարութեան պատուիրակ՝ Տըլուվրիէի վերջին ճառերէն : «Կը տեսնէ՞ք, կ'ըսեն, թէ Ֆրանսացիները խաղաղութիւն չեն ուզեր : Ի՞նչպէս կարելի է բանակցութեանց ձեռնարկել երբ կը յաւակնին մեզ ջախջախած ըլլալ, զինուորական մարզին մէջ» :

Քաղաքական շրջանակներու կարծիքով Էֆ Էլ Էնի վարիչները մտադրած են հոգեբանական պայքար մը ստեղծել : Ուրիշ խօսքով համոզել միջազգային կարծիքը որ իրենք խաղաղութեան կողմնակիցներ են ու կ'ուզեն բանակցիլ, սակայն մերժումի կը հանդիպին :

Յատկանշական է Թունուզ հրատարակուող Նոր Տէսթուրի պաշտօնաթերթ՝ «Լը Փըթի Մաթէն»ի յօդուածը : «Փարիզ ոչ մէկ դրական պատասխան տուաւ Ալժ. կառավարութեան ներկայացուցած հինգ հարցումներուն... Իր պատասխաններով, Ֆրանսական կառավարութիւնը իր իսկական նպատակները երեւան հանեց... Կ'ուզեն որ «Քալէի քաղքենիներուն» պէս Փարիզ երթան եւ յանձնեն ճեպճերու ապայակոյտի բանալիները» :

Ներկայիս երկու հաւանականութիւններ կան : Պումէնճէլ կրնայ կրկին Փարիզ գալ հակառաջարկներ բերելով կամ ալժ. պատուիրակութիւնը կուղայ առանց Ֆերհաթ Ապպասի : Յատակ է թէ Ալժ. Ազատ. ճակատը կ'ուզէ քաղաքական բանակցութիւններ ունենալ ի սկզբանէ մինչ Ֆրանսա միայն կրակը դադրեցնելու մասին կ'ուզէ խօսիլ :

Թունուզի մէջ երրորդ լուծում մըն ալ կը նախատեսուի, ձգձգել խօսակցութիւնները, սպասել որ «պտուղը հասուննայ» : Մինչեւ ե՞րբ սակայն : Անորոշ ժամանակի համար, «Ալժ. կառավարութեան» 1 անդամը որ հաւանաբար «դարգացած է» եւ ծանօթ է Ֆրանս. գրականութեան, բան է.— «Ամիւն մը, տարբէ մը...» :

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ԵՐԹԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պոլսոյ թերթերէն կը քաղենք .—

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ արտօնութիւն առնելու պայմանաւ հետեւեալ անձերը միայն կրնան երկրէն դուրս ելլել .—

ա) Արտասահմանի մէջ պաշտօնավարողներ :

բ) Անոնք որ արտասահման կ'ուսանին կամ պիտի ուսանին :

գ) Անոնք որ հիւանդ են եւ իրենց հիւանդութիւնը բժշկական մարմիններուն կողմէ կը հաստատուի :

դ) Անոնք որ առեւտրական կապեր ունին :

ե) Անոնք որ արտասահմանի իրենց ազգականներէն հրաւէր կը ստանան :

Այս վերջինները կ'արտօնուին սակայն եթէ արտասահմանի իրենց շատ մօտիկ ազգականները տեղւոյն Թրքական հիւպատոսարանին դիմելով ապացուցանեն թէ կ'ապահովեն իրենց հրաւիրած անձերուն ապրուստն ու բնակութեան ծախքը եւ անհրաժեշտ արտօնութիւնը ձեռք բերելէ վերջ չհապրզուող իշխանութեանց յանձնեն ճամբորդութեան տոմսերը :

Ոչ մէկ զբօսաշրջիկի ուղեւորութիւն արտօնուած է :

ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Սամաթիոյ Թաղ. Խորհուրդը երկու հազար ոսկի նուիրեց պետական գանձին :

Բանկալթիի Մխիթարեան վարժարանի ուսուցչական կազմն ու պաշտօնէութիւնը 1535 ոսկի, 9 ոսկեայ ամուսնական մատանի, մէկ ապարանջան եւ մէկ մատանի թանկարժէք քարով նուիրեցին պետական գանձին :

Ֆէրիգիւղի վարժարանի ուսուցչական կազմը 1150 ոսկի եւ երկու ամուսնական մատանի նուիրեցին :

Ներսէսեան Երմոնեան վարժարանը 500 ոսկի նուիրած է պետական գանձին :

×

Զէյթինպուրնուի մէջ ձերբակալուեցան 11 դեմոկրատներ որոնք Մայիս 4ին Թօփգաբուի մէջ փորձած էին լինչի ենթարկել Հալքի պարագլուխ Ըսմէթ Ինէօնիւ : Ասոնցմէ երկուքը մուխթար են :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը :

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ :

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տըպաւորութեան հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը .—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը :

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախքն է՝ 2.50 Ն. Ֆ., կանխաւ վճարելի :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԳՐԵՐՈՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Խորհ. Հայաստանի Հանրապետութեան կողմանէ տպագրական տառերու փոփոխութեան առաջարկն առիթ տուաւ ոմանց Հայերէն այբուբենը լատինականով փոխանակելու: Ասիկա նոր առաջարկ մը չէ:

Ժամանակաւ Յոյս (լատինական տառերով) պարբերաթերթ մը տպագրուած է: Ունինք նաեւ Փիէր Զաքոնի «Ցիմարա–նոցի միսթերները», Թարգմանեալ ի Փրանսերէն լեզուէ, Կ. Պոլիս, Տպագրութիւն Արամեան, 1883 (Հեղինակին անունէն սկսեալ մինչեւ Թուականը լատիներէն գրուած, կը նշանակէ ամբողջ հատորը լատինական տառերով գրուած):

Տարիներ առաջ Պ. Մակինցեան ալ կ՚առաջարկէր «արխիւը նետել Մեսրոպեան կոշտ եւ անկիւնաւոր տառերը եւ որդեգրել լատինական գրերը»: Ներկայիս ոմանք ալ համակարծիք ըլլալով հանդերձ անժամանակ կը գտնեն այս գաղափարին իրագործումը:

Միայն Պ. Հրաչեայ Տէր–Ներսէսեան եղաւ ի նպաստ լատին տառերու եւ «Կայծոչ»ի մէջ համարձակ գրեց իր կարծիքը: Մեր բարեկամին անկեղծութիւնը գովելի է:

Ս. Մեսրոպ, յունարէն գրերէն անոնք որ Հայերէն ձայներուն կը համապատասխանեն, առեր իւրացուցեր է մեր լեզուին: Մնացածներն ալ հնարեր կամ ուրիշ լեզուներէ հաւաքեր, յարմարցուցեր է, եւ այսպէս Հայերէն հնչարանութեան ամբողջ նշանագրերն ստեղծեր է: Մանրամասնութիւնները բանասիրութեան կը կը Թողունք:

Կարեւորն այն է որ Ս. Մեսրոպ մեզի ուրոյն գիր մը տուեր է: Նա ամենանուրբ քաղաքականութեամբ ստեղծեր է ազգային անկախութիւնը, Յոյներու, Ասորւոց, Հայաստանը շրջապատող ուրիշ ազգերու հետ ձուլումի վտանգն ընդմիշտ հեռացնելով: Տառերու հնարումով ազգապահպանութեան սկզբունքն այնպիսի հիմերու վրայ դրեր է որ 1500 տարիներու անընդհատ հալածանքները, գերութիւնները, անիշխանութիւնները չեն կրցած երբեք մեզմէ կապտել մեր ազգութիւնը:

Փրանկները, Գոթերը, Վիսիկոթները եւ բոլոր խուժդուժները, որ Եւրոպա արշաւած եւ հռոմէական գաւառներուն տիրացած են, վերջ ի վերջոյ ձուլուեր են եւ առնելով լատին գրերը՝ անոր հետ առեր են նաեւ լեզուն ու քաղաքակրթութիւնը, եւ չարունակութիւնն եղեր են հռոմէական կայսրութեան:

Եւ ինչ որ էին՝ չեն. մեռեր են:

Մեզի պէս շատ հին ազգեր կային որ այսօր գոյութիւն չունին, անոր համար՝ որ անոնք ունեցած չեն Ս. Մեսրոպ մը որ իրենց գիր տուած ըլլար:

Պատմական յաւերժական շրջաններուն այն մարդիկը, զորս այսօր խաւարամիտ, յետամնաց, ողէտ վերադիրներով կ՚որակեն ոմանք, ճիշդ այդ մարդիկը, կաթողիկոսներ կամ վարդապետներ, ձանձրալով տպագրութեան օգուտը, իւրացուցեր են զայն, նոյն 400 տարուան զարգացման զուգրնթաց ընթանալով: Թիֆլիզ, Կ. Պոլիս, Փարիզ, Վիէննա, Վենետիկ, ամէնքն ալ տուեր են գրերու նմոյշներ՝ աւելի կամ նուազ կատարելագործուած: Շուրջ դար մը առաջ այսօրուան փրնտռուած բարեփոխութեանց սկզբունքներն ու նմոյշներն այն ժամանակին արդէն տուեր են, ճարտարը Թող յաւագոյնն ընտրէ: Բայց ոչ Թէ որդեգրենք լատին տառերը «գիւրութիւն ունենալու համար, որպէսզի ուզած ձեւերովնիս գրերու ճոխ տեսակներ ունենանք, եւ զայս դիւրացուցած ալ ըլլալու համար այբուբենը 38էն 30ի վերածենք» (Հ. Տէր–Ներսէսեան):

Մեզի Թուրքերն օրինակ կը բերեն: Մենք պիտի փափաքէինք որ անոնք կաբենային արատ համարձակ գրել Թէ ազնտեսական ո՛րքան օգուտ ունեցած են իրենց լեզուին լատին տառերն յարմարցնելով:

Եւրոպական տառերն ընդունիլը տնտեսական գերութիւն մը պիտի ստեղծէ մեզի: Անկէ յետոյ բոլոր հայ տպագրողները պիտի ստիպուին տառերու գնումները այդ մեծ ձուլարաններէն ընել: Հիմա կան հայ ձուլարաններ գրերու գոհացուցիչ տեսակներով, ուստի եւրոպական ձուլարանները գրեր շինելու չեն ձեռնարկեր, մանաւանդ որ շատ մը լրագիրներ այլեւս տողատիպներով սկսած են շարուիլ: Ցետ լատինական տառերն ընդունելու, ազատութեան նմոյշն ալ որ դեռ մնացած է քովերնիս, այդ ալ պիտի կորսնցնենք:

Անոնք որ լատին տառերը գործածենք կ՚ըսեն, կ՚առաջարկեն որ անոնց 24 գիրերուն վրայ ուրիշ 14 հատ ալ աւելցուին յարմարական նշաններով, ամբողջացնելու համար մեր հնչականութիւնը, եւ ունենալ տառեր որ այս ինչ ձեւով գրուած ըլլալու տեղ գրուին այն ինչ ձեւով: Խնդիրը ձայներու արտաբերութեան համապատասխանող նշանագրեր ունենալու վրայ է:

Աւելի կատարեալ բրած ըլլալու համար նման սկզբունքով մը բառգրքին բառերն ալ վերածելու է կ՚ըսենք մենք, սանսկրիտը, յոյնը, Փարսին, արաբը, լատինը եւայլն, վերջապէս որչափ որ օտար բառեր հայերէն տարազով ներս մտեր են՝ անոնք ամէնն ալ տանելու է հոն, ուր կը տանին Թուսահայերը, ու կեցած տեղերնիս մենք մեզի կ՚ընենք այն ինչ որ Թուրքերն ուզած ու չէ կրցած ընել:

Ինչո՞ւ լատին գրերու որդեգրումը կ՚ուզուի: — Որովհետեւ մերինները համեմատաբար շատ տեղ կը բռնեն եղեր:

Պ. Հրաչեայ Տէր–Ներսէսեան, տպագրական եւ գործնական տեսակէտէն խօսելով, կ՚ըսէ Թէ «հայկական ընթացիկ բոլոր տառը, իր ներկայ ձեւով, միեւնոյն փունթոյին վրայ, աւելի լայն տեղ կը բռնէ՝ բաղդատմամբ լատին ընթացիկ ռոմէն տառին»:

Պ. Հ. Տէր–Ներսէսեան բամբ օրինակով մըն ալ կ՚ապացուցանէ: Այդ օրինակին մէջ լեցուն այր կայ: Այդ օրինակին համեմատ ապացուցումը ճիշդ է: Օրինակ մըն ալ ես կը բերեմ: Մեր օրինակին բառերը այր չունին, բայց կան միւս ամբաստանեալ գրերը, Զ, Թ, Ղ, Խ. Բ. եւայլն եւ նորէն լատինականին հաւասար տեղ բռնած են հանդերձ իրենց չեղութեամբ, մինչ հակառակը կը պնդէ Ջօպանեան: Ուրեմն աւելի տեղ բռնել տուող մեղապարտը այրն է, յետոյ կուգան Թ, Խ, Պ, Տ, Փ, եւայլն:

Եաղուպեան մէկ խելացի առաջարկ ունէր, այբին երկատումի վերածումը, որուն լիուլի համաձայն ենք մենք ալ: Մընացեալներէն տիւնը Արամեան բրած է գլխագիրը տողամէջին վրայ գրելով, քօն նոյնպէս փոքրկացնելով:

Լատին գրերն առնելու համար երկրորդ զօրաւոր փաստ մըն է Թէ հայերէն տառերը վերէն, վարէն խարխափէն դուրս մնացող մասեր ունին, ուստի գրաշարը ստիպուած է տողամէջ (էնթէռլինէր) դնել:

Մենք հոս, Ս. Ղազարու տպարանին մէջ միջոցը կը դնենք՝ երբ շարուածքը լայնցնել ուզենք: Այդ խարխափէն դուրս մնացող մաս ունեցողները գլխագիր Լ, Հ, Ղ, Վ, գրերն են, առոնք ներս առնելու հնարքը կայ:

Ս. Մեսրոպի հնարած նշանագրերը իր ստեղծագործ տաղանդին մեծագոյն ապացոյցը կը կազմեն, որով լեզուականօրէն կրցած է գոհացնել հնչարանութեան բոլոր պահանջները: Գաղղիացիք մեր չին տեղ երեք գիր կը գործածեն, ճին տեղ երկու, շին տեղ երկու, ու բնաւ չեն խորհիր ասոր համար այբուբենին պակասաւոր է ըսելով դարման մը ընել: Այսպէս են Գերմանացիք, Անգլիացիք, եւայլն:

Իսկ եթէ խօսքը նուի, մենի ցցուններուն համար է եւ Թերութիւն կը նկատուի, նոյնը լատին էֆ եւ ժի գրերն ալ ունին:

Լատին գրերուն փարելու ուրիշ պատճառ մըն ալ՝ մերիններուն աչքերը մեխանով լեցուիլը եւ նրբագծերուն դիւրաբեկութիւնն է: Այս Թերութենէն զերծ չեն լատին տառերու տպագրութիւններն ալ: Օրագիր, պարբերաթերթ, գասագիրք, շատ կան, ուստի հարկ չկայ միայն մեր Թերի կողմը տեսնել որ տպարանական նիւթական միջոցներէ կախում ունի:

Կ՚ամփոփենք բամծնիս.

1.— Լ. Եաղուպեանի նոր այբուբենը անյաջող փորձ մըն է, ուր նկատի չեն առնուած գեղագրութիւնն եւ տեսութեան պահանջները:

2.— Պէտք է պահել տառերու ելեւէջը, որ մեծ դիւրութիւն կ՚ընծայէ ընթերցման:

3.— Համեմատութեամբ լատինականներուն, մեր տառերն աւելի տեղ կը բռնեն ոչ Թէ իրենց չեղութեան, այլ լոկ քանի մը հատին եռատամն եւ Թանձր կազմութեան պատճառաւ (ա, տ, պ, բ, խ, փ, փ):

4.— Գրերու անկիւնաւորութեան բարձումը հաւանօրէն դիւրացնէ ընթերցումը, մինչդեռ նրբագծերու յաւելումը գլն պիտի դժուարացնէ՝ աչքը խոռչելով, հետեւաբար մերժելի է:

5.— Հայկական այբուբենը պէտք է մնայ Մեսրոպեանը:

Կատարեալ այբուբեն մը ունինք հնչիւններով, — պահենք:

Ան ապրեցուցեր է զմեզ 1500 տարի, դեռ նոյնչափ ալ կրնայ ապրեցնել, միայն թէ մենք զինքը չմեռցնենք:

Հ. ՎՐԹԱՆԷՍ ԽԱՆՊԷԿԵԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋ

Փարիզի շատ մը Հայերու՝ հայկականութենէ սակայ հեռու ընթացող առօրեայ կեանքին մէջ, ցեղային գիտակցութիւն եւ հայրենասիրութիւն վերարծարծող սակաւաթիւ առիթներէն մէկն է Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի ուսումնական ամավերջի հանդէսը:

Այդ օրը, ազգային անմահ բարերար Սամուէլ Մուրատի աւելի քան հարիւրամեայ կտակով հիմնուած եւ Մխիթարեան մայրավանքի զարաւոր նուիրումով յարատեւող Սեւրի վարժարանին մէջ, հաւաքական յուսադրութեան եւ հպարտութեան օր է՝ ուսումնարանին գաղութի հայրերուն եւ հանդէսին գիտակից անդրադարձումով ներկայ Հայերուն համար, ի տես աշակերտներու հայեցի դրոշմին վաւերացումին եւ շրջանաւարտներուն:

Անցեալ կիրակի, վարժարանին Մ. Պէչիկթաշլեան — Գ. Մ. Ալէմշահ թատերասրահը լեցուն էր աշակերտներու ծնողքներով եւ Հաստատութեան հաւատարիմ բարեկամներով:

Մեծաւոր Հ. Բարսեղ Վ. Ջէփիճեանի նախագահութեամբ, հանդէսը սկսաւ օրինակելի ճշդապահութեամբ եւ իր ամբողջութեանը մէջ կատարուեցաւ հաճելի կարգապահութեամբ: Ամփոփ յայտագիր մը: Կուռ եւ իմաստալից ճառեր, աշակերտներու խմբերգներ, բազմալեզու արտասանութիւններ, վկայականներու եւ պարգեւներու բաշխում, եւ ի վերջոյ ազգանուէր դասարանի մնայուն բարեկամ գգայուն ուղերձը:

Ֆրանսական ազգային փառերգի եւ վարժարանի քայլերգին առոյգ երգեցողութենէն ետք, ակադեմական ճառով մը բացման խօսքը կատարեց ուսուցչական կազմին ներկայացուցիչը: Ապա, գեղար–

ԵՍ ԵՒ ՆԱ

— Դա Թող մնայ, Աշխարհիկ, — անկողնու վրայից վեր կենալով ասացի ես, — հիմա ոչ մի բան ուտելու ախորժակ չունեմ...

— Հա, Աշխարհիկ, մոռացայ հարցնել. դու կարծեմ լաւ գիտես Փրանսերէն, այնպէս չէ՞:

— Ոչ, — չոր պատասխանեց Համաձայնը:

— Սպասիր, Աշխարհիկ, ձեր համալսարանում Փրանսերէն են անցնում եւ դու միշտ գերազանց ես ստանում քո առածի համաձայն:

— Դա այդպէս է:

— Իսկ ինչո՞ւ ես ասում, Թէ չգիտեմ:

— Որովհետեւ դու ասացիր, Թէ ես լաւ գիտեմ, իսկ ես լաւ չգիտեմ, մեր դասարանում ես գերազանց եմ ստանում, որովհետեւ միւսները վատ են սովորում:

— Դէ, դա կարեւոր չէ, — ասացի եւ գրպանիցս յուզմունքով հանեցի ծոցատետրս ու բացելով համապատասխան էջը, դրի Համաձայնի առաջ, — կարդա, ի՞նչ է գրուած այստեղ:

— Գրուած է՝ ես սիրում եմ քեզ: Միայն այդքանը, եւ համաձայն Փրանսերէն լեզուի քերականական խստաբարոյ օրէնքների, նախադասութիւնը գրուած է առանց սխալների:

Ասես հանդիպակաց բարձունքներից մենք իջանք եւ լեռան ստորոտում մօտիկից նայեցինք միմեանց: «Դուք»ը տեղիք տուեց «դու»ին: Յաջորդ հանդիպման ժամանակ մենք հայեացքներով պատմեցինք իրար մեր սրտերի տագնապալից յոյզերը: Մեր սրտերն իրար հետ զրուցեցին շատ երկար, բայց լեզուով փոխանակած մեր բառերը կարելի էր հաշուել մատների վրայ: Այնպէս, որ հին Լակոնացիները նախանձով կը նայէին մեզ:

Նա Թեւատակին մի փոքրիկ գիրք էր բռնել: Ես անխօս վերցրի այն, շուռումուռ տուի, եւ, ծալած մի Թուղթ դնելով նրա մէջ, ետ վերադարձրի Անահիտին: Անահիտը ցոյց տուեց, Թէ իբր ոչինչ չնկատեց:

Դպրոցական տարիներին ես սիրում էի բանաստեղծութիւններ գրել: Նրանցից մի քանիսը նոյնիսկ տպագրուել էին Թերթերում: Եւ ահա ծոցատետրումս գրուած Անահիտի Փրանսերէն նախադասութեանը ես պատասխանում եմ բանաստեղծութեամբ: Դա իմ վերջին բանաստեղծութիւնն էր, որով սպառուեց իմ բանաստեղծական քանքարը: Նրա բնագիրը պահուել է համալսարանական դասախօսութիւնների սղագրութեան տետրերից մէկի շապկի վրայ:

Մութ գիշերւայ պէս աչքերիդ ծովում
Ես մոլորուեցի միենակ ու անյոյս,
Լուրթ հայեացքներիդ լոյս խորքերում,
Ինձ թւում էր, թէ չկայ արշալոյս:
Քո չարաճճի շրթունքների հետ,
Իւրաքանչիւր մի ժպիտով անհուն,
Ասում ես կարծես, թէ քոնն եմ յաւէտ:

Նայիր, իմ հոգում տեղ ունես խորունկ:
Անհոգ մանկան պէս իմ հոգում թաքնուած
Լուռ ու երազուն ժպտում ես ինձ հետ,
Ինչպէս մանուկը իր խաղով տարուած
Սիրում է երնել լոկ ինքն իր հետ:
Մուրճն ու բրիչը քո ստեղծագործ
Իրաւ է, ձուլուած մտքիդ թռիչքին,
Նոր կեանքի մարդու մի հրաշագործ
Արձան կը կերտեն մօտիկ գալիքին,
Սակայն չի հասնի նա անձեռակերտ
Իմ հոգում կերտած քո չքնաղ տեսքին:

×

Այնուհետեւ ամէն ինչ կատարուեց անսպասելի արագութեամբ: Մի օր, երբ զանգը տալուց յետոյ, ես դուրս էի եկել լսարանից եւ մտքերի մէջ խորասուզուած անցուդարձ էի անում համալսարանական շէնքի միջնասրահում, Անահիտը բռնեց Թեւս:

— Գնանք, — ասաց նա:

Մի ժամ յետոյ ես նստած էի Անահիտենց տունը: Այդտեղ էր նաեւ Շահէնը: Փոքրիկ սենեակի մէջ, պատուհանի կողքին դրուած սեղանի առջեւ նստել էր տանտէրը: Երկարահասակ էր նա: Նեղ դէմքի վրայ խորշումները խաչաձեււում էին բոլոր կողմերով: Այդ խորշումները ճակատից բարձրանում էին դէպի դէմքի կենդրոնը: Քեռի Մինասը կը լինէր մօտ յիսունհինգ տարեկան:

Սենեակի մէջ իրեն ամէնից անհանգիստ էր զգում Անահիտի մայրը՝ տիկին Մաքրուհին: Նրա շարժումները մատնում էին նրա յուզմունքը: Կարճահասակ, բարեհամբոյր դէմքով Մաքրուհին անդադար էր պահարանի դարակները եւ շփոթեցնում բաժակներն ու պնակները: Ազատ դով լցուած սկահակը ձեռքին բռնած նա մօտեցաւ եւ դրեց սեղանին: Ես տեսայ նրա ձեռքի ափերի կոշտերը: Գիտէի, որ Տիկին Մաքրուհին ամուսնու հետ աշխատում էր կօշիկի գործարանում: Բայց այդ կոշտերը դրոշմուեցին իմ յիշողութեան մէջ: Սովորաբար մարդուն համակրելու ու նրա հանդէպ յարգանք տածելու համար նրա մօտ գտնում ես մի աչքի զարնող բան, որ մօտ է լինում քո սրտին: Ինձ համար դա տիկին Մաքրուհու ձեռքերի կոշտուկներն էր:

ՀԱՅԿ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

(7 Շար.)

ուսեռական բաժնին ընթացքին, յաջոր – դաբար խօսք առին վարժարանի քաղաքին տնօրէն եւ ուսուցիչ Փրէվօ եւ տեղւոյն տնօրէն եւ ուսուցիչ Փրէվօ եւ տեղւոյն վարդապետը՝ Հ. Սերոբէ Ապրեան։

Երկու տնօրէնները խոր համոզումով եւ հաղորդականութեամբ ծնողքներուն եւ աշակերտներուն ուշադրութեան յանձնեցին՝ կարգ մը հիմնական խորհրդածութիւններ բարի, ուրախ եւ յաջող կեանք մը ապահովելու համար։ Իրենց խօսքին յատկապէս շրջանաւարտներուն ուղղուած մասին մէջ, փոխադարձաբար չեշտեցին թէ՝ եթէ այս արադութեան դարուս, լաւ եւ շատ սորվիլը անհրաժեշտութիւն մըն էր վարժարանէն ներս, իրենց ստացուած ազգային ոգին պահպանումն ու ամէնօրեայ տարածումը տեւական պարտականութիւն, նուիրական առաքելութիւն մը պէտք է ըլլայ վարժարանէն դուրս եւ հեռու։ Աւելցուցին թէ այնքան գոհունակութիւններով կանգուն այս Հայկական Դաստիարակութեան արժանաւոր նախկին աշակերտներ են անոնք, եւ անոնք միայն, որ գիտնան գործադրել գիտեն իրենց տրուած կեանքի առողջ սկզբունքները, ընդհանուր զարգացումը եւ Հայեցի դաստիարակութիւնը ի սէր Հայ ազգին, իրենց ծնողքին եւ իբրեւ պարտաւոր յարգանք հիմնադրին գաղափարականին եւ զայն գործադրող Մխիթարեան Ուխտին։

Ուսումնապետ Հ. Եփրեմ Տէր – Ղազարեանի տարեկան տեղեկատուութենէն ետք, տեղի ունեցաւ վկայականներու եւ մրցանակներու բաշխումը եւ հանդէսը փակուեցաւ շրջանաւարտ դասարանի ուղերձով, որուն մէջ հաւաստումը կար թէ այս տարի աւարտող 13 Հայորդիները, կաթիլ մը հայկական նոր արիւն պիտի բերեն Փարիզի հայ գաղութին քառասնամեայ՝ երթալով համրազարկ ազգային բազկերակին մէջ։

Այս տարուան շրջանաւարտ եւ ամէնքն ալ պետական քննութեան (պաշօ) ներկայացող 13 աշակերտներն են.— Փարիզաբնակ՝ Պալտըվարդեան Արա, Շերոյեան Մօրիս, Կեցոյեան Ռեմոն, Կիւլեան Յովհաննէս, Հրաչեան Հրայր, Մենետեան Գառնիկ, Սոլաքեան Վարդգէս. Մարսէյլաբնակ՝ Պօղոսեան Սարգիս, Մարճոյեան Նաւլ, Մոսոյեան Յովհաննէս. Ալֆորվիլէն՝ Արթինեան Լեւոն. Վիէննէն՝ Ասլան – եան Էտմոն. Գազապլանքայէն՝ Պալքայ – եան Պօղոս։

×

Նոյն օրը, երեկոյեան, Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը իր աւանդական սեղանը սարքեց նորաւարտ, հազիւ քանի մը ժամ առաջ նախկին աշակերտ դարձած՝ «Լոյսի բոտինքի կաթիլներ» իր կրտսեր եղբայրներուն, որոնք կուգային յաւելուլ աշխարհական Մխիթարեաններու մեծ ընտանիքը։

Գինեձօն, բաժակաճառ, երգ եւ «եղբայր ենք մենք» առաջադրութեան վկայ փոխադարձ զգացումներով, Մուրատ եւ Ռափայէլ վարժարաններու անցեալ սերունդներու երկար շղթային՝ նոր սերունդը իր թանկագին օղակը կ'աւելցնէր։

Տարի նոր՝ փառք նոր անմահ բարերարներու յիշատակին եւ Մխիթարեան դաստիարակչական դարաւոր գործին։

ԿԱՄ

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ՎԱՀԱՆ ՓԱՍՏԸՐՄԱՃԵԱՆ

Ինչպէս գրեց «Յառաջ», Յունիս 24ին յանկարծամահ եղած էր ընկեր Վահան Փաստըրմաճեան, իր բնակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ 28 Յունիս, Երեքշաբթի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Ներկայ էին մեծ թիւով ընկերներ, հայրենակիցներ ու բարեկամներ, հայ եւ ֆրանսացի։

Արարողութենէն վերջ դամբանական խօսեցաւ ընկեր Հրանտ Սամուէլ, «յանուն իր գաղափարի ընկերներուն», համառօտ գիծերու մէջ պատկերացնելով ողբացեալին կեանքը։

Ըսաւ թէ ընկեր Վահան ծնած էր Կարնոյ՝ արեւմտեան Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ, որու լեռներէն 1890ին «ձայն մը հնչած» էր, յեղափոխութեան չեփորը, որ արձագանգած էր ապատանէն ու հայրենակարօտ բոլոր Հայերու հոգիներուն մէջ։ Կարնոյ Սանասարեան վարժարանը Փոքր Ասիոյ խաւարակուռ անապատին մէջ ովասիս մըն էր, լոյսի փարոսն մը, հայկական մշակոյթի տնկարան մը, ուսկից շրջանաւարտ հարիւրաւոր մտաւորականներ իբրեւ ուսուցիչ, գրագէտ ու հանրային գործիչ կարեւոր դեր կատարած են հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ։

Փաստըրմաճեան գերդաստանը սերունդներէ ի վեր ծանօթ էր Բարձր Հայքի մէջ իբրեւ նահապետական ընտանիք մը, որ քանիցս իր հայրենասիրութեան ապացոյցն էր տուած։ Վահանի մեծ եղբայրը Գարեգին Փաստըրմաճեան (Արմէն Գարօ) 90ական թուականներուն Եւրոպայի մէջ իր ուսումը կէս ձգելով նուիրուած էր հայ յեղափոխութեան սուրբ գործին։

Վահան Փաստըրմաճեան Սանասարեան վարժարանի ընթացքը կ'աւարտէր այնպիսի պահու մը, որ ճակատագրական պիտի ըլլար հայ ժողովուրդին համար։ 1908ի Օսմ. Սահմանադրութիւնը յոյսի ու երազի նոր հեռանկարներ կը բանար։ Ազգովին կը կարծէինք թէ վերջապէս ծագած է արշալոյսը, հնչած է ազատութեան զանգը։

Երիտասարդ Վահան խանդավառութեան այդ օրերուն որոշեց նուիրուիլ զինուորական ասպարէզին։ Մտաւ Պոլսոյ զինուորական վարժարանը (Հարպիյէ), զոր աւարտեց յաջողութեամբ՝ սպայի աստիճանով։ Շուտով պայթեցաւ համաշխարհային առաջին պատերազմը եւ երիտասարդ սպան զրկուեցաւ ճակատ։ Սակայն սիրտը կ'արիւնէր, երբ կը տեսնէր որ ցեղին դահիճը կ'ուզէր բնաջնջել Հայութիւնը։ Մահը աչք առնելով, յաջողեցաւ անցնիլ սահմանը, ուր միացաւ հայ կամաւորական գունդերուն եւ իր զինուորական հմտութիւնը ի սպաս դրաւ յօգուտ իր ժողովուրդին՝ կռուելով թրքական բանակին դէմ։

Մեծ աջակցութիւն բերաւ նորաստեղծ Հայաստանի Հանրապետութեան ամբողջութեան՝ ճգնաժամային վայրկեաններուն։ Իր կեանքի լաւագոյն շրջանը կազմեցին այն տարիները, երբ անիկա առիթ ունեցաւ ծառայելու անկախ Հայաստանի բանակին մէջ։

Խորհրդայնացումէն վերջ շատերուն պէս ինք ալ իբրեւ գաղթական եկաւ այս երկիրը, կրկին հայրենիք գտնալու յոյսով։

Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը ուսանողներ կը պահէր Ֆրանսայի բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ, պատրաստելու համար մասնագէտներ, որոնք Հայաստան պիտի երթային երբ բացուէին դուռները։ Վահան Փաստըրմաճեան, գնդապետ Տիգրան Բաղտասարեան, Արամ Յարութիւնեան, Կարապետ Խուպլիկեան եւ ուրիշներ — բոլորն ալ այժմ հանգուցեալ — ընդունուեցան Ֆրանսայի զինուորական վարժարանները՝ կատարելագործելու համար իրենց ուսումը։ Վահան քանի մը տարի ուսաւ Կրընոպլի մէջ։ Դուռները չբացուեցան։ Ինք ու ընկերները մնացին Ֆրանսա։ Կեանքի դաժան պայմանները, չոր հաց մը ճարելու պարտադրանքը մղեցին զիրենք ընտրելու նոր ասպարէզներ, որոնք ոչ մէկ կապ ունէին իրենց մասնագիտութեան հետ։

Համակերպած իր ճակատագրին՝ ողբացեալ ընկերը ապրեցաւ լռիկ, մնջիկ կեանք մը մինչեւ իր վերջին շունչը։ Վերջին ծայր համեստ, փառք չփնտռեց երբեք։ Պարկեշտ էր, անշահախնդիր եւ ընկերասէր։

Մինչեւ վերջ մնաց հաւատաւոր դաշնակցական։ Պահեստի ուժն էր Դաշնակցութեան։ 1932ի տագնապի օրերուն՝ իր անձնազոհ կուսակցականի հոգին ըմբռնեցաւ։ Դարձաւ Կեդրոնական Կոմիտէի անդամ եւ միասնականութիւնը վերահաստատելու ճիգերուն իր ալ բարեբար աջակցութիւնը բերաւ։

Վերջացնելով, ընկեր Հրանտ – Սամուէլ ըսաւ թէ Վահան Փաստըրմաճեան աչքերը կը փակէ հեռու հայրենիքէն, որուն նուիրած էր իր կեանքը։ Ու աւելցուց թէ ընկերներն ու բարեկամները անթառամ պիտի պահեն իր յիշատակը։

Ընդ առաջ երթալով ողբացեալ ընկերոջ ընտանիքի բաղձանքին, ընկեր Հրանտ Սամուէլ քանի մը խօսք ալ ըսաւ ֆրանսերէն լեզուով օտար ազգակիցներուն համար։

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԺԱՆ ՔՈՔԹՕ՝ «ԻՇԽԱՆ ՔԵՐԹՈՂԱՑ»

Ֆորժ լէ զ'Օյի «բանաստեղծներու Տօնավաճառ»ի ընթացքին, ներկայ քերթողներու բացարձակ մեծամասնութեամբ «Իշխան Քերթողաց» հռչակուած է Ակադեմական Ժան Քոքթօ։

«Իշխան Քերթողաց... գեղեցիկ տիտղոս մը։ Հիմա, իմ կարգիս, զայն ժառանգ պիտի թողում ուրիշի մը» յայտարարած է մեծանուն ակադեմականը, երբ իրեն տեղեկացուցած են իր ընտրութիւնը։

Ֆրանսայի առաջին «Իշխան քերթողաց»ը եղած է Մալարմէն։ Եւ սակայն, այս տիտղոսը երկար ատեն պահած է միայն Փօլ Ֆոր, որ յիսուն տարի շարունակ մնացած է իր իշխանական գահին վրայ, 1912էն մինչեւ իր մահը, որ տեղի ունեցաւ ներկայ տարւոյն սկիզբը։

Դարձեալ ներկայ տարւոյն Մայիս 10ին, «Լէ Նուվէլ Լիթէրէր»ի կողմէ պատրաստուած հանրաքուէով մը «Իշխան Քերթողաց» հռչակուեցաւ բանաստեղծ Ժիւլ Սիւփէրվիէլ։

Սակայն, դժբախտ վախճան մը ունեցաւ նորընտիր իշխանը՝

Արդարեւ, իր ընտրութենէն ութ օր ետքը, Ժիւլ Սիւփերվիէլ կը մեռնէր։

Ու հիմա, մաղթելի է որ նորընտիր «Իշխան»ին՝ Ժան Քոքթոյի իր իշխանական մականը «Ուրիշի մը ժառանգ թողելու» նախադրացումը չիրականանայ։ Ատիկա պիտի ըլլար մեծ կորուստ մը ոչ միայն ֆրանսական, այլեւ բովանդակ աշխարհի մտքին եւ արուեստին համար։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Բարձր հովանաւորութեամբ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի, պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. Պլէօզի եւ Փարիզի կրթ. կեդրոնական յանձնախումբի ներկայացուցիչին Պ. Յ. Պօղոսեանի, մեր գաղութի դպրոցին հանդէս – մրցանակաբաշխութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ Սալ Վոլթէրի մէջ։

Հակառակ անձրեւոտ օդին՝ երկու հարիւրէ աւելի հայրենակիցներ ներկայ էին։

Խօսնակ Պ. Խ. Գալուստեան, հանդէսը բացուած յայտարարելէ ետք, գեղարուեստական բաժինով ուսուցչուհի Օր. Ա. Հայզարեանի, երկսեռ աշակերտները ներդաշնակօրէն երգեցին «Մարսէյեէզ»ը, «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք» եւ «Ով մեծասքանչը»։

Կրթ. հոգաբարձութեան ատենադպիրը միամեայ գործունէութեան տեղեկագիրը կարդալէ ետք, իւրաքանչիւր աշակերտ իր տարիքին համապատասխան արտասանութիւններով ու թատերախօսութիւններով հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծեցին, իսկ «Հրեշտակներու պարը» եւ փոքրիկն Յ. Պապուրեանի կովկասեան պարը ընդհանուր գնահատութեան արժանացան։

Սրբազան Հայրը, ուսուցչութեան եւ կրթ. մարմնոյն անխոնջ ջանքերուն շնորհիւ մէկ տարուան մէջ ձեռք բերուած այսքան յաջողութիւնները շնորհաւորելով, իմաստալից խրատականով մը ներկաներուն բարեսիրական զգացումներուն կոչ ընելէ ետք, ի մէջ այլոց ըսաւ. «Ամէն զոհողութիւն ու ջանք թափեցէք ազգային գոյութեան երկու կարեւոր ազդակները՝ լեզուն ու կրօնքը կանգուն պահելու համար»։

Քաղաքապետ Պ. Պլէօզ, իր հանդէպ ցոյց տրուած յարգանքին մասին շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք, ըսաւ. ցարդ ձեր բոլոր հանդէսներուն ներկայ գտնուած եմ, այսօր ալ ինծի համար հաճելի է այս փոքրիկներուն երգերն ու արտասանութիւնները լսել»։

Լիբանանէն եկած պատուելի Պ. Գ. Պետրոսեան, հակիրճ խրատականով մը մշակոյթին օգտակարութիւնը չեշտելէ ետք, գնահատեց ազգային վերելքի տեսակէտով, հարիւրաւոր աշակերտներու դպրոց յաճախելը։

Երկու թատերախօսութիւններէ ետք տեղի ունեցան նուիրատուութիւնները։ Կարճ ատենուան մէջ ներկաներ նիւթական կոկիկ գումարով մը քաջալերեցին մեր այն ձեռնարկը։ Սրբազան Հայրը «Հայր Մեր»ով ու պահպանիչով փակեց հանդէսը։

Հանդիսականները գոհ տպաւորութեամբ մեկնեցան կէս գիշերին։

Կ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Ժ.

Հետիոտն ճանապարհ ընկանք երեկոյեան, ցերեկուան արեւից խուսափելու համար։ Գնում էինք կտրուկ ճանապարհներով, երբեմն քայլելով արտերի վրայով։ Մեր ոտների տակ ոսկեայ արտերը, իսկ վերեւում՝ կապոյտ գմբէթը՝ աստղերով։ Կատակում ենք, հռհռում, կռանում ենք, ջուր խմում վազող առուներից, վճիտ եւ երգեցիկ առուներ, որոնց եզերքների խոտը թարմադեղ կանաչ է, ինչպէս ճիչը մանուշակագոյն գիշերում։ Մտանք ցորենի անսահման մի դաշտ։ Երկինքը գնալով ցածանում էր. աստղերը թափւում են մեր աչքերի մէջ։ Ձայն լռութիւնը խանգարում էինք միայն մենք եւ ընկնող աստղները։

— Կ'ուզէք մնանք էստեղ, մինչեւ լուսաբացը երեւայ, — յայտարարեց ուսուցիչը։

Բոլորս էլ կանգ առանք։

Լռութիւնն աւելի լռեց, երկինքն աւելի ցած իջաւ։

Երկարեցինք հասկերի վրայ։

Օդը ջինջ է, մաքուր, ինչպէս առուակների ջրերը,

Ոչ մի շշուկ։ Քնող ընկերների շնչառութիւնն է միայն լսւում, — կարծես ոսկեայ հասկերն են շնչում։

Ուզում եմ որ ամէն ինչ կանգ առնի, ինչպէս որ կայ — երկինքն աստղերով, հողը հասկերով, լռութիւնն իր ջինջ կապոյտով։

Մի փոքրիկ ամպ, սաւանի չափ, շղարշային, սպիտակ, չքնեղ արտերից երեւաց եւ սկսեց օրօրուել մանիշակագոյն մշուշում։ Օրօրուեց, տարածուեց, նօսրացաւ եւ լուծուեց, ինչպէս մի երազ։ Աչքերս փակւում են, բայց ես սպասում եմ լուսաստղին։

Յանկարծ լսեցի ընկերներիս ձայնը։ Բաց արի աչքերս — արեւը լողում էր հասկերի վրայ։

Արեւը զարթեցրեց դաշտում նոր բուրմունք, որոնք թաղնուել էին գիշերուայ ծոցում։ Զարթեցին եւ գոյները։ Զարթեցին բիւրաւոր թռչունները։

Ամէն ինչ զարթեց արեւի հետ։

×

Ամէն երեկոյ մեր տան կից Ալեք աղան դուրս էր գալիս, ձեռքերը դնում գրպանը եւ անշարժ նայում անցորդ – դարձողին։

Շատերը նրան բարեւում էին, նա հազիւ աչքերից մէկը խուփ էր անում՝ իբրեւ պատասխան։

Ալեք աղան 45 տարեկան կար։ Ամուրի էր, բայց նրա ամուսնանալու մասին ամբողջ մեր թաղը խօսում էր։

Պատմում էին որ քանի տարուց ի վեր ծնողներն արդէն մեռել էին, ճգնել էին ամուսնացնել նրան, բայց ոչ ոք չէր ցանկացել աղջիկ տալ։

Ալեք աղան ոչ խմող էր, ոչ բարկացող եւ ոչ էլ չքաւոր։ Նրա բնաւորութիւնը մեղմ էր։ Այդ բնաւորութիւնը, բաղդատում էին իրենց կովի հետ։

Հակառակ այդ մեղմ, կովային բնաւորութեան, որին սիրահար էին աղջիկ ունեցող մայրերը, Ալեք աղայի դէմքը դաժան էր, գիշերը երեխաները նրանից սարսափում էին, մինչեւ անգամ՝ շատ մօտիկ մարդիկ վախենում էին նրա տեսքից։ Եւ այդ բոլորը նրա միրուքի, սեւ, երկար միրուքի պատճառով։ Այդ միրուքը նրան դարձնում էր ահեղ։ Այդ միրուքի համար էլ Ալեք աղան չկարողացաւ գտնել մի աղջիկ այս աշխարհում հոգու եւ մարմնի մխիթարութեան համար։

Ալեք աղայի չամուսնանալն իրեն համար ողբերգութիւն չէր, որովհետեւ, ըստ երեւոյթին, նա արդէն հասել էր մխիթարիչ փիլիսոփայութեան, բայց ոչ մէկ փիլիսոփայութիւն չէր կարող փրկել նրա քրոջը՝ Իսկուհուն, որ Ալեք աղայից հինգ տարով փոքր էր։

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ԱԶԴ

Մայիս 28ի տօնակատարութեան առթիւ Հրապարակ հանուած վիճակահանութեան տոմսերու շահող թիւերը կրնան դիմել Մշակոյթի տունը, 17 Րիւ Պլէօ, Տիկին Գարտինէին, ստանալու համար իրենց նուէրները։

ԿԱՐԳԱԴԻՐ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Օղափոխութեան կայանի առաջին խումբը կը մեկնի Երկուշաբթի Յուլիս չորսին։

Կառ տը Լիոն, գանուիլ ժամը 22ին դուրսի Քուր տը լ'Օռլօժին տակը։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վահան Փաստրրմաճեանի մահուան առթիւ Տիկին Արմենուհի Խաչիկեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ս. Թէհլիրեանի սրահին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ԽՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ.— Թղթակցութիւնը «Յառաջ»ի երէկուան թիւով։ Վարժարանի հանդէսին մէջ հաւաքուած.—

Պ. Գէորգ Ալեքսանեան յիսուն Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գալիկեան քսան Ն. Ֆ., Պ. Զպուքճեան, Տիկին Մէթէլեան, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սայրին, Տիկին Գափլանեան, Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Պ. Ատանալեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան, Տիկին Ալէքսանեան, Տիկին Զատրճեան, Պապիկեան, Արթինեան, Թորիկեան, Գրիգորեան, Համբարեան, Կիւլիւզար Տէյիրմէնճեան, Ասլանեան Սողոն, Դչխոյ Ասլանեան, Ֆէրմանեան, Ծերունեան, Տէր եւ Տիկին Եղիազարեան, Տիկին Վ. Գալիկեան, Տիկին Սամուրքաշեան, Պ. Եղիա Սերոբեան, Տիկին Ֆէրատեան, Պ. Նշան Դարբինեան, Պ. Դ. Դաւիթեան, Տիկին Խօլմէզեան, Պ. Զարեհ Սարգիսեան, Պ. Պ. Յակոբ, Գրիգոր, Սմբատեան տասնական Ն. Ֆ.։

Տիկին Մանուկեան, Պ. Տէրտէրեան եւ երկու Ոմն հինգական Ն. Ֆ.։

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Պանեէօ — Քաշան.— Այս Կիրակի օր ժամը 2.30ին, Քաշանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

Տեղւոյն Կրթ. Մարմնոյն կողմէ։

Կը նախագահէ Պ. ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

Խմբերգ, պար, մեներգ, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Պալըգճեանի։

Մեթրօ Քաշան։

ԼԻՈՆԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԴՊՐՈՑԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Տէսին, Կապիյոնի սրճարանին բակը, Յուլիս 3ին, Կիրակի օր։

Լիոնի Լուսաւորիչ դպրոցին դաշտահանդէսը Տէսինի մէջ, այս Կիրակի ամբողջ օրը, Կապիյեռնի սրճարանին բակին ծառերուն տակ, զուարճութեան հարուստ յայտագրով, պիտի կատարուի։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ս. ՂԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ
ԵՒ
ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս 6
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս 31

Հռոմի Ողիմպիական Խաղերը զբօսաշրջիկներու խճողում պիտի պատճառեն այս տարի Իտալիոյ մէջ։

Մեր խումբին հանգիստ ճամբորդութիւնը եւ լաւագոյն բնակութիւնը օր առաջ ապահովելու համար, կազմակերպութեան աշխատանքները սկսած են։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Օրերը շուտ կ'անցնին, ցանկը շուտով կ'ամբողջանայ։

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ՝

Պ. ԹԱՐՈՆ

58, Bd. Serrurier, PARIS 19 - Métro Pré-St-Gervais

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ

45, Rue de Trévise‘ PARIS 9 - Tél. TAI 49-40
(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ

11, Ave. Béranger, ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ.Յ.Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31

Արձանագրութիւնները սկսած են։

Այս տարուան բանակումը տեղի կ'ունենայ Օթէլ Սփլանտիտի մէջ, Լաֆրէ (Իզէռ)։

1000 մեթր բարձրութեան վրայ, գեղատեսիլ լիճի մը ափին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ։ Խաղաղաւէտ եւ լողանք։ Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ։

Օրական 8.50 Ն. Ֆ.։

Արձանագրութեանց համար դիմել ամէն օր՝ 17 Րիւ Պլէօ, կէսօրէ վերջ ժամը 1–2, երեկոները 7.30 – 8.30, Շաբաթ 2–6։

Խմբական տոմսի՝ արձանագրութեանց վերջին օր, Յուլիս 3։ Փարիզէն երթուդարձ եւ կանխավճար 100 Ն. Ֆ.։

ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ։

3 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը

Ծառաշուք եւ օդասուն ընդարձակ պարտէզին մէջ։

Bar Charles, La Fêve

Պատուոյ նախագահութեամբ Ամերիկայի Հ. Օ. Մ.ի ընկերուհիներէն

ՏԻԿԻՆ ՍԱԹՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

Բացման խօսք Տիկին Վարդանուշ Հազարեան, կը խօսի Տիկին Զապէլ Պետիկեան։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Կ'երգէ Օր. Փօլէթ Արզումանեան, խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ դաւեչտ Կապոյտ Խաչի աշակերտներու կողմէ։

Ժամը 16էն սկսեալ հայկական եւ եւրոպական պարեր, ընկերակցութեամբ Ս. ՋԷՕՐԷՔՃԵԱՆ նուագախումբի։

Մուտքը ազատ է։

Ճոխ պիւֆէ, համփուրով խորոված, մատչելի գիներով։

ՄԱՆՕԹ.— Հանդիսավայր երթալու համար Շափիթրէն առնել Լա Ֆէվ տանող հանրակառքը եւ իջնել վերջաւորութեան, ճիշդ հանդիսավայրին առջեւ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Նիւ Եորքի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Հոգեշնորհ Տէր Եղիշէ վրդ. Սիմոնեան։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ հայ հասարակութիւնը։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Պէլվիլ – Լիլա հայկական դպրոցի Կրթ. Մարմնի կողմէ, բարձր հովանաւորութեամբ Հայրապետական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ, Կիրակի, Յուլիս 3ին, ժամը ճիշդ 15ին, Մէրի Փրէ Սէն Ժէրվէի սրահը (Մէթրօ Փրէ Սէն Ժէրվէ)։

Երգ, պար, արտասանութիւն։

Կը ներկայացուի ԱՐԱ ԳԵՂԵՑԻԿ աւանդավէպէն դրուագներ՝ ղեկավարութեամբ դպրոցին արուեստագէտ ուսուցիչ Պ. Յ. Թորոսեանի։

Հանդէսի ընթացքին ճարտարագէտ Պ. Եդուարդ Իւթիւճեանի կողմէ պիտի ցուցադրուին Հայրենիքի նոր կենցաղին մոգական լապտերով, եւ պատմական յիշատակարաններու նկարները։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով։

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման։ Կ'ապահովենք վիզայի գործողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի։

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի։

AMERICAN LLOYD

48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél.: 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՍՈՒԼԻՍ

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին Մշակոյթի Տան մէջ (17 Րիւ Պլէօ)

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ։

ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Բ. մաս

Ասուլիսը կը վարէ՝ ԸՆԿ. Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Նոր Սերունդի Փարիզի եւ արուարձաններու, Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան եւ երիտասարդ խումբերու անդամ – անդամուհիները եւ փափաքող ընկերուհիներն ու ընկերները։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի տարեկան Դաշտահանդէսը, մեծ պատրաստութեամբ։

Այս Կիրակի, Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ Շաթօ տը Պօրըկարի գեղատեսիլ լեռնադաշտի պաղ ջուրին մօտ։

Դաշտահանդէսի ընթացքին, պիտի կատարուի դպրոցի աշակերտներու մրցանակաբաշխութիւնը։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, աշակերտներուն կողմէ։

Հաճելի եւ զուարթ մթնոլորտ, բարձրախօսով հայկ. եղանակներ։

Ճոխ եւ դիւրամատչելի գիներով պիւֆէ, պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ։

Սիրով կը հրաւիրուին Լանսէի, Ռընաժի եւ շրջաններու հայրենակիցները։

Անձրեւի պարագային, կը յետաձգուի Յուլիս 10ին։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՇԱՒԻԼ.—Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Օհանջանեան սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԵՒ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբին կողմէ։

Այս Կիրակի ժամը 15ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ։

Պարանցիկ այս ցերեկոյթի ընթացքին ներկաներու բացատրութիւններ պիտի տրուին այս տարուան բանակումի մասին։ Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ նոյն օրը։

Prix Brémond

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին
Սալ Տըպիւսի

252, Fbg. St. Honoré

Դասախօս՝ ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Նիւթ՝ Նեսթըր Պիբբի հաւաքածոյին հայկական ձեռագիրները։

(Projections)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ՝

Սեբաստիոյ Նախանգային Մուրատ Ուսումնացիրաց միութեան կողմէ

Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. ԱՐՇԱԿ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի պարտէզին մէջ։ (Անձրեւի պարագային սրահը)

Իր սանին շրջանաւարտութեան առթիւ։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Փարիզահայ լաւագոյն ուժեր։

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ, ՏԻԿԻՆ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆ եւ ՍՕՍԻ պարախումբը Օր. Մ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ (դաշնակ), Պ. Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն), ՏԻԿԻՆ ՇԱՔԷ ԳԱԼԱՅՃԵԱՆ եւ ուրիշներ։

Առատ պիւֆէ, համփուրով խորոված։ Մէթօր՝ իջնել Փոն տը Սեւր

Իսիէն առնել 169 թիւ հանրակառքը եւ իջնել՝ Սեւր։

ՀԱՅ ԼՈՅՍԱՆ ԱՆՑՈՒՑԷՔ ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ

ՎԵՑ ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

TRANSTOUR ի ՄԻՋՈՑՈՎ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐՈՒ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մեկնումներ՝ Յուլիս 26 եւ Օգոստոս 28, երթ ու դարձ շոգենաւքով

15 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ ԵՒ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

Գին 2000 Ն. Ֆ.: Մասնաւոր հաշուեց իր անհատական մեկնումի համար

Դիմել՝ **TRANSTOUR, 49, Avenue de l'Opéra, Paris - Tél. OPE 61-15**

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ օրերը ժամը 16էն 18.30։

Հիմնադիր-Տնօրէն ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԵԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

Ֆրանսական – հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e

TÉL.: BAL. 31 21

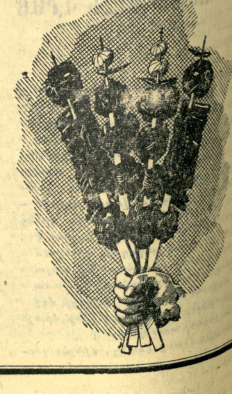
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ

Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված – ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

ՅԱՌԱՋ
Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց.22Ն.Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՅՈՒԼԻՍ

DIMANCHE 3 JUILLET 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8840 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4641

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԸ

Քառասուն օր անցաւ արդէն այն օրէն ի վեր (23 Մայիս), երբ հեռաւոր Քալի-ֆորնիոյ, ափերուն վրայ յաւիտենապէս աչքերը փակեց նոր օրերու անմահ հայ հերոսը, Սողոմոն Թէհլիրեան :

Ունեցանք իրեն պէս ուրիշ անձնազոհ ֆէտայիներ ալ, ինչպէս Միսաք Թորլաք-եան, Արշաւիր Շիրակեան, Արամ Երկան-եան, Ստեփան Ծաղիկեան, որոնք ահա-բեկեցին ջարդարարներ ձիւանշիրը, Սա-յիտ Հալիմ փաշան, Պէհաէտտին Շաքի-րը, Ճէմալ Ազմին եւ Ճէմալ փաշան՝ Պոլ-սոյ, Հռոմի, Պերլինի եւ Թիֆլիսի մէջ, մեծ հայրենասիրութեամբ եւ գնահատելի յանդգնութեամբ :

Բոլորն ալ կը գործէին Հ. Յ. Դաշնակ-ցութեան դրօշին տակ, իբրեւ անձնուէր զինուորներ՝ վտանգելով իրենց կեանքը : Մէկ միլիոն նահատակներու վրէժը թաղուած էր այս հայորդիներու բազուկ-ներուն մէջ :

Անոնց անվրէպ գնդակները՝ չեչոտակի աղբիւրներ ղահիճներու դիւային ղանկին՝ անթահար գետին փռած էին զանոնք մեծ մայրաքաղաքներու պողոտաներուն վը-րայ, օր ցերեկով :

Նախատակ ջարդարարները փոխ առ-նուած անուններով կը յուսային հանգիստ ու ապահով — մանաւանդ դեղխ ու շուայտ — կեանք մը վարել օտար հողի վրայ :

Հայ Նեմեսիսը գտաւ զանոնք իրենց որ-ջերուն մէջ եւ իրարու ետեւէ գժոխք ղրկեց :

Մեր վրէժխնդիր հայդուկները փրկե-ցին Հայուն պատիւը : Հպարտութեամբ լեցուցին մեր հոգիները :

Դաշնակից վարչապետներ ու նախա-րարներ հանդիսաւոր յայտարարութիւն-ներ ըրեր էին՝ յաղթանակէն վերջ Թուրք ջարդարարները պատժելու մասին :

Սակայն Նիւրէնպէրկ չունեցանք մենք՝ համաձայն բոլոր խոստումներուն :

Հայ ժողովուրդի մարտական կուսակ-ցութիւնը ինք կազմակերպեց Հայկական Նիւրէնպէրկը, երբ տեսաւ որ Մեծերը բարձր քաղաքականութեամբ գրաւած՝ մոռցեր էին իրենց «փոքրիկ դաշնակից»ը :

Սողոմոն Թէհլիրեանի կը վիճակէր ա-ռաքել Մեծ Եղեռնի գաղափարը յղա-ցող եւ զայն սատանայելական խորամանկու-թեամբ ու դիւային պաղարիւնով գոր-ծադրող հրէշը, դահճապետ Թալէաթը, որ գործադրած Իթթիհատի չար ոգին : Ան որ «Աստուծոյ եւ մարդոց առջեւ» ամէն պատասխանատուութիւն յանձն առնելով որոշած էր Հայութեան մահավճիռը : Ան որ իր ցեղին բնածին ոճրագործ ըր-նազդներուն մարմնացումն էր :

1918ի Զինադադարին, երբ բոլոր ճա-կատներու վրայ չարաչար պարտութեան մատնուած՝ ծունկի եկեր էր օսմանեան կայսրութիւնը եւ ջարդարարները լեղա-պատառ Եւրոպա փախած՝ Պոլսոյ մէջ իշխանութեան գլուխ եկող մարդիկ, Տա-մատ Ֆէրիտ փաշա եւ ընկերները Պիղա-տոսի պէս լուացին իրենց ձեռքերը՝ ա-մէն մեղք Իթթիհատի վզին փաթթելով : Կարծես Թուրքերը անմե՛ղ զառնուկներ էին ...

Պատմական փաստերը ցոյց կուտան սակայն թէ բոլոր դարերու եւ դասակար-գերու Թուրքերը նոյն ոճրածին մտայ-նութիւնն են ունեցած քրիստոնեաներուն հանդէպ, Պալքաններէն սկսեալ :

Անոր վերջին փաստը :

Նախատակ Թալէաթի հոտած դիակը, որ քսան տարի Պերլինի գերեզմանատան մէջ անկիւնը գաղտագողի պահուած էր, Երկրորդ պատերազմի ամէնէն տաք օրե-րուն՝ Հանրապետութեան նախագահ Իս-մէթ Ինէօնիւի կարգադրութեամբ՝ առօք փառօք փոխադրուեցաւ Պոլիս ու թաղ-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԿԻ ՄՈԼԷ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԻ

Երկու օր է, Իսի լէ Մուլինոյի մէջ տեղի կ'ունենայ ընկերվարական կու-սակցութեան 52րդ համագումարը : Ընկե-րային կացութեան եւ Ալժերիոյ մասին ծանր քննադատութիւններ եղած են եւ մթնոլորտը տաքցած է : Կաղիէ որ աշ-խատանքի նախարար եղած է, անընական կը գտնէ բանուորներու ներկայ բող-ձանքները՝ հեռատեսիլ, կառք, սառնա-րան եւն. : Ասոնք քաղքենիական ձգտում-ներ են որոնք խոտոր կը համեմատին ըն-կերվարական գաղափարականին հետ : Կաղիէ, ընդդիմադիր պարագլուխն է եւ կ'ուզէ որ կուսակցութիւնը ըսէ թէ Կո-լին որ ամէն եղածին համաձայն չէ : Ամերիքանիզասիոնի վտանգը մեծ է կա-ղիէի համար : Հարկ է որ կուսակցութիւ-նը բոլորովին բաժնուի Ե. Հանրապե-տութենէն եւ դրամատիրութենէն : Ալժե-րիոյ մասին, Կաղիէ կ'ըսէ .— «Երկու սկզբունքներ պէտք է առաջնորդեն մեր գործունէութիւնը՝ չխանգարել բանակ-ցութիւնները, բայց միւս կողմէ կրաւո-րական դիրք չբռնել այդ բանակցութեանց առջեւ :

«Պէտք է գործենք ձախողութեան մը առաջքն առնելու համար : Հօրենական միապետութիւն մը կ'ապրինք : Տը Կոլ իր մեծամասնութենէն ալ հեռու գնաց Խոր-հրդարանին իրաւունքներուն կրճատումին մէջ : Կը կարծենք որ, ով որ կը հրամայէ պատասխանատու ալ պէտք է ըլլայ» : Կաղիէի համար դատապարտելի է որ կու-սակցութիւնը դուրս մնայ բոլոր մեծ շարժումներէն» :

Ուրբաթ օրուան նիստին ընթացքին

ուեցաւ Շիշլիի Ազատութեան Բլուրի նա-հատակներու յուշարձանին տակ, իբրեւ «Ազգային Հերոս» :

Ու ամէն տարի Մարտ 15ին անոր դամ-բարանին ուխտի կ'երթան օրուան իշխա-նութեան վարիչները : Հալքի նախարար-ներէն վերջ դեմոկրատները, Իսմէթէն վերջ Մենտէրէս երկիւղածութեամբ կը խոնարհին աշխարհի ամէնէն մեծ ոճրա-գործի սատակին առջեւ :

Թուրքը նոյն Թուրքն է եւ պիտի մնայ նոյնը յաւիտեան :

Սուլթան Համիտ, Ժէօն - Թիւրք, Ա-թաթիւրք, Հալք կամ դեմոկրատ իրար կ'արժեն : Տարբեր անուններու տակ նոյն մարդիկն են : Ցեղասպան Թալէաթը պաշ-տելով, ըսել կ'ուզեն թէ իրենք բոլորն ալ կը վաւերացնեն հայկական ջարդերը : Ո՛չ մէկ պզջում : Ընդհակառակն գոհ են : Հայերու դահիճը «ազգային հերոս» է ի-րենց համար :

Յաւերժացնելով Ս. Թէհլիրեանի յիշա-տակը, հայրենասէր Հայութիւնը լաւա-գոյն պատասխանը տուած կ'ըլլայ ամէն գոյնի ու դասակարգի Թուրքերուն :

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Թէհլիր-եան սրահը այդ նպատակին ծառայող միջոցներէն մէկն է : Գաղափարը ողջուն-ուեցաւ մեծ համակրութեամբ եւ արձա-գանգ գտաւ Ֆրանսայէն դուրս ալ ար-տասահմանի մեր հայրենակիցներուն մօտ, որոնք սկսած են ղրկել արդէն ի-րենց լումաները՝ օր առաջ լրացնելու համար սրահի նորոգութիւնն ու կահա-ւորումը : Վստահ ենք որ ամէն Հայ պի-տի կատարէ իր պարտականութիւնը, որ-պէսզի անմոռաց մնայ իր քաջեր յիշա-տակը :

Թէհլիրեանները կը պատկանին համայն Հայութեան, անխտիր :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻԶՄԻՐԻ մէջ քանդուեցան անձեր եւս ձերբակալուած են, առջի օր : Նոր վար-չակարգին դէմ խլրտումներ կազմակեր-պած ըլլալու յանցանքով ձերբակալուած-ներու թիւը 59ի բարձրացած է : Բոլորն ալ դեմոկրատ են :

ԱՐԱԲ. ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐ. որոշած է «ա-րաբ տարագիր» քաղաքացիութեան թուղթ մը տալ այն անձերուն որոնք ա-րաբական երկիր ծնած են, ներկայիս ոչ-արաբական երկրի մը մէջ կ'ապրին եւ չունին արաբ երկրի մը քաղաքացիու-թիւնը : Այս թուղթը ունեցող ամէն անձ պիտի վայելէ քաղաքացիական գրեթէ ա-մէն իրաւունք : Քաղաքական դէտերու կարծիքով, այս կարգադրութիւնը կ'ըլ-լայ որպէսզի Պաղեստինի Արաբները «որ-դեգրուին» Արաբ. Միացեալ Հանրապե-տութեան կողմէ :

ՃԵՆՈՎԱՅԻ (Իտալիա) մէջ բախումներ տեղի ունեցած են համայնավարներու եւ նոր ֆաշիստներու միջեւ : Կան վիրաւոր-եալներ : Ներքին նախարարը, Սփաթարօ ամբաստանած է համայնավարները որ գրգռութիւններ կը ստեղծեն : Համայնա-վար երեսփոխան մըն ալ իր կարգին, ամ-բաստանած է կառավարութիւնը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Վիէննա կը գտնուի քանի մը օրէ ի վեր : Ամէն տեղ պաղ ընդունե-լութեան արժանացած է : Խօսք առնելով, զանազան առիթներով ջատագոված է «Աւստրիոյ չէզոքութիւն»ը եւ քննադա-տած Արեւմուտքը :

խօսք առին նաեւ Կաստոն Տէֆէռ, որուն ելոյթը մեծ ուշադրութեամբ ունկնդրուե-ցաւ : Մարսէյլի քաղաքապետը սկզբունք մը կը դնէ, նախ, Ընկերվարական կու-սակցութիւնը պէտք է ամէն գնով խուսա-փի իշխանութիւնը ձեռք առնելէ, եթէ Ալժերիոյ բանակցութիւնները յաջողին : Տը Կոլ միակ մարդն է որ հարկ եղած հե-ղինակութիւնը ունի իր կամքը պարտա-դրելու բանակին եւ վստահութիւն ներ-շնչելու մահմետականներուն և Ալժ. Ա-զատ. Ճակատին : Եւ խօսելով միշտ Ալ-ժերիոյ մասին, Տէֆէռ կ'եզրակացնէ .— «Միակ միջոցը որպէսզի Ֆրանսայի դէմ բացարձակ անկախութիւն չըլլայ կամ պատերազմը չշարունակուի համաձայնի-լն է Ալժ. Ազատ. Ճակատին հետ, կանո-նաւոր մը շուրջ, նոյնիսկ առժամեայ : Այս ձեւով է միայն որ պիտի յանգինք ալժերական Ալժերիոյ մը, սերտօրէն կապուած Ֆրանսայի» :

Մաքս Լըժէօն դէմ է Կաստոն Տէֆէռի տեսակէտին : Դէմ է քաղաքական բա-նակցութեանց, Ալժ. Ազատ. Ճակատին հետ : «Եթէ Ալժերիան կորսնցնենք, ոչ մէկ վարչաձեւ կը մնայ Ֆրանսայի մէջ : Սահարան կը կորսուի : Մեր երիտասար-դութիւնը իր երազները կը կորսնցնէ : Մեր երիտասարդութիւնը այն չէ որ կը սիրահարի Ալժ. Ազատ. Ճակատի մար-դոց, այլ այն որ կը կռուի Ալժերիոյ մէջ» : Խօսք առած են նաեւ Լենառ, Ժա-քէ, Փինօ :

ՏԽՐՈՒՆԻ. — ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ Շաբաթ առաւօտ յետ երկարատեւ եւ տաժանելի հիւան-դութեան 75 տարեկանին մեռած է Գառ-նիկ Յովհաննէսեան, բնիկ Խոտէմիրցի : Հիմնադիր անդամներէն էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ ազգային գործունէութիւն ունեցած է Իզմիրի մէջ : Վերջերս բանաստեղծու-թեան գիրք մը հրատարակած էր :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի, Յուլիս 5, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Մեր ցաւակցութիւնները այրիին եւ զա-ւակներուն :

Զօն

Եղէգնեայ գրչով երգեցի փառքեր,
— Քեզի ընծա՛յ, իմ հայրենիք —
Սօսեաց անտառէն էի զայն կտրեր ...
— Քեզի ընծա՛յ, հին հայրենիք —
Եղէգնեայ գրչով երգեցի քուրմեր,
Ընդ եղեգան փող լո՛յս ելանէր :

Եղէգնեայ գրչով երգեցի կարօտ,
— Ձեզի ընծա՛յ, հայ պանդուխտներ —
Ան տարաշխարհիկ բոյսի մ'էր ծղօտ...
— Ձեզի ընծա՛յ, հէգ պանդուխտներ —
Եղէգնեայ գրչով երգեցի հարսեր,
Ընդ եղեգան փող ո՛ղբ ելանէր :

Եղէգնեայ գրչով երգեցի արիւն,
— Ձեզի ընծա՛յ, սուրի զոհեր —
Ան ծլած էր մոխրի մէջ իբրեւ կընիւն ..
— Ձեզի ընծա՛յ, կրակի զոհեր —
Եղէգնեայ գրչով երգեցի վէրքեր,
Ընդ եղեգան փող ո՛ղբ ելանէր :

Եղէգնեայ գրչով որբ տունս երգեցի,
— Քեզի ընծա՛յ, հայր ալեհեր —
Ցամքած աղբիւրէն մեր զայն յօտեցի,
— Քեզի ընծա՛յ, մայր կարեվէր —
Եղէգնեայ գրչով օճախս երգեցի,
Ընդ եղեգան փող ծուխ ելանէր :

Ու պայքա՛ր, պայքա՛ր, պայքա՛ր երգեցի,
— Ձեզի ընծա՛յ, հայ մարտիկներ —
Գրիչս եղաւ անթրոց սրտերու հնոցի,
— Ձեզի ընծա՛յ, քաջ մարտիկներ —
Եղէգնեայ գրչով վրէժ երգեցի,
Ընդ եղեգան փող բոց ելանէր :

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Միացեալ Ազգերու Գաղթականաց կազ-մակերպութեան վերին պատուիրակին խնդրանքով, Ֆրանսական Գրասենեակը կը հաղորդէ .—

Եւրոպայի երկիրներէն մէկուն մէջ ա-պաստանած գաղթականներ՝ յաճախ այդ երկիրէն կը մեկնին եւ, առէպ գաղտագո-ղի, ուրիշ երկիր մը կ'երթան յուսալով որ այնտեղ պիտի գտնեն կեանքի լաւա-գոյն պայմաններ կամ գաղթականի աւե-լի բախտաւոր վիճակ մը :

Այդ գաղթականները, եթէ զուրկ են ի-րենց ձգած երկիրը վերադառնալու իրա-ւունք մը ապահովող վաւերաթուղթերէ եւ կամ այդ թուղթերը ունենալով հան-դերձ, վերադարձի իրաւունքը կը կոր-սնցնեն՝ իրենց գացած երկրորդ երկրին մէջ արտօնեալ պայմանաժամէն աւելի երկար ատեն բնակելով, անոնք շատ ցա-ւալի կացութեան կը մատնուին եւ առկէ զիրենք փրկելը դժուարին է : Այնուհե-տեւ, այլեւս ոչ մէկ երկիր օրինապէս մնալու իրաւունք ունին անոնք եւ կրնան մէկ երկրէն միւսը արտաքսումի ենթար-կուիլ. կրնան մինչեւ իսկ բանտարկուիլ ապօրինի մուտքի համար :

Գաղթականաց Գրասենեակը՝ գաղթող-ներու մասնաւոր ուշադրութիւնը կը հը-րաւիրէ այն ծանր հետեւանքներուն վը-րայ, որոնց կրնան ենթարկուիլ ամէն ա-նոնք որ վերոյիշեալ ապօրէն կացութեան ընդ առաջ կ'երթան :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Տիգրան Ալիքեան, Կրընոպլը	Ն. Ֆ. 50
Տոքթ. Մամբրէ Գրանեան	50
Օր. Թագուհի Գնդունի	20
Տիկ. Ա. Խաչիկեան	20
Նախորդ գումար	5451
Գումար	5591

Նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէին

Maison de la Culture Arménienne

51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)

Chèque Postal : 5.460-11

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Շատ ճիշդ ըսուած է թէ «Հերոսները չեն մեռնիր»։ Անոնց մարմինն ու հոգին սրբազան բոցով մը կը բռնկի ու կը գոհաբերուին նպատակի մը համար։ Անոնք չեն մեռնիր, ինչպէս չի մեռնիր նպատակը երբ գեղեցիկ է ու մարդկային։ Անոնց գիծը ուղիղ է ճիշդ ճշմարտութեան գծին պէս։

Ցաւիտենական են այն ազգերը որոնց կոչումը ճշմարիտ է ու համամարդկայինը։ Աշխարհը չատ է տուժեր կրքամոլ հորդաներէն ու աւազակներէն եւ միշտ ալ կայ այդ վտանգը։ Տառապող ժողովուրդի մը մէջ աւելի ուժեղ է մարդկայինը։ Հայ ժողովուրդի գլխաւորական ուժը իր մարդկային ըլլալն է։

Ամերիկայի մեծ բանաստեղծ Վոլթ Հուիթմըն, որ համաշխարհային գրականութեան մէջ նոր երեւակայութիւն եւ նոր շրջան բացաւ, երբ Հայը ուզած է յիշել՝ «խոհուն» բառը գործածած է իր «Ողջոյն Աշխարհի» բանաստեղծութեան մէջ։

Այս կարճ խորհրդածութիւնները ուզեցինք ընել ըսելու համար, որ մեր ժողովուրդը պայքարի, պատերազմի մէջ մտած չէ յաղթելու համար այլ՝ պաշտպանելու մարդկային իրաւունք մը։ Ան կռուած է, որ, իր նետած ցորենին սերմը ծիլ տայ։ Տեսնէ ցորենին բարձրանալը, քնարական զգացումով։ Որ, հնձէ, կալ կալէ. ցորենի բեռներ ջրաղաց տանի, ալրի ջրաղացներուն հէքեաթը ու իր տան մէջ լեցնէ հոտը բարկ հացին։ Ան կ'ուզէր տեսնել իր ստեղծագործութիւնը եւ սակայն տեսաւ բնջրոր դիակը, իր հերկած ակօսին մէջ, եզները յափշտակուած ու չէն տունը աւերակի վերածուած։ Այդ իրաւունքներու պաշտպանութեան համար էր, որ վերջին 65ամեակին՝ ունեցանք ֆետայիներ, մեծ հերոսներ ոգիական մարտնչումներով։ Անոնց հոգիներուն մէջ մէկ մէկ սրբազան դաշոյններ կային, մարդկային իրաւունքի ու արդարութեան։

Սողոմոն Թէհլիրեան մէկն է հայ ժողովուրդի հերոսներէն, որ բռնկած սըրբազան կրակով ուզեց բան մը փրկել հայ ժողովուրդի նկարագրէն, յաւերժացնել՝ հոգեկանն ու բարոյականը։

1915ին՝ համեմատաբար նոր կը կազմուէր կոուի կամքը եւ ժողովուրդը, առաւելապէս խաչին հպատակ՝ դարձաւ ղոհը ահաւոր վիշապին։ Ան, վիշապը յարձակեցաւ ճիշդ այնպէս, ինչպէս թաղուած վագր մը յանկարծ կը յարձակի իր զոհին, եղջերուին վրայ։

1915ի զարհուրելի ողբերգութեան առջեւ ցուցէ կատաղի վագրն անգամ իր կարծրացած աչքերուն մէջ գութի ջերմութիւն մը բանէր։

Մենք զգացինք, չատ լացինք ... Մենք բոլորս ալ կորսնցուցինք մեր սիրելիները անապատի աւազներուն վրայ։ Սգատոներ սարքեցինք, չատ չատ՝ հոգեհանգիստ, աղօթք ըրինք ու մոմեր վառեցինք։ Գրեցինք յուշեր, մի քանի բանաստեղծութիւններ։ Մեր ցանկապատէն դուրս՝ քիչ մըն ալ քրիստոնէավայել աղաղակներ փրցուցինք քիչ մը հոս, քիչ մ'լ հոն՝ մարդկային ձայն մը լսել տալու համար, յանուն Քրիստոսի, յանուն բարոյական ըմբռնումներու եւ կեանքը ապրելու տարրական իրաւունքներու։ Անոնք բոլորն ալ ապակիէ շինուած աչքերով նայեցան, որոնց մէջ ոչ լոյս կար եւ ոչ զգացում։ 1915ի Եղեռնին՝ Քրիստոսն ալ դարձած էր միայն արձան ու նկար, Եւրոպայի հրաշափառ բաթէտրալներուն մէջ, որոնք նշանաւոր եղած են ճարտարապետական ոճով միայն։

Լացինք մենք միայն, իսկ Եւրոպա այնքան քաղաքակրթուած, մշակութային գաղաթին հասած, օրէնքը իրենց բարոյական սկզբունք ըրած, Թուրք ոճրագործները իրենց դիւանագիտական սեղաններուն հրաւիրեցին ու ճաշի նստեցան։

Սողոմոնի աչքերուն մէջ արցունք, տըկարութիւն չտեսայ, երբ այդ եղեռնի շրջանին առաջին անգամ հանդիպեցայ։ Անոր աչքերուն ու միշտ արթուն չարժումներուն մէջ յաղթելու վճռակամութիւն կար։ Սողոմոնը Ամերիկա եկած էր նպատակ մը հետապնդելու, մասամբ փրկելու իր ժողովուրդի նկարագիրը։ Եկած էր Ամերիկա որովհետեւ այդ շրջանին Ամերիկա միայն կարեւոր կեդրոնն էր Դաշնակցական գաղութահայ գործունէութեան։

Սողոմոնը ունէր բարակ հասակ. խիտ մազերով, չատ մտերիմ ու հաճելի դիմագիծ եւ միշտ ալ ժպտերես, այնքան ջերմ ու ընկերային։ Առաջին հանդիպումով իսկ, արդէն բարեկամ էր։

Գուցէ օր մը վերլուծուին անթափանցելի գաղտնիքները աչքերու արտայայտութեան։

Սողոմոնի աչքերուն մէջ էր թաքնուած տխրութիւնը ուր կարծես արցունքներ կարծրացած էին գեղեցիկ քարերու նման եւ կ'ըսէին որ ահաւոր դժբախտութեան մը առենն է, որ արցունքներդ կը քարանան եւ արցունք չես կրնար գտնել լալու համար։

Սողոմոնը անցած էր կռիւներէ, եղած էր Անդրանիկի բանակին մէջ։ Անցած էր չատ վտանգներէ. տեսած էր ահաւոր ողբերգութիւններ եւ այդ ողբերգութեան զոհերէն մէկն ալ եղած է տունը իր պապերուն։

Այն օրերուն Արմէն Գարօն, հօր մը գուրգուրանքն ունէր Սողոմոնին հանդէպ, յաճախ զրկելով անոր ուսերը։ Ինչպէս կապած էին իրար։ Գարօն, որ արդէն տարիքը առած էր ու անցած էր նոյնքան մեծ վտանգներէ, հայ ժողովուրդին համար, իսկ Սողոմոնը, որ չատ էր երիտասարդ եւ դեռ կարեւոր գործեր ունէր կատարելիք։

Արմէն Գարօն էր, որ գծեց երիտասարդ Սողոմոնին ճամբան։

Ու օր մըն ալ, չգիտցանք ինչպէս հեռացաւ Ամերիկայէն, այդ լաւ տղան, իր բարեկամական ժպիտով ու ջերմ սրտով։ Յետոյ իմացանք, աշխարհն իմացաւ, որ Հայ Եղեռնի գլխաւոր ոճրագործը, Թալէաթը սպաննուած է Պերլինի մէջ։ Թալէաթը մէկ միլիոն Հայերու դահիճը, այն գիւակեր խելացուր կենդանին, որ ծպտուած էր մարդու կերպարանքով։ Այդպէս են Թուրք «ազգային հերոսները»։

Ես չեմ յիշեր մեր ազգային կեանքի մէջ երեւոյթ մը, որ համաչափ խանդավառութիւն ստեղծէր որքան ստեղծեց Սողոմոնի հերոսութիւնը։ Ծափահարեց ռամկավարը, հնչակեանը, Բարեգործականը, անդրաէտն ու գրագէտը նաեւ եկեղեցականը։

Բոլորը, բոլորը որովհետեւ Սողոմոնի արձակած գնդակը հայ ժողովուրդի կամքըն էր։ Պայծառացան բոլոր մութ դէմքերը այն դէմքերը որ միշտ ալ մութ մնացին, երբ դարեր եւք հզօր դոհաբերութիւնով ստեղծուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, մեր օրուան Հայաստանը։

Մեր սիրելի Սողոմոնը կարճ ժամանակի մէջ դարձաւ հէքեաթի հերոս։ Անոր համար կարեւոր չէին այդ բոլոր ծափահարութիւնները։ Ան իրականացուցած էր իր նպատակը ու քաշուեցաւ անկիւն մը, ապրելու իր խաղաղ կեանքի իրաւունքը ու կազմելու իր ընտանիքը։

Անցան երկար տարիներ։

Օր մը կը ստանամ հեռախօս մը.

— Հըլօ ...

— Հըլօ, այս Սողոմոն Թէհլիրեանն է։

Ձէի կրնար հաւատալ։ Շատ հաճելի անակնկալ մը։

— Քալիֆորնիա երթալէ առաջ, ուզեցի հեռախօսել քեզի ...

— Հիմա ո՞ւր ես, ի՞նչպէս կարելի է տեսնուիլ։

— Կայարանն եմ եւ արդէն պիտի մեկնիմ չուտով։

Իր մեկնումը ուշացնել անկարելի էր, երբ ամէն բան կարգադրուած էր։

Երկուքս ալ յուսացինք, որ օր մը հանդիպինք իրարու։

Մօտ մէկ տարի առաջ, 1959ին Տիթրոյթի Պատմ. Ժողովի մէջ էր, որ ունեցանք այդ հանդիպումը։ Ձէի ակնկալեր նոյն Սողոմոնը տեսնել։ Սողոմոնը չատ էր փոխուած։ Ես ալ նոյնքան փոխուած էի իրեն համար։

Հանդարտ բան մը ունէր իր ձայնը, մանաւանդ իր աչքերուն մէջ խելացի բան մը հանդչած էր։

Կը զգայի, որ Սողոմոնը քալած ու անցած էր կեանքի դառն ու պայքարի իմաստուն ճամբաներէն։

Նոյն հաճելի մտերիմ ժպիտը ու հոգեկան ջերմութիւնը։

ՀԵՐՈՍԱՊԱՏԻՒ

Կարօտ...ին են մեր ազգային պատմութեան բազմաթիւ դրուագները, իրրեւ ն... րոսական ընդվզումներու եւ անհատակ... քաջագործութիւններու արտայայտութիւն։

Աւելի կարօտ...ին են սակայն այն ըն... ուսումներու դէմքերը, որոնք մեզի ժամանակակից են, երբ մանաւանդ առիթը կ... տրուի մեզի ճանչնալու ենթականե... ապրելու իրենց հետ, լսելու զիրենք ... պատմել տալու իրենց ապրած հերոսապատումը։

Ազգային հերոս Սողոմոն Թէհլիրեանի մասին չատ բան կարդացած ու լսած էի։ Սակայն անմոռանալի պահեր ապրեցայ, երբ ողբացեալը Փարիզի մէջ ողջունեցի։

Հոգիով մեծ ու անզուգական, իր ա... ձին մէջ գտայ համեստ, պարզ ու մարդկայնական դէմք մը, իր արժանիքներով ...

15 Մարտ 1921 Թուականը անմոռանալի թուականն մըն է, երբ Սողոմոն Թէհլիրեան Մեծ Ոճրագործին տուաւ ստոր... ծային հարուածը, լուծելով Հայութեան արդար վրէժը, դայն դետին փռելո... Պերլինի մէջ։ Կը վերապրիմ այն օրեր... երբ այդ թուականին ամէն Հայու դէմ... կը ճառագայթէր ազգային հպարտութեամբ։

Սողոմոն Թէհլիրեան ծնած է 1896 Ապրիլ 2ին, Դարանաղեաց (Քէմախ) գա... ռի Բագառիճ գիւղը։ Մանկութեան առ... ջին տարիները անմոռանալի, բայց ա... խուր հետքեր կը ձգեն մանուկ Սողոմ... հոգիին մէջ, երբ հայրը ծննդավայր ... բաղարձի պահուն, իբրեւ կառավ... Տրապիզոնի մէջ կը բանտարկուի։

1905 – 1906ին Սողոմոն Երզնկայի ... ոքականներու վարժարանը կը յաճա... Ցաջորդ տարեշրջանին Եզնիկեան վարժարանն է, ուր կը մնայ մինչեւ 1911 ... ուականը։ Ուսման շրջանը կը բոլորէ ... քաղաքին Կեդրոնական վարժարանը։ ... մաշխարհային առաջին պատերազմի ... դոմոն Սերպիա է։ Հակառակ փափա... չի կրնար Գերմանիա մեկնիլ, իր ... կատարելագործելու համար։

Այս է ահաւասիկ քանի մը տողով ... ղոմոն Թէհլիրեանի կենսագրականը, ... դելու համար իր հերոսական հարուածի ... դառնալու համար սիրելի եւ պաշ...

Գուցէ այդպէս կը դգան — հանգչած ... իմաստուն — ամէն անոնք, որոնք իրեն ... կեանքին մէջ լաւ բան մը կատարած ... Եւ ինչ լաւ է կատարել լաւ բաներ ու ... տոյ փակուիլ գերեզմանին մէջ։

Կը հաւատամ որ հանգիստ պիտի ... սիրելի Սողոմոնին աճիւնները, ... սուրբերու աճիւններու նման։

Ան լրիւ կատարեց իր պարտքը։

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ՄԱՅԹԻ ՎՐԱՅ ԸՆԿԱՒ ՀՐԷՇԸ

Ա.

Առաւօտեան լոյսը բացուելուն արդէն նստած էի գրասեղանիս առջեւ. սենեակս կարգաւորել էի, որ առիթ չունենան ներս գալու։ Դասադիրքս բացած՝ դիտում էի դիմացի չէնքը, չուրջ 25 մեթր լայնութեամբ փողոցը։ Դեռ կանուխ էր, բանուոր, արհեստաւոր, գործակատար աճապարում էին աշխատանքի։ Երբեմն ավտոյով անցնում էին ապրանքատար բեռնաշարժեր։ Պատուհանիս վարագոյրի միացման նեղ ճեղքից աշխատում էի մի բան տեսնել դիմացի չէնքից ներս, բայց ապարդիւն։ Դուռը ծեծեցին. ներս մտաւ ազախինը թէյով. թիկունքում յայտնըւեց Տիկին Դիտմանը։ Այնպէս չփոթուեցի, որ կարծես բռնուած էի ծանր յանցանքի վրայ։ Տիկինը ձգտում էր աւելի երիտասարդ եւ հաճելի լինել, քան փաստօրէն կարող էր։ Ժպտախառն զրոյցից ոչինչ չեմ հասկանում։ Ձեռքի չարժումներից կռահում եմ, որ խնդիրը դառնում է դրան ուրուած պտուտակի չուրջ, որ այժմ նորոգուած ու չտկուած է. տալիս է ինձ բանալի, որի համար ոչինչ պէտք չէ վճարեմ։

— Դանկէշէօն, ասացի կարճ կապելու համար ...

Եղաւ ժամը 10, 11, դիմացի չէնքից ոչ ոք չյայտնուեց։ Կէսօրին ընկերոջիցս իմացայ մի ուշագրաւ նորութիւն. Փարիզից ստացուել էր մի ծածկագիր գրութիւն. Պոլսից Փարիզ յայտնել էին, որ Թալէաթը ապրում է Պերլինում, Հարտենբերգ թիւ չորս բնակարանում, Ալի Սալիհ պէյ կեղծ անուան տակ։ Շատ կարեւոր նորութիւն էր այս ...

Սենեակիս մէջ ժամերով անչարժ նըստած դիտում էի դիմացի չէնքը։ Ծրագ չվառուեց այնտեղ ...

Առաւօտեան անկողնից ելայ այնպէս ջարդուած, որ կարծես ամբողջ գիշերը քայլել էի. հարբուխ, կոտրտուք, տաքութիւն. անհաճոյ էր։ Անհամբերութեամբ սպասում էի ժամը 10–11ին։ Ոչ ոք եւ ոչինչ։ Անգամ կասկածելի էր, թէ արդեօք բնակութիւն կա՞յ դիմացի չէնքում։

Կէսօրին, ընկերս, Ազմիի խանութին նայող պատուհանի մօտ նստած, կարդում էր թերթերի լուրերի բաժինը։

— Եթէ գիւրին գործ լինէր, երեք տարուան մէջ արդէն կատարուած վերջացած կը լինէր, ասաց նա՝ լսելով տըրտունջներս։

— Ես առաջարկում եմ՝ Վաչային ճամբել տանտիրոջ մօտ։

— Ինչո՞ւ։

— Որպէսզի իմանանք, թէ այդ տան մէջ բնակութիւն կա՞յ թէ չէ։

— Ստուգելու միակ ապահով ճանապարհը հսկողութիւնն է ...

Գիշերը դիմացի չէնքի առաջամասում կանթեղի պէս մի լոյս պլպլաց ու մարեց ...

Յաջորդ օրը ըստ սովորութեան մինչեւ 11 հսկեցի. այժմ տարակոյս չէր մնում, որ Թալէաթը փախել է։ Ձէր երեւում նաեւ «մայլալէմը», Ռըսուհի կոչուածը։ Կէսօրին առաջարկեցի վերականգնել Ուհլանտի հսկողութիւնը.

Գիշերը անցրի հիւծուած ու պարտըւած, մղձաւանջային երազներով, ինչ որ ամբոխ, իրարանցում, գոռում – գոչիւններ, հետապնդում ու մի դամփո, որ փակել է ճանապարհս ...

Առաւօտեան ժամը 10ից յետոյ, ինձ կարծես խեղդում էին սենեակիս պատերը. ի՞նչ ճակատագրական արժէք ունեցաւ մուտքի դրան այն թշուառ պտուտակը ...

Կէսօրին ընկերոջս տրամադրութիւնը բարձր էր։ Ուհլանտում Յազօրը մի քանի այցելուների մէջ որոշապէս տարբերել էր Բէհաէտտին Շաքիրին։

— Քանի նա այստեղ է, նշանակում է Թալէաթն էլ չուտով կը յայտնուի։

— Իսկ ինչո՞ւ չես ենթադրում, որ Շաքիրն էլ կարող է գնալ։

— Այդ դէպքում պէտք է արդէն մեկնած լինէր, որովհետեւ եթէ Թալէաթը փախել է, Շաքիրն էլ պէտք է իր կեանքի ապահովութեան մասին մտածէր։

Ասածի մէջ տրամաբանութիւն կար... րից գօտեպնդուելով գարձայ տուն։

Գիշերը երազիս մէջ տեսայ մայրս ... իբր թէ Երզնկայից մեկնում եմ գէ... Պալքանները։ Հարսները իրար են ա... ծուխի եւ մուրի մէջ կորած Թոնրատ... նրանք պատրաստում են ճամբորդ... պաշարս։ Մայրս ծնկաչոք անշարժ նը... տած է մինտարին վրայ, Թոնիրի ... փոքրիկները, թարմ հացի կտորներ ... քերնին, բոլորուել են չուրջը։ Ո... ճանճեր վխտում են Մարգարի բերան... գլխի չորս կողմը, որովհետեւ նրա հա... վրայ քսուած է մեղր։ Դուրսը ... մուղջ է. արտոյտները պարզում են, ... տալիս թեւերը։ Երբ խուրջինս ... են, ես առնում եմ ուսիս եւ ... « Մնաք բարով »...

Այդ ժամանակ վեր է կենում մայր... ինձ հետ դուրս գալիս։ Գնում ենք ... Նրա ընկերակցութիւնը անախորժ է ... կ'ուզէի արդէն բաժանուած լինել, ... այլեւս նրա մասին չմտածեմ։

— « Մայր. դու ո՞ւր», ասում եմ ...

— « Մինչեւ Սուրբ Նշան, ... ուխտ ունեմ քեզ մինչեւ այնտեղ ճամփ... դնելու »։

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ

«Վերյիշումներ» 1953

(Մնացեալը յաջորդով)

մեծ դէմքը բովանդակ Հայութեան եւ մնալու ազգային հերոսներու շարքին մէջ:

Ինչպէս ծանօթ է, ողբացեալ Վահան Մինախորեան առաջին անգամ 1953ին եւ երկրորդ տպագրութեամբ մը 1956ին լոյս ընծայեց հատոր մը, «Վերյիշումներ Սողոմոն Թէհլիրեանի» խորագրով, որուն «Երկու խօսքը» ստորագրած էր ողբացեալ հրապարակագիրը Վահան Նաւասարդեան: Այդ երկու խօսքին երեք կարճ պարբերութիւնը այնքան պերճախօս կերպով կը խտացնեն Սողոմոն Թէհլիրեանի ահաբեկումին բարոյական եւ մարդկային նկարագիրը.—

1. Այս համատարած խաւարին մէջ է, որ պարպւում էր Սողոմոն Թէհլիրեանի գնդակը:

2. Այդ գնդակը գալիս էր հնչեցնելու Արդարութեան ձայնը ի լուր բոլոր դահիճների:

3. Գալիս էր վկայելու, որ եթէ մեռած է խիղճը համայն մարդկութեան մէջ, մեռած չէ ՊԱՏՈՒՈՅ զգացումը հայ ժողովուրդի մէջ:

Կ'արժէ այս առիթով ամփոփել ինչ որ պատմած է ողբացեալը յուշագիրքին, անգամ մըն ալ վերապրելու համար բոլոր դրուագները:

Մեծ Եղեռնի վերջաւորութեան Սողոմոն երազին մէջ կը տեսնէ սպաննուած մօրը եւ եղբօրը ուրուականները: Կ'արթննայ սարսափած: Կը տեսնէ կրկին մայրը, որ զինքը կը մեղադրէ իրենց վրէժը լուծած չըլլալուն համար: Հոն ուր կը նկարագրուի Կարնոյ մեծ ու ահաւոր նահանջը, Սողոմոն կը խորհրդածէ: Կը դիտէ շրջապատը հայրենազուրկ թախիծով: Նախնիքներուս վերջին սերունդի մնացորդներէն մէկը, կը զգայ ծանր, դառն ու ահաւոր պատասխանատուութիւնը: Արմենական վշտէն ծնունդ առած վրէժի զգացումը կը դառնայ իմ մէջ գիտակցութիւն, իբրեւ մեր սերունդին ինքնարդարացման ուղի մը: Այդ գիտակցութեամբ է որ օրիորդի մը յուշատետրին մէջ կ'արձանագրէ Դանիէլ Վարուժանի ծանօթ քերթուածը.—

«Եղեգնեայ գրչով վրէժ երգեցի,
Ընդ եղեգան փող բոց ելանէր»:

Մեծ ոճրագործը հետապնդելու գաղափարը մտասեւեռում կը դառնայ, զէնքը հիանդացնելու ատեն: Իր գոյութիւնը անիմաստ կը գտնէ: Խօսքը տանք ողբացեալին.— «Մանր երդումներով փակեր էի, կ'ըսէ, կեանքիս բոլոր ուղիները, քանի այդ հրէշը ողջ էր: Գիշերներն իրարու կը յաջորդէին: Մղձաւանջային երազներ, որոնց մէջ գլխաւոր դերակատարը մայրս էր: Կը տեսնէի զէնքը երազիս մէջ, զանազան տեղեր եւ տարբեր վիճակներու մէջ: Իր բոլոր բաժնները միշտ կը դառնային Թալէաթի մահուան շուրջ: Փոթորկոտ գիշեր մը մայրս պատուհանս ծեծեց, նայեցայ, ցոյց տուաւ իր արիւնաներկ պարանոցը: Արթնցայ: Սարսափահար վեր ցատկեցի: Մօտեցայ պատուհանին, շուրջը տեղատարափ էր..»

Գիրքին մէջ «Ոխի հետքերով» խորագրով մասը, Սողոմոն Թէհլիրեանի խոկական եւ հետաքրքրական յուշերուն, Պոստոնէն մինչեւ Պերլին, մինչեւ գերագոյն հարուածին պատմութիւնն է: Տեղի կ'ունենայ պատմութեան մէջ անմոռանալի դատավարութիւնը: Հայասէր Տոքթ. Լեփսիուսի փաստացի վկայութիւնները կը լսուին, որոնք ներկաներուն վրայ անջնջելի խորունկ տպաւորութիւնը կը ձգեն: Սողոմոն Թէհլիրեան ազատ կ'արձակուի:

Ժամանակակից մամուլը լեցուն է բազմաթիւ նպաստաւոր տեղեկութիւններով, որոնց մէջ հայկական հարցը եւ Մեծ Եղեռնը մանրամասն խորհրդածութիւններու առիթ մը կը դառնան:

Եւ ահաւասիկ տխուր եւ ցնցող գոյժը, որ կուգայ հեռաւոր Քալիֆորնիայէն: Սերպիայէն Մարոք, Փարիզ եւ Սան Ֆրանսիսքօ, ուր վերջ կը գտնէ թափառական եւ տառապագին կեանք մը, իրեն հետ տանելով ամբողջ Հայութեան երախտագիտութիւնը:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Եթէ կ'ուզենք հերոսներ, քաղաքագէտներ եւ փիլիսոփաներ ունենալ, պէտք է զարգացած կիներ ունենանք:

Ա. ԱՏԱՄՍ

Հարստութիւնը չկայ, կեանքը կայ միայն:

ՌՈՒՍԿԻՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ՎՐԻԺԱՌՈՒ

Սողոմոն Թէհլիրեանի մահուան բօթը կուգայ հեռաւոր Քալիֆորնիայէն:

Սաւառնաթեւ անուն մը, որ ծնունդ առաւ Մեծ Արհաւիրքին բիւրաւոր զոհերուն վրէժխնդրական անզօր հանդիմաններէն, «Սողոմոն վրիժառու»ն, պատուհասելով Պերլինի մէջ Թուրք ոճրագործներու վոհմակին ամէնէն զարհուրելին՝ Թալէաթ փաշան:

Մեծ ու փոքր բոլոր ոճրագործները կեղծ անուններու տակ թաքնուած, յաղթապանծ կը պարէին եւրոպական ոստաններուն մէջ, մարդկութեան քարացած խիղճին առջեւ: Ո՞վ պիտի լսէր հայ Մնացորդացին խռովքն ու արդարութեան աղաղակները: Ով պիտի գտնէր ոճրագործներուն թաքստոցները, որոնք ազատ կը շնչէին՝ շնորհիւ «մեր դաշնակիցներու»ն հաւասարակ ռազմավարներուն հետ՝ փոխանակութեան շնաշխարհիկ գիւտին: Ամիսներ ու տարիներ պէտք էին, բազէներու հատատութեամբ զինուած՝ գտնելու զանոնք եւ արդարութիւնը տնօրինելու:

Ալի Սալիհ պէյ անունին տակ, Թալէաթ ոճրապարտ գլուխը կը պտըտցնէր Պերլինի մայթերուն վրայ, երբ մէկ միլիոն նահատակներու վրիժառուն ցուեցաւ իր դէմ, 1921 Մարտ 15ին:

Թող տանք, որ Սողոմոն պատմէ իր բերնով.

— «Սենեակիս մէջ կը քալէի, երբ Թալէաթը տեսայ իր բնակարանին պատշգամին վրայ: Ողջ էութեամբ ցնցուեցայ: Ցանկարծ յայտնուեցաւ դրան մօտ ու փիղի պէս ծանրօրէն սկսաւ վար իջնել: Երբ դուրս ելաւ փողոց, դիմացի մայթով արդէն բռնել էր Ուհլանտի ուղին: Ցուցումը բազմալեզու աղաղակներով փոթորկում էր ինձ.— «Հասիր, վազիր, անցիր միւս մայթը ու չեզակի կոնակէց, մէջքին, գլխին, շուտ, անցիր փողոցը: Մայթից իջայ փողոց յետեւն անցնելու համար, բայց յանկարծ մի բան ետ մղեց ինձ: Հազար անգամ պարզուած բացորոշ բանը այդ պահին մէկէն ի մէկ կասկածելի թուաց.— Նա՞ է արդեօք: Անցիր դիմացը, դիմացը եւ ուղղակի ճակատին. շուտ, շուտ, վազիր: Դիմացի մայթով հաւասարուեցի նրան, արագ քայլերով բաւական յառաջացայ, անցայ նոյն մայթը, ուսկից գնում էր նա: Ցետ դարձայ: Մօտենում էինք իրար: Նա գալիս էր ձեմելու ձեւով՝ ձեռնափայտը անփոյթ ճօճելով: Մի կարճ տարածութիւն մնացած՝ զարմանալի անդորրութիւն համակեց էութիւնս: Հաւասարուելու վրայ՝ Թալէաթը չէշտակի նայեց ինձ, աչքերի մէջ տակայծեց մահուան սարսուռը: Վերջին քայլը բեկուեց, մի քիչ թեքուեց որ խուսափի: Բայց զէնքը դուրս քաշելս ու գլխին պարպելս մէկ եղաւ: Սեւ թանձր արիւնը վայրկենապէս լճացաւ Թալէաթի գլխի շուրջ: Կարծես ջարդուած անօթից մազութ էր դուրս թափւում...»:

Դիակը ժամերով Հարտենպէրկ փողոցին մէջ կը մնայ: Ամբոխը կը խռնուի: Սողոմոն կը փախչի: Կը բռնուի: Կ'ենթարկուի ծեծի եւ խոշտանգումի մինչեւ գերման ոստիկանի մը գալուստը:

Տեղի կ'ունենայ ծանօթ դատավարութիւնը նահանգային դատարանին առջեւ: Դատարանի նախագահին հարցումներուն՝ Սողոմոն կը պատասխանէ ռազմիկի խիզախութեամբ.

— Ի՞նչու սպաննեցիր:

— Ինծի համար ներքին հզօր պահանջ մըն էր Թալէաթը սպաննել:

— Ի՞նչ կը զգաս:

— Սրտի գոհունակութիւն կը զգամ:

— Իսկ այսօ՞ր:

— Դեռ այսօր ալ եղածէն շատ գոհ եմ:

Իսկ ընդհ. դատախազը, պատժական օրինագրքի «կանխամտածուած» ոճիրներու հիման վրայ՝ մահապատիժ կը պահանջէր:

Սողոմոն յատկանշական պատասխան մը կուտայ:

— Մարդ եմ սպաննած, բայց մարդասպան չեմ:

Այդ երկու բառով ան բաւած էր աւելին, քան պիտի ըսէին իր պաշտպան մեծանուն փաստաբանները: Թալէաթն էր, որ կանխամտածուած ոճիր էր գործած, եւ այն ալ անմեղ բիւրաւոր Հայեր խողխողելով:

Մնացեալը ծանօթ է բոլորին: Դատարանը անպարտ կ'արձակէ Սողոմոնը: Բովանդակ Հայութիւնը հրճուանքով կ'ողջունէ վճիռը եւ կարծես յարութիւն առած, հպարտ ճակատով կը փարի կեանքին: Ցեղապաշտն, դարձեալ Պերլինի եւ Հռոմի մահասփիւռ հրաչէկ գնդակները անհման Հայորդիներու ձեռքով, բովանդակ մարդկութեան տեսանելի պիտի դարձնէին, Թրքական բարբարոսութիւնն ու Հայութեան անլուր ողբերգութիւնը: Այնքան մեծ էր այդ գնդակներու դերը, որ օր մը, անշուշտ, Հ. Յ. Դ. Դիւանի այդ խորհրդաւոր ծրարները պիտի բացուին, Հայոց պատմութեան յանձնելու համար բազմաթիւ խնկարկելի անուններ:

×

Հեռաւոր փոքրիկ յուշապատում մը, այդ օրերու Եւրոպայի հանրային կարծիքի արձագանգներէն:

1923ին էր, կարծեմ, Փարիզէն խումբ մը ուսանող-ուսանողուհիներ (Օր. Արաքսի եւ Հայկանոյշ Թորոսեան, Օր. Անգինէ Խէրեան, Սեդրակ Սասունի, Հրանտ Սամուէլ, Ժիր. Միսաքեան, Բժ. Արշակ Անդրէասեան եւ ուրիշներ), ամառուան արձակուրդի ամիսներէն օգտուելով՝ գացած էինք Պերլին: Ամէնքս տեղաւորուած էինք Շարլոթէնպուրկ Թաղամասի այլանուն փողոցներու յարկաբաժիններուն մէջ: Ա. Անդրէասեանի հետ, անգիտակցաբար, ինկած էինք Հարտէնպէրկ փողոցին մօտիկ տուն մը:

Օր մը, մեր գերմանացի տանտիրուհին, թուղթ ու գրիչ բռնած եկաւ մեր ինքնութեան անունները արձանագրելու: Գրպանի բառարաններու օգնութեամբ կրցանք գոհացում տալ եղած հարցումներուն: Մեր տանտիրուհին հարցուց թէ, ինչ ազգութեան կը պատկանինք: Ըսինք՝ Հայ ենք: Զգաստացաւ: Կրկնեցինք: Ցանկարծ գլխի ինկաւ եւ ըսաւ.

— Հա, պում, պում...

Եւ մատով ցոյց տուաւ քովնի Հարտէնպէրկ փողոցը «Արմենիշէ եւ «Թալէաթ» խառնելով իրար:

Մեր ազգութիւնը ճշդուած էր Սողոմոնի գնդակին զօրութեամբ:

×

Երկար տարիներ էր անցած: Սողոմոն Պերլինի դատավարութենէն ետքը անցած էր Սերպիա, իր ծերունազարդ հօր եւ ազգականներուն քով: Համեստ տնտեսութիւն մը ստեղծած եւ յանձնուած էր առօրեայ կեանքի հոգերուն: Հոն սրտացու ընկերներու եւ բարեկամներու գուրգուրանքով շրջապատուած, Վահան Մինախորեանի զգայուն գրչով կրցած էր արձանագրել իր կեանքի դրուագները, «Վերյիշումներ» խորագրին տակ, որոնք 1953ին հրատարակուեցան «Յուսաբեր» մատենաշարին մէջ:

1951ին, բախտի բերմամբ, Սողոմոն հաստատուած էր Քազապլանքա: Տակաւին Ալժէէն կը թղթակցէինք իրարու հետ, իբրեւ հին ծանօթներ եւ Մուրատ-Սեպուհի միացեալ հեծելազօրքի անդամներ, Երզնկա-Էրզրում գծին վրայ, 1918ին:

1953ին զիրար գտանք Քազապլանքայի մէջ: Ցաճախ միասին կ'ըլլայինք արծարծելով հին ու նոր յուշեր: Չորս տարի մնաց մեր մէջ եւ հակառակ Մարոքահայ գաղութի սիրալիր վերաբերմունքին, ուզեց հաստատուիլ Ամերիկա եւ ազատ շունչ քաշել: Պ. Ճորճ Մարտիկեանի հոգածու միջնորդութեամբ՝ անցաւ Քալիֆորնիա եւ տեղաւորուեցաւ Աճչայի գործին մէջ:

Սողոմոնի անունը, մեր պատմութեան էջերուն մէջ յաւէտ անջնջելի պիտի մնայ, իբրեւ վրիժառու անձնուրաց բազուկ մը:

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Քազապլանքա

ԱՅՆ ԻՐԻԿՈՒՆԸ

22 Դեկտեմբեր 1955 թուականը անջնջելի պիտի մնայ մեր սրտերուն մէջ, երբ շնորհիւ Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական Կոմիտէի կարգադրութեան՝ կ'արժանանայինք, ազգային հերոս ընկեր Սողոմոն Թէհլիրեանը տեսնելու բախտին: Ազգային հպարտութեամբ լեցուած Հայեր ներկայ էին հաւաքոյթին: Շատեր ուզեցին համբուրել հերոսին ցուցամատը, որ քաշած էր բլթակը մահացու ատրճանակին եւ մէկ հարուածով ջախջախած զզուելի հրէշին գանկը: Այն իրիկունը հպարտ էինք իրմով, եւ այսօր երբ կը վերյիշենք իր համակրելի եւ համեստ բնաւորութիւնը, որչափ կ'ափսոսանք, որ մեզմէ բաժնուեցաւ շուտով առ յաւէտ:

Սուգը կրկնապատիկ է, իր աճիւնը եւս Հայրենի ափ մը հողէ կը զրկուի: Այսօր իր բացակայութեան, իր ողջ մատներով ստորագրած հետեւեալ տողերը կը կարդանք «Վերյիշումներու»ն մէջ.—

«Կիզիչ անապատներու տարածութեան վրայ ցիրուցան մեր բիւրաւոր նահատակներուն ոսկորները գոնէ մասամբ խաղաղեցնելու յոյսով եւ ապագայ փայլուն արշալոյսներու սպասումով՝ երբեմն թղթատեցինք սոյն գրքոյկը:»

Հարուածին հարուածով պատասխանած ըլլալու գիտակցութիւնը կը լցնէ մեր սիրտը հպարտութեամբ եւ կը մղէ մեզ նոր պայքարներու:

Երբ ամբողջ Հայութիւնը ծափահարեց քաջը իր ողջութեան, իր մահէն ետքն ալ գիտնանք յաւերժացնել իր յիշատակը, բերելով մեր նիւթական օժանդակութիւնը իր անուամբ սրահի մը կառուցման:

Ն. ԱՅՏԱՊԵՏԵԱՆ

ՆԵՄԵՍԻՍԸ

Անապատի անծայրածիր աւազներէն, աքսորի խուլ ճամբաներէն, անվերջ կարաւանները մահուան, դժոխածին տեսիլներու յաճախանքով կը խռովեն անոր հոգին:

Հայ մայրերու եւ քոյրերու, անթաղ մեռելներու, փրկարար Եփրատի յորձանքներուն յանձնուող Շաքէներու պատկերը չի հեռանար անոր աչքերէն:

Ազգ մը ամբողջ, Խաչելութեան իր Գողգոթային կատարէն, փառքի եւ անմահութեան իր առհաւական իրաւունքը կը պահանջէ անգութ աշխարհէն:

Ցասումի ծովը կը փրփրի ու կը փոթորկէ սիրտը ազնուասիրտ հայորդիին, որ կը զգայ ճակատագրին դրոշմը իր ճակտին վրայ:

Ո՞վ պիտի լուծէ վրէժը խաչեալներուն, ո՞վ պիտի յագեցնէ վրէժը թափուած բոսոր արեան, մորթոտուած երախաներուն, անկար ծերերուն եւ անպաշտպան մայրերուն:

Ո՞ր ձեռքն է այդ, որ պիտի վերցնէ իտէալի դրօշը լուսածարաւ ժողովուրդի մը, որուն վրայէն անցաւ մահուան խորշակը՝ այնքան դաժան եւ անպարոյն:

Ո՞վ է այն, որ աստուածներու բագիններէն պիտի խլէ հուրը յաւիտենական, հրդեհելու համար սեւ անտառը ոճիրներու:

Ո՞վ է այն, որ իր ցեղին մէկ միլիոն նահատակներուն վրէժը սրտին, պիտի տայ չանթահարիչ հարուածը անդորր դահճապետին, որ սեւ եւ անխնայ գիշեր մը յղացաւ մեծագոյնը ոճիրներուն:

Ո՞վ է այն՝ որ պիտի գտնէ արիւնարբու գազանը, որ ուզեց ցեղ մը ամբողջ բնաջնջել Ճենկիզ Խաներու մոլուցքով:

Սողոմոն Թէհլիրեան,

Պատմութեան բեմին վրայ նետուած անզուսպ ցասում, Հայաստանի խորերէն եկած արդիական Նեմեսիս, որ դերահրաշ օր մը, քաղաքակիրթ աշխարհի սրտին վրայ, չանթահարեց Զարիքը, ցնցելով մարդկութեան խիղճը:

Եւ ով հրաշք, պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, ծագեցաւ արդարութեան լոյսը եւ անմեղներու ճակատները պայծառացան:

Սողոմոն, հայ մայրերու եւ քոյրերու դուն հարազատ եղբայր,

Սողոմոն, մեր դիւցազնատիպ հերոսներու դուն պանծալի ժառանգորդ,

Սողոմոն ներկայ եւ գալիք սերունդներու լուսաշող աստղ, յեղափոխութեան կռանով դարբնուած անխորտակ բազուկ, անխռով դէմք, Դաշնակցական արի ֆետայի:

Դուն եռանդ տուիր եւ ապրելու կամք սերունդներուն. բարձրացուցիր ճակատները բազմաչարչար եղբայրներուդ:

Վշտաբեկ ժողովուրդ մը ամբողջ այսօր կը խոնարհի փառքիդ առջեւ, որ իր փառքը եղաւ:

Հայ մայրերն ու քոյրերը ոսկեհիւս պսակներ կը դնեն լուսապայծառ ճակատիդ, ցեղին երախտագիտութեան ծաղիկներով:

Թող հրճուի հոգիդ, մեր երիտասարդութեան կուռքն ես դուն եւ հզօր գալիքին անվեհեր դրօշակիրը:

Տ. ՈՍԿՈՒՆԻ

Ա. Ձ Դ

Մայիս 28ի տօնակատարութեան առթիւ Հրապարակ հանուած վիճակահանութեան տոմսերու չահող թիւերը կրնան դիմել Մշակոյթի տունը, 17 Րիւ Պլէօ, Տիկին Գարաինէին, ստանալու համար իրենց նուէրները:

ԿԱՐԳԱԴԻՐ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Օդափոխութեան կայանի առաջին խումբը կը մեկնի Երկուշաբթի Յուլիս չորսին:

Կառ մը Լիոն, պտնուիլ ժամը 22ին դուրսի Քուր տը լ'Օռլօժին տակը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինէն Պերճ, Եդուարդ եւ Յասմիկ Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Թութալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ե. Նազարեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Մաթէոս եւ Յովհաննէս Նազարեան (Ամերիկա), իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակներով եւ անձամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի հօր եւ քրոջ որդւոյն Մկրտիչ Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 17 Յունիսին: Շնորհակալութիւն նոյնպէս Տէսինահայոթեան, որ իր նուիրատուութեամբ օժանդակեց հանդուցեալի դամբարանի շինութեան: Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Թութալեան հինգական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին եւ Խարբերդի Հայր. Միութեան:

×

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները իր կրթ. ձեռնարկներուն համար.— Տօքթ. Պէօյիւքեան յիսուն Ն. Ֆ. իր Թոռնիկին մկրտութեան առթիւ, Պ. Գրիգորեան Մինաս 16 Ն. Ֆ. Պաննէօ Քաչանի դպրոցի հանդէսին առթիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ս Ե Ւ Ր

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները.—

Ա) Տարրական Թուաբանութիւն

Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél.: OBS. 18-28

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Տիկին Ա. Մալաքեան Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կեդր. վարչութեան կը նուիրէ յիսուն Ն. Ֆ. օդափ. կայանին ի նպաստ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հոկտեմբեր 9ին Թարգմանչաց տօնը, Սորպոնի մէջ:

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Մարսէյլի մէջ, ամառուան համար, երկու մեծ կահաւորուած յարկաբաժիններ, իւրաքանչիւրը՝ 7-8 սենեակ: Մատչելի գին, Յուլիս, Օգոստոս, մինչեւ Սեպտեմբեր 10:

Դիմել՝ Յ. ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

26, RUE MOUSTIER, MARSEILLE

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հաճին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախքն է՝ 2.50 Ն. Ֆ., կանխաւ վճարելի:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ:

Տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 10ին, կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Կապիյոնի սրճարանին գեղատեսիլ պարտէզին մէջ: Գեղարուեստական բաժին:

Հայկական նուագ ու երգեր բարձրախօսով:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ Լիոնի Հայութիւնը:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել այս ձեռնարկը: Անձրեւի պարագային ապահով վայր:

Prix Brémond

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին
Սալ Տրպիւսի
252, Fbg. St. Honoré

Դասախօս՝ ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Նիւթ՝ Նեսթըր Պիթթի հաւաքածոյին հայկական ձեռագիրները:

(Projections)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Համա - Խարբերդ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ: Այս Կիրակի Պ. Հայկազ Զուքուրեանի օդասուն եւ ընդարձակ ագարակին մէջ, Սէն - Լու Կրան - Փէն:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Իր մասնակցութիւնը կը բերէ ԺԱԳ ՆԱԺԱՐ, ձայնասփիւռի եւ բեմերու արուեստագէտ: Երգ, արտասանութիւն եւ անակնկալներ:

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ խնամեալ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրէ «ԲԱԽՏԱՒՈՐ ԶՈՅԳԻ ՄԸ ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ» կամ «ՆՈՐ ՀԱՐՈՒՍՏԸ»:

ՌԱՏԻՕ ԱԼԳԱԶ իր նոր սալերով եւ գործիքներով հանդէսին վայրը պիտի աւելցնէ: Ճոխ պիւֆէ եւ համեղ չամփուրով խորոված, մատչելի գիներով:

Մուտքը ազատ է:

Հանդիսավայր երթալու համար Պուլվար Կարիպալտիէն առնել 15 եւ 18 թիւերը եւ իջնել Սէն -Լու, ֆրանսական եկեղեցիին քով:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւրանդի Իսկի խումբին եւ Ջաւարեան կոմիտէին կողմէ:

10 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Մէօտոնի պաղ աղբիւրին մօտ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ: ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ԽԱՂԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ: ՊԻՒՖԷ:

ԵՂԱՆԱԿԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԴԱՇՏԱ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախաձեռնութեամբ Համաչարսանճաքի Հայր. Միութեան:

(Մարսէյլ - Պօմոն), այս Կիրակի ամբողջ օրը Կրօթ Մոնարի ճաշարանը, Թրուա - Լիւք գովասուն զալարազարդ պարտէզին մէջ:

Կը խօսի Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Առաւօտուն պուլի մրցում:

Պուլ ունեցողներէն կը խնդրուի միասին բերել:

Գեղարուեստական խնամուած ու ճոխ բաժին.— երգ, նուագ, արտասանութիւն, անակնկալներ եւն.:

Տիկին Սոնա Թորոսեանի ղեկավարութեամբ զաւեշտ մը:

ՌԱՏԻՕ ԱԼՔԱԶ

Հայկական, եւրոպական պարեր:

Ճոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված:

Մուտքը ազատ է:

ԾԱՆՕԹ.— Առնել 7 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել վերջաւորութեան, Շէ լա Մառէն, Ռութ տէ գ'Օլիվ:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՊՏՈՅՏԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 10

Դէպի ՏՕՎԻԼ եւ շրջակայքը

Օթօքարը կը մեկնի Սոլ. Տունէն (32 Րիւ տը Թրէվիզ) ժամը ճիշդ 7ին:

Պտոյտին մասնակցիլ փափաքողները պէտք է նախապէս արձանագրուին երգչախումբի վարչութեան կամ Օր. Զաքրէճեանի մօտ (78 Րիւ Լաֆայէթ, Փարիզ (9), հեռաձայնով

TRI. 77-27 poste 62

Ծանապարհածախք 15 Ն. Ֆ.:

Ամէն ոք իր ուտելիքը կը հոգայ:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

10 ՅՈՒԼԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 11 - 21, ԼԸ ԲԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ:

Ի նպաստ բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն:

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին:

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր:

Հաղորդակց. միջոցներ.— Շոգեկառք Սէն Լազարէն, Սէն - Ժէրմէն - անլէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Բէքի):

Օթօպիւս 258 Փօն տը Նէօյի, իջնել երմիթաժի կայքը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՅՈՒԼԻՍ — MARDI 5 JUILLET 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8841 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4642

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳԱՆՁԻՆ

«Այն օրը երբ հասնինք մեր նպատակին, վստահ ենք թէ Թուրքիա աւելի զօրաւոր եւ օգտակար զինակից մը պիտի ըլլայ ազատ աշխարհի, խաղաղութեան պահպանումին համար» յայտարարած է զօրավար Կիւրսէլ, Այզընհաուըրի ուղղուած նամակի մը մէջ։

Նամակին մէջ ըսած է նաեւ.— «Մեր հիմնական նպատակը եղած է վերջ դնել խմբակի մը մենատիրութեան որ ընտրած էր մեր երկրին համար վտանգաւոր ուղի մը։ Այս նամակը պատասխանն է Այզընհաուըրի Մայիս 11ի գրութեան։

×

Մամուլի ազգային հիմնարկութիւնը, իբրեւ պատուիրակ Պոլիս ղրկած է չուէտական «Սվենսքա Տակպլատէթ» օրաթերթին տնօրէնը եւ նախագահը մամուլի ազգ. հիմնարկութեան շուէտական կոմիտէին, որ իր օժանդակութիւնը բերէ Թուրքիոյ մէջ կազմուելիք մամուլի խորհուրդին։ Մենտերէսի կառավարութեան տապալումէն օրեթ անմիջապէս ետք, թրքական թերթերու արտօնատէրերու եւ լրագրողներու ներկայացուցիչները համաժողով մը գումարած են ու որոշած մշակել՝ «արհեստագիտական բարոյականութեան» օրինագիծ մը ու այս նպատակով կազմած էին կոմիտէ մը՝ իրականացնելու համար մամուլի հսկողութիւն մը որ ինքնաբերաբար կատարուի։

Բարձրագոյն Խորհուրդի Քննիչ Ատեանի անդամները նշանակուած են։ Ատեանը քննութեան պիտի առնէ ու ճշդէ անկեալ վարչակարգի անձերուն դէմ եղած ամբաստանութիւնները։

Նախագահ նշանակուած է վճռաբեկ ատեանի նախագահը, Էլալէտին Քիւրէջեան։ Ատեանը կազմուած է 30 անդամէ եւ երեք քննիչներէ։

Բարձր. Խորհուրդի Քննիչ Ատեանը կրնայ ենթայանձնախումբերու բաժնուիլ, իւրաքանչիւրը երեք անդամներով որոնք կրնան քննել որեւէ հարց մը։ Դատավարութեան օրինագիծը, ճշդուած անցեալ Յունիս 18ի օրէնքով, կը նախատեսէ թէ քննութիւնը յառաջ տանելու նպատակով կրնան ձերբակալութեան հրաման տալ։ Ցանցառները Բարձր. Խորհուրդին առջեւ պէտք է ներկայանան ձերբակալուած։

Բարձր Խորհուրդը չի կրնար առժամանակեայ ազատ արձակումի հրաման տալ։ Դատավարութիւնները գաղտնի կը մնան, բողոքարկը պաշտպան կողմին կարելի է փոխանցել։ Բարձր Խորհուրդի որոշումները պէտք է հաստատուին ազգային միութեան կոմիտէին կողմէ, որ կրնայ իրաւունք հրահանգել նոր քննութիւն մը։

ՔԻՐԷՃԵԱՆ ԱՐՔ. ԻՐ ՈՍԿԵՇՂԹԱՅ ԱՆՁԱԽԱՉԸ ՆՈՒԻՐԵՑ ՊԵՏ. ԳԱՆՁԻՆ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Յունիս 29-30, Յուլիս 1) կը քաղենք հետեւեալ լուրերը։

Պոլսոյ կուսակալ Րէֆիք Թուլկա այցելած է Սաղըրղաճի Հայ կաթողիկէ արքեպիսկոպոսարանը, ուր դիմաւորուած է կաթողիկէ արքեպիսկոպոսին հետ միասին եկեղեցական հայրերուն կողմէ։ Սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցած է Կաթողիկէ վիճակաւոր Պօղոս Արք. Քիրէճեանի հետ։ Նոյն օրը Քիրէճեան Արք. ընկերակցութեամբ Յովհ. վարդապետ Զօլաքեանի այցելած է կուսակալին եւ պետական գանձին նուիրած է ոսկեշղթայ իր անձախաչը, իսկ Ս. Յակոբ հիւանդանոցի անդամները 11 ամուսնական մատանի եւ հիւանդանոցին կողմէ 3000 ոսկի նուիրած են։

Պոլսոյ կուսակալը շնորհակալութիւն

յայտնելով Արքեպիսկոպոսին լաջախաչին համար, յայտնած է թէ այդ նուէրին բարոյական արժէքը շատ մեծ ըլլալով խաչը եւ շղթան պիտի պահուին իբրեւ յիշատակ։

× Գարակէօզեան վարժարանի ուսուցչութիւնը եւ պաշտօնէութիւնը 540 ոսկի եւ վեց ամուսնական մատանի նուիրած են։

× Գաքըրգիւղի Տատեան վարժարանը՝ 500 ոսկի եւ երկու ամուսնական մատանի։

× Գարթալի փոքրաթիւ հայ գաղութը՝ 250 ոսկի։

×

«ԵՍ ԿՈՄԻՏԷՃԻ ԵՄ, ՄԱՀԷՆ ՉԵՄ ՎԱԽՆԱՐ» ԸՍԱԾ Է ՊԱՅԱՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ ՊԱՀՈՒՆ

Հանրապետութեան նախկին նախագահ Ճէլալ Պայարի ձերբակալութեան մասին վեց էջնոց պաշտօնական փաստաթուղթ մը կը հրատարակուի, որպէսզի ծառայէ իբրեւ պատմական տեղեկագիր։

Ձերբակալման գործողութեան մասին, տեղեկագիրը ի մէջ այլոց կ'ըսէ.—

«27 Մայիսի յեղաշրջման առաւօտուն նախկին նախագահ Ճէլալ Պայարի ձերբակալման առընչութեամբ պատմական փաստաթուղթ մը կը պատրաստուի։ Այս փաստաթուղթը կը պատրաստուի այն տեղեկութիւններէն զորս կուտան ձերբակալման ընթացքին պաշտօն ստացող սպաներ։

Պատմական փաստաթուղթին սկիզբը յեղաշրջման շարժումին իմաստը պարզելով Թուրք Զինեալ ուժերուն Ազատութեան գաղափարին շուրջ միացումը կը բացատրուի։

27 Մայիսի ուրբաթ առաւօտ ժամը 4.15ին Զինուորական վարժարանին մէջ արտակարգ ուրախութիւն մը կը տիրէ. սպաներ, աշակերտներ զրահ առջեւ խոնուած են։ Հազարապետ Սօյսալ վրայ կը հասնի ու կը յայտնէ թէ ամէն բան կարգին է միայն ոստիկան-զինուորներու խումբը չէ համաձայնած, ուշադիր պէտք է ըլլալ։ Պատրաստութիւններ եւ խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին։

Զինուորներով ու հրասայլերով կը հասնին Ճէլալ Պայարի բնակավայրը. Հազարապետ Թարտու զրան ոստիկանին կը յայտնէ թէ Պայարը պաշտպանելու նպատակաւ կ'ուզեն ներս մտնել։

Քանի մը վայրկեանէն զնդապետ Գէօքսալ կուգայ կը հարցնէ թէ «պատահածը յեղաշրջո՞ւմ է», դրական պատասխան կը ստանայ։ Թէեւ զինուորները կը փորձեն Գէօքսալի զէնքերը առնել, սակայն սպաները արգելք կ'ըլլան ու կ'առաջարկեն թէ առանց ընդդիմանալու զէները բանան։ Գնդապետ Գէօքսալ ետ կը քաշէ իր զօրքերը, սակայն ոստիկան-զինուորներու խումբը վտանգ կը սպառնայ, ուստի շատ ուշադիր են ամէնքը։

Դրան զինուորը կը վերադառնայ Ճէլալ Պայարի քովէն ու կ'ըսէ թէ միայն զօրապետը ներս կրնայ մտնել։ Սակայն զօրապետը իր բոլոր ընկերներով դէպի բնակավայր կ'ուղղուի, ներսը Ճէլալ Պայար իր սենեակը սոֆի վրայ է. խոժոռ ձայնով կը հարցնէ «Ինծմէ ի՞նչ կ'ուզէք»։ Զօրավար Ուլուդ կը յայտնէ թէ եկած են զինքը Զինուորական վարժարան տանիլ քանի որ այլեւս ազգը զինքը չուզեր։ «Ես նախկին նախագահը չուզեր հետեւիլ «Ես ազգին կամքովը եկած եմ հոս» կը կրկնէ շարունակ։ Բայց երբ կը տեսնէ թէ օգուտ չունի «Զիս մեռցուցէք» կ'ըսէ։ Սպաները շատ կը վշտանան այս խօսքին. «Մենք մարդասպան ոստիկաններ չենք, մենք ազատութեան սիրահար սպաներ ենք» կ'աւարկեն։

Վիճաբանութիւնները կը սաստկանան. ճարահատ նախագահը դրպանէն ատրճանակը հանելով սպաներուն կ'ուղղէ, թեւերը բռնելով արգելք կը հանդիսանան, այս անգամ ինքզինքին կը դարձնէ սակայն ձեռքէն կ'առնեն ատրճանակը։ Եւ սակայն դարձեալ կը շարունակէ ընդդիմանալ ուստի դժուարաւ կը տանին դէպի դուռ։ Կ'ուզեն հրապարակին մէջ նստեցնել զայն սակայն Պայար «Ես կոմիտէճի եմ, մահէ չեմ վախնար, հրապարակ չեմ նստիր» կ'ըսէ։

Կառք նստելէ առաջ Պայարի վերջին խօսքը առնօ կ'ըլլան ու խումբը կ'ուղղուի դէպի Զինուորական վարժարան։

ԱՃԸԲԱՑԱՄԻ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱԼՔԻ ԴԷՄ ՑՈՅՑ ԸՐԱԻ

Աճըբայամի միջնակարգ վարժարանի ուսանողութիւնը, որուն տնօրէնն է դեմոկրատ պարագլուխ Ազչիթի մտերիմ բարեկամ Րէմզի Շէնէլ, Հալքի կեդրոնատեղիին առջեւ ցոյց մը ըրած է «կուսակցութիւններ չենք ուզեր»։

Դէպքին մասին, քննութիւն բացուած է։ Կառավարութիւնը լայն իրաւասութիւն տուած է ոստիկանութեան անմիջապէս հսկողութեան տակ առնելու եւ երեսուն օրէն զատի յանձնելու բոլոր անոնք որոնք կը խանգարեն անդորրութիւնը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻ ՄՈԼԷ ԿԸ ՅԱՂԹԷ ԲԱՑ...

ԿԱԶՄԷ ԵՒ 4 ՈՒՐԻՇՆԵՐ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՆ ՏՆՕՐԷՆ ԿՈՄԻՏԷԷՆ

Շաբաթ եւ Կիրակի փոթորկալից վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Իսիի մէջ։ Կի Մոլէ ծանր յարձակումներ ըրաւ համայնավարամէտ շարքայիններուն դէմ, մանաւանդ Տարտէլի որ համայնավար ձայներով Թաղապետական խորհրդատու ընտրուեցաւ, քանի մը օր առաջ։ Նոյն մտայնութեան տէր ընկերվարական մըն է՝ Վէյլ-Քիւրիէլ որ կ'ըսէ.— «Երկու կարեւոր պարագաներու մէջ, 1936ին եւ 1947ին համայնավար կուսակցութեան գործակցութեամբ է որ կրցանք բարեփոխումներ յառաջ բերել Ֆրանսայի մէջ։ Ոչ մէկ չփումէ կը վախնանք»։ Կի Մոլէ խօսք կ'առնէ, նախ կը խօսի Տարտէլին.— «Ձեզի համար, մէկ հարց կար՝ ընտրուիլ, պէտք չէ որ նոյն ատեն բանաձեւ մը ստորագրէիք, ինչպէս ըրիք, որուն մէջ մեզի համար արմատական եւ պատեհապաշտ կ'ըսուէր»։ Ապա, խօսքը կ'ուղղէ Վէյլ-Քիւրիէլի.— «Երբ օր մը յայտարարեցի. թէ համայնավարները ձախ կողմը չեն այլ՝ արեւելք, պէտք է այսօր Կեսարին վերադարձնեմ ինչ որ Կեսարին կը պատկանի։ Օր մը երբ այս պատկերը կը գործածէր Տէփրէօ, որ տակաւին մեզմէ էր, պոռաց «ներողութիւն, այդ արտայայտութիւնը իմս է»։ Գիտէք որ համայնավարներուն նպատակը ժողովրդական ճակատ չէ այլ ժողովրդական ժողովրդավարութիւն մը, ինչպէս Փրակա։ Փրակա էի, Վէյլ-Քիւրիէլ, երբ Չեխոսլովաքիա ժողովրդական հանրապետութեան վերածուեցաւ։ Ապրեցայ այդ եղերական օրերը։ Ընկերվարական ընկերներս ըսին «խե՞նթ ես, ոչ մէկ վախ ունինք, ատո՞ր համար եկաք»։ Մեր ընկերները միայն ներքին եւ պաշտպանողական նախարարութիւնները յանձնած էին համայնավարներուն։ Ութ ժամէն, ամէն ինչ կարգադրուեցաւ։ Ընկերվարական պարագլուխները ձերբակալուեցան, աւելի ի՞նչ կ'ուզէք որ հասկնաք, տակաւին Փեշտայի մասին չեմ խօսիր։ Համայնավար ղեկավարները ընկերվարութեան

եւ ժողովրդավարութեան թշնամիներն են, Մոսկուայի ծառաները»։

Խօսելով Ալժերիոյ մասին, Կի Մոլէ շեշտեց.— «Կայիէ կ'ըսէ մարդ մը չէ որ կրնար կարգադրել Ալժերիոյ խնդիրը այլ քաղաքականութիւն մը։ Ճիշդ է քաղաքականութիւն մը պէտք է, բայց անհրաժեշտ է մարդ մը ունենալ այդ քաղաքականութիւնը ի գործ դնելու համար։ Ֆրանսայի մէջ ոչ ոք կը հաւատայ զինուորական լուծումի մը։ Եթէ զինուորական յաղթանակ մը տանէիք առանց քաղաքական լուծումի, կարելի է մեր տղաքը կը վերադառնային Ալժերիայէն բայց մեր թոռները կրկին կ'երթան»։

Ալժերիոյ շուրջ երեք բանաձեւեր կային։ Ա) Պրիւքել.— Համաձայն է բանակցութիւններու, կռիւը դադրեցնելու համար, ինքնորոշման եւ յետագային՝ ընկերակցութեան։ Բ) Տէֆէռ.— Կ'ուզէ տեսակ մը նախ-ինքնորոշում, այսինքն բանակցութիւնները կռիւը դադրեցնելու համար չըլլան միայն այլ նաեւ քաղաքական ապագան պատրաստեն։ Գ) Լըժէօն, Ֆրանսական Ալժերիոյ տեսակէտը կը պաշտպանէ։

Առաջին բանաձեւը ստացաւ 1876 ձայն, Տէֆէռ՝ 1299, Լըժէօն՝ 174, 28 հոգի ձեռնպահ մնացին։

Տնօրէն կոմիտէէն վտարուեցաւ Տարտէլ, համայնավարներու հետ իր գործակցութեան համար։

Կազիէ, Փինօ, Կէյ եւ երկու ուրիշներ հրաժարեցան Տնօրէն Կոմիտէէն բայց որոշուեցաւ անոնց աթոռները թափուր պահել որպէսզի կարենան վերադառնալ։ Ի՞նչ կ'ըսէ Կազիէ։ Ըստ իրեն տնօրէն կոմիտէն հարկ եղած տեղը չի տար փոքրամասնութեան, որ կ'ուզէ խզել կառավարութեան հետ։

Համագումարը վերջացաւ Կի Մոլէի յաղթանակով որ «քաղաքական ուղղութեան» բանաձեւ մը քուէարկել տուաւ 2055 ձայնով 923ի դէմ Կազիէ-Փինօ բանաձեւին։

Չորեքշաբթի օր, 13րդ անգամն ըլլալով Կի Մոլէ ընդհ. քարտուղար կ'ընտրուի առանց դժուարութեան։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

«Հայրենիք» կը գրէ. (Յունիս 14).— «Նիւ Եորքէն օդանաւով Պոսթըն ժամանած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա. եւ ընդունուած մեծ բազմութեան մը կողմէ։ Կիրակի առաւօտ պատարագած է եպիսկոպոսական Սէյնթ Փոլ եկեղեցիին մէջ, նոյն իրիկունը, հացկերոյթ մը տրուած է Սթեթլըր պանդոկին մէջ, ուշագրաւ բազմութեան մը ներկայութեան»։

×

Կաթողիկոսը այցելած է Տիթրոյթ, Գլիվլընտ, Թորոնթօ (Քանատա) եւ վերադարձած է Շիքակօ, Յունիս 25ին, ուր մնացած է հինգ օր։ Յունիս 30ին, Հայրապետը վերադարձած է Նիւ Եորք։

ՔԱՍԹՐՕ, Քուպայի մենատէրը, գրաւել տուած է «Շէլ», «Էսօ» եւ «Թեքսաքօ» ամերիկեան քարիւղի ընկերութիւններուն զտարանները։ Խորհ. մասնագէտներ պիտի աշխատցնեն զտարանները։ Ամերիկեան ընկերութիւնները մերժած էին Խորհրդ. Միութենէն ներածուած քարիւղը զտել։ Կրնայ ըլլալ որ Ամերիկա փոխադարձէ մերժելով գնել Քուպայի շաքարը։

ՀՊԱՆՑԻԿ ՃՇԴՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

«Յառաջ»ի 8833 թուին մէջ Կոմիտաս վարդապետի մասին խօսած ատեն, Պ. Աստուածատուր Վաչեանց, ի միջի այլոց, կը գրէ այսպէս: Թէ՝

1·— Մեր պատարագի «Սուրբ եւ տէր»ի եղանակը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ պարսկական «Սէկեահ» եղանակը:

2·— «Նորաստեղծեալ բանն յանէից»ի եղանակը նոյնպէս պարսկական «Սէկեահ»ի եղանակն է, միայն աւելի արագ կըշռոյթով:

3·— «Խաչի քո Քրիստոս»ի եղանակը «Բայաթի քիւրտի» եղանակն է:

4·— Մեր «Կռունկ»ի եղանակը «Պայաթի Շիրազ»ի եղանակն է· եւն·:

Տեսնենք թէ ճի՞շդ են ասոնք: Փաստեբով խօսինք եւ առնենք մեր եկեղեցական շարականները, որոնք գլխաւորաբար ութ հիմնական ձայներու բաժնուած են, իւրաքանչիւրը ունենալով մէկ մէկ դարձուածք իրարմէ բոլորովին տարբեր եղանակներով:

Այս ութ ձայներն են· ԱՁ, ԱԿ, ԲՁ, ԲԿ, ԳՁ, ԳԿ, ԴՁ, ԴԿ, այսինքն՝ առաջին ձայն, առաջին կողմ, երկրորդ ձայն, երկրորդ կողմ, երրորդ ձայն, երրորդ կողմ, չորրորդ ձայն եւ չորրորդ կողմ, որոնք կը համապատասխանեն Թրքապարսկական հետեւեալ եղանակներուն:

Ա·— ԱՁին կ՚ըսեն «Հէֆտուկեահ», «Սուրբ եւ տէր»ի եղանակն է այս, որ կիրակնամուտին, այսինքն Շաբաթ երեկոները կ՚երգուի իբրեւ «Համբարձի», ոչ թէ պատարագի ընթացքին՝ ինչպէս կ՚ըսէ Պ· Վաչեանց: Ասոր դարձուածքին կ՚ըսեն «Նէշապուր», որ «Սուրբ եւ տէր»ի կցորդ շարականին այսինքն «Իջէն հայցեմք»ին կամ Զատկի օրհնութեան շարական «Այսօր յարեաւ»ին եղանակն է:

Բ·— ԱԿին կ՚ըսուի «Սէկեահ», որ «Որ նախիմաց իմաստութեան» շարականին եղանակն է: «Նորաստեղծնեալ»ն ալ թէեւ այս եղանակին ճաշակն ունի, բայց ամբողջական չէ, չի վերջանար անոր պէս:

«Բուսելիք» կ՚ըսուի ԱԿի դարձուածքին, որ «Այսօր կանգնեցաւ» շարականին եղանակն է եւ բոլորովին տարբեր ելեւէջներ ունի:

Գ·— ԲՁ «Հիւսէյնի» եղանակն է: «Արծաթսիրութիւն», «Ուստի բուրելով», «Որ ըղխորհուրդ» (որ այս վերջինէն կազմած է Կոմիտաս վարդապետը իր նըշանաւոր «Տէր Ողորմեա»ն) շարականներր ԲՁ են:

Ասոր դարձուածքին Շէհնազ կ՚ըսեն, որ «Անթառամ ծաղիկ»ին եղանակն է:

Դ·— ԲԿին «Աճէմ» կ՚ըսեն ՝երբ վերջանայ ԼԱ ձայնանիշի վրայ, իսկ «Ֆէրահ Ֆէզա» կ՚ըսեն երբ Րէի վրայ վերջանայ:

«Խաչի քո Քրիստոս»ին եղանակը «Ֆէրահ Ֆէզա» է, ոչ թէ «Բայաթի Քիւրտի», ինչպէս կ՚ըսէ Պ· Վաչեանց: Դարձուածքին կ՚ըսեն «Աճէմ Աշրան», որ կը յանգի ՄԻ (Աշրան) ձայնանիշին վրայ:

Ե·— ԳՁ «Հիճազ» եղանակն է, ինչպէս «Ուրախ լեր» շարականը: «Կռունկ»ին եղանակն ալ իսկական «Հիճազ» է: Դարձուածքին կ՚ըսեն «Էվիճ»: ԳՁ ծանր հարցերուն կէսէն, այսինքն ԳՈՐԾՔէն սկսեալ «Հիճազ»ը «Էվիճ»ի կը փոխուի «Բահաթ ւուլրէվա»յով:

Զ·— ԳԿ «Սէպա» եղանակն է, որուն «Սապահի» ալ կ՚ըսեն, որ սխալ է: «Երգեցէք, որդիք Սիոնի» կամ «Յաղթող եւ Ս· Հայրապետ» օրհնութիւնները ԳԿ են: Դարձուածքին «Պէսթէ – նիկեար» կ՚ըսեն, որ «Այս խորհուրդ լցաւ»ին եղանակն է:

Է·— ԴՁ «Սփահան» է, ինչպէս «Այսօր ժողովեալ Սրբոց» շարականին եւ «Խորհուրդ խորին»ին եղանակները:

Դարձուածքին կ՚ըսեն «Հիւզզամ»: «Լոյս ի լուսոյ» եւ «Նոր Սիոն ծնեալ մանկունք» շարականներուն եղանակն է, որ ԱԿէն, այսինքն «Սեկեահ»էն շատ քիչ կը տարբերի: Երկուքն ալ ՍԻ ձայնանիշի վրայ կը յանգին:

Ը·— ԴԿ շարականներուն վերջին ձայնըն է, որ «Ուշշագ» կը կոչուի: Ինչպէս «Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի» եւ «Բան որ ընդ Հօր», Ծննդեան եւ բուն Բարեկենդանի Օրհնութիւնները:

Դարձուածքին կ՚ըսեն «Րաստ», որ եւրոպական «Մաժոռ»ի ճաշակն ունի: Այն բոլոր Սաեղները, որ ԴԿ են, այս եղանակով կ՚երգուին:

Իւրաքանչիւր ձայնանիշ եւ կիսաձայն ունի իր պարսկական անունը: Օրինակ՝ Եէկեահ (րէ), աշրան (մի), արակ (ֆա), րաստ (սօլ), տիւկեահ (լա), սէկեահ (սի), չարկեահ (տօ) եւն·: Որոնք մեծ դեր ունին եղանակներու անուանակոչութեան մէջ:

Բուն եղանակները արմատապէս քան հատը չեն անցնիր, բայց բաղադրութեամբ երեք հարիւրէ աւելի են այսօր: Ինչպէս օրինակ գոյները, որոնք կարծեմ, արմատապէս եօթը հատ են բայց ներկարարները իրարու հետ խառնելով նոր գոյներ երեւան կը բերեն:

Ըստ իս, մեր հայկական եղանակները հիմնապէս տասնըվեց հատ են: Այսինքն մեր շարականներուն ձայները, որոնք ի վաղուց անտի եկած հասած են մեզի անաղարտ կերպով: Ասոր անառարկելի փաստ կրնան ծառայել մեր շարականներուն վրայ գտնուած խազերը, որոնք չափական ձայնարկու նիշեր են:

Կրօնական գոհար բանաստեղծութիւններ կը բովանդակէ մեր շարականգիրքը: Անոնք ունին իրենց մէջ մեր հաւատաւոր մեծ կղերականներուն խոր ներշնչումները: Ցանգաւոր են անոնք եւ հոգեպարար: Անոնց խորքը խայտացող նուրբ զգացումները արտայայտելու համար պէտք է լաւ գրաբարագէտ ըլլալ եւ գիտակցօրէն ղեկավարուիլ անոնց վրայ գտնուած ձայնախաղերէն: Ահա այսպէս է որ երեւան կուգայ իսկական հայ չունչը, հայ զգացումը, բնիկ ու տոհմիկ, անարատ հայ երաժշտութիւնը:

Մեր ժողովրդական բոլոր երգերն ալ ազդուած են մեր եկեղեցական երաժշտութենէն: Լաւ ուսումնասիրեցէք Կոմիտաս վարդապետին եւ հայ բոլոր վաստակաւոր երաժիշտներուն գործերը:

Եկեղեցանէր ժողովուրդ եղած ենք: Մեր վարդապետները, վարժապետները, հովիւն ու աշուղը, գիւղացին եւ քաղաքացին, երկրագործն ու արհեստաւորը մեծ ու պզտիկ բոլորն ալ համակուած են ամբողջութեամբ եկեղեցական երգերով, խրացուցած զայն եւ ըստ այնմ ալ ստեղծագործած հայուն երգերը:

Զմոռնամ ըսելու թէ մեր եկեղեցական երաժշտութիւը ունի ծանր, չափաւոր եւ յորդոր չափերը, որոնք կը յարմարին ամէն տեսակ եղանակի:

Մեր երգերուն մէջ ամէնէն շատ գործածուած եղանակները հետեւեալներն են· — Սէկեահ (ԱԿ), Հիւսէյնի (ԲՁ), Հիճազ (ԳՁ), Սէպա (ԳԿ), Սփահան (ԴՁ), եւ Ուշագ (ԴԿ),— ԲԿը քիչ կը գործածուի եւ ԱՁ գրեթէ բնաւ:

Այն բոլոր եղանակները, զորս ունինք, արեւելեան բոլոր ազգերն ալ ունին:

Պէտք է ճշդել թէ եղանակը տարբեր բան է, իսկ ճաշակը ուրիշ հարց:

Ամէն ազգ իր ուրոյն զգացումն ունի, որ կը դնէ իր գրուածքին մէջ: Եղանակները որքան ալ նոյնը ըլլան, ճաշակներն ու զգացումները կը տարբերին ազգէ ազգ անշուշտ:

×

Արեւելեան եւ մասնաւորաբար եկեղեց· երաժշտութեան մասնագիտութիւնը Արմաշի դպրեվանքին մէջ ստացայ 1908էն՝ ուսուցիչ ունենալով մեծ երաժշտագէտ եւ հեղինակ վաստակաւոր Յակոբոս Այվազեանը, պատուաբեր հօրեղբայրը Շ· Նարդունիին:

Իմ այս երջանկայիշատակ ուսուցիչս ալ իր կարգին աշակերտած է Պապա Համբարին, որուն անտուկներով լեցուն ստեղծագործութիւնները տրամադրութեանս տակ էին:

Մէյ մէկ քիչ աշակերտեցայ նաեւ Մայր եկեղեցւոյ (Պոլսոյ) անուանի երաժշտապետ Գր· Մէհտէրեանին եւ Կոմիտաս վարդապետին:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԲԾԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կը յիշեմ որ հայրս շատ կը ... ներկայ գտնուիլ դպրոցական հանդէսներու: Ոչ թէ անոր համար որ իր ... սակներէն մէկը կամ միւսը մասնակցութիւն մը բերած ըլլար անոնց:

Երիտասարդ էի արդէն, երբ ... կ՚ընկերանայի իրեն: Կը նկատէի որ ... րըս խորապէս կ՚ուրախանար: Ես ... ալ, հրապուրիչ կը գտնէի այս հանդէսները՝ անոնց մէջ տեսնելով աշխարհ ... որ պահած էր մանուանդ մանկութեան կախարդանքը: Աւելի ուշ, երբ ... շատ մը գեղեցիկ պատկերներ ... մեր օրերու պաստառին վրայ, եւ ... զուց որ երազի լուսաթեւ նաւերը ... խարխափ վերջնէին —տարիներու ... մէջ, այս հանդէսներն ալ ... ինծի համար իրենց առաջին հրապոյր ... Պատանիի մը կամ փոքր սլու մը ... սանած ոտանաւորը կամ երգած ... արտայայտ մթնոլորտ մը չստեղծեց ... եւս, եւ մնաց միայն ափսոսանքը ... պատին մէջ կորսուած հրաշալիք ... ներեւոյթի մը:

Անցեալ օր դպրոցական հանդէս մը ... գի պիտի ունենար իմ այժմ բնակած ... ղաքիս մէջ:

Ֆրանսայի երկինքին տակ առաջին ... գամն էր, որ հայ աղջիկներու խումբ ... պիտի տեսնէի բեմին վրայ:

Երբ արդէն զրաւած էի աթոռ ... գեղնագոյն վրանին տակ, չըջապատ ... բազմութենէ մը՝ որ Սփիւռքին վրդ ... բեկոր մըն էր, հանդէսը սկսաւ: Երգ ... եւ արտասանութիւններ իրարու յաջ ... դեցին: Ունկնդրեցի մինչեւ իսկ ... ոտանաւոր մը: Ֆրանսերէնով եւ ... լերէնով ալ արտասանութիւններ ...

Բայց հայ բանաստեղծները իրենց ... գրաւէին յայտագրին գլխաւոր ... այնպէս որ Թէքէեանի «Եկեղեցին հայկական»էն մինչեւ Կապուտիկեանի ... իմ որդուն»ը՝ սիրտս արբեցաւ ... տոր փառքէն՝ որ նոճիներու մէջ կը ... ղայ, բայց հայրենեաց հառաչք է ...

Հանդէսէն եաք ընտանեկան ... ձանքը չէր որ կը փնտռէի: Անշուշտ ... եւնոյն վայրին մէջ այս տարազիր ... մութեան խմբումը իր ... հրապոյրը ունի, մանաւանդ ... թեան երկինքին տակ, Հայը Հայուն ... բարեկամութեան եւ հայրենական ... տի չունչին մէջ: Բայց սակայն չէր ... զուշտ որ մղած էր զիս երթալու ... ցական հանդէսին: Կ՚ուզէի տեսնել ... յաստանի վարդենիքին ծաղիկները ... ընկ՚ փայլ մեր ընտանեկան ... տի զարդարին: Ինծի համար ... հրճուանք մը եղաւ լսել անոնց ... վրայ հայրենի քաղցրաչունչ ... Տեսնել անոնց աչքերուն մէջ ... որբուհիներուն ծանր թախիծը, ... կեանքի արեւին ոսկեշող լոյսը:

Բայց երբ դասարանները եւ ննջարան- ...

ՄԱՅԹԻ ՎՐԱՅ ԸՆԿԱԻ ՀՐԷՇԸ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Հասնում ենք Սուրբ Նշան: Մայրս կոյրի պէս շօշափում է դէմքս, ուսերս, ձեռքերս ու մրմնջում·

— «Այսպէս մէկ – մէկ մեծացնում եմ, թեւ էք առում, թռչում ու ես մնում եմ չոր գլուխ»:

— «Տուն գնա», ասում եմ նրան ու շարունակում ճանապարհս:

Սուրբ Նշանից ուղիղ գծով բաւական վար հորիզոնի տակ յայտնւում է արեւի հրավառ սկաւառակը: Ցանկարծ յետեւից լսում եմ մօրս կերկերուն կանչը: Յետ նայելով՝ տեսնում, որ նա այնտեղ դեռ կանգնած է: Դառնում եմ դէպի նա:

— «Ի՞նչ կայ, մայր»:

– «Գնո՞ւմ ես», ասում է նա հազիւ լսելի ձայնով:

— «Ի հարկէ, չասացի՞, որ դուն յետ դառնաս»:

Այն ժամանակ մայրս յամրօրէն քայլում է դէպի տուն: Մի քանի քայլ յետոյ նա օրօրւում է գլուխը ու քայլերը արագացնում:

— «Մայր», գոչում եմ: Բայց նա այլեւս յետ չի նայում· նա գնում, գըլում, վազում է ու յանկարծ չքանում··:

Առաւօտ էր, թուղթ եղած ջղերս անկարող եղայ հանդարտեցնել ու մանկան պէս լաց եղայ ···

Յաջորդին, 11ի մօտերը, մի ինքնաշարժ կանգ առաւ դիմացի շէնքի մայթի մօտ: Սիրտս ուժգնօրէն բաբախում էր, ինքնաշարժից դուրս եկան մռայլ դէմքով Ուըստուհին եւ սեւ վերարկուով դեռատի մի կին: Մինչ առաջինը կը վճարէր, միւս կինը թեթեւօրէն վեր սահեց տարածուն հինգ – վեց աստիճաններով ու բանալին դարձնելով՝ ներս մտաւ: Շունչ առի· կասկած չկար, որ Թալէաթի կինն է ···

Մօտ երկու ժամ քարացած մնացի պատուհանիս մօտ: Բայց այլեւս անցուդարձ չկար: Անհրաժեշտ էր լուր տալ ընկերոջս յուսատու անակնկալի մասին:

Լսեց այս կարեւոր լուրը եւ իր հերթին յայտնեց, որ Ամերիկայից օդային փոստով ստացել է ծածկագիր մի նամակ: Ընկերները, կրկնելով Պոլսոյ տեղեկութիւնը, խնդրում էին բոլոր հնարաւոր միջոցներով վերջ տալ Թալէաթի գործին: Մնացած ոճրագործները պատժելու համար ձեռք են առնուած միջոցներ եւ այդ խնդիրը մեզ պէտք չէ զբաղեցնէ: Ծածկագիրը Փետրուարի սկզբներին մեր կատարած դիմումի պատասխանն էր:

Մարտ 13ի առաւօտեան մայթի վրայ յայտնուեց Թալէաթի կինը եւ դանդաղօրէն շարժուեց դէպի վեր: Դեռ Պոլսից գիտէի, որ ընդունակութիւններով օժտուած եւ քաղաքականութեամբ հետաքրքրուող մէկն էր: Նա մասնակից էր ամուսնու գործերին, երբ նա հեռագրական պարզ պաշտօնեայ էր, ներքին գործոց նախարար, մեծ վէզիր: Ասում էին, որ նոյնիսկ մեծ ազդեցութիւն ունէր ամուսնու վրայ: Ցայտնի էր իբրեւ հրապարակագիր: Իթթիհատականների նեղ շրջանում անծանօթներից չէր: Կարող էր երբեմն երեսը բաց, առանց քողի հանդէս գալ Պոլսոյ փողոցներում: Այնուամենայնիւ համոյքով չէր, որ դուրս եկայ հասկանալու, թէ ո՞ւր է գնում· կին հետապնդելը անհաճոյ էր:

Հասաւ կենդարանական այգի ու ներս մտաւ: Գարուն էր, ձիւնից նոր ելած կանաչները կարծես լուացուած, սրբուած էին: Բայց դեղատոմսային ճշդութեամբ բաժանուած մարգերն ու համահաւասար թփիկները աւելի հետաքրքրութիւն, քան հաճոյք էին պատճառում ինձ: Նա գնում էր յամրաքայլ դէպի ցայտաղբիւրները, ուր շիթերով բարձրանում ու անձրեւի պէս իջնում էին ջրերը՝ գոյացնելով ցօղեր մամռապատ շրջապատին վրայ: Ցանկարծ սիրտս լցուեց անսահման կարօտով դէպի մեր հայրենիքը, դէպի պղտոր Եփրատը, որ ամպեր համբուրող սրապագած լեռների միջով մտնում է կիրճերը, զոռում հազարաւոր վազրերի միարերան ոռնոցով, ապա գայրոյթից փրփրած դուրս է նետւում ու հեղեղատի պէս տարածւում ···

Տիկինը հասաւ, կանգ առաւ այնտեղ շատերի պէս: Գերարուեստ Գոյտը իրաւունք ունէր· գեղեցիկ է, տժգոյն դէմք, մեծ սիրուն աչքեր, սեւ հարուստ մազեր, փոքրիկ բերան, բարեձեւ, նազելի՝ նման հայուհու: Ցայտնի է, որ շրջապատի գեղեցկութիւնից զատ նրան ոչինչ չի զբաղեցնում: Ու թէեւ իր գիտութեամբ եւ ամուսնու հրամանով անապատներում զատապարտուել են սովամահութեան, եւ Թրքական հարէմներում խամրել իր նման տասնեակ հազարներ, այնուամենայնիւ իրաւունք ունի խաղաղութեամբ վայելելու բնութեան բարիքները:

Վերադարձայ տուն ···

Յաջորդ կէսօրին Յաղօրից իմացայ, որ Ուհլանտը այդ օրը նման է եղել մի տօնավաճառի· այնքան շատ մարդ է մտել ու դուրս եկել· այնտեղ եղել են Պէհաէտտին Շաքիրը, Տոքթոր Ուըստուհին, անգամ մի քանի այլ Ազմին ·վեց –եօթ ուրիշներ եւս, որոնց չի ճանաչել: Անշուշտ, շուտով պիտի երեւար եւ Թալէաթը ···

Կրկին վերադարձայ տուն: Միջանցքում դէմ առ դէմ եկայ տիկին Դիտմանին· աւելի քան սիրալիր էր, բայց չկարողացայ նրա հետ հաստատել այն պարզ, զրացիական յարաբերութիւնները, ինչ Տիկին Շտէլբաումի հետ:

Նա միշտ ինձ չփոթութիւն էր պատճառում եւ որքան ուզում է պարզել, այնքան դժուարութեամբ էի հասկանում խօսքերը: Այո, առողջութիւնս լաւ է, պարապմունքներս՝ նոյնպէս· չգիտեմ ինչու ենթադրում է, որ ինձ հետ դժբախտութիւն է պատահել, կամ ես չհասկացայ, ու նա ժպտում է, ես մտնում եմ սենեակս ···

Իրիկուան դէմ փողոցում յայտնուեց Ուըստուհին զամբիւղով· շուտով նա ···

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

"ԻՆՉՈ՞Ւ Է ԱՂՄԿՈՒՄ ԳԵՏԸ"

փափուկ դեր մը վերապահուած է հայ քննադատին՝ երբ իր գրիչը կը շարժէ հայկական ժապաւէն մը քննադատելու համար: Հարիւրաւոր օտար ժապաւէններու վրայ կարծիք կը յայտնես, մարդ բան չըսեր, բայց վայ թէ հայկական ժապաւէնի մը մասին առարկութիւն մը ընես, գրիչները կը սկսին շարժիլ եւ վայ-բերան համերգ մը կը թափեն գլխուդ, բանալով. «Հէյ վախ, այս մէկն ալ հայրենիքին դէմ է»:

Այս յառաջաբանէն ետքը, անցնինք Բոքսի սրահին մէջ վերջերս ցուցադրուած հայկական ժապաւէնին. «Ինչո՞ւ է աղմկում գետը», որ վստահ եմ թէ, դէթ մէկ կէտի մը մէջ, բոլոր ներկաներուն սփոփանքով համակեց: Այդ կէտը՝ Թուրքերուն հասցէին արտայայտուած միտքերը: Զգալ եւ տեսնել թէ Մայր Հայրենիքին մէջ մեր արուեստագէտները ապատօրէն կ'արտայայտեն իրենց զգացումները հանդէպ Թուրքին, այնպէս ինչպէս ծանօթ են մեզի՝ Սփիւռքի մէջ, ապացոյց մըն է թէ Հայրենիքը եւ Սփիւռքը հասարակաց կէտ մը ունին նաեւ այդ ուղղութեամբ:

Արձանագրելէ ետք այս իրողութիւնը, անցնինք հիմա ժապաւէնին արուեստի հիմնական տարրերուն քննադատութեան:

Այստեղ փակագիծ մը բանանք՝ յիշեցնելու համար թէ ռուս արուեստագէտներ, Զուքրայ, Քանդարչուք, Քալանթարով, իրենց գեղեցիկ ստեղծագործութիւններով հաստատեցին թէ ռուսական շարժանկարը հասած է արդէն կատարեալ հասունութեան: 41րդը, «Երբ արագիլները կ'անցնին» եւ «Մարդու մը ճակատագիրը» ժապաւէնները շատ գնահատելի գործեր են: Կը ցաւիմ որ նոյն այս գնահատութեամբ չեմ կրնար ողջունել հայկական ժապաւէնները: «Ինչո՞ւ գետը աղմկում է» կրնայ որոշ սփոփանք պարգեւել հայրենակարօտ սրտերուն՝ շնորհիւ ցուցադրուած զոյգ Մասիսներուն: Բայց Մասիսը տարբեր, արուեստը տարբեր, ուստի պէտք չէ զարմանալ թէ նման գործեր չեն կրնար ցուցադրուիլ Բոքսի սրահներէն դուրս:

Տէր Աւագեան, բեմադիրը, ունի որոշ արժանիք: Եթէ իր գործը չի գոհացներ մեզ, պատասխանատուն չէ այնքան ինք, որքան իր ընտրած նիւթը եւ անոր հեղինակը: Ի՞նչ է ուրեմն այդ նիւթը, որուն պահ մը իսկ չենք կրնար կապուիլ, հակառակ բեմադիրին եւ դերակատարներուն ջանքերուն: Գործողութիւնը տեղի կ'ունենայ մեր Հայրենիքի սահմանակից գիւղի մը մէջ: Սահմանապահ զինուորներ աչալուրջ կը հսկեն, մինչ գիւղին մէջ կեանքը կ'ընթանայ իր սովորական թափով: Աշխատանք, բամբասանք, ինչպէս նաեւ զուարթ սէրեր եւ անզուսպ երգեր, մաս կը կազմեն գիւղին առօրեային: Մինչեւ հոս ոչինչ կայ անբնական: Բայց ահա, խնդիրը կը բարդանայ՝ երբ սահմանապահ զինուորներէն մէկը, հեռադիտակով դիմացի կողմը (Թուրքիա) անցուդարձերը դիտած պահուն, կը նշմարէ թէ Արաքսի միւս ափին վրայ Թուրքերը ձեռնարկած են գետին ուղղութիւնը փոխելու: Ու, ո՜վ զարմանք, կը նշմարէ որ այդ աշխատանքները կը վարէ Հայ մը:

Իսկ ո՞վ կ'ուզէք որ ըլլայ այդ մէկը, նոյն այդ զինուորին սիրած աղջկան հայրը, որ մեռած կը կարծուէր հայրենական պատերազմին մէջ: Հանդարտեցնելու համար ընթերցողը, ըսեմ անմիջապէս թէ դաւաճան մը չէ այդ Հայը, պատերազմի ընթացքին գերի իյնալով, կը փոխադրուի Գերմանիա, անկէ կ'ուղարկուի Ափրիկէ, ծանր աշխատանքներու համար, երբ պատերազմը կը վերջանայ, երկրէ երկիր ման գալով՝ կը հասնի... Թուրքիա, ուր կը ձերբակալուի: Իբրեւ մասնագէտ, զինքը կ'աշխատցնեն Արաքսի ափին վրայ, ճիշդ միւս կողմը կը գտնուի իր հայրենական գիւղը: Կարօտը սրտին, այս հայ տարագիրը կը տառապի՝ մինչեւ այն օրը, երբ մահը յանձն առնելով ինքզինքը կը նետէ գետին մէջ եւ հակառակ Թուրք զինուորներուն արձակած գնդակներուն՝ կը յաջողի ոտք դնել հայրենի ափին վրայ:

Կ'ընդունիմ թէ ճակատագիրը շատ դէշ խաղեր խաղացած է Հայերուս գլխուն: բայց այդպիսի խաղեր գրի կամ շարժանկարի առնելու պարագային՝ նախընտրելի է խուսափիլ ... ծիծաղելիէն: Ի՞նչպէս կարելի է այսպիսի շինծու նիւթի մը հաւատալ: Բոլորս ալ գիտենք թէ 1945ին խորհրդային գերիները տուն վերադարձան, թէեւ ոմանք նախընտրեցին այս կողմերը մնալ: Ինչպէս կ'երեւի ժապաւէնին մէջ, միայն մեր այս խեղճ Հայն է, որ չէ կրցեր օրինաւոր ճամբով վերադառնալ Հայրենիք եւ երկրէ երկիր թափառելով՝ ինկեր է ... Թուրքիա: Միջանկեալ ըսենք թէ Հայրենիք երթալու համար բոլոր ճամբաներն ալ հարկադրաբար Թուրքիայէն չեն անցնիր:

Ասկէ զատ այս մարդը անուս մէկը չէ եւ երբ այդ պէտք է գիտնար թէ որեւէ երկրի խորհրդային պաշտօնատուն, զինքը դիւրաւ կրնար Հայրենիք վերադարձնել: Ի՞նչ կը պատահէր այդ պարագային, պարզապէս այս ժապաւէնը գոյութիւն չէր ունենար: Հարց կուտանք այս ժապաւէնին բեմադրին, թէ ինքը այդ Հային պէ՞ս պիտի շարժէր, որ գիտի մը պէս կը հրամցնէ մեզի: Ընդունինք պահ մը թէ բեմադրերին համար այս նիւթը միայն պատրուակ մը ըլլար, Թուրքերուն հանդէպ իր զգացումները արտայայտելու: Նպատակը ինքնին գովելի է եւ նաեւ յուսադրիչ շատ մը անկիւններէ դիտուած: Բայց հարկ կա՞ր միթէ Թուրքերուն դէմ դատաստան ընելու համար, այսպիսի շինծու պատմութիւն մը: Նի՞ւթ կը պակսի արդեօք Թուրքերու բարբարոսութիւնը պատկերացնելու համար:

Արդ, իր խորքին մէջ գնահատելի այս ձեռնարկը, ձախողած է իր ձեւին մէջ: Գեղեցիկ միտքերը անպայման յաջող գործերու գրաւականներ չեն: Այսուհանդերձ գովելի են կարգ մը դերակատարներու ջանքերը մեզի հաղորդակից ընելու համար իրենց ներքին ապրումներուն:

Եզրակացութիւն, որոշ է թէ հայկական շարժանկարը կը շարժի, բայց շատ դանդաղ: Այս իրողութեան գիտակից են բոլոր անոնք, որոնք աժան հայրենասիրութիւններու բեմ չեն ուզեր դարձնել հայկական շարժանկարը:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28

•

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յառաջ) — Մեր գաղութըն ալ արժանավայել կերպով տօնեց Հայաստանի Հանրապետութեան 42րդ տարեդարձը Ռիւ Ժէյի գեղեցիկ սրահին մէջ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան կոմիտէին կողմէ, հայրենակարօտ եւ ազատատենչ բազմութեան մը ներկայութեամբ:

Բեմը զարդարուած էր հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով, ինչպէս նաեւ Արամի, Անդրանիկի եւ մեր ազատամարտը խորհրդանշող փետայիներու մեծադիր նկարներով:

Հանդէսը բացուեցաւ Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ «Յառաջ Նահատակ»ով ղեկավարութեամբ ընկեր Ե. Մարաշլեանի:

Օրուան նախագահ ընկեր Ղ. Թորոսեան իր բացման խօսքով պանծացուց Մայիս 28ի վեհ նշանակութիւնը: Մայիս 28 հայ ժողովուրդին արիւնով, կամքով եւ բազուկով ստեղծուեցաւ: Պէտք է բոլորս ալ առանց այլեւայլի երկիւղածութեամբ խոնարհինք այդ մեծ եւ պատմական թըւականը յատկանշող գաղափարին առջեւ: Ցետոյ, հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգանքի, ազատութեան ճանապարհին ինկող բոլոր ծանօթ եւ անծանօթ հերոսներուն համար: Ցիշեց հայ ժողովուրդի անմահ զաւակ Սողոմոն Թեհլիրեանը, որուն մահը խորապէս ազդեց մեր բոլորին վրայ:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր եւ խնամուած: Սիրայօժար իրենց մասնակցութիւնը բերին գաղութիս կարող ուժերէն Տէր եւ Տիկին Մարաշլեանները եւ Վ. Բարախեանը առաջինները երգով, իսկ ընկեր Վ. Խաչատուրեան արտասանութեամբ:

Սրահին բազմութեան համար բոլորովին նոր անակնկալ մը եղաւ, երբ Կապոյտ Խաչի պարախումբը, ղեկավարութեամբ ընկերուհի Ա. Սիսլեանի, պարեց յաջողական չորս նոր գեղջկական եւ տոհմիկ պարեր մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով:

Իսկ դպրոցի բարձրագոյն դասարանի աշակերտներէն օրիորդներ Թ. Ճերմակեան, Մ. Ուզուրլեան եւ Մ. Իւլրիչ զգայնութեամբ արտասանեցին հայրենաշունչ եւ գեղեցիկ նոր կտորներ:

Այս ջերմ եւ խանդավառ մթնոլորտին մէջ խոր յուզումով եւ առողջութեամբ արտասանեց օրիորդ Ս. Սիսլեան «Հայաստանին» (Ա. Իսահակեան): Թաւ ջութակի վրայ նուագեց Օր. Հ. Թորոսեան: Բոլորն ալ արժանացան հանդիսականներու ջերմ ծափահարութեան: Գեղարուեստական այս բաժինը կը պարտինք Կապոյտ Խաչի դպրոցի նուիրեալ ուսուցչուհի ընկերուհի Ա. Սիսլեանին:

Անկարելի է չանդրադառնալ եւ երկու խօսք չըսել ընկերուհի Վ. Օնպաշեանի եւ ընկեր Քիւրքճեանի՝ իրենց կատարած պիւֆէի այնքան յոգնեցուցիչ աշխատանքներուն համար:

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօս ընկեր Ա. Քէօսէեան (Մարսէյլէն), որ իր իմաստալից եւ ոգեւորիչ բանախօսութեամբ ներկայացուց Մայիս 28ը, իբրեւ համազգային մեր մեծագոյն յաղթանակի տօնը, տալով հակիրճ պատմականը եւ օրուան ոգին: Թրքական բանակը եկած հասած էր Երեւանի դուռները, կ'ուզէր արեւելեան Հայաստանի Հայութիւնն ալ արեւմտեան Հայաստանի ճակատագրին ենթարկել, սակայն իր դարչելի նպատակներուն չհասաւ: Որովհետեւ այդ չարաչուք օրերուն Զօր. Սիլիկեանը կոչով մը ժողովուրդը կը հրաւիրէր ռազմաճակատ, — Մահ կամ ազատութիւն: Հայ ժողովուրդը ուզեց պատուով մեռնիլ եւ մեծով ու պզտիկով մեկնեցան ճակատ: Քանի մը օրուան ահեղ ճակատամարտներէն ետքը՝ թրքական բանակը կը նահանջէր:

Քառասուներկու տարիներ անցած են այդ օրերէն ի վեր: Սակայն դեռ թիզ մը հող աւելցած չէ այդ օրուան սահմաններուն վրայ: Իրաւունք չունի՞նք հարցնելու թէ ո՞վ է ստեղծած, ո՞վ է տուած արդի Հայաստանը: Բոլշեւիկները թող խօսին այն ատեն միայն՝ երբ մեզի տան Միացեալ Հայաստանը:

Օրուան խօսնակն էր ընկեր Վ. Բարախեան:

Հանդէսը փակուեցաւ ընկեր նախագահին ոգեւորիչ խօսքերով եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ անկախութեան գաղափարներով տոգորուած:

× Ապրիլ 11–24ի ոգահանդէսը գաղութիս մէջ տօնուեցաւ, նախաձեռնութեամբ Ազգային – Եկեղեցական Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս մէջ գործող զանազան կազմակերպութիւններուն: Ունեցաւ համազգութային հանգամանք ու եղաւ բազմամարդ:

Խօսք առին Ազգային Եկեղեցական Միութեան կողմէ Պ. Սթամպուլեան, Հայ Մարտիկներու Միութեան կողմէ Պ. Միքճեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ընկեր Սիսլեան, իսկ Կապոյտ Խաչի կողմէ ուղերձ մը կարդաց Տիկին Նահապետեան:

Ոգահանդէսին կոկիկ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժինը պատրաստուած էր Կապոյտ Խաչի կողմէ: Մանաւանդ օրուան մեծ Հային՝ Գ. Խաժակի կտակնամակը (ընկեր Ե. Մարաշլեան) շատ յաջող ու տպաւորիչ էր:

Վ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ները այցելեցի, ինծի համար ցաւալին եւ զաւն անակնկալ մը եղաւ լսել որ աղջիկները, մեր ցեղին աղջիկները Ֆրանսերէն կը խօսէին իրարու հետ:

Աւելի՞ դիւրութիւն ունին անոնք այդ լեզուով արտայայտուելու քան հայերէնով: Ինչ պիտի ըլլայ ուրեմն վաղը, երբ անոնք շրջապատուած բոլորովին օտար տարրերէ՝ նոր հորիզոն մը գտնեն իրենց կեանքին վերեւ:

Վա՞ռ պիտի մնա՞յ անոնց հոգիին մէջ դպրոցական տարիներու ընթացքին վառուած բոցը, թէ պիտի մարի շուտով դաւաճան փոթորիկին մէջ՝ որ մեր շուրջը կը բարձրանայ ամէնուրեք, երբ դուրս ենք հայրենի աշխարհէն:

Բայց պէտք է արծարծել սրբազան կրակը, հրահրել մեր շունչին ամենազօր աստկութեամբ, որպէսզի վստահ ըլլանք լուսաւոր ապագայի մը մասին, որպէսզի Հայաստանի վարդենիքին ծաղիկները ընտանեկան օտար բոյներ չզարդարեն:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

դարձաւ եւ այլեւս դիմացի շէնքի դուռը հրացուեց: Մութը կոխելուն պէս ճրագ վառուեց առաջամասի դահլիճում, բայց յանկարծ մարեց ու բացուեց պատշգամբի ձախ մասի սենեակում: Երկար չտեւեց նաեւ այստեղ ու շէնքը դարձեալ պատուրուեց խաւարով:

Առաւօտը սովորականից աւելի շուտ ելայ. արեւի շողերը արդէն հասել էին դիմացի շէնքի պատուհանին: Հազիւ էի աւարտել թէյս եւ ուզում էի բաղկաթոռը մօտեցնել պատուհանի եզրին երբ յանկարծ դիմացի շէնքի պատուհանում տեսայ Թալէաթին: Քարացայ, նա՞ էր արդեօք: Այո ...

Նա մէկ երկու քայլ առաջ անցաւ, ուշադիր զննեց մայթը՝ նախ վեր, ապա վար ու կարծես ինչ մտքերի ծանրութեան տակ գլուխը կախեց: Ըստ երեւոյթին թեթեւ չէր կեանքը, գործած անպատում ոճիրից յետոյ: Ցամենայն դէպս, թէեւ անցել էր հինգ – վեց տարի. բայց վախը անբաժան էր մնացել նրանից: Իր լայն ուսերին կրում էր երկու հրապարակային մահավճիռներ: Պոլսոյ պատերազմական ատեանի եւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան: Առաջինը նրա համար, հաւանաբար, ունէր բարոյական նշանակութիւն. փոխանակ վեր հանելու իր «զգացմունքը» մեծ գործը, հարազատ երկրի մէջ հարազատները դատապարտում էին նրան մահուան, իբրեւ սովորական ոճրագործի: Բայց ժամանակը կարող էր այդ «թիւրիմացութիւնը» պարզել. ապագայ սերունդները կը հասկանային կատարած գործի արժէքը, եթէ ... եթէ չլինէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան դատավճիռը: Այնուամենայնիւ, չկարողացաւ այդ կուսակցութեան բոլոր ղեկավարներին բնաջնջել: Բայց ո՞վ մնաց իր ճանաչածներից: Փաստօրէն մէկ հոգի – Գարեգին Փաստրմաճեանը: Զէ՞ր յիշում արդեօք իր վերջին զրոյցը նրա հետ ...

Լծակի պէս հաստ գաւազանը վեր տարաւ, ձեռքով ճակատը շփեց, ներս մտաւ: Նայեցի ժամացոյցին. 10 էր, Ուհլանտ գնալու իր սովորական ժամը: Ցանկարծ նա յայտնուեց դրան մօտ ու փղի պէս ծանրօրէն սկսեց վար իջնել: Երբ դուրս ելայ փողոց, դիմացի մայթով արդէն բռնել էր Ուհլանտի ուղին: Սառը դատողութիւնը ինձ ասում էր, որ այս անգամ անկարող պիտի լինի ազատուել ձեռիցս, բայց եւ յուզումը բազմալեզու ազդակներով փոթորկում էր ինձ:

— «Հասիր, վազիր, անցիր միւս մայթը, ու շեղակի կռնակից, մէջքին, գլխին. շուտ, անցիր փողոցը» ...

Մայթից իջայ փողոց՝ յետեւը անցնելու համար, բայց յանկարծ մի բան յետ մղեց ինձ. հազար անգամ պարզուած բացորոշ բանը այդ պահին մէկէն ի մէկ կասկածելի թուաց. նա՞ է արդեօք ...

— «Անցիր դիմացը, դիմացը, դիմացը, ուղղակի ճակատին, շուտ, շուտ, վազիր» ...

Դիմացի մայթով հաւասարուեցի նրան, արագ քայլերով բաւական յառաջացայ, անցայ նոյն մայթը, ուսկից գնում էր նա: Ցետ դարձայ: Մօտենում էինք իրար: Նա գալիս էր ճեմելու ձեւով՝ ձեռնափայտը անփոյթ ճօճելով: Մի կարճ տարածութիւն մնացած՝ զարմանալի անդորրութիւն համակեց էութիւնս: Հաւասարուելու վրայ Թալէաթը չեչտակի նայեց ինձ. աչքերի մէջ առկայծեց մահուան սարսուռը: Վերջին քայլը բեկուեց. մի քիչ թեքուեց որ խուսափի, բայց զէնքը դուրս քաշելս ու գլխին պարպելս մէկ եղաւ ...

Թալէաթը հարուածից կարծես ցցուեց ու մի ակնթարթ հզօր մարմինը պրկուեց ձիգ, բայց երերուն. ապա սղոցուած կաղնու բունի պէս երեսի վրայ տապալուեց թնդիւնով ... Քիչ դէնը մի կին ճչաց ու գետին փռուեց, մի մարդ վազեց դէպի նա ... Բնաւ չէի կարող երեւակայել, որ այդպիսի դիւրութեամբ գետին պիտի փռուի գազանը: Մի վայրկեան մղում ունեցայ բոլոր գնդակները պարպելու մէջքին, բայց փոխանակ կրակելու ատրճանակս նետեցի: Սեւ, թանձր արիւնը վայրկենապէս լճացաւ Թալէաթի գլխի շուրջ. կարծես ջարդուած անօթից մազութ էր դուրս թափւում ...

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԵՀԼԻՐԵԱՆ

«Վերյիշումներ», 1953

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նախկին նախագահ Վինսան Օրիոլ նամակով մը կը տեղեկացնէ թէ այլեւս պիտի չմասնակցի Սահմանադրական Կոմիտէին նիստերուն: Օրիոլ կ՚ըսէ.— «Մարդ մը որքան մեծ եւ նուիրուած ըլլայ չի կրնար անձնական օրինաւորութիւն մը «Հանրապետական օրինաւորութենէ» մը գերադաս համարել: Մեր պարտականութիւնն է այս վերջինը յարգել տալ: Զուգելով մնալ ոչ համբեր, ոչ ալ անկարող այլեւս չեմ մասնակցիր նիստերուն քանի որ չեմ կրնար, ըստ սահմանադրութեան, հրաժարիլ»: Այլ խօսքով Օրիոլ կը հեռանայ որովհետեւ սահմանադրութիւնը յարգուած չէ:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Մաթհաուզըն արգելարանին (Աւստրիա) մէջ խօսած ճառի մը ընթացքին, Ատենաւըրը հիթլերի բաղդատած է: Յայտարարած է թէ ոչ մէկ ժողովուրդ որ ազատութեամբ տագնապած է, կրնայ առանց ընդվզումի մտիկ ընել Ատենաուըրը, երբ կ՚ըսէ թէ «Աստուած գերման ժողովուրդը ընտրած է արեւմտեան Եւրոպան համայնավարութեան վտանգէն ազատելու»: Այս առթիւ մեղադրած է գերման կառավարութիւնը որ կ՚արգիլէ «ազատութեան մարտիկներու» գործունէութիւնը Դաշնակցային Գերմանիոյ մէջ: Ուրիշ վայրի մը յարձակած է Այզընհաուըրի վրայ: «Ոչ մէկ ժամանակ Այզընհաուըրի վարկը այսքան ցած եղած է» ըսած է: Վերին ժողովի ձախողութեան պատասխանատուութիւնը Ամերիկայի վրայ նետելէ ետք, յայտարարած է թէ «Խորհրդային կառավարութիւնը պիտի շարունակէ խաղաղ գոյակցութեան իր քաղաքականութիւնը»: Խրուշչեւ ըսած է նաեւ թէ ոչ ոք կարելի է բռնի դրախտ տանիլ, այլ խօսքով համայնավար ընել:

Այրի Տիկին Գառնիկ Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Յովհաննէսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ճիրմէճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Արամ Յովհաննէսեան, Այրի Տիկին Քրիստինէ Կէօտէմեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 2ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Երեքշաբթի, Յուլիս 5, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները.—

Ա) Տարրական Ճափագիտութիւն

Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն համար զնուելիք երգեհոնին, Առնուվիլ:

Տէր եւ Տիկին Գեղամ Զօրոյեանի երկրորդ զաւկին՝ Արփիին մկրտութեան առթիւ Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն համար գնուելիք երգեհոնին համար եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները:

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մարանկոզեան 50 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ադամ Խանճեան 50 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գեղամ Զօրոյեան քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Վահան Զօրոյեան, Տիկին Արաքսի Սերոբեան, Լիոնէն հիւր տիկին մը, Տիկին Մարի Պետրոսեան, Աղզէ քհնյ. Փայլակեան տասնական Ն. Ֆ.:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանեն դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ճրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախքն է՝ 2.50 Ն. Ֆ., կանխաւ վճարելի:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ:

Տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 10ին, կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Կապիյոնի սրճարանին վեղատեսիլ պարտէզին մէջ: Գեղարուեստական բաժին:

Հայկական նուագ ու երգեր բարձրախօսով:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ Լիոնի Հայութիւնը:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել այս ձեռնարկը: Անձրեւի պարագային ապահով վայր:

Prix Brémond

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին
Սալ Տրպիւսի
252, Fbg. St. Honoré

Դասախօս՝ ՍԻՐԱՐՓԻ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Նիւթ՝ Նեսթըր Պիթթի հաւաքածոյին հայկական ձեռագիրները:

(Projections)

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Եղիսաբէթ Տէր Ղուկասեան տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, ի յիշատակ իր անմոռաց հարազատներուն՝ Եայլախանեան եւ Տէր Ղուկասեան ընտանիքներուն:

Բ. ՅԱՆԿ

Փարիզի Ալֆորթվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Ալեքսանդր Օհանեան իրենց ողբ. ծնողքին Տէր եւ Տիկին Օհանեանի յիշատակին յիսուն Ն. Ֆ., Պ. Քէօշկէրեան (Ռօանէն) իր կնոջ ողբ. Լօժէնի Քէօշկէրեանի մահուան առթիւ ծերանոցներուն քսան Ն. Ֆ., Պ. Պ. Գաբրիէլեան հինգ Ն. Ֆ., Մարտիրոսեան Յակոբ հինգ Ն. Ֆ., Պարտիզպանեան տասը Ն. Ֆ., Միրաքեան Ժան հինգ Ն. Ֆ., Դանիելեան Լեւոն 30 եւ Դարբինեան տասը, ողբացեալ Գիւտակ Փափազեանի մահուան առթիւ: Պ. Մարտիրոսեան Վահան տասը Ն. Ֆ., Պ. Պ. Տօնիկեան Լեւոն տասը Ն. Ֆ., Գալֆայեան Յարութիւն քսան Ն. Ֆ., Յովհաննէսեան Գառնիկ տասը Ն. Ֆ., Ա. Հարէնց, դաշտահանդէսի առթիւ քսան Ն. Ֆ., Ա. Սարեան հինգ Ն. Ֆ., Դաւիթեան Գ. եօթը Ն. Ֆ., Հ. Սարեան 5 Ն. Ֆ.:

Տէր եւ Տիկին Միհրդատ Ալթունեան կը նուիրեն երեսուն Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Տիկին Մալաճեանի մահուան առթիւ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վահան Փաստրըմաճեանի մահուան առթիւ Տիկին Զուլհակեան եւ զաւակները յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին եւ յիսուն Ն. Ֆ. Շ. Միսաքեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի:

Տեղի կ՚ունենայ այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Ալֆորվիլի Ժիւսթիս տը Փէի սրահը, Մէրի տ՚Ալֆորվիլ:

Կը նախագահէ ԿԱՐՕ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

«Մեր Ազգային իտէալներուն» շուրջ:

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (ֆրանսերէն)
եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (հայերէն)

Մուտքը ազատ է:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւանդի Իսիի խումբին եւ Զաւարեան կոմիտէին կողմէ:

10 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Մէօտոնի պաղ աղբիւրին մօտ: ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ: ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ԽԱՂԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ: ՊԻՒՖԷ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Տիկին Վերա Գասպարեան, Մնացական, Հրանուշ, Լաուրա Ենգոնեան կը փնտռեն իրենց ամուսինը եւ հայրը, Պ. Արշակ Մինասի Ենգոնեանը, ծնած 1909 Թուին Ամասիայի Ծաղկաշէն գիւղը, եւ որ ըստ իր ընտանիքին ստացած տեղեկութիւններուն 1946էն ի վեր Ֆրանսա կը գտնուի:

× Թասալէն Պ. Լեւոն Մարտիրոսեան, կը փնտռէ իր քրոջ որդիները Պ. Պ. Արտաշէս եւ Անուշաւան Շտիկեանները, Վանեցի Պ. Նշան Շտիկեանի որդիները, որոնցմէ երկար ատենէ ի վեր նամակ չէ ստացած:

× Պաքուէն Տիկին Վարդանուշ Աւագեան կը փնտռէ իր որդին, Արտեմ, Արշակ, Գրիգոր Աւագեանը որ 1942 Թուականէն ի վեր կորսուած է:

× Երեւանէն Արտուշ Դանիէլեան կը փնտռէ իր հայրը Ալեքսան Դանիէլեանը, որ ըստ իր ստացած տեղեկութիւններուն այժմ Ֆրանսա կը գտնուի:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատան, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Կիրակի ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահը, պատգամաւորի զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՊՏՈՅՏԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 10

Դէպի ՏՕՎԻԼ եւ շրջակայքը

Օթօքարը կը մեկնի Ազգ. Տունէն (32 Րիւ տը Թրէվիզ) ժամը ճիշդ 7ին:

Պատրաստ մասնակցիլ փափաքողները պէտք է նախապէս արձանագրուին երգչախումբի վարչութեան կամ Օր. Զաքարեանի մօտ (78 Րիւ Լաֆայէթ, Փարիզ (9), հեռաձայնով

TRI. 77-27 poste 62

Ծանապարհածախք 15 Ն. Ֆ.:

Ամէն ոք իր ուտելիքը կը հոգայ:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

10 ՅՈՒԼԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 11-21, ԼԸ ԲԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՏԱՆԻՆ ՄԷՋ:

Ի նպաստ բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն:

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին:

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր:

Հաղորդակց. միջոցներ.— Շոգեկառք Սէն Լազարէն, Սէն-Ժէրմէն-ան-Լէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Բէքի):

Օթօպիւս 258 Փօն տը Նէօյի, իջնել երմիթաժի կայքը:

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՅՈՒԼԻՍ
MERCREDI 6 JUILLET 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8842 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4643

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լիբանանի խորհրդարանական ընտրութիւնները, որոնք սկսած էին Յունիս 12-ին, շարունակուեցան յաջորդ երեք կիրակիներու ընթացքին եւ վերջացան Յուլիս 3ին։

1958ին ծանր տագնապ մըն էր անցուցած Լիբանան, իբրեւ հետեւանք Միջին Արեւելքի մէջ առաջ եկած քաղաքական կարեւոր փոփոխութեանց։ Փետր. 1ին կազմուած էր Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը՝ Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումով։

Այդ օրերուն արաբախօս զանազան երկիրներու մէջ Համարաբական մեծ Համաձայնակցութիւն մը կազմելու ձգտումներ կային, Ատլանտեանի ափերէն մինչեւ Պարսից ծոց։ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան կազմութիւնը կը համարուէր առաջին քայլը այդ ճամբուն վրայ։ Փաստ էր մանաւանդ՝ դիրքը փոքրիկ Լիբանանի որուն ճակատագիրը կապուած էր Սուրիոյ հետ՝ համաշխարհային առաջին պատերազմի վաղորդայնէն ի վեր։

1958 Մայիս 8ին ծայր տուին Լիբանանի խռովութիւնները, որոնք սկսած էին ծանր համեմատութիւններստանալ, երբ Յուլիս 14ին Պաղտատի մէջ տեղի ունեցաւ զինուորական ծանօթ յեղափոխութիւնը։ Քանի մը ժամուան մէջ տապալեցաւ Հաշէմիներու թագաւորութիւնը։ Ֆէյսալ Բ., դահաժառանգ Ապտէլիլահ եւ վարչապետ Նուրի Սայիտ փաշա սպաննուեցան։ Հանրապետութիւն հռչակուեցաւ։ Յորդանան եւ Լիբանան իրենք զիրենք վտանգուած զգալով Անգլիացիներու եւ Ամերիկացիներու օգնութեան դիմեցին։

Այնուհետեւ խաղաղեցաւ կացութիւնը Լիբանանի մէջ, ուր Հանրապետութեան նախագահ Քամիլ Շամունի յաջորդեց զօրավար Ֆուատ Շէհապ։

Իրաքի մէջ զօրավար Քասըմ մերժեց մտնել Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան եւ ենթարկուիլ նախագահ Նասըրի, ինչպէս կը սպասուէր։ Անկախութեան ձգտումը հետզհետէ զօրացաւ արաբական միւս երկիրներուն, ամէնէն առաջ Լիբանանի մէջ, ուր 1958ի հոկտեմբերէն ի վեր կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ։

Խորհրդարանական վերջին ընտրութիւնները Լիբանանի մէջ տեղի ունեցեր էին 1957ին՝ Շամունի կողմնակիցներուն յաղթանակով։ Ստեղծուած քաղաքական պայմանները անհրաժեշտ դարձուցին պայմանաժամէն (1961) մէկ տարի առաջ կատարել նոր ընտրութիւնները։ Լիբանանի պատգամաւորութիւնը կը բաղկանայ զանազան դաւանանքներու պատկանող հայրենակիցներէ։ Ըստ Սահմանադրութեան, իւրաքանչիւր համայնք իր ներկայացուցիչները կ'ունենայ խորհրդարանին մէջ, որուն անդամներուն ընդհանուր թիւը բաժանելի պէտք է ըլլայ 11ով։

Նախապէս երեսփոխաններու թիւն էր 44, հետքէն բարձրացաւ 66ի, իսկ այս տարի՝ 99ի։ 1957ի ընտրութեանց մէջ ձախողած էին բազմաթիւ ծանօթ դէմքեր, պատգամաւորներ եւ նախկին նախարարներ։ Երեսփոխաններու թիւը բարձրացուցին 99ի, որպէսզի այս անգամ ընտրուելու պատեհութիւն տրուի այս վերջիններուն։

Համաձայն այս կարգադրութեան, յուլիսի ընտրութեանց մէջ ձախողութիւն կրեցին նախկին վարչապետներ Ապտալլահ Եաֆի, Սամի Սոլհ եւ ուրիշներ։ Դաւանական տեսակէտէ բաժանումը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը.— 30 մարոնի, 20 իսլամ սիւննի, 19 իսլամ շիի, 11 յոյն օրթոտոքս, վեց յոյն կաթողիկէ, 4 հայ լուսաւորչական, մէկ հայ կաթողիկէ, 1 բողոքական եւ 1 փոքրամասնական։

Հայերուն յատկացուած հինգ աթոռները շահեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան թեկնածուները։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՐՆԱՆՔ ՆՈՐԷՆ ԽՕՍԻԼ ԵԹԷ ՖՐԱՆՍԱ ՀՐԱԺԱՐԻ ԻՐ ՏԵՍԱԿԷՏԸ ՊԱՐՏԱԴՐԵԼԷ

Կ'ԸՍԷ ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. ՃԱԿԱՏԸ

Երկուշաբթի օր, «Ալժ. կառավարութիւն»ը Թունուզի մէջ, լրագրողներուն յանձնեց հաղորդագրութիւն մը Մըլէօնի խօսակցութիւններուն մասին, որուն մէջ կը ճշդէր նաեւ իր դիրքը։

«Ալժ. կառավարութեան» հրատարակած զեկոյցը նախ կը բացատրէ թէ որ Կոլի Յունիս 14ի ճառին ի պատասխան եւ պատրաստելու համար Ֆերհաթ Ապպասի Փարիզ մեկնումը, Ալժ. Ազատ. Ճակատը որոշեց երկու բանագնացներ ղրկել Փարիզ։ Ասոնց վերադարձին, Յուլիս 2ին եւ 3ին «Ալժ. կառավարութիւնը» կրկին քննեց կացութիւնը համաձայն բանագնացներու բրած զեկուցումին։ Եւ զեկոյցը կը շարունակէ.—

«Մեր բանագնացները Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ ճշդուած պայմաններու տակ ընդունուեցան։ Ֆրանս. կառավարութիւնը միակողմանի ձեւով կ'ուզէ կազմակերպել Ալժերիոյ եւ Ֆրանսայի պատուիրակներուն հանդիպումը։ Ֆրանսական կառավարութիւնը Յունիս 29ի զեկոյցով կը հեշտէ թէ «կառավարութեան ներկայացուցիչները հաղորդեցին այն պայմանները, որոնց մէջ կարելի է խօսակցութիւններ կազմակերպել»։

Դիտել տալէ ետք թէ «Ֆրանսական կառավարութիւնը մերժեց ընդունիլ Ալժերացի բանագնացներուն մինչեւ իսկ հաշտարար ոգիով ներկայացուած առաջարկները»։ զանգատ կը յայտնէ թէ «այդպայմաններուն մէջ ալժերական պատուիրակութիւնը զրկուած պիտի ըլլար բանագնացի մը վայել ազատութենէն եւ արժանապատուութենէն»։

Հաղորդագրութեան մէջ, կը թուէն Ֆրանսայի պայմանները.— Բացի Թունուզէն, արտաքին կամ ներքին ոչ մէկ շփում կամ յարաբերութիւն։ Զեն կրնար այցելութիւն ընդունիլ կամ քաղաքական բանտարկեալներու այցելել, եւն.։

«Այսպէս, զօրավար տը Կոլի հրաւէրը ընդունելով, պատուիրակութեան անդամները Ֆրանսայի մէջ, քաղաքական բանտարկեալէ մը նուազ ազատութիւն պիտի ունենային։»

«Այս կեցուածքը կը մատնէ այն տրամադրութիւնը թէ չեն ուզեր բանակցութիւնը շարունակել։

Զեկոյցին մէջ կ'ըսեն նաեւ.— «Վերջապէս արգելքները բազմապատկելու մտօք, ֆրանսական կառավարութիւնը հարկ տեսաւ ճշդել թէ ալժերական պատուիրակութեան Ֆրանսա գալը պիտի նշանակէր թէ ընդունած էինք իրենց, նախապէս եւ միակողմանի ճշդած պայմանները»։

Այսուհանդերձ, կը հեշտեն թէ կը փափաքին իրականացած տեսնել բանակցութիւնները ու ատոր համար հաստատ կը մնան Յունիս 20ի իրենց յայտարարութեան վրայ։

«Բայց, կ'աւելցնեն անոնք, ներկայ պայմաններուն եւ պարագաներուն մէջ, նպատակայարմար չէ ալժերական Հանրապետութեան առժամեայ կառավարութեան պատուիրակութեան Փարիզ ժամանումը։ Չի կրնար նպաստել հարցին լուծումին։

Այս առթիւ, անգամ մը եւս կը հեշտեն, թէ որպէսզի բանակցութիւնները յաջող ընթանան, անհրաժեշտ կը գտնեն որ երկուստեք համաձայնին պայմաններու եւ միջոցներուն շուրջ։

«Եթէ Ֆրանս. կառավարութիւնը նկատի առնէ այս տարրական սկզբունքը, Ալժերիոյ Հանրապետութեան առժամեայ կառավարութիւնը պատրաստ կ'ըլլայ, անգամ մը եւս Ֆրանսա ղրկելու իր բանագնացները»։

Այս զեկոյցին բնոյթը ոչ մէկ զարմանք պատճառեց։ Արդէն սկիզբէն իսկ յայտնի էր թէ Ֆրանսա չուզէր հաւասարէ հաւասար խօսիլ, այլ պարտադրել իր պայմանները մինչ Ֆերհաթ Ապպասի մարդիկ չեն ուզեր Բալէի քաղքենիներու դերը խաղալ։

Փարիզի մէջ պաշտօնական ոչ մէկ յայտարարութիւն եղաւ այս մասին։ Կը սպասուի որ Կոլի արտասանելիք ճառերուն։ Արդարեւ նախագահը Նորմանտի շրջապտոյտ մը պիտի կատարէ որուն ընթացքին 24 ճառեր պիտի արտասանէ։ Հաւանական է որ ասոնցմէ մէկուն մէջ հրապարակային պատասխան մը տայ «Ալժ. կառավարութեան» զեկոյցին։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ... ՈՐ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՒԵԼՆԱՅ

Պոլսոյ թերթերէն կը տեղեկանանք թէ Ուաշինկթընի Թուրք դեսպանը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտնած է թէ իր երկիրը ելմտական ծանր յանձնառութիւններու տակ ըլլալով, հարկ է որ Ամերիկա բարձրացնէ իր օժանդակութիւնը։ Այս պայմաններու տակ Թուրքիա կը պահանջէ (ընդգծումը մեր կողմէ) որ Ամերիկա աւելի դրամ տայ։ Ինչպէս կ'երեւի մարդիկը առնելիք ունին ...։

× Իզմիրի մէջ նոր ձերբակալութիւններ տեղի ունեցած են։ Ձերբակալուած դեմոկրատներու թիւը 63ի հասած է։

Ձերբակալուած է նաեւ Թուրք օդանաւորդը՝ Նուսրէթ Զիւնկիւ որ Իզմիրի Ճումաօվասըի օդակայանէն օդանաւը ճախրելով կ'ուզէր Եունանիստան փախցնել Մենտերէսը։

× Անգարայէն կը հաղորդեն որ Կիւրսէլ ափ ի բերան մնացած է ի տես Անգարայի շաքարի գործարանին մէջ տիրող պերճանքին։ Այս առթիւ Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տան.—

«Պետութեան եւ կառավարութեան նախագահ Զօր. Ճէմալ Կիւրսէլ այցելեց Անգարայի շաքարի գործարանը որուն շինութիւնը դեռ չէ լրացած եւ ի տես մեծ ու աւելորդ ծախքերու ափ ի բերան մնաց։ Տնհագրողները նախագահին յայտնեցին թէ գործարանին շինութիւնը դեռ միլիոնաւոր ոսկիի կը կարօտի, բոլոր ծախսերը 166 միլիոն ոսկի պիտի արժեն, այս դրամէն միայն քառասուն միլիոն ոսկիի խնայողութիւն մը կարելի պիտի ըլլայ ընել։

Զօր. Կիւրսէլ շաքարի գործարանին տնօրէնին հարցուց. «Դուք Եւրոպայի շաքարի գործարանները այցելա՞ծ էք» եւ աւելցուց.

«Այսպիսի պերճանք մը ոչ մէկ տեղ տեսնուած է։ Կը նշանակէ որ ամէն ոք իր բաժինը առած է։ Այս է եղեր իրենց շինարարութիւն, շինարարութիւն պոռացածը։ Այսպիսի շինարարութիւն անօգուտ եւ վնասակար է։ Մենք ետ գացող փոխադրական միջոցի կը նմանինք։ Հաւաքարար պէտք է ատոր առաջքն առնենք»։

Այս գործարանին համար ծախսուած վաթսուն միլիոն ոսկիին համար Կիւրսէլ «Այս դրամը պարապ տեղը այստեղ թաղուեր է »ըսաւ եւ հարցուց որ հնարաւոր է շաքարի գինը զեղչել։ Ընդհ. տնօրէնը պատասխանեց որ ներկայիս երեք հարիւր հազար թօն շաքարի մթերք կայ, արտասահման վաճառում կարելի չըլլար ընել եւ այս տարուան արտադրութիւնը անցեալ տարուընէ շատ աւելի պիտի ըլլայ։

Ուղղամատոյց եւ կեդրոնական ջեռուցումով բնակարաններու աւելթեր տասը հազարաւոր ոսկի արժած միայարկ հանգիստի սրահ մը ուշադրութեան գրաւեց եւ տեսնուեցաւ որ մէջի կարասիները արտասահմանէն բերուած են։ Զօր. Կիւրսէլ զանոնք քննադատեց նախկին իշխանութիւնը որ դեռ գործարան գոյութիւն չունեցած, կարմիր ձուկերով աւազաններ կառուցանել տուած է։

ԴԵՄՈԿՐԱՏՆԵՐԸ ԻՆՉ ՍՊԱՆԵՐ ՉԱՐՉԱՐԵՐ ԵՆ

Պոլսոյ Կեդրոնական Նոր հրամանատարը Զօր. Ֆարուք Կիւվէնթիւրք երէկ մամուլի ներկայացուցիչներու հետ ծանօթանալէ յետոյ «ինը սպաներու դէպքը» պատմել բացատրած է։

— Այս խնդրին մէջ «Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն առնչութիւն չունի. արդէն մանրամասնութիւնները զատական ենթածրարներուն մէջ գոյութիւն ունին։ 105 օր բանտարկուած մնացինք այս միջոցին մեզի անմարդկային տանջանքներու ենթարկեցին։ Իմ խցիկս 17–9 ոտք տարածութիւն ունէր, ուր չունէ հիւսուած մահճակալ մը, յարդէ անկողին մը եւ աղտոտ վերմակ մը միայն կային։

Խցիկը միայն ձեռքի մեծութեամբ պատուհան մը ունէր որ բակ կը նայէր, օրուան ժամերը ոտնաձայներէն հասկնալ կը ջանայինք, կարդալ, գրել խստիւ արգիլուած էր։ Երբեմն 25, երբեմն ալ 250 ժամնոց լամբար դնելով մեր տեսողութիւնը խանգարեցին։ Վերի յարկէն փայտ կոտրելով, թիթեղներու զարնելով աղմուկ կը հանէին, նոյնիսկ երբեք անգամ մեր վրայ դոյլով մեզ թափեցին։ Եւ յետոյ անընդհատ մեզ հարցափորձեցին։

Օր մը էթհէմ Մէնտէրէսը եկաւ առանց մեզ տեսնելու հայհոյանքով հարցուց թէ դեռ հոս ենք ու արձակուեցանք, բայց չէինք ազատուած. միշտ տուն կուգային ու մեզ հանգիստ չէին ձգեր։

Զօրավարը բացատրեց նաեւ թէ իր նախորդը ինչպէս ծեծելով անարգած էր Ապրիլ 27ի շարժումին մասնակից համալսարանական ուսանողուհիները։

Ոստիկան-զինուորները ի ցոյց մարդկան երկրին ապահովութեանը համար կ'աշխատէին, սակայն իրենց բուն նպատակը դեմոկրատներու ապօրէնի վարմունքներուն սատարել էր։

ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՐ

Պաշտօնանկ եղած Թուրք դեսպանները չեն ուզեր Թուրքիա վերադառնալ հակառակ անոր որ ճամբու ծախքը ղրկուած է։ Ասոնց կարգին Մեքսիքայի, Պէրնի (Կէօքայ), Մատրիտի, Լիբիոյ, Քորէայի դեսպանները եւ ՄԱԿի փոխ-պատուիրակը։

×

Պէզազեան վարժարանի ուսուցչական կազմը 325 լիրա նուիրած է պետ. գանձին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Ամերիկեան դեսպանատան մէջ ընդունելութեան մը ընթացքին, Միկոյեան յայտարարած է.— «Պէտք է որ Ամերիկայի հետ մեր յարաբերութիւնները բարելաւուին, այլապէս պատերազմ տեղի կ'ունենայ»։ Միւս կողմէ անդրադարձած է ամերիկացի օդանաւորդ Փաուըրսի դատավարութեան, որ տեղի պիտի ունենայ «իր ատենին» եւ պիտի ըլլայ «հրապարակային»։ Չէ ուզած աւելին ըսել։

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ֆրանսայի Կրթական Նախարարութիւնը մրցումի դրած է 1655 տեղ լիսէներու ուսուցչութեան համար եւ 2299 տեղ վըկայեալ ուսուցիչներու համար։ Ցաջո-ղակները պիտի պաշտօնավարեն Ֆրանսայի մէջ, արտասահմանի մէջ։ Ամէնէն աւելի պահանջ կայ չափագիտութեան եւ լեզուներէն անգլերէնի ։ Ֆրանսա կը ջանայ արտասահմանի եւ երբեմնի գաղթավայրերու մէջ պահել իր դիրքը, տարածել ֆրանսական մշակոյթը ։

Կը տեսնուի որ ուսուցիչներու տագնապ մը կայ, ինչպէս դասախօսներու ։ Երիտասարդութիւնը կը դիմէ գործնական ասպարէզներու ։ Դասական ուսումներու հետեւողներուն թիւը հետզհետէ կը նուազի, մասնագիտական դպրոցներ կը յաճախեն երկրորդական ուսումէն վերջ։

Անցեալ տարուան Դեկտեմբերին Երեսփոխանական Ժողովը վաւերացուց Միշէլ Տըպրէի օրէնքը մասնաւոր դպրոցներու մասին։ Մէկուկէս միլիոն երախաներ, պատանիներ եւ երիտասարդներ կը յաճախեն մասնաւոր դպրոցներ։ Ծնողքները այդ դպրոցներուն կը վճարեն վաթսուն միլիառ ֆրանք, աւելի ըլլալով կրթական տուրք պետական դպրոցներու համար։ Աշխարհական դպրոցներու նախագահ դըրապաշտ Ալպեր Պայէ կ՚առաջարկէր ազգայնացնել կաթողիկէ դպրոցները, ինչպէս որ ազգայնացած են ճարտարարուեստական հաստատութիւններ։ Պետութիւնը պիտի վարձէր դպրոցները, ուսուցիչները պիտի ըլլային պետական պաշտօնեաներ ։

1942էն ի վեր Յանձնախումբեր կազմուեցան հարցը լուծելու համար։ Վերջին Յանձնախումբը համաձայնութեան մը եզր գտաւ։ Կարելի չէր պետականացնել, պայքարը բուն պիտի ըլլար «կրնար տեղի տալ քաղաքային պատերազմի մը»։ Եթէ փակուէին մասնաւոր դպրոցները, պետութիւնը ոչ չէնք ունէր այդքան թիւ աշակերտներ առնելու եւ ոչ ալ ուսուցիչ, ոչ ալ պիւտճէ ։

Կրօնական այս հաստատութիւնները կրօնական դաստիարակութեամբ մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանեն Ֆրանսայի մէջ։ Այս դպրոցներէն կուգան եկեղեցական կոչում ունեցող պատանիները ։ Երբ Ֆրանսացի եկեղեցականը պակսի, իտալացի եւ սպանացի եկեղեցականը իր տեղը կը գրաւէ, իտալական եւ սպանական մշակոյթը կը ծաւալի, Ֆրանսայի մշակութային դերը կը նուազի։ Վլատիմիր տ՚Օրմեսոն կը յիշէ Կարդինալ Թափունիի մէկ խօսքը Պրիթիշ Թաունսըլի ներկայացուցիչներէն մէկուն՝ երբ կը գանգատէր թէ միջակ արդիւնքներ կը ստանան կատարուած աշխատանքի փոխարէն. «Մի յուսահատիք — կ՚ըսէ Կարդինալը — Ֆրանսացիներու նման դպրոցներ շինեցէք, հիւանդանոցներ կառուցէք, ձեր կրօնաւորուհիներն ու եկեղեցականները ղրկեցէք ամէն կողմ եւ եկէք զիս տեսնելու հազար տարի յետոյ»։ Արդ, աշխարհական վարժարաններէն եկեղեցական ասպարէզը ընդգրկող երիտասարդներ չեն գար։ Եկեղեցական պատրաստուելու համար մանկութենէն սպրելու է տղան կրօնական մթնոլորտի մէջ։

Սահմանադրութիւնը կ՚ընդունի ամէն ազատութիւն, ընդունելու է նաեւ կրթութեան ազատութիւնը ։ Ութ հարիւր հազար ընտանիքներ կը նախընտրեն մասնաւոր դպրոցները պետական վարժարաններէն։ Նիւթապաշտ դարու մը մէջ, երբ կը ժխտուի կրօնական ամէն հաւատալիք. որպէս նախապաշարում, ընտանիքներու ընդդիմութիւնը աշխարհիկ քարոզչութեան եւ զոհողութիւնը կրօնական զգացումներու պահպանման համար, վեր կը մնայ ամէն գնահատանքէ եւ անըմբռնելի կը մնայ Ալպեր Պայէներու ազանդաւորութիւնը ։

Ութ բարձրագոյն վարժարաններ համաձայնած են կրթական նախարարութեան հետ, կը գործադրեն պետական ծրագիրը, կ՚ընդունին պետական հակակշիռը, կը պահեն ներքին վարչական անկախութիւնը։ Այդ հաստատութիւններէն կարեւորագոյնն է Սթանիսլաս Գոլեժը, որուն նախկին աշակերտներէն են մառեշալ Ֆոշ, հաւատացեալ մը եւ եղբայրը Յիսուսեանի մը, նաեւ Զօրավար տը Կոլ, պատմական մեծ դէմքեր, որոնք իրենց կենդանութեան անցած են անմահութեան ։

Վարչապետ Տըպրէ այսպէս յաջողեցաւ լուծել կնճռոտ հարց մը՝ հետեւելով Պելժիոյ օրինակին, ուր ընկերվարականներ, կաթողիկէներ եւ ազատականներ փոխադարձ զիջումներով վերջ տուած էին կրթական պայքարին ։

Աշխարհական դպրոցի կողմնակիցները կ՚ընդդիմանան նպաստ յատկացնել մասնաւոր դպրոցներու, բայց կը պահանջեն որ պետութիւնը կրթաթոշակներու հետ նպաստ յատկացնէ այն ընտանիքներուն, որոնց ընդունակ զաւակները ստիպուած են նախակրթարանէն յետոյ արհեստից դպրոցներ յաճախելու փոխանակ երկրորդական վարժարաններու դիմելու։ Նախակրթարանը կը հայթայթէ գիրք, տետրակ, որ ձրի է. երկրորդական վարժարանն ալ ձրի ըլլալու է, հայթայթելու է դպրոցական իրեր եւ աւելին՝ թոշակ յատկացնելու է աղքատ ընտանիքին, որպէսզի չպարտաւորուի պատանին գործի դնելու։ Այսպէս սրբագրուած պիտի ըլլայ «ընկերային անարդարութիւն» մը։ Երկրորդական եւ բարձրագոյն ուսումը «հարուստի զաւակ»ներուն մենաշնորհը ըլլալու չէ։ Բանուորին ընդունակ զաւակը կը զրկուի բարձրագոյն ուսումէ, քաղքենիին անընդունակ զաւակը կը շարունակէ դպրոցը, փոխանակ արհեստի մը հետեւելու, որովհետեւ դասակարգային նախապաշարումով կ՚արհամարհէ արհեստը։ Բանուորն ալ կը փափաքի որ իր զաւակը որակեալ գործաւոր մը դառնայ, արհեստաւորն ալ զաւակը արհեստաւոր կը պատրաստէ ։ Բարքերը փոխելու է ուրեմն նախապէս, ընկերային դասակարգումը ընդունակութեանց համաձայն կատարելէ առաջ ։

Կրթական նախարարը ուսուցիչներու պէտք ունի ներկայ պայմաններու մէջ, կրթական պիւտճէն սահմանափակ է ։ Եթէ ընդունուի ընկերվարականներու եւ համայնավարներու պահանջը, ո՞ւր կը մնայ նպաստներ յատկացընել ընտանիքներու ։ Հետեւողական ըլլալու համար կ՚առաջարկեն պետականացում բոլոր ձեռնարկներու, տուրքերու յաւելում, հարուստներու ազքատացում ։

Այն ատեն հաստատուած պիտի ըլլայ բաշխական արդարութիւնը, բայց անհատական պիտի մնայ ազատութիւնը ։ Անժխտելի իրողութիւն մըն է միանգամայն մեծ դէմքերու համեստ ծագումը ։ Ասպարէզը բաց է ընդունակներու, կորովի տէր անհատներու համար։ Աղնուական, քաղքենի ընտանիքներէ եկած չեն չափաբերգէտ Լափլաս, մարդկութեան բարերար Փասթէօր, իմաստասէր Ֆուլյէ, քաղաքական մեծ մարդ մը Լօյտ Ճորճ եւ վերջապէս երեք իշխանապետները, Մուսոլինի, Սթալին, Հիթլեր։ Իտալիոյ նախկին վարչապետներէն Նիթթի, երկար ատեն ուսուցչապետ Նափոլիի համալսարանին, կը հաստատէ թէ նպաստ ստացող ուսանողներէն շատերը առաջնակարգ դիրքերու տիրացած են քան քաղքենի դասակարգի ունեւոր երիտասարդները եւ այս առանց պետական միջամտութեան ։

Անհատը ջանք թափելու է բարձրանալու համար, ընկերութեան պարտաւորութիւնն է օժանդակել անհատին վերելքի ճիգին ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԼԷՕ (ԱՌԱՔԵԼ ԲԱԲԱԽԱՆԵԱՆ)

(1860 — 1932)

Ապրիլ 26ին լրացաւ Լէոյի ծննդեան հարիւրամեակը ։

Լէօ իր լրագրական գործունէութիւնը սկսած է Գ. Արծրունիի «Մշակ» թերթին, յետոյ շարունակած է ուրիշ հանդէսներու մէջ հրապարակախօսական յօդուածներով ու գրական պատմուածքներով։ Այդ կարճ շրջանէն ետք, 1890էն մինչեւ իր մահը՝ նուիրուած է հայ ժողովուրդին քաղաքական ու մշակութային պատմութեան շուրջ պրպտումներու, տիրանալով հեղինակաւոր պատմաբանի համբաւի, (ԽՍՀ.— Պահպանողական՝ ըստ իր տեսաբանութեան, կողմնակալ՝ ըստ տիրող վարչակարգին)։

Պատմաբան Լէօ մինչեւ 1905, տասնեւհինգ տարիներու ընթացքին գրեց ու մասամբ հրատարակեց պատմական ու կենսագրական տասնէ աւելի արժէքաւոր գործեր։ Յիշենք գլխաւորները .— «Հայկական տպագրութիւնը», «Յովսէփ Արղութեան», «Ստեփաննոս Նազարեան» (2 հատոր), «Գրիգոր Արծրունի» (երեք հատոր)՝ «Ս. Մեսրոպ», «Վանի Թագաւորութիւնը», «Հայոց հարցի վաւերագրեր», «Հայոց պատմութիւն» (Ա. հատոր), որոնց վրայ խորհրդային տարիներուն աւելցան «Անի» (երկու հատոր), «Թրքահայ յեղափոխութեան գաղափարախօսութիւնը» (երկու հատոր), «Խոջայական կապիտալ» եւ «Հայոց պատմութիւն (Բ. Գ. եւ Դ. հատորներ) ։

«Հայոց պատմութեան» ստուարածաւալ չորս հատորները, որոնց վրայ Լէօ աշխատած է շուրջ երեսուն տարիներ, բազմավաստակ ու մնայուն գործեր են եւ ինչպէս ինք կը գրէ, «գրեթէ գերազանցում է մի անհատի ուժերը»։

Զամչեանի սկզբնաղբիւր նկատուած «Հայոց պատմութիւն»էն ետքը, Լէօ միակն է, որ շարադրեր է իր չորս հատորները աւելի քննական ու ամբողջական ձեւով ։

Լէօ, ինչպէս կը նշէ իր Ա. հատորին յառաջաբանին մէջ, նպատակ ունեցած է գրել հատորներ հետեւեալ բաժանումներով .—

1) Հին Պատմութիւն, սկիզբէն մինչեւ Ե. դար (տպուած 1917ին)։

2) Միջին դարերու Պատմութիւն Ե-Ժ. դար (հրատարակուած 1947ին, Հայաստանի Ակադեմիային կողմէ)։

3). Նոր դարերու Պատմութիւն (հրատարակուած 1946ին Հայաստանի Ակադեմիային կողմէ)։

4) Ժամանակակից Պատմութիւն (կիսատ, հրատարակուած 1948ին Հայաստանի Ակադեմիային կողմէ)։

Դժբախտաբար, իր մահուան պատճառով, Լէօ ժամանակ չունեցաւ գրելու հինգերորդ հատորը, որ նուիրուած պիտի ըլլար հայ գաղութներուն ։

ԺԹ. դարու սկզբնական թուականներուն, հայ ժողովուրդի Պատմութիւնը, մինչեւ այդ օրերը կղերա - աւանդական հիմերու վրայ գրուած, հազիւ սկսած էր ստանալ քննական - պատմագիտական ուղղութիւն, երբ Լէօ, իբրեւ քաղքենի - ազատական պատմագիր, եկաւ մին այդ նոր ուղղութեան յառաջապահներէն, որ պրպտեց, վերլուծեց եւ օգտագործեց ծանօթ բոլոր սկզբնաղբիւրները (միջին դարու) եւ մասամբ քննական ստուգեց հեղինակները եւ տուաւ պատմական գործեր, որոնք անուրանալի կերպով լաւագոյն են քան մինչեւ այդ օրերը հրատարակուածները։

Պէտք է նշել, թէ Լէօ, իբրեւ ազատական - յառաջդիմական պատմաբան, իր «Հայոց Պատմութեան» մէջ բերած նաեւ այնպիսի ընդհանրացումներ, որոնք զուրկ են դասակարգային - նիւթապաշտական տեսակէտներէ ։ Անիկա անհատներու կը վերագրէ վճռական դեր եւ կ՚անտեսէ կամ կը գերագնահատէ աշխարհագրական պայմանները։ Ընկերային - տնտեսական երեւոյթները անտեսելով, առաւելապէս ծանրացած է քաղաքական ու մշակութային դէպքերու վրայ եւ առօր հաւատօրէն քննադատուած է Խորհրդային պատմագէտներուն կողմէ ։

Իր այս քառահատոր պատմական գործին համար երկար տարիներ ուսումնասիրած եւ օգտագործած է անխտիր բոլոր սկզբնաղբիւրները, փաստաթուղթ, ձեռագիր, հին ու նոր պատմական ու նոյնիսկ գրական գործեր, արձանագրութիւններ, մամուլի մէջ ցրուած յօդուածներ եւ վերջապէս այն բոլորը, որ մօտէն թէ հեռուէն կապ ունին Հայոց Պատմութեան հետ ։

Ուսումնասիրած եւ իր պատմութեան մէջ տուած է Հայաստանի դրացի եւ Միջաւոր Արեւելքի ժողովուրդներու այն շրջանները, որոնք կապուած են մեր Պատմութեան որոշ դէպքերուն։ Ան իր Դ. հատորին մէջ ուսումնասիրած է ԺԸ. դարերու քիչ պրպտուած շրջանը որ կ՚ընդգրկէ Հայաստանի աւերածութիւնը, գաղութի Հայութեան ծագումն ու զարգացումը, «Սիւնեաց գրչութեան» լուսաւորութեան օճախը, հայ տպագրութեան ու մտաւոր վերազարթնումը, ազատագրութեան շարժումները (Իսրայէլ Օրի, Դաւիթ Բէկ, Մխիթար Սպարապետ, Մկրտիչ Խրիմ)։

Լէոյի «Հայոց Պատմութիւնը» ընթերցողներու եւ պատմութիւնը ուսումնասիրողներու համար է եւ պիտի մնայ շատ օգտակար աղբիւր մը ։

Վ. ԵՐԵՑԵԱՆ

ԵՍ ԵՒ ՆԱ

Շահէնի հետ առօրէական հարցերի շուրջը մի փոքր զրուցելուց յետոյ, վարպետ Մինասը դարձաւ ինձ ։

— Ուրեմն, դու երեւանցի չես։ Դէ, դա ոչինչ, տղաս, Երեւանում պիտի ժամերով ման գաս, որ մի քանի բնիկ երեւանցու ճարես։ Բոլորս էլ ուրիշ տեղերից ենք գալիս ։

Մեծ եղեռնի ժամանակ մեր գերդաստանի տասնըվեց անդամից միայն ես փրկուեցի ու աշխարհը ոտքի տակ տըւի։ Ընկայ Փարիզ։ Արտասահմանում, տղաս, ապրելու համար Հայը պէտք է իր ձեռքին կամ արհեստ ունենայ կամ առեւտուր անի։ Կեանքն է ստիպում, որ սփիւռքի Հայը առեւտրով զբաղուի ։ Ախր աշխարհում ո՞վ է Հայի չափ հողը սիրել։ Բայց էնտեղ Հայը հող չունի, եւ ո՞վ նրան հող կը տայ։ Փարիզում ես կօշկակարութիւն սովորեցի։ Ես լաւ արհեստաւոր եմ, ինձ սկսել էին վարպետ կոչել դեռ եւս Փարիզում եղած ժամանակ։ Աշխատում էի մի մեծ գործատիրոջ մօտ ։

Վարպետ Մինասը երեւի չուզեց շարունակել, եւ, մի փոքր լռելուց յետոյ, դիմեց կնոջը ․

— Մաքրուհի, ի՞նչ բանի ես խմելու մի բան դիր սեղանի վրայ ։

Տիկին Մաքրուհին զուռնի հայեացքներով զննում էր իմ դէմքի բոլոր մանրամասները։ Անահիտը, սեղանի մօտ նստած, աշխատում էր խուսափել ինձ նայելուց եւ ձեւացնում էր, թէ համակ ուշադրութիւն դարձած լսում է հօրը ։

Այդ երեկոյ իմ ու Անահիտի մասին ոչինչ չասուեց ։ Վարպետ Մինասը բարձրացնում էր բաժակ բաժակի յետեւից, եւ դիմելով Շահէնին, կրկնում ․

— Մարդը պէտք է այնպէս ապրի այս աշխարհում, որ մեռնելու ժամանակ պարտք չմնայ իր խղճին ։

×

Ես դարձայ Անահիտի փեսացուն։ Անահիտը սիրում էր ինձ։ Դա ոչ միայն նա ասում էր ինձ, այլեւ հպարտանում էր ընկերների մօտ ։

— Թող բոլորն իմանան, որ դու իմն ես, որ ոչ ոք իրաւունք չունի քեզ այլ աչքերով նայելու, — սիրում էր կրկնել Անահիտը, երբ ես նրան յանդիմանում էի անզգուշութեան համար ։

Թւում էր, թէ ամէն ինչ ընթանում է խաղաղ ճանապարհով եւ ոչ մի բան ի վիճակի չի լինի շուռ տալու դէպքերը ։

Ինչպէս գարնանային փոթորկուն անձրեւից յորդացած գետը մոլեգին թափուած դուրս գայ իր ափերից եւ փախի իր հնօրեայ հունը, այնպէս էլ իմ հոգում ծնուեց մի փոթորիկ, որի տակ ընկան իմ ողջախոհութիւնը եւ Անահիտի անարատ զգացումները։

×

Գեղարուեստական համալսարանը, ուր սովորում էր Անահիտը, գտնւում էր մայրաքաղաքի շէնքից մի քանի հարիւր թըր հեռու։ Երկյարկանի, տուֆից այդ շէնքը, որի առջեւից սկսւում էր երեւանի մայրուղին, արտաքուստ ոչ մի ուշ բան չունէր իր վրայ։ Ես չէի նրա ներսը։ Տարիներ շարունակ չոր տարբերութեամբ քայլել եմ նրա կողքով, իսկ Անահիտի հետ ծանօթանալուց յետոյ էլ աշխատել հեռու քաշուել նրանից։ Սակայն ինքս էլ չգիտեմ ինչու ։ գամ, ինձ համար բոլորովին անսպասելի Անահիտը դիմեց ինձ ։

— Դու չէի՞ր ցանկանայ դասախօսութեան գալ ինձ հետ մեր համալսարան, այսօր ընդամէնը երկու ժամ գործնական դաս ունենք, գնանք, տես, թէ ենք մենք սովորում ։

(8 Շար․)

ՀԱՅԿ ԽԱՉԱՏՐ

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍՈՆԻԱ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Մի–ութեան սրահը իր դռները փակած է արդէն նկարչուհի Սոնիա Թօփալեանի նըկարներուն վրայ, սակայն անոնց հմայքը կը տեւէ տակաւին մեր հոգիներուն մէջ:

Հոն էն արեւը իր ճառագայթներով, ալիքը իր ամբողջ ուժգնութեամբ, խանդավառը իր ամբողջ թափով, եռանդագրաւանքը իր ամբողջ թափով, եռանդագրաւանքը իր ճոխ գոյներով եւ մատիտը իր զօրաւոր բացուելով:

Սոնիա Թօփալեան, երբեմնի Կռանտ Շօմիէռի պարմանի ուսանողուհին, որ սերտած է երեք տարիներ շարունակ եւ մեր տառապած յաճախ մեծ, գոհողութիւններու գնով: Ցետոյ տարիներ շարունակ տոկալական հարկադրանքի տակ թողած է իր այնքան սիրած վրձինը ու խոր վէրքը սրտին սպասած մինչեւ այն օրը՝ երբ նկարելու երջանկութիւնը կրկին գինքը գտած է հասուն տարիքի մէջ:

Ան իրապաշտ – բանաստեղծ նկարչուհի մըն է: Իր այլազան նկարչութիւնները կը խթանեն հմայքը: Ձի նմանիր կարգ մը նկարիչներու որոնք արդիականութեան փուլին տակ ճապաղ միօրինակութիւն կը ստեղծեն մեխայն եւ չեն ձերբազատուիր մեղկութենէ:

Սոնիա Թօփալեան, անկեղծ եւ սիրուն երփներանգ գոյներով կը վրձինէ. պարզութեամբ եւ պերճութեամբ, աներկրայօրէն արտացոլացնելով իր զգացումները:

Այլազան եւ կենդանի գոյներու համանուագ մը կերտելով, ան համազօր արժէք մը կուտայ իր անհատականութեան: Հոն գաշնօրէն կ'արտացոլան իր անկախ յղացումները եւ բացառիկ համոզումի դրոշմը կը կրեն իր պաստառները որով հետեւ անոնք ձերբազատուած են թէ դասականութենէ եւ թէ արդիականութենէ:

Նկարելու իր անմար տենչը կրակ է տուած հոգւոյն ուրկէ կ'առնէ իր հուրը, կը թաթխէ իր վրձինը եւ այդ հուրով կուտայ իր պաստառներուն լոյսն ու կենդանութիւնը:

Զօրաւոր դիմանկարիչ, ան կը թափանցէ իր նկարած անձին արտայայտութեան, յատկանշական գիծերուն ու կը վերջացնէ իր դիմանկարը, կենդանի եւ գրաւիչ:

Մասնաւոր գնահատանքի արժանի են անխտիր բոլոր նկարները եւ ի մասնաւորի իր «Ռուսյան» եւ համադրութիւնները «Սպանիա», անկենդան իրերը «Ջուկերը», «Ծաղիկները»:

Մեծ գուրգուրանքով մօտեցայ այս նըկարներուն գունագեղ, կեանքոտ եւ առնչով լեզուն, երբեմն հպարտ, երբեմն քնքոյշ, յաճախ ալ համեստ հոն կանգնած էին, իր յոգնաջան աշխատանքներու յղացումները, տալով իրեն իրենց անցեալի յիշատակները:

Կ'երեւակայեմ որ համբերութեամբ առլցուն հոգին սատանած է զանոնք յղանալու ատեն:

Իր մասին մեծ գովասանքով եւ բազմիցս խօսած են «Լ'Ավըթիր», «Ֆիկարօ», «Լը Փրօլեբէռ» եւ այլ թերթեր:

Մեր ջերմ շնորհաւորութիւնները եւ լուսաւոր ուղիէն յառաջանալու մաղթանքները իրեն:

Կ. ՋՊՈՒԲՃԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ամէն տարի այս եղանակին, երբ արդէն տաքերը կը սկսին իրենց արշաւանքը, փարիզեան թատրոնները տակաւ կը փակեն իրենց դուռները, վերջ տալով թատերական շրջանին:

Այս տարի, սակայն, ժամանակէն ալ քիչ մը առաջ, փարիզեան բազմաթիւ թատրոններ՝ 54ի վրայ 36ը, արդէն վերջ են տուած թատերաշրջանին եւ փակած իրենց դուռները:

Ի՞նչ է պատճառը այս վաղաժամ փակումին:

Պարզ այն պատճառով որ 1959 – 1960ի փարիզեան թատերաշրջանը անցաւ անդունդին տագնապի մը մէջ:

Տագնապին գլխաւոր պատճառը կուգար այն իրողութենէն, որ բազմաթիւ թատրոններու տնօրէնները կը գանգատէին թէ անցնող թատերաշրջանին չէին կրցած բաւականաչափ հասոյթ ունենալ եւ ասոր գլխաւոր պատճառը կը նկատէին տուրքերու անօրինակ ծանրութիւնը՝ որ կ'առնէր ու տանէր հասոյթին մեծագոյն մասը: Այնքան որ՝ շատ մը տնօրէններ որոշած էն յառաջիկայ թատերամուտին չբանալ իրենց դուռները, մինչեւ որ նկատի չառնուին իրենց դիտողութիւնները եւ համապատասխան կարգադրութիւններ չըլլան:

Ֆրանսական թատրոնին տագնապը, սակայն, միայն նիւթական բնոյթ չունէր: Կար եւ տագնապին բարոյական կողմը:

Ինչպէս յայտնի է, անցնող շրջանին, շարունակական տարակարծութիւններ եղեւան ելան Ֆրասական Պետական Թատրոնին (Քոմէտի – Ֆրանսէզ) տնօրէնութեան եւ դերասանական կազմին, ինչպէս նաեւ Մոլիէրի Տան վարչութեան եւ գեղարուեստի նախարարութեան միջեւ:

Այս տարակարծութիւնները մեծապէս ազդեցին Քոմէտի – Ֆրանսէզի գործունէութեան վրայ, որ դժբախտաբար, անցնող թատերաշրջանին չկրցաւ իր դարաւոր համբաւին արժանավայել հունձք մը տալ: Տկարացաւ Մոլիէրի Տան դասական նկարագիրը եւ եղաւ ատեն մը՝ ուր անոր դիմագիծը նոյնացաւ Պուլվարներեան եւ Լավինչեան թեթեւ ու զուարթ կատակերգութիւններուն հետ:

Անցնող թատերաշրջանին վերջաւորութեան էր միայն, որ գեղարուեստի գործերու նախարար Ա. Մալրոյի կարգադրութեամբ Քոմէտի – Ֆրանսէզը կրցաւ մտնել իր իրական հունին մէջ, շնորհիւ իր նոր տնօրէնին՝ մեծանուն դերասան Մօրիս Էսքանտի, որ միեւնոյն ժամանակ ունի Մոլիէրի Տան նահապետի (տուայէն) տիտղոսը:

Տագնապին ուրիշ մէկ երեսը կը ներկայացնէր նոյնպէս այն հանգամանքը, որ յառաջապահ թատրոնի երիտասարդ դերասանները ամբողջ թատերաշրջանի տեւողութեան ենթակայ եղան անարդար արհամահանքի մը իրենց երէցներուն կողմէ:

Եւ սակայն, այս վերջինները, իրենց կարգին արհամարհելով բոլոր արհամարհանքները, անվկանդ շարունակեցին իրենց գործը եւ անցնող թատերաշրջանին տուին շատ մը գեղեցիկ գործեր եւ դըրսեցին մամուլին եւ թատերասէր հասարակութեան անվերապահ համակրանքը:

Առանց մէկ կարելի է յիշել երիտասարդ բեմադիր Անթուան Պուրսէյյէն որ անցնող շրջանին մեծ յաջողութեամբ բեմադրեց Թրիսթան Լ'Էրմիթի «Մարիան»ը եւ մանաւանդ դարերու մոռացութենէն դուրս բերելով հանրութեան ներկայացուց մոռցուած գործ մը՝ Սիրանօ տը Պերժըրաքի «Ակրիբինայի մահը»:

Դարձեալ Անթուան Պուրսէյյէի անխոնջ աշխատանքին կը պարտինք Հելլէն մեծ գրող Նիքոս Քազանցաքիի Ֆրանսերէն լեզուով գրած մէկ թատերակին «Մելիսայ»ի բեմադրութիւնը, որ երիտասարդ բեմադիրին թատերական գործունէութեան գլխաւոր գործը հանդիսացաւ:

Անթուան Պուրսէյյէն զատ կարելի է յիշատակել նոյնպէս Ռոժէ Փլանշօնը, որ իր առաջնորդած Լիոնի երիտասարդներու թատերական կազմակերպութիւնով յոյժ պատուաբեր ելոյթներ ունեցաւ անցնող թատերաշրջանին:

Յառաջապահ թատրոնի երիտասարդ ներկայացուցիչներուն մէջ արժէ յիշատակել նոյնպէս Սէնթ – Էթիէնի երիտասարդներու դերասանական կազմին ղեկավարն ու հրահրիչը՝ Ժան Տասթէն, որուն Փարիզի մէջ վերջին շրջանին ունեցած թատերական ելոյթները ունեցան ապշեցուցիչ յաջողութիւն մը:

Եթէ անցնող թատերաշրջանի պատկերը տեղ տեղ եղած է մռայլ, կայ բարեբախտաբար յառաջիկայ թատերաշրջանի լուսաւոր ապագան:

Արդարեւ, Պ. Մօրիս Էսքանտ այժմէն դասաւորած է յառաջիկայ տարուան Քոմէտի – Ֆրանսէզի յայտագիրը հետեւեալ կերպով:

«Բուռ Պլաս» անօթ բեմադիր Ռէյմոն Ռուլոյի բեմադրութեամբ, Մոնթէրլանի «Սպանիոյ Կարդինալը» Ժիէր Տիւքսի բեմադրութեամբ եւ մասնակցութեամբ Հանրի Ռոլանի՝ Կարդինալին գլխաւոր դերով: Այնուհետեւ պիտի գան Ռասինի դասական գործերէն՝ «Պրիտանիկոս»ն ու «Անտրոմաք»ը, Մոլիէրի գործերէն մէկ քանին, ինչպէս նաեւ Արիսթօֆան, Շէյքսփիր, եւ նորերէն Պէրնանոս, Գամիւ, Ժիրօ, Անույ, Մարսէլ Այմէ եւ Իոնէսքօ:

×

Ֆրանսական Թատրոնին արտասահման ուղարկուած դեսպանները, սակայն, այս անցնող թատերաշրջանին արձանագրեցին պատուաբեր գործունէութիւն մը, որ մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք հնչեցուց Ֆրանսական արուեստին փառքը:

Արդարեւ, Ժան Լուի Պարօ եւ իր անբաժան գործակիցն ու կողակիցը՝ Մատլէն Ռընօ, իրենց 35 ընկերներով վերջերս երկու ամիս տեւող շրջապտոյտով մը ներկայացումներ տուին Ճափոնի, Խորայէլի, Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ, ուր յաջորդաբար ներկայացուցին Գլոտէլի՝ «Քրիստափոր Գոլոմպոս»ը, Շէյքսփիրի՝ «Համլէթ»ը, Մարիվոյի՝ «Սուտ խոստովանանք»ը, ինչպէս նաեւ «Դրախտի պալատները» մնջկատակը:

Իրենց բոլոր անցած երկիրներուն մէջ Ֆրանսացի դերասանները առարկայ եղած են խանդավառ ընդունելութեան: Եուկոսլաւիոյ մէջ, Ֆրանսական արուեստի դեսպանները ստեղծած են հիացման եւ խանդավառութեան այնպիսի ալիքներ, որ ժողովուրդը երկարատեւ վայրկեաններ ծափահարած է զանոնք երեսուն եւ աւելի անգամներ վարագոյր բանալ տալով:

Իր կարգին Քոմէտի Ֆրանսէզըն դերասանական կազմ մը Վիէննայի մէջ ելոյթներ ունենալով, անզուգական Մոլիէրի «Մարդատեաց»ովը գեղարուեստական անմոռանալի պահեր տուած է դժուարահաճ եւ բծախնդիր Վիէննացիներուն:

×

Ֆրանսայի թատերական արուեստը յաւիտենական է ինչպէս Ֆրանսան:

Այդ արուեստին լոյսը աշխարհին վրայ ճառագայթած է դարերէ ի վեր ու կը ճառագայթէ դեռ:

Տագնապը՝ որուն անդրադարձանք, անցաւոր է անկասկած ու ժամանակաւոր: Յառաջիկայ թատերաշրջանը աներկրայօրէն պիտի տայ ասոր ապացոյցը:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԱՀՄԱՆԱՁԱՆՑ ՍԷՐ, պատմուածքներ, գրեց Զաւէն Վարդապետ: Հրատարակութիւն Սեւան հրատարակչական տան, Պէյրութ, 1960:

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ, պաշտօնական ամսաթերթ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Համայնքին: Մայիս – Յունիս, 1960:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Ժ.

Մինչեւ մեծ եղբայրը չամուսնանար, փոքր քոյրն իրաւունք չունէր ամուսնանալու: Այդպէս էր այդ աշխարհի օրէնքը:

— Ինչպէս քուրը մարդու ծոց մտնայ, երբոր աղբարը կնկայ ծոց չի մտեր, — պատճառաբանում էին այդ աշխարհի մարդիկ:

Մեծ եղբօր գործած յանցանքը միայն կարող էր արդարացնել փոքր քրոջ գործելիք յանցանքը:

Երբ Իսկուհին երիտասարդ էր եւ դեռ եւս սրուն չէր կրծում նրա սիրտը՝ ոչ մի բողոք չբարձրացրեց:

Քառասուն տարեկանին այլեւս ոչ մի փիլիսոփայութիւն չփրկեց Իսկուհուն, հակառակ նրան, որ թէ Ալեք աղան եւ թէ մօտիկ ազգականները համաձայնեցին, որ առանց մեծ եղբօր ամուսնանալուն՝ փոքր քոյրը կարող էր ամուսնանալ:

Եւ ով գրո՞ղ կը տար Իսկուհուն:

Իսկուհին մնաց տանը:

Նրա մէջ աճեց մի անլուռ կատաղութիւն, պառաւ կոյսի կատաղութիւն:

Ազմուկ, ճչոց, ամանների կոտրատում, չախկ, չուխկ:

Այդ աղմուկի մէջ երբեմն լսում էինք Ալեք աղայի մեղմագին ձայնը — «եավաշ, եավաշ, ամօթ է»:

Բայց Իսկուհու համար այլեւս ոչ մի ամօթ: Ծնուել էր, ապրել մեծացել եւ ոչ ոք նրան չէր գրկել եւ կրծքին չէր սեղմել, էլ ի՞նչ ամօթ:

Շախկ... Իսկուհին ճաշի ամանը, ճաշով միասին, տուել էր Ալեք աղայի գլխին, միրուքը ողողե էր իւղաջրով:

Ամայի եւ մեծ տան մէջ մնացել էին երկու ամուրի եւ խոշտանգում էին իրար:

Թէեւ Ալեք աղան մեղմ էր, բայց անտանելի էին նրա ամուրիական սովորոյթները, որոնք կարծր էին, յամառ:

Երբեմն Իսկուհին կատաղում էր կոփի հանդէպ, երբ նա գարունքին սկսում էր բառաչել եւ Ալեք աղան պատրաստւում էր տանել նրան գիւղ, որպէսզի բառաչը դադարեցնել տայ: Զբաւականանալով կովին քացի տալով եւ անիծելով՝ բաց էր անում պահարանը, դուրս քաշում մի քանի հին, թանկագին ամաններ, նետում, կոտրում:

Ամանները կոտրատում էր, որ հանգստանայ:

Ալեք աղան երբ տեսնում էր այդ, մեղմագին ասում էր.

— Աղէկ ըրիր, հանգստացար:

Յաջորդ օրը Ալեք աղան կովը գիւղ էր տանում, հանգստացնել էր տալիս եւ ետ բերում:

×

Ալեք աղան մեր փողոցի միակ հասարակաւոր ամուրին չէր: Նրա տնից մի քանի դուռ վերեւ ապրում էր Հաջի Սողոմոնը:

Ամէն անգամ, որ Ալեք աղայի մասին խօսում էր՝ Հաջի Սողոմոնը միայն մի բան էր ասում.

— Ալեքն ըլ ընծի պէս էշ է:

Հաջի Սողոմոնը քառասունն անց, բաւական սպիտակ գլխով, աչքերը շաշ եւ խելքից էլ խեղճ մի մարդ էր, որ էշի փալան նորոգելով էր ապրում:

Նրա ուշ ամուսնանալու պատճառն իր ընտանեկան դրութիւնն էր:

Նրա ամուսնութեան հարցը՝ բաւական հասունացած էր, երբ հայրը մեռաւ: Մի քանի տարի անցաւ, մայրը մեռաւ, մօրը մեռնելուց մի երկու տարի յետոյ՝ հօրաքոյրը նրան հազիւ համոզեց ամուսնանալ՝ բանտարկեցին: Բանտից դուրս եկաւ՝ իրան յոռետեսութեան տուեց:

Այսպէս անցան տարիներ, գլուխը սպիտակեց, մի քիչ սկսեց հազալ: Ինքն էլ, բոլորն էլ համոզուեցին, որ ամուսնանալըն այլեւս պէտք չէ ուշացնել եւ Հաջի Սողոմոնն ամուսնացաւ:

Սովորութիւն կար այդ աշխարհում, որ երբ հարսնեւորները գնում էին տուն եւ փեսան քաշւում էր իր հարսի հետ առանձին սենեակ՝ թաղի բոլոր 10ից 15, մինչեւ 16 տարեկան տղաները հաւաքւում էին առագաստի սենեակի լուսամուտի տակ եւ սկսում էին դաժան, անգութ մի կատակ:

Երեխաներից իւրաքանչիւրն իր հետ բերում էր մի որեւէ առարկայ, որով կարողանար ամէնէն անախորժ աղմուկը ստեղծել: Մէկը՝ դատարկ տակառ, միւսը մի թիթեղէ նաւթի սնտուկ, մի ուրիշը՝ բոժոժներ, յաջորդը՝ մի զուռնա, թըմբուկ, շատերը՝ միայն երկու տափակ տախտակներ, շատերն էլ՝ երկաթի կըտորներ: Ոմանք միայն պոռում միայն հըռացկում, աղմկում, ոմանք միայն հըռահրում կատակը: Այդ բոլորի հետ հաւաքւում էին նաեւ թաղի շները, որոնք միեւնոյնն էր, մինչեւ առաւօտ պէտք է հաջէին կամ ոռնային, աւելի լաւ էր խառնուէին իրենց ցերեկուայ ընկերներին:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ԴԱՇՏԱ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Բղխի Հայրենակցական Միութեան կողմէ :

Սէն Լու Կրան Փէնի Զուխաճեանի ագարակը :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը :

Կը նախագահէ՝ Ս. ԳԼՃԵԱՆ

Ձեկոյց գործունէութեան շուրջ Վ. Ճարայեանի (միութեանս սանը աւարտած Փարիզի Ս. Մուրատեան վարժարանը) :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Հայկական պարեր ու նուագ, Թոքզամ եւ որդին :

Բարձրախօս՝ «ԹԷԼԷԺՈՒԱ» (Թօնկուրեան) :

Կը մասնակցին հայ արենուչները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տէսինի մէջ «Հերոսներու Օր»ը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ : Յուլիս 31ին, Կապիյեօն սրճարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լը Փէք

Բացուած են արձանագրութիւնները

1960-1961

Ուսումնական տարեշրջանին համար :

Տասը տարեկանէն սկսեալ երկրորդական վարժարանի որեւէ դասարանի ուսանող աշակերտ կ'ընդունուի : Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (Բոււր քըլասիք) :

Որ եւ է լուսաբանութեան համար դիմել, գրաւոր կամ հեռաձայնով, վարժարանի տեսչութեան :

ÉCOLE APOSTOLIQUE
3, Ave. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél. ; 963-0172

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը :

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ :

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը . —

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը :

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախքն է՝ 2·50 Ն. Ֆ., կանխաւ վճարելի :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Այրի Տիկին Յակոբ Գալըպճեան, Տէր եւ Տիկին Արթօ Սանտալեան եւ զաւակները (Գահիրէ), Օր. Ալիս Գալըպճեան, Այրի Տիկին Սահակ Ալթըփարմաք եւ զաւակները, եւ Տիկին Լուիզ Լօրա (իր հաւատարիմ հողատարուհին) ցաւով կը ծանուցանեն՝

ՅՈՎԱԿԻՄ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ էքս լէ Պէն, Յուլիս 2ին, 77 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Չորեքշաբթի, Յուլիս 6, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ :

Տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 10ին, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Կապիյոնի սրճարանին գեղատեսիլ պարտէզին մէջ : Գեղարուեստական բաժին :

Հայկական նուագ ու երգեր բարձրախօսով :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ Լիոնի Հայութիւնը :

Կը խնդրուի չխաչաձեւել այս ձեռնարկը : Անձրեւի պարագային ապահով վայր :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Իսկուհի Թաթուլի մահուան տարեդարձին առթիւ, Օր. Թագուհի Գնդունի 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Հայ - Բոյժ»ին : Օր. Գնդունիի տուած քսան Ն. Ֆ. Ս. Թէհլիրեան սրահին նուիրած էր Վահան Փաստրմաճեանի մահուան առթիւ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Միասեան ենթակոմիտէի :

Տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Ալֆորվիլի Ժիւսթիս տը Փէի սրահը, Մէրի տ'Ալֆորվիլ :

Կը նախագահէ ԿԱՐՕ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

«Մեր Ազգային խոէպներուն» շուրջ :

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (Հայերէն)

Մուտքը ազատ է :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիի Իմիի խումբին եւ Ջաւարեան կոմիտէին կողմէ :

10 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկուն, Մէտոնի պաղ աղբիւրին մօտ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ : ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ԽԱՂԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ : ՊԻՒՖԷ :

Հասոյթը՝ Ս. Թէհլիրեան սրահին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Թումայեան, Տէր եւ Տիկին Աղապապ Պարսամեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Տատուրեան եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք նամակով, անձամբ, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր եւ մօր՝

ՅԱԿՈԲ եւ ՎԱՌՎԱՌ ԹՈՒՄԱՅԵԱՆԻ

կսկծալի մահերուն առթիւ :

×

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Աղապապ Պարսամեան տասը Ն. Ֆ. կը նուիրեն Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին, տասը Ն. Ֆ. ալ «Հայ-Բոյժ»ին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Գրիգորիկ Խսկիճեան (Մարսէյլ - Սէն Լու) յետ Պրըվէի յիշատակութեամբ փայլուն քննութեանց, յաջողութեամբ մասնակցած է Թուլուզի Օդանաւային Արուեստանոցի Ազգային Վարժարանի մուտքի մրցակցութեան՝ 16րդ հանդիսանալով հազարէ աւելի մրցակիցներու մէջ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները . —

Ա) Տարրական Ջափագիտութիւն

Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ս. Սաթիւրնէն (Ալլինեոն), Տէր եւ Տիկին Վ. Ա. Մինասեան, իրենց զաւկին՝ Յարութիւնի Ալժերիայէն վերադարձին առթիւ կը նուիրեն քսաասն Ն. Ֆ., հետեւեալ նպատակներուն . — Տասը Ն. Ֆ. Ս. Թէհլիրեան սրահին, տասը Ն. Ֆ. «Հայաստան» ամսաթերթին, տասը Ն. Ֆ. Կարմիր Խաչին, տասը Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ - Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ. — Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Կիրակի ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահը, պատգամաւորի ընտրութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն :

ԵԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՊՏՈՅՏԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 10

Դէպի ՏՕՎԻԼ եւ շրջակայքը

Օթօքարը կը մեկնի Ազգ. Տունէն (32 Րիւ տը Թրէվիզ) ժամը ճիշդ 7ին :

Պտոյտին մասնակցիլ փափաքողները պէտք է նախապէս արձանագրուին երգչախումբի վարչութեան կամ Օր. Զահրէճեանի մօտ (78 Րիւ Լաֆայէթ, Փարիզ (9), հեռաձայնով

TRI. 77-27 poste 62

Ճանապարհածախք 15 Ն. Ֆ. :

Ամէն ոք իր ուտելիքը կը հոգայ :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

10 ՅՈՒԼԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 11 - 21, ԼԸ ՓԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ :

Ի նպաստ բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն :

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին :

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Գեղարուեստական բաժին եւ զրօսալի խաղեր :

Հաղորդակց. միջոցներ. — Շոգեկառք կառ Սէն Լազարէն, Սէն - Ժէրմէն - անլէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Փէք) :

Օթօպիւս 258 Փօն տը Նէօյի, իջնել Էրմիթաժի կայքը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Օգնութեան Յանձնաժողովը կը խնդրէ յատկապէս այն ազգայիններէն որոնք նուիրատուս ստացած են բարեհաճին փոխարժէքը ղրկել կամ հաշիւներու կանոնաւորութեան համար, վերադարձնել նուիրատոմսերը անոնց կցելով իրենց անունը եւ հասցէն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Տիկին Վերա Գասպարեան - Մնացական, Հրանուշ, Լաուրա Ենգոյեան կը փնտռեն իրենց ամուսինը եւ հայրը, Պ. Արշակ Մինասի Ենգոյեանը, ծնած 1909 թուին Ամասիայի Ծաղկաշէն գիւղը, եւ որ ըստ իր ընտանիքին ստացած տեղեկութիւններուն 1946էն ի վեր Ֆրանսա կը գտնուի :

× Ռոստովէն Պ. Լեւոն Մարտիրոսեան կը փնտռէ իր քրոջ որդիները Պ. Պ. Արտաշէս եւ Անուշաւան Շտիկեանները, Վանեցի Պ. Նշան Շտիկեանի որդիները, որոնցմէ երկար ատենէ ի վեր նամակ չէ ստացած :

× Պաքուէն Տիկին Վարդանուշ Աւագեան կը փնտռէ իր որդին, Արտեմ, Արշակ, Գրիգոր Աւագեանը որ 1942 թուականէն ի վեր կորսուած է :

× Երեւանէն Արտուշ Դանիէլեան կը փնտռէ իր հայրը Ալեքսան Դանիէլեանը, որ ըստ իր ստացած տեղեկութիւններուն այժմ Ֆրանսա կը գտնուի :

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատան, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI 7 JUILLET 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8843 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4644

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Միջ. Արեւելեան երկիրներէն Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Իրանի մէջ Հայերը նկատուած են համայնք եւ իբրեւ այդպիսին երեսփոխան կուտան տեղական խորհրդարաններուն :

Տարիներով Հ. Յ. Դաշնակցութեան թեկնածուներն են ընտրուած՝ Հայութիւնը ներկայացնելու համար այդ երկիրներու օրէնսդիր մարմիններուն մէջ :

Սուրիա մաս կը կազմէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան, որ կը կառավարուի նոր վարչաձեւով :

Իրանի Մէջլիսին մէջ Հայերը իրաւունք ունին երկու պատգամաւորի (երեսփոխան), որոնցմէ ընկեր Սեւակ Սագինեան 1956էն ի վեր կարեւոր դեր մը կատարէ՝ իբրեւ միութեան կապ հայ համայնքին եւ պետական իշխանութեանց միջեւ : Իր հայրն ալ երկար տարիներ Հայութիւնը ներկայացուցած է Թեհրանի երեսփոխանական ժողովին մէջ :

Նոյնպէս տեղի պիտի ունենան նոր ընտրութիւններ Իրանի մէջ եւ տարակոյս չունինք, որ դարձեալ պիտի շահին Դաշնակցութեան թեկնածուները :

Լիբանանի ընտրութեանց մէջ միշտ շահած են Հ. Յ. Դ.եան ներկայացուցած ցանկին թեկնածուները : 1957ին ընտրուած էին Մովսէս Տէր Գալուստեան, Խաչիկ Պապիկեան եւ Տիգրան Թոսպաթ : Հայ կաթողիկէներէն՝ Ժօզէֆ Ջամբը :

Այս տարի չորսի տեղ հինգ աթոռ տըրուած էր Հայերուն : Դարձեալ շահեցան Դաշնակցութեան թեկնածուները՝ Մովսէս Տէր Գալուստեան, Խաչիկ Պապիկեան, Վարդգէս Շամլեան, Սուրէն Խանամիրեան եւ Ժօզէֆ Ջամբը :

Պ. Տիգրան Թոսպաթ այս անգամ Մէթնի շրջանին մէջ կը ներկայանար Հանրապետութեան նախկին նախագահ Քամիլ Շամունի ցանկին վրայ եւ չընտրուեցաւ : Ընտրուեցաւ փաստաբան Վարդգէս Շամլեան, Ճեմարանի շրջանաւարտներէն :

Ինչպէս միշտ, այս տարի եւս շատ բուռն եղաւ ընտրական պայքարը Լիբանանի մէջ : Բոլոր համայնքներն ալ մէկէ աւելի ցանկերով կը ներկայանային, համաձայն իրենց պատկանած կուսակցութեանց եւ կամ ժամանակաւորապէս կազմուած ընտրական խմբակցութեանց : Մրցակցողներն էին՝ փաղանգաւորները (Փիէր Ճէմայէլի Ֆալանժիստները — Քաթայեպ), Ազգային Պլոքը, Ընկերվարականները, Տէֆթուրիները, Ազատականներ, [illegible] ալ Վաթանիա, Նաճատէ, եւն. :

Հայ համայնքը կը ներկայանար երկու ցանկով.— մէկ կողմը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, միւս կողմը «Համախմբականները» :

«Համախմբական» ճակատին մաս կը կազմէին այն բոլոր կազմակերպութիւնները ու անհատները, որոնք չմարսելով 1956 Փետրուար 20ի կաթողիկոսական ընտրութեան մէջ իրենց կրած ջախջախիչ պարտութիւնը, անհաշտ դիրք են բռնած Դաշնակցութեան դէմ :

Ընտրականին մէջ այս ճակատը տարբեր անունով գոյութիւն ունէր 1956էն շատ առաջ, քանի որ Սուրիոյ համայնքավար կուսակցութեան վարիչ քիւրտ Խալիտ Պէքթաշ 1947ին՝ ներգաղթի խառնակ օրերուն՝ կը յայտարարէր թէ «Հալէպի մէջ կազմուած է Ազգային Ճակատ, որուն առաջադրանքն է արաբ եւ հայ ժողովուրդներու բարեկամութիւնը, պայքար դաշնակ ասպակախումբին դէմ, պաշտպանութիւն՝ Հայերու մայր հայրենիքին : Այս ճակատը իր մէջ կը համախմբէ բոլոր հայ կուսակցութիւնները, որոնցմէ գլխաւորներն են Հնչակեանները, Ռամկավարները, «Վերածնունդ» միութիւնը եւ հայ համայնավարները» :

Ուրեմն Պէքթաշի մատնանշած այս ճակատն է, որ Լիբանանի վերջին ընտրական պայքարին առեն դարձեալ դիրք բռնած էր Դաշնակցութեան դէմ : Տարիներէ ի վեր այս ճակատին մաս կը կազմէ նաեւ Բարեգործականը :

Հակառակ հաւաքուած շունչին եւ մըսխուած անհաշիւ գումարներուն, խայտառակ Ազգային Ճակատը այս անգամ եւս շարաչար պարտուեցաւ :

Լիբանանի հայրենասէր Հայութիւնը իր քուէներով անգամ մը եւս ցոյց տուաւ թէ կանգնած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողքին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԵՐՀԱԹ ԱՊՊԱՍ ԽԻՍՏ ԼԵԶՈՒ ՄԸ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ

★

«ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ՇՆՈՐՀՈՒԻՐ ԿԸ ԽԼՈՒԻ», Կ'ԸՍԷ ԱԼԺԵՐԱՅԻ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽԸ

Երեքշաբթի օր, «Ալժ. կառավարութեան» վարչապետը, Ֆերհաթ Ապպաս Թունուզի ձայնասփիւռէն ճառ մը արտասանեց ու բացատրեց իր «կառավարութեան» դիրքը :

«Մըլէօնի մէջ մեր եւ Ֆրանսայի միջեւ եղած տարակարծութիւնները աւելի շեշտուած բնոյթ ստացան : Ոչ միայն տեսակէտներու հաշտեցում մը կարելի չեղաւ այլ, ընդհակառակն «մեր բանագնացները դէմ յանդիման գտնուեցան հրանակցելու վճռական տրամադրութեան մը» :

«Տրամաբանական էր որ հանդիպումի միջոցներուն եւ պայմաններուն շուրջ համաձայնէինք, երկուստեք : Ֆրանսական կառավարութիւնը այդպէս չի մտածեր : Կ'ուզէ իր պայմանները պարտադրել :

«Մինչեւ իսկ բանակցելու պարագային, Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ուզէ գաղթատէրի մը պէս վարուիլ ու կը մերժէ հաւասարէ հաւասար խօսակցութիւն : Իր կեցուածքը անողոք է :

«Մինչ(ր)մինչմինչ պէտք է ընդունինք, որ մեծ տարբերութիւն կայ հրապարակային իրենց յայտարարութիւններուն եւ իրենց իսկական քաղաքականութեան միջեւ :

«Ֆրանսական կառավարութիւնը տրամադի՞ր է պարկեշտօրէն բանակցելու : Կասկածելի է :

«Բանակցելու մեր տրամադրութիւնը սխալ մեկնութեան արժանացած է : Տըկարութիւն նշան կարծեցին, կը սխալին» :

«Այսօր չէ որ պիտի կրնան ժողովուրդի մը ազատութեան տենչը խեղդել : Այսօր երբ Ափրիկէն կ'ազատագրուի, ազատութեան ուժերը կը զօրանան ամենուրեք, եւ վերջապէս գաղթատիրութիւնը կը նահանջէ բոլոր գաղութներուն մէջ :

«Գիտենք թէ ինչ կ'ուզենք : Մեր զիքերուն արդարութեան եւ պայծառութեան մէջ է մեր ուժը :

«Ֆրանսայի մէջ, խաղաղութեան ձգտող ուժերը կը զօրանան եւ կը բազմանան : Ուշ կամ կանուխ, իսկական բանակցութիւններ պիտի պարտադրուին :

«Յունիս 20ի յայտարարութեանս մէջ ըսի թէ բանակցութիւնը խաղաղութիւն չի նշանակեր : Մըլէօնի փորձը յստակ ցոյց տուաւ թէ պէտք է մենք աչալուրջ գտնուինք :

«Պատերազմը կրնայ դեռ երկար տեւել : Փնտռելով հանդերձ բանակցութիւններ, ամէն փորձ ընելով հանդերձ խաղաղութեան համար պէտք է զօրացընենք մեր պայքարի միջոցները : Անկախութիւնը չի շնորհուիր, այլ կը խլուի :

«Յուլիս 5ի այս տարեդարձի օրը, 130 տարիներու գաղթատիրական տիրապետութեան եւ գերութեան դժբախտութիւնները մեզի կը հրաւիրեն նոր զոհողութիւններու : Անհրաժեշտ է որ զաւակները չտեսնեն ինչ որ տեսան իրենց հայրերը :

«Իր պայքարովն է որ ալժերացի ժողովուրդը պարտադրեց ինքնորոշումի իր իրաւունքը : Նոյնպէս իր պայքարին շընորհիւ է որ տեղի ունեցան Մըլէօնի խօսակցութիւնները : Ոչ մէկ Ալժերացի իրաւունք ունի անտեսելու այս պարագան» :

Քաղաքական դէտերու կարծիքով Ֆերհաթ Ապպաս այս ճառը արտասանեց առաւելապէս ծայրայեղ(?) կուսակիցներուն համար : Ընդհանուր ձեւով Ապպասի ճառը յուսախաբութիւն պատճառած է : Ոչ ոք կը սպասէր այսքան խիստ եւ յարձակողական ոճի մը : Կը սպասուէր որ Կօլի պատասխանէին, թէեւ կը կարծուէր թէ նա խաղաղ ոչ մէկ ակնարկութիւն պիտի ընէ եւ բանակցութիւնները պիտի ընդհատուին :

×

ԽՐՈՒՇՉԵՎ Աւստրիոյ մէջ յայտարարած է .— «Պիտի ուզէի տարի, այնքան, որ տեսնէի կարմիր դրօշին ծածանումը բովանդակ աշխարհի վրայ» :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԿԸ ԽՕՍԻ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ "ՀԱՅ ՁԱՅՆ„ԷՆ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ԽԱՇՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Մարմարայի Նիւ Եորքի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ «Հայ Ձայն»ի վարչութիւնը հաճելի անակնկալ մը ըրած է Ամերիկահայութեան, տեսակցութիւն մը կազմակերպելով Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին հետ : «Հայ Ձայն»ի վարչութեան այս լայնախոհ ձեռնարկը անակնկալ մը եղած է եւ ընդհանուր գնահատանքի արժանացած է, կ'ըսէ «Մարմարա»յի թղթակիցը : Այս առթիւ ընկեր Յակոբ Խաշմանեան հարցումներ ըրած է Հայրապետին որ սիրով պատասխանած է : Տեսակցութիւնը առնըւած է ձայներիզի վրայ :

Ստորեւ Յակոբ Խաշմանեանի հարցումները եւ Կաթողիկոսին պատասխանները.

Հարցում.— Վեհափառ Տէր. «Հայ Ձայն»ը շատ ուրախ է, որ այսօր իր բազմահազար ունկնդիրներուն անունով կ'ողջունէ ձեզ : «Հայ Ձայն» ձեր մէջ կ'ողջունէ Ս. Էջմիածինը, խորհրդանիշը Հայուն խղճին եւ հաւատքին : Վեհափառ Տէր, շնորհակալ ենք, որ սիրով տրամադրեցիք ձեր սուղ ժամանակը եւ ուզեցիք Հայ Ձայնի ունկնդիրներուն տալ ձեր մտքերն ու տեսակէտները, ձեր ձայնովն ու բառերով : Տէր, անկախ հովուական այցելութիւն մը տալու պարագայէն, որո՞նք են այն կարեւոր եւ հիմնական պատճառները որոնք թելադրեցին ձեզ մինչեւ Ամերիկա գալ :

Վեհափառը.— Նախ թոյլ տուէք իմ ուրախութիւնը յայտնել, որ առիթ ունիմ «Հայ Ձայն»ի միջոցաւ իմ ողջոյնները եւ օրհնութիւնը բերելու բոլոր ունկնդիրներուն : Գոհ եմ ձեր արտայայտութիւններուն եւ զգացումներուն համար, հանդէպ բազմադարեան մեր Ս. Էջմիածնի եւ մեր ժողովուրդին :

«Մեր հիմնական նպատակն էր անշուշտ մեր այս հովուական այցելութեամբ օրհնութիւն եւ հոգեւոր մխիթարութիւն բերել ու բաշխել Հայ հաւատացեալ ժողովուրդին անխտիր : Սակայն մեր հովուական այցելութիւնը ունի այլ նպատակ. այն է, անձամբ մեր կենդանի ձայնով խօսիլ մեր ժողովուրդին եւ անոր սրտին, սիրոյ եւ միութեան մասին, մեր Ս. Եկեղեցիներու, մանաւանդ մեր վերջին 25 Ապրիլ կոնդակին ոգիով :

Հ.— Վեհափառ. այդ բոլորը անշուշտ շատ լաւ է. բայց մեր կեանքը խառնուած այնքան հարցեր կան եւ այդ հարցերը այնքան գործնական են, որ ընդհանուր տպաւորութիւնը այն էր թէ Դուք դրական բան մը պիտի ընէք այդ բոլորը եթէ ոչ վերջացնելու, գէթ այդ հարցերուն շուրջ հասկացողութիւն մը կայացնելու համար : Յատկանշական է որ Դուք հոս հասաք գրեթէ այն առեն, երբ կը հասնէր ձեր յիշած Ապրիլ 25ի կոնդակը : Աւելի բան մը կրնա՞ք ըսել :

Պ.— Ես լրիւ համաձայն եմ ձեզի հետ, որ մեր եկեղեցական կեանքին եւ տագնապին հետ կապուած կացութիւնները շատ բարդ են եւ անոնք հինէն կուգան, քանի մը տասնեակ տարիներու խռովքներու եւ ներքին ալեկոծումներու իբրեւ հետեւանք : Եւ ճիշդ այս պատճառաւ կը կարծեմ թէ հնարաւոր չըլլար գործնականին մէջ մէկ անգամէն վերացնել տագնապի այդ բոլոր պատճառները եւ այդ տագնապին արտայայտութիւնները : Մենք մեր 25 Ապրիլի կոնդակով առաջին մէկ կարեւոր գործնական քայլը կատարեցինք. սկզբնաւորութիւն մը կը նկատենք այս եւ Աստուածահաճոյ ու ազգաշէն սկզբնաւորութիւն մը : Մեզի կը մնայ քայլ առ քայլ հետապնդել յառաջդիմելու համար դէպի մեր իղձերուն իրականացումը : Այն է վերահաստատումը վերջնական կերպով համերաշխութեան եւ սիրոյ Միութեան մեր Եկեղեցիէն ներս : Մենք կը հաւատանք թէ այս ճանապարհի վրայ մեզ պիտի հասկնայ մեր հաւատացեալ ժողովուրդը, հասարակաց կարծիքը արտայայտող մեր կազմակերպութիւնները, հայ մամուլը եւ մասնաւորաբար կը յուսանք թէ մեր հոգին ճշմարտապէս պիտի հասկնան Անթիլիասի Աթոռին մեր եղբայրները : (Շար.)

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԿԻՒՐԵՂ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԱՆՈՒՆԸ ՊԻՏԻ ՅԻՇՈՒԻ

«Ժամանակ»էն կ'իմանանք թէ Յուլիս 1ին, Պոլսոյ բոլոր քահանայ հայրերը ժողով մը ունեցած են Պոլսոյ Պատրիարքին հետ : Խնդրոյ առարկայ եղած են Կրօն. Ժողովի վերակազմութիւնը եւ Երուսաղէմի պատրիարքի անուան յիշատակութիւնը :

Որոշուած է Յուլիս 3ի Կիրակիէն ըսկըսեալ պատարագի ընթացքին յիշել երջանկայիշատակ Կիւրեղ Պատրիարքի անունը ... ցնոր տնօրինութիւն :

ԿԻՒՐՍԷԼ Պոլիս հասած է ուր մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած է խմբագիրներուն եւ տնօրէններուն .— Մ. Նահանգները պէտք է բարձրացնեն իրենց օժանդակութիւնը» : Թուրքիոյ ղեկավարը աւելցուցած է .— «Օգնութեան շատ առաջարկներ ստացանք ուրիշներէ, բայց մենք կընախընտրենք ոՍՄերիկան օգնէ» : Կիւրսէլ խօսքն ուղղելով դրամատուներու տնօրէններու շեշտած է .— «Թուրքիոյ ելմտական եւ տնտեսական կացութիւնը եկերական է բայց ոչ յուսահատական» : Ամերիկայի դեսպանը եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը համաձայնութիւն մը ստորագրեցին ըստ որուն Ամերիկա մէկ միլիոն թրք. ոսկի կուտայ Թուրքիոյ իբրեւ նուէր :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆ

Պէյրութէն կը հեռաձայնեն թէ օդափոխութեան կայանի առաջին խումբը ողջամբ հասած է :

ԱՆԿՐՕՆ ՄՈՍԿՈՒԱՆ

ՓԱՍՏԵՐԸ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՎ

ԽՄԲ. Իտալացի լրագրողուհի Վանտա Կարոնսքա, որ Խորհրդ. Միութեան մշակոյթի նախարարութեան կողմէ Ռուսիա այցելելու հրաւիրուած էր, չգոհացաւ միայն այցելելով «տեսարժան» վայրերը: Այլ, ի դերեւ հանելով զինք «առաջնորդելու» պաշտօն ունեցող «ուղեցոյց»ին հսկողութիւնը, տեսաւ նաեւ բաներ որոնք ոչ միայն տեսարժան չէին, այլ եւ արգիլուած էին: Ան այցելեց նաեւ Լիթուանիա եւ Լաթվիա եւ վերադարձին, լոյս ընծայեց երկու նկարներ եւ անոնց հետ այս յօդուածը (զանց կ'առնենք նկարները):

Այսօր, սա երկու նկարներով, ի վիճակի եմ մերկացնելու համայնավարներուն այն ստապատիր յայտարարութիւնը թէ կրօնական բացարձակ ազատութիւն կը տիրէ Խորհրդ. Միութենէն ներս, ամէն կողմ:

Այդ նկարներն առի Խորհրդ. Միութեան մէկ կորսուած անկիւնին մէջ, որ Լիթուանիա կը կոչուի եւ մին էր Պալթեան այն երեք երկիրներէն, որոնք Ռուսիոյ կողմէ կլանուեցան 1940ին: Այդ պատկերները մեզի կը հասկցնեն ողբերգութիւն մը, ամէնէն տխմարներուն կողմէ իսկ ըմբռնելի: Ձախին կ'երեւի Վիլնայի մէկ կաթողիկէ եկեղեցիին ներքնամասը:

Ժամանակին Ս. Միքայէլի եկեղեցին էր ան: Այսօր, ալ չի ծառայեր կրօնական պաշտամունքի, այլ վերածուած է ցուցարանի մը, որուն մէջ Քրիստոսի խաչելութեան տեղը դրուած են լոգարաններ, լուացարաններ, եւայլն:

Այս սրբապղծութեան կը տրուի պաշտօնական սա բացատրութիւնը.

— Բնակչութիւնը ա՛լ եկեղեցի չի յաճախեր:

Այս բացատրութենէն ետք, աչք մը նետեցէք աջին գտնուող նկարին վրայ: Ան պերճախօս կերպով կը մերկացնէ համայնավար պաշտօնական բանբերներուն սուտը:

Այս նկարը կը ներկայացնէ հաւատացեալներու խումբ մը, որ եկեղեցիէն դուրս մնացած է, ներքնամասը ամբողջապէս լեցուած ըլլալով խուռն բազմութեամբ մը: Այս եկեղեցին կը կոչուի Ս. Նիքոլա եւ կը գտնուի, նմանապէս, Վիլնայի մէջ:

Այս երկու պատկերները հարազատ կերպով կը պատշաճին այն կացութեան, զոր հաստատեցի Պալթեան այլ երկրի մը՝ Լաթվիոյ մէջ:

ՍԱԴԱՅԵԼԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ...

Համայնավար իշխանութիւնները նախ եկեղեցիները կը փակեն, այն ամբաստանութեամբ թէ ալ չեն ծառայեր իրենց նպատակին: Յետոյ այդ եկեղեցիները կը սրբապղծուին եւ կը յատկացուին այլ նպատակներու:

Համայնավարները եկեղեցիները անյղանալի միջոցներու կը յատկացնեն, պարզապէս Աստուծոյ պատժական «անկարողութիւնը» ապացուցանելով՝ կրօնքը եւ կրօնականները ծիծաղելի կացուցանելու դիտաւորութեամբ:

Համայնավարները, սակայն, մէկ օրէն միւսը չեն յանդգնիր դիմելու այս միջոցին, որովհետեւ Պալթեան երկիրներուն բնակիչները խորապէս հաւատացեալ են:

Անոնք, իրենց այս ընթացքով, կը ձգտին նախ յուսահատութեան մղելու հաւատացեալները: Եւ այս առաջադրութեան մէջ յաջողելու համար՝ կը դիմեն սադայելական միջոցներու:

Կրօնական արարողութեանց իրենց կանոնաւոր մասնակցութիւնը բերող հաւատացեալները խնամքով կը «նշանուին» ոստիկանութեան կողմէ: Երբ անցնին արձանագրութեան մասնաւոր տոմարին մէջ, ենթակաները կը դառնան կասկածելի, աւելի ուշ հագնելու համար «վըտանգաւոր» վերադիրը:

Ուսանողական տարիքի մէջ գտնուող երախաներ, յաճախ հակառակ իրենց աշխատունակ ըլլալուն, անբացատրելի կերպով կը ձախողին քննութեանց մէջ: Բանուորները պաշտօնի բարձրացում կամ ամսականի յաւելում չեն ստանար եւ մէկ օրէն միւսը կրնան գործէ արձակուիլ:

Օտարականներ այս մանրամասնութիւնները չեն կրնար գիտնալ, որովհետեւ ընդհանրապէս իրենց տեղեկութիւնները կը ստանան պաշտօնական աղբիւրներէ, որոնք միշտ կը ստեն:

Օտարականները չեն կրնար նաեւ գիտնալ թէ եկեղեցիները ելեկտրական հոսանքը կը վճարեն չորս անգամ աւելի սուղ՝ քան պարզ կրպակները: Միւս բոլոր տուրքերը եւս չորս անգամ աւելի բարձր են, քան այլ վայրերու համար:

Այս է Մոսկուայի կամքը: Ու այդ կամքը տառացի կերպով կը գործադրուի կրօնական հարցերու յատուկ տնօրէններուն կողմէ:

ԽԱԶԱԿԱԲԱՐՈՑ ԲԱՐՔԵՐ...

Լիթուանիոյ կրօնական հարցերու տնօրէնն է Ժուսթաս Ռուկիէնիս, որ իր բոլոր կարելին ըրաւ, որպէսզի ես այս մանրամասնութեանց անտեղեակ մնամ: Բայց ձախողեցաւ: Վիլնայի մէջ իմ անձիս յատկացուած «ուղեցոյցիս» հսկողութենէն պրծելով է որ տեղեկացայ անոնց:

Այս փախուստիս ընթացքին երեւան հանեցի այլ եկեղեցիներ եւս, որոնք նոյն սրբապղծութեան ենթարկուած էին: Ս. Քազիմիրի եկեղեցին վերածուած էր մարզարանի, որուն մէջ մարզիկներ, կիսամերկ, այլազան խաղերու հետամուտ էին, երկսեռ: Այս եկեղեցիին պատկերը քաշեցի, սակայն անխոհեմութիւնը գործեցի ժապաւէնը ձգելու Ինթուրիսթի պանդոկի սենեակիս մէջ:

Հազիւ քանի մը ժամ բացակայեցայ: Վերադարձիս, ապշանքով հաստատեցի, թէ սենեակս խուզարկուած ու ժապաւէնները լոյսին ցուցադրուելով այրած էին: Բարեբախտաբար, աւելի ուշ շատ աւելի բծախնդիր եղայ ու յաջորդ ժապաւէնները ջանադրութեամբ թաքցուցի եւ յաջողեցայ Ռուսիայէն դուրս բերել:

Հարեւանցի կերպով պտոյտ մը կ'ունենայ այն տպաւորութիւնը, թէ պետութիւնը եկեղեցական գործերուն միջամուխ չըլլար բնաւ:

Քօնասի մէջ կայ դպրեվանք մը, Լիթուանացի եկեղեցականներու պատրաստութեան յատկացուած: Վաթսուն կղերիկոսներու համար տեղ նախատեսուած է հոն, սակայն թափուր է մեծ մասամբ:

— Կը տեսնէ՞ք, ըսաւ Ռուկիէնիս: Ասիկա կը հաստատէ թէ կրօնական ըմբռնումները ընկրկումի մէջ են Պալթեան երկիրներէն ներս:

Այլ է իրականութիւնը: Ոչ ոք կրն… դպրեվանք յաճախել, եթէ կրօնական հարցերու տնօրէնէն մասնաւոր արտօնութիւն մը ձեռք չձգէ: Արդ, այդ արտօնութիւնը այնքան դժուար է, որքան … դրախտ մտնելը: Եւ երբ արտօնութիւն կը շնորհուի, այդ կը նշանակէ թէ … շնորհեալը վստահելի … համայնավար … մըն է:

Այս բոլորով մէկտեղ, ի հեճուկս Կըրեմլինի, հաւատքը ամբողջապէս խարսխ…ուած է Պալթեան երկիրներու բնակիչներու հոգիներէն ներս:

Այս է վկայութիւնը, զոր ինծի … լաթուիացի պառաւ մը.

— Ռուսերը մեզմէ խլեցին մեր անկա…խութիւնը: Անոնք իրենց հակակշ…տակ կը պահեն մեր կերածը, հագուստ… երթեւեկը: Բայց, կայ բան մը, զոր ա…նոնք պիտի չկարենան պոկել մեր հոգի…ներէն: Այդ մեր հաւատքն է:

«ՏԷՐ ՓԻՓԸ…

ԱԶԳԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԻՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգերու Թատրոնի (Սարա — Պերնար) բեմին վրայ, երկու գիշեր յաջորդաբար, Անգարայի Թուրք պետական թատրոնի դերասանախումբը ներկայացուց Սոփոկլէսի «Եդիպոս Արքայ»ն եւ Թուրք նորագոյն թատերագիր՝ Օրհան Ասենայի պատմական մէկ ողբերգութիւնը՝ «Սուլթանուհի Հիւրրէմ»:

«Եդիպոս Արքայ»ի նիւթը ծանօթ է: Սոփոկլէսի այս պատմադիցաբանական ողբերգութիւնը կը պատկերացնէ Թեպէի թագաւոր Լայոսի եւ իր որդւոյն՝ Եդիպոսի միջեւ տեղի ունեցած եղերական դրուագը, ուր գուշակութիւններու նախասահմանութեամբ, դէպքերը այնպէս մը կը դասաւորուին՝ որ Եդիպոս կը սպաննէ իր հայրը՝ Լայոս թագաւորը, կը դառնայ Կորնթոսի թագաւոր եւ անգիտակցաբար կ'ամուսնանայ իր մօր՝ այրի թագուհի Ժոգաստին հետ եւ անկէ կ'ունենայ աղջիկ մը՝ Անթիկոն: Դարձեալ գուշակներն են որ երեւան կը հանեն ճշմարտութիւնը: Ժոգաստ տեղեկանալով իրականութեան անձնասպան կ'ըլլայ, իսկ Եդիպոս՝ քաւելու համար իր գործած աններելի մեղքը, կը հանէ իր աչքերը, կը հեռանայ Թեպէէն՝ առաջնորդուած իր աղջիկէն՝ Անթիկոնէն:

«Սուլթանուհի Հիւրրէմ»ի նիւթը առնուած է օսմանեան կայսրութեան պատմութեան նշանաւոր վեհապետներէն՝ Սուլթան Սիւլէյմանի շրջանէն, որ ժամանակակից է եղած Շառլ Քենթի եւ Ֆըրանսայի թագաւոր՝ Ֆրանսուա Ա.ի: Սուլթան Սիւլէյմանի սիրեցեալ զաւակը՝ թագաժառանգ իշխան Մուսթաֆան արքունի սադրանքներու հետեւանքով կը սպաննուի Սուլթանուհի Հիւրրէմի գլխաւորութեամբ սարքուած դաւադրութեան մը ընթացքին:

Թուրք հեղինակը, սակայն, Ֆրանսական դասական ողբերգութեանց ակնաւոր հեղինակներու շարքին ունեցած դիրքը կանխող հանճարեղ Ռասինը, … 1672ին տուած է «Պայազէտ»ը, որ գրեթէ նոյն նիւթը կը շօշափէ ինչ որ «Սուլթանուհի Հիւրրէմ»ը, սա տարբերութեամբ որ հոն՝ Սիւլէյմանը փոխուած է Պայազէտի եւ Սուլթանուհի Հիւրրէմ՝ Ռոքսանի:

Աւելորդ է ըսել, որ Թուրք հեղինակին գործը փարսախներով հեռու է մեծանուն Ռասինի երկին գեղարուեստական ու գրական հոյակապ կառուցուածքէն: Ռասինի երկին մէջ, հակառակ նիւթին արեւելեան բոյրին, ամէն բան կ'անցնի եւրոպական նրբաճաշակ ու բարեկիրթ … ջանակի մը մէջ: Ողբերգութիւնը, որքան ալ մահասարսուռ կամ խուժդուժ, համեմուած է մարդկայնական նրբազգացութեամբ եւ ազնուութեամբ: Ընդհակառակն, Թուրք հեղինակին հրամցուցած ողբերգութիւնը կը կրէ ընդգծուած … կանիշը մռայլ ու դաժան, … սարսռազդեցիկ ոճրային գործողութեան մը եւ կարծես հայելին է Թուրք ցեղի առհաւական ոճրածին նկարագրին…

Թուրք թատերախումբը սպասուած (… աւելի ճիշդը իրենց յուսացած) յաջողութիւնը չգտաւ Ֆրանսական հասարակութեան եւ մամուլին կողմէ:

«Եդիպոս Արքայ»ի մասին եղած քննադատութիւնները նպաստաւոր չեղան Թուրք դերասաններուն համար:

Ըստ «Փարի — Ժուռ»ի թատերական քննադատին, Անգարայի պետական թատերախումբը նորութիւն մը չկրցաւ բերել: Անոնց ներկայացուցած «Եդիպոս Արքայ»ն, միշտ ըստ նոյն քննադատին…

ԵՍ ԵՒ ՆԱ

Ես չմերժեցի: Այդ օրը առանձնապէս զբաղուած չէի: Աւարտածս յանձնել էի դպրոցի ամբիոնին եւ ուզում էի պետական քննութիւնների նախապատրաստման նախօրէին երկու օրով թարմացնել միտքս: Գնացի: Ամփիթատրոն յիշեցնող լսարանում նստել էին գծագրութեան եւ քանդակագործութեան համալսարանի ուսանողները: Շուտով բացուեց փոքրիկ բեմի կապտաթոյր վարագոյրը: Բեմահարթակի վրայ կանգնած էր կիսամերկ մի գեղեցիկ աղջիկ: Սկզբում ինձ թուաց, թէ դա արձան է: Ես ակամայից յիշեցի Վեներէի չքնաղակերտ անդրին, որ տեսել էի մի միայն գրքերի մէջ: Բայց բեմի վրայ կանգնածը Վեներան չէր: Նա արձան էլ չէր, այլ իսկական մարդ: Ես տեսնում էի, թէ նա ինչպէս է շարժում իր արտեւանունքները: Ես ամօթից կախեցի գլուխս: Ամբողջ դէմքիցս ասես քրտինք էր ծորում: Նստարանի վրայ գլուխ հակած սկսեցի տանջել ուղեղս ինձ համար տարօրինակ զգացումների ճնշման տակ: Ինչքան անամօթ աղջիկներ կան աշխարհում, մտածում էի ես: Տես, ոնց էլ կանգնել է բեմում եւ ժպտում է: Մի անգամ էլ նայեցի բեմի կողմը, համոզուելու համար, որ այնտեղ կանգնածը մսից ու արիւնից կազմուած իսկական աղջիկ է, եւ անհանգիստ շարժուեցի տեղում:

Կողքիս նստած Անահիտը, որ զբաղուած էր Պլաստիլինից փոքրիկ արձան պատրաստելով, նկատեց այդ շարժումը թեքուելով դէպի ինձ, ցուցամատը դրեց շրթունքներին՝ հասկացնելով, որ այստեղ պահանջւում է խիստ լռութիւն: Ես Մեղաւորի պէս գլխով համաձայնեցի Անահիտի հետ եւ հայեացքս սկսեցի պտտել ամբողջ լսարանով մէկ: Ապագայ քանդակագործները նստարանների վրայ թափած պլաստիլինից ու կաւից արձաններ էին սարքում եւ շուտ շուտ նայում բեմի աղջկայ կողմը: Թղթերի վրայ, առանց պլաստիլինի ու կաւի, նոյնն էին անում նաեւ գծագրողները: Այ, քեզ դասախօսութիւն: Ուրեմն այս կիսամերկ աղջիկը փոխարինում է դասախօսին: Եւ սա կոչւում է գործնական դաս:

Մինչդեռ ես պատրաստւում էի դուրս գալ լսարանից, բոլորովին այնտեղ ոտք չդնելու մտադրութեամբ, գծագրութեան համալսարանի մի քանի ուսանողներ մօտեցան ինձ եւ սկսեցին ցոյց տալ իրենց նկարները: Ամէն մէկը աշխատել է տալ բեմի վրայ կանգնած աղջկայ մարմնի մի բնորոշ կողմը:

— Սա ձեզ դո՞ւր է գալիս, — մի մեծ ստուարաթուղթ իմ առջեւ փռելով ասաց մի ուսանող:

Առանց նայելու, թէ ինչպէս է կատարուած նկարը, ես պատասխանեցի նրան.—

— Շատ լաւ էք նկարել, ձեզ յաջողուել է պահել ցայտունը…

Քիչ յետոյ վարագոյրը նորից բարձրացաւ: Փոքրիկ բեմում այս անգամ կանգնել էր մի կիսամերկ տղամարդ: Ես սկսեցի խորհել իմ եւ Անահիտի մասին: Ահա թէ ինչպէս բարձրագոյն կրթութիւն է ստանում Անահիտը.

Ասես ինչ որ բան փուլ եկաւ իմ սրտում: Կարծես թէ ես լսեցի իմ վարդագոյն երազանքների ամրոցի փլուզումը.

Համալսարանից դուրս գալով՝ ես Անահիտի հետ քայլեցի շշմածի պէս: Նա խօսում էր այն մասին, թէ ինչպէս է քանդակել ինքը կնոջ պարանոցը, իսկ ես մտածում էի, թէ ճակատագիրն ինչու է մէկ ուրիշի փոխարէն Անահիտին հանդիպեցրել ինձ:

Անցաւ մի քանի օր: Ես ուզում էի լրջօրէն խօսել նրա հետ: Առիթն իրեն ըստ պատեհեցնել չտուեց: Մի անգամ փողոցով քայլելիս, Անահիտը հրեց արմունկս, իմ ուշադրութիւնը հրաւիրելով դիմացից եկող մի բարձրահասակ տղամարդու վրայ:

— Տես, թէ ինչքան ցայտուն ու ինքնատիպ կզակ ունի նա:

Ես այլեւս չհամբերեցի:

— Պարզապէս զարմանալի է, — … ես:

— Ի՞նչն է զարմանալի:

— Այն, որ փողոցով քայլում ես … հետ եւ բարեմասնութիւններ … ուրիշների մօտ:

— Դա մասնագիտական հետաքրքրութիւն է եւ միայն այդքան:

— Ես տանել չեմ կարող այդպիսի … տաքրքրութիւնը:

Անահիտը զուարթ ծիծաղեց:

— Ինչո՞ւ ես ծիծաղում, — … հարցրի ես:

Նա թէքուեց եւ փսփսաց … տակ:

— Ուրեմն դու սիրում ես ինձ, … րո՞ւմ ես այնպէս, ինչպէս ես էի … զում:

— Ինչի՞ց կռահեցիր դա:

— Դու խանդում ես:

— Ես շատ բաներ ունեմ քեզ … Անահիտ, — ասես ինքս ինձ … բաստելով պատասխանատու … սացի ես:

— Ես լսում եմ, իմ լաւ Օթելլօ:

— Քո ընտրած մասնագիտութիւնը … դուր չի գալիս… Չեմ կարող … պէտք է վերջ տալ մեր այս … թեանը:

դարդ եւ մանաւանդ անյաջող մէկ վէրարտադրութիւնը եղաւ Մունէ – Սիւլլի (ֆրանսական բեմերու ամէնէն յաջող Եդիպոսը) օրերուն ներկայացուած «Եդիպոս»ին:

Եւ քննադատը հետեւեալ տողերով կ'եզրակացնէ իր կարծիքը.—

«...վերջապէս, մեր գիտցածին վրայ նոր բան մը չսորվեցանք : Ի՞նչ որ սակայն տեսանք իբրեւ նորութիւն, ատիկա այն ճշմարիտ վայրագութիւնն էր որ կար թուրք դերակատարներուն քով : Եւ սակայն, 1960ին, մեր ճաշակներուն նժարը աւելի շուտ կը ծռի դէպի մարդկայնացած, նրբացած ողբերգական արուեստին: Այս ուղղութեամբ, նոր անիմատէօրները, Բլլան անունք Ֆրանսացի կամ օտար, հետզհետէ կը ջանան քարոզիչները դառնալ ողբերգութիւնը բնականութեան մէջ մտցնելու նորագոյն գաղափարին: Մենք տեսանք, սակայն, որ Թուրք մեկնաբանողները չեն հաւատար բնականութեան առաքինութեան ...: Իրենց աւանդապաշտութիւնը թերեւս փրկուի՝ հինաւուրց Հելլադայի վիլատակներու մեծութեան մէջ ..»:

Գալով «Սուլթանուհի Հիւրրէմ»ի բեմադրութեան եւ դերակատարութեան, քննադատները ցոյց կուտան նոյնպէս ժուժկալ խանդավառութիւն մը եւ իբրեւ միակ նորութիւն եւ արժէք անոր մէջ կը գտնեն Սուլթանուհի Հիւրրէմի դերակատար Թրքուհիին «հոլանի կուրծքն ու արքինի հասակը ...»:

Մէկ խօսքով, ինչպէս Ազգերու Թատրոնի այս եօթներորդ Թատերաշրջանին ելոյթներէն շատերը, Անգարայի Թուրք դերասաններուն համար ալ կրնանք ըսել թէ՝ «Ծնաւ մուկն չնչին ...»:

×

Եւ սակայն, մեզի Հայերուս համար, Թուրք դերասաններուն Փարիզեան զոյգ ներկայացումները կը բանան զատ խորհրդածութիւններու շարան մը:

Կը տարուինք խորհելու, եւ իրաւացի, թէ արդեօք Թուրք Թատերախումբին համար վատ կամ լաւ կարծիք յայտնող Եւրոպացի Թատերական քննադատները գաղափար ունի՞ն թէ այս մարդոց Թատրոնը մենք՝ Հայերս հիմնած ենք :

Գիտե՞ն արդեօք, որ երբ այս մարդոց երկիրը կը տուայտէր խաւարակոտ բռնակալութեան մը ճիրաններուն մէջ, երբ դէպի Գեղեցիկն ու Ճշմարիտը որեւէ խոյանք կը պատժուէր մահով, երբ տակաւին Թատրոնի գաղափարը ծնած չէր հոն եւ միայն օրթա – օյինին կը տիրէր ափ մը խիզախ ու յանդուգն հայորդիներ, արհամարհելով ամէն տեսակ խոչընդոտ, նոյնիսկ ի գին իրենց կեանքին, հիմնեցին Թուրք Թատրոնը եւ ուղղակի պատճառ դարձան որ այսօր, քսաններորդ դարու այս լոյսին մէջ եւ աշխարհի լուսաւոր այս քաղաքին՝ Փարիզի մէջ թուրք դերասանները բեմ ելլելու պատիւին արժանանան ... :

Յակոբ Վարդովեան, Թովմաս Ֆասուլեաճեան, Ստեփան Էքշեան, Սերովբէ Պէնկլեան, Ալիքսանեան, Մարտիրոս Մընակեան եւ տակաւին շատ շատե՛ր:

Առնցմէ ետք, նոյնիսկ իրենց համբաւոր Տար – իւլ – Պէտայինն հայ դերասան – դերասանուհիներու ուսերուն էր յենած: Վկայ՝ Էլիզ Պինէմէճեանը, որ տարիներով այդ խումբին գլխաւոր ու միակ կանացի անփոխարինելի ուժը հանդիսացաւ:

Իրենց առաջին շարժանկարային ժապաւէնին հերոս – դերակատարը դարձեալ Հայ մըն էր՝ անզուգական Վահրամ Փափազեանը, շրջապատուած մեծամասնութեամբ հայ դերակատարներով :

Կը յիշեմ: Երբ 1920ին Մարտիրոս Մընակեան մահացաւ, Բերայի Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին մէջ կատարուած անոր յուղարկաւորութեան օրը, Թուրք դերասան մը (Պիւրհանէտտին) խօսեցաւ դամբանական մը եւ արտասանեց հետեւեալ բառերը.

«... Մնակեան էֆէնտի էրմէնի միլլէթինին եարատընը զէքիասընը թիւրքլէրէ հիրա էթտի»: (Մարտիրոս Մնակեան հայ ժողովուրդին ստեղծագործող միտքը Թուրքերուն նուիրեց):

Եւ դարձեալ, կը հարցնենք, թէ այսօր, Սառա – Պեռնարի բեմին վրայ ելլող Թուրք նոր սերունդին պատկանող դերասանները գիտե՞ն որ զիրենք ազգային թատրոնով մը օժտող հայ ժողովուրդը, իբրեւ երախտագիտութեան ցոյց, անինիտել ուզեցին ...

Ուզեցին, եւ սակայն չյաջողեցան : Որովհետեւ հայ ժողովուրդին «ստեղծագործ միտքը» միշտ ճառագայթած է ու կը ճառագայթէ հիմա ալ աշխարհի չորս ծագերուն, մանաւանդ Գեղեցիկին, Բարիին ու Ճշմարիտին ճամբաներուն վրայ:

Մինչդեռ իրենք, Թուրքերը, անգամ մը եւս ապացոյց տուին թէ՝ «զուռնատան փէշրէֆ չըգմազ ...»:

Զուռնայէն՝ մեղեդի դուրս չի գար ...

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԴՊՐՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՏԷՍԻՆ.— Տարի մըն ալ բոլորեց Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի Ազգային դպրոցը: Այդ մէկ տարուան ընթացքին արդեօ՞ք դպրոցը յառաջդիմեց: Դաստիարակչական տեսակէտով բաւարար էր արդինքը : Սակայն դժբախտաբար տարուէ տարի նահանջ մը կ'արձանագրէ աշակերտութեան թիւը : Ատոր գլխաւոր պատճառը ծնողքներու անտարբերութիւնն է: Դպրոցին կրթական մարմինը քաջալերելու համար ծնողքները, դասաւանդութիւնները ձրի յայտարարած էր: Բայց այդ քայլն ալ որոշ արդինք մը չտուաւ :

Յունիս 26ին, կիրակի կէսօրէ ետքը, տեղի ունեցաւ դպրոցին ամավերջի հանդէսը, Հ. Ց. Դ. Տան մէջ, նախաձեռնութեամբ դպրոցին Կրթ. Մարմնին եւ հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին:

Առաջին առթիւ մեր ուշադրութիւնը գրաւեց աշակերտութեան զգալի նուազումը: Երկրորդ պարագան՝ ներկաներուն ողբալի քանակութիւնն էր, որ պատիւ չէր բերեր մեր գաղութին :

Իզուր փնտռեցինք նաեւ դպրոցին նախկին սան – սանուհիները, որոնք պէտք է նեցուկ կանգնէին դպրոցին եւ որոնց անտարբերութիւնը երախտագիտութեան պակասի մը պէտք է վերագրել միայն :

Իսկ ծնողքներու ընթացքը դատապարտելի է եւ զիրենք մեղսակից կը դարձնէ իրենց զաւակներուն մայրենի լեզուին ուսուցման հանդէպ ցոյց տուած դժկամակութեան :

Եթէ Թուրքին վայրագութիւններէն փրկուեցանք եւ եկանք օտար հորիզոններ մեր ազգային գոյութիւնը շարունակելու համար, այժմ հետզհետէ սկսած ենք համակերպիլ ճերմակ ջարդին, մեր մատաղ սերունդը զոհ տալով անոր մահացու հարուածներուն: Ի վերջոյ ազգի մը բեկորնե՞րն ենք թէ ձուլածոյ նիւթ, յարմար՝ ամէն կաղապարի :

Հանդէսը բացուեցաւ աշակերտութեան քանի մը խմբերգներով, որոնք եթէ քիչ մը աններդաշնակ էին, սակայն դարձեալ հաճոյքով ունկնդրուեցան, քանի որ մեր երեխաներն էին երգողները :

Յետոյ սկսան արտասանութիւնները՝ փոքրերէն մինչեւ պարմանիները, առոյգ ու սահուն: Ուսուցիչ Պ. Թրադոշ խօսքը ուղղելով ներկաներուն բաւական երկար կանգ առաւ լեզուին ու դպրոցին կարեւոր դերին վրայ, իբրեւ կարեւոր ազդակներ՝ ազգի մը զաւակներուն ազգային նկարագրի բնորոշման: Մանաւանդ շեշտեց առոնց հրամայական պահանջը, այսօր՝ աւելի քան երբեք, այս հիւրընկալ միջավայրին մէջ: Անհրաժեշտ նկատեց մեր մտահոգութեան գլխաւոր առարկան դարձնել այլասերման վտանգը, հսկելով նորահաս սերունդին ազգային դաստիարակութեան վրայ:

Միջնարարին Կրթ. Մարմնի կողմէ կատարուեցաւ տարեկան նիւթական հաշուետուութիւնը: Կարդացուեցաւ նաեւ նուիրատուներու ցանկը :

Գաղութէն հանգանակուած է 1050 Ն. Ֆ.:

Կիւլպէնկեան Հաստատութենէն այս տարի ստացուած է երեք հարիւր Ն. Ֆ.ի նպաստ մը: Ցանկալի էր որ տեւական դառնար այդ նպաստը :

Տեղւոյս Կրօնական Ընկերակցութիւնը օժանդակած է ութսուն Ն. Ֆ.ով : Իսկ Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը նուիրած է յիսուն Ն. Ֆ.: Ինչպէս նախորդ տարիներ, այս տարի ալ տեղւոյս ազգայիններէն Պ. Նուրիջանեան դպրոցին նուիրած է հարիւր Ն. Ֆ.:

Հանդէսին երկրորդ բաժինը սկսաւ երեք պատկերներու ներկայացումով : Առաջինը՝ «Ձկնիկը», որ հեքեաթային ու բարոյալից պատկեր մըն էր: Երկրորդը՝ «Շփոթ ծառան», որ զաւեշտական իր կառուցուածքով՝ կուշտ ու կուռ խնդացուց բոլորը: Վերջապէս, երրորդ պատկերը՝ գաղափարապաշտ վարժուհին, որ հայրենասիրական երանգներով՝ իմաստալից ու զուարթ պատկեր մըն էր:

Բոլոր դերակատարներն ալ, փոքրերէն մինչեւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի տղաքը, լաւագոյնս կատարեցին իրենց դերերը, ջերմօրէն գնահատուեցան ու խլեցին ծափեր :

Այս բոլոր պատկերները հեղինակութիւնն էին ուսուցիչ Պ. Թրադոշի ու կատարուեցան իր ղեկավարութեամբ : Պ. Թրադոշ աշխատած էր խնամքով ու ճաշակով, ներկայացնելու այդ պատկերները ու կարելի եղած չափով վարժեցուցած էր դերակատարները:

Անունները յիշելը աւելորդ նկատեցի չխճողելու համար թղթակցութիւնը: Անշուշտ ներողամիտ կ'ըլլան ծնողքները :

Դերակատարներուն շուրջպարով վերջ գտաւ հանդէսը :

Գ. Պ.

×

ՉԱՐՍԱՆՃԱՔՑԻՆԵՐՈՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Յունիս 26ին տեղի ունեցաւ Համա – Չարսանճաքի Հայր. Միութեան Պոմոն – Մարսէյլ մասնաճիւղին դաշտապարահանդէսը ընդարձակ եւ օդասուն պարտէզի մը մէջ :

Հակառակ օդին աննպաստ ըլլալուն, Միութեանս հաւատարիմ, բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ գտնուիլ, քաջալերելու համար մասնաճիւղիս տարեկան ձեռնարկը :

Հայրենակից Խ. Նալպանտեան քանի մը խօսքով կատարեց հանդէսին բացումը :

Հանդէսի փայլը աւելցնելու համար իր սիրայօժար բարոյական աջակցութիւնը բերած էր Տիկին Սոնա Թորոսեան իր սան եւ սանուհիներով, որոնք կարգաւ արտասանեցին ու երգեցին :

Փոքրիկն Պ. Նորոյեան խիստ յաջող կերպով արտասանեց «Քաջն Վարդանը»: Փոքրիկն Աւագ Աստուրեան արտասանեց «Հայոց լեզուն»: Օր. Ա. Կիւրեան արտասանեց «Տաղ հայ լեզուին»: Իսկ Օր. Պէատրիս Պալըքճեան երգեց «Հայրենիք իմ սրտում» եւ «Երեւան», եւ արժանացաւ կրկնակ ծափահարութեանց: Տիկին Սոնա Թորոսեանի ղեկավարութեամբ տեղի ունեցաւ խիստ քրքջալից զաւեշտ մը, «Գիւղացին ու քաղաքացին» :

Դերերը մեծ յաջողութեամբ կատարեցին Օր. Ա. Կիւրինեան եւ Է. Վարդապետեան :

Գեղարուեստական բաժինը վերջ գտաւ հայկական պարով մը, հայկական տարազով :

Հայրենակից Հ. Աւետիսեան իր կատակաբանութեամբ եւ իր երգերով զուարճացուց բոլոր հանդիսականները:

Գեղարուեստական բաժնէն ետք խօսք առնուեցաւ օրուան բանախօս Մ. Թաշճեանի, որ փայլուն կերպով բացատրեց Միութեանս գործունէութիւնը, ըլլայ ազգային թէ հայրենակցական գետնի վրայ եւ կոչ ուղղեց Մարսէյլի Չարսանճաքցիներուն որ մասնակցին Պոմոն – Մարսէյլ մասնաճիւղին :

Ութիօ – Ալքաղ իր երգերով ու պարերգներով մեծ վայելք պատճառեց մինչեւ երեկոյեան ժամը ութ :

ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

×

Մի ամբողջ շաբաթ մենք չհանդիպեցինք իրար: Ես ուզում էի հաշտուել իմ անյաջող սիրոյ նման վախճանի հետ : Ձգտում էի բոլոր կողմերով արդարացնել ինձ : Միայն ինձ: Ես չէի զգում, որ ինչքան շատ եմ մտածում միայն իմ մասին, այնքան դժուարանում եմ ճանաչել ինքս ինձ: Չէ, ասում էի ես ինձ, չի կարող պատահել որ Անահիտը լաւ աղջիկ լինի : Միթէ՞ աղջիկը առաջինը կը խոստովանի իր սէրը: Չէ՞ որ գրքերում պատմւում է որ աղջիկները տղաների խոստովանութիւնից յետոյ էլ, շատ երկար ժամանակ երկնչում են ասել այդ թանկագին բառը: Իսկ Անահիտը շտապեց էլ, որ ես որեւէ բան ասեմ, թեթեւսոլիկը :

Շուտով համոզուեցի ես ինձ : Իսկ ո՞վ է սիրոյ մէջ առաջինը խոստովանողի պարտադիր մենաշնորհը տղամարդու՛ն բաշխել : Չէ՞ որ դա յետամնացութիւն է: Իսկ ինչը կը տուժի, եթէ առաջինը խոստովանի աղջիկը, ո՞ւմ նաւեր կը խորտակուին ծովում : Իսկ կիսամերկ այս – մարդկանց նայե՞լը, — յանկարծ ըմբոստանում էի ես, եւ իսկոյն էլ պատասխանում այդ հարցին :

Ես սկսեցի կարօտել Անահիտին, ամբողջ էութեամբ շտապում էի նրան տեսնել, բայց չգիտէի, թէ ինչպէս անեմ դա: Կարծես թէ ես սպասում էի, որ առաջինը նա գար ներողութիւն խնդրեր : Բայց իր ո՞ր մեղքի համար պէտք է նա ներողութիւն խնդրէր: Չէ՞ որ անախորժութեան հեղինակը ես էի :

Եւ մարտեան մի օր ես վազեցի դէպի գեղարուեստական համալսարանը : Շէնքի դիմացի փոքրիկ պուրակին յարող մայթի վրայ սկսեցի անցուդարձ անել եւ շատ շատ նայել համալսարան մտնող ու դուրս եկող մարդկանց դէմքերին : Ձիւնախառն անձրեւ էր գալիս, բայց ես յամառութեամբ քայլում էի լպրծուն մայթի վրայ, առանց ուշադրութիւն դարձնելու ծոծրակիս վրայով դէպի մէջքս սողոսկող ջրի շիթերին :

Ահա մուտքի մօտ երեւաց Անահիտը : Նա տեսաւ ինձ, այդ զգացի ես: Մի պահ կանգ առաւ եւ քայլեց դէպի ինձ :

Մօտեցաւ :

Դէմքին մեղմ ժպիտ կար :

— Դու իսկապէս որ խենթ ես... Ես այդպէս էլ գիտէի, — շշնջաց Անահիտը, ամուր – ամուր սեղմելով ձեռքս :

ՀԱՅԿ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

(9 եւ վերջ)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Յունիս 21ին յուշ – երեկոյ մը տեղի ունեցած է, նուիրուած Սողոմոն Թէհլիրեանի: Նախագահած է ընկեր Դ. Դանիէլեան, ողբացեալին յիշատակը ոգեկոչած են Սօս – Վանի, Մինաս Թէօլէօլեան եւ Կ. Փօլատեան :

ԱԹԷՆՔԻ Քոքինիոյ եւ Ֆիքսի մէջ դասախօսութիւններ տուած է «Ասպարէզ»ի խմբագիրը՝ ընկեր Ա. Ամուրեան, «Հայ ժողովուրդի անկախութեան իրաւունքը նիւթին շուրջ»: Ընկեր Ամուրեան Յունաստան այցելած է Պարսկաստանէն Ամերիկա իր վերադարձի ճամբուն վրայ :

ԳԱՀԻՐԷ հասած է Կ. Փօլատեան, Յունաստանէն ետք ուր բանախօսած էր Մայիս 28ի առթիւ եւ դասախօսութեանց շարք մը տուած էր ազգային եւ գրական նիւթերու շուրջ :

ԱՅՆՃԱՐԻ մէջ (Լիբանան), Յունիս 19ին տեղի ունեցած է Ազգ. «Յառաջ» վարժարանին ամավերջի հանդէսը: Հոգաբարձութեան ատենադպիրը կարդացած է տեղեկագիրը: Վարժարանը ունի 220 արձանագրուած աշակերտներ, առաւել մանկապարտէզի 20 – 30 փոքրիկները :

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայկ. Ակումբին մէջ Յունիս 18էն 22 տեղի ունեցած է Փարիզահայ նկարիչ Ժերանեանի ցուցահանդէսը: Ծանօթ արուեստագէտին գործերը մեծ յաջողութիւն գտած են պարսկահայ շրջանակներուն մէջ:

ՌԵՇՏԻ մէջ (Պարսկաստան) մեռած է գրագէտ եւ բանասէր Արամ Երեմեան :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Սիրոյ խօսքերը համրիչի հատիկներուն կը նմանին: Երբ առաջինը սահի՝ միւս բոլորը կը սահին ետեւէն:

Ճափոնական

Ով որ իր գաւազանին կը մեղքնայ՝ իր զաւակը չի սիրեր :

Հրէական

Աշխարհ եկած վայրկեանէդ քու դէմ կը գտնուի սանդուխ մը՝ որուն վրայ ելլելը քեզմէ կախում ունի :

Պարսկական

ԴԱՇՏԱ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Բզլի Հայրենակցական Միութեան կողմէ։

Սէն Լու Կրան Փէնի Զուխաճեանի ագարակը։

Այս Կիրակի ամբողջ օրը։

Կը նախագահէ՝ Ս. ԳԼՃԵԱՆ

Զեկոյց գործունէութեան շուրջ Վ. Ծարայեանի (միութեանս սանը աւարտած Փարիզի Ս. Մուրատեան վարժարանը)։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Հայկական պարեր ու նուագ, Թորգոմ եւ որդին։

Բարձրախօս՝ «ԹԷԼԷՖՈՒՆ» (Թօնուրեան)։

Կը մասնակցին հայ արենուշները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդս կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի առաւօտ, Հայ գրերու հնարիչ Ս. Սահակ – Մեսրոպի տօնի, ինչպէս նաեւ Թաղիս համանուն եկեղեցւոյ շինութեան եւ անուանակոչութեան 31րդ տարեդարձի առթիւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, եկեղեցւոյս գպրոցի սրահին եւ երիցատան շինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս սատարող համայն թաղեցիներու ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ։

Այս առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ, Ժընեւի հովուոր հովիւ հոգեշնորհ՝ Տէր Օշին վարդ. Նիկոլեան։ Կը հրաւիրուին Սէն Ժերոմի եւ Մարսիլիոյ հաւատացեալ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ սոյն հանդիսաւոր արարողութեանց ունկնդրելու պատարագիչ հօր հոգեշունչ քարոզը եւ յարգելու հանուր ննջեցելոց քաղցր յիշատակը։

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

10 ՅՈՒԼԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 11 – 21, ԼԸ ԲԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ։

Ի նպաստ բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին։

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին։

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով։

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր։

Հաղորդակց. միջոցներ.— Շոգեկառք կառ Սէն Լազարէն, Սէն – Ժէրմէն – անլէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Բէքի)։

Օթօպիւս 258 Փօն տը Նէօյի, իջնել էրմիթաժի կայքը։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Պապրճեան ՀՕՄ.ի յիսնամեակին առթիւ 15 Ն. Ֆ. կը նուիրեն։

×

Տէր եւ Տիկին Ալպալպ Պարսամեան իրենց ծնողաց՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ Վարվառ Թումայեանի մահուան առթիւ՝ քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վահան Փափազեանի մահուան առթիւ Տիկին Մ. Ս. Քոչարեան 15 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ս. Թէհլիրեան սրահին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ քսան Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջանն է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը։

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ։

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը։

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախքն է՝ 2·50 Ն. Ֆ., կանխաւ վճարելի։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ։

Տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 10ին, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Կապիյոնի սրճարանին վեզատեսիլ պարտէզին մէջ։ Գեղարուեստական բաժին։

Հայկական նուագ ու երգեր բարձրախօսով։

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով։

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ Լիոնի Հայութիւնը։

Կը խնդրուի չխաչաձեւել այս ձեռնարկը։ Անձրեւի պարագային ապահով վայր։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Օգնութեան Յանձնաժողովը կը խնդրէ յատկապէս այն ազգայիններէն որոնք նուիրատուս ստացած են բարեհաճին փոխարժէքը ղրկել կամ հաշիններու կանոնաւորութեան համար, վերադարձնել նուիրատոմսերը անոնց կցելով իրենց անունը եւ հասցէն։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Տէսինի Համախարբերդցիական Միութեան։

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ ուշ ատեն, Տէսինի Թորոսեանի «Սեւան» զովասուն պարտէզին մէջ։

Առատ կեր ու խում

Զովացուցիչ ըմպելիներ

ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

Դիւրամատչելի գիներով։

Պիտի ըլլան նաեւ երգեր, արտասանութիւններ, պարեր, արեւելեան եւ եւրոպական նուագ։

Շարք մը հետաքրքրական եւ շատ հաճելի անակնկալներ։

Հասոյթին նպատակն է օգնել Միութեանս կարօտ հայրենակիցներուն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Ս. Սահակ – Մեսրոպի տօնին կապուած ամէն տարուան թուականով՝ մանաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցիին հիմնադիր – բարերար ողբ. Ասպետ Վահան Խորասանճեանի եւ իր գերդաստանին ննջեցեալներուն յիշատակին։ Մարսէյլի գաղութը կը հրաւիրուի մասնակցիլ յարգանքի այս տուրքին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ալբիւր Սերոբ – Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի։

Տեղի կ՚ունենայ այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Ալֆորվիլի Ժիւսթիս տը Փէի սրահը, Մէրի տ՚Ալֆորվիլ։

Կը նախագահէ ԿԱՐՕ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

«Մեր Ազգային իտէալներուն» շուրջ։

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՍԱԽՕՐԵԱՆ (ֆրանսերէն)

եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (հայերէն)

Մուտքը ազատ է։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւանդի Իսէի խումբին եւ Զաւարեան կոմիտէին կողմէ։

10 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Մէօտոնի պաղ աղբիւրին մօտ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ։ ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ԽԱՂԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ։ ՊԻՒՖԷ։

Հասոյթը՝ Ս. Թէհլիրեան սրահին։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

—

1960 · 1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները.—

Ա) Տարրական Զափագիտութիւն

Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Օր. ՎԵՐԺԻՆ ՍԱՐԿԱՒԱԳԵԱՆ
Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Նշանուած
3 Յուլիս, 1960
Շուազի լը Ռուա — Ալֆորվիլ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Կիրակի ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահը, պատգամաւորի զեկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 11 Յուլիս, ժամը 15·30ին Բշ օր, Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ։

Օրակարգ.— Ա) Զեկուցում պատգամաւորուհիներու կողմէ 17րդ պատգ. ընդհ. ժողովի։

Բ) Ընթերցում նորընտիր Կեդր. վարչութեան շրջաբերականի։

Կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Կարտանի Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ։ Օրակարգի խիստ կարեւոր հարցեր տեղւոյն վրայ։ Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին։ Սիրով կը հրաւիրուին նաեւ Միութեանս օգտաշատ աշխատանքներով հետաքրքրուող բոլոր հայրենակիցները անխտիր։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Նաճարեանի ագարակը։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՊՏՈՅՏԸ
ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 10

Դէպի ՏՕՎԻԼ եւ շրջակայքը

Օթօքարը կը մեկնի Ազգ. Տունէն (32 Բիւ տը Թրէվիզ) ժամը ճիշդ 7ին։

Պտոյտին մասնակցիլ փափաքողները պէտք է նախապէս արձանագրուին երգչախումբի վարչութեան կամ Օր. Զահրէճեանի մօտ (78 Բիւ Լաֆայէթ, Փարիզ (9), հեռաձայնով

TRI. 77-27 poste 62

Ճանապարհածախք 15 Ն. Ֆ.։

Ամէն ոք իր ուտելիքը կը հոգայ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տէսինի մէջ «Հերոսներու Օր»ը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ։ Յուլիս 31ին, Կապիյեօն սրճարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ։

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց.22Ն.Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՅՈՒԼԻՍ

VENDREDI 8 JUILLET 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8844 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4645

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան 52րդ համագումարը տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ Իսի լէ Մուլինոյի մէջ եւ ծեծկռտուքի մը, անգամ մը եւս վերջացաւ ընդհանուր քարտուղար Կի Մոլէի յաղթանակով :

1958 Սեպտեմբերի համագումարը փոթորկալից էր եղած : Ընդհ. քարտուղարի վարած քաղաքականութեան դէմ բողոքող անդամներ — որոնց շարքին էին Տրիփլօ, Դանիէլ Մայէր, Ռոպէնֆէլտ, Միթէլ Օտէն եւ այլոց պէս ղեկավար դէմքեր — փոքրամասնութեան մէջ մնալով հեռացեր էին եւ կազմած ինքնավար ընկերվարական կուսակցութիւնը :

Այս անգամ ընդդիմադիրներու պարագլուխներն էին Կի Մոլէի կառավարութեան ամէնէն ականաւոր նախարարները — Ալպէր Կազիէ եւ Քրիսթիան Փինօ, որոնք կուսակցութեան վարիչ մարմնին անգամ ընտրուելէ վերջ հրաժարեցան ցուցարական կերպով՝ ուրիշ երեք ընկերներու հետ, — Փափիւլէրի խմբագիր Ռոժէ Փիւզէ, Կիյ եւ Վէյլ – Ռէյնալ :

Հրաժարած առաջ չէկաւ սակայն 1958ին պէս : Կազիէ յայտարարեց, որ ինք եւ ընկերները կը մնան կուսակցութեան մէջ, պատօրէն պաշտպանելու համար իրենց տեսակէտները շարքերուն մօտ :

Համագումարը մերժեց ընդունիլ փոքրամասնականներու հրաժարականը եւ վարիչ մարմնի հինգ աթոռները վերապահեց անոնց :

Տարակոյս չկայ, որ քանի մը տարիէ ի վեր լուրջ տագնապի մէջ է Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութիւնը, իբրեւ հետեւանք Ալժերիոյ պատերազմին :

Կուսակցութիւնը կը ջատագովէ զօրաւոր մը կոչի «ինքնորոշման» քաղաքականութիւնը, իբրեւ ընդհանուր սկզբունք : Մանրամասնութեանց մէջ տարաձայնութիւններ կան մեծամասնութեան եւ փոքրամասնութեան միջեւ :

Անցեալ Ապրիլին գումարուած Ազգային Խորհուրդը քուէարկած էր բանաձեւ մը, որով իբրեւ նախապայման տեւական խաղաղութեան՝ կը պահանջուէր բանակցութիւններ վարել բոլոր շահակիցներուն հետ զինադուլի պայմաններուն եւ ինքնորոշման երաշխաւորութեանց մասին :

Ալպէր Կազիէ վախնալով որ Ալժերիոյ «ծայրայեղեան»ները — կողմնակից ներկայ զօրավիճակի պահպանման — կրնան իրենց ձգել բանակցութիւնները, կ՚առաջարկէր բանակցիլ միայն «ապստամբներուն» հետ :

Մարսիլիոյ քաղաքապետ Կաստոն Տէֆէր, որ 1958ին ընդդիմադիրներու կողմն էր կանգնած, այս անգամ աւելի առաջ երթալով կը պահանջէր ստեղծումը «Ալժերական Ալժերիոյ» մը՝ ընկերակցած Ֆրանսայի :

Իսկ նախկին նախարար Մաքս Լըժէօն կը պաշտպանէր «Ֆրանսական Ալժերիոյ» տեսակէտը :

Մեծամասնութեան բանաձեւը ընդունուեցաւ ձայներու 55,3 առ հարիւր համեմատութեամբ, մինչ Կազիէ – Տէֆէր միացեալ բանաձեւը կը ստանար քուէներու 38,3 առ հարիւրը եւ Մաքս Լըժէօնի՝ 5,1 առ հարիւրը : Կի Մոլէի յաղթանակը շատ փայլուն չէր : Իր քաղաքականութեան հակառակորդները կարեւոր թիւ մը կը ներկայացնեն :

Ալժերիայէն վերջ օրակարգի կարեւոր խնդիրն էր կուսակցութեան ներքին «քաղաքական ուղղութիւն»ը, որուն շուրջ ալ տեղի ունեցան բուռն վիճաբանութիւններ :

Վերջոյ ընդունուեցաւ Կի Մոլէի համակիրներուն բանաձեւը :

... կը տրամադրեն ընդունուած բանաձեւը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀՌԵԼԻ ՓՈԹՈՐԻԿ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՍԵՒՑՆԵԼ

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱԿԱՐԳԸ

Կիրակի օր սաստիկ տաքէ մը ետք, ուրական մը տակնուվրայ ըրած է Պոլիսը : Փոշի ամպ մը պատած է ամբողջ քաղաքը, հովը ժամը 60 քիլոմեթր արագութեամբ կը փչէր եւ քառասուն վայրկեան մէջ, աւերներ գործած է ամբողջ քաղաքին մէջ : Երեւումէ աւելի ծանր վիրաւորներ կան :

Նոյն օրը փոթորիկ մը տակնուվրայ ըրած է Իզմիրը : Պատմական Ենի Ճումա մզկիթին մինարէն թռած է, ծառեր տապալած են :

ԿԻՒՐՍԷԼ ՊՈԼԻՍ ԳՆԱՑ

Զօր. Կիւրսէլ երեք օրուան համար Պոլիս գացած է եւ ընդունուած խանդավառ բազմութեան մը կողմէ : Կիւրսէլ թոյլ չէ տուած որ իր ձեռքը համբուրեն : Դէպքը պատահած է հետեւեալ ձեւով.— Փրոֆ. Օնարի հետ կը տեսակցէր պատուոյ սրահին մէջ, երբ ձայն մը լսուած է .— Ալբի՛ս փաշա, մեզի փրկեցիր, ձեռքդ համբուրեմ :

Այն ատեն Կիւրսէլ ձեռքերը բարձրացուցած է եւ պատասխանած .— Մենք ձեռք համբուրելու սովորութեան վերջ տուինք :

× Անգարայէն կը հաղորդեն թէ կառավարութիւնը երկու օրինագիծեր կը պատրաստէ որոնց համաձայն պետական պաշտօնեաներուն պիտի արգիլուի քաղաքական գործունէութիւն ունենալ եւ այս պաշտօնեաներու համար երդումի դրութիւն պիտի ստեղծուի :

Պետական բոլոր պաշտօնեաները պիտի չկարենան որեւէ կուսակցութեան պատկանիլ :

× Պոլսոյ թերթերը կը շարունակեն սեւցնել նախկին վարչակարգը : Վերջին թղթակցերէն կ՚իմանանք թէ Մենտերէսի մասնաւոր դրամարկղին մէջ գտնուած են կնոջական իրեղէններ եւ սեռային յարաբերութեանց տեսարաններ պարփակող ժապաւէններ : Ազգային միութեան կոմիտէի մամուլի դիւանի բանբերը յայտնած է թէ Մենտերէսի դրամարկղին մէջ գտնուած են նաեւ յոյժ կարեւոր փաստաթուղթեր, որոնք պիտի հրապարակուին նախորդներու դատավարութեան ընթացքին : Մենտերէս իր գաղափարակից ընկերներուն անհատական կեանքն ալ մինչ մօտէն ուսումնասիրած է, անոնց հոմանուհիներուն մասին տեղեկութիւններ քաղելով դրամարկղին մէջ դիւանի ձեւին տակ պահած է զանոնք : Դրամարկղին մէջ գտնուած են նաեւ, ըստ նոյն թերթերուն, կնոջական չգործածուած շապիկներ, մետաքսեայ գուլպաներ, բաց նկարներ, սիրային նամակներ եւ բանաստեղծութիւններ :

Երեւան ելած է նաեւ որ Մենտերէսի վարչապետութեան տրամադրութեան տակ դրուած միլիոնաւոր ոսկիի գաղտնի վարկը գործածուած է կնոջըրարեկամներուն, հոմանուհիներուն եւ զաւակներուն համար :

Պոլսոյ թերթերը կուտան նաեւ այդ քմահաճ ծախքերուն, հետեւեալ մանրամասնութիւնները .— Եշիլքէօյի օդակայանին մէջ ճաշ՝ 166 ոսկի, Բնաւելի ճաշարանին մէջ ճաշ՝ 45 ոսկի, չորս գոյգ կօշիկ՝ 16 ոսկի, չորս պենջակ՝ 229 ոսկի, մառախ 570 ոսկի, Բարք Օթէլի մէջ ձեռացիր՝ 345 ոսկի, սափրիչ՝ 20 ոսկի, վաթսն պողպատին վրայ տանը փլած կնոջ մը՝ 200 ոսկի եւն. եւն. :

× Մենտերէսի հօրաքոյրը՝ Մեսուտէ Եվլիյապաշէ կը պնդէ որ Իզմիրէն 64քիլ. հեռու ութսուն տուննոց եւ 468 բնակիչներէ բաղկացած Կէօլլիւճէ գիւղը իրեն կը պատկանի :

ԱՏՏՐՆԻ մէջ բազմահազար թուրք ուսանողներ խաղաղ ցոյց մը կատարած են նախկին վարչապետ Մենտերէսի եւ իր գործակիցներուն դէմ : Ցոյցին մասնակցած են բարձրաստիճան սպաներ եւ պաշտօնատարներ : Այտրն Մենտերէսի ծննդավայրն է : Խաղաղ ցոյցի ընթացքին ոչնչացուած են եւ առնել նախկին վարչապետին շնորհուած «պատուոյ քաղաքացի»ի տիտղոսը :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԿԸ ԽՕՍԻ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ "ՀԱՅ ՁԱՅՆ,,ԷՆ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ԽԱՇՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

Բ.

Հարց.— Վեհափառ, ձեր այցելութեամբ ճանչցաք մեր այս գաղութը. ճանչցաք մանաւանդ մեր այս գաղութին այն մասը որ կապուած կը մնայ Էջմիածնին : Գաղութին այդ մասն ալ ձեզ ճանչցաւ, ծանօթացաւ ձեր մտահոգութիւններուն եւ ծրագիրներուն : Գո՞հ էք այդ բոլորին արդիւնքէն :

Պատ.— Մենք շատ գոհ ենք եւ գուցէ ճիշդ կ՚ըլլար ըսել անկեղծօրէն թէ աւելին էր քան մենք կը սպասէինք : Մեր ժողովուրդը մենք գտանք աւելի կենդանի եւ աւելի սիրով ու խանդավառութեամբ լեցուն եւ հայկականութեամբ լեցուն, դէպի ի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին եւ դէպի մեր անձը :

Հ.— Վեհափառ, դէպի ձեր անձը եւ դէպի Էջմիածինը եղած այդ վերաբերումը գնահատելի է : Բայց առկէ անկախ կարեւոր է հայկականութեան հանդէպ, քրիստոնէական բարձրագոյն սկզբունքներուն հանդէպ ընդհանուր հաւատարմութիւնը : Եւ Դուք անհամեմատ աւելի զատարարակից կրնայիք ըսել ձեր այս ճամբորդութիւնը, տեսնելով նաեւ այս գաղութին միւս կէսը, նոյնքան նուիրուած հայկական բոլոր սրբութիւններուն :

Պատ.— Մենք բնաւ չենք կասկածիր որ ձեր կոչած հայկական միւս մասը կամ հատուածը լեցուն չէ ջերմ հայկականութեամբ : Կը կրկնենք, մենք այդ մասին որեւէ կասկած չունինք եւ կը նկատենք զանոնք ալ մեր ժողովուրդին հարազատ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ս. Էջմիածնին նոյնքան հարազատ զաւակները : Եւ եթէ մենք անձամբ չկրցանք հանդիպիլ անոնց հետ, մենք ատոր համար կը ցաւինք եւ կը վստահեցնենք՝ ձեզի թէ որեւիցէ այսպիսի առիթ եթէ ընծայուէր մեզի, մեր սիրտը պիտի ուրախանար եւ հրճուէր եւ մենք տակաւին այդ յոյսը կորսնցուցած չենք. գուցէ Աստուծոյ ողորմութեամբ այդ ալ կ՚իրականանայ այս Հայրապետական այցելութեան առիթով կամ գուցէ եթէ այս անգամ չըլլայ, ուրիշ Հայրապետական այցելութեան առիթով :

Հ.— Վեհափառ, ձեր այդ բոլոր բացատրութիւնները շատ յարգելի են եւ շատ սիրելի մեզի, բայց այդ հայկականութեան մասը փնտռելը անպայման որ մասն էր ձեր առաքելութեան : Վերջ ի վերջոյ Էջմիածինը ամբողջ Հայութեանն է եւ վարչականօրէն Հայ եկեղեցիին մասերը անոր կը պատկանի՞ն թէ ոչ : Դուք բոլորին հաւասարապէս Հայր պիտի ցոյց տայիք ձեզ, անոնք ձեզի կանչելով եւ նոյնիսկ անոնց այցելելով :

Ձեր ներկայութեամբն ու խօսքերովը մինչդամընդմիշտ պարզ պիտի ըլլար բոլորին, որ Ամերիկահայութեան այս հատուածը Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հարազատ մասն է եւ որեւէ Հայ, որ հոգիով պարկեշտ է եւ մտքով առողջ, այս մասին փոքրագոյն տարակոյս մը պէտք չէ ունենայ : Նոյն ատեն Հայ եկեղեցինեերու հետեւորդներն ալ մաղաչափ պատճառ պէտք չէ նկատուին իրենց Հայութեան մէջ, քան ուրիշ ոեւէ Հայ, ինչպէս այնքան հաստատակօրէն տեղի ունեցած է Էջմիածնի անունով :

Պատ.— Մենք լրիւ համաձայն ենք ձեզի հետ, Էջմիածինը ամէնուն կը պատկանի, ամէն Հայի եւ ամէն Հայ՝ Էջմիածնի : Նոյնպէս լրիւ համաձայն ենք ձեզի, թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պէտք է ըլլայ իրօք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս եւ իր օրհնութիւնները բաշխէ բոլորին անխտիր, ինչ որ միշտ ըրած ենք մեր կոնդակներով եւ կենդանի խօսքով թէ Էջմիածնէն եւ թէ այստեղէն : Եւ մենք որեւէ արգելք չենք տեսներ, ընդհակառակն կը սպասենք իսկ, որ հնարաւորութիւն ունենանք մեր օրհնութիւնը անձամբ տանելու այն եկեղեցիներուն եւ այն ժողովուրդին, որ ինքզինքը բաժանեալ կը կարծէ Էջմիածնէն : Մենք կը սպասենք որ այդ առիթը ստեղծուի եւ մեր մեծագոյն օրերէն մէկը պիտի ըլլայ, եթէ այդ եկեղեցիներուն մէջ կարենանք Ս. պատարագ մատուցանել :

Հ.— Անշուշտ Վեհափառ, կ՚ուզենք որ Դուք բացարձակ կերպով պահող ըլլաք, որ այս գաղութը, այսօր վարչականօրէն ենթակայ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, ինքզինք երբեք բաժանեալ չի նկատեր որեւէ Հայ եկեղեցիէ եւ յատկապէս Ս. Էջմիածնէն : Մենք մեզ կը նկատենք հարազատ մասը ամբողջին եւ կ՚ապրինք հարազատ սեփական հոգիովը այդ ամբողջութեան : Բայց որպէսզի ատիկա աւելի դիւրին ըլլայ իրագործել, եւ ձեր փափաքները աւելի դիւրաւ իրականանային, նախքան ձեր հոս գալը, արդար եւ պատուաբեր հասկացողութիւն մը գոյացնել Էջմիածնի եւ Անթիլիասի միջեւ հաւանաբար բան մըն էր որ կրնար ըլլալ եւ բարերար արդիւնք կուտար : Կրնաք բան մը ըսել թէ այդ չըլլալը հիմնաւոր պատճառ մը ունէ՞ր թէ պարզապէս ժամանակը յարմար չնկատեցիք :

Պատ.— Մեր հաստատ համոզումով որ եւ է հիմնական պատճառ չկայ, ոչ եկեղեցական, ոչ ալ ազգային, որ Ամենայն Հայոց Մայր Աթոռին եւ Կիլիկիոյ Աթոռին կամ Անթիլիասի Աթոռին միջեւ բնականոն յարաբերութիւններ չըլլան : Այս բոլոր եղածը մենք կը նկատենք թիւր հասկացողութիւններու արդիւնք եւ ուրիշ ոչինչ. բազմաթիւ փորձեր կատարուեցան նախ քան մեր Ամերիկա այցելութիւնը երկու տարի առաջ, երեք տարի առաջ այդպիսի համաձայնութեան դետին գտնելու համար : Բայց այդ բոլորը հանդիպեցան Անթիլիասի քար լռութեան : Այս անգամ մենք յարմար գտանք որ կոնդակի մը ձեւով հրապարակ գանք անձնապէս մեր ստորագրութեամբ, մեր ժողովուրդին առջեւ հրապարակաւ նոյն սիրոյ եւ միութեան կոչը կրկնելով :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ Նորմանտի կ՚այցելէ այս օրերս : Շերպուրկի մէջ յայտարարած է, ի մէջ այլոց .— «Բայց առ քայլ կը յառաջանանք դէպի ալժերական ապագան» : Վալօնեի եւ Սէն Լոյի մէջ զօրավարը նոյնիմաստ ճառեր արտասանած է շեշտելով թէ խաղաղութիւնը շուտով պիտի հաստատուի Ալժերիոյ մէջ :

ԱՆԻՒՐԻՆ ՊԻՎԸՆ, Անգլիոյ աշխատաւորականներու պարագլուխը, մեռաւ

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՏՄԱԲԱՆԻ ՄԸ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի Նախագահը կը յուսայ թէ եւրոպական միութիւն մը կարելի պիտի ըլլայ Ատլանտեանէն Ուրալ լեռները։ Եւրոպայի աշխարհագրական սահմանին մէջ քաղաքական միութիւն մը պիտի կազմուի իւրաքանչիւր պետութիւն իր ինքնուրոյն դիմագիծը պահելով։ Կազմուած է արդէն Հասարակաց Շուկան վեց պետութիւններէ բաղկացած, կայ նաեւ Ազատ Շուկան, որոնց միացումով կրնայ կազմուիլ Արեւմտեան Եւրոպան՝ հանդէպ Արեւելեան Եւրոպայի։ Քաղաքական միութիւնը կ'ենթադրէ տնտեսական միութիւն, մաքսային դրութեան ջնջում, ազատ շրջաբերութիւն դրամագլուխի, շրջագայութիւն աշխատաւորներու, առանց անցագրի։

×

Անցեալ դարու մտածողները նման կազմակերպութիւն մը երազեցին։ Մեծ բանաստեղծ մը, Վիքթոր Հիւկօ Երկրորդ Հանրապետութեան Երեսփ. Ժողովին մէջ վեհանձն ճառով մը ժողովուրդներու եղբայրութիւնը կը պանծացնէր, այն թուականին երբ ազգութիւնները կը ջանային թօթափել օտարին լուծը եւ անջատ պետութիւններ կազմել, երբ Ֆրանքֆուրթի մէջ գերման ժողովը գերմանախօս ժողովուրդներու միութեամբ մեծ Գերմանիոյ մը ծրագիրը կը գծէր։ Եւրոպա մեծ ու փոքր պետութեանց պիտի բաժանուէր, որոնց հակամարտութենէն պիտի ծնէր կայսրութեանց քայքայումը, Եւրոպայի պալքանացումը։

Նախագահին բաղձանքին ընդդէմ կը գտնուի վարդապետութեանց հակամարտութիւնը։ Առ այժմ պիտի մտածուի համակեցութեան մասին։ Արեւելքը երկաթէ վարագոյր մը քաշած է Արեւմուտքի առջեւ, Արեւմուտքն ալ պատնէշ մը ձգեց Արեւելքի առջեւ արեւելեան ծաւալումը արգիլելու համար։

×

1947 Յուլիսին «Արտաքին Գործեր» հանդէսին մէջ Ք. ստորագրութեամբ յօդուած մը երեւցաւ։ Հեղինակը Ճորճ Քէնանն էր, այդ ատեն Արտաքին Գործավարութեան մէջ։ Յօդուածը կ'ուսումնասիրէր այն պատճառները, որոնք մղեցին Սթալինը ծաւալման քաղաքականութեան եւ Արեւմուտքի ճնշումին։ Կը թելադրէր պատնէշ մը ձգել Խորհրդ. Միութեան դէմ եւ ցոյց կուտար նաեւ մեթոտները։ Ամերիկեան քաղաքականութիւնը հետեւեցաւ յօդուածին թելադրանքներուն։

Մասաչուսեթ Նահանգի բազմարուեստական Վարժարանի տնտեսութեան պատմութեան ուսուցիչ Ուոլթ Ռոսթաու դասախօսութեանց շարքով մը, ուսումնասիրելով ժողովուրդներու քաղաքական եւ տնտեսական հոլովոյթը, բազմացումը՝ անխուսափելի կը գտնէր Խորհրդ. Միութեան ծաւալումը եւ հետեւաբար տկար պատնէշի քաղաքականութիւնը։ Անգլիոյ տնտեսագիտական մեծ հանդէսը հրատարակեց դասախօսութեանց ամփոփումը։

×

Դասախօս պատմաբանը կը յայտնէր թէ կազմակերպուած որեւէ ընկերութեան տնտեսական զարգացումը կը կատարուի հինգ յաջորդական փուլերով։

Առաջին փուլին ընկերութեան տնտեսութիւնը երկրագործական է, յետոյ յամրօրէն կը յառաջանայ ճարտարարուեստական ձեւափոխութեան մը, կ'անցնի ճարտարարուեստական տնտեսութեան։ Երբ ընկերութիւնը կը հաստատէ ճարտարարուեստական եւ մասնագիտական ամուր խարիսխ մը, կը դիմէ սպառումի եւ կը փնտռէ սպառումի շուկաներ։

Առաջին երկու նախապատրաստական փուլերը յամր են, կը տեւեն դարեր։ Երրորդ փուլին, դրամագլուխի զետեղումով, յառաջդիմութեան ընթացքը կ'արագանայ։ Եթէ արգելք մը չպատահի, արդի երկիր մը չորրորդ փուլին մէջ կը մտնէ վաթսուն տարիէն։

×

Ճարտարարուեստական վերջին շրջանին մէջ մտած են Անգլիա 1850ին, Միացեալ Նահանգներ 1900ին, Ֆրանսա եւ Գերմանիա 1910ին, Շուէտ 1930ին, Ճափոն 1940ին եւ Խորհրդ. Միութիւն 1950ին։ Հարցը կը ծագի չորրորդէն հինգերորդ փուլի անցքին։ Ամուր տնտեսութիւն մը ունեցող ընկերութիւն մը երեք ճամբաներու ընտրութիւնն ունի. 1) Սպառման նիւթերու ներոյժ արտադրութիւն լայն շուկայի մը համար, օրինակ՝ Ամերիկա։ 2) Հաստատել ընկերային ապահովութիւն, աշխատանքի ժամերու նուազում, եկամուտի համեմատական բաշխում, տնտեսական շրջանակի անըստուգութեանց դէմ պաշտպանութեան միջոցառումներ, օրինակ՝ Շուէտ։ 3) Ռազմական արտադրութեանց կեդրոնացում, հետեւաբար ռազմական ծաւալում։ Այս լուծումը ընդունեցին Վիլհելմ Կայսր, Հիթլեր եւ Ճափոն։

Այսօր Խորհրդ. Միութիւնը կը գտնուի դիլեմայի մը առջեւ, կամ զանգուածային սպառում կամ զինուորական ծաւալում։ Արեւմուտքի քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ համոզել Խորհրդ. վարիչները որ առաջինը ընտրեն։ Այդ կը պահանջէ նաեւ Միութեան շահը։ Խորհ. Միութիւնը ըմբռնելու է որ զինուորական գերակշռութիւն չի կրնար ստանալ, ուստի համաձայնելու է հակակշռուած զինաթափումի։ Ըմբռնելու է որ Հնդկաստան եւ Չինաստան ճարտարարուեստական երկիրներ դառնալով եւ հիւլէական զէնքի տիրանալով՝ երկիրներու հաւասարակշռոյթը կը խզուի, մարդկութիւնը կը դիմէ զահավէժ անկումի։

×

Պատմաբանին տեսութիւնը, ընկերութեանց հոլովոյթի փուլերուն մասին, դիտողութեանց տեղի տուաւ։ Պատմաբանը նկատի չէ առած գաղափարներու դերը, կրօնական տարրերը, որոնք ընկերացած են տնտեսական յառաջդիմութեան, Հիթլերի համար ցեղային տարրը, համագերմանութիւնը, Խորհրդ. Միութեան համար համայնավարութեան ծաւալումը միջազգային գետնի վրայ։ Պայքարը գաղափարաբանական է, տնտեսական է եւ ռազմական։ Համայնավարութիւնը զանց առնելով մարդկային արժէքները նիւթական արդիւնքներ կը հետապնդէ։ Աղքատութեան մէջ կը թողու ժողովուրդները, դրամագլուխ կուտակելու եւ աւելի արտադրելու համար։ Հակամարտութիւնը տնտեսական գետնի վրայ է, զանց չառնէր տնտեսական թափանցումը թերաճ երկիրներու մէջ, արգիլելով եւրոպական ապրանքներու սպառումը։ Ցարական պետութիւնը Արեւելքի մէջ կը պահէր Եւրոպայի վարկը, այժմ Խորհրդ. Միութիւնը կը պայքարի այդ վարկին դէմ։

×

Անլուծելի կը թուի համակեցութիւնը եւ անկարելի Զօր. Նախագահին Ատլանտեանէն Ուրալ լեռները հասնող եւրոպական միութիւն մը։ Պատմաբանին տեսութեան համաձայն ճարտարարուեստական զարգացումը ծաւալում կ'ենթադրէ անխուսափելիօրէն, հետեւաբար տնտեսական հակամարտութիւն Եւրոպայի ճարտարարուեստական երկիրներու հետ, մանաւանդ որ Խորհրդ. Միութեան մէջ գործադուլ չկայ, աժանագին արտադրութիւն կայ։

Խորհրդ. Միութիւնը չուզեր հրաժարիլ համայնավարութեան տարածումէն, հետեւաբար ազատ երկիրներ ժողովրդավար վարչութեամբ չեն կրնար կողք կողքի ապրիլ համայնավար, միահեծան պետութեան մը հետ։

Այժմէական է Արեւմտեան Եւրոպայի միութիւնը, առանց պետութեան մը գերակշռութեան, արգիլելու համար արեւելեան կողմի զինուորական եւ գաղափարաբանական ծաւալումը եւ իրականացնելու համար Զօրավար Նախագահին երրորդ պայմանը՝ օժանդակել թերաճ երկիրներու տնտեսական զարգացման, որպէսզի կարելի ըլլայ արգիլել նաեւ Խ. Միութեան տնտեսական թափանցումը։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՊԱԳԱՅ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ
Ի՞ՆՉ ՊԱՏԿԵՐ ՊԻՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՆ[...]

Հազար հինգ հարիւրի չափ ճարտարապետներ, արհեստագէտներ եւ քաղաքաշինութեան մասնագէտներ Յունիսի սկիզբը համագումարի հրաւիրուեցին Կրեմլինի մեծ սրահին մէջ։ Քննութեան նիւթը՝ ի՞նչպէս պէտք է կառուցանել վաղուան խորհրդային քաղաքները։

Համայնավար կուսակցութեան եւ կառավարութեան ղեկավարները անշուշտ կը հովանաւորէին այս համագումարը, որուն նմանը («Շինարարութեան համագումար») վերջին անգամ հրաւիրուած էր 1954ին եւ որ խորհրդային ճարտարապետութեան մէջ անկիւնադարձ մը կազմեց «սթալինեան չափազանցութիւններ»[...] հրաժարելով։

1954էն ի վեր, արդարեւ, բաւական մեծ յառաջդիմութիւններ արձանագրուած են։ Այլեւս երկնասլաց շէնքեր չ[...] շիներ, այլ՝ բնակութեան իրական շէնքեր, որոնց թիւը վերջին հինգ տարիներուն ընթացքին յարաճուն վերելք[...] է։ 1959ի ընթացքին Խ. Միութեան [...] աւարտած են 2.200.000 բնակարաններ[...] ութսուն քառ. մեթր բնակելի տարածութեամբ։ Անցեալ տարի, Մոսկուայի [...] բնակիչ գլուխ բնակելի տարածութիւն[...] թէեւ վեց քառ. մեթր էր միայն, [...] կը յուսան 1980ին այդ թիւը բարձրացն[...] 15 քառ. մեթրի։

Խորհրդային շինարարութեան պատասխանատուներուն գլխաւոր մտահոգութիւնը կը մնայ սակայն նոր շինուած շէնքերուն որակը։ Շինութեանց գինը որքան բարձր է եւ անմիջապէս մէջտեղ [...]կած թերիները այնքան շատ ու [...] են, որ կարելի չէ բաղդատութեան [...] արեւմտեան չափանիշներու հետ։ Միւս կողմէ, Յունիսին հրաւիրուած համագումարը հրահանգ ստացած էր նաեւ [...]ակէ ետքը շինուելիք շէնքերուն արտաքին երեւոյթով ու ճարտարապետական ընդհանուր գիծերով, քանի որ, [...] խորհրդային պատասխանատու մամու[...]գէտի մը յայտարարութեան, «Արդ[...] բարձրացուող շէնքերուն մէջ է, որ պ[...] ապրին ապագայ համայնավար ընկերութեան անդամները»։

Խորհրդային ճարտարապետութիւն[...] ցարդ չէ գտած իր ուրոյն ուղին։ Զա[...]գեր կապկել քաղքենի ճարտարապետութիւնը, առանց սակայն կարենալ [...]ծելու իրեն յատուկ ոճ մը։

Այս պատճառով ալ նոր բարձրացող շէնքերը յաճախ պահպանողական [...]ոճ ունին։

1920ին Լենին եւ Լունաչարսքի, [...]տենուան Լուսաւորութեան նախարար[...] դիմած էին Լը Գորպիւզիէի նման [...] ճարտարապետներու, սակայն այդ [...]կաններուն խորհրդային վարիչները [...]

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՄԱՐԴԱՔԱՅԼ

(ԶՐՈՅՑ)

Մի՞թէ չի պատահել, որ ագարակում բնակուող մանուկը, պարտէզի մէջ ձգուած, վազվզի թիթեռների ետեւից, անցնի ցանկապատից, անգիտակցաբար առաջ գնալով մտնի անտառի մէջ եւ մոլորուի։

Այդպէս հէնց պատահեց անտառի մէջ գտնուող մի ագարակի մանուկին։ Կէսօրից յետոյ պարտէզ մտաւ. գոյնզգոյն թիթեռները գրաւեցին նրան, ընկաւ ետեւից եւ թիթեռների հետ ցանկապատից դուրս գնաց։

Թփից թուփ, ծաղկից ծաղիկ հեռացան թիթեռները, մտան անտառի խորքերը։ Մանուկն էլ նրանց ետեւից։ Սիրած ծաղիկներ այնքան կային, որ չնկատեց էլ թէ ի՞նչպէս անցել էր մեծ տարածութիւն եւ մտել անծանօթ տեղ։

Արեւը մայր էր մտնում, երբ իրեն գտաւ խիտ մացառներով ծածկուած մի քարայրի կողքին։ Մեծ ժայռ էր, մէջը փորուած, իսկ մուտքը ծառերով հովանաւորած։

×

Քարայրում բնակութիւն էր հաստատել գայլի մի ընտանիք։ Մի հայր, մի մայր եւ երկու ձագուկներ։

Ձագուկներն էին ընտանիքի ուրախութիւնը։ Ինչեր ասես չէին սարքում այդ չարաճճիները։ Գլորւում էին հողերի մէջ, կնձկնձում, իրար խածնում, ծիծաղելի ոստիւններ անում ժամերով։ Հայրն ու մայրը, մի լաւ ընթրիքից յետոյ նստում էին քարայրի առաջ եւ դիտում լակոտների խաղը։

— Հապա, Սամ, ցատկիր, բարձր ձայնում էր հայրը իր որդուն, եւ շուտ ...

Սամը ցատկում էր։ Երկու ոտները գետնից կտրում, մարմնին ծուռ դիրք տալիս ումկանոնքները ձգում։ Բայց որովհետեւ շատ գէր էր, խեղճն ցած էր գլորւում, կընձկըռնձում էր եւ դէհ ... ծիծաղիր որքան կ'ուզես։

Իսկ Սիգը, Սամի նիհար քոյրը, երբ եղբայրն ընկնում էր, վազվզում էր չուրջը, չարացնում նրան։

Առաւօտներն առ հասարակ, մի օր մայր–գայլը, եւ միւս օր հայրը, հերթով գնում էին կերակուր ճարելու։ Փառք Աստուծոյ, շատ էլ դժուար չէր լինում աշխատանքը։ Ով գիտենայ աշխատել՝ կարող է ուտելիք գտնել։ Գայլերի հասարակութեան մէջ ի վնաս ուրիշների հարստութիւն դիզող եւ ոտները պարզած՝ պորտաբուծութիւն անողներ չկային, այնպէս որ զրկուող չէր լինում։ Շրջակայքում ագարակներ, անտառում որսեր շատ ... Հօփ ... մի գառ, մի ճագար կամ մի նապաստակ, եւ այդպէս մի քանի հատը բաւական էր ընտանիքի ամբողջ օրուայ ապրուստի համար։ Աւելորդն ի՞նչ էին անելու։ Մի՞թէ բաւ չէր կուշտ լինել եւ պահանջներին գոհացում տալ։

Հայր–գայլը, ասենք, մի քիչ մեծ ստամոքս ունէր, բայց աւելի ուժեղ էր եւ ճարպիկ։ Դրա համար էլ, կէսօրներից յետոյ երբ քիչ քաղցածանում էր, մի քանի ժամ դուրս էր գնում եւ թփերի տակ գտնում էր ուտելու բան։

Ձմեռը մօտ չէր դեռ, այնպէս որ գայլի ընտանիքը երջանիկ օրեր էր անցկացնում խիտ անտառի խոր քարայրի մէջ։

Բայց այդ օրը, երբ ագարակի մանուկը մօտենում էր քարայրին, տանուտէր գայլ Սարհօնը դեռ չէր վերադարձել կէսօրուայ պտոյտից, չնայելով որ մութը ընկնում էր անտառի մէջ։ Տիրուհին՝ Ջէբը անհանգիստ էր, շատ էլ ախորժակով չէր որ դիտում իր փոքրիկների խաղերը, անհանգարտ, սպասող ակնարկներ էր ձգում քարայրի դրան։

— Դէհ, քիչ հանդարտ, երախայք, ձայնեց նա վերջապէս, լռեցէք, տեսնենք հայրիկը չի՞ գալիս։

Սիգն ու Սամը վազեցին դէպի գ[...]

— Տեսնենք հայրիկը չի՞ գալիս, [...] Սիգը։

— Տեսնենք ... կրկնեց Սամը։

Ի՞նչ ասել կ'ուզէ որ վազելու մէջ [...] մը ետ մնաց. ոչ միայն ետ մնաց, [...] երկու անգամ գլորուեց եւ թողեց որ [...]րըն առաջ անցնի։

Նրանք դուրս եկան քարայրից։

Սիգը թփերը ետ տուաւ, վազեց [...] մացառի միջից, եւ դէմ առ դէմ [...] Մանուկին, վախեցած կանգ առաւ։

— Վայ, գոչեց նա, մի գազան ...

— Մի գազա՞ն, կանչեց նրա [...] Սամը, մի ճշմարի՞տ գազան։

— Նայիր ...

Ծաղկեփունջը ձեռքին, կանգնել [...] լուկներին էր դիտում Մանուկը։ [...] երբեք չէր տեսել. շուն կարծեց [...]

Բայց Սիգը, երբ զարմանքից [...] կաւ, մի քիչ արձակեց եւ ետ փ[...] Սամը գլորտուելով՝ հետեւեց [...] կուսն էլ հեւալով ներս ընկան [...]

— Մայրի՛կ ... գազան ... [...]ցին նրանք։

Մայր–գայլը սկզբում չհաւ[...] յետոյ երկու ոստիւններով կտրեց [...] ծութիւնը, ցնցեց մացառները ու [...] ցած մնաց։

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(1 Շար.)

…ն չատ հետաքրքրուած էին նոր շէնքերուն գործածական արժէքով քան արտաքին երեւոյթով :

Յաջորդ 25տարիները «Սթալինեան չափազանցութեան» տարիները եղան, ուրոնց ընթացքին բարձրացող շէնքերը պատուտ կերպով ցոյց տալ կ'ուզէին ամբողջ աշխարհին՝ յաղթանակող ընկերվարութեան առաւելութիւնները : Այդ թուականներուն է, որ Մոսկուայի կորքի փողոցը օժտուեցաւ անհամար եւ աւելորդ սիւներով, արձաններով, պատշգամներով, մէկը միւսէն աւելի պատուտ եւ անճաշակ : Իսկ պատերազմէն ետքը ակսան շինուիլ երկնաքերներ՝ գանգակներով ու արտառոց գագաթներով օժտուած :

1954ին, խնայողական պատճառներով, Խրուշչեւ կը հրահանգէր խորհրդային շինարարութեան նշանաբան դարձնել՝ «շինել աւելի արագ եւ նուազ սուղ» : Այսպէս, հարիւր մեթր լայնք ունեցող Մոսկուայի Լենինեան պողոտային երկայնքին, երեք քիլոմեթրի վրայ, սունկի պէս բարձրացան նոր, բայց յուսահատական կերպով միօրինակ եւ անհրապոյր բնակարաններ :

Այս տարուան համագումարին նպատակն է որոշ ոճ մը գտնել, նոր շինութիւնները դարձնելու համար աւելի հրապուրիչ, աւելի արդիական եւ աւելի յարմար՝ խորհրդային ապագայ կեանքին : Այս առաջադրութիւնը բազմաթիւ դըժուարութեանց կրնայ հանդիպիլ պարզապէս խորհրդային ճարտարապետներու եբեւակայութեան պակասին պատճառով :

Ուրիշ հարց մըն ալ՝ ճամբաներու շինութիւնն է, որ համեմատաբար աւելի դիւրաւ պէտք է լուծել, քանի որ Մոսկուայի, Լենինկրատի եւ Քիէվի նման մեծ քաղաքներէն զատ, երկրին մնացեալ կողմերը կրնան լայն պողոտաներ բանալ առանց շէնքեր քանդելու կարիքն ունենալու :

Կարեւոր է նաեւ որոշել թէ բնակութեան կեդրոններուն մօտ տեղծուելիք խանութները, մանկամսուրները, մանկապարտէզներ եւ համայնական այլ շէնքերը ի՞նչ ձեւով պիտի դասաւորուին, որպէսզի բնտանիքի մայրերուն դիւրութիւն ընծայուի թէ դուրսի աշխատանքէն դերծ մնալու եւ թէ ընտանեկան պարտաւորութիւններէն չթերանալու համար : Ահա այս բարդ հարցերը լուծելու առաջադրութեամբ հրաւիրուած է վերոյիշեալ համագումարը : Առաջարկուած է տեղծել բնակութեան փոքր կեդրոններ : Մոսկուայի հարաւ-արեւմտեան կողմը այս ձեւի փորձ մը սկսած են կատարել : Սակայն չարժումը ընդհանրացնելու համար կը սպասեն տեսնելու, թէ փորձը ի՞նչ արդիւնք պիտի տայ :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴՐԱՄՆԵՐ

Երեւանի պատմութեան թանգարանը հին եւ միջնադարեան 170 դրամներու արժէքաւոր հաւաքածոյ մը ստացած է, վերջերս : Նուիրատուն է՝ Գեղամ Գալայճեան, Նիւ Եորքէն :

Դրամները զանազան երկիրներու պատկանած են եւ շրջանառութեան դրուած են 4 – 3 դարերուն (Ք. Ա.) եւ 5 – 14րդ դարերուն (Ք. Ե.) : Հին հայկական արծաթեայ եւ պղնձեայ դրամներու շարքին մէջ հետաքրքրական են յատկապէս Ծոփքի հայկական պետութեան Քսերքսես թագաւորին (190 – 170 Ք. Ա.), Տիգրան Բ. Թագաւորին (499-55 Ք. Ա.), անոր որդւոյն Արտաւազդի (55 – 34 Ք. Ա.) իշխանութեան տարիներուն գործածուած հազուագիւտ դրամները : Հաւաքածոյին մէջ կայ նաեւ Պոնտոսի թագաւոր Միհրդատ 6րդ Եւպատորի (120 – 63 Ք. Ա.) լաւ պահպանուած արծաթեայ դրամը :

Ուշագրաւ են Հռոմէական կայսրութեան Ա. եւ Բ. դարերու ոսկիէ, արծաթէ եւ պղինձէ չքադրամներն ու դրամները : Անոնցմէ շատերուն վրայ կան Հայաստանի վերաբերող խորհրդանիշեր եւ գրութիւններ : Գերակշիռ տեղ կը գրաւեն Կիլիկիոյ հայկական պետութեան արծաթեայ ու պղնձեայ դրամները : Ժամանակագրական յաջորդականութեամբ դասակարգուած են Կիլիկիոյ 14 հայ թագաւորներու (12 – 14րդ դար) դրամները :

×

Երեւանի նկարիչներու Միութեան սրահին մէջ, նկարիչ Խ. Եսայեանի ստեղծագործութիւններուն նուիրուած ցուցահանդէսին բացումը կատարուած է Յունիս 17ին : Նկարիչը իր ստեղծագործութիւններուն մէջ ցոյց կուտայ հայրենի գեղեցիկ բնութիւնը, դիտողութեան նրբութեամբ, տեսողութեան սրութեամբ, եւ մեծ ճաշակով : Ուշադրութիւն գրաւած են «Դաւիթ Բէկ» օփերայի եւ «Անոյշ» պարախաղին յարդարանքները :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ շարժանկարի արուեստանոցները ցուցադրութեան հանած են բազմաթիւ կարճ ու երկար, գունաւոր կամ բնական ժապաւէններ : Նոր ժապաւէններ են՝ «Բարեկամութեան ջահը» (նուիրուած Ղարաքաղ – Երեւան կազամուղի աշխատանքներուն), «Եօթնամեակի առաւօտը» (նուիրուած երկրի արդիւնաբերութեան), «Վարդագոյն քաղաքը» (նուիրուած Երեւանի անցեալին ու ներկային) եւ «Հայաստանի բներքի հարստութիւնները» : Կը պատրաստեն Վ. Համբարձումեանի կեանքին եւ գործին նուիրուած կարճ ժապաւէն մը, ինչպէս նաեւ քաղաքներու մաքրութեան եւ բարեկարգութեան շուրջ ցուցմունքներ ընող «Դըրանով պէտք է գրաւուէին բոլորը» ժապաւէնը :

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ մէջ կը գտնուին մեծ թիւով արժէքաւոր հաւաքածոներ : Անոնք գրադարանի ընդհանուր գիրքերու фոնտին մաս չեն կազմեր : Զգալի թիւով գիրքեր կան՝ գեղարուեստի, պատմութեան, աշխարհագրութեան, տեղեկատուութեան նուիրուած, որոնք բոլորն ալ հին են : Այս բաժնին մէջ կը գտնուի նաեւ պատմաբան Լէոյի հաւաքածոն, որ գրադարանին յանձնած էր 1940ին :

Լէոյի անձնական գրադարանը կը բաղկանայ 4030 գիրքերէ եւ պարբերաթերթերէ : Այստեղ են մեծ պատմաբանի գըրչին պատկանող «Հայոց պատմութիւն» մեծածաւալ հատորները, երկհատոր «Հայոց տպագրութիւնը», եռահատոր «Գրիգոր Արծրունին», «Խոջայական կապիտալը» եւ այլ պատմաբանական երկեր, ուսումնասիրութիւններ ու յօդուածներ : Կան նաեւ պատմաբանին գրած ակնարկները, գրականագիտական յօդուածները, յուշերը, ճամբորդութեան նօթերը եւ ուրիշ գործեր :

Գրադարանի фոնտերուն մէջ պահուած են նաեւ Լէոյի «Հայոց պատմութեան» գիրքի Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, Պերնար Զարմոյի «Քուրդ ժողովուրդի պատմութիւն»ը (1873), Ալֆրէտ Ռամպոյի «Ընդհանուր պատմութիւն»ը (1896), Ն. Լինչի «Հայ ժողովուրդի պատմութիւն»ը, «Վենետիկի պատմութիւն»ը (1821) եւ ուրիշ արժէքաւոր գիրքեր, անգլերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով : Վաստակաւոր պատմաբանին անձնական գրադարանին մէջ կը գտնուին նաեւ հետաքրքրական հանդէսներ, ինչպէս «Արարատ», «Ազգագրական», «Բազմավէպ», «Լումայ», «Հանդէս Ամսօրեայ», «Մուրճ», «Արաքս» եւայլն : Որոշուած է յատուկ գրացուցակ մը կազմել :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) — Յ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ 26 Յունիս, Կիրակի իրիկուն, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ ի ներկայութեան հոծ բազմութեան մը : Եկած էին քաջալեր հանդիսանալու՝ ոչ միայն ծնողք եւ ազգայիններ, այլեւ՝ բազմաթիւ երիտասարդներ, աննախընթաց երեւոյթ մը որ ինքնին ողեւորիչ է : Ասիկա կը բացատրուի մասամբ այն իրողութեամբ որ այս շրջանին մէջ գրեթէ հազուադէպ են գեղարուեստական երեկոյթներն ու հանդէսները :

Հանդէսը բացաւ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Մխիթիք որ տուաւ կրթական գործին ընդհանուր պատկերը՝ համառօտակի : Մասնաւոր շահեկանութիւն մը կը ներկայացնէին իր տեղեկութիւնները ի մասին չորրորդ դասարանին, որ կը շարունակէ հետեւիլ քերականական եւ գըրական մասնաւոր դասընթացքի մը եւ կը ստանայ համառօտ ծանօթութիւններ՝ անուանի գրագէտներու կեանքին եւ գործերուն շուրջ :

Յետոյ խօսք տուաւ Հմայեակ քհնյ. Համբարձումեանին, որ պարզելով Կապոյտ Խաչին ազգօգուտ դերը, հրաւիրեց հասարակութիւնը նեցուկ կանգնիլ անոր եւ քաջալերել կրթական գործը :

Ճոխ ու բովանդակալից էր յայտագիրը, որուն բոլոր նիւթերը ողջունուեցան բուռն ծափերով :

Իրարու յաջորդեցին խմբերգներ եւ ընտիր արտասանութիւններ, աշակերտութեան կողմէ :

Երաժշտական քաղցր վայելք մը ընծայեցին մեզի պատանիները, փոխն ի փոխ նուագելով ջութակի եւ դաշնակի վրայ, զանազան ընտիր կտորներ՝ Ա. Խաչատուրեանէ, Պէթհովէնէ, Մոցարթէ եւ Շուպէրթէ :

Զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծեց «Մանկական վէճ»ը, որ տրամախօսութիւն մըն էր երկու սեռէ մանուկներու միջեւ :

Հանդիսականները խանդավառութեամբ հետեւեցան թատերական այս ներկայացումներուն :

Առաջինն էր «Մօրաքրոջ գալուստը», կրթիչ ու զուարթ կտոր մը, զոր ներկայացուցին աղջիկները եւ ուշիմ պատանի մը՝ պարզ, բնական ու յաջող կերպով : Նիւթն էր կրթութեան արժէքը :

Յայտագրին վերջին նիւթն էր «Երեք քաջերը», քրքջալից զաւեշտ մը, — պարծենկոտ ու ինքնահաւան տիպարներու ցուցադրութիւնը, զոր մանչերը կատարեցին շատ յաջող ու համարձակ խաղարկութեամբ մը :

Երկսեռ աշակերտութիւնը ուսուցիչ Պ. Վ. Մխիթիքի նուիրեց ծաղկեփունջ մը ի նշան երախտագիտութեան :

Անուրանալի է որ ուսուցիչ եւ աշակերտութիւն իրենց կարելին ի գործ դըրած էին՝ մեզի ընծայելու համար հոգեկան վայելք մը :

Կէս գիշեր էր արդէն երբ հասարակութիւնը թողուց սրահը՝ գոհունակ տրամադրութեամբ :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐՈՒՀԻ

ՏԻԿԻՆ ՍՈՖԻԱ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

«ՄԱՅՐ» ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հայ Օգնութեան Միութեան գրասենեակէն մեզի յանձնուած է հետեւեալ զեկոյցը, հրատարակութեան խնդրանքով .

— «Հայ Օգնութեան Միութեան 40րդ Պատգամաւորական Ժողովը իր խորին շնորհակալութիւնն ու երախտագիտութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Սոֆիա Յակոբեանի, որ որոշած է հաստատել «խընամատարական Հիմնադրամ» մը՝ Հայ Օգնութեան Միութեան անունով :

« Առ ի գնահատութիւն ընկերուհի Յակոբեանի երկարամեայ ազգանուէր գործունէութեան եւ այն գուրգուրալից վերաբերումին, զոր ան, միշտ, ցոյց տուած է Սփիւռքի հայ ժողովուրդին հանդէպ, Յիսնամեակի 40րդ Պատգամաւորական Ժողովը, միաձայնութեամբ կ'որոշէ ազգային բարերարուհի Սոֆիա Յակոբեանը պատուել «Հայ Օգնութեան Միութեան «Մայր» յորջորջումով» :

Պատգամաւորականին ներկայացուած այս բանաձեւը ընդունուեցաւ ժողովականներուն կողմէ՝ յոտնկայս եւ բուռն ծափահարութիւններով :

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Ժ.

Երբ Հաջի Սողոմոնի հարսնեւորները գիշերուայ ժամը 12ին հեռացան պարտիզից (ժամը էր եւ հարսանիքը պարտիզումն էր), վառուեց Հաջի Սողոմոնի սենեակի ճրագը եւ մէկը փակեց լուսամուտի վարագոյրը :

Երեխաները հաւաքուեցին Հաջի Սողոմոնի լուսամուտի առաջ եւ սկսեցին աղմկել :

Անասելի աղմուկ, անողորմ, վայրենի, բարբարոս մի աղմուկ :

Ամբողջ թաղը զարթնեց :

Կտուրների վրայի անկողիններից մարդիկ բարձրացան սպիտակ շորերով, եկան շարուեցին քիւերի վրայ :

Երբ աղմուկը մի քիչ դադարում էր, որպէսզի աւելի անախորժ կերպով վերսկսի՝ կտուրների վրայ գտնուած մարդիկ հռհռում էին բարձրաձայն եւ աւելի քաջալերում երեխաներին :

— Հաջի Սողոմոն… աղաղակում էր մէկը, միւսները միանում էին — Հաջի Սողոմոն… եւ այս աղաղակին յաջորդում էր տակառի, թիթեղի տախտակների, երկաթի, զուռնայի եւ թմբուկի անպորոյն երաժշտութիւնը :

— Հաջի Սողոմոնն ամուսնացեր է…

Խումբը կրկնում էր — Հաջի Սողոմոնն ամուսնացեր է… — եւ էլի անկարելի աղմուկ :

Բոլոր փեսաներն էլ այդ ցոյցը բնական եւ սովորական էին համարել, լուռ լսել, եւ շարունակել գիշերում ապրել առաւօտը մի նոր կեանքի, բայց Հաջի Սողոմոնը չհամբերեց, բաց արեց լուսամուտը, սպիտակ շապիկով մինչեւ մէջքը դուրս ընկաւ եւ սկսեց հայհոյել :

— Ձէ՞ք ամչնար, ի՞նչ է, գացէք հօրերնուդ մօտ, մօրերնուդ քով պառկեր է, շան որդիներ…

Հաջի Սողոմոնն այնքան բարձր էր պոռում, որ կոկորդը քորուեց սկսեց հազալ եւ, չկարողանալով բոլորն ասել, փակեց լուսամուտը եւ քաշուեց ներս :

Տանիքների վրայ բարձրացաւ ընդհանուր եւ սրտագին մի խնդոց :

— Վայ էշի գլուխ, չկրցաւ սուր ընել, ծօ ի՞նչ ես դուրս եկեր, մուտ կնկանդ ծոցը, — ասում էին շատերը :

Իսկ կատակողների խումբը վերսկսեց իր աղմուկն այնպիսի վերանորոգուած վայրենութեամբ, որ Հաջի Սողոմոնին հասցրեց ջղայնութեան չտեսնուած գագաթնակէտին :

Հաջի Սողոմոնն էլի բացեց լուսամուտը եւ խորագոյն լրջութեամբ յայտարարեց .

— Հեռացէք կ'ըսեմ :

— Հաջի Սողոմոնն ամուսնացեր է, — պոռաց մէկը, եւ միւսները կրկնեցին — Հաջի Սողոմոնն ամուսնացեր է :

— Հաջի Սողոմոնն ամուսնացեր է, հա, դուք Հաջի Սողոմոնի քէֆին քեհեան էք, բողի լակոտներ, ձեր մօրը հօրն ի՞նչ ըսեմ, անկիրթներ, — պատասխանեց Հաջի Սողոմոնը :

Կատակողները նշմարեցին, որ մէկը մթում ետեւից նրան քաշում է ներս եւ լուռ աղաչում .

— Սողոմոն աղա, ձէն մի հաներ, օսանմիշ կ'ըլլին, կը հեռակին, կ'երթան :

— Աղջի, թող, — աղաղակեց Հաջի Սողոմոնը եւ ետ քաշուեց :

Տանիքների հռհռոցի հետ բարձրացաւ էլի մի սարսափելի աղմուկ :

— Հէյ, Հաջի Սողոմոն, կրնաս նը, քնացիր :

— Հաջի Սողոմոնը կնիկ է առեր…

— Հաջի Սողոմոնը փալան տի չինէ կնկանը համար :

— Վայ, Հաջի, Սողոմոն, կնիկ կ'առնես, հա՞,

Թմբուկ, տախտակ, թիթեղ, երկաթ, զուռնա, աղաղակ, ճչոց, հռհռոց, ամէն ինչ խառնուեց իրար, շարունակուեց կատաղի այդ կատակը :

Երեխաներից մէկը կլոր, կարճահասակ, խուճուճ մազերով, հաստ ձայնով, փայլուն եւ չարաճճի աչքերով կանգնեց մէջտեղը, լուսնկայի լոյսի տակ նշմարելի էր նրա հաստ շրթունքների վրայի չար ծիծաղը, եւ յայտարարեց .

ՎԱՀԱՆ ԹՈԽՈՎԵՆՑ

(Շար.)

տաշխի օր յետ անողոք հիւանդութեան։ 63 տարեկան էր։ Մեծ անհատականութեան տէր բացառիկ դէմք մըն էր։ Հանքագործի զաւակ՝ 13 տարեկանին հանքեր իջած էր աշխատելու։ 31 տարեկան էր երբ քաղաքական ասպարէզ նետուեցաւ։ Իր մահով տկանաւոր եւ փայլուն դէմք մըն է որ կ'անհետանայ, ոչ միայն Անգլիոյ համար այլեւ ընկերվարական աշխարհի։

ԼԷՕՓՈԼՏՎԻԼԻ (Քոնկոյի հանրապետութիւն, նախկին պելժ. Քոնկօ) ոստիկանութիւնը ըմբոստացած է իր Պելժ բարպաններուն դէմ։ Թիսվիլի մէջ եւս տալահովութեան ուժերը իրենց հրամանատարներուն դէմ ելած են։ Կացութիւնը մտահոգիչ է։ Եւրոպացիները իրարու մէկ ալ կ'ուտեն։ Արդարեւ ամէնէ աւելի է որ հակամարտ ցեղեր իրարու դէմ կը կռուին՝ դանակներով եւ նետերով։

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ձախակողմեան եւ աջակողմեան տարրերու պայքարը փողոց իջած է։ Ճենովայէն ետք, Հռոմի եւ Սիկիլիոյ մէջ ալ բախումներ տեղի ունեցած են երկու կողմերուն միջեւ։ Ընկերվարականները եւ համայնավարները ոստիկանութեան դէմ ալ կռուած են։ Ձեռնառումը նետուած է մայրաքաղաքի Խորհրդային դեսպանատան վրայ, տաշխի որ Հռոմի մէջ 50 վիրաւոր կայ եւ մէկ մեռեալ Սիկիլիոյ մէջ։

ԴԱՇՏԱ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Բզլի Հայրենակցական Միութեան կողմէ։

Սէն Լու Կրան Փէնի Զուխաճեանի ագարակը։

Այս Կիրակի ամբողջ օրը։

Կը նախագահէ՝ Ս. ԳԱՐՃԵԱՆ

Ձեկոյց գործունէութեան շուրջ Վ. Ճարայեանի (միութեանս սանը աւարտած Փարիզի Ս. Մուրատեան վարժարանը)։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Հայկական պարեր ու նուագ, Թորգոմ եւ որդին։

Բարձրախօս՝ «ԹԵԼԷԺՈՒԱ» (Թօնկուրեան)։

Կը մասնակցին հայ արենուշները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդս կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի առաւօտ, Հայ գրերու հնարիչ Ս. Սահակ - Մեսրոպի տօնի, ինչպէս նաեւ Թաղիս Համանուն եկեղեցւոյ շինութեան եւ անուանակոչութեան 31րդ տարեդարձի առթիւ հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, եկեղեցւոյս գլխոցի սրահին եւ երեցատան շինութեան նիւթապէս եւ բարոյապէս սատարող համայն թաղեցիներու ննջեցելոց հոգւոց ի յիշատակ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ։

Տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 10ին, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Կապիւոնի որճարանին գեղատեսիլ պարտէզին մէջ։ Գեղարուեստական բաժին։

Հայկական նուագ ու երգեր բարձրախօսով։

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով։

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ Լիոնի Հայութիւնը։

Կը խնդրուի չխաչաձեւել այս ձեռնարկը։ Անձրեւի պարագային ապահով վայր։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Ս. Սահակ - Մեսրոպի տօնին կապուած ամէն տարուան թուականով՝ մասնաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի եկեղեցիին հիմնադիր - բարերար ողբ. Ասպետ Վահան Խորասանճեանի եւ իր գերդաստանին ննջեցեալներուն յիշատակին։ Մարսէյլի գաղութը կը հրաւիրուի մասնակցիլ յարգանքի այս տուրքին։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1960 - 1961 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են։ Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Պուլ. տիւ Նոր, Լը Րէնսի։

ՀԵՌԱՁԱՅՆ 927 - 01,72

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը։

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանեն դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ։

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը. —

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը։

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախքն է՝ 2.50 Ն. Ֆ., կանխաւ վճարելի։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Տէսինի Համախարբերդցիական Միութեան։

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ ուշ ատեն, Տէսինի Թորոսեանի «Սեւան» զուարճալուն պարտէզին մէջ։

Առատ կեր ու խում

Զուարճացուցիչ ըմպելիներ

ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

Դիւրամատչելի գիներով։

Պիտի ըլլան նաեւ երգեր, արտասանութիւններ, պարեր, արեւելեան եւ եւրոպական նուագ։

Շարք մը հետաքրքրական եւ շատ հաճելի անակնկալներ։

Հասոյթին նպատակն է օգնել Միութեանս կարօտ հայրենակիցներուն։

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

10 ՅՈՒԼԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 11 - 21, ԼԸ ԲԷԲԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ։

Ի նպաստ բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին։

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին։

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով։

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր։

Հաղորդակց. միջոցներ. — Շոգեկառք Կառ Սէն Լազարէն, Սէն - Ժէրմէն - անլէյի կայարանը (ուր թէ Լը Բէքի)։

Օթօպիւս 258 Փօն տը Նէօյի, մինչեւ երմիթաժի կայքը։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով։

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման։ Կ'ապահովենք վիզայի զոր - ծողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի։

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի։

AMERICAN LLOYD

48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE

MARSEILLE

Tél.: 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ - Մ. Նօթնեպրայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՊԱՆԵԼՕ - ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլան Կեդրոնական եւ Շրջ. Կոմիտէներու ներկայացուցիչները։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կրընոպլէն Տիկին Վ. Օնպաշեան իր ամուսնոյն մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ 500 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, Նոր Սերունդի Յարութիւն Օնպաշեան սրահին։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Միքայելեան ենթակոմիտէի։

Տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Ալֆորվիլի Ժիւսթիս տը Փէի սրահը, Մէրի տ'Ալֆորվիլ։

Կը նախագահէ ԿԱՐՕ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

«Մեր Ազգային իտէալներուն» շուրջ։

Կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ (ֆրանսերէն)

եւ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (հայերէն)

Մուտքը ազատ է։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խումբին եւ Զաւարեան կոմիտէին կողմէ։

10 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Մէօտոնի պաղ աղբիւրին մօտ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ։ ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ԽԱՂԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ։ ՊԻՒՖԷ։

Հասոյթը՝ Ս. Թէկիւրեան սրահին։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները. —

Ա) Տարրական Ջափագիտութիւն

Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél.: OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տէսինի մէջ «Հերոսներու Օր»ը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ։ Յուլիս 31ին, Կապիյեօնի սրճարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ. — Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Կիրակի ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահը, պատգամաւորի ընկալում եւ Նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 11 Յուլիս, ժամը 15.30ին Բչ օր, Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ։

Օրակարգ. — Ա) Զեկուցում պատգամաւորուհիներու կողմէ 17րդ պատգ. ընդհ. ժողովի։

Բ) Ընթերցում նորընտիր Կեդր. վարչութեան շրջաբերականի։

Կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Կարտանի Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ։ Օրակարգի խիստ կարեւոր հարցեր տեղւոյն վրայ։ Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ այս կարեւոր ժողովին։ Սիրով կը հրաւիրուին նաեւ Միութեանս օգտաշատ աշխատանքներով հետաքրքրուող բոլոր հայրենակիցները անխտիր։

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Նաճարեանի ագարակը։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՊՏՈՅՏԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 10

Դէպի ՏՕՎԻԼ եւ շրջակայքը

Օթօքարը կը մեկնի Ազգ. Տունէն (32 Րիւ տը Թրէվիզ) ժամը ճիշդ 7ին։

Պտոյտին մասնակցիլ փափաքողները պէտք է նախապէս արձանագրուին երգչախումբի վարչութեան կամ Օր. Զաւրէճեանի մօտ (78 Րիւ Լաֆայէթ, Փարիզ (9), հեռաձայնով

TRI. 77-27 poste 62

Ճանապարհածախք 15 Ն. Ֆ.։

Ամէն ոք իր ուտելիքը կը հոգայ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
«ԾԱԽՈՒ Է»	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9ᵉ

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 9 ՅՈՒԼԻՍ — SAMEDI 9 JUILLET 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8845 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4646

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Բ.

Երկու գլխաւոր խնդիրներ կը մտահոգէին ֆրանսացի ընկերվարականները ի մէջ, — Ալժերիոյ հարցը եւ կառավարութեան հանդէպ բռնուելիք դիրքը :

Երկու կարգի ընդդիմադիրներ ունէր Մոլէ իրեն դէմ : «Ձախ»երը՝ ղեկավարութեամբ Ալպեր Կազիէի եւ «աջ»երը, որոնց պարագլուխն էր Մաքս Լըժէօն :

Մինչ ընդհանուր քարտուղարը սկիզբէն է վեր անվերապահ վստահութիւն կը յայտնէ Զօրավար տը Կոլի եւ կը յուսայ է որ անիկա լաւագոյն լուծում մը պիտի գտնէ Ալժերիոյ ցաւոտ հարցին, գոհացում տալով ընկերվարականներու պաշտպանած տեսակէտներուն, ձախ ընդդիմադիրները կը պնդեն, որ այդ խնդրին մէջ կարեւորը «անձ»ը չէ, այլ «քաղաքականութիւն»ը : Ուստի չեն ուզեր կոյրօրէն հետեւիլ Հանրապետութեան նախագահին եւ կը պահանջեն, որ նախ քան զինադուլը ըլլան ինքնորոշման համար ձեռք առնուելիք ապահովութիւնները :

Աջէն ու ձախէն կատարուած քննադատութիւններուն երկարօրէն պատասխանեց Կի Մոլէ, պարզինութեամբ, առանց կիրքի :

Միջազգային քաղաքականութեան մասին շատ չխօսուեցաւ Համագումարին մէջ : Պատճառն այն է, որ Փարիզի վեհաժողովին ձախողութենէն վերջ ընկերվարական շարքերուն մէջ միաձնականութիւն առաջ եկած է : Այն իմաստով, որ Խորհրդ. Միութեան նպատակներուն մասին բոլորին աչքերը բացուած են հիմա : «Չէզոքութեան» կողմնակիցները համոզուած են այլեւս, որ պէտք է դիրք ճշդել՝ կանգնելով ազատ աշխարհի կողքին :

Համագումարը գոհունակութեամբ արձանագրեց, — հակառակ կարգ մը ընկերներու արտայայտած դատնութեան — որ գաղթավայրերու բնակիչները անկախութեան կը տիրանան՝ խաղաղութեամբ, «մեր շնորհիւ եւ մեր համաձայնութեամբ, ու կ'ուզեն պահել մեր բարեկամութիւնը» : Կի Մոլէ յոյս յայտնեց, որ նորազատ երկիրները ժողովրդավար վարչաձեւեր պիտի հաստատեն, ինչպէս ըրեր է Իսրայէլ :

Ֆրանսայի ներքին քաղաքականութեան վերաբերեալ հարցերուն շուրջ ընկերվարական կուսակցութիւնը ընդդիմադիրի դիրքին մէջ է : Չի բաժներ կառավարութեան ընկերային, տնտեսական եւ ելմտական ծրագիրները, որոնք պատճառ կը դառնան բնակչութեան մէկ մասին դժգոհութեան եւ ըմբոստութեան կը մղեն աշխատաւորները :

Կուսակցութեան ներքին կեանքին մէջ անհրաժեշտ է եւ օգտակար, որ ընդդիմադիրները ամէն կարելիութիւն ունենան ազատօրէն պաշտպանելու իրենց տեսակէտները : Սակայն անոնք պէտք չէ անտեսեն այն խնդիրներուն, որոնք նախորդ համագումարներուն մէջ քննուած եւ մեծամասնութեամբ վաւերացուած են, չշփոթելով բնդհ. քարտուղարը : Ու աւելցուց թէ կուսակցութեան անդամներուն թիւը 101.000էն աւելի է, մինչ համակիրները 80 հազար կը հաշուին : Երիտասարդ ընկերվարականներու կազմակերպութիւնները այս թիւէն դուրս են :

Ալժերիոյ հարցին լուծման համար կի Մոլէ կը շարունակէ վստահիլ Զօր. տը Կոլի, որ «ներկայացուցիչներուն տակ ամէնէն ձեռնհաս մարդն է : Պէտք է ըլլալ արդիւնաւէտ ու անկեղծ» :

Քաղաքական ուղղութեան մասին ընդունուած բանաձեւը «միաձայնութեամբ կը դատապարտէ յետաշրջական եւ կիսաքաղաքականութիւնը կառավարութեան եւ իր մեծամասնութեան, — որ ազգը չի ներկայացներ — եւ կը պայքարի անոր դէմ» : Կուսակցութիւնը «առանց որեւէ բան զիջելու իր անկախութենէն» հաւանութիւնը պիտի տայ կառավարութեան ըրած լաւ գործերուն եւ անվարան պիտի քննադատէ զայն՝ երբ Սահմանադրութեան եւ ժողովրդավարական սկզբունքներուն դէմ շարժի :

Ո՛չ մէկ գործակցութիւն համայնավարներուն հետ, որոնք դուրսէն կը ստանան իրենց հրահանգները : Ձախակողմեան ժողովրդավար կազմակերպութեանց համախմբում մը ստեղծելու համար աշխատանքներ պիտի տարուին, նպատակ ունենալով ազատութեան, խաղաղութեան եւ ընկերային յառաջդիմութեան իրականացումը :

Մասնաւոր ուշադրութիւն պիտի դարձուի երիտասարդութեան վրայ, որուն առջեւ լայն հեռանկարներ կը բացուին շնորհիւ գիտական յեղաշրջումներու :

Ալժերիոյ մասին քուէարկուած բանաձեւը կը շեշտէ, որ անոր լուծումը պէտք է համապատասխանէ Ալժերիոյ բնակչութեանց ազատօրէն արտայայտելիք կամքին եւ յանգի «Ալժերիոյ ազատ կառավարութեան՝ Ալժերացիներուն կողմէ» : Անհատներու եւ ցեղային փոքրամասնութեանց իրաւունքները պէտք է յարգուին : Այդ լուծումը պէտք չէ պարտադրուի «զէնքի զօրութեամբ» : Զինադուլի համար յարատեւ աշխատանք պէտք է տանիլ : Այս կէտերը ընդունուած են նաեւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան կողմէ, որ կը յանձնարարէր խաղաղ, ժողովրդավարական եւ արդար լուծում մը :

Բանաձեւը անգամ մը եւս կը հաստատէ թէ կուսակցութիւնը լիովին կ'իւրացնէ Հանրապետութեան նախագահին 16 Սեպտեմբեր 1959ի հանդիսաւոր յայտարարութիւնը, որով «ինքնորոշման» իրաւունք կը տրուի Ալժերացիներուն :

Համագումարը բանաձեւեր քուէարկեց նաեւ միջազգային քաղաքականութեան, կառավարութեան ընկերային եւ տնտեսական ծրագիրներուն եւ Հասարակապետութեան մասին : Ու որոշեց կոչ մը ուղղել երկրագործներուն :

Կուսակցութեան միասնականութիւնը փրկուեցաւ Իսիի մէջ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՆՈՐՄԱՆՏԻԻ ՄԷՋ

Նախագահը ամէն տեղ խանդավառ ընդունելութեան արժանացած է : Իր բոլոր ճառերուն մէջ վերստին շեշտած է Ֆրանսական միութեան անհրաժեշտութիւնը եւ ծանրացած է Ալժերիոյ վրայ :

Զօր. տը Կոլ ճշդած է Ալժերիոյ հարցի կարգադրութեան բնական ընթացքը, որ ըստ զօրավարին երեք հանգրուաններէ պէտք է անցնի : Նախ՝ վերջ կը գտնեն կռիւները, եւ մահափորձերը, ապա խաղաղեցումը եւ ի վերջոյ Ալժերիան կ'ոռոշէ իր ճակատագիրը : Տը Կոլ հինգշաբթի օր խօսած է Կաանվիլ, Ավրանշ, Լէկլ, Մորթանեը եւ Ալանսոն քաղաքներուն մէջ :

Հանրապետութեան նախագահը պատասխանած է նաեւ, Ֆերհաթ Ապպասի պահանջքներուն :

Տը Կոլ չուզեր որեւէ ձեւով տեղի տալ ըմբոստներու պահանջներուն, բայց ամէն տեղ յոյս յայտնած է թէ խաղաղութիւնը մօտ է : Նախագահը կը շարունակէ իր շրջապտոյտը :

✕ Ֆերհաթ Ապպաս Զուիցերիա գնաց արձակուրդի, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ բանակցութիւնները չեն կրնար անմիջապէս վերսկսիլ :

(Լաւրենթ Ֆայլ-ի կարգաւ Դ. Էջ)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԿԸ ԽՕՍԻ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ "ՀԱՅ ՁԱՅՆ" ԷՆ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ԽԱՇՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Հ.— Վեհափառ, Խորհրդային երկիրներէն եւ Հայաստանէն յաճախ մեծ Հայեր Ամերիկա եւ ուրիշ երկիրներ կ'այցելեն եւ գաղութներուն հետ շփման եկած ատեն այնպէս կը վերաբերին, որ խօսկապէս նոր տեղ մը եկած են եւ նոր ժողովուրդի մը հետ են եւ կը զարմանան տեսնելով որ այս գաղութներուն մէջ մարդիկ Հայ են եւ Հայ մնալ կ'աշխատին : Ասիկա ինչի՞ վերագրել :

Պատ.— Ես կը կարծեմ որ ասիկա պէտք է վերագրել հայ գիտակից մարդուն ուրախութեան հոգեկան վիճակին, երբ կը տեսնենք թէ այս հեռաւոր ափերուն վրայ հայ մարդիկ տասնեակ տարիներէ ի վեր կարողացեր են պահպանել եւ վառ պահել նոյնիսկ իրենց հայութիւնն ու սէրը հանդէպ իրենց ժողովուրդին :

Հ.— Մենք երբեմն կը վիրաւորուինք նոյնիսկ, որ այդ տեսակ անծանօթութիւն մը կայ մեր կացութեան մասին : Մեր գաղութներուն մէջ ծնած եկող այս հիւրերը երբեմն ալ մեզի սրտցաւօրէն հազար թելադրութիւններ կ'ընեն, որպէսզի մենք մեր Հայութիւնը չմոռնանք, որպէսզի հայ մշակոյթին հողատարը ըլլանք : Նոյնիսկ այս անձերը երբեմն Խորհրդային երկիրներն ալ կը հանդիպին անշուշտ : Այդ Խորհրդային երկիրները այցելած ատեն, այս մարդիկը այնտեղ գտնուող հայ գաղութներուն ալ նոյն յորդորները կուտա՞ն, ինչ որ մեզի կուտան :

Պատ.— Ես կը կարծեմ որ այդպէս պիտի ըլլայ անպայման :

Հ.— Ցարական Ռուսաստանի շատ քաղաքներու մէջ հայ մեծ մտաւորականներ կային ատենօք : Անոնք հայ մշակոյթը կը զարգացնէին, լուրջ թերթեր եւ գիրքեր կը հրատարակէին, հայ դպրոցներ կը պահէին, Լազարեանի պէս հսկայ ճեմարաններ կ'ապրեցնէին, մեծ եկեղեցիներ եւ ակումբներ ունէին : Այսօր կա՞յ այն փաստը Խորհրդ. Ռուսաստանի սահմաններուն մէջ : Վերցնենք օրինակ միայն ու միայն Մոսկուան. այդ քաղաքը մօտ հարիւր հազար Հայեր կ'ապրին : Ենթադրենք որ այդ հարիւր հազարը շատ է, ըսենք 50.000 : Կրնա՞նք ըսել թէ այդ յիսուն հազարը ունի որեւէ գործ կամ գործունէութիւն, որ նուիրուած ըլլայ առանձնապէս հայ Մշակոյթին : Այդ քաղաքին մէջ այդքան մեծ թիւով Հայեր ունի՞ն դպրոց, թերթ, նոյնիսկ ակումբ : Գիտենք միայն որ գերեզմանատան մէջ ունին պզտիկ մատուռ մը :

Պատ.— Մոսկուայի Հայութեան ճշգրիտ թիւը ինձ ծանօթ չէ. իմ տպաւորութիւնը այն է որ Մոսկուայի հայ բնակչութեան մեծ մասը մտաւորականութիւն է եւ մէկ մասն ալ եկող գացող մտաւորականութիւն, որ Հայաստանէն կուգայ ուսանելու կամ իր ուսումը կատարելագործելու կամ որոշ շրջան մը աշխատելու, խորացնելու համար իր մասնագիտութիւնը եւայլն : Ճիշդ է որ Մոսկուայի մէջ գործող եկեղեցի մը ունինք եւ անոր շուրջ համախմբուած են հաւատացեալ Հայերը :

Հ.— Տեսաք Վեհափառ, որ Ամերիկայի մէջ եկեղեցիներ շինելու զօրաւոր շարժում մը կայ. այս բոլոր եկեղեցիները որ կը շինուին՝ զանազան նպատակներու կը վերագրուին. անոնց ամէնէն կարեւորը կը կարծեմ, ընդհանուր մշակոյթէ դուրս այն փաստն է, որ հայ եկեղեցիներուն ազգապահպանումի գործ ըլլայ : Նկատի ունենալով մեր եկեղեցականութեան վիճակը, որ տէրն ու վարիչն է այդ եկեղեցիներուն, մենք ցարդ չենք կրցած եկեղեցիները իրապէս դարձնել ազգապահպանումի կեդրոն եւ որքան ատեն մեզի դժուար ըլլայ եկեղեցականներ հասցնել, որոնք այդ առաքելութեան ընդունակ ըլլան, մենք պիտի չկրնանք օգտագործել : Այս առթիւ ի՞նչ է ձեր թելադրութիւնը :

Պատ.— Մենք ամբողջովին կը բաժնենք եւ ձեր մտահոգութիւնն ու ձեր տեսակէտը : Թէ Հայ հոգեւորականը պէտք է ըլլայ միաժամանակ նաեւ դաստիարակիչ մը իր հօտին, ժողովուրդին, հայկական իմաստով, հայ շունչը, հայ մշակոյթի արժէքները վառ պահելու համար անոնց սրտին մէջ : Կը տեսնենք անշուշտ որ այս աշխատանքը ամէն տեղ նոյն յաջողութեամբ չի կատարուիր : Մեր մաղթանքն է բնականաբար որ թերութիւնները սրբագրուին եւ հետզհետէ մեր եկեղեցին ունենայ իրենց հոգեւոր եւ ազգային առաքելութեան կոչումին բարձրութեան վրայ գտնուող հոգեւորականներ : Կը մաղթենք որ այդ իրականութիւն դառնայ ամբողջական եւ լրիւ կերպով, ի պայծառութիւն մեր Ս. Եկեղեցիներուն եւ ի մխիթարութիւն մեր ժողովուրդին :

Հ.— Ձեր հրատարակած «Էջմիածին» ամսագիրը որքա՞ն կը սպառի եւ ինչ ձեւով կը սպառի Հայաստանի մէջ եւ ինչ կրնաք ընել որ այդ սպառումը աւելնայ Հայաստանի մէջ եւ Խորհրդային երկիրներուն մէջ ուր Հայեր կան :

Պատ.— Մեր ամսագիրը 3500 օրինակով կը տպուի այս պահուս, որուն կէսը կամ կէսէն աւելի քիչ արտասահման կուղայ, միւս մասը կը տարածուի Հայաստանի մէջ, եկեղեցիներուն մէջ կը վաճառուի, ինչպէս նաեւ բաժանորդագրութեամբ :

Հ.— Մէկ խօսք կրնա՞ք ընել Երուսաղէմի մէջ եղած վերջին ընտրութեան առթիւ :

Պատ.— Ես պաշտօնապէս տակաւին գրութիւն չեմ ստացած ի մասին այդ ընտրութիւններուն : Այս օրերս կը սպասեմ որ ստանամ :

Հ.— Ուրեմն ձեր պատուիրակութիւնը որ հոն ուղարկեցիք ձեզի տեղեկագիր պահած չէ տակաւին :

Պատ.— Մեր ուղարկած պատուիրակութեան պաշտօնը կամ առաքելութիւնը կապ ունէր Եղիշէ Արքեպիսկոպոսին նորկամամբ մեր հին կարգադրութիւնը վերցնելուն հետ :

Հ.— Ընտրութեան հետ որեւէ կապ չունէ՞ր :

Պատ.— Ոչ :

Հ.— Ցատկապէս մեր այս գաղութին համար, Վեհափառ, ձեր այս ներկայութիւնը անշուշտ շատ յարգելի էր եւ շատ սիրելի էր եւ ՀԱՅ ՁԱՅՆն ալ յատկապէս ուրախ է որ դուք ձեր ժամանակը տրամադրեցիք այս խօսակցութիւնը ունենալու եւ առով իր ունկնդիրներուն հետ հաղորդ գալու : Երանի թէ աւելի ըլլայ ժամանակը եւ մենք աւելի առիթ ունենանք ձեզ լսելու : Շնորհակալ ենք :

Պատ.— Ես ալ գոհ մնացի այս տեսակցութենէն : Վերջացնելով անգամ մը եւս մեր բոլոր ունկնդիրներուն եւ Ամերիկահայ մեր հաւատացեալ ժողովուրդին կը բերենք մեր ողջոյնն ու օրհնութիւնը եւ մաղթանքը, որ մեր ժողովուրդը այս բարի, ազատ եւ բարգաւաճ եւ անսասան իր հաւատքի Վէմին վրայ, պահպանելով իր բոլոր նուիրական աւանդութիւնները, իր քրիստոնէական մշակոյթը եւ Հայկական հոգին, մնալով նոյն ջերմութեամբ նաեւ հաւատարիմ քաղաքացիները եւ շինարար քաղաքացիները Միացեալ Նահանգաց Ամերիկայի :

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ ԱՐՁԱԿԱԳԻՐ

Միսաք Մեծարենցի բանաստեղծական գրականութենէն կը ճանչնանք «Ծիածան»ը եւ «Նոր տաղեր»ը, երկու քնարերգական հատորներ: Այս երկու հատորներէն դուրս կը մնային 11 քերթուածներ, զորս գուրգուրանքով հաւաքած եւ ամփոփած էր Թ. Ազատեան, բանաստեղծին նուիրուած հատորի մը մէջ, 1922ին:

Միսաք Մեծարենց ստորագրած էր սակայն արձակ գրութիւններ ալ, հետեւեալ խորագիրներով. «Ինքնաքննութեան փորձ մը», «Գրական կենդանագիրներ ու քննադատականներ», «Գիւղական պատկերներ ու տեսիլներ», «Անվատ գրութիւններ», «Նամակներ» եւ թարգմանութիւններ: Այս էջերն էին որ կը կազմէին Միսաք Մեծարենցի արձակ գրութիւններու հաւաքածոն, «Ոսկի արիչին տակ» խորագրով:

Առաջին գրութիւնը, ինչպէս խորագիրն ալ կը վկայէ, իր գրականութիւնը եւ արուեստը քննադատելու փորձ մըն էր, ինչպէս քանի մը տարի ետք, աւելի ընդարձակ ծաւալով մը, ուրիշ արձակագիր բանաստեղծ մը, Ինտրա (Տիրան Չրաքեան) «Բիւզանդիոն» օրաթերթին մէջ նոյն փորձը պիտի ընէր Ներաշխարհի քննադատողներուն ի պատասխան:

«Գրական կենդանագիրներ եւ քննադատականներ»ը կը ներկայացնէին Եղիշէ Եպիսկ. Դուրեանի «Հովուական Սրինգ»ին (1907) մասին գրադատական առաջին փորձը, Գրիգոր Զօհրապի բանաստեղծութիւններէն կրած տպաւորութիւններուն արձանագրութիւնը. Վահրամ Թաթուլի բանաստեղծութիւններուն վերլուծումը, եւ վերջապէս Գրիգոր Նարեկացիէն կրած ներշնչումին արտայայտութիւնը, նոյնքան վերացումով ու խորաթափանց: Ինչպէս գիտենք իր կենսագրութենէն, Միսաք Մեծարենցին սիրած գիրքն էր Նարեկը: Տարաբախտ բանաստեղծը մինչեւ վերջին վայրկեանները միշտ իր մօտն ունէր այս նուիրական գիրքը:

Ցիշուածներէն զատ ստորագրած է նաեւ գիւղական պատկերներ ու տեսիլներ, «Ցայգային», «Որթին տերեւը», «Ջրին ծառը», «Տկճորին երգը», «Հատուածներ», «Աշներգ», «Առտուն», «Մեծ մայրիկը», «Ձուքերը» եւ «Ցետամնաց բարեկենդան» խորագրով գրութիւն մը, իբրեւ պատասխան իր մէկ քննադատին: Թարգմանութիւններ են Օսկար Ուայլտէն «Իմաստութիւն սորվեցնողը» եւ «Դատաստանատունը»:

Արձակ գրականութեան մէջ չահեկանութիւն կը ներկայացնեն մասնաւորաբար քանի մը նամակները, որոնք թէեւ շատ չեն, բայց՝ իր գրականութեան եւ արուեստին յատկանիշները կը բացատրեն իր իսկ խոստովանութեամբ:

Այս նամակները գրուած են Տօքթ. Օփէլիա Տ. Գասպարեանին, Շաւասպ Գըրական ծածկանունով: Բանաստեղծութեան առաջին հատորին, «Ծիածան»ին առթիւ գրուած նամակի մը իբրեւ պատասխան: «Որքա՛ն տխուր կուգան ինծի, կը գրէ, քու եւ Տիգրանին (Օփէլիայի ամուսինը) համակրութիւնները, բանաստեղծութեանս մասին, ինծի՝ որ թերեւս հոգեկան շրջափոխումի՝ վայրկեանի մը մէջ կը զգամ թէ պաշտամ ունայնութիւն մըն է ասիկա, գուարճասիրութեան վայրկեանի անպտուղ ծաղի՛կ մը, աւա՛ղ»: Նոյն նամակին մէջ (1907). «Գիրս ալ չի՞ յայտներ արդեօք մոգիս տենդային վիճակը» անհասկնալի՛ բաներ, որովհետեւ «Ծիածան» չէ ունեցած բաւականաչափ հասկնալի հանգամանք, այսինքն կենսական, հանրամատչելի, հոգեպրաւ յատկութիւններ: Կայ «Ծիածան»ի մէջ ջերմութիւն մը, որ սակայն ամպերուն տակէն շողացող արեւին ջերմութիւնն է, ցուրտը զգացնող աւելի:

14 Սեպտ. 1907ին նամակ մը ուղղած է իր հայրենակից, Բինկեանցի Տէր Վարդան Քհնյ. Արսլանեանին, որ «Ծիածան»ին առթիւ կը հարցնէր, «Ինչո՞ւ Տիեզերքի հոգիին հետ չես խօսակցիր»: Իր պատասխանին մէջ Մ. Մեծարենց կը բացատրէ իր համոզումները եւ իր բանաստեղծութեան նկարագիրը: Ինչ որ կ՚ըսէ հոն բանաստեղծը, սովորական, պարզ պատասխան մը չէ: Կը խոստովանի որ իր բոլոր քերթուածները կը ձգտին այդ խօսակցութեան, առանց Աստուծոյ հետ դէմ յանդիման խօսակցութիւն մը ունենալու: Աստուած ամէն տեղ է կ՚ըսէ, ինչ որ կը հաստատէ Մեծարենցին ունեցած համաստուածութեան գաղափարը, զոր ան արտայայտած է իր բազմաթիւ քերթուածներուն մէջ, ըլլայ «Ծիածան»ին թէ «Նոր տաղեր»ուն մէջ: Զմրան պարզ գիշերուան մէջ հծծած աղօթքը կամ արեւին ուղղած պաշտամունքը, ինչպէս նաեւ տերեւի մը խարշափին մէջ, անիկա կը զգայ ու կը տեսնէ տիեզերական զօրութեան եւ ուժին պաշտնիքը: Ինչպէս իմաստասէր Քարլայլին համար իրերը անհունութեան վրայ բացուած պատուհաններ են, այնպէս ալ իրեն համար փոքրիկ մասնաւորէն կը մեկնի դէպի անհունը: Նոյնը նաեւ իր սիրած միւս իմաստասէրը Էմըրսըն, որ Աստուծոյ ներկայութիւնը կը զգայ «մացառի մը ծոցին մէջ»:

Միսաք Մեծարենցի բանաստեղծութեան մեծագոյն ներշնչարանը գիւղի տեսարանները կազմած են միշտ: Նոյնիսկ կը ցաւի որ ճապէս իրենց զաւակը չէ, այլապէս՝ աւելի ինքնատիպ ու ապրող կ՚ըլլայի: Ջերմ բաղձանքն ունեցած է վերստին տեսնել ու ապրիլ գիւղին ծոցը, նորոգուիլ անոր տեսարաններու գեղեցկութիւնով:

Հայրենի գիւղին բնութեան եւ տեսարաններուն մէջ ապրելու բաղձանքը եթէ չիրականացաւ երկրորդ անգամ, առաքինի մայրը, իր զաւկին երեւակայութեան եւ երազներուն նիւթ ու առաղձ կը հայթայթէր հայրենի աւանդութիւններէն, երգերէն, սովորութիւններէն ու բառերէն, զոր կը գտնենք «Ծիածան»ին մէջ, «Այգերգ», «Գետափի երազանք», «Ձմրան պարզ գիշեր», «Սիրերգ», «Աքասիաներու շուքին տակ», «Գարունը կ՚ապրեցնէ» եւայլն եւ «Նոր Տաղեր»ուն մէջ «Ջուրէն գարձին», «Անդարձ», «Ջրտուք», «Այգային», «Գարնան հիւղը», «Հիւղին գարունը», «Հիւղին աշունը», «Ըլլայի»ներու շարքը, «Հիւղը» եւն.:

Միսաք Մեծարենց իբրեւ արձակագիր մեծ վաստակ մը չձգեց թէեւ մեր գրականութեան, բայց ինչ որ տուաւ պարագայական գրականութեան իբրեւ վկայութիւն, կը բաղկանայ իր քննադատներու եւ բարեկամներուն ուղղած քանի մը պատասխաններէն եւ գրական քննադատութեան քանի մը փորձերէն: Ինչպէս իր քերթողութեան, այնպէս ալ արձակ գրականութեան մէջ ջանացած է ինքզինքը ըլլալ:

«Ինքնադատութեան փորձ մը» խորագրով յօդուածը անուղղակի պատասխան մըն էր նաեւ զինքը քննադատողներուն եւ գերազնահատողներուն, ուր կը կարդանք.— «Առաջին արտադրութիւններս իրենց մէջ ունին անարժէքներ, հեղինակը խոհեմութիւնն ունեցեր է անոնց մէկ մասը կապոցէն դուրս թողելու: Տակաւին նետուելիքներ կային անշուշտ: Երկու շրջանի կրնանք բաժնել ստանաւորներու շարքը, սկզբնական շրջանը խարխափանքի շրջանն է, եւ միւսը, որուն մէջ աւելի գիտակից է եւ ինքնավստահ: Ա. շրջանը յատկանշող քերթուածներուն մէջ զգացումները անստոյգ են, ազդեցութիւններ կը մատնեն, ինքնատպութեան հետքը չեն կրեր: Երկրորդ շրջանին մէջ բանաստեղծը կը ցնցուի [...] մը, շրջափոխութեան կ՚ենթարկուի [...] արուեստը, թէեւ դեռ չի կրնար ամբողջովին վանել սովորականը: «Ծիածան» հասուն եւ բազմակողմանի գործ մը չէ, տարակոյս չկայ որ վիժած գործ մըն ալ չէ: Մութին մէջ խարխափանք մը չէ: Նշմարուած ճամբաներու լոյսը կը թրթռայ հոն: Հեղինակը մտային զարգացման լիութեանը մէջ չէ թեւակոխած: Ակներեւ է որ համաշխարհիկ բարախումբ [...] չունի իր սիրտը. պզտիկ, տաք, [...] անձնականութիւններ միայն ունի դեռ եւ ամբողջովին բնութիւնով տոգորուած չէ»:

Ինքնաքննադատութեան այս անողոք եւ գիտակից արտայայտութենէն ետք, մեկնութիւններն աւելորդ են:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԵԹՆԱՊԱՏԻԿ ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Վարդգէս Սուրէնեանցը այնպիսի բազմաշնորհ մարդ էր, որ նրա յոբելեանն այսօր նոյնպիսի յաջողութեամբ կարող էին տօնել ոչ միայն նկարիչները, այլեւ գրողները, թարգմանիչները, արուեստի տեսաբանները, ճարտարապետները եւ, եթէ կ՚ուզէք, լեզուաբանները: Չէ՞ որ նա, Վարդգէս «Տա Վինչի» Սուրէնեանցը, իւղանկարիչ էր ու գծագրիչ, քանդակագործ ու թատերական նկարիչ, ճարտարապետ ու թարգմանիչ, գրող եւ արուեստի տեսաբան, գրքի ձեւաւորող եւ հասարակական գործիչ:

Նա պարսկերէն Հաֆըզ ու Խայեամ էր արտասանում, անգլերէնից թարգմանում Շէյքսփիր եւ Օսկար Ուայլտ, իտալերէն զեկուցումներ կարդում, գրում գերմաներէն գրքերի յառաջաբաններ, Հայոց լեզուի բոլոր բարբառներով զրուցում Թրքական ջարդերից Էջմիածին փախած գաղթականների հետ, ռուսերէնով կատակում իր բարեկամ Իլիա Եփիմովիչ Ռեպինի հետ եւ դեռ, բացի այս վեց լեզուներից, տիրապետում եւս մի լեզուի, որով ազատ եւ անկաշկանդ խօսում էր եւ դարերով կը խօսի աշխարհի բոլոր ժողովուրդների հետ՝ գեղանկարչութեան կախարդ լեզուին:

Իհարկէ, բազմաշնորհ այդ մարդու մէջ նկարիչն ամէնից ուժեղ էր չեշտուած եւ նա, իր իմացած լեզուներից, ամէնից հմուտ տիրապետում էր գոյների լեզուին: Սակայն դա մեզ պիտի չխանգարի, այսօր, Վ. Սուրէնեանցի յաւերժական կեանքի առաջին հարիւրամեակին օրը, նախ քան նրա կտաւներով հիանալը, [...] լուխ խոնարհել կեանքի ու արուեստի [...] միմնատարբեր ասպարէզում կատարած նրա այն բազում անմոռաց գործերի [...] առջ, որոնցից ամէն մէկը հերիք էր մի այդպիսի յոբելեան կատարելու համար: Եւ իսկապէս, մի՞թէ մի յոբելեանի համար քիչ է Շէյքսփիրի վեց թատերգութիւնների եւ դեռ հնչեակների թարգմանութիւնը անգլերէնից (չհաշուած Հայնէի, Կէօթէի եւ Օսկար Ուայլտի գործերի թարգմանութիւնները): Մի՞թէ մի յոբելեան չարժեն նրա Մետերլինկի ու Գոլտոնիի թատերգութիւնների ձեւաւորումը Մոսկուայի գեղարուեստական թատրոնի բեմի վրայ, Պուշկինի, Տոլստոյի, Լերմոնտովի ու հայ գրողների գրքերի հրատարակման ձեւաւորումները: Մի՞թէ առանձին յոբելեանի արժանի չեն նրա հրանալի յօդուածները հայկական ճարտարապետութեան մասին, ճամբորդական ուղեգրութիւնները՝ Սպանիայից մինչեւ Էջմիածին, նրա դասախօսութիւններն արուեստի մասին եւ հասարակական բուռն գործունէութիւնը Հայաստանում եւ Ռուսաստանում: Վարդգէս Սուրէնեանցի կատարած այս ամէն մի գործն արժանի է մի յոբելեանի, եւ նրա այդ եօթնապատիկ յոբելեանն է, որ նշում է այսօր մեր ժողովուրդը:

Վարդգէս Սուրէնեանցը մօտ ու հարազատ է մեզ, գրողներիս, ոչ միայն այն պատճառով, որ կեանքում եղել է իր ժամանակի գրողների լաւագոյն ընկերն ու բարեկամը եւ ինք էլ եւ գրում էր եւ ոչ միայն այն պատճառով որ նա թարգմանում էր այլազգի գրողներին եւ ձեւաւորում գրողների գրքերը: Նա մօտ ու հա-[...]

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՄԱՐԴԱԳԱՅԼ

(ԶՐՈՅՑ)

— Ա՛, ասաց նա տեսնելով Մանուկին, մի փոքրիկ Օձ ...

— Օ՛, ի՛նչ մեծ շուն... մտածեց Մանուկը եւ վախեցաւ: Սիգը հասել էր մօր ետեւից:

— Տեսա՞ր, մայրիկ, ի՛նչ մեծ գազան է ...

— Սա դեռ ձագուկն է, աղջիկս, ասաց մայրը, պիտի սպանել սրան, քանի չի մեծացել, սա աշխարհիս ամէնից խորամանկ եւ գձուն անասուններից մէկն է. ինչքան լաւութիւն անես նրան, քեզ այնքա վնաս կը տայ:

— Զըսպանենք, մայրիկ, գոչեց Սիգը, տուր մեզ խաղանք ...

— Ինչեր ես խօսում, աղջիկս, վախեցաւ մայրը, սա քեզ, իրաւ է, առաջ կը գգուի, խաբէութեամբ մօտ կը գայ, բայց հէնց օր առիթը գտնի, քեզ կը խեղդի եւ վրադ էլ կը ծիծաղի. սա մեր թշնամին է, պիտի ուտել սրան ...

— Չէ, մայրիկ, խնդրեց Սամն էլ, որ այդ միջոցին հասնում էր, քաղցած չենք, պահենք սրան, հետը կը խաղանք ...

Տիրուհի Զէքը շատ անգութ կին չէր, այդ օրն էլ քաղցած չէր. կուշտ կերել էր: Ամէն մարդ գիտէ, որ երբ գայլը կուշտ է լինում, նա այլեւս ոչ ոքի չի վնասում: Մարդի պէս խօ չէ, որ ուտելուց եթէ գրաքուեկլիս անգամ լինի, իւր նմանին դեռ կը պատառոտի:

Մանուկը սիրտ էր առնում տեսնելով, որ իրեն վնաս չի հասնում: Մօտեցաւ նրանց, կռացաւ դէպի Սիգն ու սկսեց փայփայել:

Զէքի սիրտը չարժուեց:

— Աստուածները վկայ, մտածեց նա, այս Օձուկը դեռ մանուկ է եւ չար չի երեւում:

Սիգն էլ սիրեց օձուկին: Լիզում էր նրա ձեռքերն ու երեսը: Քիչ քիչ Սամն էլ մօտ եկաւ: Օձուկը նստեց խոտերի վրայ: Սամը մի քանի ոստիւնով ուզեց նրա ծնկներին ելնել. յետոյ գլորուեց: Սիգը ծիծաղեց եւ Զէքը մոռացաւ, որ մի վտանգաւոր թշնամի՝ շոյում էր իր զաւակներին:

Օձուկն էլ տեսաւ, որ մեծ շունը՝ Զէքը իրեն չէր վնասում: Ժպտաց վախախառն, քծնող մի ժպիտով — դա մարդկային ոգու նշաններ — սիրտ առաւ ու սկսեց խաղացնել գայլուկներին:

— Ի՞նչ կայ, մտածեց բարի գայլուհին, ձագուկներս սիրեցին Օձուկին, կը պահեմ ինձ մօտ եւ կը սովորեցնեմ, որ մեծացած էլ՝ մեզ հետ բարեկամ մնայ...

Բայց ի՞նչ անել տանուտէր գայլ Սարհօնին, որ Օձուկին իր ստամոքսը չմտցնէր ...

×

Այսպէս էր մտածում բարի Զէքը, երբ քարայրը ծածկող մացառները շարժուեցին եւ հսկայ Սարհօնը փոշոտ, հեւալով գրեթէ ներս ընկաւ:

Գզգզուած էր նա, այնքան յոգնած, որ ոչինչ չնկատեց: Գնաց մի անկիւն եւ ընկաւ ցած:

Վախեցաւ Զէքը, վազեց դէպի նա:

— Ի՞նչ է եղել քեզ, հարցրեց սարսափած: Այդ ի՞նչ փոշի է վրադ. հագուստդ ինչո՞ւ է բզիկ–բզիկ եղել ...: Վայ ինձ, արիւն կայ ոտներիդ վրայ, ո՞ւր էիր, ի՞նչ պատահեց:

— Թող քիչ շունչ առնեմ, կին դու, մռմռաց Սարհօնը յոգնած ձայնով, մահուանից ազատուեցի, քիչ մնաց որ էլ ինձ չտեսնէիք:

Սամն ու Սիգը հօրից վախենում էին եւ դրա համար էլ, որ երբ Սարհօնը ներս ընկաւ, նրանք թողին Օձուկին եւ մի կողմ քաշուեցին, իսկ Օձուկը մի տեսակ սարսափ զգաց նրա մեծ հասակից եւ արիւնով լիքը աչքերից. ետ – ետ քաշուելով գնաց մի մութ խորշ ու կծկուեց այնտեղ:

— Խօսիր, մարդ, ճշաց գայլուհին. [...] սա տեսնենք, ո՞րտեղ էիր, ի՞նչ է [...] վիճակդ:

Այն ժամանակ Սարհօնը, որ [...] քիչ փակել էր եւ մէջքի վրայ գետին [...] ուել, բարձրացաւ, կոթնեց պատին [...] ասաց դողդոջուն ձայնով.

— Պատմեմ թէ ինչո՞ւ այսպէս եղայ. Քիչ մնաց ինձ սպաննէին այսօր: Գնացի անտառի խորքերը, թփի տակից մի [...] նապաստակ գտայ եւ ընթրիքս արի [...] նով. յետոյ, որովհետեւ կշտացել էի, ընտրեցի մի զով տեղ ջրի եզերքում եւ քիչ թեք ընկայ: Սքանչելի էր եզերքում, փչում էր մեղմ քամին, կչկչալով վազում էր ջուրը, մարդերի ախորժելի [...] զմայլեցնում էր: Ես վայելում էի բնութեան գեղեցկութիւնը, հանգիստ [...] պատրաստւում մրափելու... երբ [...] կարծ, ինձնից ոչ շատ հեռու, լսուեց [...] սոսկալի թշնամու ձայնը.— մեր աղի [...] ղակիցներից մէկի, որոնց օձերը [...] մեր դէմ. մեր այն ցեղակիցները, [...] այնքան ընկան, որ ոչ միայն [...] քծնում են Օձերի ոտքերի տակ, [...] լիզում են նրանց զարնող ձեռքը, [...] մեր՝ իրենց եղբայրներին ամէն մի [...] մատնում են օտարին... Պնակալէզ ձայնն էր օր լսուեց:

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(2 Շար.)

բողոտ է մեզ ոչ միայն այն պատճառով որ նրա ստեղծած նկարներից շատերը ծնուել են գրականութիւնից ու սնել գրականութեանը, եւ ոչ միայն այն պատճառով, որ իր նկարներում պատմում է Հաֆըզի ու Ֆիրդուսու մասին :

Վարդգէս Սուրէնեանցը մօտ ու հարազատ է մեզ ամէնից աւելի նրանով, որ ամէն գրողի համար նախանձելի տաղանդով ու հմտութեամբ ցոյց է տուել իր կտաւներում մեր ժողովուրդի անցեալը, ներկան ու գալիքը, նրա ընդվզումն ու յոյսը, տառապանքն ու հաւատքը, նրա անընդհատ մահացումներն ու յաւերժական անմահութիւնը :

Հայ ժողովրդի կեանքի որ էջն էլ որ նա պատկերէր իր կտաւների վրայ՝ Արա Գեղեցկից սկսած մինչեւ «Պղծուած սրբավայրն» ու «Հռիփսիմէն», նրա գոյնով, ժլատ ու բարձրաճաշակ գոյների միջից ցոլում է մեր ժողովրդի անմահութեան գաղափարը :

Այդ գաղափարը շողշողում է նոյնիսկ այն կտաւներում, որտեղ նկարիչը պատկերել է մեր ժողովրդի պատմութեան ամէնից մռայլ էջերը՝ սովն ու ջարդը, գաղթն ու թալանը :

Ի թիւս այլ գաղթականների, նկարիչը 1916ին նկարել է այն, արդէն աւանդավէպ դարձած, Նախօ Քեռուն, որ ջարդից հրաշքով փրկուած ու մի կերպ էջմիածին հասած, արդէն Սասունցի Դաւթի հէքեաթն էր պատմում իր հայրենակիցներին :

Իսկ ինչ կարող են անել կոտորածն ու ջարդն այն ժողովրդին, որն արդէն Դաւթի հէքեաթն է պատմում, այն Դաւթի, որ տարիներ յետոյ պիտի բազմէր Հայաստանի մայրաքաղաքի հրապարակներից մէկում եւ դիմաւորէր Հայաստան մտնող բոլոր հիւրերին : Մեզ, գրողներիս, մօտ ու հարազատ է նաեւ Վարդգէս Սուրէնեանց քաղաքացին, «Սալոմէ»ի եւ «Շեհերազատ»ի այն հեղինակը, որ, երբ ժողովուրդը պահանջեց, իր մուսային ամպերից իջեցնելով, ստիպում էր յայտարարութիւններ նկարել եւ կամ ձրիաբար ձեւաւորել Վահան Արծրունու գիւղացիների համար գրուած բժշկական մատչելի գրքոյկները :

Այո, «արուեստը երկար է եւ մարդու կեանքը կարճ» : Աւելին, ինչպէս Վահան Տէրեանը կ'ասէր, արուեստը «թեթեւ խնդացող» է, իսկ արուեստագէտի կեանքն «այնքան դժուարին» : Այդպիսին էր նաեւ Վարդգէս Սուրէնեանցի կեանքը, կեանքն այն տաղանդաւոր նկարչի, որից երբեմն մեծահարուստ յիմարները գրաւոր տեղեկանք էին պահանջում այն մասին, թէ «նկարի՞չ է նա թէ հասարակ զարդանկարիչ ...» : Նա մեռաւ իր հայրենիքից հեռու, չտեսած Հայաստանի պետական պատկերասրահի իրեն յատկացուած այն սրահը, որի սեմին երկիւղածութեամբ գլուխ են խոնարհում ոչ միայն Հայերը, այլեւ բոլոր ժողովուրդների Հայաստան այցելած պատուիրակները :

Գ. ԷՄԻՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Բանահաւաքին նամակը.

— Ժամանակին, ձեր գիւղը. Խնկասիրաց անունով Ընկերութիւն մը ունիք եղեր... Այս Ընկերութիւնը մեծ բարիքներ ըրեր է եւ Եկեղեցիին, եւ աղքին... Ինծի խնդրուած է որ իր պատմութիւնը գրեմ... Պատմութիւն գրելու համար որոշ տուեալներ ունենալու ես ձեռքիդ տակ... Ուրախ կ'ըլլամ եթէ քանի մը ամսուան համար իմ տրամադրութեանս տակ դնէք ձեր թուղթերը...

— Մեծապատիւ պարոն, շատ ուրախ ենք որ մեր Ընկերութեան գործերով կը հետաքրքրուիք եղեր... Եկու տես որ մենք քու ուզած թուղթերդ, մուղթերդ չունինք... Պիտի հարցնես որ ի՞նչ եղան, ես ալ քեզի ըսեմ... Երբ որ օր ջարդերէն ետք մենք Ամերիկա եկանք, մեր Ընկերութիւնին թուղթերը հետերնիս բերանք եւ պահեցանք Հաճի Թուրփանտա Խաթունին տունին քաւաճը... Ամա, եկու տես օր երբ որ օր մեր Խաթունին տղան կարգուեցաւ, հարսը, Զատկի չարթուն, օր մը, տուն – տեղ մաքրած ատենը կը տեսնի օր հին ու մին թուղթերու փաքէթներ կան... Բոնածին պէս կը նետէ... Ըսել կ'ուզեմ օր մեր Ընկերութիւնէն չէօփ չէ ձգեր... Անանկ օր, քու ուզածներդ չենք կրնայ տար... Ամա', քեզի ըսեմ օր մեր Ընկերութիւնը ծնած է 1840ին խա 1860ին, չիտակը վստահ չեմ... Մեր Տէրտէրը կ'ըսէ 1820ին... Եթէ օր աչափր գործիդ կուգայ, գիրքդ նստէ գրէ... Նայէ օր մեր ընտանիքին վրայօք ալ աղէկ բաներ գրես...

×

Բանահաւաքին երկրորդ նամակը.

— Պատուարժան վարչութիւն — Մեր եօթը նահանգներուն վանքերուն եւ եկեղեցիներուն պատմութիւնը գրելու վրայ եմ... Քանի մը տեղեկութեանց պէտք ունիմ : Կրնայի՞ ձեր մատենադարանէն օգտուիլ...

— Յարգելի պարոն — Դժբախտաբար չենք կրնար ձեր խնդրանքին գոհացում տալ, հետեւեալ պատճառով — մեր մատենադարանին վրայ պահապան դրած էինք գրող – բրող մարդ մը... Վրայէն շնորհքով մէկը կ'երեւար, բայց խաբուեր ենք... Այս մարդը, ամէն իրիկուն, տուն գացած ատենը, թեւին տակ ծրար մը կ'ունենար... Սկիզբները կարեւորութիւն չէինք տար... Բայց երբ սկսանք կարեւորութիւն տալ, բանը բանէն անցեր էր... Մեր «շնորհքով»ը մեր մատենադարանը կը պարպէ եղեր՝ ամէն իրիկուն : Այնպէս որ...

×

Բանահաւաքին երրորդ նամակը.

— Հայոց պատմութիւնը պիտի գրեմ... Քննական պատմութիւնը... Վենետիկէն, Վիէննայէն եւ Երուսաղէմէն բաւական նիւթ հաւաքած եմ... կ'ուզէի ձեր նիւթերէն ալ օգտուիլ... Կրնայի՞ օր մը ձեր գրասենեակը հանդիպիլ եւ...

— Հրամմէ, բարի եկար հազար բարի... Միասին սուրճ մը կը խմենք...Բայց, առաջուընէ ըսեմ, քեզի որ քեզի տալիք նիւթ չունինք... Ատեն մը, բաւական գիրք, թղթածրար ունէինք, բայց ներս մտնողը հատ մը առեր գացեր է : Հիմա, մեր մատենադարանին մէջ մուկէն եւ փոշիէն զատ ուրիշ բան չկայ... Է՛, ճաճըմ, դուն ալ քննական պատմութիւն մի գրեր եղեր... Եղածներով գոհացիր... Մեր պատմութիւնը անանկ պատմութիւն մըն է որ քններ ես, չես քններ փոխուելիք չունի... Զմռնամ ըսելու որ եթէ մեր Տիգրան Թագաւորին մասին բաներ մը կ'ուզես, մեր վարժապետը կրնայ քեզի անանկ բաներ պատմել որ բերնիդ ջուրերը կը վազեն : Օր մը Տիգրան Թագաւորը, պալատին իշխանուհիներէն մէկուն..

×

Բանահաւաքին չորրորդ նամակը.

— Նասրէտտին Հոճային մասին քանի մը նիւթերու պէտք ունիմ : Կրնայի՞ք...

— Ուզածիդ չափ... Սնտուկներ լեցուն նիւթ հաւաքած ենք այդ իմաստուն մարդուն մասին : Բալլիքի տակ են... Հըրամմէ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՎԱՀԱՆ ՓԱՍՏԸՐՄԱՃԵԱՆ

(Քափիքէճ)

Այս անունը կուտային Փլաս տէ Ֆէթի շրջանի ընկերներն ու բարեկամները :

Պ. Վահան իր զինուորական ասպարէզին մէջ, իբրեւ հարիւրապետ թէ հայ եւ թէ տաճիկ զինուորներու եւ զինուորականներու խոր յարգանքի եւ հիացմունքի արժանացած է շնորհիւ իր ազնիւ ու համեստ բնաւորութեան :

Այնքան շատ դրուագներ ունէր այդ կեանքէն եւ այնքան հետաքրքրական դարձնելու գաղտնիքը ունէր, որ մէկ պատմութիւնը կրնայինք մի քանի անգամ հաճոյքով լսել :

Դեռ աչքիս առջեւն է ինքը, Յունիս 5ին՝ Սանասարեանի հոգեհանգիստին օրը, երբ մի քանի Կարնեցի բարեկամներու խմբակ մը հաւաքուելով Յարութիւնի ճաշարանը (Փլաս տէ Ֆէթ) անցուցինք շատ հաճելի եւ անմոռանալի օր մը : Զինքը սեղանապետ ընտրելով վայելեցինք իր կատակներով համեմուած պատմութիւնները : Այնքան ուրախ էր որ կարծես մի քանի տարով երիտասարդացեր էր : Իր վերջին ուրախութիւնը, Կարնեցիներուն բառով՝ վերջին քէյֆն էր որ ըրաւ :

Թաղման օրը, 28 Յունիսին հոծ բազմութիւն մը լեցուցած էր եկեղեցին : Իր սիրած Ռոստոմ խումբին ընկերները բոլորած էին դագաղը :

Այսօր բոլոր հայրենակիցները եւ իր ընկերները կ'ողբան իր կորուստը :

Հողը թող թեթեւ վրադ, սիրելի Վահան եղբայր :

Ա. ԽԱԶԻԿԵԱՆ

ՕԳՏԱԿԱՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Էքս լէ Պէն ծանօթ բուժավայր մըն է, նաեւ օդափոխութեան յարմար շրջան մը : Օգոստոս ամսուան ընթացքին, այստեղ կը հաւաքուին բազմաթիւ հայրենակիցներ Ֆրանսայի բոլոր գաւառներէն նոյնիսկ արտասահմանէն :

1955 Օգոստոսին խումբ մը հայրենակիցներով խորհեցանք դաշտահանդէս մը կազմակերպել, ի մի հաւաքելով բոլոր անոնք որ օդափոխութեան եկած էին Էքս լէ Պէն : Դաշտահանդէսէն գոյացած հասոյթը յատկացուցինք դպրոցական ձեռնարկներու : Այս ձեռնարկը աւանդութիւն դարձաւ եւ ամէն տարի Օգոստոս 15ին կը կրկնենք դաշտահանդէսը Էքս լէ Պէնի մէջ : Կը հրաւիրենք քահանայ մը, որ դաշտին մէջ պատարագ կը մատուցանէ, խաղողօրհնէք կը կատարէ, յետոյ տեղի կ'ունենայ բուն հանդէսը հայրենի ուխտավայրերու աւանդութիւններով, երգերով, ճառերով : Կը կատարուի վիճակահանութիւն : Կ'ըլլան նուիրատուութիւններ : Եւ ամէն տարի հասոյթը կը յատկացուի մշակութային ձեռնարկի մը : Մէկ տարի՝ գնեցինք հարիւր հատոր Պ. Հրանտ Թորոսեանի ֆրանսերէն Հայոց պատմութիւն աշխատութենէն եւ ձրի բաժնեցինք կիրակնօրեայ եւ հինգշաբթի օրերու հայերէն դասընթացքներու հետեւող աշակերտութեան : Երկրորդ անգամ հասոյթը յատկացուցինք Փարիզի եկեղեցւոյ Կրթ. Մարմնոյ պատրաստած ուսման ծրագրին եւ մեթոտաբանութեան տպագրութեան :

Ուրախ ենք յայտնելու որ, այս տարի երկար ատենէ ի վեր հետապնդուած կարեւոր ձեռնարկ մը պիտի իրականանայ : Հայրապետական պատուիրակ Գերաշնորհ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, Խորէն Նար Պէյի «Քրիստոնէական ուսուցում Հայոց Առաքել. եկեղեցւոյ» արժէքաւոր գործը վերամշակած է եւ երկու գրքոյկներով պիտի հրատարակուի հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով : Արդէն Ա. մասը պատրաստ է տպագրութեան եւ վերամուտին պիտի հրատարակուի Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատան հսկողութեան տակ : Այս կերպով Եւրոպայի հայ ընտանիքներու եւ բոլոր դպրոցներու կողմէ կատարուած դիմումները գոհացում պիտի գտնեն, որովհետեւ Համբարձման տօնին մանուկներու հաղորդութեան՝ նախապատրաստական գիտելիքները սորված պիտի ըլլան : Այժմէն կոչ կ'ընենք մեր բոլոր հայրենակիցներուն, որ իրենց աջակցութիւնը չզլանան այս նուիրական գործին : Կը յուսանք թէ Էքս լէ Պէնի շրջականներու եւ օդափոխութեան գացող Հայերը անպայման ներկայ կ'ըլլան մօտ ատենէն ծանուցուելիք հանդիսութեանց : Իսկ այն ազգայինները, որոնք կ'ըմբռնեն այս աշխատանքին կենսական արժէքը եւ կը փափաքին սատարել այս պիտօղուտ ձեռնարկին յաջողութեան, կրնան իրենց նուիրատուութիւնները յանձնել Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատան եւ ստանալ համապատասխան ընկալագիր :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԲԱՄԲՈՒՔՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (39)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Ժ.

— Տղաքներ, գիտես քի Հաջի Սողոմոնը քնացաւ, բարձրանանք փէնճէրէն :

Մի քանիսը ցատկեցին եւ սկսան մագլցել պատուհանը : Երբ մէկը բարձրացաւ լուսամուտը եւ սկսեց թակել, Հաջի Սողոմոնն արագ կերպով բաց արեց լուսամուտը եւ բռունցքի մի հարուածով վար գլորեց բարձրացողին : Ընկնողն անվնաս էր, բայց դա կատաղեցրեց մանուկ ամբոխին : Սկսեցին էլի բարձրանալ :

Հաջի Սողոմոն, յանկարծ, յայտնուեց փողոցում — սպիտակ շապիկով ու վարտիկով, սկսեց աջից – ձախից խփել :

Մանուկները ցրիւ եկան, բայց Հաջի Սողոմոնը բռնեց երեխաներից մէկին, հցեց ոտի տակ եւ սկսեց քացով տալ այնքան, որ երեխայի շունչը կտրուեց :

Հաջի Սողոմոնի նորահարսը լուսամուտից, մի սպիտակ սաւան գլխին, աղաղակում էր աղիողորմ լացով :

— Սողոմոն աղա, ոտքդ պագնիմ, ներս եկո :

Հաջի Սողոմոնը չէր լսում, շարունակում էր քացի տալ շունչը կտրուած երեխային :

Կտուրներից տղամարդիկ ցատկեցին եւ բռնեցին նրան :

— Ձե՞ս ամչնար, էշշէկ, տղան մեռաւ, ի՞նչ պատասխան տի տաս :

— Թող սատկի, ես էլ մարդ իմ :

Երեխայի վրայ ջուր թափեցին, բայց անօգուտ : Երեխան մեռել էր :

Ոստիկանութիւնը վրայ հասաւ : Հաջի Սողոմոնը, շապիկով, վարտիկով, ձերբակալուեց եւ տարուեց :

Ամբոխը ցրուեց : Տիրեց խոր լռութիւն : միայն Հաջի Սողոմոնի նորահարսն էր, որ ամբողջ գիշերը լաց էր լինում եւ ասում .

Պաւլս կիսատ մնաց :

— Էհ, մնաց, մնաց, — մխիթարում էր մի հարեւանուհի, — նորէն կը կարգուիս, աղէկ որ ուրիշ բան չպատահեց :

Այսպէս՝ Հաջի Սողոմոնը չկարողացաւ մտնել ամուսնական կեանքի շեմքից ներս :

Նրա հարսնացուն մի քանի օր սպասեց Հաջի Սողոմոնի տանը, մօրաքրոջ հետ, եւ ապա նա էլ վերադարձաւ մօրանց տունը :

— Խեղճը ձեռք չդպած ետ գնաց, — ասում էին հարեւանները :

×

Մթնշաղ է, բայց փողոցում շատ մարդիկ կան, օդը տաք է : Գարնան օրեր : Լուսին :

Ես փողոցում խաղում եմ : Յանկարծ սկսեց մի իրարանցում : Մարդիկ հաւաքուեցին փողոցի մի կէտում, ինչպէս հաւերն են հաւաքւում, երբ կուտ են գցում :

Հաւաքուած բազմութիւնը լուռ է, մինչեւ անգամ որոշ մտատանջութիւն կայ նրանց դէմքերի վրայ :

Վազեցի :

Երկու ոստիկան պաշարել են մեր հարեւան Նշան աղային եւ քաշքշում են : Նշան աղան ոգի ի բռին պայքարում է նրանց դէմ :

Նա կռնակի վրայ մի մեծ կողով ունի : Ըստ երեւոյթին կողովը ծանր է, Նշան աղայի քամակը կորացել է պարզապէս կքել է այդ ծանրութեան տակ, վզի երակներն ուռել են :

— Ի՞նչ կայ կողովի մէջ, — հարցնում են ոստիկանները :

— Խաղող է, պատասխանում է Նշան աղան :

Ոստիկանները սկսում են հռհռալ : Գարնան ի՞նչ խաղող : Նշան աղան շփոթուել է, սխալ պատասխան է տուել :

— Զոր խաղող է, չամիչ, — ուղղում է Նշան աղան :

Ոստիկանները պնդում են, որ կողովը ցած դնի եւ բաց անի :

Մարդիկ սպրդում են : Պարզ է : Նշան աղան փամփուշտ է փոխադրում եւ բռնուած է :

Սարսափելի դժբախտութիւն, նրան բռնապատում է բանտ, աքսոր, թերեւս եւ կախաղան :

— Իջեցուր կողովը, բաց :

Նշան աղան դիմադրում է, ապա եւ աղաչում, պաղատում :

— Կը բանամ, միայն տուն տանիմ, հոնտեղ բանամ, խնդրում է նա :

Բայց ոստիկանները յամառում են, հակապետական գործ են բռնել, ուզում են հանդիսաւորութիւն տալ, անպայման կը փարձատրուեն բռնակալութեան կողմից :

Նշան աղան դառնում է բազմութեան եւ պաղատում ամէն մէկին :

Ոչ ոք չի միջամտում : Վախենում են :

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՌՈՄԻ մէջ համայնավար եւ ձախ տարրերը կը շարունակեն ցոյցեր կազմակերպել: Ռեճճիօ - Էմիլիոյի մէջ հինգ համայնավար ցուցարարներ սպաննուած են, 5 հարիւր է վիրաւորներու թիւը: Ընդհ. գործադուլ հռչակուած է երկրին մէջ:

ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ կացութիւնը ծանր է: Կռիւները կը շարունակուին: Եւրոպացիները խուճապի մատնուած են:

ԶՕՐ. ԿԻՒՐՍԷԼ վերջերս յայտարարած է.— «Մօտէն կը հետեւինք Ալժերիոյ խնդրին»: Անդարայի ֆրանսական դեսպանը անմիջապէս բացատրութիւն ուզած է, արդարեւ կը թուի թէ Կիւրսէլ կը հետեւի ճիշդ Բասըմի ճամբուն եւ առաջին առթիւ կ'ուզէ արաբական աշխարհի համակրանքը շահիլ: Կ'ըսուի նաեւ թէ Իթթիհատականները (Ժէօն - Թիւրք) յանուն ազատութեան կ'ուզեն օգնել Ալժ. Ազատ. Ճակատին:

Այրի Տիկին Սրբուհի Իսքէնտէրեան եւ զաւակը՝ Վարդգէս, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կղերունի եւ զաւակները, Այրի Տիկ. Արաքսի Իսքէնտէրեան եւ զաւակը՝ Ատրինէ, Տէր եւ Տիկին Բարունակ Իսքէնտէրեան, Պ. Հայկ Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Սանդուրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Մեսրոպեան, Կիւլպօլեան եւ Աբրահամեան ընտանիքները անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՕՆՆԻԿ ԻՍՔԷՆՏԷՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ յետ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր Շաբաթ, (9 Յուլիս) ժամը 14ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Տիկին Ալնիւ Գազազեան (Վահան Փատըրմաճեանի մահուան առթիւ)	Ն. Ֆ.	30
Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղ		100
Տիկին Լ- Պաղտասարեան		30
Ղարիպներէն մէկը՝		40
Հ. Պաղտասարեան (Համպուրկ)		100
Տիկին Զուլհակեան		50
Տիկին Մ. Քոչարեան		15
Տիկին Մ. Ակոնայեան		20
Գումար	Ն. Ֆ.	385
Նախորդ գումար		5591
Ընդհ. գումար		5976

(Վերջին հինգ գումարները ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1 - 31

Hotel Splendid - Laffrey (Isére)

1000 մեթր բարձրութեան վրայ, գեղատեսիլ լիճի մը ափին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ: Խաղաղաչտ եւ լողանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ:

ՕՐԱԿԱՆ 8·50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը՝ 17 Րիւ Պլէօ, կէսօրէ վերջ ժամը 2 - 6:

ԴԱՇՏԱ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Բզիի հայրենակցական Միութեան կողմէ:

Սէն Լու Կրան Փէնի Զուլխաճեանի ագարակը:

Այս Կիրակի ամբողջ օրը:

Կը նախագահէ՝ Ս. ԳԼԸՃԵԱՆ

Ջեկոյց գործունէութեան շուրջ Վ. Ծարայեանի (միութեանս սանը աւարտած Փարիզի Ս. Մուրատեան վարժարանը):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Հայկական պարեր ու նուագ, Թորգոմ եւ որդին:

Բարձրախօս՝ «ԹԷԼԷՖՈՒՆԱ» (Թօնոյեան):

Կը մասնակցին Հայ արենուշները:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հաճին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախքն է՝ 2·50 Ն. Ֆ., կանխաւ վճարելի:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Տէսինի Համախարբերդցիական Միութեան:

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ ուշ ատեն, Տէսինի Թորոսեանի «Սեւան» զովասուն պարտէզին մէջ:

Առատ կեր ու խում

Զովացուցիչ ըմպելիներ

ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

Դիւրամատչելի գիներով:

Պիտի ըլլան նաեւ երգեր, արտասանութիւններ, պարեր, արեւելեան եւ եւրոպական նուագ:

Շարք մը հետաքրքրական եւ շատ հաճելի անակնկալներ:

Հասոյթին նպատակն է օգնել Միութեանս կարօտ հայրենակիցներուն:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

10 ՅՈՒԼԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 11 - 21, ԼԸ ԲԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ:

Ի նպաստ բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն:

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին:

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր:

Հաղորդակց. միջոցներ.— Շոգեկառք կառ Սէն Լազարէն, Սէն - Ժէրմէն - անլէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Բէքի):

Օթօպիւս 258 Փօն տը Նէօյի, իջնել Էրմիթաժի կայքը:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Իրենց հաստատութեան գիշերօթիկ աշակերտներու արձանագրութիւնը սկսած է: Կ'ընդունին չորսէն 13 տարեկան աշակերտուհիներ, կը յաճախեն ֆրանսական դպրոցի դասընթացքներուն, եւ կը հետեւին հայերէնի ներքին ուսմունքներուն:

Մասնական տեղեկութիւններու համար դիմել տեսչութեան:

SŒURS ARMÉNIENNES

73, Ave. H. Barbusse - Arnouville les Conesse (S & O)

Tel. : N° 179 à Gonesse

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառով ծախու է Մարսէյլի միակ հայ գրավաճառատունը, 34 տարուան հաստատութիւն: Պատրաստ եւ շահաւոր գործ: Մանրամասնութեան համար դիմել՝

Գ. ԾԵՐԻԿԵԱՆԻ

13 Rue des Dominicaines, Marseille 1°

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ - Մ. Եօթնեղբայրեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՆԵՒՕ - ԲԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին.

Ներկայ կ'ըլլան Կեդրոնական եւ Շրջ. Կոմիտէներու ներկայացուցիչները:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խումբին եւ Զաւարեան կոմիտէին կողմէ:

10 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, Մէօտոնի պաղ աղբիւրին մօտ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ: ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ, ԽԱՂԵՐ, ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ: ՊԻՒՖԷ:

Հասոյթը՝ Ս. Թէհլիրեան սրահին:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները.—

Ա) Տարրական Զափագիտութիւն

Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տէսինի մէջ «Հերոսներու Օր»ը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ: Յուլիս 31ին, Կապիյեօն սրճարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Կիրակի ժամը 3ին, Օհանջանեան սրահը, պատշամաւորի ընկուցում եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները 11 Յուլիս, ժամը 15·30ին Բչ օր, Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Օրակարգ.— Ա) Ջեկուցում պատգամաւորուհիներու կողմէ 17րդ պատգ. ընդհ. ժողովի:

Բ) Ընթերցում Նորընտիր Կեդր. վարչութեան շրջաբերականի:

Կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ:

ՆՈՒԷՐ

Խորէն Եազըճեանցի մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ Այրի Տիկին Նինա Եազըճեանց եւ զաւակները քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Ս. Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 15 Ն. Ֆ. Յառաջին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներուն եւ անդամներուն յիշատակին:

Կը հրաւիրուին Հ. Մ. Ը. Մ.ականները եւ համակիրները:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ:

Տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 10ին, կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Կապիյոնի սրճարանին գեղատեսիլ պարտէզին մէջ: Գեղարուեստական բաժին:

Հայկական նուագ ու երգեր բարձրախօսով:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ Լիոնի Հասարակութիւնը:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել այս ձեռնարկը: Անձրեւի պարագային ապահով վայր:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1960 - 1961 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Պօլ·տիւ Նօր, Լը Րէնսի:

ՀԵՌԱՁԱՅՆ 927 - 01,72

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-87
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՅՈՒԼԻՍ — DIMANCHE 10 JUILLET 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8846 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4647

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Հայկական սփիւռքի մէջ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ Լիբանան, որուն մայրաքաղաքը դարձած է իսկական ազգային կեդրոն մը՝ կրօնական, կրթական եւ մշակութային երբեմնի մարդերու մէջ՝ յիշեցնելով երբեմնի Պոլիսն ու Թիֆլիսը: Պէյրութի արուարձան Անթիլիասի մէջ է Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ նուիրապետական բարձրագոյն Աթոռներէն մէկը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը: Զմմառի բարձունքին վրայ հաստատուած է հայ կաթողիկէներու Կաթողիկոս – Պատրիարքութիւնը: Կարեւոր դիրք մը ունին հոն նաեւ հայ աւետարանականները:

Մայրաքաղաքին եւ արուարձաններուն մէջ անցեալ տարի կային երեք յարանուանութեանց պատկանող 58 նախակրթարան եւ 18 երկրորդական վարժարաններ, 12.550 աշակերտ – աշակերտուհիներով եւ 749 ուսուցիչ – ուսուցչուհիներով: Տարեկան պիւտճէ՝ 2.349.954 լիբանանեան ոսկի (շուրջ 364 միլիոն հին ֆրանք):

Հայերէն չորս օրաթերթեր եւ բազմաթիւ պարբերականներ լոյս կը տեսնեն Պէյրութի մէջ, ուր Հայը երբեք օտար չի զգար ինքզինքը:

Լիբանանի խորհրդարանական ընտրութեանց պատճառով այս տարի աւելի շուտ փակուած են դպրոցները:

Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանի տեսչութեան կողմէ խմբագրութեանս ղրկուած տեղեկագիրը մանրամասնօրէն կու տայ 1959 – 60 տարեշրջանի պատկերը:

Աշակերտութեան ընդհանուր թիւն է եղած 530, ինչ որ մրցանիշ մը կը կազմէ՝ բաղդատմամբ նախորդ տարիներու:

Ճեմարանը քանի մը տարիէ ի վեր ունի մանկապարտէզի բաժին մը, որ մեծ ընդունելութիւն գտած է՝ շնորհիւ նուիրուած մանկապարտիզպանուհիներու կիրարկած արդիական մեթոդներուն: 112 աշակերտներ (52 աղջիկ եւ 60 մանչ) յաճախած են մանկապարտէզի «կապոյտ», «կանաչ» եւ «դեղին» դասարանները (4 – 7 տարեկան): Նախակրթարանի չորս դասարաններու աշակերտներու թիւն է եղած 138 (68 աղջիկ, 70 մանչ): Միջին չորս դասարաններն ունեցած են 183 աշակերտ (92 աղջիկ, 91 մանչ): Իսկ Լսարանի երեք դասարանները յաճախած են, 79 աշակերտներ (48 աղջիկ, 31 մանչ):

Անոնցմէ զատ 13 ազատ ունկնդիրներու պատեհութիւն տրուած է օգտուելու Հայագիտութեան ճիւղերէն, առանց նիշի եւ վկայականի:

Ճեմարանի նորակառոյց շէնքին շնորհիւ աւելցած են գիշերօթիկները, որոնց թիւն է եղած 39 (11 աղջիկ եւ 28 մանչ): Բացի Լիբանանէն՝ աշակերտ – աշակերտուհիներ կան Սուրիայէն, Իրաքէն, Իրանէն, Քուէյթէն, Եգիպտոսէն, Յունաստանէն, Ֆրանսայէն (մէկ տղայ) եւ Մ. Նահանգներէն:

Բարձրագոյն երեք դասարաններու աշակերտները կազմած են «Լսարանական Միութիւն» մը՝ «նպատակ ունենալով ճեմարանէն ներս ընկերային կեանք եւ համագործակցութեան վարժութիւն ձեռք բերել»: Տարուան ընթացքին Միութիւնը կազմակերպած է զանազան հանդէսներ եւ հրատարակած «Ջահակիր» պարբերաթերթը՝ ձօն եւ հեռաքրքրական բովանդակութեամբ:

Ուսուցիչներու ընդհանուր թիւն է եղած 33, 22ը մնայուն, 11ը այցելու եւ երկուքը կառավարական:

Տարեկան պիւտճէն նախորդ տարիներու պէս եղած է 140.000 լիբ. ոսկի (շուրջ 21.500.000 հին ֆրանք), որուն 120.000ը յատկացուած է ուսուցչական կազմին եւ պաշտօնէութեան. մնացեալը՝ Մատենադարանի, գոյքերու, նորոգութեանց եւ այլ ընթացիկ անհրաժեշտ ծախքերու:

Հասոյթի գլխաւոր աղբիւրն է աշակերտներու վճարած կրթաթոշակը, 80 հազար լիբ. ոսկի, սան պահող կազմակերպութիւններէ եւ անհատներէ՝ 24.000 լիբ. ոսկի, Ամերիկայի Հայ Կրթ. Հիմնարկութենէն 9500, Փրանս. Միխօն Քիւլթիւրէլէն՝ վեց հազար, Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութենէն (12 սան) 5050, նուիրատուութիւններէ՝ 4000, ընդհ. գումար մուտքի՝ 128.550 լիբ. ոսկի: Բացը կը հոգայ Համազգայինի Կեդր. վարչութիւնը:

Ամերիկայի Հայ Օգն. Միութիւնը կը պահէ 22 սան, Ճեմարանի Շրջանաւարտից Միութիւնը՝ 10, ընդամէնը 117 սաներու ծախքերը կը հոգան զանազան անհատներ եւ կազմակերպութիւններ: Այս տարի Համազգայինի Կեդր. վարչութեան դիմումին վրայ 35 հայրենակիցներ մէկ – մէկ սան որդեգրած են, վճարելով տարեկան 350 լիբ. ոսկի (շուրջ 53.000 հին ֆրանք):

Այս տարի Ճեմարանը տուած է քսան շրջանաւարտ, 13 աղջիկ, 7 մանչ: Մասնաւոր վկայական տրուած է նաեւ երեք ազատ ունկնդիրներու:

Ճեմարանի հիմնարկութեան երեսնամեակն էր այս տարի: Երեք տասնեակ տարիներու ընթացքին Պէյրութի Ճեմարանը հայ ազգին տուած է հարիւրաւոր շրջանաւարտներ — նոյնքան ալ, թերեւս աւելի կիսաւարտներ — որոնք ազգային, հայրենասիրական շունչով ու ոգիով տոգորուած կեանքի ասպարէզն են նետուած՝ իբրեւ ուսուցիչ, բժիշկ, փաստաբան, ճարտարագէտ, միշտ օգտակար ըլլալով հայ ժողովուրդին:

Աւելի մեծ յաջողութիւններ կը մաղթենք Ճեմարանին՝ իր երեսնամեակին առթիւ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՏ ՈՒՇ Է ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ԿԵՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԿԸՍԷ ՏԸ ԿՈԼ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Նափոլէոն կայսեր ի վեր ոչ ոք պտտած էր Ալզասի նահանգապետարանը ուր տը Կոլ մնաց հինգշաբթիէն ուրբաթ:

Նախագահը շարունակեց իր ճառերը: Խօսեցաւ նորէն Ալժերիոյ մասին, մանաւանդ ալժերական Ալժերիոյ: «Ֆրանսան պէտք է մեծ ըլլայ որովհետեւ անոր եւ ներկայ խնդիր մը ունի, Ալժերիոյ խնդիրը: Այսօրուան Ալժերիան երբեմնի Ալժերիան չէ: Այսօրուան աշխարհը երբեմնի աշխարհը չէ»:

Խօսեցաւ Վիշի մէջ.— «Ֆրանսան, Ալժերիոյ առթիւ, օրինակ կու տայ: Ձեռք կ՚երկարէ: Խաղաղութիւն կ՚առաջարկէ անոնց որոնք մինչեւ հիմա չուզեցին այդ խաղաղութիւնը: Խաղաղութիւնը, Ֆրանսան վստահ է որ ձեռք պիտի ձգէ որովհետեւ շատ ուշ է պատերազմին համար»:

Պաչյեօյի մէջ, ճառ մը եւս կը խօսի, Շարլ տը Կոլ հրապարակին վրայ.—«Ա՛խ Պայեօ, որքան յուզուած եմ որ կը գտնուիմ այն մթնոլորտին մէջ զոր երբեք քիտի չմոռնամ»: Յետոյ կը խօսի կրկին Ալժերիոյ մասին.—«Ալժերական Ալժերիան Ֆրանսայի հետ սերտ եւ արդիւնաւոր կապեր պիտի հաստատէ: Ոչ մէկ բան կայ որ Ֆրանսայի կոչումին, Ֆրանսայի արդարութեան եւ հանճարին համապատասխան չըլլայ»:

Նախագահը գնաց Քան որ օրուան վերջին հանգրուանն էր:

Թունուզի շրջանակներուն մէջ կը շեշտեն թէ տը Կոլի ճառերը ոչ մէկ դրական նորութիւն բերին: Ալժ. Ազատ. Ճակատի մէկ պատասխանատուն յայտարարած է նոյնիսկ.— «Այլեւս ձանձրացած ենք տը Կոլի ամէն մէկ արտայայտութիւնը, ամէն մէկ բառը, ամէն մէկ ստորակէտը զննելէ, մասնաւոր իմաստ մը գտնելու համար: Մեր տեսակէտը պարզ է.— եթէ տը Կոլ ըսելիք մը ունի, թող յստակ ըսէ»:

«Ալժ. կառավարութիւնը» պաշտօնական յայտարարութիւն մը հրատարակեց ուր կ՚ըսէ.— «Զօր. տը Կոլի յայտարարութիւնը երկու մեկնութիւններու առիթ կու տայ.— 1) Այդ յայտարարութիւնները կը հաստատեն, եթէ պէտք էր հաստատել, որ տը Կոլ համաձայն էր իր կառավարութեան այն միակողմանի պայմաններուն, զորս իր ներկայացուցիչները յայտնեցին մեր բանագնացներուն: 2) Անգամ մը եւս կը հաստատեն Ֆրանսական դիրքը:

ԽՌՈՎՅԱՑ ՊԵԼԺԻՔԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԻ ՄԷՋ

ՃԵՐՄԱԿՆԵՐԸ ՍԱՐՍԱՓԱՀԱՐ ԿԸ ՓԱԽՉԻՆ

Քոնկօ եղերական պահեր կ՚ապրի, քանի մը օրէ ի վեր: Առջի օր, ապահովութեան ուժերը ըմբոստացած են իրենց Պելժ սպաներուն դէմ, պահանջած են Թափշէկ հրամանատարներ: Թիսվիլի կեդրոնական բանտի 1200 բանտարկեալները, յաջողած են բանտին դուռները կոտրել եւ փախչիլ: Ներկայիս անիշխանութիւն կը տիրէ երկրին մէջ: Կառավարութիւնը տէրը չէ կացութեան:

Յատկապէս ծանր է Եւրոպացիներուն վիճակը: Գրեթէ ամէն տեղ կը խուժան դուրին: Հատ ու կտոր բռնաբարութեան դէպքեր ալ պատահած են:

Անստոյգ եւ վտանգաւոր կացութիւնը խուճապի մատնած է Քոնկօ բնակող Եւրոպացիները: Կիներ եւ մանուկներ տուն տեղ ձգած, շատ անգամ մէկ ձեռք հագուստով դէպի Պրազավիլ (Ֆրանսական Քոնկօ) կը փախչին: Օդանաւերուն եւ նաւերուն մէջ պարապ տեղ չէ մնացած:

Պրիւսէլի մէջ, Պելժիոյ վարչապետը՝ Կասթոն Էյսքընս դահլիճի անդամներուն հաղորդած է թէ պելժ երկու գումարտակներ ղրկուած են Քոնկօ:

Այս առթիւ յայտարարած է թէ ըստ իր ստացած վերջին տեղեկութիւններուն ոչ մէկ մեռեալ կամ վիրաւորեալ կայ:

Անգլիական մամուլը գրել կու տայ թէ կացութեան պատասխանատուն Պելժերն են, քանի որ շատ շուտ անկախութիւն շնորհեցին, Քոնկօցիներուն:

Վերջին պահուն կը հաղորդեն որ տեղացիները արգելք կը հանդիսանան Եւրոպացիներու մեկնումին:

Քոնկօյի մայրաքաղաքը Լէոփոլտվիլ աշխարհէն կտրուած է բոլորովին: Ոչ մէկ յարաբերութիւն կայ, ոչ հեռաձայն, ոչ հեռագիր: Այս բնտանիքները որ չեն կրնար հեռանալ, փակուած կը մնան, սարսափի ենթարկուած: Ամէն կողմ խուճապ եւ վախ:

ՊԻՎԸՆԻ մարմինի դիակիզումը տեղի ունեցած է Կալլէսի իր տխուր ծննդավայրին մէջ: Ոչ մէկ արարողութիւն, անգլիական միայն կը լսուէր մեծ հռետորին նախընտրած կտորը՝ Պէթհովէնի Զ. Համանուագին առաջինը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Այս մարմարէ սարերն ի վար,
Այս մարմարէ քարերն ի վար,
Դուն ու՞ր կ՚իջնես կարկաչելով,
Դուն ո՞ւր կ՚երթաս եար կանչելով,
Ո՞ւմ պարտէզը կ՚երթաս, իմ ջուր,
Իմ պզտիկ ջուր,
Պատասխան տուր:

— Ես այս մարմար սարերն ի վար,
Այս մարմարէ քարերն ի վար,
Սէգ սարերի ախպերն եմ ես,
Կ՚երթամ իջնեմ եարիդ պարտէզ
Ուր բերանով իր մանանայ
Ինքը խմէ ջուրս՝ հովանայ...

Ախ, իմ սէրը ծովն էլ ընկնի՝
Ծովն էլ հրդեհ կը բռնկի:

×

Ասում են, թէ մեռածն՝ հողից
Դուրս է գալիս ծաղիկ դառած,
Կեանքում քեզ շատ որոնեցի
Արցունքների շաղիկ դառած,
Բայց թէ ես էլ դուրս գամ հողից՝
Ինձ կրկնակ մահ կը լինի՝
Թէ չտեսնեմ, իմ նազելի,
Քեզ էլ կողքիս՝ ծաղիկ դառած...

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԿԻՒՐՍԷԼԻՆ Կ՚ԱՅՑԵԼԷ

*

Յուլիս 5ին Պոլսոյ պատրիարքը պաշտօնական այցելութիւն մը տուած է Զօր. Կիւրսէլի որ քանի մը օրուան համար Պոլիս գացած էր: Պատրիարքին կ՚ընկերանար Կեդր. վարչութեան ատենապետ Պ. Արրահամեան:

Տեսակցութիւնը տեւած է 20 վայրկեան, Կիւրսէլ պատասխանելով Պատրիարքին մաղթանքներուն ըսած է.— Ոչ մէկ պատճառ կայ, որ իսլամ եւ քրիստոնեայ եւ մովսիսական հայրենակիցներ չկրնան սիրել զիրար, որպէս եղբայրներ եւ գործակցիլ իրարու»:

Այս տեսակցութեան առթիւ պատրիարքարանը պաշտօնական զեկոյց մը հրատարակած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ խորհրդային հրթիռներու փորձերը յաջողութեամբ վերջացած են, կը գրէ «Խորհրդ. Ռուսաստան» թերթը: Արձակուած երկու հրթիռները ժամը 3.810 քիլմ. արագութեամբ եւ 1200 մեթր բարձրութեամբ 14.775 քլմ. հեռաւորութիւն կտրած են:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ խռովութիւնները կը շարունակուին, թէեւ այնպէս կը թուի թէ ձախերը դադար մը կ՚ուզեն: Համայնավարները փորձեցին փաշական վտանգ մը մէջտեղ դնել «ժողովրդական ճակատ» մը կազմելու համար բայց ինչպէս կ՚երեւի ձախողեցան: Թոլիաթթի (համայնավար պարագլուխը) կը սպառնար թէ քաղաքացիական պատերազմ կ՚ըլլայ եթէ դահլիճը չհրաժարի: Ծերակոյտի նախագահը՝ Մեռծակօռա առանց մարդու բան հարցնելու 15 օրուան «զինադադար» մը առաջարկած է որ շատ լաւ ընդունելութիւն մը գտած է բոլորին կողմէ:

ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ մեկնելէ առաջ, Խրուշչեւ մամուլի ասուլիս մը տուած է: Պունտըսթակի (Արեւմտ. Գերմանիոյ խորհրդարանը) Պերլին հաւաքուելու հաւանականութեան առթիւ, յայտարարած է «այդ պարագային, շատ հաւանաբար հաշտութեան դաշնագիր ստորագրենք Արեւելեան Գերմանիոյ հետ: Պունտըսթակի երեսփոխանները եւ Ատենաւորը ստիպուած պիտի ըլլան իրենց վերադարձի վիզան Կրօթվոլէն ուզել:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՎԱՆՔԵՐՈՒ ԵՒ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Թ.

Բոլոր այն տեսութիւններուն մէջ, բանաստեղծութեան ծագումը կամ էութիւնը բացատրելու համար տրուած, ամէնէն ճիշդը եւ հարազատը կը համարիմ հմայքի տեսութիւնը :

Ֆրանսերէն շառմ՝ բառը, զոր կը թարգմանեմ հմայք(*), արմատական իմաստով կը նշանակէ երգ, — երգ մը որ, քաղաքակրթութեան այն շրջանին՝ երբ կախարդանքը ռակէջուր կը քսէր մարդկային բոլոր արտայայտութեանց, մանաւորաբար կրօնքին մէջ, ծիսական եղանակ էր դարձած : Այս բառը մեզ կը հասցնէ սրբազան բանաստեղծութեան սկզբնական աղբիւրը, մեհեաններու մէջ :

Աշխարհիկ բանաստեղծութիւնը, նոյնքան հին, կը հեռանար, այսինքն կը տարբերէր սրբազան բանաստեղծութենէն՝ տարազներու եւ բառերու ազատ գործածութեամբ :

Օրինակ, բառեր կային, որոնց գործածութիւնը ծիսական եղանակներէ կամ մեհեաններէ դուրս՝ կ'արգիլէր սրբազան բանաստեղծութիւնը, — հերմական բառերը ունէին իրենց հոմանիշները, աշխարհիկ գործածութեան համար : Շատ բան կը բացատրէ տոէքսլոժին*, այս տեսակէտով, բայց շատ բան չէ հասկցած քրիստոնէութիւնը օրհնութեանց այս ծիսագիտութենէն ու բառարանէն, թէեւ իւրացուցած է կարգ մը տարազներ :*

Այստեղ հետաքրքրականն այն է որ, Միջին Դարուն, ի՛նչ հեգնութիւն, աշխարհիկ բանաստեղծութիւնը կը մտնէ այն խանձարուրին մէջ, զոր պատռած էր, կանո՛ւխ, ազատ շնչելու եւ ազատ ապրելու համար : Բայց, այս անգամ, եկեղեցիներու շրջափակէն կամ վանականներու մենաստաններէն ներս կը մտնէր՝ հիմնովին յեղաշրջելու համար կեանքը որ ստեղծուած էր այնտեղ :

«Վանքի ծաղիկներուն» ուսումնասիրութիւնը նիւթ մըն է երկար եւ բազմեբես : Պիտի ներկայացնեմ միայն երկու գոյն՝ այս «ծաղիկներէն», — կին եւ գինի :

×

Գինեգուները, քերթողական տաղանդով, շատ տկար են՝ երբ կը բաղդատենք մերիններուն հետ :

— Խմե՛նք, կ'երգէ գոլիարդոսը, կենաց կարգալով բոլոր քրիստոնեաներուն, պապին ու թագաւորին, ապետին ու չինականին, ճամբորդին ու նաւորդին, մեղաւորին եւ յիմար կոյսերուն, նոյնիսկ ... ննջեցեալներուն :

Պիպիբ հերա, պիպիբ հերուս,
Պիպիբ միլէս, պիպիբ ֆլերուս,
Պիպիբ իլլէ, պիպիբ իլլա···

Պիպիթներու այս երկար շարքը քերթողական ոչինչ ունի որ արժեցնէ եւ յաւերժացնէ գինեգուին տաղանդը, — կշռոյթը միայն, բառերու զօղանջը, կամ անզսպելի զուփին մը՝ որ սխանտէ *կ'ընէ ոտանաւորը : Թերեւս նաեւ եղանակը, զափով ու եղէգով :*

Ու կը խմեն բոլորը, ուխտելով ցանկալով մեռնիլ գինետան մէջ, ուր բերնին աւելի մօտ է տակառին ծորակը, նոյնիսկ վերջին շունչը փչելէ ետքը : Այնտեղ պիտի իջնեն հրեշտակները, գինիի խնկաւէտ բոյրերով քաղցրացած տակառատուներու մէջ, երգելով · «Թող Աստուած բարեգութ ըլլայ խմողներուն համար» :

Աբեղայ մը կ'երգէ ·

Ես, անպէտ ու չքոտի,
Երբ չեմ խմած գինի, —
Կը գերազանցե՛մ Ովիդիոսն անգամ
Երբ գինւոյ բաժակին բերանս բանամ :

Կամ

Ինչպէս գինի, այնպէս ոտանաւոր :

Այսինքն, որքան անապակ ըլլայ գինին, բարկ, ազնիւ եւ առատ, այնքան բոցաշէառ կ'ըլլան քերթուածները :

Քերթողական ոգին կ'իջնէ վրաս՝
Երբ կը խմեմ գինի, —
Հրաշքներ կը գործէ Ապողոն այնտեղ,
Երբ Բագոս կը բազմի գլխուս բերդին մէջ :

Քիչ մը աւելի քերթողական ·

Հրեղէ՛ն բաժակ, բոց կուտայ հոգւոյս,
Նեկտարով կարծես թրմուած գինին
Երբ խմեմ՝ սիրտս կը թռչի երկինք :

Ուրիշ մը ·

Գինի՛, համեղ եւ արդար,
Բարի՛ բարիներուն համար,
Չարերուն համար չար,
Քաղցր՝ գիտցողին համար,
Ողջո՛յն, լուսեղէն գինի,
Ողջո՛յն, հրաշափառ ձեռակերտ,
Ողջո՛յն, գերազանց անուշահոտութիւն,
Ողջո՛յն կախարդական գոյնիդ,
Ողջո՛յն անմահական բոյրիդ,
Ողջո՛յն ախորժական համիդ,
Ողջո՛յն, ո՛վ դեղ առողջութեան,
Ողջո՛յն, ո՛վ բերկրութիւն աշխարհի :

Երանի՛ շրթներուն, որ քեզմով կ'երջանկանան,
Երանի՛ բերնին, որ քեզմով կ'ողողուի,
Երանի՛ լեզուին, որ քեզմով կը թրջուի,
Երանի՛ ստամոքսին, ուր կ'երթաս հանգչիլ :

Քեզ թող ըմպեն կոկորդալիր,
Այսօր, ընդմիշտ եւ յաւիտեան,
Աշխարհական եւ վանական,
Ջերմեռանդ աբեղաներն ամենայն :

Միշտ առա՛տ ըլլաս սեղաններու վրայ
Զորս կ'արգասաւորես :
Ի ծունր
Աղաչեմ քեզ :

Գինեգութեան այս խանդավառութեան մէջ կը խայտայ գինովութեան տարբեր արտայայտութիւն մը, — կնոջ ցանկութիւնը : Այդ մասին առանձին :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Շատ հետաքրքրական է քննել հայերէն *հմայք* բառին ծագումը եւ պատմութիւնը՝ հասնելու համար նոյն եզրակացութեան, — նիւթը սպառել չէ նպատակս, այսօր :

ԵՐԵՔ ԶՐՈՅՑ

ԳԵՂԵՑԻԿԸ

Ժամանակով մեր Անի քաղաքում, մի շատ ունեւոր իշխան էր ապրում : Մեծամեծ կալուածների եւ անհուն գանձի տէր՝ նա ունէր միայն մի դուստր, մի չքնաղ էակ, որ երբ դուրս էր գալիս հօր ապարանքի քարէ պատշգամբը՝ ասես արեւ էր ծագում ամպի միջից, իսկ երբ իջնում էր փողոց՝ տաճար գնալու կամ զբօսնելու, ամէնքը՝ մարդ թէ կին ակամայ կանգ էին առնում, եւ, ամէն ինչ մոռացած, նայում նրան ...

Սակայն փառասէր հայրը՝ այդ հարուստ իշխանը դրանով չէր գոհանում — նա ցանկանում էր, որ իր դուստրն աւելի գեղեցիկ ու չքնաղ երեւայ, որ ոչ մի իշխանուհի եւ ոչ մի հոգեղէն չկարողանայ մրցել նրա հետ, ու այդ նպատակով նա Բիւզանդիայից բերում էր դստեր համար պէս – պէս զարդեր, կերպաս հագուստներ, գլխանոցներ՝ արծաթ ու ոսկի թելերով բանուած ... կանչում էր կարող ու յարդարող վարպետուհիներ, որ հագցնեն իր դստեր, որ զուգեն – զարդարեն նրան մեծագին քարերով՝ զմրուխտով, մարգարիտներով, գոհարներով ....

Ապա կանչում էր աշխարհ տեսած, բանիմաց ու ճաշակով մարդիկ, որ տեսնեն իր դստեր գեղեցկութիւնը եւ հիացումի խօսք ասեն ու գոհացնեն իր փառասէր հոգին ... Եւ նրանցից ոմանք, իրօք, իշխանին շողոքորթելու համար, գովաբանում էին նրա ճաշակը, նրա դստեր գեղեցկութիւնը, հասակը, արդ ու զարդը, ոմանք խորհուրդ էին տալիս՝ մի մանեակի փոխարէն նրա պարանոցին կապել երկուսը, անգամ երեքը, իսկ սեւ գիշերագինդերի փոխարէն ականջներից կախել ադամանդազարդ ոսկէ օղեր, որ դրանք իրենց փայլով ու ցոլքով ծիածանին նրա դէմքի շուրջը՝ իշխանադստեր գեղեցկութիւնն աւելի շքեղ դարձնելու : Լսում էր իշխանը հրաւիրեալներին եւ սիրով կատարում նրանց խորհուրդները՝ հագցնում էր դստերը նոր մետաքսեայ հագուստներ, պարանոցին կապում էր գոհարազարդ ու մարգարտաշար մանեակներ, ականջներից կախում էր հրաշալի ադամանդէ օղեր, գլխին դնում էր ... ակնաքարերով գլխանոց կամ արեւափայլ հերկալներ ... բայց նրան դարձեալ չէր գոհացնում այդ ամէնը · իշխանին թւում էր, որ տակաւին քիչ է պճնուած իր դուստրը, որ նրա գեղեցկութիւնը ցուցադրելու համար պէտք են աւելի նոր հանդերձներ ու շքեղ զարդեր :

Ու ահա մի օր այդ փառամոլ իշխանը կանչում է Տրդատ ճարտարապետին, այն բազմափորձ ու հմուտ մարդուն, որ կառուցել էր Անիի մեծ տաճարներն ու պարանքները · այն մեծ արուեստագէտին, որի համբաւը թնդում էր ողջ Բիւզանդիայում ... կանչում է իր ապարանքը ու ասում ·

— Ճարտարապետ եղբայր, խնդրում եմ, տուր ինձ խորհուրդ, թէ ինչպէս հագցնեմ ու զուգեմ իմ դստեր, որ նրա գեղեցկութիւնը երեւայ առաւել լաւ :

Ասում է ու հրամայում սպասուհիներին, որ բոլոր հագուստները հերթով հագցնեն իր դստեր, զարդարեն նրան բոլոր ակնազարդ զարդերով ...

Ու, ամէն մի հանդերձից ու զարդից յետոյ հարցնում է ·

— Ինչպէ՞ս է, ճարտարապետ եղբայր :

Եւ Տրդատն ամէն անգամ օրօրում է ալեհեր գլուխը ու կրկնում ·

— Ոչ, իշխան, հանեցէ՛ք, վերցրէ՛ք ...

Եւ երբ վերցնում են բոլոր զարդերն ու պաճուճանքները, ու իշխանադուստրը մնում է միայն մի պարզ հագուստով, որ տակից երեւում են նրա սլացիկ մարմնի համաչափ գծերն ու ներդաշնութիւնը, իսկ գլուխն ու ականջներն ազատւում են մեծագին ակնաքարերից ու օղերից՝ ... Տրդատն ասում է ·

— Այսպէ՛ս, իշխան, միայն այսպէս ...

— Ուրեմն, — զարմանում է իշխանը ...

— Ո՛չ մի զարդ ...

— Գեղեցիկը, իշխան, կարիք չունի զարդի :

×

ՇՈՒՆՋԸ

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Զքոյդ ի քոյոց քեզ մատուցանեմ:

Մեր հին Դուին քաղաքում մի շատ նշանաւոր կաւագործ է լինում · հասարակ կաւից այնպիսի նուրբ գաւաթներ, ամփորներ ու սրուակներ է շինում, որ հիացնում է ամէնքին ոչ միայն Դուինի հասարակ մարդկանց ու քաղաքի մեծերին, այլեւ հարուստ երկրներից եկած վաճառականներին :

Եւ ահա Դուինցի մի երիտասարդ ... կրում է աշակերտել նրան ու ջանում է իւրացնել նրա վարպետութիւնը · ամիսներ ... հետեւում է նրա ձեռներին, ամիսներ ... չինում է նրա պէս ուշադիր ու համբերութեամբ գնում քուրայի թրծելու :

Սակայն որքան էլ աշխատում է, ... շինած անօթները վարպետի գործերի նման նուրբ ու թեթեւ չեն լինում, ոչ ...

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՄԱՐԴԱԳԱՅԼ

(ԶՐՈՅՑ)

Վեր թռայ, հարկաւոր էր պաշտպանուել, բայց լաւ գիտես, կին դու, որ հազար անգամ աւելի դժուար է ազատութիւն յուսալ, երբ մատնւում ես եղբօրդ ձեռքով : Պնակալէզս գտել էր իմ տեղը եւ գալիս էր :

Աշխատեցի փախչել, ինձ նկատեցին, ետեւիցս ընկան խմբով, կծեցին, պատառոտեցին ... Հազիւ դուրս պրծայ եւ ահա տեսնում ես վիճակս ... :

Ասաց Սարհօնը եւ նորից աչքերը փակեց :

Իսկ Չէրը զայրոյթից դողում էր :

Մի րոպէ խորին լռութիւն էր, որ թագաւորեց քարայրում · յետոյ գայլը նորից բաց արաւ աչքերը եւ մռմնջաց բողոքող ձայնով ·

— Օ՛, այդ մարդիկ, այդ օձերը ... ի՞նչ էի արել ես նրանց : Միթէ՞ իրաւունք չունինք մենք էլ վայելելու բնութիւնը ... Միթէ՞ ամէն բան միայն նրանց է պատկանում եւ ուրիշ ոչ ոքի ...

— Մարդկանց անգթութիւնը, ասաց Չէրը, յայտնի է, պարզ է, այդ ոչինչ, բայց ի՞նչ ասել մեր պնակալէզ եղբայրների մատնութեան համար :

— Էհ, կին դու, չէ՞ որ նրանց էլ մարդն է դնել մեր դէմ : Այդ մարդ – օձի պէս անգութ, անսիրտ եւ գազան արարած չկայ աշխարհումս ... : Ոչ, չկայ ... եւ նրան պիտի ոչնչացնել, ոչնչացնել .. :

Այդ ժամանակ միայն գայլուհին յիշեց փոքրիկ մանուկին : Յիշեց եւ սարսափեց :

Ի՞նչ պիտի անէր, եթէ ամուսինը զգար նրան, չէ՞ որ պիտի բզկտէր : Օձուկին նա սկսել էր սիրել եւ չէր կամենալ նրա մահը : Սիդն ու Սամը կը մեռնէին, եթէ Օձուկին մի վնաս հասնելու լինէր :

— Չէ, մարդ, ասաց նա ամուսնուն .— Մարդը այնքան մեղաւոր չէ դրանում, ոչնչացնելու արժանի՝ մեր այն պնակալէզ եղբայրներն են, որոնք մատնում են մեզ : Առանց նրանց մատնութեան՝ Օձը ե՞րբ կարող է մեր տեղը գտնել, մեզ հասնել, մեզ վնասել : Նա ի՞նչ է որ ... քանի –քանի օձերի դու ինքդ պատառոտել ես :

— Իրաւ է, մռմռաց Սարհօնը, մարդը չնայելով իւր խորամանկութեան եւ չարասրտութեան, շատ թոյլ է եւ վախկոտ · մի գայլ նրանց հինգ – վեցին կը պատառոտի, եթէ այն անիծեալ Կարմիր – Հրէշը (կրակը) չունենան իբր զէնք :

Չէրը քիչ շունչ առաւ, ամուսինը մեղմանում էր · այժմ ժամանակ էր Մանուկի ներկայութիւնը յայտնելու :

Եւ որովհետեւ ինչ որ ուզենայ կինը՝ կարող է անել, եւ որովհետեւ տղամարդը՝ վայրկեաններ կան, երբ պատրաստ է կնոջ ասած յիմարութիւններին հպատակել, մի ժամից յետոյ այնպէս եղաւ, որ Օձուկը ներկայացաւ քարայրի տիրոջ :

Սա նախ մի խոժոռ ակնարկով զննեց նրան, յետոյ դարձաւ կնոջը եւ ասաց ·

— Քիչ աւելի մեղմ դէմք ունի, բայց մեծանայ թէ չէ, նոյն գազանը կը դառնայ : Ինչ որ է, թող մնայ մեզ հետ, տեսնենք ի՞նչ կը լինի ... :

Եւ փոքրիկ մանուկը ահա այդպէս էր, որ մնաց անտառում, գայլի ընտանիքի մէջ ու մեծացաւ այնտեղ :

×

Մնաց Մանուկը անտառում շատ եւ տարիներ : Գայլի ընտանիքի մի անդամը, Սամի ու Սիդի եղբայրը եղաւ եւ մեծանում էր նրանց հետ :

Գայլուկները չէին վախենում նրանից · պատահում էր՝ մէկ մէկ, բնազդաբար սարսափով ետ էին քաշւում երբ նա երեւում էր, բայց քիչ քիչ այդ խորթութիւնն էլ վերացաւ : Մանուկը սկսեց գայլերի լեզուն սովորել : Չէրը նրա հետ լաւ էր վարւում, մինչեւ իսկ սիրում էր նրան, որովհետեւ Օձուկը ճարպիկ էր, մագլցում էր ծառերի վրայ, անուշահամ ձուեր գտնում, փափկամիս թռչուններ որսում եւ նրանցից գայլուկների համար կերակուր պատրաստում :

Տանուտէր Սարհօնն էլ սկսեց քիչ-քիչ սիրել նրան :

— Սա Օձուկ չէ, ասում էր նա յաճախ, Օձուկը այսպէս քաղցր ու բարի չի կարող լինել ...

Այսպէս, գայլի ընտանիքն իր նոր անդամի հետ շարունակեց երջանիկ կեանք վարել երկար տարիներ : Ոչինչ չէր վրդովում նրանց երջանկութիւնը : Մի ... թեթեւ դէպքեր էլ շուտով մոռացւում էին, որ ... ին եւ մանուկն էլ մոռանում էր, որ ... օտար է ընտանիքի համար :

Եկաւ աշունը :

Անտառը սկսում էր մերկանալ, ... գոյնը փոխել : Անձրեւային օրերին յաջորդում էին մթին գիշերներ, բայց ... օրեր էլ պակաս չէին, մանաւանդ ... ամիսներին :

Գայլի ընտանիքն աւելի շատ եւ աւելի ... հեշտութեամբ էր որս գտնում · դրա համար էլ գիշերները դուրս գալու ... չունէր : Միանում էր նա քարայրի խորքում եւ եթէ լուսին կար՝ նրա ... Հայրն ու մայրը մի կողմն էին ..., իսկ մանուկները խաղեր էին սարքում ... օդն ուրախ աղմուկով լցնում :

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(3 Շար.)

իրար դիպչելիս զրնգում նրանց սկիւ թերը, տեւական զրնգոցով …

Դա տխրեցնում է աշակերտին, բայց նա չի յուսահատւում. աշխատում է ա – ւելի մեծ եռանդով՝ գիշեր – ցերեկ …

Վարպետը նայում է նրա շինածները եւ ասում .

— Չէ, այն չէ, դեռ այն չէ …

Աշխատում է տղան դարձեալ գիշեր – ցերեկ, աշխատում է վարպետին հասնե – լու … եւ երբ մի օր կարծում է, թէ հա – սել է արդէն՝ գնում առանձին արհեստա – նոց է բանում իր համար ու սկսում է վարպետի նման գաւաթներ, սափորներ ու սրուակներ շինել :

Ամէն բան դարձեալ լինում է վարպետի արածի նման՝ չափով, արտաքին ձեւով ու տեսքով. բայց արի դեռ մարդիկ չեն հաւանում, գերադասում են վարպետի գործերը, ու միշտ համարեա վարպետի խօսքն են ասում .

— Ոչ, սրանք այնպէս չեն … այն չեն ..

Շատ այսպիսի կարծիքներ լսելուց յե– տոյ՝ մի օր էլ երիտասարդն ընկճուած գնում է վարպետի մօտ եւ ցանկանում է իմանալ դրա պատճառը :

Մէկ առ մէկ ցոյց է տալիս իր շինած ամանները եւ հարցնում վարպետի կար– ծիքը :

Նայում է վարպետը նրա շինած սա – փորներին, գաւաթներին, սրուակներին, նայում, զարկում է իրար ու ականջ դը– նում նրանց զրնգոցին, ապա գլուխն օրօ – րում է ու ասում .

— Ամէն բան տեղն է, տղաս, բայց պակասում է մի բան :

— Ի՞նչը, վարպետ՝ չի համբերում ա– շակերտը :

— Այն, որ ես, երբ քուրայից հանում են անօթները, մի անգամ այսպէս թեթեւ փչում եմ նրանց վրայ :

— Ուրե՞մն …

— Շունչն է պակաս, տղաս, շունչը …

×

ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳԸ

Մի օր Ռոմանոսը պատմեց .

Ուսանող էի Պետերբուրգի երաժշտա – նոցի վերջին դասարանում. ամառային արձակուրդներին գնացի Ֆինլանդիա՝ հանգիստ ու մէկ-գեղեցիկ երկիրը տեսնելու, նրա կիրթ ժողովուրդին մօտից ճանաչե– լու: Հելսինկֆորսի հիւրանոցներից մէ– կում վարձեցի մի համար եւ սկսեցի պա– րապել. փորձում էի նոր եղանակներ ձայ– նագրել ու հետն էլ երգում էի կամ դաշ– նամուր նուագում :

Ու այսպէս պարապում էի մի քանի օր, չմտածելով՝ իմ այս աղմկոտ պարապ – մունքը հաճելի՞ կը լինի հարեւաններիս, թէ տհաճ: Ինձ համար միեւնոյն էր այդ ժամանակ, միայն թէ կարողանայի ու – զածս եղանակը ձայնագրել :

Բայց ահա դուռս ծեծում են մի օր :

Մտածելով, թէ հիւրանոցի վարչու – թիւնը երեւի նկատողութիւն է անելու, գնում եմ դուռը բանալու :

Բացում եմ եւ ի՛նչ եմ տեսնում : Դէմս կանգնած է կոկ հագնուած ջահելի մօտ մի Եւրոպացի :

— Կարելի՞ է, — ասում է :

— Խնդրեմ, — հրաւիրում եմ նրան ներս :— Ի՞նչով կարող եմ ծառայել :

Հարցիս պատասխանելու փոխարէն՝ հարցնում է .

— Ասացէք, խնդրեմ, դո՞ւք էք երգում այստեղ :

— Այո :

— Թոյլ տուէք հարցնել ձեր ազգու – թիւնը :

— Ես՝ Հայ եմ :

— Հա՞յ, — զարմանում է այցելուս եւ նայում ինձ ոտից գլուխ՝ ուսումնասիրո– ղի հայեացքով, ապա նորից.— Դուք եր– գի՞չ էք :

— Ոչ, երգահան :

Այցելուս լռեց մի վայրկեան .

— Երգահա՛ն, — երկարեց մտքերի մէջ:—Բայց եւ այնպէս կարո՞ղ եմ խնդ– րել քեզ, որ մի երգ երգէք ինձ համար : Ես ձեր սենեակի հարեւանն եմ. ամէն օր լսում եմ ձեր երգերը եւ դրանք հաճելի են ինձ :

Զլինելով երգիչ եւ չունենալով մշակ – ուած ձայն, ես այնուամենայնիւ չուզեցի մերժել անակնկալ հիւրիս, եւ, երբ նրա– տեց իմ հրաւէրով, սկսեցի.

« Կռունկ, ուստի՞ կուգաս »…

Այցելուս, որ սկզբում լսում էր նայ – ուածքն ինձ յառած, չուտով գլուխը կա– խեց եւ ձեռը դրաւ ճակատին :

Լսում էր անշարժ, խորասոյզ : Գոնէ ինձ այդպէս էր թւում : Ու այդ դիրքում մնաց մինչեւ երգիս աւարտը: Իսկ երբ ա– ւարտեցի՝ նոր միայն գլուխը բարձրա – ցրեց .

— Շնորհակալութիւն,— ասաց մի տե– սակ բեկուած, ես կ՚ասէի՝ տխուր ձայ – նով, ապա նորից .

— Ներեցէք, ես կ՚ուզէի լսել եւս մի երգ, եթէ միայն կարելի է :

Ես դարձեալ չմերժեցի: Օտար մարդ է, ցանկանում է ծանօթանալ մեր երգե – րին … Ի՞նչպէս մերժես : Ու սկսեցի « Արագն եկաւ »:

Բայց մի տուն չերգած՝ այցելուս տե – ղից վեր կացաւ եւ գնաց դէպի լուսա – մուտը, եւ, թիկունքն ինձ արած, նայեց դուրս :

« Ինչ անքաղաքավարութիւն» մտածե – ցի ու, թէեւ նրա այդ վարմունքից վիրա– ւորուած, շարունակեցի երգել՝ նայուած– քըս նրա կողմը …

Երգեցի եւս մի տուն եւ յանկարծ ի՛նչ եմ նկատում՝ հիւրս թաշկինակով սրբում է աչքերը …

Իսկոյն ընդհատեցի երգս :

— Ներողութիւն, — ասում եմ, — ի՛նչ պատահեց ձեզ :

— Ձեր երգը…— ասում է այցելուս այլայլուած, — ձեր երգը … երեք օր է, գիտէք, ձեր երգերը յուզում են ինձ, եւ ես չէի հասկանում պատճառը: Այսօր միայն իմացայ, որ դուք Հայ էք …

— Իմ երգե՞րը, — զարմանում եմ ես: — Իմ երգերն այնքա՛ն օտար պիտի լինեն ձեզ :

— Օտա՞ր … Ոչ, ձեր երգերը հարա – զատ են ինձ, այո, մօտ ու հարազատ …

— Ինչպէ՞ս : Դուք եղե՞լ էք Հայաս – տանում :

— Ոչ, սիրելիս: Իմ նախնիները եղել են Անիի բնակիչներ եւ Լեհաստան գաղ– թել են 13րդ դարում: Ձեր ձայնի եւ երգի հնչիւնները, ոչ, այդ հնչիւնների արձա– գանգը ես միշտ լսել եմ մեր տանը եւ իմ հոգում … Ինձ թւում է՝ ես այդ երգերը լսել եմ վաղուց …

Այս ասելով՝ նա կրկին խնդրեց, որ եր– գեմ եւս մի երգ :

Եւ ես երգեցի …

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

ԻՆՉ ԵՂԱՒ ԻՐԵՆՑ ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԸ

Կեանքի վերջին վայրկեաններուն, մահուան խորհուրդին դէմ յանդիման մարդիկ առ հասարակ բան մը կ՚ըսեն, բառ մը, իմաստալից կամ գոնէ երեւու – թապէս անիմաստ խօսք մը կ՚արտասանեն ու յետոյ կը փակեն իրենց աչքերը յաւի– տենապէս : Հռչակի տէր անձերու այս կարգի խօսքերը մնացած են պատմական:

Կը ներկայացնենք քանի մը հատ՝ ո – րոնք սիրոյ շուրջ կը դառնան :

Երբ Բրուտոս, որ սպաննած էր Յուլիոս Կեսարը, պարտուեցաւ Անտոնիոսէն, նետուեցաւ իր սուրին վրայ, կրկնելով Եւրիպիդէսի հետեւեալ տողը. «Առաքի – նութիւն, սին անուն, ունայն ստուեր, ստրուկը գիպուածին, աւաղ, հաւատացի քեզի»: Առասպելը զայն վերածեց «Առա– քինութիւն, բառ մըն ես միայն» ձեւին :

Երբուտոսի կնոջ՝ Բորսիայի կը հար - ցնէին, թէ ե՞րբ պիտի դադրի լալէ, կը պատասխանէր. « Երբ դադրիմ ապրելէ»: Թոյլն վերցուցած էին այն բոլորը, զորս կրնար օգտագործել իր նպատակին, այն ատեն կրակ կլլեց ու մեռաւ :

Անտոնիոս, տասներկու տարի ետքը, երբ Աղեքսանդրիոյ մէջ պաշարուած էր Օկտաւիանոսի (ապագայ Օգոստոս կայ – սրը) կողմէ, լքուած իր զինուորներէն, իմացաւ որ Կղէոպատրա մեռած է : Հը – րամայեց Երոսի, որ դաշունահարէ զին – քը: Երոս նախընտրեց ինքնասպան ըլ – լալ : « Կարելի՞ բան է որ, բացազանչեց Անտոնիոս, պարտականութիւնս սորվիմ կնոջմէ մը, այն ալ՝ արձակուած ստրու – կէ մը»: Բայց այն պահուն, երբ մահա – ցուօրէն վիրաւորած էր ինքզինք, մէկը եկաւ ճչել, թէ Կղէոպատրա կ՚ապրէր : Այն ատեն քաշկռտուեցաւ մինչեւ անոր պատսպարած տակ, Թագուհին չուաններ նետել տուաւ իր մօտ վերցնելու համար զայն. «Կը մեռնիմ երջանիկ, քանի որ սիրելի Կղէոպատրայիս թեւերուն մէջ կը մեռնիմ »: Եւ աւելցուց. «Մոռցիր պատ– մութեան յուսահատ վախճանը, մտածէ այն երջանիկ օրերուն, ուր աշխարհի վը– րայ ինձմէ աւելի զօրաւոր ու ազնուական ոչինչ կար. կը մեռնիմ առանց ամչնալու, որովհետեւ Հռովմայեցի եմ եւ Հռովմա – յեցիէ մը պարտուեցայ եւ թշնամիի մը չէ որ այսօր վատօրէն կը յանձնեմ սուրս. շունչս կը լքէ զիս. ալ ուժ չունիմ »:

×

Քառասունեւչորս տարի յետոյ, Օկտա– ւիանոս, որ Օգոստոս կայսր դարձած էր, կը մեռնէր իր փառքի գագաթնակէտին, թեւերուն մէջ իր կնոջ՝ որուն կ՚ըսէր. « Լիվիա, յիշէ մեր միութիւնը, ապրէ եւ երջանիկ եղիր »:

Այդ կը յիշեցնէ ուրիշ տարեց ամուսին մը, Լուդովիկոս ԺԲ., որ երրորդ անգամ ըլլալով ամուսնացաւ Հենրիկոս Ը.ի քրոջ Թարմատի Մարի իշխանուհիին հետ. ե – րեք ամիս վերջ, երբ կը մեռնէր յիսուն տարեկանին, ըսաւ իբրեւ վերջին խօսք. «Սիրունիկս, մահս կուտամ քեզի իբրեւ նուէր :

Կինն ալ արդէն ուրիշ նուէր չէր փա – փաքեր :

×

Ադրիէն Լըքուվրէօր (1692–1730) հըռ– չակաւոր դերասանուհին երբ մահամերձ էր, քահանան յորդորեց զղջում յայտնել: Ան ցոյց տուաւ կիսանդրին մարեչալ տը Սաքսի, որուն մեծ նուիրումով փարած էր, բայց լքուած անկէ, ըսելով .— «Ա – հաւասիկ տիեզերքս, յոյսս եւ աստուած – ներս»: Այս խօսքին պատճառաւ եկեղե – ցին մերժեց իբրեւ քրիստոնեայ թաղել զայն :

Երբ Ժոզեֆին կայսրուհին մեռաւ 1814– ին, Նափոլէոն ութ օրէ ի վեր Էլպա աք – սորուած էր. վերջին շունչին հետ ար – տասանեց « Նափոլէոն » անունը: Ոմանք կը պնդեն, թէ աւելցուց նաեւ անունը Մարի Լուիզ կայսրուհիին, որ յաջորդած էր իրեն՝ կայսեր սրտին մէջ :

Եօթը տարի ետք, Սէնթ – Էլէն կղզիին մէջ Նափոլէոն պոռաց հոգեվարքին մէջ, « Ֆրանսա … բանակ … Ժոզեֆին »:

×

1856 Յուլիսին Քլարա Շուման ստացաւ հեռագիր մը յիմարանոցէն, ուր կը մնար մեծ երաժշտագէտը՝ Շուման: «Ժպտե – ցաւ ինծի, կ՚ըսէ Քլարա, եւ մեծ ճիգով մը թեւը անցուց ուսիս: Աշխարհի բոլոր գանձերուն հետ չեմ փոխեր այդ գիր – կընդխառնումը: Չէր կրնար խօսիլ, բայց հոգեվարքի նախօրեակին՝ ըսաւ. « Իմ Քլարաս … գիտեմ …»:

Մոփասան « Աւելի հզօր քան մահը » կոչած է իր վէպերէն մէկը, ակնարկելով սիրոյ զօրութեան. փակենք յատկանշա – կան օրինակով մը :

Հռոմի մէջ, Կղօդիոս կայսեր դէմ դա – ւադրութիւն մը երեւան ելաւ: Մեղսա – կիցներէն մէկը՝ Փայեթուս, խուսափելու համար իրեն սպասող տանջանքէն, ինք – նասպանութեան պիտի դիմէր, բայց կը վարանէր: Այն ատեն իր կինը Արիա սպի– տակ քօղերու մէջ մօտեցաւ անոր, նախ մխեց դաշոյնը իր իսկ սրտին մէջ, յետոյ երկարելով զայն իր ամուսնոյն ըսաւ. « Առ, Փայեթուս, ցաւ չի պատճառեր »:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

Ժ.

Վերջապէս ոստիկանները բռնի յած են– դցում կողովը: Ինչ որ ճչոց է լսւում : Բաց են անում կողովը, միջից դուրս է գալիս մի կին, երեսը ծածկած, ճչում է ու լաց լինում :

Նշան աղան միայն մի ուղղութեամբ յառել է բիւրեղացած, յիմարացած աչ – քերով :

Ահաբեկուած բազմութիւնը յանկարծ ակում է բարձր եւ անգութ հռհռոց, դի– տային մի ծիծաղ եւ մէկը սկսում է աղա– ղակել .

— Նշան աղան սէփէթով բոզ կը տա – նէ …

Այդ աղաղակին խառնւում են ուրիշ ա – ղաղակներ :

— Բոզը սէփէթէն դուրս եկաւ …

— Վայ, խայտառակ հէրիֆ, բոզը սէ– փէթին մէջ է դրեր …

Կինն ուզում է փախչել, ոստիկանները բռնում են :

Բազմութեան մի մասը պաշարում է Նշան աղային, միւս մասը՝ կնոջ, ծափ են տալիս ու ծաղրում :

Նշան աղան փախչում է: Բազմութիւնը թողած կնոջը, ընկնում է նրա ետեւից :

Նշան աղան փախչում է. բազմութիւնը ետեւից աղաղակում .

— Սէփէթով բոզ կը տանէր, բռնե – ցէ՛ն..

Ոստիկանները բաց թողին կնոջը, որը հրդեհեց ահաբեկուածի նման, փախաւ եւ կորսուեց :

Ոչ ոք չիմացաւ թէ ո՞վ էր եւ ո՞ւր գը– նաց :

Նշան աղան հասաւ տունը, բայց չմտաւ ներս; առաջ անցաւ, որպէսզի բազմու – թիւնը չխռնուի դրան առաջ: Բազմու – թիւնը հետեւեց նրան՝ շարունակելով անգութ ծանակը :

Նա մտաւ մի նեղ փողոց, դուրս եկաւ միւս լայն փողոցը — բազմութիւնը — ե– տեւից :

Աղաղակները չատացան, որովհետեւ բազմութիւնը չատացաւ :

Տեսնելով, որ ելք չկայ, Նշան աղան նորից դարձաւ դէպի մեր փողոցը եւ մը– տաւ իր տունը:

Բազմութիւնը խռնուեց դրան առաջ: Բերնէ բերան դէպքը մեծացաւ, մի կինը եղաւ երկու :

Մի ամբողջ ժամ հռհռացին, աղաղակե– ցին եւ ցրուեցին :

Նշան աղան մի քանի օրից յետոյ հազիւ դուրս եկաւ :

Ասում էին, որ ծանօթներից մէկին ա – սել էր .

« Ցխուն գերեմ սի համար քաղաքի մէջ խայտառակ եղայ »:

ԺԱ.

Անցնում էին մեր դրան առաջից ուղ – տերի կարաւանները, որոնք գալիս էին Միջագետքից, գնում էին մինչեւ Սեբաս– տիա, Փոքր Ասիայի զանազան վաճառա– շահ քաղաքներ եւ աշունքին, երբ մեր պարտէզներն արգասաւորութեան լրումն էին տօնում, վերադառնում էին դէպի անծայրածիր անապատները, դէպի բա – բելոնական եւ արաբական հարուստ, ա – ղամանդով, լուսաստղերի պէս պայծառ քարերով լիքը քաղաքները :

Ուղտերը բերում էին մեզ հարաւի քաղ– ցըր արմաւը : Երբ կարաւանները գալիս էին, մեր շուկան վերակենդանանում էր, ամբողջ քաղաքը դառնում էր նրանց բո– ժոժների երգը, քաղաքը լցւում էր ուղ– տերի խաղաղ, իմաստուն նայուածքնե – րով եւ նրանց երկար, յոգնած, աղերսա– կան ձայնով :

Ուղտի նայուածքը խաղաղ է, ինչպէս անապատի երկինքը: Այդ նայուածքի յի– շողութիւնը յամառում էր մնալ մեր տե – սողութեան մէջ նրանց հեռանալուց յե – տոյ էլ:

Քայլելիս նրանք լուռ յառում էին ի – րենց հարաւի անեզրութեանը սովոր աչ – քերը մեր փողոցի պատերին, կարծես որոնելով անհուն եւ խաղաղ հորիզոնը, անտարբեր մանուկների ամբոխին, որ ընկնում էր նրանց ետեւից ձմեռային գուլպայի բուրդը ձեռք բերելու համար :

Ահա անցնում է մի ուղտ, զարդարուած արեւելեան հարսի նման, ուլունքներով, փոքրիկ հայելու կտորներով, զանազան հնչունակութեամբ բոժոժներով, մետաքսէ կտորներով, գոյնզգոյն բուրդի հիւս – ուածքներով :

Դա կարաւանի տիրոջ ընտանիքին պատկանած ուղտն է:

Կարաւանի տէրը բերում է իր հետ նա– եւ ընտանիքը ցոյց տալու համար հիւսի – սի տարօրինակ երկները :

ՎԱՀԱՆ ԹՈՒԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1 – 31

Hotel Splendid - Laffrey (Isére)

1000 մեթր բարձրութեան վրայ, գեղատեսիլ լճի մը ափին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ: Խաղաղաւէտ եւ լռանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ:

ՕՐԱԿԱՆ 8·50 Ն· Ֆ·

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը՝ 17 Րիւ Պլէօ, կէսօրէ վերջ ժամը 2 – 6:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԵԴՐ· ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ-ՊՈՒՏԱՔԵԱՆԻ

կողմէ Ամերիկահայ գաղութին մասին:

Շաբաթ, Յուլիս 16, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ:

Կը հրաւիրուին ընկերներ, ընկերուհիներ եւ համակիրներ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տէսինի մէջ «Հերոսներու Օր»ը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ: Յուլիս 31ին, Կապլիյեօն արձարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի չքեղ սրահներուն մէջ:

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Քալըպճեան Պ· Ցովակիմեանի մահուան առթիւ 50 Ն· Ֆ· կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ· Մարգար Ազամեան փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Տատուրեանի մահուան առթիւ տասնական Ն· Ֆ· կը նուիրէ Մոնմորանսիի Հանգստեան տան եւ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին:

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԱՆՄԱՀ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

17 Յուլիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, Քաֆէ Լիոնի վերնայարկը (Ավընիւ տը լա Վիքթուար):

Կը նախագահէ ՇԱՀԱՆ ԶՕՏԵԱՆ:

Կը խօսի ԱԶԱՏ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ:

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին:

Մուտքը ազատ է:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1960 – 1961 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Պուլ· տիւ Նօր, Լը Րէնսի:

ՀԵՌԱՁԱՅՆ 927 – 01,72

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանրին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը·—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախքն է՝ 2·50 Ն· Ֆ·, կանխաւ վճարելի:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

10 ՅՈՒԼԻՍ, ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 11 – 21, ԼԸ ԲԷՔԻ ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ:

Ի նպաստ բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն:

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին:

Բացօթեայ ճաշ ժամը 13ին, եւ ընթրիք ժամը 19ին:

Ծոխ պիւֆէ մատչելի գիններով:

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր:

Հաղորդակց· միջոցներ·— Շոգեկառք կառ Սէն Լազարէն, Սէն – Ժէրմէն – անլէյի կայարանը (ոչ թէ Լը Բէքի):

Օթօպիւս 258 Փօն տը Նէօյի, իջնել երմիթաժի կայքը:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ· Կ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ:

17 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Կապլիյոնի արձարանին գեղատեսիլ պարտէզին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին·— Հայկական նուագ եւ երգեր բարձրախօսով:

Ծոխ պիւֆէ մատչելի գիններով:

Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի հայութիւնը:

Անձրեւի պարագային ապահով վայր:

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

Միայն հայրենակիցներու համար, բընակարաններու ներքին աշխատանքներու համար եթէ կ'ուզէք ամէն ձեւով գոհ մընալ դիմեցէք՝

Djamdjian

67, Rue de Vaugirard - Paris 15e

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն· Ֆր·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն· Ֆր·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն· Ֆր·	» » »
«ԾԱԽՈՒԻ Է»	20 Ն· Ֆր·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՊՏՈՅՏԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒԼԻՍ 10

Դէպի ՏՕՎԻԼ եւ շրջակայքը

Օթօքարը կը մեկնի Ազգ· Տունէն (32 Րիւ տը Թրէվիզ) ժամը ճիշդ 7ին:

Պտոյտին մասնակցիլ փափաքողները պէտք է նախապէս արձանագրուին երգչախումբի վարչութեան կամ Օր· Զահրէճեանի մօտ (78 Րիւ Լաֆայէթ, Փարիզ (9), հեռաձայնով

TRI. 77-27 poste 62

Ծանապարհածախք 15 Ն· Ֆ·:

Ամէն ոք իր ուտելիքը կը հոգայ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ·— Ֆ· Կ· Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ· Յովսէփ Խաչէրեանէ 30 Ն· Ֆ· եւ ընկերուհի Պէրպէրեանէ քսան Ն· Ֆ·, իր Ամերիկա այցելութեան առթիւ:

×

ԼԻՈՆ·— Ֆ· Կ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը Հայ Մշակոյթի Տան «Սողոմոն Թէհլիրեան» սրահին կը նուիրէ հարիւր Ն· Ֆ·, եւ յիսուն Ն· Ֆ· «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՃՇԴՈՒՄ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբի անդամ, Պ· Մարտիրոս Մուրատեան, Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան նուիրած է ոչ թէ հինգ հարիւր Ն· Ֆ·, այլ 1000 Ն· Ֆ·:

Լիոնի եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան·—

Ոմն հարիւր Ն· Ֆ·, Պ· Աստուր Յովհաննէսեանէ փոխան ծաղկեպսակի տասը Ն· Ֆ·, հանգուցեալ Մկրտիչ Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Եէմէնիճեանի ամուսնութեան առթիւ իրենց կնքահայր Պ· Նշան Պետրոսեանէ 40 Ն· Ֆ·:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները—

Ա) Տարրական Չափագիտութիւն

Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՅՈՒԼԻՍ
MARDI 12 JUILLET
1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8847 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4648

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

« ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ, ԹՐՔԵՐԷՆ ԽՕՍԷ »

Նորէն կը գործածեն այս խորագիրը եւ ...ի մէջ Ազիզ Նէսին կը գրէ ·— «— փոքրամասնութիւններու համար գը–...ած երկու գրութիւններուս արձագանգ –...ը դեռ կը շարունակուին : Ընթերցող –...ց կը յայտնեն գիտաւորաբար ա – համար որ փոքրամասնութեանց ...պատկանող հայրենակիցները Թրքերէն խօսիր : Տողային սպայ մը որ իւրա–...ցած է փոքրամասնութիւններու մա–...ին գրածներս կը գրէ ինծի ·

...փոքրամասնութեանց մասին ձեր գը–...րութիւնը պակասաւոր կողմ մը ունի : ...մեր փոքրամասնութիւնները երբ Ամերի–...կա երթան, միջոց մը վերջ անգլերէն կը խօսին · Ֆրանսայի մէջ սոխակի նման ֆրանսերէն կը խօսին : Հոս ինչու այդպէս ...ն ընեն : Անհանգիստ կ'ըլլանք երբ թր–...քերէն տարբեր լեզուով կը խօսին : Որ–...պէսզի երր հայրենակից մեզմէ չբաժնենք ...զանոնք, պէտք չէ՞ որ թրքերէն խօսին» :

Ցարգելի ընթերցող այս հարցումը ոչթէ ...մէկ այլ՝ երկու կողմէ պէտք է քննենք : Նախ խորհինք մեծամասնութեան՝ Թուր–...քերու տեսակէտով : Թրքահպատակ հայ –...րենակիցի մը Թրքերէն չխօսիլը, ամենա–...թեթեւ առումով ամօթ է, յարգանքի պա–...կաս կը նշանակէ : Աւելի ծանր բա–...ներ ալ կարելի է ըսել : Դժբախտաբար ա–...նոնց մէջ կան այնպիսիներ որոնք երկար ...տարիներ Թուրքիա ապրելով հանդերձ, Թրքերէն չեն սորված : Եթէ իրենք ալ–...րենք, ոչ թէ թուղթի վրայ, այլ՝ իրապէս Թուրք կը նկատեն պէտք է որ Թրքերէն ...խօսին, խրացնեն եւ սիրեն զայն : Ո–...րովհետեւ հաւաքականութիւնը ազգի մը ...միացող կապերէն մէկն ալ լեզուական մի–...ութիւնն է : Թուրքիոյ մէջ ապրող եւ Թուրքերէն չգիտցող Թուրքի մը Թրքու–...թենէն կը կասկածինք :

Ոչ միայն փոքրամասնութիւնները, ...այլ չենք սիրեր այն օտարականները ո–...րոնք Թուրքիա եկած եւ քանի մը տարի ...հոս ապրելէ յետոյ Թրքերէն չեն սորված : Անիկա մեզի հանդէպ յարգանքի պակաս է : Անիմ Ամերիկացի բարեկամներ, ո–...րոնք երկու – երեք տարուան մէջ Թրքե–...րէն սորված են : Շատ կը սիրենք զանոնք : Երբ այնպէս կը խորհինք օտարականնե–...րու համար, ո՞ւր կը մնան փոքրամաս–...նութիւնները որոնք չենք բաժներմեզմէ · · Անիկա խնդրին մէկ կողմն է կայ նաեւ ...միւս կողմը :

...Սորութիւն չընելու համար գրութիւն–...ներուս մէջ զատ զատ չեմ յիշեր Յոյնե–...րը, Հայերը եւ Հրեաները : Ասիկա ալ սը–...խալ հասկացողութեանց պատճառ կը ...տանի խանդոյ :

Նախ մեր փոքրամասնութիւններուն ...մէջ, Թրքերէն չխօսողներու թիւը քիչ է : ...Անոնք նոյնիսկ անհանգիստ կ'ըլլան երբ «փոքրամասնութիւն» անունը կը տրուի ...իրենց, չեն ուզեր որ Թուրքիոյ մէջ «մե–...ծամասնութեան – փոքրամասնութեան» ...խնդիր գոյութիւն ունենայ : Մենք ոչ թէ ...մէջ զատելու համար, այլ կացութիւնը ...բացատրելու համար կը գործածենք մե–...ծամասնութիւն – փոքրամասնութիւն ա–...ռութիւնը :

Մեզի համար կարեւոր հարցումը հե–...տեւեալն է · ինչո՞ւ մեր փոքրամասնու–...թիւններէն ոմանք Թրքերէն չեն խօսիր : ...Պէտք է պատճառը գտնել : Երբ Ֆրանսա ...երթան Ֆրանսերէն, Անգլիոյ մէջ անգլե–...րէն, Գերմանիոյ մէջ գերմաներէն խօսե–...լու համար հոգի կուտան, սար պատճա–...ռն այն է որ, այդ լեզուները շատ զար–...գացած, իշխող լեզուներ են :

...Ֆրանսայի մէջ Ֆրանսացի մը Հայերէն ...կամ յունարէն խօսող մը չի յանդիմաներ ...եւ Ֆրանսերէն խօսէ · · · չըսեր :

Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ ալ այնպէս է : Գերմանացիի մը հոգն անգամ չէ, երբ յունարէն, Թրքերէն կամ Հայերէն խօսուի Գերմանիոյ մէջ, որովհետեւ կը վըստահի իր լեզուի զօրութեան, կը հաւատայ թէ փոքրամասնութիւնները ուզեն կամ չուզեն պիտի ստիպուին գերմաներէն խօսիլ : Գերմաներէնն ալ ֆրանսերէնն ալ անշուշտ թէ միւսներէն աւելի զարգացած լեզուներ են :

Գալով մեզի, հանրակառքերուն, շոգենաւերուն մէջ կամ ճամբան յունարէն կամ հրէերէն խօսիլը յարգանքի պակաս է : Բայց ·

— Հէյ, Թրքերէն խօսէ, ըսելով պոռալը մեզի վերաբերեալ գործ մըն է : Պէտք է ստիպենք որ Թրքերէն խօսին, սակայն ոչ թէ «Թրքերէն խօսէ» պոռալով եւ տոռալով : Այլ մեր լեզուն զարգացնելով կատարելագործելով միջազգային չափանիշով լեզուի մը դիրքին բարձրացնելով զայն : Այն ատեն ուզեն չուզեն Թրքերէն պիտի խօսին :

Դուք մեր լեզուին ներքին վարկին մի նայիք, արտաքինին ալ նայեցէք, ճիշդ Թրքական դրամին նման · · ·

Եթէ մէկը Թրքական դրամը կոխոտէ, Թրքական դրամին անարգանք կը նկատուի կը պատժուի : Բայց ի՞նչ ըսենք երբ գիտենք թէ Թրքական դրամը աշխարհի հրապարակին վրայ չանցնիր : Ոչ ոք կը ծռի եւ կը վերցնէ տասը գրուշնոց մը, որ գետին ինկած է որովհետեւ չարժեր : Ուրեմն ո՞րն է Թրքական դրամին դէմ կատարուած անարգանքը :

Լեզուն ալ այսպէս է մենք մեր լեզուն միջազգային գիտութեան եւ արուեստի հրապարակին վրայ չենք ծանօթացուցած : Եթէ կարենանք, այն ատեն ամէն ոք Թրքերէն պիտի խօսի սիրայօժար : Եթէ մենք «մի խօսիր» ըսենք դարձեալ կը խօսի : Բռնութեամբ գեղեցկութիւն չըլլար :

Թրքական գիտական եւ արուեստի գործերը դեռ նոր սկսան միջազգային շըրջանակներու մէջ մուտք գործել, սակայն դեռ ճանչցուած չեն : Եւրոպայի կամ Ամերիկայի մտաւորականի մը հարցուցէք ծանօթ Թուրք գիտունի մը, գրողի մը անունը : Ձեզ կարծեր որ մինակ անուն մը տայ ձեզի : (ՅԱՌԱՋ.— Աղէկ ինք ինչո՞ւ չի տար Թուրք · · · գիտունի մը անունը որ սորվինք · · · բայց անուն մը կայ որ ամէն մարդ գիտէ արտասահման · · · Նասրէտին Հոճայի անունը) : Մինչդեռ մեր մտաւորականները քանի մը Եւրոպացի գիտունի արուեստագէտի անուն կրնան յիշել : Ծանօթանալը գործով կ'ըլլայ :

Ինչո՞ւ չաշխատինք զարգացնել մեր լեզուն, կիսկատար, կիսով օտար բառերով լեցուն լեզուով մը հակայ գործեր չեն գրուիր : Քսան տարի առաջ գրուած գիրքը կարդացէք չէք հասկնար : Կ'աշխատինք որ մեր լեզուն հարստանայ, զտուի եւ իր դիրքը գտնէ :

Կը ճանչնամ Հայեր որոնք հայերէն անգամ չեն գիտեր : Յոյն մը կը ճանչնայի Թուրք մտաւորական մը անգամ անոր չափ Թրքերէն չէր գիտեր : Թրքերէն բառարաններու հեղինակ Հայեր կան :

Հօրս քաղաքացի հայ ընտանիք մը կար, իրենց խօսակցութենէն անկարելի էր հասկնալ թէ Հայ են : Հրեայ ընկերներ ունիմ ինծի չափ Թրքերէն գիտեն : Շինասին ալ այս է :

Փոքրամասնութիւններու մէջ Թրքերէն չխօսողները փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն : Այսպիսիները ուղիղ ճամբայ առաջնորդողները դարձեալ փոքրամասնութիւններն են : Պէտք չէ խտրութիւն ընել այլ պէտք է գործակցութեամբ մի– ...

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՔՈՆԿՈՅԻ ՄԷՋ

ԻՏԱԼԻՈՅ ՓՈԽ – ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Անիշխանութիւն եւ քաոս կը տիրէ Քոնկոյի մէջ : Ամենուրեք՝ թալան, բռնաբարում եւ սպանութիւններ տեղի կ'ունենան : Եւրոպացիները կատարեալ խուճապի մատնուած են : Ափրիկեցիները իրարու դէմ ալ կը կռուին :

Էլիզապէթվիլի մէջ — Քաթանկա նահանգի մայրաքաղաքը — ըմբոստացած խափշիկ զինուորները Մասարի զինուորական կայանին վրայ յարձակած են : Եւրոպացիները դիրք գրաւած կը դիմադրեն, կատաղի կերպով : Կռիւները փողոց ալ փոխադրուած են ուր Քոնկոցիները ճերմակներուն վրայ կը կրակեն : Սպաննուած են տասնեակ մը Եւրոպացիներ, նոյնքան թիւով ալ վիրաւորուածներ կան (սպաննուածներուն մէջն է՝ Իտալիոյ փոխ – հիւպատոսը) : Կացութիւնը այնքան վտանգաւոր դարձած է որ Քաթանկայի վարչապետը՝ Թշոմպէ Պելժ ուժերու օժանդակութիւնը խնդրած է : Նոյնիմաստ խնդրանք մը ըրած է սահմանակից Ռոտեզիայի անգլիական ուժերուն : Պելժ զինուորները քաղաք թափած են ու սկսած է կռիւ մը՝ պելժ եւ Քոնկոյի զինուորներու միջեւ : Վերջին լուրերուն համաձայն Պելժերը յաջողած են քաղաքի կարեւոր կեդրոններուն տէր դառնալ :

Քամինայի մէջ — Քաթանկայի հիւսիս Արեւելքը՝ պելժ զինուորները օդուժեան փոթցած եւ յաջողած են ազատել մաղապուրծ, տեղւոյն Եւրոպացիները, որ շղեկառքի մը մէջ պաշարուած՝ ջարդուելու վտանգին տակ կը գտնուէին :

Միւս նահանգներուն մէջ ալ կռիւներ եւ սարսռազդեցիկ դէպքեր պատահած են :

Քիվու նահանգի զօրքերն ալ ապստամբած են, իրենց կարգին : Եւրոպացիները ... ...ութիւն մը ստեղծել :

Ինչո՞ւ հեռուները կ'երթանք, մեծ մասով Թուրքերը չե՞ն որ պառերու, գըրասարաններու դռներուն վրայ Ուէլքամ. Ֆրէշ Պիըր Տաճսինկ – Ռում Նայթ-քլապ, Նայս կըըլգ, գրութիւնները կը զետեղեն : Ասոնք յունարէն խօսակցութիւններէ աւելի շատ անհանգիստ չե՞ն ըներ ձեզ · · ·

×

Ճումհուրիյէթի խմբագիրը տեսակցութիւն մը ունեցած է Հալքի պարագլուխ՝ Ինէօնիւի հետ որ յայտարարած է թէ ընտրութիւնները պէտք չէ ուշանան :

× Շարունակելով սեւցնել նախկին վարչակարգի մարդիկը, ամէն օր նոր «գայթակղութիւններ» մէջտեղ կը հանեն :

Ազգ. Մեծ Ժողովի նախագահ Գորալթանի տան մէջ կատարուած քննութիւն մը պատճառ դարձած է որ հետաքրքրական առարկաներ մէջտեղ ելլան : Գորալթան Թագաւորի մը անկողնին մէջ կը պառկէր : Տանը ամէն կողմը մերկ պառուհիներու նկարներով զարդարուած էին :

× 15 օրէն դատաւարահի պիտի վերածուի Եասըատայի մարզարահը : Յուլիս 6էն ի վեր Պայարի, Մենտերէսի եւ ընկերներու արգիլուած է արեւի լոգանք առնել :

× Անկեալ պետական աւագանիին կերակուրի փոխարժէքները պիտի գանձուին յառաջիկային, անոնց դէմ վճիռ արձակուելէն յետոյ :

× Պայարի պատկանող երեք արկղ գոհարեղէն գտնուած են :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեց Պ. Տիգրան Թոփալեան, խմբագրապետ Պէյրութի Ազգ եւ Ֆրանսերէն Լը Սուար թերթերուն, նախկին երեսփոխան Լիբանանի խորհրդարանին : Մեր պաշտօնակիցը քանի մը օր պիտի մնայ Փարիզ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ յայտարարեց թէ պիտի չհանդուրժէ որ համայնավար վարչաձեւ մը հաստատուի Գուպայի մէջ : Բայց Խրուշչեւ կ'ըսէ Քասթրոյին որ հոգ չընէ, ինք կոնակը կեցած է եւ եթէ Ամերիկա միջամտէ, խորհրդային հօթիռները պիտի տեղան Ամերիկայի վրայ :

ՏԸ ԿՈԼ Փարիզ վերադարձաւ Նորմանտիի շրջապտոյտը վերջացնելէ ետք : Նախագահը խօսեցաւ Ալժերիոյ, Հասարակապետութեան, թերաճ երկիրներու օժանդակութեան մասին եւ մասնաւոր յիշատակութեամբ մը ողեկոչեց բանակը : Ալժ. Ազատ. Ճակատի պաշտօնաթերթը կը յայտնէ թէ տը Կոլի ճառերէն յայտնի եղաւ որ ինք է Մըլէօնի խօսակցութեանց ձախողութեան պատճառը, որովհետեւ իբրեւ պայմաններ կ'ուզէ ընդունիլ Ազատ պատուիրակութիւնը : Գալով «Ալժերական Ալժերիոյ», Թունուզի թերթին համար աւելի բան ըսել չէ քան «մարսէյեան Մարսիլիա» :

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

...պարպած են Ուալիքալա փոքրիկ քաղաքը : Կոմայի մէջ, Պելժ ուժերը ստիպուած եղած են միջամտելու որպէսզի ազատեն պաշարուած եւ նեղ կացութեան մատնուած երկու հարիւր Եւրոպացիները : Դեռ կռիւները կը շարունակուին : Մաթատի Փորթուկալի դեսպանատունը հըրկիզուած է, ըմբոստներուն ձեռքով :

Իրերու այս կացութեան մէջ Եւրոպացիները կը շարունակեն երկրէն փախչիլ : Ամէն ժամ Պրիւսէլ կը հասնին՝ կիներով եւ մանուկներով լեցուն օդանաւեր : Պըրազավիլ — Ֆրանս. Քոնկօ — եւ Ռոտզիա լեցուած են՝ փախստական Եւրոպացիներ :

Պրիւսէլ հասած գաղթականներ՝ իրենց գլխուն պատահած դէպքերը կը պատմեն : Բոլորն ալ սարսռազդեցիկ են : Իզապէլ Թէյքսերա, տասներչորս տարեկան աղջնակ մը պատմած է թէ ինչպէս իր աչքերուն առջեւ քոյրը բռնաբարուած է, երկու խափշիկներու կողմէ : Թիզվիլի մէջ խափշիկ զինուորներ կուսանոց մը մտած՝ ու մանկամարդ աղջիկներու վրայ յարձակած են : Ուրիշ տեղ մը՝ բռնաբարելէ ետք՝ կիներուն արգանդները ճեղքած են :

Ափրիկեցիները իրարու դէմ ալ կռուած են : Քասայի նահանգին մէջ, որ հարուստ է ադամանդի հանքերով, Պալիւպա եւ Լիւլիւյա ցեղախումբները վերսկսած են իրարու դէմ պատերազմիլ՝ նետերով եւ սուրերով : Գիւղեր եւ տնակներ հրկիզուած են :

Միւս կողմէ Քաթանկա նահանգը, որ 500.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն մը ունի եւ մօտ 1.500.000 բնակչութիւն ու հարուստ է երկաթի, ածուխի եւ յարգի մետաղներու հանքերով, որոշած է անջատուիլ եւ իր անկախութիւնը հռչակել :

Պրիւսէլի մէջ քսան հազար ցուցարարներ «կառավարութիւն հրաժարէ», «Թող թագաւորը խօսի», «Էյսքենս կառափնատ» պոռացած են : Ոստիկանութիւնը միջամտած է : Այսուհանդերձ պատգամաւորութիւն մը վարչապետին ներկայացած է ու պահանջած է որ ձեռք առնուին Եւրոպացիներու կեանքը պաշտպանող հարկ եղած միջոցները :

ՀԱՒԱՏՔ ԵՒ ԳՈՐԾ

Հաւատով սկսուած գործ մը արդէն կէս յաջողած գործ է, ըսուած է :

Բացատրութիւնը կը վերցնենք գործնական մտքով, իմանալով Հաւատք բացատրութեամբ կամքի ուժ, նախաձեռնուած աշխատանքի համար պահանջուած պատրաստութիւն ու զոհաբերութիւն :

Հանրային կեանքի մէջ գործի յաջողութիւնը կախուած է նախաձեռնողներու կամքէն ու հաւատքէն :

Շատ մը գեղեցիկ ծրագիրներ վիժած են սաղմին մէջ, որովհետեւ զանոնք իրականացնելու համար գտնուած չեն համապատասխան անձեր :

Առեւտրական հսկայ հաստատութիւններ, մասնագիտական հմտութիւն պահանջող մեծ ձեռնարկներ պիտի փճանային, եթէ անոնց ղեկավարութեան համար չփնտռուէին ասպարէզին ծանօթ անձեր :

Փոխադարձ, արուեստի խեղճերանքներու ականատես պիտի ըլլայինք պաշտօնի կոչելով մարդիկ որ մուսաներու չեն դարպասած :

Ասոր համար ըսուած է. գործին համապատասխան մարդ :

Ու գործին համապատասխան մարդը երբ կամքով ու հաւատքով լեցուած է իրեն յանձնուած պարտականութեան հանդէպ, յաջողութիւնը ապահով է :

Այն պարագային որ անհատին կը պակսի հաւատք, իրեն վստահուած գործին հանդէպ, սպասել շօշափելի արդիւնք, ապարդիւն է :

Բեմին վրայ պարտականութիւն մը կատարող արուեստագէտը եթէ չապրէր իր դերը, ունկնդիրները յուզել չի կրնար :

Իր վերցուցած տիպարին հոգեկան բոլոր ապրումները տալով միայն դերասան մը կրնայ տպաւորել հանդիսականները : Ցաւական դեղումներու, ձայնի, շարժումներու եւ առանձին ընդդիմայեղումներու ամբողջ խուրձ մը ըլլալ պարտի ան, եթէ կ'ուզէ տիրապետել ներկաներու հոգիին : Այլապէս ձեւական արտասանութիւն պիտի ըլլար անոր ըրածը, հեռու փոքրագոյն ազդեցութիւն մը իսկ գործելէ :

Հաւատքի հարց մըն է նաեւ արուեստը : Հոն ուր կը պակսի անոր մասին այս մէկը՝ տրուածը պիտի ըլլայ օծութեան տանող ներքին աւիշէ ու լոյսէ զուրկ :

Արդ, որպէսզի շօշափելի արդիւնքներ ձեռք բերուի պաշտօններէն, զոր կը վստահինք թեկնածուներու, պէտք է վերջինները օժտուած ըլլան իրենց ստանձնած գործը կատարելու կամքով ու ոգիով :

Ուրիշ խօսքով, պէտք է հաւատ ունենան իրենց վստահուած գործին նկատմամբ. ըմբռնեն անոր կարեւորութիւնը :

Եթէ գործեր կան, որ տարիներ ետք դեռ կը մնան անկատար ու ծղծղուած, պատճառը այն է որ անոնց իրագործումին համար աշխատանքի կոչուած մարդոց պակսած է հաւատ, նուիրում ու պատրաստութիւն :

Ու, հաւատէ թափուր անձերով ստեղծագործական աշխատանքներ կատարել կարելի չէ :

Նիւթը, որուն կարեւորութիւնը կը չնչուի միշտ որոշ գործերու յաջողութեան համար, ունի անշուշտ իր տեղը, բայց շատ ծրագիրներ դարձեալ կը ձախողին, — ու հակառակ զոհողութիւններով հանգանակուած մեծամեծ գումարումները, — որովհետեւ զանոնք իրականացնելու համար չեն փնտռուիր պատրաստութեամբ ու հաւատքով տոգորուած անձեր :

Զինուորական մասնագիտութենէ զուրկ խաժամուժով յաղթանակներ ձեռք չեն բերուիր : Ոչ ալ դիրքեր կրնայ գրաւել զօրավար մը՝ որուն կը պակսի, ի յառաջագունէ, հաւատք իր ստանձնած պաշտօնին մէջ :

Ամէն կողմ տեղ – քայլերը արդիւնք են չնչատ հաւատքով կամազուրկ առաջնորդութեանց մեղանչումներուն :

Իրենց ստանձնած պարտականութեանց մասին հաւատք ունեցող անձերն են միայն որ կրնան շինարար գործեր կատարել :

Իր ուժերուն մասին կասկածներ ունեցող մէկը շինիչ աշխատանքներ կատարելէ հեռու է :

Հաւատքով սկսուած աշխատանք մը ի վերջոյ պիտի տայ դրական արդիւնքներ : Որովհետեւ հաւատը աղբիւրն է խանդավառութեան եւ ստեղծագործ աշխատանքի :

Յուսահատներու եւ յոռետեսներու տրուած չէ իրենց շրջապատին մէջ խանդավառութիւն յառաջացնել :

Խանդավառութեան էութիւնը հաւատքն է որ կամքով նարօտուած, կոչուած է հրաշքներ գործելու :

Ժողովուրդ մը հաւատքով զրահուած բարեխիղճ առաջնորդներու պէտք ունի, զարգանալու եւ նուաճումներ արձանագրելու համար :

Հաւատքով տոգորուած ղեկավարութիւն մը, ըլլայ իրաւական իշխանութիւն թէ սոսկական մարմին մը, կոչուած է միշտ որոշ դեր մը կատարելու :

Ու բախտաւոր է ազգ մը, ժողովուրդ մը կամ համայնք մը, որ առաջնորդ ունի լայնախոհ, գիտակից ու հաւատաւոր առաջնորդներ :

Փնտռել, գտնել ու պաշտօնի կոչել նման առաջնորդներ, պարտականութիւնն է քաղաքացիներու, եթէ ունին նախանձախնդրութիւնը հայրենիքի եւ համայնքի գործերու լաւագոյն յանձնառումին :

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՁԱՅՆԸ°

ԷՆԻՒՐԸՆ ՊԻՎԸՆ

ԽՄԲ. — Յուլիս 6, երեկոյեան ժամը 16·10ին, մեռաւ Անգլիոյ աշխատաւորականներու պարագլուխը : Անցեալ Դեկտեմբեր 29ին, գործողութեան ենթարկուած էր «որովայնի անծանօթ ցաւի» մը պատճառով : Վիրաբոյժները ստիպուեցան ստամոքսին մէկ կարեւոր մասը կտրել հանել : Փետրուարին բարելաւուած էր իր վիճակը, սակայն, Յունիսի սկիզբները, իր վիճակը վերստին կը ծանրանար : Անցեալ Շաբաթ արդէն իսկ անյոյս դարձած էր :

Երկար ատեն յաւիտենական ըմբոստը նկատուելէ ետք, որուն բռնած դիրքը, Էթլիի երկրորդ դահլիճին հանդէպ, ըմբոստանալիք մը դարձած էր նոյնինքն աշխատաւորական կուսակցութեան միասնականութեան համար, Պիվըն կ'անհետանայ այնպիսի պահու մը երբ, ընդհակառակն, միասնականութեան միակ գրաւականը կը հանդիսանար այն խղճի մեծ տագնապին մէջ, զոր կ'անցընեն աշխատաւորականները :

Ծնած էր Թրէյտկար, Մոնմաութշայր գաւառը, 1897ին : Ըլլալով համեստ հանքագործի մը զաւակը, իր կարգին, վաղ տարիքէն պիտի ճաշակէր ածխահանքերու ծանր կեանքը : Արդարեւ, 13 տարեկանին, երբ հազիւ լրացուցած էր նախնական իր ուսումը, կը ստիպուէր հանք իջնել : Իր իմացական աշխուժութիւնը պատճառ դարձած է, որ 21 տարեկանին, ուսանողական թօշակ ստանայ՝ Կալլէսի Հանքագործներու Դաշնակցութեան կողմէ իր ուսումը կատարելագործելու համար՝ Լոնտոնի Աշխատանքի Կեդրոնական վարժարանին մէջ : Երկու տարի ուսանելէ ետք, 1920ին կը վերադառնայ՝ Կալլէսի երկիրը, ուր ընկերվարական շարքայինի իր դաստիարակութիւնը կը ստանայ՝ ընկերային այն պայքարներու օրերուն, որոնք յաջորդեցին առաջին աշխարհամարտին :

1929ին, 32 տարեկան էր երբ երեսփոխան կ'ընտրուի ու միշտ կը պահէ իր աթոռը : Նոյն օրերուն, երեսփոխան կ'ընտրուի երիտասարդ սկովտացի փաստաբանուհի մը՝ Օր. Ճէնի Լի, որ Պիվընի նման, հանքագործի զաւակ էր եւ ուսած էր՝ Էտինպըրկ : Հինգ տարի ետք կ'ամուսնանան :

Բարդ խառնուածքի տէր եւ բացառիկ տաղանդով օժտուած՝ Պիվըն խորհրդարանին մէջ վտանգաւոր մէկ մրցակից ունեցաւ յանձին Չըրչիլի :

Ծանօթ խորհրդարանական բոլոր խաղերուն, ի գործ դնելով իր բնածին պերճախօսութիւնը կամ գործածելով դատախազներու յատուկ հատու բառեր, ըլլալով նաեւ զուռ եւ խիստ այն պաշտօնակիցներուն նկատմամբ՝ որոնց մօտ կը պակսէր կացութիւն մը ըմբռնելու շնորհքը, ան կրցաւ, տարիներ անընդհատ, աշխատաւորականներու մէկ մասին համար, դառնալ միակ եւ ճշմարիտ փաստաբանը՝ անգլիական ընկերվարութեան :

Այսուհանդերձ, երբեք չյաջողեցաւ իրեն հպատակեցնել կուսակցութեան մեծամասնութիւնը, յատկապէս արհեստակցական ընկերակցութիւններու թշնամութեան պատճառաւ :

Ինչպէս իր հայրենակից Լօյտ Ճորճը եւ ձեւով մըն ալ Չըրչիլը, ամէնէն [illegible] արձակաղէն մըն էր : Այս պատճառաւ [illegible] չարքայինները թէեւ հիացած, այսուհանդերձ իրենցմէ մէկը չէին նկատեր զինք :

1939 Ապրիլ 1ին Աշխատաւորական կուսակցութեան շարքերէն՝ Սըր Սթաֆորտ Քրիփսի հետ վտարուած (կը պաշտպանէին Ժողովրդական ճակատի ծրագիրը), ան, ամբողջ պատերազմի տեւողութեան, միս մինակը տեւական ընդդիմադիր մնաց համագործակցական դահլիճին մէջ : Ծանօթ են Չըրչիլի հետ իր ունեցած հակասութիւնները :

1945էն 1950, Էթլիի դահլիճին մէջ վերաշինութեան եւ Առողջապահութեան նախարար եղաւ եւ ի յայտ բերաւ կազմակերպչական բացառիկ շնորհք : Էթլիի երկրորդ դահլիճէն իր հրաժարումը (Աշխատանքի նախարար) պատճառ դարձաւ այս վերջինին հաշուեյարդարին :

Ասոր յաջորդեցին ելեւէջի տարիներ, յատկանշուած Աշխատաւորական կուսակցութենէն ներս բուռն պայքարներով : Էթլիի քաշուելէն ետքը, Պիվըն ի զուր փորձեց այս վերջինին տեղը անցնիլ : Կէյցքել յաջորդ ընտրուեցաւ Էթլիի : Սակայն հազիւ իր պաշտօնին գլուխը անցած՝ Կէյցքել զգաց եւ ըմբռնեց իր հակառակորդ Պիվընի ներկայութեան եւ գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը : Այսպէս է որ Պիվըն կուսակցութեան գանձապահ ընտրուեցաւ [illegible], ապա, արտաքին նախարար նշանակուեցաւ աշխատաւորական «ուրուական դահլիճ»ին մէջ :

Բացառիկ դէմք մըն էր, իսկական ժողովուրդի զաւակ մը : Ինք է որ կ'ըսէր — « Շատ դժուար է սիրալիր ըլլալ եւ սմօքինկ հագնելով յեղափոխութիւն ընել եւ ես, մինչեւ վերջին շունչս յեղափոխական պիտի ըլլամ » :

Պատերազմի ընթացքին յաճախ բախումներ ունեցած է Չըրչիլի հետ. — Պատուական Պիվընը անպարկեշտութեան յուշարձան մըն է, կ'ըսէր Չըրչիլ : Իսկ Պիվըն կը պատասխանէր. — «Պատուական վարչապետը ազգային առաջնորդի աղէտ մըն է» : Երեսփոխանական ժողովները կը տաքնային շնորհիւ իր ճարտասանութեան : Անգամ մը պոռացած է [illegible] երեսին «տկարները երբեք պէտք է որ իրենց ձայնը բարձրացնեն» : Երբ 1945ին առողջապահութեան նախարար եղաւ Էթլիի դահլիճին մէջ, Չըրչիլ որ [illegible] երեսին նետեց. — «Աւելի ճիշդ է ըսենք՝ վատառողջութեան նախարար» : «Այս պանիրի կտորը թող լռէ» պատասխանեց Պիվըն :

Կառավարութեան անդամ եղած ատեն ընկերային ապահովութեան դրութիւնը ստեղծեց, որ կը նախատեսէր բժշկական եւ ատամնաբուժական խնամքները կատարել բոլորին համար անխտիր :

Պիվըն, ոչ ոք անտարբեր ձգած է : Ոչինչէն հասած այս մարդը ուժ մըն էր, գլուխ մըն էր, անվհատ պայքարող մը էր, եւ մինչեւ վերջին շունչը պայքարած է :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ

Մեր քաջալերանքին եւ գնահատանքին պէտք է արժանանայ ամէն մէկ ձեռնարկ ու աշխատանք, որ կը միտի՝ հայը հայ պահել :

Նուիրական այս ճիգին եւ կորովին մէջ, ներելի չեն ոչ անփութութիւնը, ոչ դասալքութիւնը, եւ մանաւանդ [illegible]ծակութիւնը : Ազգային բարձր ըմբռնումի եւ քաղաքացիական հասունութեան ապացոյցը տուած պիտի ըլլայինք ազգովին, եթէ ըմբռնէինք ներկայ օրերու մեծ վտանգը ու ըստ այնմ որդեգրէինք պայքարի հակազդեցիկ միջոցներ :

Անվիճելի իրողութիւն է այլեւս, որ այս խաղաղ պայքարի ընթացքին, մասնաւոր զուրգուրանք ցոյց պէտք է տրուի, հայ նորահաս երիտասարդութեան արթուն եւ կենդանի պահելու համար հայ մշակոյթին եւ յատկապէս իր լեզուին, երգին, երաժշտութեան եւ արուեստ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՄԱՐԴԱԳԱՅԼ

(ՁՐՈՅՑ)

Մի երեկոյ էլ, երբ մթնել էր եւ բոլորն ընթրիքի նոր էին նստել, յանկարծ քարայրի դրան առաջ փայլեցին երկու աչքեր եւ լսուեց մացառների խշրտոցը :

— Ո՞վ է այդ, ոռնաց Զէբը :

— Բարեկամ է, լսուեց մի խռպոտ, անախորժ ձայն, յետոյ առաջ եկաւ մի մեծ դէմք :

— Մեծ – Խորհրդի Կարմիրն է, աւելացրեց ձայնը աւելի մօտից :

Սարհօնի դէմքը փոթոթուեց : Այս քու գայլի գալը լաւ բան չէր գուշակում : Բայց ոչինչ անել չէր կարելի, որովհետեւ Կարմիրը գայլերի Մեծ – Խորհրդի մեծափառ գիրն էր՝ նրա սուրհանդակը :

— Համեցէք ներս մտէք, Կարմիր, ասաց Սարհօնը — համեցէք ընթրիքի :

— Ոչ, շնորհակալ եմ, ասաց կարմիրը դրան մօտից, ես նոր եմ ընթրել... Բայց ինչ որ օձի հոտ է գալիս այստեղից :

— Այդ ոչինչ, Կարմիր, խօսեց Սարհօնը, — երեւի շատ կուշտ չես ընթրել այսօր... Ներս եկ, տեսնենք, Կարմիր, ինչ լուր ես բերում մեզ :

Կարմիրը ներս եկաւ : Բորենու նման ցից ու գզգզուած մազերով, խորամանկ, տակամանց նայող աչքերով փոքրիկ գայլ էր նա :

— Գիտե՞ս, Սարհօն, ասաց նա մտնելիս, ես Մեծ – Խորհրդից եմ ուղարկուած, ժամանակ չկայ կորցնելու : Մեծ Խորհուրդը գումարուել է Կլոր Բլրի վրայ եւ քեզ իր ատեանն է կանչում :

— Ի՞նչ, իր ատեա՞նը... ինչո՞ւ, հարցրեց Սարհօնը այլայլած, — ես ոչինչ չեմ գործել հասարակական օրէնքների դէմ :

— Ես իրաւունք չունիմ քեզ պատճառը յայտնելու, ասաց Կարմիրը լուրջ եւ խորհրդաւոր դէմքով, — յանուն օրինաց՝ քեզ կոչում եմ Մեծ-Խորհրդի ատեանը եւ...

Եւ ստացաւ նա մի խրոխտ կերպարանք :

— Եւ ի՞նչ... ընդհատեց նրան Զէբը ծաղրական դէմքով, — չը լինի՞ թէ ինձ էլ են կոչում այդ Մեծ Խորհրդի վեհաշուք ատեանը :

Մեծաշուք պատգամաւորը վիրաւորուեց մի կնոջ այդպիսի ծաղրական ձեւերից :

— Ոչ, ասաց նա կծու ձայնով, — այդպիսի տեղերում կանայք գործ չունեն... կանայք ձայն չունեն...

— Հոգը գլխներիդ... գոչեց գայլուհին, առանց մեզ դուք ձայն կարո՞ղ էք ունենալ...

Կարմիրը, երեւի մտածելով որ կնոջ հետ գլուխ դնել պէտք չէր, մանաւանդ իր պէս մի վեհանձն պաշտօնեայի համար, — աշխատեց հեզնոտ ժպիտ կազմել դէմքի վրայ, նայեց Զէբին եւ ապա Սարհօնին դառնալով՝ ասաց.

— Հը՞... Մեծ Խորհրդի հրամա՞նը... Մի՞թէ չես ուզում գալ :

— Գնանք, պատասխանեց գայլը ոտքի ելնելով. — ամէն գայլ պարտաւոր է հպատակուել իր դրած օրէնքներին... : Առաջ ընկեր... :

Կարմիրը առաջ անցաւ, քայլեց մինչեւ դուռը, ապա կանգ առաւ, դարձաւ եւ ասաց.

— Գիտե՞ս ինչ, Սարհօն եղբայր, գործից երեւում է որ Օձուկին էլ հարկաւոր է հետերնիս վերցնել. ի՞նչ հարկաւոր է ինձ նեղութիւն տալ նորից գալու :

— Օձո՞ւկ, [illegible] Սարհօնը, ո՞վ է այդ :

Կարմիր գլխով մանուկին ցոյց տուաւ :

— Ի՞նչ, բացագանչեց Զէբը, Խորհուրդը գիտէ՞ նրա մասին :

Կարմիրը պատկառանք ազդող կերպարանք կազմեց եւ գլուխը ցցելով ասաց.

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(4 Շար.)

այլ ճիւղերուն հանդէպ, որոնք հզօր ազդակներ են հայ ոգին կենդանի եւ Հայուն զգացումները վառ պահելու համար :

Պէտք է տարածուի հայ լեզուն՝ նոր սերունդին մէջ, պէտք է վառ ու անխախտ մնայ անոնց մէջ հայ ոգին, եթէ երբեք կ'ուզենք ապահովել վաղուան Հայութեան ազգային շունչն ու գոյութիւնը:

Գոյատեւելու այս յամառ այլ նուիրական ճիգին եւ պայքարին մէջ, իրենց կարեւոր դերը ունին — ու դեռ պիտի ունենան, անտարակոյս — արտահայաստանի հայահոծ բոլոր շրջաններուն մէջ ծլարձակած Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական, պատանեկան եւ ուսանողական Միութիւնները:

Այս Միութիւններուն առաջին եւ հիմնական նպատակը եղած է՝ դաստիարակել երիտասարդութիւնը հայկական մշակոյթով, ներմուծել անոնց հոգիներէն ներս ազգային ճանաչողութիւն եւ ոգի :

Գեղեցիկ եւ հոգեպարար երեւոյթ է դիտել այն բոլոր ձեռնարկները եւ աշխատանքները, զորս կը կատարեն մեր երիտասարդները՝ գիտակից իրենց կոչումին, նուիրումով, սրտցաւ գիտակցութեամբ ու մանաւանդ խանդավառութեամբ :

Ի շարս դրական բազմազան աշխատանքներու՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տարեկան ճամբարները դարձած են այլեւս, մեր գաղութին համար մեծ նշանակութիւն ունեցող ձեռնարկներ : Արդարեւ՝ գործը սկսուած էր փոքր չափերով, — առաջին տարին քանի մը տասնեակ մասնակցողներ — ներկայիս տարուէ տարի աճելով, ճամբարին կը մասնակցին՝ 300 - 350 երկու սեռէ երիտասարդներ :

Վերջին երկու տարիներուն՝ Փալատրուի գեղատեսիլ լճի ափին հաստատուած էր՝ Նոր Սերունդի ճամբարը: Այս տարի, միշտ Իզէրի նահանգին մէջ, Լաֆրէյի մէկ գեղեցիկ պանդոկը վարձուած է: Հազար մեթր բարձրութիւն, խաղաղաւէտ, կանաչապատ եւ ծառաշատ շրջապատ, բնական բաւականին մեծ լիճ :

Հոս այս վայրին մէջ, լման մէկ ամիս հայ երիտասարդութիւնը պիտի հաւաքուի, հայօրէն մտածելու, հայկական շունչով տոգորուելու եւ հայերէն բարբառելու մտադրութեամբ :

Վարիչները, թէքնիկ կազմակերպչութիւններու կարգին, որոշած ու կարգադրած են դաստիարակչական կարեւոր յայտագիր մը:

Հերթական դասախօսութիւններ՝ ազգային մեր առաջադրութիւններու եւ հայրենագիտական նիւթերու եւ հարցերու շուրջ :

Առուլիններ, գրական երեկոներ եւ վիճաբանութիւններ իրարու պիտի յաջորդեն, առիթ տալու համար երիտասարդութեան շահագրգռուելու՝ հայ դատով, հայոց պատմութեամբ եւ հայկական արժէքներով :

Հաճելին միացնել օգտակարը :

Օգտագործել ամէն միջոց՝ ի խնդիր Հայը Հայ պահելու նուիրական մեր պայքարին :

Այս եղած է Նոր Սերունդի տղոց եւ աղջիկներուն նպատակը :

Կը մնայ քաջալեր հանդիսանալ :

Ժ. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Էջմիածնատիպ եւ խնկատիպ իր ոճով՝ այս ուշագրաւ շէնքը, քաղաքին բարեզարդութեան նպաստող շինութեանց ցանկին մէջ կը դասուի իրաւամբ: Շինուած է երջանկայիշատակ բարերար՝ ասպետ Վահան Խօրասանճեանի ամբողջական ծախքովը, Մարսէյլի էն պերճաշուք ծառուղիին՝ Փրատոյի վրայ, շրջապատուած ընդարձակ պարտէզով: Հիմնարկէքը կատարուած է 1928ին, իսկ բացումն ու օծումը՝ 1931ին հոգելոյս Պալաքեան Սրբազանի ձեռամբ :

Ճարտարապետը՝ Արամ Թահթաճեան, մեծ արուեստով ու զուրգուրանքով աշխատած է իր այս գողտրիկ գործին վրայ, որ Հայկ. եկեղեցական ճարտարապետութեան յաջող մէկ վերարտադրութիւնը կը ներկայացնէ ու շօշափելի կերպով կը վկայէ մեր հնամենի արուեստին արժէքին ու գեղեցկութեանը մասին :

Տեղացի թէ օտար այցելուն զմայլանքով կանգ կ'առնէ անոր ձեւերու ներդաշնակ համեմատութիւններուն եւ գծերու գրաւիչ վայելչութեան առջեւ: Արտաքուստ, զանգակատունը եւ կաթողիկէ գմբէթը ճոխ կերպով զարդարուած են ոճաւոր ու բազմապիսի քանդակներով : Վեց մետայեոններու մէջ կը ցուցադրուին մեր եկեղեցական ոճն յատկանշող սրբավայրերու յայտնի նմոյշները: Ոչ նուազ ճոխ են ներքին զարդարանքները: Վերամբարձ ու կամարակապ գմբէթը կը հանգչի կեդրոնական չորս սիւներու վրայ, որոնք նրբարուեստ ու սլացիկ՝ վեր կը խոյանան ու իրենց հետ ակնարկը կը տանին սեւեռել, գմբէթին կորնթարդ առաստաղը զարդարող ակնապարար մանրանկարչութեան վրայ՝ ոճաւոր եւ գունեղ :

Եկեղեցին հարուստ է նաեւ արժէքաւոր նկարներով, մեծ մասամբ պելժ վարպետի մը վրձինին արդասիք: Ուշադրութեան արժանի են մանաւանդ, երկու մեծ որմանկարներ աջ եւ ձախ պատերուն կեդրոնը գրաւող: Մին կը ներկայացնէ Աւարայրի առաւօտը, ճակատամարտէն առաջ, ուր Հայոց նիզակակիր բանակը, ի ներկայութեան Վարդան Սպարապետին եւ Ղեւոնդ Երէցին, երդումի ուխտը կը կատարէ խաչին ու աւետարանին վրայ: Անոր դիմաց, միւս մեծ որմանկարը, կ'ոգեկոչէ 1915ի մեծ եղեռնը: Տեղահան ու անպաշտպան՝ կիներու եւ երախաներու հետ, ալեւոր ծերուններու կարաւանը, կռնակ դարձուցած հայրենի լեռներուն, սպանդի ճամբան բռնած է երկարապատում տողանցքով :

Երկու նկարներն ալ խորապէս տպաւորիչ են եւ խորհրդածութեանց մէջ կը թաղեն այցելուն: Իրարմէ 15 դար հեռու, պատմական այս երկու անցքերուն մէջ ուժգնօրէն ի յայտ կուգայ հայ ժողովուրդի ազատութեան մշտավառ տենչը, կռուելու եւ զոհուելու անոր կամքը, ինչպէս իր բոլոր սրբութիւններուն՝ նոյնպէս եւ իր լոյս հաւատքին պաշտպանութեան ի խնդիր :

Մէկ խօսքով, այս գողտրիկ յուշարձանը, պերճիմաստ ու խրոխտ տեսքով կուգայ ցուցադրել, Հայուն շինարար ու ստեղծագործ հանճարին շնորհքը, Միջերկրականի այս գեղածիծաղ ափերուն վրայ :

Պէտք չէ որ մոռացութեան տրուի, երախտիքն այն մեծ պարտքը՝ որ Մարսէյլի Հայութիւնը ունի իր եկեղեցաշէն բարերարին հանդէպ եւ զոր կը հրաւիրուի հատուցանել, գոնէ տարին անգամ մը — այս Կիրակի — Սրբոց Թարգմանչաց տօնին առթիւ :

Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախորհրդակցական Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ Կիրակի, Յուլիս 3ին:

Ամառնային պայծառ արեւը քաջալերեց շատ մը հայ ընտանիքներ փութալ Պ. Հ. Զուքուրեանի բարձրադիր եւ օդասուն ագարակը՝ Սէն Լուի բլուրին վրայ :

Ռատիօ Ալզաս ամբողջ օրը զուտ հայկական երգերով ու նուագով հմայեց ներկաները :

Մասնաճիւղի բոլոր անդամները գործի լծուած, ջանացին եւ յաջողեցան խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծել :

Կէսօրէ ետք սկսաւ գեղարուեստական բաժինը: Հանդէսին կը նախագահէր Կեդ. վարչութեան ատենապետ Պ. Ս. Տէր Մարտիրոսեան՝ որ «Մարսէյեէզ»ով, «Բամ փորոտանով» բացումը կատարեց:

Կեդր. վարչութեան քարտուղար Աճէմեան քանի մը խօսքով անդրադարձաւ մեր Միութեան գործունէութեան, շեշտելով անոր կարեւոր դերը հայ գաղութին մէջ: «Եթէ այս հանդէսը ծառայէր միայն տարին անգամ մը գոնէ հեռաւոր արուարձաններու հայրենակիցները ի մի հաւաքելու, այդ իսկ ինքնին գովելի նպատակ մըն էր» ըսաւ ան:

Եղան երգեր, արտասանութիւններ եւ Ֆանթէզի, շնորհալի երկսեռ հայրենակիցներու կողմէ եւ արժանացան ներկաներու ծափահարութեան: Մեզի հրամցուեցաւ նաեւ Կովկասահայ երգ ու նուագ, նախկին հայկական զինուորներու կողմէ :

Ժողովրդական սիրուած դերասան Թրպաղոչ իր խումբով ներկայացուց փոքր պատկեր մը «Նոր –Հարուստը» եւ «Արշին մալ Ալան»ի վերջին տեսարանը՝ որու ընթացքին տրուած երգերն ու պարերը մեծապէս գնահատուեցան: Առանձին յիշատակութեան արժանի է Օր. Քէչէճեան՝ որու բոլոր երգերն ալ հրապուրիչ ձայնով մը եւ զգայուն թոնով արտայայտուեցան:

Պիւֆէն ճոխ էր եւ բոլոր ներկաներուն գոհացում տրուեցաւ: Վիճակահանութեան տոմսերը գրեթէ ամբողջութեամբ տեղւոյն վրայ սպառեցան եւ անմիջապէս շահող թիւերը տրուեցան :

Այս ձեռնարկը ամէն տեսակէտով մեծ յաջողութիւն մը եղաւ: Գովասանքի արժանի են թէ կոկիկ բազմութիւնը, թէ գեղարուեստական բաժնին գործակցողները եւ թէ ալ մասնաճիւղի անդամները, որոնք կատարեցին իրենց յանձնուած գործը :

ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆ ՄԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՈՒՍՏՐԻ (Ամերիկա) մէջ Յունիս 26ին բացուած է Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան 27րդ պատգամաւորական ժողովը: Այս առթիւ խօսած են Հ. Յ. Դ.՝ Կ. Կոմիտէի կողմէ՝ Տոքթ. Վարժապետեան, գործիչ Տոքթ. Բ. Փափազեան եւ ՀՕՄ.ի կողմէ Տիկին Ս. Սրապեան: Բացման աղօթքը ըրած է Տէր Խոսրովեան քահանայ : Խօսած է նաեւ Բժ. Ե. Խաթանասեան :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՀՕՄ.ի 40րդ պատգամաւորական ժողովի վերջին նիստը տեղի ունեցած է Յունիս 25ին : Կազմուած է նոր տարեշրջանի պիւտճէն: Նոր վարչութեան անդամ ընտրուած են. — Արփի Փափազեան, Գ. Կանայեան, Ս. Թոսիկեան, Ս. Տէր Մանուէլեան, Արփի Խաչմանեան, Արփի Զարգուտեան եւ Թէրզեան :

ՆԻՒ ՊՐԻԹԸՆԻ (Ամերիկա) դատաւորը դատախազ նշանակած է փաստաբան Զարլզ Խերանեան: Նոր դատախազը բնիկ Վանեցի, Նիւ Պրիթընի Հ.Յ.Դ. կոմիտէի գործօն անդամներէն է :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Յուլիս 2ին վախճանած է Աղեքսանդրիոյ կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդ՝ Յակոբ Արք. Նէսիմեան: Վաստակաւոր եւ բազմարդիւն եկեղեցական, ողբացեալը մեծ ձեռնհասութեամբ եւ նուիրումով վարած է պատասխանատու պաշտօններ: Թաղման կարգը տեղի ունեցած է Զմմառի վանքին մէջ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Կ. Փօլատեան դասախօսութիւններ եւ բանախօսութիւններ ըրած է: Համազգայինի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած երեկոյի մը, Կ. Փօլատեան խօսած է յոյն գրագէտ Նիքոս Քազանծաքիի կեանքին եւ գործին մասին: Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ Կ. Փօլատեան խօսած է նաեւ Սողոմոն Թէհլիրեանի նուիրուած յիշատակի երկու հանդէսներուն, որոնք տեղի ունեցած են Յուլիս 3ին եւ 7ին: Հելիոպոլսոյ «Յուսաբեր» ակումբին մէջ, Յուլիս 5ին, Փօլատեան խօսած է Պորիս Փասթերնաքի Տօքթ. Ժիվակօ վէպին մասին:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԿԵԱՆՔԸ
ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԱ.

Զարդարուած, բարձր, մեծղի ուղտի կոնակին զետեղուած է մի պատգարակ, գոյնզգոյն մետաքսէ վարագոյրներով, որոնք օրօրւում են ուղտի ռիթմիքական շարժման համընթաց : Կանանց դէմքը ծածկուած է ներքեւից մինչեւ քթի կէսը, իսկ վերեւից մինչեւ յօնքերը, միայն աչքերն են փայլում, փայլում են ինչպէս հարաւի արեգակը: Անվերջ ծամում են, նրանց ծնօտների ելեւէջը հնազանդւում է ուղտի օրօրումին, ծամում են խաղաղութեամբ եւ ծուլութեամբ, նայում են մեր քաղաքի լուսամուտներին, կտուրներին, տղամարդկանց, կանանց, ընկղմուած գոյնզգոյն, վառող գոյներով փոքրիկ, տնիկների պէս ուռած բարձիկներին :

Անապատների այդ կանայք ունեն երազուն աչքեր, ուղտը օրօրում է նրանց անվերջ, օրօրում է գիշեր եւ ցերեկ, բաբելոնական երկրներից մինչեւ փոքր ասիական քաղաքներն ու գիւղերը :

×

Կարաւանը շարժւում է, պէտք է հեռանայ քաղաքից: Վեր է կենում ուղտը, յառում է նայուածքը սահմանափակ հորիզոնին, տիրոջ հաւատարիմ ծառան աճապարում է փոքրիկ սանդուղը բերել, դնել ուղտի փորին: Տէրը բարձրանում է վեր, ընկողմանում է կնոջ կողքին :

Համբոյր, բոժոժների երգ, ուղտի ռիթմիկ օրօր — կարաւանատիրոջ ճանապարհորդութիւնը :

Կարաւանը ճամբորդում է գիշեր եւ ցերեկ, կանգ է առնում միայն այն ժամանակ, երբ հարկաւոր է բեռն իջեցնել, փոխանակել ուրիշ ապրանքների հետ, վաճառել եւ ապա ճանապարհ ընկնել :

Երբ կարաւանը քաղաք հասնէր կէս գիշերին, հեռուից լսում էինք բոժոժների երգը, որ քնքուշօրէն զրնգում էր պարզ, աստղազարդ երկնքի տակ : Դանդաղ, բայց յամառօրէն մօտենում էր կարաւանը: Կիսաքունները սկսում էին օրօրուել ուղտային ռիթմով մինչեւ կարաւանը կանգ առնէր մեր քաղաքի հրապարակներից մէկում, կամ, առանց մեր քաղաքում կանգ առնելու, հեռանար ու բոժոժների զրնգոցը գերեզմանուէր մեր պարզ, կապոյտ – կապոյտ, աստղաշատ երկնքի ծոցում :

×

Մեր փողոցում բացուող հրապարակներից մէկում երեք օր է ինչ մի կարաւան է կանգ առել :

Ուղտերի բուրդի, խմորի, ուղտապանների թաղիքների իւրայատուկ հոտ, ուղտերի յոգնած ձայներ եւ խաղաղ նայուածքներ: Ուղտապանների թաղիքէ ցածր վրաններ : Երեկոյեան օջախները վառւում են: Պարզ, պարզ մի կենցաղ : Ուղտապանները կերակրում են իրենց ուղտերին եւ անվերջ շոյում ու փայփայում նրանց : Նրանք բարձր չեն ծիծաղում, ժպտում են միայն: Նրանց ժպիտը թուխ, տժգոյն, մարող գոյներով հազիւ գծագրւում է դէմքերի վրայ եւ անհետանում : Բայց անապատի մարդու նայուածքը հրային է, արեւաշող, կիզիչ, խոնաւ, փայփայող, միշտ արթուն, խօսուն աչքեր, որոնք բերում էին մեզ իրենց աւազների ջերմութիւնն ու անդորրը:

Կարաւանն արդէն ճանապարհ ընկաւ : Ուղտերի կերկերուն, աղերսական եւ կարօտագին ձայնը բռնել է ողջ քաղաքը :

Բայց ուղտերից մէկը չի շարժւում, նստած է, վեր չի կենում, միայն նայում է :

Հաւաքւում են ուղտապանները, թափանցում նրա աչքերի խորքը եւ հասկանում ուղտի բովանդակ հոգին — բռնել է նրա յամառութիւնը — տժգունում է նրան կերակրող եւ խնամող ուղտապանը, կարաւանի տիրոջ զայրոյթի վախից :

Ուղտը վշտացել է մարդկային մի կոպտութիւնից: Ետ է զանում կարաւանի տէրը :

— Մնա ուղտի հետ, մինչեւ յամառութիւնն անցնի, կը հասնես մեր ետեւից, — հրամայում է ուղտապանին կարաւանի տէրը :

Ուղտապանը հնազանդւում է: Կարաւանը ղնգացնում է իր բոժոժները: Յամառող ուղտը դարձնում է իր վիզը, երկար նայում եւ երկար մի աղերսանք է ձայնում: Կարաւանի տէրը կանգնեցնում է ամբողջ կարաւանը — մի գուցէ ուղտը ցանկանայ կարաւանից չբաժանուել — բայց զուր, ուղտը նստած է եւ չի ուզում վեր կենալ : Կարաւանը շարունակում է ճանապարհը դէպի Միջագետք, դէպի բաբելոնական եւ արաբական անապատները :

Յամառող ուղտի պահապանը փռում է իր թաղիքը ուղտի կողքին, վրան քաշում է իր աբան ու քնում է այն յոյսով, որ մինչեւ զարթնելը՝ ուղտի սիրտը կը քնքշանայ, կը լինի, անյիշաչար եւ երեկոյեան կը հասնի կարաւանին :

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՖՈՒԹՊՈԼԻ Եւրոպայի բաժակին տէ-րացաւ, Կիրակի օր Խորհրդ. Միութիւնը մէկի դէմ երկու կէտով պարտութեան մատնելով Եուկոսլաւիան : Այս վերջինը 0ի դէմ 1ով յաղթած էր առաջին կիսա-խաղին, բայց երկրորդին՝ 1 – 1 հաւասար մնացին : Երկու քառորդական ժամը եր-կարաձգումով Խորհրդ. Միութիւնը յաղ-թեց :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ հեծանիւով եղե-րական օր մը ապրեցաւ Կիրակի : Ֆրան-սացի ախոյեան Ռօժէ Ռիվիէռ փոսի մը մէջ ինկած է եւ հազիւ ազատած՝ մահէ :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԱՆՄԱՀ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

17 Յուլիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Քաֆէ Լիոնի վերնայարկը (*Ավընիւ տը լա Վիքթուար*) :

Կը նախագահէ ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ :

Կը խօսի ԱԶԱՏ ՁԱՐԴԱՐԵԱՆ :

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին :

Մուտքը ազատ է :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1960 – 1961 տարեշրջանի արձանագրու-թիւնները բացուած են : Արձանագրու-թեան համար դիմել վարժարան, 1 Պուլ. տիւ Նոր, Լը Ռէնսի :

ՀԵՌԱՁԱՅՆ 927 – 01,72

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ա-միսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշ-տօնեաներուն համար՝ որոնց կարգա-բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժ-ուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշ-խատանքը :

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդնե-րէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գր-րասենեակ :

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործո-ղութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տը-րամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դե-ղին թուղթը . —

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժա-նորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը :

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործա-դրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փո-փոխութեան ծախքն է՝ 2.50 Ն. Ֆ., կանխաւ վճարելի :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ-ՊՈՒՏԱՔԵԱՆԻ

կողմէ Ամերիկահայ գաղութին մասին :

Շաբաթ, Յուլիս 16, ժամը 21ին Մշա-կոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահը, 17 *Րիւ Պլէօ* :

Կը հրաւիրուին ընկերներ, ընկերուհի-ներ եւ համակիրներ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Կիւլպոլեան Օն-նիկ Իսկէնտէրեանի մահուան առթիւ փո-խան ծաղկեպսակի 25ական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի տան Շ. Միսաք-եան եւ Ս. Թէհլիրեան սրահներուն եւ 50 Ն. Ֆ. *«Հայ – Բոյժ»ին* : (*Ստանալ «Յառաջ»էն*) :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ :

17 *Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Կապիյոնի սրճարանին զեղատեսիլ պարտէզին մէջ* :

Գեղարուեստական բաժին .— Հայկա-կան նուագ եւ երգեր բարձրախօսով :

Ձուկ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի հա-յութիւնը :

Անձրեւի պարագային ապահով վայր :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1 – 31

Hotel Splendid - Laffrey (Isére)

1000 *մեթր բարձրութեան վրայ, գեղա-տեսիլ լիճի մը ափին, բոլոր յարմարու-թիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ : Խաղաղաշտ եւ լողանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գե-ղարուեստական երեկոյթներ* :

ՕՐԱԿԱՆ 8.50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շա-բաթ օրերը՝ 17 *Րիւ Պլէօ, կէսօրէ վերջ ժամը* 2 – 6 :

ՆԻՍԻ խումբին համար արձանագրուիլ Օր. Շաքէ Գաբրիէլեանի մօտ, 19 Պուլվ. Մանեան, Նիս :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պուքրէշէն Աղաւնի Քեփէճեան (ծնեալ Պէրպէրեան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Եղուարդ Պէրպէրեան, ծնած Քոսթանցա (Ռումանիա), հօրը անունը՝ Միհրան, մօրը՝ Արշալուհի : Գրել՝

S. KABADIAN

8, Rue St. Hyacinthe - Paris 1er

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Վահան Փաստըրմաճեան, Օր. Թամար Փաստըրմաճեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Փաստըրմաճեան եւ աղջիկը եւ բո-լոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գը-րաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղ-կեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՎԱՀԱՆ ՓԱՍՏԸՐՄԱՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Իսիէն ընկեր Կարապետ Թօփալեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ Լիոնահա-յութեան եւ մասնաւորաբար Հարէքեան, Միսաք Միրզէ եւ Կէնճեան ընտանիքնե-րուն, Տիկին Թագուհիին եւ տեղւոյն հո-գեւոր հովիւին, իր կնոջ հիւանդութեան ընթացքին անոնց տարած հոգատարու-թեան համար եւ այս առթիւ կը նուիրէ երեսուն Ն. Ֆ. Սողոմոն Թէհլիրեան սրա-հին, երեսուն Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի օգ-նութեան կայանին, երեսուն Ն. Ֆ. Լիոնի եկեղեցաշէն յանձնախումբին եւ 20 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման : (Ստա-նալ «Յառաջ»էն) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տէսինի մէջ «Հերոսներու Օր»ը կը տօն-ուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէ-սինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ : Յուլիս 31ին, Կապիյեօն սրճարանի ծա-ռախիտ պարտէզին մէջ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1960 - 1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐ-ՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի երկ-րորդ մասին երկու նոր դասարանները —

Ա) Տարրական Զափագիտութիւն

Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմ-բեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա-ւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքա-պետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէ-սօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց-22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. — Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒԼԻՍ
MERCREDI 13 JUILLET 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8848 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4649

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

*

Նախկին խօսքն որ առացի՝
Չէր հայր կամ մայր, կամ այլինչ,
«Ազատութի՛ւն» դուրս թըռաւ,
Իմ մանկական բերանից :

Հայկական վերածնունդի առաջնորդներէն Միքայէլ Նալբանդեանց, մէկ դար առաջ, այսպէս կը փառաբանէր ազատութիւնը իր այն նշանաւոր քերթուածին մէջ, որ կը սկսի «Ազատն Աստուած այն օրից» բառերով եւ զոր կ'երգէինք մեր դպրոցներուն մէջ, թունդ հայրենասիրութեամբ, գաղտնի, համիտեան լրտեսներու լսողութենէն հեռու :

Մեր «մանկական բերան»ները աւելի ուժգին կը հնչեցնէին մանաւանդ վերջին տունը ·

Ես մինչ ի մահ կախաղան,
Մինչեւ անարգ մահու սիւն,
Պիտի գոռամ, պիտ' կրկնեմ,
Անդադար՝ Ազատութի՛ւն :

Ունեցանք բազմաթիւ անձնուրաց ֆեդայիներ, որոնք կախաղանի բարձունքէն «խնդում ձայնով» Ա՛խ Հայաստան գոչեցին՝ երազելով ազատ ու անկախ Հայրենիք մը, որու սիրոյն կը զոհուէին :

Ազատութիւնը բնատուր իրաւունք մըն է, որով աշխարհ կու գայ շնչաւոր ամէն էակ :

Սակայն չար են մարդիկ ու եսասէր :

Փոքրաթիւ զօրաւորներ իրենց կ'ենթարկեն տկարները ու կը շահագործեն զանոնք :

Նոյնն է պատկերը կենդանական աշխարհին մէջ : Մեծ ձուկեր կը կլլեն պզտիկները, վայրի գազաններ կը յօշոտեն անմեղ, անպաշտպան կենդանիները :

Անիրա՛ւ աշխարհ :

Սանձարձակութենէն ի վեր «իրաւունքը զօրաւորին»ն է եղած :

Ու մարդիկ ըմբոստացած են յաճախ անիրաւութեան դէմ, երբ յորդած է բաժակը :

Միջին դարու խաւարամտութեան շրջանին եւ հաւատաքննութեան դաժան օրերուն քաղաքական, կրօնական ու տնտեսական երրեակ բռնակալութիւնը կաշկանդած էր հարիւր միլիոնաւոր մարդիկ հին աշխարհին մէջ, Եւրոպայէն մինչեւ Մեր. Արեւելք :

Նոյն դրութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ 18րդ դար : Սակաւաթիւ աւատապետներ իրենց ենթարկեցին ճորտերը :

Ֆրանսայի մէջ ազնուապետական դասակարգն ու բարձրաստիճան կղերականութիւնը՝ կռթնած թագաւորի միահեծան իշխանութեան վրայ՝ կը կեղեքէին ժողովուրդը :

Մտաւորական առաջնորդներ՝ Ժան-Ժագ Ռուսօ, Մոնթէսքիէօ, Տիտրօ, Մոնթալամպէր, Վոլթէր եւ ուրիշներ իրենց գրութիւններով ազատութեան եւ հաւասարութեան գաղափարներուն սերմնացաններն եղան :

Ճամբան հարթուած էր դէպի յեղափոխութիւն, աստիճանաբար :

1789 Յուլիս 14ին Փարիզի բնակիչները ժողովրդային պոռթկումով մը ազդանշանը տուին : Գրաւեցին բռնակալութեան միջնաբերդ Պասթիյլը եւ քանդեցին զայն, տապալելով միապետութեան հիմերը :

Ազատութիւն, Հաւասարութիւն, Եղբայրութիւն նշանաբանները ուժգին հնչեցին, արձագանգելով Ֆրանսայի սահմաններէն հեռու, բոլոր ստրուկ եւ կեղեքուած ժողովուրդներու, ազատատենչ մարդկութեան հոգիներուն մէջ :

Մեծ յեղափոխութիւնը յեղաշրջեց մարդոց մտայնութիւնը :

Ազգերու ազատութիւնը դարձաւ օրակարգի հրատապ հարց, ամէնուրեք :

Հարիւր եօթանասունեւմէկ տարի է վեր քանի՛ քանի՛ աշխարհակալ կայսրութիւններ տապալեցան եւ քանի՛ քանի՛ ստրուկ ազգեր ազատութիւն գտան :

Շարքը չէ վերջացած դեռ —
Պէտք չէ երբեք յուսահատիլ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՆԿՕ ՄԱԿԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԴԻՄԷ

ՔԱԹԱՆԿԱ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ ՀՌՉԱԿԵՑ

Քոնկոյի վեց նահանգներուն մէջ կացութիւնը միշտ եղերական է : Խառնակութեանց առաջին օրերուն միջադէպերը եւ կռիւները կեդրոնական քաղաքներուն մէջ տեղի ունեցան միայն : Այժմ, շարժումը տարածուած է երկրին մինչեւ հեռաւոր անկիւնները : Դժնդակ կացութեան մատնուած են Եւրոպացիները : Հարիւրաւորներ սպաննուած են, ու նոյնքան եւ աւելի վիրաւորեալներ եւ բռնաբարուածներ կան : Որոշ վայրերու մէջ պաշարուած՝ ջարդուելու վտանգին տակ կը գտնուին : Նորակազմ կառավարութիւնը կացութեան տէրը չէ :

Կառավարութիւնը դիմած է ՄԱԿի օժանդակութեան : Վարչապետ Լումումպա բանակը վերակազմելու մտադրութեամբ զինուորական մասնագէտներ խնդրած է ՄԱԿի փոխ-քարտուղար՝ Պունչէն, որ Քոնկօ կը գտնուի, այս միջոցին : Առաջին անգամ է որ այս տեսակ աջակցութեան մը շուրջ դիմում կ'ըլլայ : Հաւանաբար ՄԱԿը ընդառաջ երթայ դիմումին : Ամերիկա արդէն իսկ պատրաստ է զինուորական ուժեր ղրկելու :

Մինչ այդ, Եւրոպացիները կը շարունակեն փախչիլ : Հակառակ պելժ ուժերու միջամտութեան, վտանգաւոր կացութեան մատնուած են, հոս ու հոն : Կափանքայի մէջ, 70 ամերիկացի քարոզիչներ իրենց ընտանիքներով պաշարուած են կայանի մը մէջ : Քառասուն մանուկներ կը գտնուին պաշարուածներուն մէջ :

Էլիզապէթվիլ մեռած քաղաքի մը տպաւորութիւնը կը թողու : Արդարեւ, ամէն տեղ կռիւներու եւ կողոպուտներու հետքեր կը նշմարուին : Պելժ ուժերը քաղաքին տէր դարձած են : Քաթանկա եւ Քասայի նահանգներուն մէջ սպաննուած Եւրոպացիներու թիւը կարծուածէն շատ աւելի է : Խափշիկ ըմբոստները հարիւրաւոր Եւրոպացի պատանդներ անտառները տարած են : Սովորութիւն դարձուցած են բռնաբարել կիները ու յետոյ սուիններով ճեղքել արգանդները : Ռոտեզիա տանող ճամբուն վրայ ինը Եւրոպացիներ գտնուած են՝ ծառերէն կախուած : Նոյն վայրերուն մէջ կատաղի կռիւներ տեղի ունեցած են Եւրոպացիներուն եւ խափշիկներուն միջեւ :

Խառնակութիւններ ծայր տուած են երկրին հիւսիսային եւ արեւելեան սահմաններուն վրայ :

Քաթանկա նահանգը բաժնուած ու իր անկախութիւնը հռչակած է : Թշոմբէ՝ նահանգի վարչապետը յայտարարած է թէ «Քաթանկայի կառավարութիւնը որոշած է կարգ ու կանոնի եւ խաղաղութեան քաղաքականութիւն մը կիրարկել» : Այս առթիւ բաժանումին պատճառ թուած է «կեդրոնի կառավարութեան որոշումը համայնավարութիւն պարտադրելու» : Քաթանկա կ'ուզէ Պելժերուն հետ գործակցիլ : Քոնկոյի ամէնէն հարուստ նահանգն է : Երկուշաբթի օր Քաթանկայի բաժնետիրութիւնները անակնկալ յաւելում մը ունեցան Փարիզի սակարանը :

Պելժ վարչապետը՝ Էյսքէնս յայտարարած է թէ իր կառավարութեան քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ «հաստատամտութիւն զինուորական գետնի վրայ եւ ճկունութիւն դիւանագիտական մարզին ներս» : Դժգոհութեան ալիք մը ծայր տուած է Պելժիոյ մէջ : Ժողովուրդը կը մեղադրէ կառավարութիւնը որ երեսի վրայ ձգեց Քոնկոյի Եւրոպացիները : Նոր ուժեր պիտի ղրկուին Քոնկօ : Մինչեւ շաբթու վերջ վեց հազարի պիտի հասնի անոնց թիւը :

Անգլիոյ վարչապետը, Մաքմիլըն յայտարարեց թէ պիտի չմիջամտեն Քաթանկայի մէջ : Միջամտութիւն կ'ըլլայ այն պարագային միայն, շեշտեց ան, երբ Քաթանկա նման բաղձանք կը յայտնէ :

ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ԱՐԱՐՔՆԵՐ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ազդակէն (Յուլիս 8 եւ 9), ցաւով կ'իմանանք որ եղբայրասպան կռիւներ տեղի կ'ունենան Պէյրութի մէջ : Այս առթիւ մեր պաշտօնակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տայ ·—

«Երէկ՝ Հինգշաբթի, առաւօտեան ժամը 10ին, Հաճընի եւ Խալիլ Պէտէվիի մէջ որջացած ստահակներ նոր ոճիր մը եւս գործեցին, օր ցերեկով, հասարակաց ճամբու վրայ, հանրակառքի մէջ սպաննելով ընկեր Կարապետ Կիւլվարդեանը : Վերջին 15 օրուան ընթացքին այս երրորդ ոճիրն է որ կը գործուի ոճրագործներու այդ խմբակին կողմէ :

Ընկեր Կիւլվարդեան, որ տակաւին քանի մը ամիս առաջ ոճրափորձի ենթարկուած էր նոյն ճամբուն վրայ՝ դաշոյնի բազմաթիւ հարուածներ ստանալով, այս անգամ զոհ գնաց դաւադիր գնդակներու : Ոճրագործները Հաճընէն դուրս գալով, հանրակառքի մէջ, մեծ բազմութեան մը առջեւ, հրազէնի բազմաթիւ հարուածներ պարպած են շատ մօտէն : Գնդակներէն երկուքը գանկէն մահացու կերպով վիրաւորած են ընկեր Կիւլվարդեանը, որ Հալէպ հիւանդանոց հասած, աւանդած է իր հոգին :

Ընկեր Կիւլվանդեանի սպանութեան վիճակը, Հինգշաբթի, անծանօթներու կողմէ, յարձակման կ'ենթարկուի Պ. Սուրէն Կիտուր, եւ ծանրօրէն վիրաւորուելով հիւանդանոց կը փոխադրուի :

Յաջորդ օր, Ուրբաթ, անպատասխանատու ոճրի մը զոհ կ'երթայ ուրիշ հայ երիտասարդ մը :

Երէկ առաւօտ Հաճնոյ առջեւ, ծանօթ խռովարարներ յարձակման կ'ենթարկեն ապահովութեան ուժերը՝ ռումբ մը նետելով ոստիկանական ճիփի մը վրայ : Ոստիկան մը կը վիրաւորուի :

Մեր կուսակցութիւնը խստիւ կը դատապարտէ այս հայասպան ոճիրները, որոնք ոչ միայն կը վարկաբեկեն մեզ, այլ կը սպառնան մեր գաղութի անդորրութեան եւ հանրային կեանքին : Այն տարրերը, որոնք կ'ուզեն տեւապէս խռովայոյզ վիճակի մէջ պահել մեր գաղութը եւ յետին նպատակներ կը հետապնդեն՝ պէտք է անդրադառնան ծանր հետեւանքներուն, որ կրնայ ունենալ այս կացութիւնը եւ վերջ տան նման ապիկար արարքներու :

Այս զարշելի ոճիրները, որոնց յաճախ զոհ կ'երթան անմեղներ, ընդհանուր մտահոգութեան առարկայ դարձած են Լիբանանի Հայութեան համար, որ կը պահանջէ վերջ տալ եղբայրասպան սպանդին : Մինչեւ ե՞րբ Հայու արիւնը պիտի հոսի Հայու ձեռքով : Ե՞րբ վերջ պիտի գտնէ այս ոճրաբոյր մթնոլորտը : Ոչ ոք չահ կրնայ ակնկալել նման դէպքերէ :

Պէտք է զուրգուրալ իւրաքանչիւր Հայու կեանքին եւ մէկ անգամ ընդմիշտ վերջ տալ արիւնահոսութեան :

ՆՈՐ ՕՐԻՆԱԳԻԾ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ՝ ԱՆՈՆՑ ՈՐՈՆՔ ՓՈՔՐ ՏՂՈՑ ՎՐԱՅ ԿԸ ՅԱՐՁԱԿԻՆ ԵՒ ԱՆՏԱՌՆԵՐ ԿԸ ՓՃԱՑՆԵՆ

Պատժական Թրքական օրէնքին մէջ անտառ փճացնելու եւ փոքր տղաք բռնաբարելու յանցանքներու վերաբերեալ յօդուածները անբաւարար նկատուած են եւ որոշուած է փոփոխութեան ենթարկել : Նոր օրինագիծով պատիժները պիտի սկսին 15 տարի բանտարկութենէ եւ ծանրակշիռ պարագաներու վերածուին մահապատիժի :

Ըստ օրէնքին նոր տրամադրութիւններու 11 տարեկանէն փոքր տղու մը վրայ գործուած յարձակումի մը պատիժը մահ պիտի ըլլայ :

Ծանր պատիժներու պիտի ենթարկուին նաեւ անոնք որոնք աղջիկ կամ կին կ'առեւանգեն :

× Թուրքիոյ Բ. Հանրապետութեան Սահմանադրութեան հարցարանին Հալք կուսակցութիւնը պատասխանեց 49 էջնոց տեղեկագրով մը, ուր կ'առաջարկէ որ Ազգային Միութեան եւ առժամեայ կառավարութեան անդամները Բ. Ազգ. Ժողովին իսկական անդամներ ըլլան եւ ինչպէս է Անգլիոյ մէջ, Թուրքիոյ մէջ ալ ընդդիմադիր կուսակցութիւններու առաջնորդներուն, նախարարներու հաւասար թոշակ տրամադրեն :

× Հաւանական կը նկատուի որ Կիւրսէլ տեսակցի Ինէօնիւի հետ :

× Յուլիս 15ին հրապարակ պիտի հանուին Հիւրրիյէթ փոխառութեան մուրհակները :

× Թարսուսի մէջ բանուորներու եւ ոստիկանութեան միջեւ դէպքեր պատահեցան : Չուքուրօվա գործարանին տէրերը Հալքեան ըլլալով անկեալ իշխանութենէն օժանդակութիւն չէին ստանար եւ դժբնդակ դիրքի մատնուած էին : 1500 բանուորներ որոնք մէկուկէս ամիս է դրամ չէին ստացած, լուռ ցոյց մը ըրին գործարանին դէմ, բայց միջադէպեր պատահեցան եւ 12 այր եւ կին բանուորներ հսկողութեան տակ առնուեցան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՇՈՏ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ հայ ծանօթ ակադեմականը Փարիզ հասած է խորհրդային չորս զբօսաշրջիկներու հետ : Այցելած են Իւմանիթէին, ապա մեկնած՝ Նիս :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ հաղորդեց Գուպայի կառավարութեան որ պատրաստ է գնելու այն 700.000 թոն շաքարը զոր Ամերիկա չուզեր առնել : Հաւանայէն կը տեղեկացնեն թէ Ֆիտէլ Գասթրօ հիւանդ է :

ԿՐԵՄԼԻՆԸ յայտարարեց թէ Յուլիս 1ին խորհրդային օդանաւերը վար առած են ամերիկեան ռմբացիկ օդանաւը որ կորսուած էր Նորվեկիոյ վրայ : Խորհրդային Միութիւնը բողոքած է Ուաշինկթընի կառավարութեան մօտ, յայտարարելով որ ամերիկեան օդանաւ մը բռնաբարած է խորհրդային սահմանները : Ամերիկացիները կը յայտարարեն թէ այդ բռնաբարումը ակամայ եղած է :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ ընտրական պայքարը կը շարունակուի : Հաւանական կը նկատուի որ Քէննէտի դեմոկրատ թեկնածուն ըլլայ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Հայ Մշակոյթի Տան Կեդր. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է 806.600 հին ֆրանք «Գոյամարտ» օրացոյցի 1958 տարուան զուտ հասոյթը :

ՃԱՓՈՆ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Ընկերվարականներու ցոյցերը կը շարունակուին Թոքիոյի մէջ: Ցուցարարներ եւ գործաւորական միութիւններ կը պահանջեն վարչապետին հրաժարականը, խորհրդարանին լուծումը: Օրէնքէ դուրս են իրենց ցոյցերը, հակասահմանադրական են իրենց պահանջները: Վարչապետ մը կը հրաժարի՝ երբ անվստահութեան քուէ կը ստանայ խորհրդարանին մէջ: Խորհրդարան մը կը լուծուի՝ երբ իր պաշտօնավարութեան շրջանը կը լրանայ, երբ անկարելի կ'ըլլայ մեծամասնութիւն մը կազմելով կառավարութիւն մը, գործադիր իշխանութիւն մը ունենալ:

Վարչապետը Ամերիկայի նախագահը հրաւիրեց Ճափոն երբ պիտի կատարուէր Ճափոն-ամերիկեան դաշնագրին վաւերացումը: Զուգադիպումը առիթ տուաւ չէզոքութեան կողմնակիցներուն բողոքել այցին դէմ, դաշնագրին դէմ: Ցուցարարները յաջողեցան յետաձգել տալ այցը, բայց վաւերացուեցաւ դաշնագիրը:

Խորհրդ. մամուլը խանդավառ է, յաղթութիւն մը կը նկատէ այցին յետաձգումը: Ուրախ է որ Այզընհաուըրի նախագահական ասպարէզը վերջ կը գտնէ ձախողանքներով: Ուրախ է որ համայնավար երկիրներու շուրջ քաշուած ամերիկեան պաշտպանողական գօտին կը քակուի եւ կը յուսայ թէ Ամերիկայի բարեկամները պիտի հեռանան Արեւմուտքէն: «Զանկ Քայ Չէք մեռեալ մըն է, Սիկման Ռի տապալած, Մենտերէս բանտը, Նուրի Սայիտ անհետացած»:

Ընկերվարականներ եւ համայնավարներ խորհրդային եւ չին ազդեցութեան տակ չէզոքութիւն կը պահանջեն, որպէս զի երկիրը համայնավարութեան ենթարկուի, խորհրդայինն ու չինը տիրապետող ըլլան: Ուսուցիչներ եւ ուսանողներ չէզոքութիւն կ'ուզեն համոզուած ըլլալով որ համարշխարհային ներկայ պայքարին մէջ կրնան խուսափիլ պատերազմէ մը: Կը փափաքին որ ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքուի դրացի երկիրներու հետ, ստեղծուի ոչ-հիւլէական գօտի մը Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ:

Մեծամասնութիւնը, ազատական-ռամկավար կուսակցութիւնը, համոզուած է որ դաշնագիրը օգտակար է ռազմական տեսակէտով՝ կը պաշտպանէ երկիրը Խ. Միութեան եւ Համայնավար Չինաստանի դէմ, տնտեսական տեսակէտով՝ որովհետեւ առանց Ամերիկայի օգնութեան գահավէժ անկում պիտի ունենայ իրեն տնտեսութիւնը: Ցուցարարները գիտեն թէ մեծամասնութիւն չունին խորհրդարանին մէջ եւ ամուր յենակէտ մը երկրին մէջ: Կը յենուն բանուոր դասակարգի վրայ, մինչդեռ մեծամասնութեան խարիսխն է գիւղացի եւ քաղքենի դասակարգերը:

Զարմանալի է սակայն որ երեք հարիւր հազար հոգի կ'ազմկեն Թոքիոյի փողոցները եւ ինը միլիոն բնակիչ անտարբեր կը մնան եւ հակացոյց մը չեն կազմակերպեր եւ կը թոյլատրեն որ վարչապետին բնակարանն ու խորհրդարանը պաշարուած մնան:

Ճափոն-Ամերիկեան 1951ի դաշնագրով Ամերիկա կ'ապահովէր ռազմական խարիսխներ Ճափոնի մէջ եւ կը հաստատէր վերահսկողութիւն մը երկրին վրայ: Այդ ատեն պարտուած եւ տնտեսական տագնապի ենթակայ Ճափոնը ստիպուած էր ստորագրելու դաշինքը: 1952ին Ճափոն մասամբ տիրացաւ իր վերահսկողութեան, բայց Ամերիկա կ'ազդէր Եոշիտայի արտաքին քաղաքականութեան վրայ: Ճափոնի կառավարութիւնը սակայն միշտ մերժեց չէզոքութեան կողմնակիցներու ոչ-յարձակման դաշինք մը կնքելու առաջարկը: 1959 Մայիսին հրատարակեց Կապոյտ Գիրք մը փաստելու համար թէ «Աշխարհի ներկայ կացութեան մէջ Ճափոն չի կրնար չէզոք մնալ, չի կրնար վերապրիլ որպէս անկախ, ազատ եւ ռամկավար ազգ»:

Վարչապետին կուսակցութիւնը համամիտ գտնուեցաւ վերաքննութեան ենթարկելու 1952ի դաշինքը, հաւասարութիւն հաստատելու Ամերիկայի հետ պահելով զինակցութիւնը, որովհետեւ «այլապէս Ճափոն անզօր եւ անպաշտպան պիտի մնայ հզօր դրացիներուն առջեւ»:

Այս տարի Յունուար 19ին Ուաշինկթընի մէջ կնքուեցաւ նոր դաշնագիր մը փոխադարձ օգնութեան: Եթէ մերժուի դաշինքը, Ճափոն չէզոքութիւն յայտարարելով հեռանայ Ամերիկայէն, պիտի ընտրուի ճանչնալու Փեքինի կառավարութիւնը, ամերիկեան ուժերը պիտի հեռանան Ճափոնէն եւ Օքինաւա կղզիէն, առեւտրական յարաբերութիւն պիտի մշակէ համայնավար երկիրներու հետ, պիտի մերձենայ ասիական-ափրիկեան պլոքին, պիտի օժանդակէ իր ճարտարարուեստով ասիական երկիրներու, հետեւաբար պիտի մրցի եւրոպական ճարտարարուեստին հետ:

Երկու խնդիրներ կը վարեն Ճափոնի քաղաքականութիւնը, տնտեսական եւ ժողովրդագրական: Ճափոն 90 միլիոն բնակիչ ունի, մշակելի հողին տարածութիւնն է 51.000 քառ. քիլոմեթր, մնացածը լեռ, անտառ: Զուրկ է նախնական նիւթերէ, պիտի ապրի ճարտարարուեստով, արտածումով: Դժուար է սպառման շուկայ գտնել, պայքարը լուրջ է, ասիական երկիրներ հետզհետէ ճարտարարուեստական կը դառնան, մրցակից իրեն: Ժողովուրդը բազմածին է՝ 44 միլիոն 1900ին, յիսուն միլիոն 1925ին, 71 միլիոն 1940ին, 90 միլիոն այսօր: Պարտութենէն վերջ ձգեց Քորէան, Ֆորմոզան, Մանչուրիան, մնաց կղզիներուն մէջ, եօթը միլիոն Ճափոնցիներ վերադարձան հայրենիք: Գիւղերը գործ չկայ, գիւղացին կը դիմէ քաղաք գործարանի մը մէջ աշխատելու համար, քաղաքները կը բազմամարդանան: Թոքիօ չորս միլիոն բնակիչ ունէր 1945ին, այժմ ինը միլիոն բազմամարդ քաղաք մըն է: Երիտասարդութիւնը կ'ուսանի, դիրք մը ապահովել կ'ուզէ, աշխատանք կ'ուզէ: Համայնավարութիւնը չի կրնար լուծել երկու խնդիրներ: Չինաստան ոչ հում նիւթ կու տայ, ոչ սպառման շուկայ մը կրնայ ըլլալ, ոչ ալ գաղթավայր մը ըլլալ: Ամերիկան կը մնայ լաւագոյն յաճախորդը:

Ֆրանսացի դիւանագէտը Ժիւլ Քամպոն Ճափոն մեկնող տղուն կը գրէր. «Օր մը Ճափոնը կամ ռուս կամ ամերիկեան պիտի ըլլայ, յիսուն տարի վերջ պիտի տեսնենք»:

Պատմութեան անկիւնադարձին Ճափոնցիներուն իմաստութեան կը մնայ ընտրութիւնը կատարել:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԻՒ-2 ՕԴԱՆԱՒԻՆ ԻՐԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ճօզէֆ Ալսոփ Նիւ Եորք Հերալտի մէջ կը պատմէ ամերիկեան «Լրտես – Օդանաւ»ին վար առնուելուն պարագաները, որուն հետ սերտօրէն կապուած է խորհրդային օդային ինքնապաշտպանութեան խնդիրը:

Սվերտլովսկի մօտերը Իւ 2 օդանաւին վար առնուելէն բազմաթիւ շաբաթներ յետոյ թերեւս ժամանակավրէպ թուի Իւ 2ի իսկական նշանակութիւնը տալու մեր փորձը: Բայց եւ այնպէս կ'արժէ պատմել, նոյնիսկ եթէ միայն փարատելու համար ըլլայ այս միակ դէպքէն հանուած բազմաթիւ սխալ հետեւութիւնները:

Ի՞նչ պատահեցաւ, ուրեմն, երբ Ֆրանսիս Փաուըրսի օդանաւը իր ծանօթ ճակատագրին կը հանդիպէր:

Այս հարցման առաջին մասին պատասխանին շուրջ ընդհանրապէս ամէն ոք համաձայն է: Իւ 2 օդանաւը շինուած է այնպիսի ձեւով մը, որ եթէ իր բնական արագութենէն քիչ մը աւելի կամ նուազ արագ թռիչք կատարէ՝ զօրաւոր ցնցումներու կ'ենթարկուի: Այս օդանաւին համար գործածուած հրանիւթն ալ թոյլ չի տար, որ չափազանց վերէն թռչի: Րէաքթէօրին բոցը եթէ մարի 70-80,000 ոտք բարձրութեան վրայ, օդանաւը պէտք է բաւական վար իջեցնել՝ աւելի շատ թթուածին պարունակող օդի շերտերու վրայ, որպէսզի կարելի ըլլայ բոցը կրկին վառել:

Կասկածէ վեր է, որ ճիշդ այս բանը պատահեցաւ Փաուըրսի օդանաւին: Ռուսերու կողմէ վար առնուելէ առաջ, օդանաւորդը պարտաւոր եղած էր իր բնական ընթացքէն նուազ բարձրութեան մը վրայ թռիչք կատարել: Ուրիշ առիթներով, ուրիշ օդանաւորդներ նոյն բանը կատարած են:

Լաւ յիշողութիւն ունեցողներուն մտքէն ելած ըլլալու չէ ուրիշ դէպք մը, որուն ընթացքին Ռուս օդանաւորդներ, Հայաստանի եւ Թուրքիոյ սահմանին մօտ ամերիկեան օդանաւ մը վար առին. Ռուսերուն օդանաւէ – օդանաւ խօսակցութիւնն ալ ժապաւէնի առնուած էր Ամերիկացիներու կողմէ, փաստելու համար թէ ընկրկած չէին դժուարութեան մէջ գտնուող ամերիկեան օդանաւ մը վար առնելու ոչ – վնասակար արարքին առջեւ:

Ուրեմն, Փաուըրսի Իւ 2 օդանաւը բնական վարէն թռիչք կը կատարէր, երբ խորհրդային ռատարները նշմարեցին զայն, թնդանօթներն ալ վար իջեցուցին զինք: Այստեղ ճշդելու է, թէ հերքուած են խորհրդային այն պնդումները, ըստ որուն Իւ 2ը վար առնուած է 70-80,000 ոտք բարձրութեան վրայ՝ (օդանաւին թռիչքի սովորական բարձրութիւնը) միեւնոյն բարձրութեան վրայ արձակուած հրթիռով մը:

Իւ 2ը վար առնուեցաւ Մայիս մէկին: Յաջորդ օրն իսկ Ուաշինկթընի մէջ տեղեակ էին ասկէ, սակայն համոզուած էին, որ Կրեմլին պիտի չյայտարարէ դէպքը, քանի որ լռելեայն ընդունած պիտի ըլլար նաեւ՝ խորհրդային հողամասին վրայ ամերիկեան օդանաւներու կատարած թռիչքներուն իրողութիւնը: Հետեւաբար որեւէ հրահանգ չտուին ամերիկեան օդանաւային սպասարկութեանց՝ Ռուսերու կողմէ Իւ 2ին վար առնուելու մասին կատարուած յայտարարութեան մը պարագային տրուելիք պատասխանին շուրջ: Հակառակ Ուաշինկթընի մէջ տիրող կարծիքին, Խրուշչեւ խօսեցաւ Իւ 2ին մասին: Օդանաւային սպասարկութիւններն ալ պատասխանեցին, թէ օդերեւութաբանական հետախուզութեան օդանաւ մըն էր Իւ 2ը, որ ճամբան կորսնցնելով թափառած էր խորհրդային սահմաններէն ներս: Այս պատասխանը բոլորովին անպատասխանատու յայտարարութիւն մըն էր, քանի որ Ամերիկացիները միշտ կը յուսային, թէ Կրեմլին պիտի խուսափի բարձրաձայն յայտարարելէ, որ օդանաւը կրցած էր անվնաս հասնիլ մինչեւ Սվերտլովսկ՝ Ռուսիոյ սրտին վրայ:

Ինչ կը վերաբերի Մոսկուայի մէջ ցուցադրութեան դրուած Իւ 2ի մնացորդներուն, պարզ է որ օդանաւը հրթիռի մը կողմէ վար առնուած չի կրնար ըլլալ, այլապէս մնացորդները անճանաչելի բեկորներ պիտի ըլլային, օդանաւորդն ալ սպաննուած: Երկու հաւանականութիւն կը ներկայանայ. կամ օդանաւին մօտերը հրթիռ մը պայթեցուցած են Ռուսերը. (որու հետեւանքով Իւ 2ը հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած վար ինկած է). եւ կամ ռուսական օդանաւ մը բարձրացած է օդը եւ կրակ բացած Իւ 2ին վրայ, զայն վիրաւորելով ու վար առնելով:

Այս բոլորէն կարելի է հետեւեալ գործնական եզրակացութիւնները հանել:

Խորհրդային օդային ինքնապաշտպանութեան ցանցը, որ ասկէ մէկուկէս տարի առաջ բաւական տկար էր, այժմ կա-

---

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՄԱՐԴԱԳԱՅԼ

(ԶՐՈՅՑ)

— Սարհօն եղբայր, եւ դու, Տիկին, մի անգամ ընդ միշտ պիտի գիտենալ որ Մեծ Խորհրդից ծածուկ ոչինչ չի մնում:

Ապա թողնելով այդ շեշտը՝ աւելացրեց.

— Վայ ձեր գլխին, ոռնաց Չէբը առաջ գալով. — Կորսուիր դու էլ քու Մեծ Խորհուրդդ էլ...

— Տիկին, մռնչեց բարկութեամբ Խորհրդի ներկայացուցիչը, — Սարհօն եղբայր կնոջդ լռեցուր, գործուած անարգանքը դադրեցուր... յանուն օրինաց...

— Շուտ, դուրս կորիր, քուռ, որոտաց նրա վրայ գայլուհին եւ մօտ վազեց:

Կարմիրը, որ ետ-ետ էր քաշուել, դուրս ցատկեց: Աւելորդ լեզո՞ւ էր կերել որ մի կնոջից չվախենար:

— Աստուած իմ, Տիկին, ինչո՞ւ ես բարկանում, ասաց նա, ես իմ պաշտօնս եմ կատարում:

— Կորիր, էլ ստուերդ թող չերեւայ...

— Գնանք, եղբայր, գնանք... կանչեց Կարմիրը Սարհօնին եւ շտապով առաջ ցատկեց:

— Ու երկու գայլերը շուտով անհետացան մթութեան մէջ:

×

Գիշերը սկսել էր լուսընկայ դառնալ:

Կլոր Բլուրը, որ գտնւում էր անտառի մէջտեղը, մի լերկ տափարակ ունէր իր գագաթի վրայ: Այդտեղ էր որ հաւաքուել էր գայլերի Մեծ Խորհուրդը:

Մօտ հարիւր գայլ էին: Նստել էին ոտների վրայ, դունչերը ցցած, շրջանակաձեւ նստել էին, մէջտեղը մի մեծ կրկէս բաց թողել եւ խորհում էին:

Մէկը միայն, որ նախագահն էր, մըտել էր շրջանի մէջ, գնում էր ու գալիս, երբեմն կանգ առնում, դունչը բարձրացնում ու մի երկար ոռնոց արձակում: Հազիւ նա այդ վերջացնում էր, բոլորը միասին արձագանգ էին տալիս նրան:

Ահա թէ ինչումն էր բանը:

Նախագահը ճառախօսում էր գնալով-գալով, եւ որովհետեւ ըստ գայլերի, երեւի շատ լաւ էր խօսում, անդադար ծափահարում էին նրան, այսինքն ոռնում էին:

— Քաջ գայլեր, քաղաքացիներ...

— Բրաւօ՛, բրաւօ՛...

— Այսօր մենք ժողովուել ենք մի մեծ, շատ մեծ գործի առթիւ, որ մեր ընդհանուրիս շահերին է պատկանում...

— Ո՛ւ, ո՛ւ, ո՛ւ...

— Թշնամին մեր մէջն է, նա օձի պէս սպրդել է, շան պէս հաճելի լինելով՝ գըրաւել է մեր եղբայրներից մէկի սիրտը, մանաւանդ մի թոյլ, ողորմելի կնոջ սիրտը...

— Ա՛, օ՛ օ՛ օ՛...

— Ցաւալի է որ մեր եղբայրները այսքան երկար ժամանակ նենգ Օձին տաքացնում են իրենց ծոցում, մի օձի, որին արժէր ուտել միայն, ուտել, այո... կըտրտել եւ ուտել...:

Այստեղ անշուշտ պատկառելի նախագահն ուզեց մի կատակաբանութեամբ համեմել իր լուրջ ճառը, ուստի մի ժըպիտ կազմեց դէմքի վրայ եւ աւելացրեց.

— ...Ուտե՞լ... ի հարկէ, այդպիսի համեղ պատառ, այդ անիծածների միսը շատ համեղ է լինում...

— Ա՛ու, ա՛ու, ա՛ու...

Բոլորի բերնի ջրերը ծորալ սկսեցին: Ոչ ոք չծիծաղեց: Ուտե՞լ ահ... եւ ո՞ր գայլը այնուհետեւ կը հակառակէր պատկառելի նախագահի այդպիսի համողիչ ճարտախօսութեան:

Երկար, բաւական երկար խօսեց մի ճառ, որում նա գործադրեց ճարտարախօսութեան, ճառախօսութեան բոլոր պատուիրած պաշտօնական եւ անպաշտօն ձեւերը, տրամաբանական բոլոր ոճերը: Օրինակ, երբ կամենում էր շեշտել մի խօսք, առջեւի ոտքերի վրայ ցատկում էր, երբ ուզում էր ազդու անել՝ պոչն էր ցցում դէպի լուսինը, իսկ երբ կամենում էր մի լաւ ոճ գործածել, ասում էր «Ուտել, կտոր-կտոր անել, մսերը ծամել», եւ կամ՝ «յանուն ընկերական ապահովութեան՝ կտորել նրան եւ բաժանել Խորհրդի անդամներին...»:

Պէտք էր տեսնել թէ որպիսի հառաչներ էին բարձրանում, որպիսի էքստազի մէջ էին ընկնում խորհրդի մեծարգոյ անդամները:

Ահա այսպէս զբաղուած էր Մեծ Խորհուրդը, երբ Կարմիրն ու Սարհօնը հասան բլրին:

Կարմիրն առաջ անցաւ, երկու ոտքի կանգնեց, խոնարհուեց նախագահի առջեւ եւ ասաց.

— Ժողովի հրամանը կատարեցի, ահա Սարհօնը:

— Թող գայ, թող գայ... ձայնեցին բոլորը:

Եւ Սարհօնը մտաւ շրջանի մէջտեղը:

Երկար ժամանակ էր, որ նա ոչ մի անգամ Մեծ Խորհրդին չէր ներկայացել, այլ շատ գայլերի հետ կորցրել էր իր յարաբերութիւնը:

Դրա համար էլ մի րոպէ բոլորը լռութեամբ դիտեցին նրան, որից յետոյ նախագահը նստեց ետեւի ոտների վրայ եւ ասաց մեծափառօրէն.

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(5 Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴՈՒՀԻ

Հայ ժողովուրդի արեւելահայ հատուածին մէջ երբ սկսաւ գոյն եւ կերպարանք առնել Թատրոնի գաղափարը, 1850-ական Թուականներուն, մարդոց ապրելակերպը, ընկերային դրութիւնը, սնապաշտ եւ ունայնամիտ բարքերն ու սովորութիւնները կը ներկայացնէին նոյն պատկերը՝ ինչ որ արեւմտահայութեան մէջ: Մարդիկ կը սովորէին «Թատրոն» բառէն, կը համարէին զայն մարդկութեան կանոնաւոր կեանքի շրջանակէն դուրս ամօթալի արարք մը: Մանաւանդ կանացի սեռին համար, ոչ միայն Թատրոնով զբաղիլը, այլեւ այդ անունը արտասանելը կը համարուէր մեղանչում՝ ընդդէմ «աստուածային» ու «սրբազան» օրէնքներու սովորութիւններուն:

Եւ սակայն, ի պատիւ մեր երկու հատուածներուն, կարելի է հաստատել թէ նոյնիսկ այդ խաւարամիտ ու յետամնաց օրերուն, թէ՛ արեւելահայութեան եւ թէ՛ արեւմտահայութեան մէջ գտնուած են երիտասարդուհիներ, որոնք արհամարհելով ամէն տեսակի բռնագրօսիկ արգելքները, կղերա-պահպանողական դասակարգին կողմէ հնարուած ու հրապարակ նետուած բամբասանքները, նետուած են պայքարի կրկէսը, բարձրացած են բեմ, այդպէսով պատուանդանը հանդիսանալով երկու հատուածներու Թատրոնին ապագայ դեղակերտ շէնքին:

Արեւելահայ Թատրոնին այդ հերոսուհիներէն մէկն է եղած Տիկին Վարդուհին, բազմատաղանդ դերասանուհին:

Իր բուն անունով Աննա Մարուքեան, ծնած է 1862ին, Թիֆլիս, ճիշդ այն թըւականին, երբ Թուրքիոյ մէջ, Պոլիս քաղքը, աշխարհ կուգար արեւմտահայ Թէ արեւելահայ բեմերու զարդը կազմող հանճարեղ դերասանուհին՝ Սիրանոյշը:

Փոքրիկ Աննան վեց տարեկանին կը սկսի դպրոց յաճախել եւ սակայն դժբախտաբար իր ուսումը կիսատ կը Թողու, իր ընտանիքին անձուկ վիճակին պատճառաւ:

Դպրոցական շրջանէն ետք, երբ պարմանուհին Թեւակոխած էր արդէն իր 16 տարեկանը, գործի զանազան ասպարէզներ կը բացուին իր առջեւ: Աննան, իր ընտանիքին՝ չքաւոր հօրն ու մօրը օրապահիկը ճարելու ջանադրութեամբ, ձեռք կը զարնէ այդ բոլոր ասպարէզներուն ալ, եւ սակայն, իր բնածին տաղանդը, իր աստուածատուր ինքնածին շնորհները իրեն կը նախասահմանեն ուրիշ ճամբայ մը:

Այդ շրջանին արեւելահայութեան մէջ սկսած էր արդէն ճարճատիլ բեմին բոցը: Երիտասարդ Թատերասէրներ եռուզեռի մէջ էին: «Ախտ»ը վարակած էր բազմաթիւ երիտասարդներու սիրտն ու հոգին եւ անոնք կ'ուզէին Թատերական սրբազան լոյսով ողողել արեւելահայութեան հոգեկան եւ իմացական աշխարհը:

Աննան անմասն չի մնար այդ շարժումէն:

Առաջին անգամ, երբ տասնըեօթը տարեկան էր հազիւ, կը նետուի բեմ, կը խառնուի շարժումին, եւ ինչպէս ըսինք, վտանգելով իր առաջինի աղջկան մինչ այդ ամբասիրտ համբաւը, կը մկրտուի բեմի սրբազան աւազանին մէջ:

Իր առաջին երեւումին իսկ, Աննան ցոյց կուտայ բեմական ակնբախ յատկութիւններ: Բացի այդ, իր աշխատանքի արտակարգ կորովը, իր բծախնդրութիւնը՝ դէպի իր ստանձնած նոր ասպարէզին բոլոր մանրամասնութիւնները, իր հեզահամբոյր եւ ընկերասէր նկարագիրը եւ մանաւանդ՝ այն անսահման սէրը դէպի իր մայրենի բեմը, որով համակուած էր իր բովանդակ էութիւնը, զինքը կը դարձնեն սիրելի թէ իր ընկերներուն եւ թէ հետզհետէ Թատրոնին մերձեցող հասարակութեան:

Մէկ քանի անկարեւոր դերերով իր նախաքայլերը ընելէ ետք, շատ կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին, Աննան կը յաջողի նուաճել բեմական նոր բարձունքներ եւ տակաւ իրեն կը վստահուին եթէ ոչ գլխաւոր դերեր, այլ սակայն դերեր՝ որոնցմով երիտասարդ դերասանուհին զգալի ընել կուտայ թէ ինք Թատերական գործին ամբողջութիւնը պահպանող անհրաժեշտութիւն մըն է այլեւս:

Այդ օրէն, կը Թողու իր անունը, Աննա Մարուքեանը կը դառնայ դերասանուհի Տիկին Վարդուհին, սիրուած, գնահատուած ու փնտռուած անուն մը:

Թիֆլիզի մէջ 1907ին հրատարակուող «Ցուցարար» Թատերական եւ գրական պարբերաթերթին մէջ, հետեւեալ տողերը կը կարդանք դերասանուհի Տիկին Վարդուհիի մասին․—

«... Նրա գլխաւոր արժանիքը կայանում է հէնց այն բանում, որ այն շրջանում, երբ Թիֆլիզեցի ոեւէ հայ աղջիկ՝ տանից իր ապագան միանգամայն կործանուած համարելու՝ չէր համաձայնուիլ բեմ դուրս գալ, Վարդուհին՝ արհամարհելով իր ժամանակի հասարակական կարծիքը եւ ուշք չդարձնելով զանազան բամբասանքների վրայ, առանց տատանուելու իր կեանքն ու գոյութիւնը կապեց հայ բեմին, այսպիսով կապելով եւ Թիֆլիզեցիի հային՝ իր մայրենի բեմին...»:

Թիֆլիզի մէջ երկար տարիներ հայ բեմին ծառայելէ ետք, Տիկին Վարդուհի կը մասնակցի նաեւ Թատերական շրջապտոյտներու դէպի այլ քաղաքներ՝ Բագու, Երեւան եւայլն, եւ ամէն տեղ ալ իր օգտակար աջակցութիւնը կ'ընծայէ մայրենի բեմին:

Այդ շրջանին կը հասնի հանճարեղ Պետրոս Ադամեանը: Ամբողջ Ռուսաստանն ու Կովկասը կը հմայուին անոր արուեստով:

Տիկին Վարդուհի կը մասնակցի Պետրոս Ադամեանի բազմաթիւ ներկայացուցիչներուն, ստանձնելով կարեւոր դերեր:

Ադամեանի եւ Տիկին Վարդուհիի միջեւ կը ստեղծուի բեմական սերտ կապ մը: Հանճարեղ դերասանին հմուտ եւ խորաթափանց ակնարկը չի խուսափիր նկատելէ Տիկին Վարդուհիին անստգիւտ բեմական յատկութիւնները:

Դէպի Հիւսիսային Կովկաս ձեռնարկած իր Թատերապտոյտին համար Ադամեան կ'առաջարկէ Տիկին Վարդուհիին մաս կազմել իր խումբին, որուն մեծ սիրով եւ խանդավառութեամբ ընդառաջ կ'երթայ արուեստագիտուհին, սատար հանդիսանալով գործին յաջողութեան:

Նորակազմ խումբը կը շրջի Հիւսիսային Կովկասի բազմաթիւ քաղաքները, ուր Պետրոս Ադամեանի զմայլելի ստեղծագործութիւններու կողքին կը ճառագայթէ հետզհետէ աճող ու զարգացող դերասանուհի Վարդուհիին աքանչելի խաղարկութիւնը:

Օտար Թարգմանական գործերու խաղացանկին մէջ կատարած իր բազմաթիւ հոյակապ մեկնաբանութիւններու կողքին, Տիկին Վարդուհի անմահ ստեղծագործողը եղած է մեծանուն Գաբրիէլ Սունդուկեանցի տիպարներէն մէկ քանիին:

Անմրցելի է եղած, օրինակ, «Պէպօ»ի Շուշանով: Բազմաթիւ այլ դերասանուհիներ, ինչպէս Փառանձեմ, Զապէլ եւ այլն, մեծ յաղթանակներ են տարած այդ դերով, եւ սակայն անոնցմէ ոեւէ մէկը չէ հասած այն բարձրութեան ուր յաջողած է հասնիլ Տիկին Վարդուհին:

Մեծ յաջողութիւն ձեռք բերած է նաեւ, դարձեալ Գաբրիէլ Սունդուկեանցի «Խաթաբալա»ին, «Էլի մէկ զոհ»ին եւ տակաւին այլ Թատերախաղերուն դերերով: Արեւելահայ Թատերական տարեգրութեանց մէջ անմոռանալի մնացած է դերասանուհիին ստեղծած Բոյր Զուգերայի տիպարը, որ երկար տարիներ մնացած է իբրեւ Տիկին Վարդուհիի գեղարուեստական ստեղծագործութիւններուն գոհարը:

1904ին, Թիֆլիզի մտաւորական եւ Թատերական շրջանակները մեծ խանդավառութեամբ կը տօնեն դերասանուհիին Թատերական գործունէութեան քառորդ-հինգամեակը:

Իր մահուան Թուականը յայտնի չէ, եւ սակայն անխոնջ բեմական գործիչը կ'ապրի ու կը գործէ երկար տարիներ:

Մինչեւ իր վերջին շունչը, Տիկին Վարդուհին անսայթաք կը քալէ փշոտ ճամբայէն, հակառակ իր կրած անխուսափելի զրկանքներուն, որ աւաղ, բաժինն է բոլոր հայ Թատրոնի մեծ ու փոքր գործիչներուն, երբեք չի տատամսիր ու չի վարանիր: Կը քալէ անխոնջ հասնելու համար Գեղեցիկին, Բարիին ու Ճշմարիտին բարձունքը:

Եւ սակայն, դաժան ու ապերախտ ժամանակը իր սեւ փոշիին տակ ծածկած է այսօր այս մեծ արուեստագիտուհիին անունն ալ:

Իցիւ թէ այս քանի մը տողերս կարողանան վերացնել իր յիշատակին վրայ թուխս նստած փոշին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

բող է վար առնել 55 – 60·000 ոտք բարձրութեան վրայ Թռիչք կատարող օդանաւները, սակայն դեռ անկարող է 70 – 80·000 ոտք բարձրութեան վրայ Թռչող օդանաւները անհանգիստ ընել․ (փաստ՝ Ապրիլ 9էն ուրիշ Իւ 2ի մը կատարած յաջող Թռիչքը): Բայց մենք, որ մեծ յոյսեր դրած էինք 55 – 60·000 ոտք բարձրութեան վրայ Թռչող Պ52 մեր օդանաւներուն վրայ, պէտք է զսպենք մեր լաւատեսութիւնը եւ անդրադառնանք, Թէ այլեւս անհասանելի ըլլալէ դադրած են: Այս չի նշանակեր որ Ամերիկացիները կորսնցուցած են օդային գերակշռութիւնը: Ռուսերն իսկ, գիտակցելու են այն իրողութեան, որ Թէեւ նուազեցուցած են Պ52ներու գերակշռութիւնը, սակայն վըտանգը բոլորովին չէզոքացուցած չեն տակաւին: Այլապէս, Խրուշչեւ պիտի հրաւականանար միայն նախագահ Այզընհաուրը նախատելով, այլ նաեւ կտրուկ յայտարարութեամբ մը պիտի «լուծէր» Պերլինի հարցը:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑԻ ՀԱՆԴԻՍԸ

Կիր․, Յուլիս 3ին, Սեւրի Ս․ Մուրատեան վարժարանին մէջ հաճելի հանդէս մը կազմակերպուած էր Սեբաստիոյ Ուսումնասիրացին սանին շրջանաւարտ ըլլալուն առթիւ: Հանդէսին կը նախագահէր Տոքթ․ Ա․ Պօղոսեան որ բացման խօսքով սէր եւ միութիւն գաղափարին վրայ ծանրացաւ ինչ որ լաւ տպաւորութիւն Թողուց:

Օր․ Մառի Ասլանեանի դաշնակի քանի մը կտորները եւ Պ․ Արայ Գրիգորեանի արտասանութիւնները շատ յաջող էին եւ գնահատելի: Ասոնց յաջորդեցին Մ․ Պօղոսեանի երգերը, ինչպէս միշտ ծափահարութեան արժանացան: Ուրախալի եղաւ լսել տեսուչ Հ․ Սերովբէ վրդ․ Ագըլեանի ուսման մասին գեղեցիկ բանախօսութիւնը: Պ․ Յ․ Յակոբեան եւս պատանիին «Երթաս բարեաւ»ի խօսքն ըրաւ: Գալով Սօսի պարի խումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Քիւթնէրեանի, հիանալի հայկական պարեր պարեցին ընկերակցութեամբ Տէտէճեանի:

Մեր նազենի աղջիկները ու տղաքը իրենց շնորհը ցոյց տուին:

Վերջապէս խօսքը տրուեցաւ շրջանաւարտ ժանօ Կիւլեանին, որ իր երախտագիտական զգացումները յայտնեց, իր ուսման համար գոհողութիւն ընող Մուրատ Ուսումնասիրացին:

Միութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պ․ Զօրայեանին՝ «Թոմպոլայ»ի համար ըրած արժէքաւոր նուէրներուն առթիւ: Շնորհակալութիւն նաեւ Պ․ Պ․Յովսէփեանի եւ Պետրոսեանի՝ իրենց յօգնեցուցիչ աշխատանքին համար: Ճոխ պատրաստութիւն տեսնուած էր զանազան ուտելիքներով, անուշեղէններով ու ըմպելիներով:

Այս առթիւ նուէրներ ըրին Տէր եւ Տիկին Տոքթ․ Ա․ Պօղոսեան քսան Ն․ Ֆ․, Պ․ Ա․ Խաչատուրեան տասը Ն․ Ֆ․, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սահակեան (Տէսինէն) տասը Ն․ Ֆ․, Տէր եւ Տիկին Զ․ Մինասեան տասը Ն․ Ֆ․:

Իրիկուան ուշ ատեն ժողովուրդը բաժնուեցաւ մեծ գոհունակութեամբ:

ԶԱՐԵՀ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԿԵԱՆՔԸ

ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԱ.

Անցան օրեր եւ ուղտը շարունակեց իր անասնական յամառութիւնը: Ուղտապանը յոգնեց նրան շոյելով: Ուղտի սիրտը կարծրացել էր, ինչպէս մեր երկրի ժայռը:

Աշնան ցուրտը սկսեց սարսափեցնել հարաւի բնակչին: Ուտելիքը պրծաւ: Ոչ ոքին չի ճանաչում, որ դիմում կատարի, [illegible]ում է ուղտի համար պատրաստած Թող խմորից, հասկացնում է ուղտի քամակից բուրդ գողացող երեխաներին, որ [illegible] հաց տան, ինքը կը քաշի եւ կը տայ:

Մի քանի օրից ուղտը մերկացաւ, ուղտապանը վաճառեց բոլոր բուրդը: Ուղտն [illegible] էլ է մրսում անապատի այդ հերոսը: Այլեւս բուրդ չկայ, որ հացի հետ փոխանակի, հասնում են մուրացկանութեան օրերը:

Թաղի երեխաները հաց են տանում, կերակրի մնացորդներ: Ուղտապանը գըրկում է մանուկներին, շնորհակալութեան համար համբուրում:

Մի քանի հուժկու երիտասարդներ որոշում են օգնել անապատի մարդուն:

— Անգամ մը որ կայնի, կ'երթայ, մինչեւ անապատը մէկ սօլուխ կ'երթայ, — մտածում են նրանք:

Բերում են երկու սիւն, մեծ դժուարութիւններով կոխում նստած ուղտի ոտների արանքը եւ քսան հոգով վեր են բարձրացնում նրան: Աղերսական, ձգձգուն, երկար ողրով բարձրանում է ուղտը, կանգնում: Հրճւում են բոլորը, անապատի մարդը չի կարողանում իր հրճւանքը արտայայտել, ժպտում է մեղմ, սրան նրան գրկում: Բայց մէկ - երկու քայլ յետոյ՝ ուղտը օրօրւում է ետ ու առաջ, չոքում եւ նստում: Մտայլը պատում է անապատի մարդուն:

— Համա ինադ է հա, ասում են բոլորը:

Թափւում է առաջին ձիւնը երկրում, հազիւ գետին է հասնում, բայց երբ նըստում է մեր սեւ հագուստների վրայ, տեսնում ենք մարդկային ամենանուրբ ասեղնագործից աւելի նրբագոյն բանուածքը բնութեան՝ ձեան առաջին այդ սպիտակ հատիկների մէջ:

Մենք դիտում ենք ձիւնը եւ հրճւում, բայց անապատի մարդու համար ահաւոր են ձեան առաջին փաթիլները:

Ուղտն էլ նայում է տարօրինակ սպիտակ փաթիլներին եւ երբ մի խոշոր փաթիլ ընկնում է Թարթիչների վրայ՝ փակում է աչքերը ջղային գլխի շարժումով:

Ուղտապանը ծնկի եկաւ ուղտի առաջ, փաթաթուած արայի մէջ եւ խոր յուսահատութիւնով սկսեց լաց լինել առաջին անգամ: Մենք կանգնած ենք մօտը, հաց ենք տարել նրան: Անապատի քաղցած մարդը այլեւս հացին էլ ուշք չի դարձնում:

Արցունքները հակառակ ձիւնի փաթիլներին, այրում են նրա կոպերը, գլորւում են քթի երկու կողմի առուներից վար եւ կորսւում բեղերի եւ միրուքի ցանցառութեան մէջ: Ուղտը ագահութեամբ յառել է ուղտապանին, յառել է նրա աչքերի խորքը, յառել է նրա արցունքներին, ուղտապանի նայուածքն էլ արցունքների միջից ընկել է ուղտի խոռունկ աչքերի մէջ, արցունքները գլորւում են, այրում են նրա կոպերը:

Ձիւնի փաթիլներից ստեղծուած մեր հրճւանքին խառնւում է անապատի մարդու ողբը:

Յանկարծ ուղտը երկարեց ճիտը մինչեւ երկուսի շնչերը խառնուեցին իրար: Ուղտն աղերսագին ձայնեց մի քանի անգամ, հեւաց եւ սկսեց բարձրանալ:

Մենք ճչացինք․

— Դեվէն ելաւ, դեվէն ելաւ...

Ուղտապանը սրբեց իր արցունքները, հաւաքեց մեր բերած հացը, ճանկեց ուղտի Թամբը, մագլցեց վեր եւ ճանապարհ ընկաւ դէպի անապատը ժպտուն եւ ուրախ:

Փողոցի երկու կողմերում մարդիկ կանգ էին առնում եւ դիտում յամառ ուղտին, որ օրօրուելով քայլում էր, աղերսում, աչքերը հեռուն — հեռուն յառած:

Ուղտապանը ողջունում էր փողոցում կանգնած մարդկանց, հաւաքում նրանց նետած դրամները, հացի կտորները լցնում տոպրակի մէջ եւ հեռանում քաղաքից դէպի աւազները, դէպի հարաւի արեգակը:

Նա հեռացաւ մեր երկրից, որտեղ սկսուել էր դաժան ձմեռը, կարմրած եւ դեղնած տերեւներով աշունքից յետոյ:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար․)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Ղեւոնդ Թորոսեան, Կրընոպլը Ն. Ֆ. 30

Ոսկիան Յակոբեան, Կրընոպլը 10

Տիգրան Վարդանեան, Ժուի
ան – Ժոզաս 15

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԱՆՄԱՀ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

17 Յուլիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Քաֆէ Լիոնի վերնայարկը (*Ավընիւ տը լա Վիքթուար*) :

Կը նախագահէ ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ :

Կը խօսի ԱԶԱՏ ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ :

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին :

Մուտքը ազատ է :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը :

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանեն դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ :

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տպագրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը . —

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը :

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախքն է՝ 2.50 Ն. Ֆ., կանխաւ վճարելի :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԶԵԿՈՒՅՈՒՄ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ-ՊՈՒՍՏԱՔԵԱՆԻ

Կողմէ Ամերիկահայ գաղութին եւ գլխաւորաբար ՀՕՄ-ի մասին :

Շաբաթ, Յուլիս 16, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահը, 17 *Րիւ Պլէօ :*

Կը հրաւիրուին ընկերներ, ընկերուհիներ եւ համակիրներ :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Յ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ :

17 *Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Կապիյոնի սրճարանին գեղատեսիլ պարտէզին մէջ :*

Գեղարուեստական բաժին . — Հայկական նուագ եւ երգեր բարձրախօսով :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի հայութիւնը :

Անձրեւի պարագային ապահով վայր :

Հանրակառքը կը մեկնի Կիշառ հրապարակէն ժամը 9ին :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի : Այս Կիրակի ամբողջ օրը էստրապլէնի ծանօթ դաշտը, Թապուրէթ :

Կը խօսի Ընկ. Մ. ՄԻՐՋԷ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական բաժին, հաճելի մթնոլորտ, առատ կերուխում, մատչելի գիներով, չամփուրով խորոված :

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի եւ շրջակայքի Հայութիւնը :

Օթօքարի ժամերը, առաւօտեան ժամը 10.30*ին կայարանէն,* 11*ին,* 12.30*ին, կէսօրէ վերջ ժամը* 2.15*ին :*

Վերադարձ ժամը 20ին :

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տէսինի մէջ «Հերոսներու Օր»ը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ : Յուլիս 31ին, Կապիյոն սրճարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ :

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վալանսէն Օր. Մաղաքեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Տիկին Մելքոնեանի (Մարսէյլ) :

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Շիշմանեանի (Թեհրան) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Ուրբաթ (Յուլիս 15) առաւօտ ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ՏԻԿԻՆ ԷԼԻԶԱ ԷՍՄԷՐԵԱՆ

(Ծնեալ Կիւմիւշկերտան, մեռած 1960, *Յունուար 15ին) եւ իր ամուսնոյն՝*

ՊՕՂՈՍ ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ

(մեռած 15 Յունուար 1941) :

Եւ համայն Էսմէրեան եւ Կիւմիւշկերտան գերդաստաններու ննջեցեալներու յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պուքրէշէն Աղաւնի Քեփէճեան (ծնեալ Պէրպէրեան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Եդուարդ Պէրպէրեան, ծնած Քոսթանցա (Ռումանիա), հօրը անունը՝ Միհրան, մօրը՝ Արշակուհի : Գրել՝

« ՅԱՌԱՋ »ին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Սահակեանէ, իրենց զաւկին Պ. Ռաֆիի ամուսնութեան ուրախ առիթով հարիւր Ն. Ֆ. ի նպաստ իր դրամարկղին :

×

Այրի Տիկին Գ. Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Յովհաննէսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Ճիզմէճեան եւ զաւակը եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

×

Այրի Տիկին Սրբուհի Իսքէնտէրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակներով եւ նուիրատուութիւններով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ Պ. Օննիկ Իսքէնտէրեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1960 - 1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի *երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները —*

Ա) Տարրական Ձափագիտութիւն

Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ

Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինդերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1960 – 1961 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Գոլտիւ Նօր, Լը Րէնսի :

ՀԵՌԱՁԱՅՆ 927 – 01,72

Imprimerie Spéciale du journal «Haratch»

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI 14 JUILLET 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8849 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4650

1. ԽՕՍՔԸ

ՅԱՂԱԳՍ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

★

Այս տարի Յուլիս 14ին Ֆրանսայի ժողովուրդը փողոց կը թափի եւ կը պարէ երեք օր, երեք գիշեր։ Առանց տարբե[րութեան] սեռի եւ դասակարգի խտրութեան։

Ազատ ժողովուրդի մը ցնծութեան առաջին արտայայտութիւնն է այս։ Աւելի խօսուն քան պաշտօնական հանդիսութիւնները՝ իրենց բովանդակ շքեղութեամբ։

...ութեան ուրիշ ելոյթներ չեն ...։

Բայց, կը թուի թէ այս մէկը Ֆրանսային է։ Այնքան վարակիչ, որ օտարներ՝ ալ կը վարժուին, քանի մը տարի Ֆրանսա բնակելէ ետք։

Մեր ժողովուրդն ալ կը սիրէ պարը։ Երբ հայրենի հողերուն վրայ կ՚ապրէր, ժողովուրդին զաւակները կը պարէին ու կ՚երգէին ազատ բնութեան մէջ։ ...ին ազգային եւ կրօնական տօներ, թռիչք տալով իրենց թեւերուն եւ ...ներուն։

Այդ սովորութիւնները կը շարունակ[ուին] ...ին օտար ափերու վրայ։

«Տավուլ - զուռնա»ն անգամ Եւրոպա փոխադրած են։

Եւ սակայն, տարբեր իմաստ ունին Յուլիս 14ի եռօրեայ, Հրապարակային ցնծութիւնները, եւ մեր պարերը։

Ֆրանսացին կը պարէ, իր վայելած ազատութիւնը փառաբանելու համար։

Մեր պարերուն մէջ աւելի շատ ազատութեան կարօտն է որ կը խօսի։

...ները անգամ կը պարէին, ար...անքի մը պատրաստուած ատեն։ Եւ ...երկարաձեւ հանդիսաւոր մը պահուն։

...ի մահ պար մը չէ՞ր, արդէն, ի...ն յանդգնութիւնը, յանուն ազատութեան։

«Ես երգելով կ՚ուզեմ մեռնիլ»,— կ՚ը... ...ր հայ բանաստեղծը»։

— Ես պարելով կ՚ուզեմ ապրիլ, կ՚ըսէ ֆրանսացին, տիրաբար վայելելով ազատութիւնը։

Ազատութեան պատրանքը տալու համար, բռնակալները իրենք յաճախ բարե...ին խրախճանքներ սարքել կու...։ Կեղծիք, ինչպէս իրենց միւս գոր...։

Ժողովուրդը չի խաբուիր։ Եւ երբ բռն...ութիւնը գանէ, ինքն է որ պարել ...այ բռնակալներուն։ Եւ կամ փա...ի կը մտնէ զանոնք։

— Այս խորհրդածութիւնները ի՞նչ ...ունին Յուլիս 14ին հետ։

= Անհրաժեշտ չէ պատմական տեսութիւններ հրատարակել, ապացուցանելու ...ազատ եւ գերի ժողովուրդի մը ...ութիւնը։

Ինչպէս երգը, պարն ալ արտայայտութիւն է մէկուն վայելքին եւ միւսին ...։

...կը հրապարակաւ, պարով եւ ուրիշ ...ով ալ կը պանծացնէ իր շահած ազատութիւնը։

...՝ նոյն ձեւերով կը զօրացնէ իր ..., — ազատութեան տենչը։

— Բայց երգն ու պարը ամենօրեայ ...ին անբաժան մասերն են սկիզբէն ի ... բոլոր ժողովուրդներուն մէջ։

= Եթէ ուզէք խորանալ եւ քիչ մը ...րդածել, պիտի տեսնէք որ բոլորին ...ը ազատութեան տենչն է։ Վա...ն եւ կամ կարօտ։

...ները ձեւը կամ տեղը չէ, այլ է...իւթը։

Այս խորհրդածութեանց մէջ, մենք ...կան իմաստով չենք առներ պարը, ...փոխաբերաբար։ Իբրեւ խոյանք, ի ...ազատութեան, ինչպէս Յուլիս 14ը։

..., Յուլիս 14

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ Կ՚ԱՂԱՂԱԿԵՆ ՔՈՆԿՕՑԻՆԵՐԸ ԲԱՅՑ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ

ՄԻՋԱԶԳ. ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԼԱՐՈՒԱԾ Է

Քոնկոյի, Գուպայի եւ վար առնուած ամերիկեան օդանաւին հարցերը՝ վտանգաւոր բնոյթ ստացած են։

Քոնկոյի մէջ կացութիւնը շփոթ եւ մտահոգիչ է միշտ։ Նորակազմ հանրապետութեան վարչապետը՝ Լումումպա Ամերիկայի զինուորական օժանդակութիւնը խնդրած է պաշտօնապէս։ Կը խօսուի երեք հազար ամերիկացի զինուորներ ղրկելու մասին, որոնք Պելժ եւ քոնկոցի զինուորներուն հետ պիտի աշխատին վերահաստատել կարգն ու անդորրութիւնը։ Այսուհանդերձ, Այգընհաուըր մերժեց ամերիկեան օժանդակութիւնը Քոնկոյի, ըսելով թէ մեր գործը չէ։ Արտաքին նախարարը՝ Հէրթըր յայտարարեց թէ նախընտրելի եւ փափաքելի է որ ուրիշ երկիրներ այդ յանձնարարութիւնը ստանձնեն։ Մինչդեռ Կրեմլինի մէջ դէմ արտայայտուած է Քոնկօ օտար ուժեր ղրկուելու գաղափարին։ Կը թուի թէ Ամերիկա կ՚ուզէ ՄԱԿի առաջարկով եւ հաւանութեամբ նման յանձնարարութիւն մը ստանձնել։ Միւս կողմէ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը՝ Համըրշեոլտ տեսակցած եւ նոր ծրագիր մը ներկայացուցած է Ափրիկեան ինը երկիրներու։ Այդ ծրագրին համաձայն Ափրիկեան ինը երկիրներուն պիտի վիճակուի օժանդակել Քոնկոյի, զինուորապէս։ Նախատեսուած երկիրներն են՝ Հապէշիստան, Ղանա, Կինէ, Լիպերիա, Լիբիա, Մարոք, Սուտան, Թունուզ, Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւն։

Ինչ կը վերաբերի ներքին կացութեան, միշտ շփոթ եւ եղերական է։ Քիլվիթի զօրանոցը ապստամբած։ Մաթատիի մէջ Պելժ ուժերը քաշուած են, որպէսզի կարելի ըլլայ բանակցիլ անոնց հետ։ Հարտիի զօրանոցի զինուորները ըմբոստացած են իրենց կարգին։ Իբրեւ պատանդ վար դրած են 18 կիներ եւ բազմաթիւ Եւրոպացի սպաներ։ Սթանլիվիլի օդակայանը ըմբոստներուն ձեռքը անցած է։ Վերջին անպաշտօն լուրերուն համաձայն Պելժերը յաջողած են վերագրաւել։ Պաշարուած 70 ամերիկացի քարոզիչներէն լուր չկայ. կը կարծուի թէ միշտ պաշարուած վիճակի մէջ կը գտնուին։

Երկրին զանազան վայրերուն մէջ, կը տիրեն, բռնարարութեան արարքներ, կողոպուտի դէպքեր կը շարունակուին։ Ցատկապէս ծանր է կացութիւնը Քասայի եւ Լուլուապուրկի նահանգներուն մէջ, ուր խափշիկ ըմբոստները բազմաթիւ Եւրոպացի պատանդներ իրենց ձեռքը կը պահեն։ Կարգ մը լուրերու համաձայն 70 Եւրոպացիներ սպաննուած են, վերջին կռիւներուն ընթացքին։

Քաթանկայի անկախութիւնը իրողութիւն մըն է այլեւս։ Կեդրոնի կառավարութեան վարչապետը Լումումպա եւ նախագահը Քասավիւպու չեն կրցած Էլիզապէթվիլի օդակայանը իջնել։ Քաթանկայի կառավարութիւնը մերժած է զանոնք ընդունիլ։ Քաթանկա առաջին առթիւ տնտեսական գործակցութիւն առաջարկած է Պելժիոյ։ Առանց Քաթանկայի որ Քոնկոյի հարստութեան 65 առ հարիւրը ունի Քոնկոյի հանրապետութիւնը արժէք չունի։

×

Հակամերիկեան տրամադրութիւնները իրենց գագաթնակէտին հասած են Գուպայի մէջ։ Ամէն տեղ հակամերիկեան ցուցատախտակներ կան։ Պետական անձնաւորութիւններ Ամերիկայի դէմ բուռն ճառեր կ՚արտասանեն՝ հրապարակներէն, ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն։ Գուպա ամերիկեան հաւանական «տնձգութեան» մը շուրջ բողոք ներկայացուցած է Ապահովութեան Խորհուրդին։

×

Յուլիս 1ին ամերիկեան օդանաւ մը կորսուած էր Սվիաթոյ Նոսի շրջանին մէջ։ Կրեմլին կը յաւակնի վար առած ըլլալ երբ օդանաւը Խորհրդային սահմաններէն ներս մտած էր։ Մ. Նահանգները կը փոխադարձեն ըսելով թէ վար առնուած է միջազգային ջուրերուն մէջ։ Խրուշչեւ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին մանրամասնութիւններ թուելէ ետք ամբաստանեց Մ. Նահանգները որ վերստին բռնաբարած են՝ Խ. Միութեան սահմանները։ Կրեմլին որոշած է Ապահովութեան Խորհուրդին մօտ բողոքել։ Ուաշինկթըն յուշագիր մը ներկայացուցած է ուր ի մէջ այլոց կ՚ըսէ — «Այս ձեւի գործողութիւններու կրկնութիւն մը ծանր հետեւանքներ պիտի ստեղծէ, որուն միակ պատասխանատուն պիտի ըլլայ Խորհրդ. Միութիւնը»։

ԻՆՉԵՐ ԸՐԵՐ ԵՆ ՀԻՆԵՐԸ

Ամէն օր նոր մերկացումներ կ՚ըլլան Թուրքիոյ անկեալ վարչակարգի անդամներուն շուրջ։ Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Յուլիս 9 – 10) կը քաղենք հետեւեալ լուրերը։

Պետական Նախարարութենէն կը հաղորդուի.

1.— Անկեալ եւ նախկին իշխանութեան պատկանողներն ու անոնց մօտաւոր անձերը 1950էն վերջ իրենց տիրացած ինչքերը պիտի հրապարակեն, յենելով իրենց անշարժ կալուածներու սեփականաթուղթերուն։ Կառավարութիւնը այս մասին որոշում տուած է։

2.— Նկատելով որ սեփականաթուղթերու արձանագրութեանց քննութիւնը շատ երկար ժամանակի կը կարօտի, նախ, յիշեալներուն Պոլսոյ Անգարայի եւ Իզմիրի մէջ, 1950էն յետոյ տիրացած անշարժ կալուածները ճշդուած են։

3.— Սեփականաթուղթերու արձանագրութեանց մէջ այս անշարժները իբր (արտ կամ այգի) ցոյց տրուած են, սակայն բոլորն ալ շինութեան գետիններ են։

4.— Արձանագրութեանց քննութիւնէն երեւան կ՚ելլէ թէ, այս անձերը որոնք առաջուց գիտէին թէ կառավարութիւնը որ շրջաններուն մէջ գործարաններ պիտի հիմնէ, աժան գիներով ծախու կ՚առնէին այդ հողերը, յետոյ սուղ գիներով կը ծախէին կառավարութեան, այս կերպով կը շահագործէին, պաշտօնի բերմամբ իրենց գիտցած գաղտնիքները եւ հողային շահագիտութիւն կ՚ընէին։

5.— Առաջին անգամ կը հրատարակուի Ազգ. Մեծ Ժողովի նախկին նախագահ Րէֆիք Գօրալթանի, ելմտական նախկին նախարար Հասան Փօլաթքանի եւ վարչապետական նախկին խորհրդական Ահմէտ Սալիհ Գօրուրի անշարժ կալուածներուն ցանկը։

Գօրալթան եւ իր պարագաները Պոլսոյ Անգարայի եւ Իզմիրի մէջ ունին 34.447 քառ. մեթր տարածութեամբ 31 գետին, Փօլաթքան եւ պարագաները՝ 30.406 քառ. մեթր տարածութեամբ, 34 գետին, Ահմէտ Սալիհ Գօրուր եւ պարագաները՝ 750.993 քառ. մեթր տարածութեամբ 48 գետին։

ՄԵՆՏԵՐԷՍ ԻՐ ԹՈՇԱԿԸ Կ՚ԱՌՆԷՐ

Անկեալ իշխանութեան ղեկավարները, ինչպէս նաեւ նախկին վարչապետը՝ Ատնան Մենտերէս, կանոնաւորաբար կը գանձէին իրենց թոշակները եւ յատկացումները, հակառակ այն դրոյցներուն թէ առանց դրամի կ՚աշխատէին։

×

Հարցաքննիչ Մարմնի ինը անդամները, որոնք Պոլիս կը գտնուին, երէկ այցելեցին Ընդհ. Դատախազ Ալթայ Եսիէն… Էօզի եւ տեսակցեցան անոր հետ։

Հարցաքննիչ մարմնի 3, 5, եւ 7 թիւ յանձնախումբի անդամները իրենց աշխատանքները պիտի կատարեն Պէշիկթաշի մէջ։ Արդէն իսկ իրենց տրամադրութեան տակ դրուած են Ընդհ. Դատախազութեան պաշտպման վիճակի ատեաններուն մօտ, նախկիններու վերաբերեալ թղթածրարները։

Այս յանձնախումբերու անդամները ձերբակալելու, ազատ արձակելու ինչքեր գրաւելու, յանցաւորները եւ անոնց մօտաւոր պարագաները որոշ տեղեր բնակութեան ստիպելու եւ ճամբորդութիւններ արգիլելու իրաւասութիւնները ունին։

Այս քննութիւնները նախնական քննութեան հանգամանք պիտի կրեն և թղթածրարները ամբողջանալէ յետոյ, Անգարա պիտի ղրկուին։

Ամէնէն առաջ կը քննուին 6–7 Սեպտեմբերի, Թօփգափուի եւ Համալսարանի դէպքերու թղթածրարները, այս դէպքերու քննութեան առթիւ, եթէ պէտք տեսնեն Եասսըատա պիտի երթան։

Կուսակալութեան քննիչ յանձնախումբը հարցաքննիչ մարմնի անդամներուն յանձնած է 6 – 7 Սեպտեմբեր, Թօփգափուի եւ Համալսարանի դէպքերուն վերաբերեալ 700 թղթածրարներ։

×

Իզմիրէն կը հաղորդեն թէ Ատնան Մենտերէս երկու միլիոն ոսկի ունի Օսմանլը դրամատան մէջ։ Երեւան հանուած է նաեւ որ Մենտերէս 1954էն ի վեր երկրէն դուրս դրամ հանած է։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի օր, Յուլիս 3ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պատարագած է ԼոսԱնճըլըսի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, իսկ Յուլիս 10ին Ֆրէզնոյի Ս. Պօղոս եկեղեցւոյ մէջ։

Յառաջիկայ Կիրակի, Հայրապետը Սան Ֆրանսիսքօ պիտի այցելէ։

Մարմարայի Թղթակիցը կը հաղորդէ նաեւ որ Հայրապետը Քալիֆորնիա կանչած է Տիրան Արք. Ներսոյեանը որ վերջերս Նիւ Եորք կը գտնուէր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը որ քանի մը օր է Փարիզ կը գտնուի, տեսնուեցաւ տը Կոլի հետ։ Քարամանլիս հրաւիրած է տը Կոլը Յունաստան այցելելու։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ 1961ին, տեղի պիտի ունենայ Խորհրդային ցուցահանդէս մը։

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ձախերը եւ ծայրայեղ ձախերը կը պահանջեն Թամպրոնիի հրաժարումը։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ յայտարարած է թէ 1960 Յուլիս մէկին Խորհրդային Միութեան բնակչութիւնը 214 միլիոն 400 հազար էր։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ ընտրութիւններու առթիւ (Յուլիս 16) կռիւներ սկսած են։ 17 հոգիներ վիրաւորուած են։ Արեւմտեան շրջանակները մտահոգ են։

ՅՈՒԼԻՍ 14ի Ազգային տօնին առթիւ, Յառաջ վաղը լոյս չի տեսներ։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ։

ԼԱՒ ԳՈՐԾ ՄԸ

Եթէ չուզէինք զուսպ ըլլալ մեր գնահատանքին մէջ, պիտի չվարանէինք ըսելու, թէ իրապէս մեծարժէք գործ մըն է նկարիչ Օննիկ Աւետիսեանի «Հայ նկարիչներ եւ քանդակագործներ»ը։

Աւետիսեանի անունը ապահովութիւն մըն է ինքնին, որ այս գործը պիտի ըլլար ոչ միայն մեծարժէք, այլեւ աննախընթաց՝ հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ։ Խանդուածքով արուեստագէտ, լայնօրէն օժտուած՝ արուեստի զգայնութեամբ, բարեխիղճ ու բծախնդիր, Օննիկ Աւետիսեան թերեւս միակն է, որ պիտի կրնար արդարացնել մեր բոլոր ակնկալութիւնները, — որքան ալ խստապահանջ ուզէինք ըլլալ, — ներկայացնելու համար հայ արուեստն ու արուեստագէտները, մանաւորաբար նկարչութեան եւ քանդակագործութեան «պարունակ»ին մէջ։

Միութիւնը, «Հայ Մշակոյթի Բարեկամներ», իր գոյութեան արդարացումը պիտի գտնէր այն իրողութեան մէջ, որ հովանաւորած է այս ձեռնարկը, թէ իսկ ուրիշ բան բրած չըլլար երբեք։ Պէտք կա՞յ, որ աւելցնենք նաեւ, թէ արուեստի գործը արուեստի մարդոց հոգատարութեամբ միայն կրնայ դառնալ այնքան «խօսուն», որքան կը խոստանայ ըլլալ, — ոչ, որքան յաջողած է ըլլալ, — Օննիկ Աւետիսեանի «ձեռակերտ»ը, որ ձեռքի գործ մը չէ, այս բացատրութեան նեղ իմաստով, այլ մտքի, սրտի, հոգիի գործ մըն է մանաւանդ։

Նկատենք անցողակի, որ Աւետիսեանի այս երկասիրութիւնը, — ինչպէս պիտի ըսէին հին հայկաբանները, — տասը տարուան վաստակի մը արդիւնքն է։ Սկսած է 1949ին, աւարտած է 1959ին։ Ուրեմն ամբողջ տասը տարի գիշերաջան տքնութեամբ աշխատած է, պրպտած, քննած եւ ստուգած։ Մանաւանդ ստուգած։ Առանց այս ստորոգելիին — ստուգում, Հայր Ալիշանի բացատրութեամբ՝ կասկածիլ եւ ստուգել, — պատմիչը, ներկայ պարագային՝ մշակոյթի պատմիչը, թերեւս պիտի չփորձէր անթերիին հետ եւ անկատարը՝ կատարեալին։ Բարեբախտութիւն է, որ Օննիկ Աւետիսեանի բարեխղճութիւնն ու բծախնդրութիւնը փրկած են զինք այս չփորձանքէն։ Ունինք այն վստահութիւնը, թէ տրուած թուերն ու տեղեկութիւնները անցած են ստուգումի «հալոց»էն։

Զխորհրդածենք սակայն, այլ փորձենք ներկայացնել գործը՝ անգամ մը եւս արձանագրելով մեր գնահատանքը գործողին եւ հովանաւոր մարմնին հանդէպ։

Օննիկ Աւետիսեանի այս մեծակշիռ գործը՝ «Հայ նկարիչներ եւ քանդակագործներ»՝ պիտի ունենայ 496 էջ, մեծադիր (16 էջնոց 31 պրակ)։ Քսաներկու պրակ տպագրուած է արդէն, կը մնայ ինը պրակ, ամբողջովին չարուած եւ պատրաստ՝ տպագրութեան։ Ծախք նախատեսուած է շուրջ 4000 եգ. ոսկի (1200 օրինակի համար)։ Բաժանորդագրութեամբ եւ կանխիկ վճարումով վաճառուած է արդէն 650 օրինակ, իւրաքանչիւրը՝ հինգ եգ. ոսկի. տպագրութենէն ետք գինը պիտի բարձրանայ վեց եգ. ոսկիի։

Հատորը, ամբողջովին պատկերազարդ, պիտի բովանդակէ մօտ հինգ հարիւր նկարներ, քանդը՝ գունաւոր։ Տրուած են նաեւ նկարիչներու եւ քանդակագործներու լուսանկարները, կենսագրական կարճ տեղեկութիւններով, նաեւ վերլուծական «ակնարկ»ներով՝ իւրաքանչիւր նկարչի ու քանդակագործի արուեստին մասին։ Այս «ակնարկ»ներուն կցուած են նոյնպէս հայ եւ օտար մամուլէն քաղուած վկայութիւններ։

Այս մանրամասնութիւնները կուտանք՝ գործին արժէքը ըմբռնելի դարձնելու համար։

Գիրքը բաժնուած է երկու մասերու.

Ա) Հին շրջան, սկիզբէն (Ք. Ա. Ե. դար) մինչեւ ԺԸ. դար։ Այս բաժնին յատկացուած է 144 էջ։

Բ) Նոր շրջան, ԺԹ. դարէն մինչեւ մեր օրերը։ Այս բաժնին յատկացուած է 352 էջ։

Ներկայացուած են աւելի քան 160 արուեստագէտներ, — նկարիչ եւ քանդակագործ, — հարիւրը՝ իրենց գործերով, լուսանկարներով, ինչպէս նաեւ միջազգային մամուլի կարծիքներով՝ նոյն արուեստագէտներու մասին։

Ընդհանուր ներածութեան մը մէջ, զոր կարելի է նկատել գործին ամէնէն շահեկան մասերէն մէկը, թերեւս նոյնիսկ ամենակարեւորը՝ իբրեւ տեսութիւն եւ վերլուծում, լայն տեղեկութիւններ կան մեր հին գրչագրերուն, գրի գիւտին, այբուբենի, մագաղաթներու յիշատակարաններուն, վանքերու, մատենադարաններու, ձեռագրաց ցուցակներու մասին։

Այս բաժնին համար հեղինակը օգտագործած է մատչելի եւ տրամադրելի բոլոր աղբիւրները։ Շատ աւելին կրնար տալ, քան տուած է, եթէ անշուշտ իր տրամադրութեան տակ ունենար Վիէննայի, Վենետիկի, առաւելաբար Երեւանի հարուստ մատենադարաններն ու ձեռագրերը։

Ոչ-հմուտներուն համար՝ բաւարար է այս գործով տրուած քիչն ալ, զոր շատ տեղ կ'ընդունինք մենք՝ համբակներս։

Կ'ուզէինք փակել այս քանի մը տողը, Հայ Մշակոյթի Բարեկամներուն հետ մեր խօսքը ուղղելով արուեստասէր հայրենակիցներու. «Ունենալով այս գիրքը, պիտի ճանչնաք մեր Մշակոյթին քիչ ծանօթ մէկ երեսը՝ Հայ նկարչութիւնը եւ քանդակագործութիւնը, հետեւելով անոր 1500 տարուան հարուստ պատմութեան»։

Մեր կողմէ աւելցնենք միայն, որ Օննիկ Աւետիսեան գործի սկսած է հաւատքով, շարունակած է հաւատքով եւ աւարտած է հաւատքով։

Արուեստի մարդոց մէջ հաւատքը «գայեակ»ի դեր կը կատարէ յաճախ, ինչպէս պիտի ըսէր մեր Պատմահայրը՝ Մովսէս Խորենացի։

Օննիկ Աւետիսեան բարեբախտ է, որ այս «գայեակ»ը ունեցած է իբրեւ առաջնորդ՝ իր մեծարժէք գործին ձեռնարկելէ առաջ եւ ձեռնարկելէ ետք մանաւանդ։

«Ձեռքդ դալար» ըսենք եւ վերջացնենք՝ այս երկու բառերուն մէջ խտացնելով մեր գնահատանքն ու յաջողութեան մաղթանքները։

«ՑՈՒՍԱԲԵՐ»

ՌՈՊԵՐ ՇՈՒՄԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ 150ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երաժշտական արուեստի բուռն ծաղկման շրջան մը եղաւ 19րդ դարը, որ մարդկութեան տուաւ ստեղծագործ փայլուն դէմքեր։ Այդ դէմքերէն էր նաեւ գերմանացի հանճարեղ երգահան՝ Ռոպէր Շումանը, որուն ծննդեան 150ամեակը կը տօնուի ներկայիս, գրեթէ ամէն տեղ։

Շուման կարեւոր դեր խաղաց ոչ միայն գերման երաժշտական կեանքին մէջ, այլեւ խոր ու անջնջելի հետք ձգեց միւս ժողովուրդներու երաժշտական մշակոյթին վրան։ Երգահանը իր ստեղծագործութիւններուն մէջ մէկ կողմէ օգտուեցաւ ազգային ժողովրդական երաժշտութենէն ու միւս կողմէ դասական արուեստի ըսկզբունքներէն։ Ան ստեղծագործական համարձակ խիզախումներու միջոցաւ նոր հորիզոններ բացաւ, երաժշտութեան զարգացումին նպաստող նոր օրինաչափութիւններ, նոր կանոններ հաստատեց։

Շումանի տեսակէտը եղած է՝ յարգել հինը, բայց միեւնոյն ատեն նորը ընդունիլ, բաց սիրտով։

Շուպերթի, Վեպերի, Մենտըլսոնի, Լիստի, Պերլիոզի եւ Վակնէրի հետ Շուման կը նկատուի վիպապաշտ (ռոմանթիկ) երգահան։ Անոնք յառաջդիմական վիպապաշտներ էին, որոնք, ըստ Մաքսիմ Գորկիի բնորոշումին՝ «կը ձգտէին ուժեղացնել մարդու կամքը հանդէպ կեանքի, յառաջացնելու անոր մէջ խռովութիւն իրականութեան դէմ, անոր ամէն տեսակի ճնշումներուն դէմ»։

Շուման նրբազգաց արուեստագէտներուն յատուկ սրութեամբ, կը զգար այն հակասութիւնը որ գոյութիւն ունէր յառաջադէմ գաղափարներու, յուզումներու եւ իղձերու և դաժան իրականութեան միջեւ։ Իր հոգիին խորքէն բողոքի ձայն կը բարձրացնէր իրականութեան մը դէմ, որ հեղձուցիչ էր։ Այս իմաստով ան կը մօտենար՝ Վակների եւ Հայնէի։

Շուման իր ստեղծագործութիւններուն բովանդակութիւնը քաղած է իրական կեանքէն, բայց ըլլալով վիպապաշտ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է մարդու հոգեկան աշխարհին, անոր արտայայտութեան հարուստ նրբերանգներուն վրայ։ Շուման հոգեբան երաժիշտ է։ Ան մեծ վարպետութեամբ պատկերած է մարդու ներաշխարհը, արտայայտած անոր հոգեկան ելեւէջները՝ սկսած նուրբ քնարական զեղումներէն մինչեւ եղերե-գութեամբ կշտացած խոր ապրումները։ Այս ամէնուն կողքին արուեստագէտը իր ստեղծագործութիւններուն մէջ մեծ տեղ տուած է ժողովուրդի կենցաղին, հայրենի գեղատեսիլ բնութեան, ինչպէս նաեւ զարմանահրաշ տեսարաններու պատկերացումներուն։

Շումանի ներաշխարհը հակասութիւններու հիւսուածք մըն է, իսկ երաժշտութիւնը՝ հակադիր տրամադրութիւններու յաջորդականութիւն։ Երաժիշտին բնորոշ է մերթ բուռն արտայայտութիւններ, մերթ երազներու գիրկը իյնալը։ Ան մերթ անձնատուր եղած է յոյզերու եւ կրքոտ պոռթկումներու, մերթ ալ համակուած է մեղմ քնարական տրամադրութիւններով։ Գրեթէ բոլոր ստեղծագործութիւններուն մէջ նշմարելի է այդ հակադիր երկուութիւնը։

Շուման իր յառաջադէմ եւ նոր մտքերը ու ձգտումները միայն երաժշտութեամբ չէ արտայայտած։ Քննադատի եւ գրագէտի իր ունեցած ձիրքերէն օգտուելով, 1834ին, Լայփցիկի մէջ մէկ քանի համախոհներու հետ միասին կը հրատարակէ «Նոր Երաժշտական Լրագիր» շաբաթաթերթը։ Այստեղ է որ կը ստեղծէ «Դաւիթ եղբայրներու միութիւնը» (առկա երաժիշտին երեւակայութեան արգասիքն էր) Ֆլորեստանի եւ Էվսեբիի գըլխաւորութեամբ։ Այս միութիւնը թերթի էջերուն մէջ ուժեղ պայքար կը մղէ դուրսէն գեղեցիկ, բայց իրողութեան մէջ մակերեսային, դատարկ հանճար ունեցող եւ վարդապետական արուեստին դէմ։ Թերթին նպատակն էր քարոզել այն արուեստը որ կապուած է կեանքի յառաջդէմ երեւոյթներուն, կ'արտայայտէ թէ անհատին եւ թէ ժողովուրդներուն կեանքը, անոնց ազգային բնաւորութիւնը, տուեալ երկրի բնութիւնը, մէկ խօսքով բովանդակութեամբ խոր արուեստը։

Շումանի թերթին նպատակներէն մէկն էր նաեւ ընթերցողին ծանօթացնել անցեալ ժամանակներու եւ իր շրջանի առաջնակարգ երաժիշտներուն գործերը, պաշտպանել երգահանները «միակողմանի եւ կեղծ քննադատութենէն»։ Շուման առաջինն էր, որ գնահատեց Շոփէնը, Բրամսը, Պերլիոզը։

Շումանի քննադատական գործունէութիւնը տասը տարի տեւած է։ Հոգեկան հիւանդութիւնը կամաց կամաց կը սահմանափակէ անոր աշխատանքները ու կը ստիպուի ստեղծագործութեան նուիրուիլ միայն (վախճանած է 1856 Յուլիս 29ին հոգեբուժական հիւանդանոցին մէջ)։

Հարուստ ու բազմազան է Շումանի թողած երաժշտական ժառանգութիւնը։ Երգահանը իր ուժերը օգտագործած է երաժշտական համարեա բոլոր սեռերուն՝ օփերա, տաղերը (օրաթորիօ), համանուագ, գործիաւոր երաժշտութիւն եւ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՄԱՐԴԱԳԱՅԼ

(ՋՐՈՅՑ)

— Սարհօն եղբայր, Մեծ Խորհուրդը գումարուել է այսօր եւ քեզ էր ատեանը կոչել։

Գայլ եղբայրները քո անձի դէմ ոչինչ չունին, եթէ անհանդիստ աչքով հը դիտէին այն անծեալ, մեր ցեղին թշնամի գազանին, որ մտել է մեր մէջ։ Դու նրան պահում ես, կերակրում. նա արդէն մեծացել է. շուտով նա էլ կը սկսի Կարմիր Հրէշ գործածել եւ այն ժամանակ դիտե՞ս թէ ինչ է նշանակում այն թշնամին, որ մեր տունն ու տեղն է ճանաչում, որ մեր լեզուին ու օրէնքներին է ծանօթ։ Խօսիր, ի՞նչ ես մտադիր անել։

— Այո, խօսիր... ձայնեցին բոլորը։

Սարհօնը զգաց որ Օձուկի բանը բուրդ էր։

Գայլերն ուտելու փափաք ունէին եւ մանուկի փափուկ միսը գրգռել էր նրանց ախորժակը։

Ստիպուեց նախ համառօտակէս պատմել մանուկի մուտքն իրենց մէջ, յետոյ տարբեց նրա անմեղութիւնը, մեղմութիւնը եւ իր երախաներին բարեկամ դառնալը...

— Գայլ եղբայրներ, վերջացրեց նա, ես չեմ կարծում, թէ դուք այնքան անգութ լինէք, որ զարնէք մի անզէն անձի. չէ որ այդ Օձուկը այնքան վարժուել է մեր մէջ, որ այլեւս մոռացել է թէ ուրիշ հասարակութեան է պատկանում, մոռացել է որ մեզ թշնամի է։

Հազիւ թէ վերջացրել էր, երբ մի երիտասարդ անգամ վեր թռաւ, խօսք ուզեց եւ սկսեց ճառել ժառանգականութեան մասին, որով եւ հաստատեց, թէ Օձուկը իր պապերից ժառանգած լինելով դէպի գայլերը մի թշնամութիւն, վաղ թէ ուշ նրա մէջ վերարտադրուելու էր եղած ընազդը։

Նրա ճառը ազդեցութիւն թողեց. բայց այդ միջոցին գայլերի մէջ հեղինակութիւն ունեցող մի հին պատերազմիկ առաջ եկաւ եւ ասաց.

— Զինենք այդ Օձուկին իր եղբայրների դէմ «մեր օգտին» ինչպէս մարդիկ զինել են մեր եղբայրներին — շներին՝ մեր դէմ եւ մատնիչներ դարձրել նրանց։

— Կեցցէ՛, կեցցէ՛, ա՛ ու... ոռնացին ամէն կողմից։

— Բայց, գայլ եղբայրներ, խօսեց նորից Սարհօնը, — դա մի այնպիսի ցածութիւն կը լինէր, որին միայն մարդիկ են ընդունակ. իսկ մեզ՝ գայլերիս դա պատիւ չի բերել։ Ի՞նչ կ'ասէ մեր ապագայ սերունդը, եթէ իմանայ մեր այն ապերջան թուլութիւնը, որ ստիպուած ենք այդ տեսակ ստորնութիւնների դիմել...։ Ոչ, եղբայրներ, թող միշտ մեր անունը անարատ մնայ մեր սերունդների համար, մենք անօթի չենք մնալ երբեք եւ ոչ էլ կ'ոչնչանանք, մեր ձեռքերն եւ ուժը մեզ միշտ կերակրել են ու պաշտպանել, չը լինենք մարդկանց պէս...։

— Այո, այո, ձայնեցին շատ երիտասարդ գայլեր, — Սարհօնը ազնիւ գաղափարներ է յայտնում, մենք համաձայն ենք նրա հետ։

Բայց որովհետեւ ինչ որ երիտասարդութիւնը լաւ է գտնում, ծերութիւնը՝ վատ, որովհետեւ հնի եւ նորի, ծերութեան եւ երիտասարդութեան կռիւը գոյութիւն ունի բոլոր արարածների մէջ, դրա համար էլ իսկոյն ծեր գայլերը հընամեայ պատերազմիկի կողմը բռնեցին Սարհօնի դէմ, եւ ահա հասարակութիւնը բաժանուեց երկու կուսակցութեան։

Ծերերը պնդում էին, որ յանուն խոհեմութեան, գգուշութեան եւ ընկերութեան յարատեւութեան՝ պէտք էր լռեցնել «ձուից նոր դուրս եկածներին» եւ մանուկին էլ, պոլիտիկապէս, իբր զէնք գործածել թշնամիների դէմ։

Երիտասարդներն, ընդհակառակն, գոռում էին — եւ անտառն էին թնդացնում իրենց աղմուկով — որ յանուն ճշմարտութեան, որ ազգութիւն չունի երաժշտութեան եւ սիրոյ պէս, յանուն ազնուութեան՝ որ համամարդկային պէտք չէր այդպէս անել։

Ցամենայն դէպս Օձուկը վտանգից ազատուել էր։ Նրան այլեւս չէին ուտելու եւ այդ շատ ցաւ պատճառեց Մեծ Խորհրդի նախագահին, գլխին եւ միւս պատուաւոր տօնեաններին, որոնք միշտ լաւ ախորժակ ունեն։

Բարկութիւնից նախագահը ատամները կրճտեցրեց Օձուկի ապահովութիւնը վրդովեցնող երիտասարդների վրայ եւ գոռաց.

— Ուտենք Օձուկին, ոչնչացնենք արարան. ահա նա խռովութիւն սկսեց սերմանել մեր մէջ։

— Ոչ, ոչ... ձայնեցին դիպլոմատները, — կենդանի թողնենք եւ իբր զէնք գործածենք նրան մեր թշնամիների դէմ։

— Ոչ, ոչ... մէջ մտան երիտասարդները. — կենդանի թողնենք եւ ազնուութեամբ վերաբերուենք դէպի նա...

— Գետինն անցնէք ձեր ազնուութիւնը, ոռնաց նախագահը եւ անցաւ ծերունիների կողմը։

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(6 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶՐՈՅՑ՝ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Մոսկուայի մէջ, ուր գացած էր վերջերս, Հայաստանի մշակութային նախարարը, Հրաչեայ Զարդարեան տեսակցութիւն մը տուած է Փուէբէշի «Նոր կեանք» թերթի թղթակիցին: Ստորեւ կուտանք մասերը, արեւմտահայերէնով:

Հարցում.— Ցայտնի է, որ վերջերս Երեւանի մէջ հրատարակուեցան Սփիւռքի հայ գրողներու ստեղծագործութիւնները: Ի՞նչ նոր ծրագիր ունիք, այս ուղղութեամբ:

Պատասխան.— Մօտ օրէն կը հրատարակուի ժամանակակից արեւմտահայ գրողներու ստուար ժողովածուն, իսկ Մոսկուայի մէջ, խմբագրութեամբ Փրոֆ. Արշալոյս Արշարունիի կը հրատարակուի արդի արեւմտահայ գրողներու ընտիր երկերու ժողովածուն, այս ձեւով օտար ժողովուրդներն ալ, իրենց կարգին, կը ծանօթանան Սփիւռքի մեր հայ գրչակիցներու ստեղծագործութիւններուն:

Հ.— Մշակութային կապը վառ պահելու մտադրութեամբ, ի՞նչ ծրագիրներ մշակած էք:

Պ.— Արտասահման պիտի մեկնին Թաթուլ Ալթունեանի երգի ու պարի եւ Եղուարդ Մանուկեանի պարի խումբերը: Արտասահմանի մէջ համերգներ պիտի տան նաեւ՝ Գոհար Գասպարեան, Պաւել Լիսիցեան, Տաթեւիկ Սազանդարեան, Զարուհի Տուլուխանեան եւ Նար Յովհաննիսեան:

Հ.— Հայաստանի մէջ մշակութային ի՞նչ նոր ձեռնարկներ նախատեսուած են:

Պ.— Մօտ օրէն կը բեմադրուի երգահան՝ Գէորգ Արմէնեանի «Աբովեան» օփերան: Սպենդիարեանի օփերային մէջ պիտի ներկայացուին Արամ Խաչատուրեանի «Սպարտակ» եւ Սպենդիարեանի հիմներով գրուած «Խանդութ» երգապարերը:

Նոր բեմադրութեամբ եւ բեմադրութեամբ պիտի ներկայացուին Անտրէյ Բաբայեւի «Արծուաբերդ»ը եւ Արօ Ստեփանեանի «Լուսաբացին» օփերաները:

Երգահան Ալ. Դոլուխանեան գրելու վրայ է Վահան Միրաքեանի «Լալուալի որսը» քերթուածի երաժշտութիւնը, իսկ Անտրէյ Բաբայեւ «Ռուզան» օփերան:

Թատերական մարզի մէջ պիտի ներկայացուի Ն. Պողոտինի «Երրորդ սրտաշարժը» թատերգութիւնը: Ներկայիս կ'աշխատուի Դերենիկ Դեմիրճեանի «Վարդանանք»ի եւ Եղիշէ Չարենցի «Դէպի ապագան»ի բեմադրութեան վրայ: Այս ամառ Կրեմլինի մէջ պիտի ներկայացուին Յակոբ Պարոնեանի «Պաղտասար Աղբար»ը, Շիրվանզադէի «Քաոս»ը, Արաքսմանեանի «Վարդեր եւ Արիւն»ը եւ Տէր Գրիգորեանի «Գարնանային անձրեւ»ը:

Երեւանի ռուսական թատրոնը, իր կարգին, նոր թատերգութիւններ պիտի ներկայացնէ: Նոր յայտագիրներ մշակած են նաեւ, «Պատանի հանդիսատես»ը, «Մուզ-կոմեդիա»ն եւ Հայֆիլհարմոնիան:

«Մուզ-կոմեդիան» նոր բեմադրութեամբ պիտի ներկայացնէ Եղիշէ Չարենցի «Կակկաղ Թամաշա» երգիծական թատերգութիւնը:

Շարժանկարի նոր ժապաւէններ ալ կը պատրաստուին:

Գեղանկարիչներու յատուկ ցուցահանդէս մը տեղի պիտի ունենայ:

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՆՈՐ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐԸ

Աւանի գեղատեսիլ կիրճին մէջ, ամառը իր ներկայանալի ճոխութիւնը կը ցուցադրէ: Պողպատէ այլիներէն կը տարածուի փշատերեւներուն մեղմ բոյրը, այստեղ-այնտեղ իրենց գլուխները կ'օրօրեն գոյնզգոյն կակաչները: Երբեմն միայն լռութիւնը կը պատռէ ամէնէն առիւծին մռնչիւնը, գայլին կաղկանձը կամ լուսանին ճիչը, որոնց կը միախառնուին գիշերային թռչուններու սուր, ականջ ծակող կանչերը:

— Կենդանաբանական պարտէզի բնակիչներն են.— կատակելով կ'ըսեն անցորդները եւ կը շարունակեն իրենց ճամբան:

Երեւանի կենդանաբանական պարտէզը, որ հիմնուած է մօտ քսան տարի առաջ, ներկայիս աչքի կը զարնէ կենդանիներու իր հարուստ հաւաքածոյով: Այստեղ կը պահուին 150 տեսակ հազարէ աւելի կենդանիներ:

Ասոնք Երեւան բերուած են Ամերիկայէն ու Ափրիկէէն, Չինաստանէն ու Հոլանտայէն, Գերմանիայէն եւ աշխարհի բազմաթիւ այլ երկիրներէ: Այցելուները այստեղ կրնան տեսնել հնդկական փիղ, գետաձի, գետակինճ, Պրժեւալսկիի ձի, շէմփանզէ, մարդու նման կապիկ, ոսկեգոյն նապաստակներ եւ շատ ուրիշ կենդանիներ, որոնք հազուագիւտ են եւ արժէքաւոր:

Անցեալ տարուան վերջերը, կենդանաբանական պարտէզը հարստացաւ հազուագիւտ կենդանիներու նոր տեսակներով: Մոսկուայէն ստացուած են եւ ներկայիս կը ցուցադրուին այծքաղերու (անտիլոպ) ընտանիքին պատկանող զոլաներ, զրահամորթեր եւ վայրի փոքրիկ խոզեր յիշեցնող պեկարներ, ինչպէս նաեւ բուխարական եղջերու, կարապներ, ու տարբեր տեսակի բադեր:

Հարաւ. շրջաններու կենդանաբանական պարտէզներուն մէջ հազուադէպ են հիւսիսային եղջերուները, որովհետեւ ցրտաշունչ հիւսիսի այդ գեղեցիկ բնակիչները դժուարութեամբ կը տանին տաքը: Սակայն ասոնցմէ երկուքը, որ նոյնպէս անցեալ տարի Երեւան բերուած են, կարծես թէ ընտելացած են տեղական պայմաններուն:

Այս եղանակին բազմաթիւ այցելուներ կը խմբուին այն վանդակներուն առջեւ, ուր կը բնակին կատաղի յովազները, որոնք իրենց հուժկու ոստումներով զարմանք կը պատճառեն: Ասոնք կենդանաբանական պարտէզի նորաբնակներն են: Շոտլանդական պոնիներու, կատուազգիներու ընտանիքին պատկանող տափաստանի լուսանի եւ հազուագիւտ մշկայծեամի հետ միասին, այդ յովազները ինքնաթիռով Երեւան բերուած են մօտ երկու ամիս առաջ:

Երեւանի պայմաններուն մէջ բոլորէն լաւ կը բազմանան առիւծները: Այստեղ ծնած առիւծներէն երկուքը Հոլանտա ուղարկուած են, երկուքը Չինաստան, իսկ մէկ զոյգ ալ յանձնուած է կրկէսի վարժեցնողի մը:

ԱՐԺԱՆԻ ՊԱՏԻԺ

Կրկին յանցաւոր, 24 տարեկան Մուխտար օղլու Իսմայիլով, 1957էն ի վեր ոչ մէկ հանրօգուտ գործ կատարած է: Ընդհակառակն, ձեռք անցուցած է ատրճանակ մը եւ խումբ մը ոճրագործներու հետ գողութեամբ եւ կողոպուտներով զբաղած է:

Անցեալ տարի, Հոկտեմբեր ամսուն, Ատրպէյճանի Գետաբէկի շրջանի Քարաքենդ գիւղի դաշտէն՝ ձի մը կը գողնայ եւ կը վերադառնայ Հայաստան: Բասարգեչարի շրջանի Գէոյսի գիւղի կոլտնտեսութեան այգին կը մտնէ ու երբ այգին պահակը Մոհապին Իպրահիմով կը պահանջէ, որ ձին դուրս հանէ այգիէն, փոխանակ ընդառաջ երթալու օրինական այս պահանջին, կռուի կը բռնուի պահակին հետ, ու ատրճանակով տեղն ու տեղը կը սպաննէ:

Հայաստանի Գերագոյն Ատեանը քննութեան առած է Իսմայիլի յանցանքները ու դատապարտած է պատիժի առաւելագոյնին՝ գնդակահարութեան:

Դատավճիռը գործադրուած է: («Ս. Հայաստան» Յունիս 16):

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ լոյս տեսած է «Վահան Տէրեան» ընդհանուր խորագրով ժողովածու մը, ռուսերէն լեզուով: Ժողովածուին մէջ զետեղուած են ականաւոր բանաստեղծին՝ «Փշէ պսակ», «Մթնշաղի անուրջներ», «Գիշեր եւ յուշեր», «Ոսկի հէքեաթ», «Ոսկէ շղթայ» եւ «Երկիր Նայիրի» յայտնի շարքերէն տասնեակ բանաստեղծութիւններ:

Ասոնց կողքին զետեղուած են նաեւ շարք մը ստեղծագործութիւններ՝ «Խաւար երգեր» (1912 – 1919) եւ «Հոկտեմբերեան երգեր» (1917 – 1919) ենթախորագիրներու տակ:

Գիրքը լոյս տեսած է երեք հազար օրինակով:

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ ոստումով ջուրը ցատկելու մրցումներ տեղի ունեցած են: Պատանիներու բաժնին մէջ առաջնութիւն շահած է Ս. Քոչարեան: Այրերու մէջ, Դաւիթով, իսկ կիներու մէջ Չերնոուսովա» Յաղթող մարզիկները Մոսկուա մեկնած են մասնակցելու համար համամիութենական մրցումներուն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ երգահաններու տան մէջ տեղի ունեցած է աւագ սերունդի ներկայացուցիչ, վաստակաւոր ուսուցիչ – երգահան՝ Երուանդ Սարգսեանի ստեղծագործութիւններուն նուիրուած երեկոյ:

ՎԵՐՋԵՐՍ Երեւանի Արուեստի աշխատողներու տան սրահին մէջ բացուեցաւ Պրազիլացի մեծ նկարիչ՝ Գանդինօ Պորտինարիի գործերուն ցուցահանդէսը:

ՅՈՒՆԻՍ 6ին, Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Խորհրդ. Միութեան Մանկավարժական ընկերութեան Հայաստանի բաժանմունքի խորհրդաժողովը, որուն կը մասնակցէին քաղաքներէն եւ շրջաններէն ընտրուած 60 պատուիրակներ: Հրաւիրուած էին նաեւ ժողովրդական կրթութեան բնագաւառի այլ աշխատողներ:

Սակայն անոր կարեւորագոյն բնագաւառներն են դաշնակի երաժշտութիւնը, երգն ու վիպերգը (ռոմանս): Ահա այստեղ է, որ Շումանը բնորոշող բոլոր յատկանիշներն ստացած են իրենց վառ ու ցայտուն արտայայտութիւնը:

Գրած է բազմաթիւ մեծ ու փոքր դաշնակի գործեր: Ձայնաւոր երաժշտութեան բնագաւառէն ներս ստեղծած է նոր ոճ, որ սերտ կապուած է բանաստեղծական բնագիրի արտասանական հնչերանգութեան հետ: Ասոր հետեւանքով ձայնաւոր մեղեդին ձեռք կը բերէ մեծ ճկունութիւն եւ արտայայտութիւն:

Շումանի դաշնակի գործերէն՝ «Թիթեռնիկները», «Դիմակահանդէսը», «Գրայսլերիանան» եւ ուրիշ ստեղծագործութիւններ, «Բանաստեղծին սիրտը», «Կնոջ սէրն ու կեանքը», «Մրտենիներ» եւ այլ երգերը արուեստի հոյակապ նմոյշներ են, որոնք յաղթահարելով ժամանակի աւերող ազդեցութիւնը՝ մինչեւ օրս ալ չեն դադրիր բարձր գեղագիտական հաճոյքի անսպառ աղբիւր ըլլալէ: Նման ստեղծագործութիւններն ի նկատի ունէր ռուս մեծ երգահան Չայքովսկին՝ Շումանի մեծ երկրպագուն, երբ կը գրէր. «Կարելի է ըսել թէ ընթացիկ դարու երկրորդ կէսի երաժշտութիւնը ապագայ արուեստի պատմութեան մէջ կը կազմէ դարաշրջան մը, որուն գալիք սերունդները կ'անուանեն շումանեան: Շումանի երաժշտութիւնը, որ օրգանապէս կապուած է Պէթհովէնի ստեղծագործութիւններուն եւ միեւնոյն ժամանակ սուր կերպով կը զատուի անկէ, ի յայտ կը բերէ նոր երաժշտական ձեւերու ամբողջ աշխարհ մը, կը զարնէ այն լարերուն, որոնց դեռ չեն դպած անոր մեծ նախորդները: Անոր մէջ մենք կը գտնենք մեր հոգեւոր կեանքի այն յառաջխաղացումները, այն կասկածները, յուսահատութեան եւ դէպի իտէալը խոյանքի արձագանգները, որոնք կ'ալեկոծեն ժամանակակից մարդուն սիրտը»:

Ա. ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԱ.

Աշունն ուշ էր հեռանում մեր երկրից, յամառում էր, մինչեւ աղքատ կանայք վերջացնէին իրենց բաշաղը(*), մինչեւ կտուրի վրայ եփուէին արեւով պատրաստուած քաղցրաւենիները:

Միայն աշունքին զգում էինք որ արեւը կայ եւ քաղցր է, ղուրբեկան:

Մեր պարտէզի ծառերը դեղնում էին եւ կարմրում — արեան գոյն: Մեծ ապտակի չափ տերեւներ էին ընկնում ծառից, ծուլօրէն օրօրւում օդում, արեւի ճառագայթներից լուսավառուելով, նման հրդեհի մեծ բոցերից կտրուած լեզուների:

Սկսւում էր ահարկու մի պայքար աշնան քամու եւ արեւի միջեւ: Ամենահզօր արեւը վերջ ի վերջոյ տեղի էր տալիս քամուն, որ կամաց-կամաց դառնում էր անգութ մի սառնամանիք:

Դաժան, երկարատեւ ձմեռ: Ձիւնը թափւում էր մեծ, տերեւի չափ փաթիլներով, լցնում էր փողոցը, բարձրանում, հասնում էր մինչեւ լուսամուտները, տները գերեզմանւում էին երկրի խորքում, դռները փակւում, փողոցը հաւասարւում էր մօտաւորապէս տանիքներին եւ փողոցից ուղղակի քայլում էին դէպի տանիքը եւ տանիքի դռնից իջնում տան ներքնայարկը:

Ձիւնը փողոցները լցնելուց յետոյ, մի առժամանակ դադարում էր: Անողոք ցուրտը սառեցնում էր ձիւնը, կարծրացնում եւ ձիւնը սկսում էր ոտների տակ ճըրտալ, խշխշալ ու ողբալ: Փողոցներից անցնողների թիւը իմանալու համար հարկաւոր չէր լուսամուտներից դիտել, որոնք արդէն ծածկուած էին ձիւնով, ոտնաձայներից կարող էինք գուշակել: Մինչեւ անգամ հարեւանների ոտնաձայներից կարող էինք ճանաչել անձնաւորութիւնը:

Անցնում է մէկը. մայրս անմիջապէս ճանաչում է նրան՝ քայլուածքից:

Կէս գիշեր է:

— Կիրակոս աղան է, — ասում է մայրս, — այս ժամուն ո՞ւր կ'երթայ, չըլլի՞ քի հիւանդ ունի, երեսուն տարի է էտ մարդը կէս գիշերին տունէն դուրս չի գացեր, բան մի պատահեր է:

Առաւօտեան մօրս առաջին գործը կը լինէր մէկին ուղարկել Կիրակոս աղայի տունը, եւ հարցնել, թէ ի՞նչ էր պատահել արդեօք կէս գիշերին: Ծառան վերադառնում էր եւ ասում.

— Բարեւ ըրէ, ըսէ քի՝ բան չի կայ. չօջուխին փորը սանձի էր կպեր՝ գացի դեղ բերի:

Մայրս հանգստանում էր, քանի որ մահ չկար. միայն մահն էր, որ մօրս մտահոգութիւն էր պատճառում:

— Մեռնել է՝ ճարայ չկայ. ամէն բան կ'անցնի, դուն ըսէ քի մահ չըլլի, — փիլիսոփայում էր նա:

Ձիւնն ու սառնամանիքը տեւում էին երեք ամիս:

Մեր փողոցի չքաւոր տները զբաղուած էին բամպակի բոժոժներ մաքրելով, իսկ հարուստ ընտանիքները ուտում էին անդադար եւ որոճում: Մարմինները անհամաչափ ուռչում էին, վզերից ճարպոտ մսեր էին կախւում, դառնում էին դանդաղ, ծոյլ, քնկոտ, խօսում էին անհոգ, բերանները ծամածռելով, ծիծաղելով անտեղի, քնում էին երկար: Կարծես զարթնում էին միայն ուտելու, որոճալու եւ նորից քնելու համար: Մարմնի ճարպոտ ուռեցքներից բացի՝ վրայ էին հասնում յղութեան ուռեցքները: Ձմեռուայ կէսերին այդ ուռեցքները դառնում էին չափազանց ակնբախ:

Ձմրան կէսերին մեր տան բնակիչները, բացի հայրիկից եւ եղբայրներից, ուռչում էին այդպէս, կլորանում, անվերջ թթու էին ուտում, ուտում էին միւսներից գաղտնի եւ քիչ անց սկսւում էին տան մէջ, զանազան գաղտնի անկիւններում, կանացի ճիչեր, իրարանցում տան կանանց շրջանում, եւ կանացի ճիչերին յաջորդում էին նոր ծնուած երեխաների, «ընգա»ները: Տան ամէն մի սենեակում, ամէն մի անկիւնում լսւում էր նրանց ճիչոցը:

Խոհանոցից անցնել չէր կարելի, մարդահասակ բարձր թոկեր էին քաշած եւ վրան փռած երեխաների շորեր: Ամբողջ վեց ամիս այդ թոկերը չէին մերկանում. շորերը լուացւում էին անվերջ եւ անվերջ կախւում, շատ անգամ մի քանի շոր իրար վրայ կախուած՝ թոկերի կարճութեան պատճառով:

Սկսւում էր հօրս ջղայնութեան շրջանը. դուրսը՝ ձիւն, սառնամանիք, ներսը՝ անվերջ ճիչոցներ: Նա ամէն օր հարցնում էր.

— Էսօր ամսու քանի՞ն է:

Ուրախանում էր, որ պատասխանում էին՝

— Ամսու երեսունն է:

— Էհ, էս ամիսն էլ գլորեցինք, — մրթմրթում էր նա ինքնիրեն եւ սկսում էր ճանապարհորդութեան պատրաստութիւն տեսնել:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

(*) Այգեկութքից մնացած խաղողի կամ ցորենի հաւաքում:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Ժիրայր Փալամուտեանէ Ն.Ֆ. 250

×

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Ընդառաջ երթալով Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբի բաղձանքին, Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբը հանգանակութեան մը ձեռնարկած է, ի յիշատակ անմահ հերոսին։ Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը հարիւր Ն. Ֆ. նուիրած է, հանգանակութիւնը կը շարունակուի մինչեւ Յուլիս 17։ Ցանկը պիտի հրատարակուի «Յառաջ»ի մէջ։

Հ. Յ. Դ. ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1960 – 1961 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են։ Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Պուլ. տիւ Նոր, Լը Րէնսի։

ՀԵՌԱՁԱՅՆ 927 – 01,72

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ՝ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ

Յայտագրի անտառը։

Պատուոյ նախագահութեամբ Կառտանի քաղաքապետ՝ ՎԻՔԹՈՐ ՍԱՒԻՆԻ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ։

17 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Կալիյոնի սրճարանին գեղատեսիլ պարտէզին մէջ։

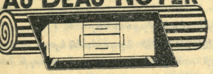
Գեղարուեստական բաժին.— Հայկական նուագ եւ երգեր բարձրախօսով։

Ծոխ պիւֆէ մատչելի գիներով։

Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի հայութիւնը։

Անձրեւի պարագային ապահով վայր։

Հանրակառքը կը մեկնի Կիշառ հրապարակէն ժամը 9ին։

AU BEAU NOYER

Salles de séjour — Penderies - literie
Chambres - cosys — Cuisines laquées
Salons-tapisserie — Fauteuils-canapés-lit

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԵԾ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՁՐԻ ՑԱՆՁՆԵԼԻ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

185, BD J. JAURES
15, AV. A. MORIZET
Boulogne - Billancourt
Métro : MARCEL SEMBAT
Mol. 06-33 et 60-38

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ
Ռ.Ս.Ը.Մ.ի

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը։

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ։

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը։

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախքն է՝ 2.50 Ն. Ֆ., կանխաւ վճարելի։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի։ Այս Կիրակի ամբողջ օրը էստրապլէնի ծանօթ դաշտը, Թապուրէք։

Կը խօսի Ընկ. Մ. ՄԻՐՁԷ (Լիոնէն)

Գեղարուեստական բաժին, հաճելի մթնոլորտ, առատ կերուխում, մատչելի գիներով, շամփուրով խորոված։

Հայկական եւ եւրոպական պարեր, սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի եւ շրջակայքի Հայութիւնը։

Օթօքարի ժամերը, առաւօտեան ժամը 10.30ին կայարանէն, 11ին, 12.30ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2.15ին։

Վերադարձ ժամը 20ին։

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ-ՊՈՒՍՏԱՔԵԱՆԻ

Կողմէ Ամերիկահայ գաղութին եւ գլխաւորաբար ՀՕՄ.ի մասին։

Շաբաթ, Յուլիս 16, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ։

Կը հրաւիրուին ընկերներ, ընկերուհիներ եւ համակիրներ։

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

Միայն հայրենակիցներու համար, բնակարաններու ներկի աշխատանքներու համար եթէ կ'ուզէք ամէն ձեւով գոհ մնալ դիմեցէք՝

Djamdjian

67, Rue de Vaugirard - Paris 15ᵉ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Յուշամատեանը

Նուիրուած Միութեան քառասնամեակին՝ (1918 – 1958)։

Հրատարակութիւն՝ Շրջաշնային վարչութեան։

500 գեղատիպ էջ նոխօրէն պատկերազարդուած, լաթակազմ։

Բովանդակութիւն՝

Ա. Հայ Մարմնակրթական շարժումը 1900 – 1915։

Բ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծնունդն ու տարածումը Պոլիս եւ գաւառները։

Գ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաքելութիւնը Հայաստան։

Դ.— Հ. Մ. Ը. Մ. արտասահմանի մէջ, Եւրոպա, զոյգ Ամերիկաներ, Մեքսիքօ եւ Եգիպտոս։

Ե.— Հ. Մ. Ը. Մ. Սուրիոյ՝ Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ։

Վաճառման կեդրոնատեղի՝

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
LIBRAIRIE HAMASKAINE
10, Rue Hussein BEYHOUM
BEYROUTH - LIBAN

ԳԻՆ՝ 15 Ն. Ֆ.

Hotel Splendid - Laffrey (Isére)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1 – 31

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

1000 *մեթր բարձրութեան վրայ, գեղատեսիլ լիճի մը ափին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ։ Խաղաղաշտ եւ լողանք։ Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ։*

ՕՐԱԿԱՆ 8.50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը՝ 17 Րիւ Պլէօ, *կէսօրէ վերջ ժամը* 2 – 6։

ՆԻՍԻ խումբին համար արձանագրուիլ Օր. Շաքէ Գաբրիէլեանի մօտ, 19 Պուլվ. Մանեան, Նիս։

ԳԱՒԱՌ, Լիոն.— *Պէրպէրեան Ժ.*
39, Rue Dunoir LYON 3ᵉ

ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան,
16, Rue Coli

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ժ. Փիլիկեան,
8, Rue J. Vergnette

ՎԻԷՆ.— Կարապետեան
Rue Mont Arnaud

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գըլըճեան,
18, Rue Thubaneau

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԱՆՄԱՀ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

17 Յուլիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Քաֆէ Լիոնի վերնայարկը (*Ավընիւ տը լա Վիքթուար*)։

Կը նախագահէ ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ։

Կը խօսի ԱԶԱՏ ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ։

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին։

Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՊՕՄՈՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, բարեկենդան Վարդավառի պահոց, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Օշին վրդ. Նիկոլեան (Ժընեւէն)։

Շաբաթ երեկոյեան ժամերգութիւն եւ կիրակամուտ՝ ժամը 18ին, Կիրակի՝ առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, պատարագ ժամը 10ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Ա. Ղազարեանէ 15 Ն. Ֆ., իր տալոյ մահուան 24րդ տարելիցին առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Մակէսեանէ գեղեցիկ գործ մը օգափոխութեան կայանին համար, իրենց աղջկան Օր. Անահիտի զոյգ յաջող քննութիւններուն առթիւ (հիւանդապահուհի), զոյգ մը գեղակերտ որմնապնակ իրենց Թոռնիկին Թինայի մկրտութեան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (16 Յուլիս), կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Մշակոյթի տան Բ. յարկը, 17 Րիւ Պլէօ։ Օրակարգ՝ Ա) Զեկոյց պատգամաւորական ժողովի։ Բ) Ընթերցում թիւ 1 եւ 2 շրջաբերականներու եւ կեդր. վարչութեան 17 թիւ նամակին։ Գ) Ընթացիկ հարցեր։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ.

ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի *երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները*—

Ա) Տարրական Զափագիտութիւն
Mathématiques Elémentaires

Բ) Փորձառական Գիտութիւններ
Sciences Expérimentales

Պայմաններուն համար դիմել՝

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՀԱ ՄԱՆ ԱՐԱ ● HA MAN ARA

par

LES BARCLAY

super 70.335 **45 T.** simple 60.212

Discophiles Arméniens!

C'est une danse de chez vous
à la mode de chez nous.

EN VENTE PARTOUT

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս ...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ և ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՒՂՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 Bis, Bd. Sébastopol PARIS 4e

Tél. : ARC. 26-61 Métro : (CHATELET - HALLES)

136, Rue des Bourguignons
ASNIÈRES - BOIS-COLOMBES

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող ! ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք *եւ վինիլիք պատրաստութիւններու։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ* լինոլէոմ *եւ* փլասթիք։

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12ᵉ — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20ᵉ
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O. — 18, RUE BRÉZIN, PARIS 14ᵉ
24. RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 16 ՅՈՒԼԻՍ — SAMEDI 16 JUILLET 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8850 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4651

ԴԵՄՈԿՐԱՏՆԵՐՈՒ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ՝

ՃՈՆ ՔԵՆՆԷՏԻ

★

Երիտասարդ մը, կաթոլիկէ մը, դե-մոկրատ մը կրնայ գրաւել տեղը, բոլո-քական եւ Հանրապետական Զօր. Այզըն-հաուըրի աթոռը, իբրեւ նախագահ Մի-ացեալ Նահանգներու: Ճոն Քեննէտի, 43 տարեկան, Չորեքշաբթի օր ընտրուեցաւ դեմոկրատներու իբրեւ թեկնածու, յա-ռաջիկայ ընտրութեանց համար :

Քեննէտիի ընտրութիւնը անակնկալ մը չէր: Լոս Անճըլըսի ժողովը չորս թեկնա-ծուներ ունէր, որոնց գլխաւորը՝ Ատլայ Սթիվընսըն 79 ձայն ստացաւ միայն, մինչ Քեննէտի 845 ձայնով կը յաջողէր ապահովել մեծամասնութիւն մը ապահո-վել (հարկ եղած մեծամասնութիւնը՝ 761 է):

Ճոն Քեննէտի յանդուգն, քաջ, մեծա-հարուստ (մէկ միլիոն տոլար ունի) եւ պայքար սիրող կուսակցական մըն է որ միջինի Ամերիկացիին համար ամէն ձե-ւով լաւ նախագահ մը կրնայ ըլլալ: Ընտ-րական պայքարի սկիզբը, իր մրցակից-ները կը յուսային որ Քեննէտիի կրօնա-կան դաւանանքը կրնայ պատճառ դառնալ ձախողելու: Կաթոլիկէ, ի՞նչ դերք պիտի ունէր Քեննէտի երբ նախագահ ըլլար: Եւ 12 ամիս, Քեննէտի ստիպուած էր դէմ դնել անհամար հարցումներու : «Կը յարգէ՞ք պետութեան եւ եկեղեցիին բաժանումը»: «Կողմնակից է՞ք Վատի-կանի հետ դիւանագիտական յարաբերու-թիւններ ստեղծելու գաղափարին »: «Ի՞նչ պիտի ընէք եթէ օր մը, ինչպէս կանոնիկոս Քիոր, ենթարկուիք եկեղեց-ւոյ ատեանաւորութեան ճնշումնե-րուն», եւայլն, եւայլն: Պատերազմական հերոս, մեծ կամքի եւ յարատեւութեան տէր, Քեննէտի երբեք չյուսալքուեցաւ եւ 365 օր, 400.000 քիլոմեթր կտրելով մին-չեւ յաղթանակ տարաւ, ընտրական իր պայքարը :

Միջազգային ներկայ լարուած կացու-թեան մէջ, Ամերիկան պէտք ունի կորովի նախագահի մը : Այզընհաուըրի պաշտօ-նին վերջին օրերը ցոյց տուին յոգնած նախագահ մը որ իր շրջանը կը վերջացնէ ձախողութիւններով, եւ այսօր Միացեալ Նահանգներու վաղուան նախագահին դի-մագիծը կարեւոր է ոչ միայն Ամերիկայի համար, այլ բովանդակ ազատ աշխար-հին:

Դեմոկրատներուն ծրագիրը, ինչպէս ամէն ընտրական ծրագիր, հրապուրիչ է: Լոս Անճըլըսի մէջ քուէարկուած ընդհա-նուր բանաձեւը կը յայտնէ թէ Դեմոկ-րատները կ՚ուզեն «բանակցիլ համայնա-վար աշխարհին հետ բոլոր միջոցներով՝ եւ որեւէ տեղ ցորչափ իրատես կարելի-ութիւն մը ըլլայ յառաջդիմելու ա-ռանց սկզբունքի զիջումներ ընելու »: Բանաձեւը կը հաստատէ որ «համայնա-վար գաղափարախօսութիւնը ամուլ է ստեղծագործ եւ ձախողութեան մատնը-ւած: Դեմոկրատները յոյս կը յայտնեն թէ համայնավար երկիրներու վաղուան սերունդները պիտի ընտրեն ի վերջոյ ազատութեան յաւիտենական սկզբունք-ները »: Կողմնակից են միացեալ եւ միա-ցած Եւրոպայի մը, բայց կ՚ուզեն նաեւ քաջալերել «երիտասարդ ազգայնականու-թիւնները» :

Յիշենք այս առթիւ թէ Մասաչուսեթի ծերակուտականը՝ Քեննէտի, առաջին անգամ ուշադրութիւն գրաւեց 1957ին իր ծերակուտին առջեւ յայտարարելով.— «Ալժերիան դադրած է ֆրանսական հարց ըլլալէ եւ այլեւս երբեք պիտի չըլլայ: Ֆրանսական կայսրութեան մը երազը փր-կել չէ այլեւս խնդիրը, այլ փրկել Ֆրան-սան ազգը ինչպէս ազատ Ափրիկէն : Ֆր-րանսան եւ Միացեալ Նահանգները պէտք է ընդունին որ կենսական առաջին հան-գրուանը՝ Ալժերիոյ անկախութիւնն է »: Քեննէտի այդ օրը համարձակած էր բարձրաձայն ըսել ինչ որ ամերիկացի պետական դէմքերը կը մտածէին, առանց ըսելու :

43 տարեկանին, Քեննէտի ունի երի-տասարդի մը առաւելութիւններն ու թե-րութիւնները: Իր հաւանական հակառա-կորդը՝ Նիքսըն նոյն կացութեան մէջ է 47 տարեկանին:

Հանրապետական «Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն»ի երկու ծանօթ աշխատակից-ները՝ Ուոլթըր Լիփման եւ Ճոզէֆ Ալսոփ-նպաստաւոր են Քեննէտիի, այդ առթիւ Լիփման կը գրէ .— «Երկրի մը համար, իր ազդեցութիւնը վերահաստատելու լա-ւագոյն միջոցն է՝ զարգացնել իր ուժը, ընդլայնել իր համակրութիւնները որպէս զի յարգուի, հասկնայ եւ հասկցուի : Քեննէտի գիտակից է ատոր եւ ծանօթ է խնդրին »:

Սմիթի ձախող փորձէն ետք (1928) Քեննէտի առաջին կաթոլիկէն է որ կը փորձէ Սպիտակ Տան բանալին ձեռք ձը-գել: Վարպետ քաղաքագէտ, միշտ կրցած է «մէջէն ելլել» երբ փորձած են գինքը նեղը դնել եւ անհաւանական չէ որ չահի նաեւ վերջին հանգրուանը եւ իբրեւ Մի-ացեալ Նահանգներու նախագահ Խրուշչեւի դէմ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿԻ ԲԱՆԱԿԸ ՔՈՆԿՕ Կ՚ԵՐԹԱՅ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ԿԸ ԽԶԷ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԷԼՃԻՈՅ ՀԵՏ

ՄԱԿի ուժեր Քոնկօ պիտի ժամանեն ու պելժ ուժերը պիտի քաշուին: Քոնկօ իր յարաբերութիւնները կը խզէ Պելժիոյ հետ: Կացութիւնը միշտ շփոթ է երկրին մէջ: Այս է Քոնկոյի կացութեան վերջին ընդհանուր պատկերը :

Ապահովութեան Խորհուրդը, եօթը ժամ տեւող բուռն վէճերէ ետք որոշած է «Կապոյտ սաղաւարտները» ղրկել Քոնկօ, կարգն ու կանոնը վերահաստատելու համար :

Այս առթիւ խնդրած են Պելժիայէն որ պարպէ իր ուժերը, «անմիջապէս »: Որո-շումը անցած է ութ ձայներով (Մ. Նա-հանգներ, Խ. Միութիւն, Լեհաստան, Իտալիա, Արժանթին, Էքուաթոր, Սէյ-լան եւ Թունուզ): Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ազգ. Չինաստան ձեռնպահ մնացած են :

ՄԱԿի ուժերը որոնք առաւելաբար Ափ-րիկէի ժողովուրդներէն (Ղանա, Կինէ, Մալի) կազմուած պիտի ըլլան, պիտի չմիջամտեն ներքին խնդիրներուն: Առ-ժամեայ հանգամանքով պիտի հաստատ-ուին Քոնկոյի մէջ: Իրենց դերը պիտի ըլլայ՝ վերահաստատել կարգն ու անդոր-րութիւնը :

Քաթանկայի վարչապետը Չոմպէ բո-ղոքած է այս կարգադրութեան դէմ : Չուզեր որ ՄԱԿի ուժեր հաստատուին Քոնկոյի եւ յատկապէս Քաթանկայի մէջ: «Կը նախընտրենք ջարդուիլ քան թէ տեսնել ՄԱԿի ուժերը մեր երկրին մէջ » ըսած է ան: Կ՚ուզէ որ պելժ ուժերը Քա-թանկա մնան: Այս առթիւ յայտարարած է թէ պիտի պահեն իրենց անկախութիւ-նը՝ որովհետեւ իրենց համակրութիւնը դէպի Արեւմուտք եւ յատկապէս Պելժիա ուղղուած է: Քաթանկա որ Քոնկոյի ա-մէնէն հարուստ նահանգն է կը շարունա-կէ իր անկախութիւնը պահանջել: Կեդրո-նի կառավարութիւնը կը մերժէ ընդու-նիլ:

Պրիւքսէլի մէջ, վարչապետ Էյսքենս Լումումպայէն (Քոնկոյի վարչապետը) հեռագիր մը ստացած է ուր այս վերջինը կը յայտնէ թէ խզուած են երկու երկիր-ներու յարաբերութիւնները: Պատճա՞ռը : Որովհետեւ, Պելժիա չէ յարգած իրենց միջեւ կնքուած համաձայնագիրը՝ զոր-քեր ուղարկած է Քոնկօ, եւ միջադէպե-րուն դրդիչները եղած են: Պելժիոյ վար-չապետը շեշտած է, այս առթիւ, որ ի-րենց ուժերը ղրկուեցան կարգ ու կանոնը վերահաստատելու նպատակով եւ Եւրո-պացիներու կեանքերը պաշտպանելու հա-մար եւ ոչ թէ երկիրը վերագրաւելու :

Ինչ կը վերաբերի ՄԱԿի որոշումին, Էյսքենս գիտել տուած է թէ ՄԱԿի ուժե-րը կոչուած են «փոխարինելու» պելժ զինուորները ու այս վերջինները իրենց զօրանոցները պիտի վերադառնան :

Այլ խօսքով Քոնկօ պիտի մնան, ըստ նախօրօք կնքուած համաձայնագրի տրա-մադրութիւններուն :

Հաւանական է որ Պելժ կառավարու-թիւնը Քոնկոյի մէջ գործուած վայրա-գութիւնները ՄԱԿի ուշադրութեանը յանձնէ :

Մինչ Քոնկոյի խնդիրը միջազգային բնոյթ ստացաւ, անդին երկրին մէջ կա-ցութիւնը կը շարունակուի շփոթ մնալ : Հոս ու հոն կռիւներ տեղի կ՚ունենան Խափշիկներու եւ ճերմակներու միջեւ : Թալանը, բռնաբարութիւնը եւ ավլթը կը շարունակուին: Ժատոթվիլի քաղաքա-պետը սպաննուած է: Քասավուպու եւ Լումումպա (Քոնկոյի Նախագահը եւ վարչապետը) Լէօփոլտվիլ վերադարձած են: Յայտնի չէ թէ ո՞ւր կը գտնուէին այս վերջին քանի մը օրերուն: Էլիզապէթվիլ փորձած էին երթալ, սակայն չէին ըն-դունուած Քաթանկայի կառավարութեան կողմէ: Օդակայանին մէջ ցոյց տրուած է իրենց կին մը որ քանի անգամ բռնաբար-ուած էր: « Ժամանակ չունինք » ըսած ու մեկնած են: Նճիլի մէջ սպաննուածնե-րուն թիւր հազարի կը հասնի, յայտա-րարած է Քասավուպու: Շատերուն կար-ծիքով, վերջին շարաթներուն տեղի ու-նեցած խառնակութիւնները մութ ուժե-րու կողմէ կազմակերպուած էին: Նճիլի մէջ, խորհրդային «Իլիուշին» օդանաւ մը տեսնուած է, ութ օր առաջ : Մինչեւ իսկ կ՚ըսուի թէ Չեխ եւ խորհրդային մասնա-գէտներ հասած են, Քոնկօ : Այս տեսա-կէտը յայտնողները իբրեւ ապացոյց կը յիշեն ՄԱԿի մէջ խորհրդային ներկայա-ցուցիչին բուռն յարձակումները Արեւ-մուտքին դէմ որ կ՚ուզէ գաղթատի-րութիւն հաստատել Քոնկոյի մէջ »:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Յուլիս 14ին, Ուաշինկթընի կառավա-րութիւնը հանդիսաւոր ազդարարութիւն մը ըրաւ Խորհրդ. Միութեան Գուպայի խնդրին առթիւ: Արտաքին նախարարու-թիւնը իր յայտարարութեան մէջ կը շեշ-տէ թէ Մոնրոյի Ուխտը միշտ ի զօրու է, կ՚ամբաստանէ Մոսկուան որ «պոլշեւիկ-եան վարդապետութիւն» մը հռչակած է զինուորապէս ուժ տալով համայնավար շարժումին աշխարհի մէջ: Արտաքին նա-խարարութիւնը կը շեշտէ նաեւ «խաղա-ղութեան դէմ ըրած կոպիտ սպառնալիք-ները երեւան կը հանեն Խրուշչեւի խա-ղաղութեան համար ըրած յայտարարու-թեանց կեղծաւորութիւնը» :

Միացեալ Նահանգները կը զգուշացնեն Խորհրդ. Միութիւնը որպէսզի չխառնուի Ամերիկայի ներքին խնդիրներուն ինչ-պէս՝ Գուպա :

Նոյնիմաստ յօդուած մը գրած է ծե-րակուտական Քեննէտի, դեմոկրատ թեկնածու նախագահութիւնը, որ կը շեշ-տէ «Դեմոկրատ եւ Հանրապ. ձեւ մը չկայ Խրուշչեւին հետ վարուելու: Ընտ-րութեան տարեշրջանի մը, Խրուշչեւ կր-նայ փորձութիւնն ունենալ մեր պղտոր ջուրերուն մէջ որսալու, բայց լաւ կ՚ընէ դուրս մնալով ամերիկեան քաղաքակա-նութենէն: Ամերիկայի յաջորդ նախա-գահը պէտք է յստակ հասկցնէ Խրուշչեւի որ հանդարտութիւն չըլլար, որ Պերլինի բնակիչներուն ազատութիւնը չզոհուիր, որ կենսական ոչ մէկ սկզբունքի վրայ տեղի կը տրուի » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆԻ հրաժարեալ վարչապետը՝ Քիշի մահափորձի մը ենթարկուեցաւ երբ կը տօնէր իր կուսակից՝ Իքիտայի ընտ-րութիւնը իբրեւ իրեն յաջորդ : Քիշի գիստէն վիրաւորուած է եւ հիւանդանոց փոխադրուած :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆԸ կա-տարուեցաւ բովանդակ երկրին մէջ : Հինգշաբթի՝ առաւօտ Զօր. տը Կոլ եւ կառավարութեան անդամները ներկայ ե-ղան 11.000 զինուորներու տողանցքին : Առաջին անգամ ըլլալով տողանցքին հրա-ւիրուած էր նաեւ նախագահին կինը, ցարդ այդ պատիւին չէր արժանացած նախագահի մը կինը : Յուլիս 14-ին գիշերը 90.000 հոգի ներկայ եղած են Փոն-Նէօֆի հրավառութեանց : Զանա-զան թաղերու մէջ պարերը տեւած են մինչեւ առաւօտ:

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ յիմարանոցի մը մէջ հրդեհ մը ծագած է եւ 225 խենթեր որոնց մէջ 175 կիներ ողջ-ողջ այրած են :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նախկին վարչակարգի ու-րիշ մէկ անդամը անձնասպան եղած է Եասըատայի մէջ: Քոնիայի նախկին կու-սակալը՝ Ճէմիլ Քէլէչօղլու Եասըատա փոխադրուած էր Դեմոկրատ ընկերնե-րուն հետ բայց առջի օր երակը բացած է երբ բաղնիքն էր: Թիրի մէջ (Իզմիրէն 80 քիլոմեթր) 29 հոգի ձերբակալուած են : Ամբաստանուած են որ գաղտնի գործու-նէութեամբ դաւադրութիւն մը կը պատ-րաստէին ազգային յեղափոխութեան դէմ :

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ յեղափոխութեան Բ. տարեդարձը տօնուած է մեծ հանդիսու-թեամբ : Զինուորական տողանցքը շատ տպաւորիչ եղած է: Միկ օդանաւեր եւ թնդանօթներ մասնակցած են տողանցքին, քանի մը հարիւր հազար հոգիի ներկա-յութեան :

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Կումհուրիա օրաթերթը կը հրաւիրէ Ալժերացիները որ ահաբե-կիչ արարքները շարունակեն Ֆրանսայի մէջ, աւելի մեծ ծաւալի վրայ : «Թող յարձակին որեւէ Ֆրանսացիի վրայ, որ եւ է մէկուն որ ֆրանսական արիւն ունի երակներուն մէջ, կամ կապ ունի Ֆրան-սայի հետ, կամ համակրանք ունի Ֆր-րանսայի հանդէպ, ըլլայ ան զինուոր կամ պարզ քաղաքացի» : Առաջին անգամն է որ եգիպտական թերթը այսքան խիստ լեզու կը գործածէ Ֆրանսայի դէմ :

ԿՈՆՍԴԱՆՏԻՆԻ մէջ մահափորձ մը ե-ղած է Յուլիս 14ին : Ահաբեկիչ մը ձեռ-նառումբ մը նետած է բազմութեան վը-րայ, երկու մեռեալ եւ 35 վիրաւորներ կան, մեծ մասը մահմետական :

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը՝ Թամպրոնի ո-րոշած է չհրաժարիլ, կը նախընտրէ ըս-պասել եւ գիտել թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ :

ԱԼԺԷՐԻ մէջ երեք հազար հոգի տողան-ցած են, Յուլիս 14ի առթիւ, կառավա-րութեան պատուիրակ՝ Տըլուվրիէի առ-ջեւ: Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի տո-ղանցքը որ նոյն ժամանակ կը տրուէր հեռատեսիլէն ուղղակի տեսնուեցաւ նաեւ Ալժէրի հեռատեսիլին վրայ :

ՄԱՐՈՔԻ գահաժառանգը իշխան Մու-լէյ Հասան Խորհրդ. Միութիւն հրաւիր-ուեցաւ :

ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՆԱՍՏՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆ

Ներսը սատանայ, դուրսը հրեշտակ։

Այսպիսի խօսք մը ունի ժողովուրդը, — խօսք մը որ ըսուած է, կարծես, յատկապէս մեծատաղանդ բոլշեւիկներուն համար, կեղծիքի մէջ ցոյց տուած իրենց գերազանցութեան ամթիւ։

Արդարեւ, արտասահման կը ղրկեն էջմիածնայ կաթողիկոսը՝ յայտարարել տալու համար թէ բացուա՛ծ են եկեղեցիները, ազատութի՛ւն տրուած է հաւատացեալներուն՝ որ պաշտեն ո՛ր Աստուածը որ ուզեն, բայց, Հայաստանի մէջ, շաբաթը անգամ մը՝ ոչ ամէն օր, յօդուածներ կը տպեն, «գիտական անաստուածութեան թեմաներ», հաստատելու համար թէ ի՛նչպէս կենսաբանութիւնը «հերքում է կրօնական նախապաշարմունքները», Չարլզ Դարվինը «փլատակներ վերածել է կրօնքի հիմքերը», մեծ բնախօսը Պավլով «մերկացրել է խաւարամոլութեան բոլոր դրսեւորումները, անհաւատութիւնները, ինչ որ կրօնքը բացատրում է աստուածային հրաշքներով»։

Այս կարգի յօդուածներու կարգին՝ յիշենք վերջինը, — «Կենսաբանական գիտութիւնների դոկտոր – պրոֆեսոր, Հ. Բատիկեան, Սով. Հայաստան թերթին մէջ, 25 Յունիս, աւելորդ ապացոյց մը եւս կը բերէ վկայելու ամար թէ, ներսը սատանայ՝ դուրսը հրեշտակ, բոլշեւիկները արտասահման են ղրկած Հայաստանի եկեղեցիներուն պետը՝ խօսելու համար իջման Ս. Սեղանին հրաշալի վերբերման մասին, մինչ զօրաշարժի ենթարկած են Հայաստանի ակադեմիկոսները՝ «գիտա – աթէիստական թեմաներու» դրօշով, քանդելու համար կրօնքին հիմունքը, որ «հաւատացեալներէն շատ հէքեաթներ է հրամցրել մեռածների յարութիւն առնելու» եւ նման այլ «նախապաշարմունքների» մասին։ Կարդանք միասին. —

— Աշխարհի առաջացման, երկրի վրայ կեանքի ծագման, բնական օրինաչափութիւնների ճանաչողութեան եւ բնագիտութեան միւս բոլոր հարցերում՝ գիտութիւնը եւ կրօնը ուղղակի հակադիր են միմեանց։

Կրօնը մարդու մէջ ներշնչելով սնոտիապաշտական պատկերացումներ, դրանով իսկ մթագնում է նրա գիտակցութիւնը, մարդուն դարձնում է բնութեան ուժերի ստրուկը, սահմանափակում նրա ստեղծագործական գործունէութիւնը։ Գիտութիւնը, ընդհակառակն, մարդուն դարձնում է բնութեան ուժերի վրայ իշխողը եւ ընդունակ՝ դրանք լիովին ծառայեցնելու իր նպատակներին։ Ահա թէ ինչո՛ւ այնտեղ, որտեղ գիտութիւնն է իշխում, չի կարող լինել սնոտիապաշտութիւն, չեն կարող լինել կրօնական կեղծ պատկերացումներ։

Բնական գիտութիւններից՝ կենսաբանութիւնը մեկնաբանում ու գիտականօրէն բացատրում է, թէ ի՛նչ է կատարւում իւրաքանչիւր մարմնի մէջ, ի՛նչպէս է նա շարժւում, նիւթափոխանակութիւն կատարում, յարմարւում կեանքի պայմաններին, ձգտում անպայման իրենից յետոյ սերունդ թողնել՝ բազմանալ։

Համաձայն Աստուածաշնչի, բնութիւնն իր ամբողջ բազմազանութեամբ ու ներդաշնակութեամբ, իր ուրոյն օրինաչափութիւններով եւ զարգացմամբ ստեղծուել է մի արտակարգ ուժի, երկնային ոգու, Աստծու կողմից։ Սակայն Չարլզ Դարվինը առաջինն էր, որ գիտականօրէն, հիմնաւորուած ձեւով ստեղծեց մարմինների զարգացման բնաշրջական տեսութիւնը։ Փլատակների վերածելով կրօնի հիմքերը, նա բազմաթիւ փաստերով ու օրինակներով ցոյց տուեց թէ ի՛նչպէս են ձեւաւորուել բարձրակարգ բոյսերն ու կենդանիները, ի՛նչպէս է մարդը կենդանական վիճակից, կապկային շրջանից վեր բարձրացել ու բնութեան կառավարման ղեկը վերցրել իր ստեղծագործ ձեռքերի մէջ։

Դարվինը ցոյց տուեց զարգացման այն բազմազան ուղիները, որոնցով ընթացել է կեանքի կարեւոր յատկութեամբ օժտուած, առաջներում մանրադիտակային էակներով լեցուն երկրագունդը։ Նա օրգանիզմների օրէցօր կատարելագործման մէջ տեսաւ ոչ թէ երկնային ուժի զօրութեան գոյութիւնը, այլ բնութեան բազմազան պայմանների նկատմամբ նրանց ձեռք բերած յարմարուածութիւնը։

Գործարանական աշխարհի զարգացման առարկայական օրէնքների վրայ հիմնուած գիտական կանխատեսութեան շատ օրինակներ է տուել Միչուրինը։ Հակառակ կրօնական այն պատկերացման, ըստ որի՝ կենդանական եւ բուսական աշխարհը ստեղծուել է ինչ որ «հրաշագործ» աստուածային (վեցօրեայ) ակտով եւ իբր թէ աշխարհում գոյութիւն ունի «նախասկզբնական նպատակայարմարութիւն», Միչուրինը ցոյց տուեց որ հնարաւոր է ստեղծել աւելի լաւ օրգանական ձեւեր, քան կան բնութեան մէջ եւ այդ ձեւերը տարածել այն վայրերում, որտեղ այդպիսիք տարածուած չեն եղել։

Մինչեւ խորհրդ. կարգերի հաստատումը՝ մեր երկրի որոշ շրջաններում կլիմայական դաժան պայմանների հետեւանքով բոլորովին չկային պտղատու այգիներ։ Միչուրինը համարձակ կերպով յայտնեց այն գիտական տեսութիւնը թէ բոյսերի աքլիմաթաախոնի եւ հիպրիտասխոնի իր մեթոդի կիրառման շնորհիւ՝ այդ վայրերում կարելի է ստեղծել եւ աճեցնել պտուղների այնպիսի տեսակներ, որոնք կարող են մրցել ամենալաւ տեսակների հետ։ Միչուրինի կանխատեսութիւնը փայլուն կերպով արդարացաւ։ Ուրալի եւ Սիբիրի շատ քաղաքներում եւ գիւղերում, Հայաստանի լեռնային շրջաններում եւ այլ վայրերում ներկայումս յաջողութեամբ աճեցնում են պտղատու բոյսեր, որոնք լիովին յարմարուած են տեղի կլիմայական պայմաններին»։

Այսպէս, «կենսաբանական գիտութիւնների դոկտոր – պրոֆեսոր» Հ. Բատիկեան կը հաստատէ թէ «որքան աւելի առաջ է գնում գիտութիւնը, որքան աւելի շատ՝ են գիտական յայտնագործութիւններ կատարւում, այնքան աւելի ուժեղ է պարտութիւն կրում կրօնական նախապաշարմունքը»։ Մէկ բան կայ, սակայն, որ «դոկտոր – պրոֆեսորը» կը շփոթէ, — նախապաշարումները ունին իրենց ասպարէզները, իրենց «բնակարանները», այնպէս որ միայն կրօնական չեն նախապաշարումները։ Կրօնքը նախապաշարումներու մէջ չէ, — աւելորդ կամ օգտակար, տարբեր բան մըն է կրօնքը եւ կարելի չէ զայն «փլատակի վերածել» հարուածելով ... նախապաշարումները, որոնք մակաբուծական արժէք ունին։

Հայաստանի «աթէիստները», որոնք անաստուածութիւն եւ անկրօնութիւն կը քարոզեն, ծիծաղ կը շարժեն ոչ միայն ապացուցելով՝ ներսը «չիք Աստուած», դուրսը «Սուրբ Աստուած» այլ եւ նիւթէն հեռանալով, ու չարունակ բայց յումպէտս դարձնելով խօսքի մեքենան, ճիշդ ինչպէս հողմաղացին թեւերը, որոնք կապուած չեն ... երկանաքարին։

Ճիշդ է, սակայն, թէ «գիտական – աթէիստական այս թեմաները» ուրիշ բան կ'ըսեն, — կրօնական ազատութեան մասին մտածողներուն խելքը ... տուն կը կանչեն։

ԱՐԱԶ

ՔՈՆԿՈՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Յունիս 30ին, Պրիւսէլի մէջ կնքուած համաձայնութեան մը հիման վրայ՝ պելժիական Քոնկօ ձեռք կ'անցընէր իր անկախութիւնը եւ կը դառնար Քոնկոյի Հանրապետութիւն։

1908ին Պրիւսէլի խորհրդարանը վաւերացուց Լէոփոլտ Բ.ի նուիրատուութիւնը, որով Քոնկօն կը նուիրէր Պելժիոյ։ Այդ թուականէն կը սկսի պելժիական Քոնկոյի պատմութիւնը, որուն ծագումը կը շփոթուի Քոնկոյի անկախ պետութեան հետ։ Քոնկոյի գոյութիւնը կ'ընդունուէր առաջին անգամ Պերլինի ժողովին (1884 – 85) եւ անոր դերիշխանթագաւորն էր Լէոփոլտ Բ.։ Այդ պատճառով մինչեւ 1908, Քոնկոյի կապը Պելժիոյ հետ զուտ անձնական բնոյթ ունէր։

Քոնկոյի ընդհանուր տարածութիւնը 2.344.000 քառ. քիլոմեթր է, այսինքն գրեթէ ութսուն անգամ աւելի՝ քան Պելժիոյ հողամասը։ Երկրի բնակչութեան թիւը կը հասնի 13.299.000ի։ Քոնկոյի ընդերքը կը պարունակէ մեծ քանակութեամբ պղինձ, արդիւնաբերական ադամանդ, անագ, իւրանիոմ, իսկ երկրի տարածութեան գրեթէ կէսը ծածկուած է հսկայ անտառներով։

Քոնկոյի ներքնահողի հարստութիւններուն մասին որոշ գաղափար մը կազմելու համար ըսենք, թէ ան երկրագունդի անագի արտադրութեան մէջ չորրորդ տեղը կը գրաւէ։ Քոնկօ կ'արտադրէ արեւմուտքի քոպալթի 86 առ հարիւրը, արդիւնաբերական ադամանդի՝ յիսուն առ հարիւրը, վոլֆրամի եւ պղինձի յիսուն առ հարիւրը՝ իսկ իւրանիոմի՝ 70 առ հարիւրը։ Քոնկօ տարեկան կ'արտադրէ նաեւ, 28.000 թոն սուրճ, 23.000 թոն քաուչու, 2900 թոն քաքաօ, 164.000 թոն արմաւենիի իւղ, 143.000 թոն բամբակ, հինգ հազար թոն ներկերու համար գործածուող քոփալ խէժ, 177.000 թոն բրինձ եւայլն։

Քոնկոյի ժողովուրդը կը բաղկանայ բազմաթիւ ցեղախումբերէ՝ բոլորն ալ գրեթէ հակակրութիւն կը տածեն իրարու դէմ։

Իր անկախութիւնը հռչակեց նաեւ Քոնկոյի ամէնէն հարուստ նահանգը՝ Քաթանկա, որ երկրին հարաւը կը գտնուի։ Քաթանկա անջատուեցաւ Քոնկոյի Հանրապետութենէն երկուշաբթի օր։ Իր ընդերկրեայ հարստութիւնը Քոնկոյի արտադրութեան 65 առ հարիւրը կը ներկայացնէ։

Քաթանկա մէկ միլիոն բնակիչ ունի, որուն 35.000ը՝ Եւրոպացի։ Մայրաքաղաքն է՝ Էլիզապէթվիլ։ Տարածութեամբ Ֆրանսայէն քիչ մը պակաս, կը ծածկէ 500.000 քառ. քիլոմեթր։ Իր արտադրութիւններն են՝ պղինձ (աշխարհի ... արտադրիչը), Քոպալթ, անագ, ... նէզ, իւրանիոմ, ածուխ եւ ոսկի։ Տեղական խորհրդարան մը ունի որ կը բաղկանայ 15 ընտրեալներէ, 8՝ ազգ... ձգտում ունեցող, 7 քոնկոլեան ...

ԹՈՄՍԵՐ

ԿԻՒՐՄԷԼԻ «ՄԷԼ»Ը

Թուրքիա կոչուած երանելի վայրի մէջ, շատ մը բաներ կրնան, առանց խ... նուազ չափով փոխուիլ, բայց կան երկու բաներ, որոնք նուազագոյն չափով ալ չեն փոխուիր։ Մէկը՝ Թուրքին հոգին։ Անոր ներքին աշխարհը։ Միւսը՝ Թուրքին ա... տայնութիւնը։ Անոր խելապատակը։

Ասկէ յիսուներկու տարի առաջ, Օսմանեան Սահմանադրութիւնը Սուլթանական գահէն վար գլորեց արիւնարբու գազան մը։

Եւ, ահա, Օսմանեան կայսրութեան խենթերն ու խելօքները սկսան հաւատալ թէ «հիմա, ամէն բան փոխուած է։ Բռնակալութիւն չկայ, ազատ ենք»։

— Եաշասը՛ն Հիւրիէթ, Ատալէթ, Մուսավաթ, Ուխուվվէթ։

Քանի մը տարի ետք, Պապը Ալիի մէջ պահ բարձրացաւ ուրիշ արիւնկզակ հրէշ մը — Թալէաթը։ Բռնակալութիւնը եկած էր, թէեւ, այս անգամ հագած կը թանձրկեկ խըրխա մը, որուն ծալքերուն մէջ պահուըտած էր Եաթաղանը։

Կացութենէն բան փոխուած չէր։ Համիտը կը ջարդէր տասնեակներով, հարիւրներով։ Թալէաթը ջարդեց հազարներով, հարիւր հազարներով։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՄԱՐԴԱԳԱՅԼ

(ԶՐՈՅՑ)

Պաշտօնեաներն էլ նոյնն արին. իրենց պաշտօնի պահանջ էր այդ։ Բացի դրանից, չնայելով որ երիտասարդ էին, բայց աւելի ախորժակ ունէին, քան դաղափարներ։ Բարձրացաւ դժոխային աղմուկ անտառի մէջ. կարգ – մարդ չմնաց. ամէն ոք խօսում էր։ Վիճում էին, իրար դէմ քայլերով, պոչները թափ տալիս, ապա ետ դառնում եւ իրենց կողքինի ականջը խլացնում։

— Խօսք կ'ուզեմ ...

— Արձանագրել բողոքս ...

— Ի կարգ պարոններ ...

Ո՞վ էր լսողը, մարդիկ կարգ – կանոն գիտէ՞ն, որ գայլերը գիտենան։

Կամաց – կամաց, որովհետեւ կուսակցական — մանաւանդ ուժեղ ձայնարկութիւնների — զօրութիւնը երիտասարդների կողմն էր, ծերունիները սկսեցին ետ քաշուիլ։

— Գնանք, գնանք, ի զուր ժամանակ ենք կորցնում, նշան տուաւ հին պատերազմիկը. ժողով խօ չէ՞. ամէն երախայի խօսելու են թողնում։

— Այնպէս չէ՞, մօտեցաւ նրան մի ուրիշ ծեր, — ժամանակը խիստ փճացել է. ո՞վ էր տեսել, որ այդպիսի դեռ կաթ ուտողները ծերերի դէմ խօսէին։

— Էհ, ի հարկէ, այլեւս գայլութիւնը կը սկսի այլասերուիլ, փճանալ, գիտեց մի երրորդ ծեր — վայ քեզ քաղաք, որ թագաւորութիւնդ մանուկ է ...։

— Զարմանալի է, դիտել էր տալիս մի ուրիշը, ինչո՞ւ է նախագահը լռել եւ վռնտել չի տալիս ժողովից բոլոր այդ ամկարար երախաներին, էլ ոչ ծերերի պատիւ մնաց, ոչ կարգ – կանոն... Թէ ես կը լինէի նախագահ ...

Եւ այսպէս, կամաց – կամաց ծերերը հեռացան։ Բլրի վրայ մնացող երիտասարդներն էլ մի կէս ժամի չափ գորգոռացին, ամկեցին, սպառնացին եւ նրանք էլ գնացին քէֆ անելու։

Բլուրն ամայացաւ։

Այդ միջոցին էր, որ թփի տակից դուրս եկան Զէբը եւ Օձուկը, որոնք ժողովի կէսին հասել, պահուել էին թփի ետեւում եւ այնտեղից լսել ամէն բան։

— Տեսա՞ր, ասաց Զէբը դառնալով Օձուկին. — Ես քեզ չասացի՞ որ նրանք բացի դատարկ խօսելուց, ոչ մի հաւաքական վճռի ընդունակ չէին, չասացի՞, որ պիտի կռուէին եւ առանց մի վճիռ տալու՝ ցրուէին ... հոգեմ ես դրանց գլուխը ...

Մանուկը չպատասխանեց։ Մի խոր մտածութիւն համակել էր նրան։ Այդ օրը նա շատ բան էր լսել. բաներ մանաւանդ, որոնք յանկարծակիի էին բերել նրա միտքը։

Ի՞նչ բան էր այդ «մարդ» կոչուած արարածը, որ ի եղբայր էին համարում իրեն. ուրեմն ինքը գայլերի հասարակութեան չէ՞ր պատկանում, ուրեմն ուրիշ եղբայրնե՞ր ունէր։

Աղօտ, շատ աղօտ եւ շփոթ կերպով ըսկսեցին վերարտադրուիլ նրա մտքում խառնակ պատկերներ։ Նա սկսում էր յիշել ծառեր, շէնքեր, տարօրինակ, ոչ գայլային դէմքեր ... եւ այլեւս ոչինչ... օ՜, որքան վաղուց էին դրանք։

Գրեթէ չէր լսում Զէբին։

— Մայրիկ, ասաց նա յանկարծ, ի՞նչ բան է այդ «մարդ» կոչուող արարածը, որին ինձ եղբայր էին համարում եւ որոնց դէմ էին ուզում զինել ինձ։

Զէբը այլայլուեց, պահ մը պատասխանել չկարողացաւ. յետոյ, բռնեց նրա թեւից եւ.

— Գնանք, որդիս, գնանք այստեղից ասաց. մի մտածիր այդ տխմարների խօսքերի վրայ ... դու ուրիշ եղբայրներ չունես... ոչ, այդ ասուած արարածները քո եղբայրները չեն... Նրանք չար, խորամանկ, իրար անգամ պատառող հրէշներ են...։ Քո մայրդ ես եմ ...։

— Գիտեմ, գիտեմ, բայց ...

Եւ Օձուկը հառաչեց, ոչինչ չէր հասկանում։

Մի դառնութիւն սեղմում էր նրա կոկորդը. զգում էր, որ սրտից մի ... տրուեց եւ որ ինքը այդ հասարակութեան անդամը չէր, որ ինքը մարդ էր ...

Բայց ի՞նչ էր ուրեմն «մարդ»ը ...

x

Թողեց մանուկն անտառն ու քարայր... մի օր հեռացաւ գայլերի հասարակութիւնից ու գնաց փնտռելու իր եղբայրներին, իր նման մարդկանց։

Չգիտէր ո՞ւր էին նրանք, որ անտառ... կամ որ քարայրի մէջ։ Գնում էր փնտռելու, սիրտն ասում էր որ կարողանալու է գտնել։

Քայլեց նա երկար։ Երկու օր անընդհատ անցաւ անտառներ, կտրեց դաշտեր, երրորդ օրուայ գիշերը հասաւ մի ... գետի ափին եւ հանգստացաւ մի ծառի տակ։

Որովհետեւ յոգնած էր, պառկեց, քնեց եւ երազեց։ Որպէս թէ մի մեծ ... մէջ էր գտնւում, ուր մարդ էին գալիս ... պէս, երկու ոտքերի վրայ քայլող ... բածներ ...։ Մի մեծ տուն սպիտակ ... տերով երեւում էր այգու մէջ, իսկ նրա առաջ գետնի վրայ փռւում էր ... կը, որից ծխի ծուխումուխ մի ... խտօրէն բարձրանալով, անսահման ... հալւում էր օդի կապոյտութեան մէջ ...

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(7 Շար.)

Աշխարհամարտը վերջացաւ։ Թուրքիան ծանիկի եղաւ յաղթական ազգերուն առ — ջեւ — ցնոր տնօրինութիւն։ Եւ օրին մէ — ջեւ ալ, երեւան եղաւ Մուսթաֆա Քեմալ էրն ալ, երեւան եղաւ Մուսթաֆա Քեմալ անունով արդիական գլուխով — ըսել կ'ուզէինք սիլիտր շափխայով — մարդ մը։

Ար մէկն ալ Համիտներու եւ Թալէաթներու սերունդէն էր։ Իր օրովն էր որ — 1920ին — ասկեարները 20·000 Հայ կո — տորեցին Մարաշի մէջ։ Ու, դարձեալ, իր օրովն էր որ — 1922ին — իր ասկեարնե-րը Հազարներով յոյն ծովը թափեցին, Իզմիրի առջեւ։

Նորէն կացութենէն բան փոխուած չէր, թէեւ, այս անգամ ջարդողը ունէր — կլէր կաբէ, այափլար պօթէ, fող fրա-վաքէ··· ձեռնոց, կօշիկ ու փողկապ։

Օրին մէկը, այս մարդը մեռաւ։ Եւ ի-րեն յաջորդեց իր զէնքի ընկերը — Ըսմէթ Ինէօնիւ անունով մէկը, որ երկրորդ աշ-խարհամարտին, մատին ծայրը խաղցուց միամիտ դաշնակիցները եւ, երբեւ ժա — մանց, կողոպտեց Հայերն ու Յոյները՝ իր վարլըք վերկիսիով։

Թուրքիան, նորէն եռ դարձուցած էր պատմութեան սլաքը։

Անցան տասներկու տարիներ, Եւ, ա — հա, 1955ին, ուրիշ Թիւրք օղլու Թիւրք մը, Աթաթիւրքի Հարազատներէն, Վոս — փորի ղոյգ ափերուն վրայ, մէկ գիշեր — ուան մէջ, քարուքանդ ընել տուաւ Ուղ-ղափառ եկեղեցիները եւ Հայ վաքաֆ — ապներու խանութները։

Սահմանադրական վարչաձեւին 47րդ տարին էր, բայց, նորէն, Թուրքը 15րդ դարու զազանաբարոյ Թուրքն էր։ Թէեւ, հիմա, իրաւունք ունէր յոխորտալու թէ Արեւմուտքի կեավուրները իր վրայ կը խենթենային եւ ինք անոնց աչքին լուսն էր։ Անոնց ճէնթլմէն զինակիցը։ Անոնց Մենտերէսը։

Հիմա, նոր պատմութիւն։ Նախկնոր։ Ինէօնիւն եղաւ բողոքեց թէ Մենտերէս բռնակալ էր։ Բանակն ալ այդ ամբաստա — նութիւնը ըրաւ վարչապետին դէմ։ Եւ առու մը կանուխ, Կիւրսէլ անունով զինուորական մը զահէն վար գլորեց Մեն-տերէսը։ Ինէօնիւ եւ Կիւրսէլ իրարու հետ պայմանեցան։

Այս պայմանը փաստ չէ՞ որ ասկէ ետք գալիք վարչաձեւն ալ, ասկէ առաջ եկած, գացած վարչաձեւին կերպարանքը պիտի ունենայ։ Ինէօնիւի պէս մարդու մը հետ պայմանը կրնա՞յ տարբեր ի — րաւակարգ հաստատել։ Ոչ։

Թուրքիոյ մէջ ամէն բան կրնայ փոխ — ուիլ — ֆէսը, կ'ըլլայ գլխարկ, էճբարին կ'ըլլայ ֆրաք, էֆէնտին կ'ըլլայ պայ, բայց Թուրքին հոգին չի փոխուիր։

Իրարու գլուխ պիտի ուտեն, չուտով։ Մենտերէսը պիտի կախեն, բայց պիտի չկարենան կախաղան հանել իրենց Սել — ճուկեան մտայնութիւնը։

Եւ Կիւրսէլի «սէլ»ը պիտի չառնէ չտա — նի, կամ պիտի չլուայ Թուրքին ախտա — վարակ ուղեղը։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԵՐԲ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԸ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ

ԲԱԽՏԱՒՈՐ ՈՒ ԱՆԲԱԽՏ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ

Քանի մը տասնեակ օրեր մեզ կը բաժ-նեն 17րդ ողիմպիական խաղերէն, որոնք տեղի պիտի ունենան Տանքէի մէջ։

1960 Յունիս 30ին կէս գիշերին փակ — ուեցան արձանագրութիւնները։ Բոլոր ժամանակներու մրցանիշ մը հաստատ — ուեցաւ, 83 երկիրներ արձանագրուեցան տեղի ունենալիք խաղերուն։ Նախկին մր-ցանիշը, 69 երկիրներ, հաստատուած էր 1952ին, Հելսինքիի ողիմպիականին։

Ինչպէս յաճախ գրած ենք, ողիմպիա — կան խաղերու արքան աթլէթիզմն է։ Ցայտագրին մէջ կան տասնըմէկ ուրիշ անձնական կամ խմբական խաղեր, ինչ — պէս՝ նշանառութիւն, լող, ֆութպոլ, պասքէթպոլ եւայլն։ Որքան ալ այս խա-ղերը իրենց տեղն ու նշանակութիւնը ու-նին եւ կը վայելեն մեծ ժողովրդականու-թիւն, դարձեալ աթլէթիզմը կը մնայ իր «գահ»ին վրայ, աւելի փայլուն եւ աւելի գեղեցիկ՝ տարուէ տարի։

Արձանագրուած 83 երկիրներէն 75ը ի-րենց մասնակցութիւնը կը բերեն աթլէ — թիզմի։ Մարզական աշխարհի մէջ, երկիր մը կը մեծնայ ու կը պզտիկնայ իր աթ — լէթիզմով։

Յուլիս ամիսը ճակատագրական ամիս է աշխարհի այն մարզիկներուն համար, որոնք կը պայքարին իրենց տեղը ունե — նալու համար ողիմպիականի ազգային խումբերուն մէջ, ուր անդամակցութեան իրաւունք ունենալու համար գերմարդկա-յին ճիգերու կը կարօտին բոլորն ալ։ Այս պայքարի շրջանը զմայլելի մրցումներ դիտելու առիթը կուտայ հանդիսական — ներուն, մանաւանդ Միացեալ Նահանգնե-րուն մէջ, ուր երբեմն առաջին երեք տե-ղերէն մէկը գրաւելու համար մարզիկ մը աւելի ճիգի եւ ընդարձակ ուժի պէտք ունի, քան ողիմպիականի դափնին մը տիրանալու համար։

Անցեալ շաբաթ ամերիկեան զտումի մրցումներուն ընթացքին հսկաներ տա — պալեցան ու կորսնցուցին Հռոմ ճամբոր-դելու իրաւունքը. հսկաներ՝ որոնք ի — րենց նմանները չունին Եւրոպայի միջազ-գային ասպարէզին մէջ։ Այս անբախտնե-րուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ գունդ նետելու մրցանիշը հաստատող Պիլ Նայ-տըրը, անման հսկան, որ 7·25 քիլօ ծան-րութեամբ պղինձէ գունդը հասցուցած է 19·99 մէթրի։ Մրցումներուն օրը, մկա — նային խանգարումի մը պատճառով, չէ կրցած առաջին երեք տեղերէն մէկը գր-աւել։

Այս մասնակցութեան մէջ Եւրոպայի մրցանիշը կը պատկանի Ռոմ անունով անգլիացի մարզիկին, 18·58 մեթր։

Միացեալ Նահանգներու մէջ ներկայիս վեց մարզիկներ կան, որոնք կ'անցնին 19 մեթրը եւ անոնցմէ առնուազն երեքը կը մօտենան քսան մեթրի։ Ահա այս վեց հըս-կաներէն երեքը միայն իրաւունք ունին ո-ղիմպիականին մասնակցելու։ Ամէն մէկ մասնակցող երկիր իրաւունք ունի միայն երեք մարզիկ արձանագրելու մասնագի — տութեան մը մէջ։

Երկրորդ անբախտը 1965ի հարիւր եւ երկու հարիւր մեթր վազքերու ողիմպիա-կան ախոյեան Պոպի Մորրոն է։

Երրորդը եւ մեծագոյն անբախտը Ֆար-չիւն Կորտիրն կոչուած «տիսքոպոլուսն» է։ Ան մասնակցած է յետ — պատերազմ — եան երեք ողիմպիականներուն եւ աշխար-հի սկաւառակ արձակելու մրցանիշը հաս-տատող մարզիկը եղած է, բայց երբեք բախտը չէ ունեցած ողիմպիականի մը ոսկի չքանշանակիրը դառնալ։ 1948ին Լոնտոնի մէջ խալացի Քոնսոլինի, 1952-ին Հելսինքիի մէջ ամերիկացի Ինէս եւ 1956ին Մելպուրնի մէջ ամերիկացի Օր — թըր տիրացան առաջնութեան դափնիին, պարտութեան մատնելով «վարպետը»։ Ահա այս մարզիկը, զտումի մրցումնե — րուն չորրորդ տեղը գրաւելով, մաս պի-տի չկրնայ կազմել Միացեալ Նահանգնե-րու խումբին։

Միացեալ Նահանգներու զտումի մրր — ցումներուն ընթացքին հաստատուած են երեք զմայլելի նոր մրցանիշներ. Նորթըն երկու հարիւր մեթր վազած է 20·5 երկ-վայրկեանէն (նախկինը՝ 20·6), Պապքա սկաւառակը արձակած է 61·05 մեթր (նախկինը՝ 59·72), Ճոն Թոմաս բարձ — րութեան իր մրցանիշը՝ 2·18 մեթրը հաս-ցուցած է 2·22 մեթրի։

Ծրագրուած աշխատանքով փորձերը կը կարծենք, որ տակաւին շատ մեծ անա — կընկալներու առջեւ պիտի դնեն մարզա — սէրներն ու մարզական մասնագէտները։ Գերմարդիկներ պիտի գան հաստատելու, թէ մարզական շարժումն ալ կը յառաջա-նայ մարդկային քաղաքակրթութեան հետ, ուր հիւլէն եւ արագութիւնը մեծ անակնկալներ պահած են մարդկութեան համար։

Գ. ՆԻԶԻՊԼԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՔՈՆՍԵՐՎԱԹՈՒԱՐԻ ՀՈՒՆՁՔԸ

Այս տարի Ֆրանսայի Պետական Քոն — սերվաթուարի թատերական դասընթաց — քի տարեկան հունձքը այնքան ալ փայ — լուն չէ եղած։

Ոչ մէկ թեկնածու յաջողած է արժանա-նալ դասական ողբերգութեանց Ա. մրցա-նակի։

Միայն մէկ թեկնածու՝ Սիմոն Այնէ (24 տարեկան) Մոլիէրի «Մարդատեաց»ի մէկ տեսարանով արժանացած Բ. մրցա — նակի։ Եւ սակայն, նոր պսակաւորը ըս — տիպուած է իր մրցանակը բաժնել ուրիշ երկու թեկնածուներու՝ Ժաք Արտուանի եւ Ֆրանսուա Թիմէրմանի միջեւ, որոնց հետ համեմատականի է մնացած։

Ժամանակակից fոմէտիներու մէջ, Լա-պիշի, Ժան Անույի եւ Անտրէ Ռուսէնի թատերակներու տեսարաններով քննու — թեան մասնակցող թեկնածուներէն Միշէլ Լարիվիէր, Աճմիտու Պէն Մէսուատ, Ռոպէռ Միւտէ եւ Ալէն Լինէլ ստացած են առաջնութեան մրցանակներ։

Ամէն տարի, Քոնսերվաթուարի քննու-թեանց ընթացքին, սովորաբար փարիզ — եան թատրոններու տնօրէնները ներկայ կ'ըլլային, տեղւոյն վրայ մրցանակի ար-ժանացող թեկնածուներու հետ յառաջի — կայ թատերաշրջանին համար պայմանա — գրութիւններ կնքելու։

Այս տարի, սակայն, այդ տնօրէններէն ոչ ոք ներկայ էր։ Թատերական շրջա — նակները այս պարագան կը վերագրեն այն տագնապին որ այս միջոցիս ֆրան-սական թատրոնը կ'ապրի եւ որուն հետե-ւանքով հաւանաբար յառաջիկայ թատե — րաշրջանին շատ մը թատերասրահներ գո-ցեն իրենց դուռները։

Մեծ հաւանականութիւն կայ, սակայն, որ առաջին պսակաւորը՝ Սիմոն Այնէ յա — ռաջիկայ թատերաշրջանին համար պայ — մանագրութիւն մը ստորագրէ Քոմէտի — Ֆրանսէզի իր մասնակցութեան աւընչու-թեամբ։

Այս տարի կանանց բաժինը այրերու վրայ արձանագրած է մեծ առաւելու — թիւններ։ Տասնեւվեց կին թեկնածունե — րու մէջ, դասական քոմէտիի առաջնու — թիւնը շահած է Էլիզապէթ Ալէն (աղջիկը ծանօթ դերասան - բեմադիր եւ Աթըլէէ թատրոնի տնօրէն՝ Անտրէ Պարսաքի), իսկ երկրորդ մրցանակի արժանացած են երկու երիտասարդուհիներ՝ Նիքոլ Տընի եւ Ժընըվիէվ Քազիլ։

Ժամանակակից քոմէտիներու մէջ կա — նանց թեկնածուները առաջին մրցանակ չեն ունեցած։ Բ. մրցանակի արժանացած է Մարի - Գլօտ Մեսթրալ (ծանօթ եր — գիչդերասան Արման Մեսթրալի աղջիկը)։

×

ՇՐՋՈՒՆ ԹԱՏՐՈՆ

*

Ֆիրմէն Ժեմիէ, մեծանուն ֆրանսացի դերասանը, որ Անթուանէն ետք ակա — նաւոր դէմքերէն մէկը եղած է Ֆրանսայի բեմական արուեստին եւ մեծ յաջողու — թեամբ վարած է երկար տարիներ Օտէոն (ներկայիս Թէաթրը տը Ֆրանս) թատ — րոնի տնօրէնութիւնը, իր մահէն առաջ յղացած էր գեղեցիկ գաղափար մը՝ հիմ-նել շրջուն թատրոն մը որուն գործունէ — ութեան դաշտը պիտի ըլլար Փարիզը իր շրջակայ արուարձաններով։ Ողբացեալ արուեստագէտը չէր յաջողած իրականա — ցնել իր այդ գեղեցիկ ծրագիրը։

Այսօր, սակայն, խումբ մը երիտասարդ դերասաններ, որոշած են իրականացնել ողբացեալ վարպետին ծրագիրը։

Շրջուն թատրոնը իր առաջին քայլերը պիտի առնէ յառաջիկայ թատերաշրջանի սկզբնաւորութեան։

Այդ թատրոնը պիտի շրջի Փարիզի շըր-ջակայ արուարձաններուն մէջ, իւրա — քանչիւր շրջանի մէջ պիտի մնայ 24 ժամ միայն եւ պիտի ներկայացնէ դասական եւ ժամանակակից երկեր։

Շրջուն թատրոնը պիտի շինուի փլաս — թիf նիւթերով եւ պիտի ունենայ հազար հոգինոց սրահ մը։

Ֆրանսական թատերական շրջանակնե — րը մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան այս ձեռնարկին հանդէպ, իսկ պետական շրջանակները իրենց կողմէ կը խոստա — նան զօրավիգ հանդիսանալ ձեռնարկին յաջողութեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԿԵԱՆՔԸ

ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԱ.

Նա փախչում էր դէպի Ստամբուլ՝ ա — զատուելու համար երեխաների ճիչերից։

Գնալուց առաջ նա երեխաների մի ցու-ցակ էր հետը տանում, որպէսզի ոչ ոքին չմոռանայ։

Բոլորին նուէրներ էր բերում։ Գնա — լուց յետոյ էլ նոր ցուցակ էր ուղարկում նրան մայրս — նոր ծնուածների ցուցա-կը։ Երբեմն չափազանցուած ցուցակ էր ուղարկում։

— Թող բերէ, պէտք կ'ըլլայ, — ասում էր նա։

Հայրս վերադարձին մի սնտուկ էր բանձնում մօրս եւ այլեւս ոչինչի չէր խառնւում։ Բայց սովորութիւն կար որ բոլորն էլ իրենց մանուկներին գրկած՝ գնում էին նրա ձեռքը համբուրելու։ Հայրս փոխադարձ «ապրիս» էր ասում իւրաքանչիւրին եւ երեխաներին համբու-րում։ Երբ շարքը վերջ չէր գտնում՝ հայ-րս մրթմրթում էր։

— Բա, բա, բա, ուրիշ գործ չէ՞ք ու — նեցեր...

×

Օվա Բաղլարում մենք այգի ունէինք։

Օվա Բաղլարին քաղաքին կից, բայց ընդարձակ տարածութեամբ մի այգեստան էր բացառապէս խաղողի եւ նշենի-ների։ Մեր այգին գտնւում էր այդ ըն — դարձակ այգիների դրեթէ մէջտեղում։ Աշնան վերջում, այգեկութքի ժամանակ, բոլոր այգի ունեցողները 10 – 15 օրով փոխադրւում էին այնտեղ, սպիտակ վր — աններ էին խփում եւ սկսում եռուն այ-գեկութը։ Գիշերները ցուրտ էր լինում, ուստի ամէն մի այգում խարոյկ էր վառ-ւում։

Այդ օրերի գիշերներում Օվա բաղլա — րին, երբ դիտում էին սարից, նման էր բոցավառուած խարոյկներով երկինքի։ Խարոյկի շուրջը պարում էինք, երգում։ Բոլոր աղջիկներին ազատութիւն էր տըր-ւում այդ օրերին խարոյկի շուրջը պարե-լու։

Խարոյկներն այնքան բոցավառ, ար — ծարծուն էին լինում, որ շուրջը պարող — ների երեսները կարմրում էին։ Այդ օրե-րին աղջիկների մեծագոյն մասը գտնում էր իր նշանածին։ Պարից, երգից եւ խա — րոյկից տաքացած՝ վառւում էին եւ նը — րանց սրտերը։ Նրանք որոնք գտել էին մի ջահել սիրտ, կորչում էին մեծ թփե-րի ետեւում, խարոյկներից հեռու, կար-մրած, քաղցրացած ողկոյզների տակ, եւ վառում էին յաւիտենական խարոյկը — սիրոյ խարոյկը։

Ցուրտ, կապոյտ գիշերում, լուսնի կաթնայորդ փրփուրների տակ, շրթունք-ները հպում էին իրար, անցնում էր նը — րանց հոգու միջից սեւեռական շունչը։ Երբ տղան գրկում էր աղջկան, նրան թը-ւում էր, որ ամբողջ բնութիւնը փաթաթ-ւում է իրեն կրակէ թեւերով, եւ տղային թւում էր, որ գրկել է ողջ բնութիւնը իր բոլոր մրգերով, իր բոլոր արեւներն ող-կոյզներով, ահա կծկուել է իր թեւերի մէջ անհուն մի դաշտ թարմ խոտի բոյ — րով, եւ վերջապէս սա այն Զարուհին չէ, այլ բոցավառուած խարոյկն է իր թեւերի մէջ։

— Տեսնանք սըւոնք ո՞ւր գացին, — յանկարծ լսւում է։

Երկու ջահելները, կուրծք - կուրծքի շրթունք - շրթունքի անշարժանում են։

Զարաճի ընկերները հեռացել են խա-րոյկից եւ ուղում են խաղ խաղալ ողկոյզ-ների եւ տերեւների տակ պահուող ջա-հելներին։

Աւելի են ձեղմւում իրար, թեւերն ա — ւելի են սըղւում եւ պահը դառնում է յաւիտենական։

Երբ այգեկութքը վերջանում էր, վե — րադառնում էին տուն. տան ծերունինե — րը տեսնում էին, որ իրենց աղջիկը կամ տղան արտակարգ խանդավառութեան մէջ է, ջրով թացացնում է մազերը, սանտրում, այնպէս որ լոյսի տակ սաթի նման փայլի։

Պարզ էր, որ բնութիւնը, աշնանային բեղմնաւորուած, կրծքերը լիուլի լցուած բնութիւնը, հպել է նրանց հոգուն այրել է նրանց սրտի աղուամազը։

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ՝ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ

Վայրը՝ յետոյ։
Պատուոյ նախագահութեամբ Կառտանի քաղաքապետ՝ ՎԻՔԹՈՐ ՍԱԻՆԻ
Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբ. Արմենակ Քարատեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է տասնական Ն. Ֆ. Ազգ. Առաջնորդարանէն եւ Պ. Միքայէլ Եավէրէ։ Նոյնպէս ողբացեալ Տիկին Վ. Ադիրեանի (ծն. Լուսարարեան) մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի տասնական Ն. Ֆ. Գալուստեան եւ Շանիկեան ընտանիքներէ։

× Երեւանէն Սաթենիկ եւ Արշալոյսի Ջիթճեան կը փնտռեն Անդրանիկ Տէր Գրիգորի Ջիթճեանը։ Դիմել եկեղեցի ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համաշխարհային Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին ։

Յուլիս 24ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ ուշ ատեն, Տէսինի ժան Թորոսեանին Սեւան ճաշարանի զովասուն պարտէզին մէջ ։ 35 Ավընիւ Ժան Ժօրէս ։
Առատ կեր ու խում ։
Զուարճացուցիչ ըմպելիներ ։
Շամփուրով խորոված, դիւրամատչելի գիներով ։
– Երգ, արտասանութիւն, պար, արեւելեան եւ եւրոպական նուագ, նոյնպէս Ջարսանճագցիներու աւանդական պարը՝ Ալաչէն։ Երկսեռ խումբով ։
Հանդէսի հասոյթին նպատակն է օգնել Միութեան կարօտեալներուն եւ Միութեան որդեգրած ուսանող սաներուն ։
ԾԱՆՕԹ. — Անձրեւի պարագային ապահովուած վայր։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1960 – 1961 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են ։ Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Պուլ. տիւ Նոր, Լը Րէնսի ։

ՀԵՌԱՁԱՅՆ 927 – 01,72

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ ։

17 Յուլիս, Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Կապիյոնի սրճարանին գեղատեսիլ պարտէզին մէջ ։
Գեղարուեստական բաժին. — Հայկական նուագ եւ երգեր բարձրախօսով ։
Ծով պիւֆէ մատչելի գիներով ։
Կը հրաւիրուին Լիոնի եւ շրջանի հայութիւնը ։
Անձրեւի պարագային ապահով վայր ։
Հանրակառքը կը մեկնի Կիշառ հրապարակէն ժամը 9ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները իր կրթական ձեռնարկներուն համար ։ Գարակէօզեան եւ Նիկողոսեան ընտանիք քսան Ն. Ֆ., Պ. Օննիկ Նազաչեան քսան Ն. Ֆ., Պ. Վահրամ Ոսկանեան տասը Ն. Ֆ., Պ. Կարպիս Գարակէօզեան տասը Ն. Ֆ., (Լիլայի դպրոցին) փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Գառնիկ Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սարպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ ։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը ։

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ ։

Ընթացիկ պարզ եւ ճրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը. —

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը ։

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախսն է՝ 2.50 Ն. Ֆ., կանխաւ վճարելի ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ։ Այս Կիրակի ամբողջ օրը էսթրապլէնի ծանօթ դաշտը, Թապուրէթ ։
Կը խօսի Ընկ. Մ. ՄԻՐՁԷ (Լիոնէն)
Գեղարուեստական բաժին, հաճելի մթնոլորտ, առատ կերուխում, մատչելի գիներով, շամփուրով խորոված ։
Հայկական եւ եւրոպական պարեր, սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի եւ շրջակայքի Հայութիւնը ։
Օթօքարի ժամերը, առաւօտեան ժամը 10.30ին կայարանէն, 11ին, 12.30ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2.15ին։
Վերադարձ ժամը 20ին։
Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ-ՊՈՒՍՏԱՔԵԱՆԻ

Կողմէ Ամերիկահայ գաղութին եւ գլխաւորաբար ՀՕՄ.ի մասին։
Շաբաթ, Յուլիս 16, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահը, 17 Րիւ Պլէօ։
Կը հրաւիրուին ընկերներ, ընկերուհիներ եւ համակիրներ ։

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

Միայն հայրենակիցներու համար, բընակարաններու ներկի աշխատանքներու համար եթէ կ'ուզէք ամէն ձեւով գոհ մընալ դիմեցէք՝

D'amdjian
67, Rue de Vaugirard - Paris 15e

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով ։
Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման։ Կ'ապահովենք վիզայի գործողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի ։
Դիմել՝
ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի։
AMERICAN LLOYD
48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél. : 20-47-22
Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին ։

Hotel Splendid - Laffrey (Isére) ՕԳՈՍՏՈՍ 1 – 31

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

1000 մեթր բարձրութեան վրայ, գեղատեսիլ լճի մը ափին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ։ Խաղաղաւէտ եւ լողանք ։ Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ ։

ՕՐԱԿԱՆ 8.50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը՝ 17 Րիւ Պլէօ, կէսօրէ վերջ ժամը 2 – 6 ։
ՆԻՍԻ խումբին համար արձանագրուիլ Օր. Շաքէ Գաբրիէլեանի մօտ, 19 Պուլվ. Մանեան, Նիս։
ԳԱՒԱՌ, Լիոն. — Պէրպէրեան Ժ. 39, Rue Dunoir LYON 3e
ՏԷՍԻՆ. — Լիւլէճեան, 16, Rue Coli
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ. — Ժ. Փիլիկեան, 8, Rue J. Vergnette
ՎԻԷՆ. — Կարապետեան Rue Mont Arnaud
ՄԱՐՍԷՅԼ. — Գըլըճեան, 18, Rue Thubanean

ՑԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Այս Կիրակի 17 Յուլիս Մշակոյթ Տան մէջ տեղի ունենալիք ընկերական հանդիպումը յետաձգուած է ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ. — Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ (16 Յուլիս), կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Մշակոյթի տան Բ. յարկը, 17 Րիւ Պլէօ ։ Օրակարգ՝ Ա) Զեկոյց պատգամաւորական ժողովի ։ Բ) Ընթերցում թիւ 1 եւ 2 շրջաբերականներու եւ Կեդր. վարչութեան 17 թիւ նամակին։ Գ) Ընթացիկ հարցեր ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ԱՆՄԱՀ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
ՆԻՍԻ ՄԷՋ

17 Յուլիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Քաֆէ Լիոնի վերնայարկը (Ավընիւ տը լա Վիքթուար) ։
Կը նախագահէ ՇԱՀԱՆ ՉՕՏԵԱՆ ։
Կը խօսի ԱԶԱՏ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ։
Գեղարուեստական պատշաճ բաժին ։
Մուտքը ազատ է ։

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՊՈՄՈՆ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, բարեկենդան Վարդավառի պահոց, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Օշին վրդ. Նիկոլեան (Ժընեւէն) ։
Շաբաթ երեկոյեան ժամերգութիւն եւ կիրակմուտ՝ ժամը 18ին, կիրակի՝ առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, պատարագ ժամը 10ին ։

«ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ» ԽԱՆԱՍՈՐԻ տարեդարձի առթիւ։ Շաւիլի անտառին մէջ, Յուլիս 24, Կիրակի օր։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1960-1961

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ։
ԲԱՑՈՒԱԾ են նաեւ Պաքալօրէայի երկրորդ մասին երկու նոր դասարանները. —
Ա) Տարրական Ջափագիտութիւն
Mathématiques Elémentaires
Բ) Փորձառական Գիտութիւններ
Sciences Expérimentales
Պայմաններուն համար դիմել՝
DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՅՈՒԼԻՍ
DIMANCHE 17 JUILLET 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 8851 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4652

ԱՆՀԱՃՈՅ ԴԷՊՔԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

★

Ազդակ Յուլիս 11ի թիւով կուտայ հետեւեալ ցաւալի տեղեկութիւնները. —

ՀԱՃԸՆ, ՉԱՐՉԱՓԸՂ ԵՒ ՊԱՏԱՌԻ ԹԱՂԵՐԸ ԶԻՆ. ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՏԱԿ

---

3 ՕՐԷ Ի ՎԵՐ ԱՅՍ ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՇՐՋԱՆԸ ԿՏՐՈՒԱԾ Է ԱՐՏ. ԱՇԽԱՐՀԷՆ

---

19 ոճրագործներ եւ կասկածելիներ ձերբակալուած, պաշարումը պիտի շարունակուի մինչեւ որ ձերբակալուին ոճրագործները

Ուրբաթէն Շաբաթ լուսցող գիշերը, ժամը 12ին, բանակային եւ ոստիկանական ուժեր խիստ պաշարման տակ առին Հաճըն, Չարչափըղ եւ Խալիլ Պետեւի թաղամասերը: Պաշարման շղթան կը սկսի Սպանդանցի փողոցէն, ծովափէն, կ'երկարի Նահր գետը, կ'իջնէ մինչեւ Նահրի գորնիշը, անցնելով գլխաւոր կամուրջէն, կը դառնայ դէպի Խալիլ Պետեւի, ուրկէ կը վերադառնայ դէպի ծով, եզերելով երկաթուղին, եւ երկաթէ կամուրջին մօտերը կտրելով Նահրի գլխաւոր ճամբան, Օթօսթրատը, Բեհպան փողոցը եւ Գարանթինա փողոցը ու վերջապէս կը հասնի ծով:

Զրահապատ միաւորներ դիրք գրաւած են քառուղիներու եւ պաշարուած գօտիին կասկածելի կէտերուն վրայ:

Իշխանութիւնները այս կտրուկ միջոցներուն դիմեցին վերջնականապէս մաքրագործելու համար խռովութեանց բոյն դարձած այդ թաղերը, ուր որջացած են 30է աւելի խռովարարներ եւ ոճրագործներ, որոնց դէմ ձերբակալման բազմաթիւ հրամանագիրներ հանուած են եւ անգործադրելի կը մնան ցարդ:

Շաբաթ կէսօրին, Նախարարաց Խորհուրդը ժողով գումարեց Քուքի մէջ, նախագահութեամբ Հանրապետութեան Նախագահին:

Այս ժողովի ընթացքին, Ներքին նախարար էմիլ Կասփար զեկուցում տուաւ Նահրի մէջ ձեռք առնուած զինուորական միջոցներու մասին: Բոլոր կարգադրութիւնները արժանացան նախարարաց խորհուրդի հաւանութեան: Կասփար յայտարարեց, թէ արդարութեան կողմէ հետապնդուող բոլոր ոճրագործները կը գտնուին պաշարուած գօտիին մէջ:

Ներկայիս, վերոյիշեալ թաղերը բոլորովին կտրուած են արտաքին աշխարհէն: Հոն մտնող եւ հոնկէ ելլող բոլոր անձերը խիստ հսկողութեան տակ առնըւած են: Խուզարկութիւններ կ'ըլլան կասկածելի վայրերու եւ տուներու մէջ՝ արգիլուած զէնքեր գտնելու համար: Այս խիստ միջոցները պիտի պահպանուին մինչեւ որ բոլոր ոճրագործները ձերբակալուին կամ անձնատուր ըլլան:

Շաբաթ իրիկուն, բանակը աւելի խստացուց պաշարումը, նկատի ունենալով որ հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, դարձեալ երկու միջադէպեր պատահած էին նոյն օրը:

Այսպէս, Խալիլ Պետեւի թաղին մէջ, ռումբ մը նետուած է թիւ 16 ջոկատի ոստիկաններուն վրայ:

Իլիաս Սապա անուն մէկը, որ պատահմամբ անկէ կ'անցնէր, վիրաւորուած է: Երկու ոստիկաններ՝ Մուսթաֆա Հիւսէյնի ու Ապտէլ-Սալէմ Էյուպ, որոնք ռումբին արձակուած պահուն ինքնաշարժէն ցատկած էին եւ պաշտպանութեան համար գետին նետուած՝ ճմլումներ ստացած են:

Երկրորդ միջադէպը պատահած է Օթօսթրատի կամուրջին մօտերը, Չարչափըղի կամուրջին վրայ: Արդարեւ, ոստիկանական ջոկատ մը, որ կ'երթար մօտերը գտնուող Մոհամմէտ Մահֆուզի որջը կոիւ մը կեցնելու համար, հրազէնի հարուածներ փոխանակած է որձարանին երկու յաճախորդներուն՝ Գէորգ Մախտուսեանի եւ Անդրանիկի հետ: Երկուքն ալ յաջողած են փախչիլ:

Կիրակի ամբողջ օրը պաշարման դրութիւնը պահուեցաւ նոյն խստութեամբ:

Մինչեւ երէկ իրիկուն, բանակը կրցած էր ձերբակալել 19 կասկածելիներ, որոնց մօտ զէնքեր գտնուած էին, եւ ոճրագործներ, որոնք արդարութեան կողմէ կը հետապնդուէին:

Շրջանի ջոկատին պատկանող քանի մը զաղտնի ոստիկաններ, բանակին օժանդակութեամբ, կը շարունակեն խուզարկել պաշարուած գօտիին կասկածելի տուները:

Ձերբակալուած բոլոր անձերը այս առտու պիտի յանձնուին Զինուորական դատարանին:

Ոստիկանութեան ընդհանուր տնօրէն հազարապետ Ահտապ յայտարարեց.

«Բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են խռովութեանց վերջ տալու համար: Պաշարումը պիտի վերցուի այն ատեն միայն, երբ այդ թաղերու բոլոր ոճրագործները ձերբակալուին»:

ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ ՎԵՐՑՈՒԱԾ

Ազդակի վերջին թիւէն՝ (Յուլիս 13) կը տեղեկանանք որ ներքին նախարարութիւնը նոր կարգադրութիւններ բրած է եւ պաշարման վիճակը վերցուցած: Ստորեւ Ազդակի տուած մանրամասնութիւնները:

Յուլիս 12ին, նախարարական ժողով մը տեղի ունեցաւ նախագահութեամբ Պ. Ահմէտ Տաուքի եւ ի ներկայութեան Ներքին նախարար Պ. էմիլ Կասփարի, Ելեմտական նախարար Պ. Ամին Պէյհումի, առողջապահական նախարար Պ. Հասան Մեքատտի ու Արդարութեան նախարար Պ. Ֆըլիփ Նահասի:

Այս ժողովէն յետոյ, որ տեւեց մէկ ժամ, Պ. Կասփար յայտարարեց, թէ իր պաշտօնակիցներուն հետ քննած է հանրային ապահովութեան վիճակը ամբողջ հողամասին եւ մասնաւորաբար Պէյրութի հայկական այն թաղերուն մէջ, որոնք անցեալ ուրբաթ օր պաշարման տակ առնուած էին:

Ներքին նախարարը յայտարարեց, թէ որոշուած է վերջ տալ այդ բացառիկ միջոցներուն: «Այսուհանդերձ, աւելցուց նախարարը, զինուորական իշխանութեանց կողմէ նախատեսուած են այդ միջոցները փոխարինող կարգադրութիւններ՝ հասնելու համար այն նպատակին, որուն համար այդ թաղերը պաշարուած էին ապահովութեան ուժերուն կողմէ: Այսինքն՝ փախստականներու ձերբակալութիւն, պատերազմական զէնքերու գրաւում եւ կացութեան խիստ հսկողութիւն՝ արգիլելու համար կրկնութիւնը խռովութիւններու, որոնք պատճառ դարձած էին պաշարման»:

Իրականութեան մէջ, բանակը քաշուած է եւ անոր տեղ հաստատուած են ոստիկանական ջոկատներ:

«Ներկայ պայմանները կը պահանջեն հարցը արմատապէս լուծել նոր հիմերու վրայ, նկատի ունենալով որ նախապէս տեղի ունեցած բոլոր փորձերը ձախողած են: Արդ, այս կարգադրութիւնը պէտք է տեղի ունենայ ընկերային բարեկարգման քաղաքականութեան մը շրջանակին մէջ: Որովհետեւ բռնութիւնը միշտ ծնունդ տուած է բռնութեան»:

Վերջապէս, ներքին նախարարը յայտնեց, թէ այն փախստականները, որոնք տակաւին չեն ձերբակալուած, մէկ ժամէն միւսը պիտի յանձնուին իշխանութիւններուն: «Այս է գլխաւոր պատճառը, բսաւ ան, որուն համար կառավարութիւնը որոշեց վերջ տալ Նահրի հայկական թաղերու պաշարման»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

●

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՔՈՆԿՕՅԻ ՄԷՋ

●

«ԵՍ ՁԵՐ ԿՈՂՔԻՆ ԵՄ, ՀՈԳ ՄԻ ԸՆԷ՛Ք, Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՔՈՆԿՕՅԻՆԵՐՈՒՆ»

Արեւելք եւ Արեւմուտք ճակատ կը յարդարեն Քոնկոյի մէջ, ուր կացութիւնը աւելի քան երբեք ծանր է: Քասավիւպու եւ Լումումպա (Քոնկոյի նախագահը եւ վարչապետը) նամակ ղրկած են Մոսկուա: «Վտանգ կը սպառնայ Քոնկոյի չէզոքութեան, Պելժիոյ եւ արեւմտեան ուրիշ պետութիւններու կողմէ» ու այս առթիւ կը խնդրեն Խրուշչեւէն որ ուշի ուշով հետեւի կացութեան: «Կրնայ ըլլալ, գրած են իրենց նամակին մէջ, որ Քոնկօ Խորհրդային աջակցութեան դիմէ, պաշտպանելու համար իր անկախութիւնը»:

Խրուշչեւ, պատասխանելով այդ դիմումին, յայտարարած է. — «Խորհրդային Միութիւնը եւ Խորհրդային ժողովուրդները տեւաբար կը հետեւին Քոնկոյի անցուդարձերուն»: Խիստ բառերով քննադատած է պելժ կառավարութեան եւ Արեւմտեան գաղթատէրերու քաղաքականութիւնը ու ապա պահանջած՝ «վար առէք ձեր թաթերը: Քոնկոյի հանրապետութիւնը վստահ կրնայ ըլլալ որ Խորհրդային Միութիւնը պատրաստ է ամէն օգնութիւն հասցնելու»:

Յայտարարած է նաեւ, թէ յարձակումի մը պարագային Խ. Միութիւնը պիտի չվարանի յարձակումը ձախողեցնելու անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու:

Պելժ կառավարութիւնը վրդովումով մերժած է Խրուշչեւի ամբաստանութիւնները: Պրիւսէլ իր պատասխանին մէջ կը յիշէ. — «Հազարաւոր պելժ քաղաքացիներ Քոնկօ մնացին ծառայելու համար նորաստեղծ հանրապետութեան, սակայն, մեր վստահութիւնը չարաչար գործածուեցաւ, խաբուեցանք»:

Պրիւսէլի Խորհրդային դեսպանը մերժեց Մոսկուա փոխանցել պելժ կառավարութեան բողոքը, որովհետեւ «վիրաւորական» գտած է:

Մինչ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ ջղամարտը կը շարունակուի, անդին Քոնկօ կը հասնին ՄԱԿի «կապոյտ սաղաւարտները»: Ամերիկեան երեք օդանաւեր Լէօփոլտվիլ փոխադրած են Թունուզի եւ Ղանայի վեց հարիւր զինուորներ: Նորանոր ուժեր ալ կամաց-կամաց Քոնկօ կը ժամանեն: ՄԱԿի ուժերը պիտի բաղկանան առաւելապէս, Ափրիկեան պետութեանց ժողովուրդներէ (Մարոք, Մալի, Հապէշիստան եւայլն): Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւնը, իր կարգին, փափաք յայտնած է զինուորապէս եւ զէնքեր տրամադրելով օգնելու Քոնկոյի Հանրապետութեան: Գահիրէի թերթերը Պելժերու վրայ կը յարձակին՝ «աշխարհակալներ» որակելով զանոնք:

Երկրին մէջ կացութիւնը լարուած եւ մտահոգիչ է միշտ: Երկու Եւրոպացիներ սպաննուած են Լէոփոլտվիլի մէջ:

Քոնկոյի կեդր. կառավարութեան վարչապետը՝ Լումումպա եղերական ոճով ճառ մը խօսած է, խորհրդարանին մէջ: Քոնկօ պատերազմի մէջ կը գտնուի Պելժիոյ հետ, յայտարարած է ան: Այս առթիւ յիշած է թէ պահանջած էին Պելժ ուժերու պարպումը: Վարչապետը Սթանլեվիլ մեկնած է:

Միւս կողմէ Պելժիոյ վարչապետը՝ Էյսքենս անգամ մը եւս յայտարարած է. — «ՄԱԿի ուժերը պիտի գործակցին Պելժ զինուորներուն հետ»:

ԿԻՒՐՍԷԼԻ ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պոլսոյ վերջին թերթերէն (Յուլիս 11, 12, 13) կը քաղենք հետեւեալ լուրերը. —

Նոր Սահմանադրութեան հիմնական սկզբունքներն են. —

1) Զոյգ ժողովի դրութիւն:

2) Սահմանադրական Ատեան:

3) Նախագահը եօթը տարուան համար ընտրել: Ժողովէն դուրս մէկն ալ կրնայ նախագահ ընտրուիլ:

4) Ժողովէն դուրս անձեր ալ ընդունիլ Դահլիճին մէջ:

5) Զինուորականներու քուէարկութեան իրաւունք տալ:

6) Տնտեսական բարձր խորհուրդի ընտրութիւն:

7) Ընտրութիւնները համեմատական դրութեամբ կատարել:

× Հալքեաններ եւ Դեմոկրատներ միասնաբար հաւաքոյթ մը կազմակերպած են Իզմիրի մէջ: Խօսած է կուսակալ Իւլուչ. — «Այս ազգին մէջ մէկ գլուխ իսկ գրպանողները հանդիստ չենք ապրեցներ»:

Ժողովուրդը հետեւեալ վերտառութեամբ նշանատախտակներ կը կրէր. — «Տզէտներուն եւ սայթաքողներուն վախճանը մահ է», «Անկցին մենատէրերը», «Մէհմէտճիք կ'ըսէ. կը մեռնիմ բայց եղբայրս չեմ սպաններ»:

× Հալքի ընդհանուր նախագահը Իսմէթ Ինէօնիւ յայտարարած է թէ սկզբունքի ոչ մէկ տարակարծութիւն կայ իր եւ Կիւրսէլի միջեւ:

ՊԱՅԱՐ՝ ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՒ

Ազգային Միութեան կոմիտէն Յուլիս 7ին միաձայնութեամբ որոշած է մահապատիժ պահանջել Ճէլալ Պայարի դէմ որ Բարձրագոյն Ատեանին յանձնուեցաւ իբրեւ հայրենադաւ:

× Նախկիններուն դատավարութիւնը Եասըատայի մէջ տեղի պիտի չունենայ:

× Տասը տարուան մէջ Մեներէս 480 հազար ոսկի թոշակ եւ հատուցում ստացած է:

× Թրքական պատժական օրէնքի մէջ փոփոխութիւններ կը շարունակուին կատարուիլ: 65 տարեկանէն ետքն ալ մահապատիժը ի զօրու պիտի ըլլայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ զարաշրջանի ռահվիրայ՝ Մօրիս Տը Պրօյ մեռաւ առջի օր 85 տարեկանին յետ փոքր արկածի մը: Ֆրանսական գիտութեան մեծագոյն դէմքերէն մէկը՝ Դուքս տը Պրօյ պետն է իտալական ծագում ունեցող (Պռօյլիօ) ընտանիքի մը, որ Ֆրանսա գաղթած է Լուտովիկոս ԺԴ.ի օրով: Լանժըվէնի աշակերտ, իր կարգին բազմաթիւ գիտուններ պատրաստած է որոնց մէջ իր եղբայրը՝ Լուի, Ժան Թիպօ, Լուի Լըփրէնս-Ռինկէ եւն.:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահութեան դեմոկրատ թեկնածուն՝ Քեննէտի իբրեւ փոխ-նախագահ պարտաղրեց իր դժբախտ մրցակիցը՝ Ճոնսոն:

«ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ» վարդապետական պարբերաթերթին մէջ յօդուած մը ստորագրած են Ֆետոր Կոնստանդինով (խմբագրապետը) եւ Գ. Մոմճեան (խմբագրութեան անդամ) որուն մէջ կ'ըսեն թէ պէտք է բարեփոխել Մարքսեան կարգ մը սկզբունքներ: Բարեփոխման պէտք է ենթարկուի մանաւանդ խաղաղ համակեցութեան գաղափարը, քաղաքական տարբեր վարչաձեւեր ունեցող պետութեանց միջեւ: Յօդուածը կը յիշեցնէ Խրուշչեւի արտասանած ճառը Պուքրէշի համագումարին:

...ԵՒ ՄՆԱՅ ՄԻԱՅՆ ՁՆՁԻՆ

Ա.

Գոնէ չնչին մաս մը ըլլար մեծ գոհունակութիւններով ձեռք բերուած արդիւնքը։ Դժբախտաբար այդ իսկ չեղաւ։

Երկար ատեն անկէ առաջ առիթ ունեցայ խօսելու մեծաչափ ձեռնարկի մը մասին, — 350·000 տոլար հաւաքել Հարուըրտի համալսարանին մէջ հայագիտական աթոռ մը ստեղծելու համար։ Դրամին հաւաքուելէն ի վեր ոչ իսկ խըշտեակի մասին իմացած ենք։

Համազգային Հայագիտական Միութիւնը ոմն Մանուկ Ըրնկի նախագահութեամբ ձեռք զարկաւ այդ գումարին հաւաքման։ Գումարը պիտի տրուէր Հարուըրտի համալսարանին, որպէսզի հայագիտական աթոռ մը հաստատուէր հոն։

Պիտի ենթադրուի, որ Հարուըրտի համալսարանը, որ ամերիկահայ ամենաբազմամարդ շրջանին մէջ կը գտնուէր, անցեալին նոյնիսկ ի ցոյց մարդկան փորձ մը բրած ըլլար հայագիտութեան համար։

Պիտի ենթադրուի, որ հին հայերէն գրչագրերու մատենադարան մը կազմակերպած էր, հաւաքելով եւ պահելով հայերէն ձեռագրեր։ Բազմաթիւ տարիներու ընթացքին լոկ Մէկ գրչագիր ճամբէն շեղեր եւ հոս է ինկեր, այն ալ բարի բողոքական պատուելի մը (ամերիկացի) թողօնէն։ Պիտի կարծուէր, թէ համալսարանի թանգարանին մէջ հայագիտական նիւթեր խնամով հաւաքուած են Մերձաւոր Արեւելքի մեր բոլոր դրացիներուն մշակութային հնութեանց տարնթեր։ պիտի կարծուէր, թէ գոնէ մատենադարանը համեստ գումար մը տրամադրած է համալսարանին, զանազան հայերէն հրատարակութիւններ, պարբերականներ գնելու եւ պահելու համար։ Վերջապէս պիտի կարծուէր, թէ անցեալին կամ ներկայիս համալսարանը, որ անհաշիւ գումարներ տրամադրած է Մերձաւոր Արեւելքի զանազան մշակութային հնութիւններ հաւաքելու, գոնէ քանի մը տոլար տուած է որեւէ հայկական հնութիւն իր թանգարանին մէջ ունենալու համար։

Ասոնցմէ ոչ մին բրած է Հարուըրտի համալսարանը, որուն հայագիտութեան աթոռին համար այսպէս 350·000 տոլար կը կորզուէր հայութեան սուղ միջոցներէն։ Այս համալսարանը պատուակալ պաշտօն մը տուած էր Օր. Սիրարփի Տէր Ներսէսեանի, սակայն ոչ մեծարժան Օրիորդին հայագիտութեան, այլ սոսկ անոր բիւզանդագիտութեան համար։ Այս համալսարանը իր 1 պարբերականին մէջ եւ յետոյ առանձին հրատարակած էր Հայերէն Պատմութիւն Նետողաց (ողբացեալ Պլէքի կողմէ հրատարակուած)։ Անիկա հայերէն գործ մըն էր արդարեւ, սակայն աւելի նիւթ կուտայ Թաթարներուն մասին, քան թէ Հայերու։ Կիրակոս Գանձակեցի, Արիստակէս Լաստիվերտցի, Մատթէոս Ուռհայեցի չէր, որ կը հրատարակուէր, այլ Պատմութիւն Նետողաց կամ Թաթարաց։ Նոյնիսկ անիկա կը կատարուէր մեծաչափ Համազգային Հայագիտական Միութեան գործունէութենէն առաջ։ Փրոֆ. Պլէք վրացագէտ մըն էր։ Իր մահուամբ անմշմար մնալիք Հարուըրտեան հայագիտութիւնն ալ կորսուեցաւ գնաց։

Անմեկնելի էր այն ատեն եւ անմեկնելի կը մնայ ինծի նաեւ այժմ, թէ ի՛նչպէս Հարուըրտի մէջ կարելի էր հայագիտութիւն բանիլ 350·000 տոլարով։ Ինչո՞ւ ոչ 50·000 կամ ինչո՞ւ ոչ 500·000։ Այս փերեզակային չափանիշով հայագիտութիւն առնող ծախող մարդիկ չանդրադարձան այն նուաստացուցիչ վիճակին, որուն կ'ենթարկէին հայագիտութիւնը Հարուըրտի մէջ, անոր գին մը նշանակելով։ Այն մարդիկը, որոնք հայագիտութիւնը սակի կ'ենթարկէին, խիղճ չէն ունեցած Մեսեչուսեցի կառավարութենէն իսկ ճանչցուած իսկական արժէքաւոր հայագիտական կեդրոնի մը՝ Հայ Մշակոյթի Մատենադարանին համեստ կարիքներուն համար տոլար մը իսկ հանգանակել կամ նուիրել։ Եւ սակայն, ծաղրելով հայագիտութիւնը եւ անոր կպցուած Համազգայինը, 350·000 տոլար կը հանգանակեն Հարուըրտի համալսարանին համար, ուր, ինչպէս ըսինք, ոչ իսկ համեստ հայկական մատենադարան մը կայ, ինչպէս կար Փառէլ փողոցի Հայկական Մատենադարանին երեք յարկերուն մէջ։

Ո՞վ տուաւ այդ դրամը։ Ի՞նչ արժէք ունի, թէ ո՞վ տուած է։ Հոս երբեմն կը պատահի, որ մեծ գումարի մը տէրը կամ տիրուհին անօթի մեռնի եւ իր շնիկին կտակէ հարիւր հազարներ։ Ճաշակի հասկացողութեան, գիտութեան եւ բաւական մըն ալ համեստութեան խնդիր է, թէ ո՞վ տուած է հայագիտութեան համար հաւաքուած այս դրամները։ Գիտենք, օրինակ, որ Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը 15·000 տոլար տուած է, բայց 1500 տոլար չտուաւ Օննիկ Աւետիսեանի մեծարժէք գործին համար։ Հայագիտութեան այս նորելուկ մեկենասները աւելի նպատակայարմար կը նկատեն համալսարանի մը մեծամորներուն հետ նստիլ ճաշի եւ ընել հայագիտական նուիրատուութիւններ։ Այլապէս իրենց ո՞վ կարեւորութիւն պիտի տար։

Ահա այսպէս, մարդիկ որ կը մասնակցէին նման հանգանակութեանց, Վենետիկի կամ Վիէննայի Մխիթարեանց գոյութենէն իսկ հաւանաբար լուր չունին, եւ ոչ իսկ սէնթ մը տուած են հայագիտական հրատարակութեան մը։

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

(Շար.)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՏՈ՞Ր ԹԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԴԱՍԱԳԻՐՔ

Տարեցոյցներուն եղանակը Նոյեմբեր կամ Դեկտեմբեր ամիսն է, ինչպէս սովորական Գրպանի Օրացոյցներունը, որոնք ժամացոյցի կանոնաւորութեամբ կը հասնէին տարիներ առաջ, ինչպէս այսօր։

Իսթանպուլահայ տարեգիրքը, Երջանիկ, այս տարի բաւական ուշ հասաւ, Յուլիսի սկիզբը։ 1960ի հատորը չորքին երեսունեւմէկերրորդն է։ Առաջին հատորը 1928ին լոյս տեսած է, եւ մինչեւ այսօր գրական, բանաստեղծական եւ այժմէական գնահատելի բովանդակութիւն մը ունեցած է։ Խմբագիրը Բագարատ Թեւեան, իսթանպուլահայ եւ արտասահմանի աշխատակիցներու գործակցութեամբ, միշտ հետաքրքրական դարձուցած է, հակառակ տնտեսական տագնապներուն, որոնք ատեն մը մէյ մը երեւան եկած են Պոլսոյ մէջ եւ մեր հայրենակիցները չփոթութեան մատնած։

Դժբախտաբար վերջին հատորը, հակառակ թուղթի որակին եւ տպագրութեան խնամքին, բացառիկ բովանդակութիւն մը չունի, եւ հոն արտասահմանի գրողներուն մասնակցութիւնը համեմատաբար քիչ է։

Տարեգիրքերը սովորութեան մը հետեւելով, նախորդ տարուան հատորին մասին գնահատական տողեր կը ներկայացնէին իրենց ընթերցողներուն։ Ոչ միայն գրողներէ եւ աշխատակիցներէ, այլեւ, եւ յաճախ աւելի չեչտուած ձեւով, սովորական ընթերցողներուն նամակներուն ալ տեղ կուտային։

Երջանիկին են այս վերջին հատորը չափազանցութեան մէջ ինկած է։ Մեծադիր 160 էջերէն 22 էջ, ամբողջութեամբ յատկացուցած է նմանօրինակ տողերու։ Եթէ գնահատական տողերը 1959ի հատորին համար ըլլային, բան մը չունէինք ըսելիք։ Տեսակ մը համարատուութեան ձեւով, նախորդ տարիներուն համակրական տողերուն ալ կրկնութիւնը կը գտնենք։ Ոչ միայն կրկնութիւնը, այլեւ նոյն գրողներուն ու նամակագիրներուն քանի մը անգամ ստորագրութեան կը հանդիպինք։

Սովորական, կաղապարուած, առանց հակակշռի ներբողներ եւ փառաբանութիւններ։ Ոչ մէկ նորութիւն, հասարակ տեղիք արտայայտութիւններ, որոնցմով չեմ կարծեր թէ խմբագրին վաստակը երեւան եկած ըլլայ։ Խմբագրին երեսուն եւ մէկ տարիներու ամփոփ «վերատեսութիւնը» արդէն շատ բան կ'ըսէ ու կը թելադրէ բոլոր անոնց, որոնք գիրի ու գրականութեան, գրքի եւ հրատարակչական ձեռնարկներու մէջ իրենց մազերը ճերմկցուցած են եւ ասպարէզին մասին մխիթարական ոչինչ ունին ըսելիք։ Բագարատ Թեւեան իր պարտքը կատարած ըլլալու գոհունակութիւնը ունեցած է անտարակոյս եւ կրնայ ցոյց տալ երեսունեւմէկ հատորները։ Իր տուած «վերատեսութեան» հետեւելով, կը տեսնենք, որ իր կողմէ երկու տասնեակ երիտասարդներ քաջալերուած, ոչ միայն գրականութեան եւ արուեստի սիրով համակուած են, այլեւ ձեռք բերած են յաջողութիւններ, գտնելով նպատակայարմար միջավայր մը, իրենց ընդունակութիւնները զարգացնելու, մանաւանդ այն թուականներուն, երբ Պոլսոյ մէջ, բացի երկու օրաթերթերէ, ո՛չ գրական պարբերաթերթեր լոյս կը տեսնէին եւ ոչ ալ մշակոյթի որեւէ օճախ։ Բագարատ Թեւեան կրնայ ուրեմն հպարտ ըլլալ հասած գրական նոր սերունդով, որուն մէջ նշանակելի անուններ չեն պակսիր։

Ամէն անգամ իմ ուշադրութիւնս կը գրաւէ մասնաւորաբար Երջանիկին համայնքային եւ մշակութային կեանքին նուիրուած տողերը։ Մեր ընթերցողները կը յիշեն անշուշտ 1959ի հատորին առթիւ մեր արձանագրած տպաւորութիւնները այս սիւնակներուն մէջ։ 1954ի հատորին առթիւ ալ մատնանշած էի ուսուցչական եւ դասագիրքի տագնապներուն մասին։ Այդ թուականէն ի վեր ալ եւ է լուծում գտած չըլլալով մէկտեղ, 1959ին դասագրքի տագնապը հետեւեալ ձեւով կը ներկայացնէինք.—

« 1955էն ի վեր ահազանգ կը հնչեցնեն, բանախօսութիւններու կը հրաւիրին տնօրէններ, ուսուցիչներ եւ հետաքրքիր բազմութիւն մը, բացատրելու համար «ժամանակագանց» դասագիրքերու վիճակը, ցաւով կը խոստովանին որ յիսուն տարիներէ ի վեր նոր դասագիրք լոյս տեսած չէ եւ հիներուն նոր տպագրութիւններն են որ կը գործածուին։ Ամէն տարի կ'անդրադառնան այս տագնապին, բայց արմատական ոչինչ ըրած են։ Ազգային մարմինները եւ մասնաւոր Յանձնախումբ մը սկսած են մտածել այդ մասին, խոստանալով յառաջիկայ տարեշրջանին նախակրթարանի տարրական երկու դասարաններուն համար գոնէ նոր դասագրքեր պատրաստել »։

Տրուած այս խոստումին բացատրական պատասխանը կը գտնենք Երջանիկի 1960ի հատորին մէջ դժբախտաբար։ Ծանօթ է որ 1960 տարին Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանի ծննդեան հարիւրամեակի հանդիսութիւններու տարի յայտարարուած է։

Այդ առթիւ Պոլսոյ մէջ կազմուած է հրատարակչական Յանձնախումբ մը, որ ծրագրած է հրատարակել երեսունէ աւելի պրակներէ բաղկացած ստուար հատոր մը Դուրեան – Շնորհալի – Նարեկացի խորագիրով, ուր պիտի համախմբուին յուշեր, յօդուածներ, կենսագրականներ, ինչպէս նաեւ Դուրեան Սրբազանի հատընտիր գրութիւններ եւ ընտրուած քերթողներ։ Այս հատորին համար նախատեսուած է քառասուն հազար ոսկի (1-200·000 ֆրանք)։ Այս տեղեկատու...

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՄԱՐԴԱԳԱՅԼ

(ՁՐՈՅՑ)

Նա ուրախ էր, որ գտնւում էր վերջապէս եղբայրների մէջ, ապրում էր նրանց հետ։ Վաղուց գնացած պատկերներ խառն ու աղօտ կերպով, իրար խճողուած, հրէշային կերպարանքներ ստացած, գալիս, մշտաշարժ հիւլէների պէս՝ պտտում եւ ապա ոչնչանում էին նրա առջեւ։

Ցանկարծ զարթնեց եւ վեր թռաւ։ Մի քանի ձայներ ընդհատել էին նրա քունը։

Երբ քնատ աչքերը տրորեց, քիչ մնաց ուրախութիւնից ու զարմանքից գժուէր։ Մի վայրենի ուրախութեան ճիչ թռաւ նրա կրծքից։ Մարդիկ էին այնտեղ կանգնած, իր կողքին, իր առաջ։

Այո, մարդիկ։ Տխուր, խորշոմոտ երեսով երեք դէմքեր, որոնք խոշոր փայտերով զինուած՝ շրջապատել էին նրան, իսկ հեռւում կանգնած մի աւելի հաստափորն ու կարճլիկը՝ հրամաններ էր արձակում։ Սկսեց ագահութեամբ, խոր հետաքրքրութեամբ դիտել։ Եւ ամէն յիշողութիւն վերանորոգուեց իր մէջ։

Նրան շրջապատողները կալուածի բանւորներ էին, իսկ հաստափորը մի կալուածատէր։

Առաւօտ չուտով, երբ վերջինս բահերով զինուած երեք բանւորների հետ այցելում էր իր արտերը, ծառի տակ տեսել էր այդ մերկանդամ, բրդոտ, խառն մազերով ու սոսկալի դէմքով արարածին։

Մարդ էր, ի հարկէ, մարդ, բայց վայրենի։

Եւ որովհետեւ այդ դէպքը պատահում էր աշխարհիս մի այնպիսի անկիւնում, ուր այդ տեսակ թշուառ արարածներ հազուադէպ չէին, աղան մտածեց զարթեցնել նրան եւ տեսնել թէ ինչ պէտք էր անել յետոյ։

Բանւորները եօ քաշուեցին, երբ «վայրենին» բարձրացաւ։ Շատ էր նմանում մի գազանի, եւ նրա տեսքը վախ պատճառեց բոլորին։ Բայց երբ աղան հեռուից տեսաւ, որ «գազան»ը չարութիւն չունէր դէմքի վրայ, յարձակման եւ այլ նշաններ չէին ցոյց տալիս, ինքն ստացաւ զօրեղի հովեր եւ գոչեց.

— Ո՞վ ես դու եւ ի՞նչ իրաւունքով ես մտել իմ հողերի մէջ։

Մանուկը ոչինչ չհասկացաւ, բայց յուզուեց։ Մարդկային ձայնը, չնայելով որ զուր չեկաւ, սրտին խփեց, չէ՞ որ իր եղբայրն էր, որ իրեն խօսք էր ուղղում։ Փորձեց խօսել, ճիգ գործեց եւ կոկորդից միայն խուլ, ընդհատ ճիչեր եւ ոռնոցներ արտադրեց՝

— Համր է, վճռեց աղան։

— Համր է, արձագանգ տուին բանւորները։

Զգաց մանուկը, որ իրեն չհասկացան, որ ինքը նրանց պէս խօսել չէր կարողանում, հասկացաւ որ ինքը օտարացել էր նրանց համար եւ որ իրենից վախենում էին իր նմանները։

Ըմբռնեց այդ, սիրտը սեղմուեց եւ արտասուքը իջաւ նրա արիւնով լիքը աչքերից։

Աղան իմացաւ դրանով որ վայրենին մի խեղճ համր արարած պիտի լինի, ո՞վ գիտէ որ կողմից եկած, ի՞նչ արկածների ենթարկուած։

Եւ ուշադրութեամբ զննելուց յետոյ նրա կազմուածքն ու մկանունքները՝

— Ուժեղ է, մտածեց նա, լաւ գործաւոր կարող է լինել եւ քիչով էլ գոհ կը լինի, երեք մարդու գործ կարող է շինել։

Յետոյ հրամայեց գործաւորներին տանել նրան կալուած եւ կերակրել։

Այսպէս մանուկն ընկաւ իր նմանների մէջ։

Ուրախ էր նա, խիստ ուրախ։ Տեսաւ նորից տուն ու այգի, կրակ ու ծուխ, որոնց նա երազի պէս յիշում էր, տեսաւ թէ ինչպէս են ապրում մարդիկ եւ ինքն էլ աշխատեց «մարդ» դառնալ։

Միւս օրը տարան նրան արտ եւ ձեռքը տուին բահն ու բրիչը։ Զգիտէր թէ ինչ էին ուզում անել տալ իրեն։ Նրան սովորեցրին, որ պէտք էր գործել, բահ գործել, հողը հերկել, վարել, բուսցնել եւ ապա նրան արդիւնքովը լցնել աղայի ամբարները։

Սկսեց նա աշխատել ուրիշ երեք բանւորների հետ։

Դեռ ոչինչ չէր հասկանում, ուրախ էր, որ իր նմանների մէջն էր, անում էր, ինչ որ ուզում էին իրանից, ուտում էր, ինչ որ տալիս էին, իսկ եթէ տուածով չէր կշտանում, գիշերները դուրս էր գնում, արտ գտնում եւ անօթութիւնը յագեցնում։

Դեռ չգիտէին նրա այդ ոսկերի մասին, աղան չէր իմացել, ուստի եւ մանուկը կարողանում էր ստամոքսին գոհացում տալ։

×

Ապրեց նա այդպէս բաւական ժամանակ։ Մոռացաւ հետզհետէ Սարհօսին, քարայրն, Զէբին, Սիգին ու Սամին, քարայրն անտառը, մոռացաւ ազատ օդն ու կեանքը։ Աշխատում –գործում էր մինչեւ երեկոյ։ Սկսեց քիչ քիչ էլ խօսել մարդկանց պէս, եւ որովհետեւ ոչ մի տեղ չէր գնում, համոզուեց, որ մարդը ծնուել է այդպէս, այդ է նրա կեանքը, որ իր պէս մարդիկ ստեղծուած են միայն գործելու աղայի համար։

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(8 Շար.)

ՃԱԿԱՏԱԳԻՐ

Երբեմնըն կար փառքը, երբեմըն իրնուանք էր
քերթուածի մը լոյս պատկերը թուղթին վրայ,
Ի՛նչ յուսավառ եւ խոստմնալից ըսպա – սումներ
կ'արծարծէին սրբազան բոցը արուեստին:

Այնիս հիմա, երբ ունայն է ամէն պար– ծանք ,
եւ պըսակները սոսկ փուշեր են տա – տասկի ,
Միրտըս խորունկ ափսոսանքով կը փո – թորկի ,
եւ անցեալիս մէջ կը գտնեմ ցաւ ու պատրանք :

Ո՛չ մէկ բաժակ զիս արբեցուց · ո՛չ մէկ մատեան
Պարզեց ինծի սիրոյ խորհուրդը անսահ– ման ,
կենանքէն միայն մահուան իմաստը սոր – վեցայ …

Եւ երբ օր մ'ալ մեծ գիշերին բաւիղն իջնեմ ,
Ո՛չ մէկ դափնի փառքի շքեղ պըսակներէն
Պիտ' ունենամ, այլ ծանըր խաչ մ'ուսիս վըրայ …

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԾՆԻԼ ԵՒ ՄԵՌՆԻԼ

Փրոֆէսէօր Փասթէօր – Վալերի Ռա – տօն կ'ըսէր երբ Ռընէ Հիւկ ակադեմա – կան կ'ընտրուէր .– «Ինչ որ կը ծնի պիտի մեռնի, այս է գիտութիւնը: Ինչ որ կը մեռնի պիտի վերածնի, այս է հաւատ – քը» :

ՔԱՂԱՔՆԵՐ ԱՇԽԱՐՀԻ

Ամբողջ օրը քար ու աւազ կրեցինք :
Յետոյ նստանք՝ քիչ մը հանգչելու հա– մար :
Գիշեր էր:
« Հը՛մ » կ'ըսէինք :
Լերան կողին վրայ լոյսեր կը վառէին :
Կը վառէին լոյսեր նաեւ ովկիանոսին վրայ :
Կը նայէինք իրարու :
Հեռուէն աղջիկներ կ'անցնէին :
Մենք կը չարունակէինք ըսել՝ «Հըմ»:
Բարձրահասակ զինուորը ըսաւ · «Ալե– քանթէ» :
Մենք խօսեցանք ի վերջոյ ·
— Ի՞նչ « Ալեքանթէ» :
— Սիտնի, Ալեքանթէ :
— Սիտնի՞ն ալ :
— Միայն Սիտնի՞ն : Քաղաքները աշ – խարհի :
Երկու կիներ կ'անցնէին : Կանգ առին անոնք :
— Ի՞նչ ըսիք, հարցուց մէկը :
Մատնացոյց ըրինք լոյսերը, եւ ըսինք ·
— Քաղաքը :
— Քաղաքներն՝ աշխարհի :
Կիները խնդացին : Բայց չմեկնեցան :
Բարձրահասակ զինուորը ըսաւ ·
— Մանիլա, կիներ :
Կիները մնացին :
Ցոյց տուինք իրենց՝ տերեւներու ա – րանքէն՝ քաղաքին լոյսերը, ծովուն վրայ պսպղացող լոյսերը, եւ՝ գիշերը :
— Քաղաքներն աշխարհի :
— Սան Ֆրանսիսքօ, աղաղակեց բար – ձրահասակ զինուորը:
Մենք աղաղակեցինք ·
— Լեկհորն:
— Աքափուլքօ :
Մեր մէջէն փոքրահասակ մէկը ըսաւ ·
— Արքուաթա Սքրիվիա :
Շատ գեղատի էր ան : Դողդոջուն , նուրբ ողայ մը :
Հարցուցինք իրեն, թէ ի՞նչ քաղաք էր այդ մէկը :
— Հոն ինկայ, ըսաւ, Պարսկաստանի մէջ է :
Նաւակներ կ'անցնէին՝ վարէն:
Մեր մէջէն ամենատարեքոտը ըսաւ ·
— Ես Բաբելոնի մէջ էի:
— Բաբելոնի մէ՞ջ:
— Այո , Բաբելոնի մէջ :
— Բաբելոնը հին քաղաք մըն էր , ըսաւ բարձրահասակ զինուորը :
— Ես ալ՝ հին մարդ եմ արդէն, ես Բաբելոն էի՝ երիտասարդութեանս , ըսաւ տարեց մարդը :
— Սակայն Բաբելոնը կորած է հիմա, ըսաւ բարձրահասակ զինուորը :
—Ամէն ինչ կորած է, պատասխանեց՝ տարեցը :
— Աւազներուն ներքեւ է, կործանած է՝ դարեր առաջ, ըսաւ բարձրահասակ զինուորը :
— Այդպէս է, պատասխանեց տարեցը, որքան գեղեցիկ էր ան:
Եւ հառաչելով՝ աւելցուց ·
«Ինչ լոյսեր ունէր ան …»:

ԷԼԻՕ ՎԻԹԹՈՐԻՆԻ

ԵՐԳԻԾԱՆՔ
ԵՐԿԱԹԷ ՎԱՐԱԳՈՅՐԷՆ ԱՆԴԻՆ

Այս խորագրով՝ մէկ քանի երգիծանք – ներ կը պատմէ ամերիկեան թերթ մը՝ « Ինտիանափոլիս Սթար »:

Վարշաւայի մէջ ծանօթ կապելայ մը կայ՝ «Քոն» անունով :

Բեմին վրայ քով քովի նստած են հինգ հոգի եւ կը դիտեն խորհրդային «սպուտ– նիկ»ին շարժումները երկինքին վրայ : Լուռ են: Ամէնքը բոպիկ են եւ իրենց ա– փին մէջ ունին կտոր մը չոր հաց :

× Հունգարիոյ մէջ բանտարկեալի մը կը խոստանան ազատ արձակել զինք եթէ կարենայ օգնել բնակարանային տագնա – պը լուծելու եւ հացին նուազման ու եկե– ղեցի այցելողներու թիւին աստիճանական յաւելման առաջքը առնելու :

Բնակարանային տագնապը լուծելու համար բանտարկեալը կ'առաջարկէ բա – նալ Հունգարիոյ արեւմտեան սահմաննե– րը, այդ ձեւով, կ'ըսէ, բազմաթիւ բնա– կարաններ պիտի պարպուին :

Հացին անբաւարարութեան առաջքը առնելու համար՝ փակել արեւելեան սահ– մանները: Այդ պարագային Հունգարիոյ արմտիքը դէպի արեւելք պիտի չհոսի եւ լիուլի պիտի բաւէ երկրին :

Իսկ եկեղեցի յաճախել պիտի դադ – րին մարդիկ, եթէ այնտեղ կախէք Խը – րուշչեւի , Քատարի եւ ուրիշ համայնա – վար պետերու նկարները …. :

× Լեհ մը կը վերադառնայ Խորհրդա – յին Միութենէն : Անոր կը հարցնեն , թէ ի՞նչպէս ապրած է «Սովետներու աշխար– հին մէջ»:

– –Ես չէի կրնար որեւէ բանի համար դժգոհիլ ,— կը պատասխանէ ան :

Նոյն պատասխանը կուտայ, երբ կը հարցնեն գործերու, վճարումներու , բը– նակարանային պայմաններու մասին :

— Լաւ, — կ'ըսէ հարցում ընողը,— ե– թէ դուք չէիք կրնար դժգոհիլ, ինչո՞ւ ուրեմն վերադարձաք :

— Օ՛ , — կը պատասխանէ վերադար – ձողը, — որովհետեւ այստեղ ես կրնամ գանգատիլ այդ խնդիրներուն համար :

× Ջեխ մը երկար բարակ կը դիտէ Փը– րակայի մէջ խորհրդային ցուցահանդէ – սին ժամացոյցները : Երբ իրեն կը հար – ցնեն, թէ ինչո՞ւ այդքան ուշի ուշով կը դիտէր ժամացոյցները, կը պատասխանէ·

— Կը փնտռեմ իմ ժամացոյցս, զոր կարմիր զինուոր մը խլեց դաստակէս …

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԿՄԱԽՔՆԵՐ՝ ՈՐՈՆՔ 100 ՄԻԼԻՈՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻՆ

Խորհրդային պաշտօնաթերթերէն՝ Իս– վեսթիայի մէջ, խորհրդային գիտնա – կան՝ Ռօղտէշվէնսքի յօդուածով մը կը հաղորդէ, թէ Ներքին Մոնկոլիայի մէջ , Մարթու քաղաքին մօտերը Խորհրդային եւ Չինն գիտական արշաւախումբը երե – ւան հանած ու գտած է կարեւոր թիւով տինոսոր կմախքներ եւ նոյն ժամանակա– շրջանին ապրող մարդոց գործածած՝ զէնքեր եւ իրեղէններ :

Կմախքները կը պատկանին երկրագուն– տին վրայ սակէ հարիւր միլիոն տարի ա– ռաջ ապրած կենդանիներու, որոնց մէկ քանին տինոսոր տեսակի են: Այս կենդա– նիները այսօր գոյութիւն չունին, անոնք պատմական ժամանակներուն կ'ապրէին ջրառատ անտառներու եւ ճախճախուտնե– րու մէջ եւ կը կերակրուէին բուսակա – նութեամբ : Անոնց երկարութիւնը՝ 16էն 18 ոտք եղած է եւ կը քալէին իրենց ե – տեւի ոտքերը գործածելով: Գտնուած են նաեւ արքէոփթերիքսկենդանիներու երե– սուն կմախքներ: Այս կենդանիները եր – կար պոչ եւ փոքր եղջերուի մը մեծու – թիւնը ունէին, կը բնակէին «թաց ան – տառներու» մէջ: Երեք կմախքներ եւ 20 գանկեր կը պատկանին պրոնթօլթետի ա– նունով ճանչցուած կենդանիներու, որոնք կ'ապրէին քառասուն միլիոն տարի առաջ եւ կը նկատուէին աշխարհի ամէնէն մեծ կենդանիները : Անոնք իրենց կերը կը հայթայթէին հողը փորելով իրենց ոս – կրուտ կնճիթովը :

Գտնուած են մէկ միլիոն տարի առաջ ապրած ձիերու կմախքներ , ինչպէս նաեւ հին դարաշրջաններու զէնքեր եւ իրե – ղէններ :

Թինը տալով, Բագարատ Թեւեան ան – գամ մը եւս Հայերէն դասագրքի խնդիրը կ'արծարծէ եւ շատ տեղին ու արդար դի– տողութիւն մը կ'արձանագրէ հետեւեալ կերպով .— «Երբ պահ մը ենթադրենք թէ այդ մեծ գումարը Ս · Պատրիարք հօր բարեմոյն նախաձեռնութեամբ կարելի պիտի ըլլայ հայթայթել մեր սիրելի հա– սարակութենէն, պէտք չըլլա՞ր արդեօք նաեւ խորհիլ թէ յանուն ինչի՞ պիտի ըլ– լայ այդ ձեռներէցութիւնը: Յանուն ըն – թերցանութեան տարածմա՞ն միթէ, այս դարուն եւ բազմակարիք մեր հասարա – կութեան մէջ, որ տակաւին հայերէնի դասագիրք չունի իր դպրոցներուն մէջ , իր հազար ջանքերով մեծցուցած զաւակ– ներուն ձեռքը հայերէն տիպար քերական մը իսկ տալու չափ» (ստորագծումները մեր կողմէն):

Բագարատ Թեւեանի այս արդար դի – տողութիւնը բաժնելով, կը մնայ շնոր – հաւորել իր անխոնջ վաստակը, որ նա – խապէս գիրքին, հասկնալի , պարզ ու դաւարճալի գիտելիքներով, պատմու – թիւններով, քառեակներով ու սրամտու – թիւններով կրցած է հրապուրել հետզհե– տէ աւելի մեծ թիւով ընթերցողներ , գործնական նպատակներ հետապնդելով մէկտեղ, մեր մշակոյթին ծառայած է , այնքան դժուարին եւ ապերախտ պայ – մաններու մէջ :

Ցիշատակի հատո՞ր թէ հայերէն դա – սագիրք, ո՞րը ընտրել :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Յ · Գ ·— Երջանիկ տարեգիրք, 1960 (երեսուն եւ մէկ տարի) կազմեց՝ Բագա– րատ Թեւեան, Պոլիս:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԱ.

Եւ ահա տղայի ծնողները հանդիսաւոր գալիս էին աղջկան ծնողքների մօտ :

Տանը ոչ ոք, բացի աղջկանից, չէր ի – մանում սկզբում նրանց գալու նպատա – կը· Աղջիկն իմանում էր, որովհետեւ տը– ղան կտուրի վրայ թուղթ դրած կը լինէր թէ « երիկունը պապս, մարս տի գան քեզ ուզեն, քեզ հարցընեն նէ՝ չամչնաս, ըսէ՝ ես ըլ կ'ուզիմ »:

« Եթէ մըզի հարցնէք մեր կամքովն է, մեք ահա տեսանք աղջիկը կ'ուզէ՞» — պա – տասխանում էին աղջկայ ծնողները տղա– յի ծնողքներին :

Եւ կէս գիշերին աղջկայ մայրը , ան – դամ մայրը, հարց էր տալիս աղ – ջկան .

— Քա, Զարուկ, քեզ կ'ուզեն, ի՞նչ կ'ըսես :

Աղջիկը չի պատասխանում, կարմրում է, ապա ծիծաղելով փախչում :

Մայրը յայտնում է իր խորհրդակցու – թեան արդիւնքն ամուսնուն :

« Էսպէս , էսպէս »:

— էհ , տանք որ երթայ · խելքը տեղ է ըրեր :

Մինչեւ առաւօտ ամէն ինչ յայտնի է , բայց անմիջական պատասխան չեն տա – լիս · դա էժանութիւն է, երբեմն մինչեւ անգամ անցնում է մի ամիս, իբր թէ աղջկան համոզում են · բայց երբ պա – տասխան էր տրւում տղայի կողմից ան – միջապէս նշանը բերում էին, ցոյց տա – լու համար, որ իրենց ընտրած աղջկան համար նրանք ցանկութիւն ունեն շուտ շարժուելու :

Եւ պատահում էր, որ ողկոյզների տակ բոցավառուող սէրը, լուսինը, կապոյտ երկինքը բոլորովին անհամապատասխան էին լինում երկու ջահելների ծնողքների յարաբերութեան : Սեւ ամպերը կու – տակւում էին, ծայր էր առնում ողբալի մի տրագեդիա :

Ոչ մի խրատ՝ ծնողքներին համոզելու՝ չէր օգնում : Քարային յամառութիւնը չէր փշրւում · չէ՞ որ դաւառացի էին եւ հայ :

Եւ տարածւում էր աղէտալի լուրը — տղան իրեն գցել է կտուրից ներքեւ ,գան– կըն ամբողջ ցրիւ եկած: Եւ ահա մի ու – րիշ աղէտալի լուր — աղջիկը թունաւո – րել է իրեն: Տղան իր մահուանից առաջ իր ձեռքով է տարել աղջկան խնդրած թոյնը :

ԺԲ.

Եւ գոյութիւն չունէր, բացարձակապէս գոյութիւն չունէր պետական կամ հասա– րակական ոչ մի հիմնարկ, որ խնամէր խենթերին …

Խենթեր …

Փողոցները լիքն էին զանազան տեսակի խենթերով: Նրանցից ոմանք եկել էին գիւղերից, ոմանք՝ ուրիշ քաղաքներից , իսկ շատերը նախկին բնիկ խելօքներ էին, որ պժուելով՝ դուրս էին ընկել տան շըր– ջափակից :

Թերեւս նրանցից մեծամասնութիւնը , այժմ մտածում եմ, կարող էր բուժուել, բայց ընկնելով փողոցները անխնամ, դարձել էր բոլորովին անբուժելի , որով– հետեւ երեխաներն ու անկիրթներն ընկ – նում էին նրանց ետեւից եւ ջղայնացնում՝ աւելի եւս մթագնելով նրանց հոգեկան քաոսը :

Գաւառական քաղքենիութիւնը, որ ամէն մի հնացած, փտած սովորութեան հա – մար, ինչ որ բարոյականի համար՝ մարդկանց կախաղան էր բարձրացնում, չունէր ոչ մի տեսակի բարոյական՝ դէթ խղճալու այդ տարաբախտ մարդկանց : Այդ քաղքենիութիւնը հրճւում էր, երբ երեխաներն ու անկիրթները սկսում էին դիւային խաղերը խենթերի հետ :

×

Յիշում եմ պարոն Բաղդասարին : Սա երկարահասակ, սեւ, երկար եւ խիտ մօ– րուքով եւ սեւ ու թաւ յօնքերով մի մարդ էր: Նա եղել էր ուսուցիչ , խեն – թացել էր սիրուց — թաղականի աղջկայ էր ուզել, մերժել էին թէ՝ «խաֆան լե – ցուն, փորը պարապ վարժապետ է », եւ ահա ֆրանսական սեւ ռեդինգոտը հա – գին՝ ընկեր էր տնից դուրս — ահաբեկ – ուած :

Ինչ որ բանից վախենում էր ու … փախչում : Ի՞նչ էր տեսնում — ոչ ոք չէր հասկանում , ոչ ոք չէր ցանկանում հասկանալ :

— Պարոն Բաղդասար , եկաւ … — ճչում էին անկիրթները :

Եւ ահա պարոն Բաղդասարը փրփրում էր, կատաղում եւ սկսում էր վազել ա – զատ արձակուած սեւ ձիու նման — ահա– բեկուած , սարսափահար աչքերով : Մէկ –մէկ ետեւ էր դառնում, նայում եւ աւելի կատաղած ու սարսափած փախ – չում, փախչում էր փողոցից փողոց : Ա– մէն կէտից — դռներից, լուսամուտնե – րից,, կտուրներից , փողոցի անկիւննե – րից հոհռում էին եւ լրբօրէն ճչում :

– –Պարոն Բաղդասար , եկաւ …

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար․)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ՝ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ

Վալապրի անտառը։
Պատուոյ նախագահութեամբ Կառտանի քաղաքապետ՝ ՎԻՔԹՈՐ ՍԱԻԻՆԻ
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համաշխարհային Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին ։

Յուլիս 24ին, կիրակի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ ուշ ատեն, Տէսինի ժան Թորոսեանին Սեւան ճաշարանի զովասուն պարտէզին մէջ ։ 35 *Ավրնիւ ժան ժօրէս ։*
Առատ կեր ու խում ։
Զովացուցիչ ըմպելիներ ։
Շամփուրով *խորոված, գիւրամատչելի գիներով ։*
Երգ, արտասանութիւն, պար, արեւելեան եւ եւրոպական նուագ, նոյնպէս Զարօանձայցիներու աւանդական պարը՝ Ալաչէն։ Երկսեռ խումբով ։
Հանդէսի հասոյթին նպատակն է օգնել Միութեան կարօտեալներուն եւ Միութեանս որդեգրած ուսանող սաներուն ։
ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային ապահովուած վայր։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը ։

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ ։

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դիմին թուղթը . —

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը ։

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախքն է՝ 2·50 Ն. Ֆ., կանխաւ վճարելի ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Լիոնի «Մշակոյթի Տան» յանձնախումբին միջոցաւ.
Տիկին Ժոզէֆին Ներկիզեանէ 300 Ն. Ֆ., *Անդրանիկ Օպողեանէ յիսուն* Ն. Ֆ., *Մարտիրոս Մուրատեանէ յիսուն* Ն. Ֆ., *Ոզբ. Վահրամ Զանոյեանի յիշատակին իր բարեկամները՝ Ղազար Ղազարեան* 10 Ն. Ֆ., *Սահակ Կէնճեան տասը* Ն. Ֆ., *Մարտիկ Պետանեան, Զաքէոս Վարժապետեան, ու եղբայր Յակոբ Զանոյեան տասնական* Ն. Ֆ.։
Գումար 450 Ն. Ֆ.։
Միհրան Կարապետեանէ, (Պրիւսէլ) 30 Ն. Ֆ.։

Hotel Splendid - Laffrey (Isére) — ՕԳՈՍՏՈՍ 1 – 31

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

1000 *մեթր բարձրութեան վրայ, գեղատեսիլ լիճի մը ափին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ։ Խաղաղաւէտ եւ լողանք ։ Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ ։*

ՕՐԱԿԱՆ 8·50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը՝ 17 Րիւ Պլէօ, *կէսօրէ վերջ ժամը* 2 – 6 ։

ՆԻՍԻ խումբին համար արձանագրուիլ Ըր. Շաքէ Գաբրիէլեանի մօտ, 19 Պուլվ. Մանեան, Նիս ։

ԳԱՒԱՌ, Լիոն.— *Պէրպէրեան Ժ.* 39, Rue Dunoir LYON 3e
ՏԷՍԻՆ.— *Լիւլէճեան,* 16, Rue Coli
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— *Ժ. Փիլիկեան,* 8, Rue J. Vergnette
ՎԻԷՆ.— *Կարապետեան* Rue Mont Arnaud
ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Գըլըճեան,* 18, Rue Thubanean

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1960 – 1961 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են ։ Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Պուլ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի ։
ՀԵՌԱՁԱՅՆ 927 – 01,72

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինդերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ ։

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ ։

«ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ» ԽԱՆԱՍՈՐԻ տարեդարձի առթիւ։ Շաւիլի անտառին մէջ, Յուլիս 24, կիրակի օր։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՅՈՒԼԻՍ
MARDI 19 JUILLET 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8852 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4653

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ԵԹԷ ՁՔԱՇՈՒԻՔ, ՌՈՒՍԵՐԸ ԿԸ ԿԱՆՉԵՆՔ,, Կ'ԸՍԵՆ ՔՈՆԿՈՅԻՆԵՐԸ ՊԵԼԺԵՐՈՒՆ

ԿԱՐԳ ՄԸ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ Կ'ՈՒԶԵՆ ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ ՄԻԱՆԱԼ

●

ՆՈՐ ՔՈՐԷ՞ ՄԸ

Քոնկոյի հարցը միջազգային բնոյթ ստացած է եւ պատճառ դարձած որ Խրուշ–չեւ ասպարէզ կարդայ արեւմուտքի :

Լեն փոխադրանաւ մը տեսնուած է Քոնկոյի մօտերը : Երեք հարիւր թոն ...ամթերք կը փոխադրէ : Պրիւսէլի ձայնասփիւռը որ այս լուրը հաղորդեց աւելցուց թէ Պելժիա ՄԱԿի ուշադրութեան յանձնած է այս պարագան : Միջազգային օրէնքով իրաւունք չունի արգիլելու լեհ նաւուն առաքելութիւնը : Միւս կողմէ Խորհրդային Միութեան ՄԱԿի մնայուն պատուիրակը՝ Սոպոլեւ պահանջած է որ Ապահովութեան Խորհուրդը բացառիկ նիստ գումարէ ամէնէն ուշը երեքշաբթի ...նելու համար Քոնկոյի ներկայ կացութիւնը :

Համըրշոլտ, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը ղիմում կատարած է, երեք եւ–...ական, մէկ ասիական եւ մէկ լատին Ամերիկեան պետութեան, որպէսզի զին–...որներ ղրկեն՝ Քոնկօ : Թէեւ չէ յայտա–...րուած երկիրներու անունները սակայն կը կարծուի թէ խնդրոյ առարկայ երկիր–...ներն են՝ Եուկոսլաւիա, Շուէտ, Իրլան–...տա, Գիրմանիա եւ Հայիթի : Շուէտ հաստատեց իր մասնակցութիւնը (1000 հոգի) :

Միւս կողմէ Քոնկոյի կառավարութիւ–...նը սպառնացած է խորհրդային ուժեր ...բերել տալ, եթէ Պելժ ուժերը չմեկնին ...երկրէն, երեք օրուան ընթացքին : Այս ...սպառնալիքը բրած է կառավարութեան ...իր քարտուղարներէն մին՝ Քումպալու : ...կրուի թէ Լումումպա դժգոհ եղած ...է այս յայտարարութենէն :

Քոնկոյի կառավարութիւնը ներքին ...տագնապ մը կ'անցրնէ, քանի մը օրէ ի ...վեր : Վարչապետը, Լումումպա եւ քանի ...մը նախարարներ որոշած են խիստ քա–...ղաքականութեան մը հետեւիլ : Կարգ մը ...նախարարներ ալ, ընդհակառակն, կ'ու–...զեն մեղմ եւ խոհուն ուղեգիծի մը հետե–...ւիլ : Նպոմպօքօ եւ Տելվօ, առաջինը ար–...տաքին նախարար եւ երկրորդը Պելժիոյ ...մօտ պատուիրակ, որոնք պելժասէրներ ...կը նկատուէին եւ չափաւոր եւ զգաստ ...քաղաքականութեան կողմնակիցներ՝ հար–...կադրաբար հրաժարած են : Լումումպա, ...որ առաջին օրերուն չչմած՝ ինքզինքը ...զսպած էր, այժմ կը թուի թէ իր ...գիծը ամրապնդած է : Առջի օր, ձայնաս–...փիւռէն Պելժերուն դէմ կրքոտ եւ սաստ–...կագին ճառ մը արտասանած է, վերջս–...տին : Այս առթիւ յայտարարած է թէ Քոն–...կոյի ծերակոյտը եւ խորհրդարանը միա–...ձայնութեամբ որոշած են՝ պելժ ուժերու ...մեկնումը պահանջել, մինչ իրականու–...թեան մէջ որոշումը տրուած է իր եւ քա–...նի մը համախոհներու կողմէ միայն :

Քաթանկայի խորհրդարանը համաձայն ...քուէով ու վաւերացուցած է՝ վարչա–...պետ Չոմպէի որոշումը՝ անկախութիւն : Չոմպէ անգամ մը եւս ամրապնդած է ...կեդրոնի կառավարութեան վարչապետը ...«Քոնկօն համայնավարութեան գիրկը ...պիտի նետել » :

Չոմպէ կը փորձէ «Ափրիկէի ազատ պե–...տութիւններու համադաշնակցութիւն» մը ...կազմել : Կ'ուզէ գործակցիլ Պելժիոյ եւ ...Արեւմուտքի հետ : Էլիզապէթվիլ (Քա–...թանկայի մայրաքաղաքը) ժամանած են

ԿԻՒՐՍԷԼ ԿԸ ՊԱՐԶԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

●

Թուրքիոյ Նախագահ – Վարչապետը՝ Կիւրսէլ ընդունելով յունական էթնոս եւ էլէֆթերիա թերթերուն թղթակիցները, պատասխանած է անոնց հարցումներուն եւ այդ առթիւ պարզած Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը :

Վարչապետը շեշտած է թէ Թուրքիա արաբական երկիրներու հետ իր կապերը պիտի զօրացնէ եւ բարեկամական սերտ յարաբերութիւններ հաստատէ : «Մեր սկզբունքն է՝ խաղաղութիւն երկրի մէջ, խաղաղութիւն տիեզերքի վրայ : Կը ջանանք բոլոր երկիրներու հետ բարւոք յարաբերութիւններ մշակել : Հետեւաբար շատ բնական է որ պիտի ջանանք զարկ տալ մեր յարաբերութիւններուն Միջին Արեւելքի պետութեանց եւ եղբայր ու դրացի՝ Իրաքի եւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան հետ, նկատելով մանաւանդ որ մեր միջեւ պատմական եւ աւանդական բազմաթիւ կապեր կան » :

Կիւրսէլ ըսած է նաեւ թէ Թուրքիոյ յոյն փոքրամասնութիւնը Թուրք ազգին մէկ մասն է, հետեւաբար կ'օգտուի Թուրքերուն ունեցած բոլոր իրաւունքներէն :

× Ամերիկա վեց միլիոն տոլարի փարկ բացաւ Վանայ լիճին հիւսիսի կողմը. 105 քիլոմեթր երկաթուղիի շինութեան համար : Նախապէս, Ամերիկա երկու միլիոն հարիւր հազար տոլարի եւ Անգլիա հարիւր հազար սթերլինի արժէքով կազմած տուած էին Մուշ – Թաթվան երկաթուղիի շինութեան համար :

Ռուանտա – Ուրունտի երկու նահանգնե–րու բանադնացները : Քիվու եւ Քասայի նահանգները եւս, իրենց կարգին, բանագնացները ղրկած են՝ Էլիզապէթվիլ : Վերոյիշեալ չորս նահանգները Քաթանկայի միանալով՝ դաշնակցութիւն մը կ'ուզեն կազմել : Ուրիշ խօսքով պիտի անջատուին՝ կեդրոնէն : Քաթանկա նոր դրօշ մը սկսած է գործածել (կարմիր – ճերմակ, տրամանկիւն կանաչ եւ երեք խաչեր ճերմակ մասին վրայ) : Քաթանկայի ուժերու ընդհ. հրամանատար նշանակուած է՝ պելժ գնդապետ մը, Շամփին : Նախկին հրամանատարը՝ զօրավար Լիւնտուլա (Թափշիկ) արտաքսուած է՝ նահանգէն :

Պրիւսէլ կը վարանի ճանչնալու՝ Քաթանկայի անկախութիւնը, հակառակ փափաքին : Կը վախնայ որ նոր բարդութիւններ ծագին : Այսուհանդերձ յատուկ պատուիրակ մը ճամբած է՝ Էլիզապէթվիլ : Լինտըն (պատուիրակը) յայտարարած է թէ անտեսական եւ թեքնիք օժանդակութիւն պիտի ընծայուի Քաթանկայի :

Մոսկուայի պելժ դեսպանը Պրիւսէլ վերադարձած է, առջի օր : Երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները լարուած են, վերջերս Խրուշչեւ խիստ բառերով Պելժիոյ վրայ յարձակած էր : Պելժիա իր կարգին բողոքած էր :

Այս խնդրին կապակցութեամբ՝ Էյսքենս, Պելժիոյ վարչապետը յայտարարած է— «Եթէ կանչեցինք մեր դեսպանը, ամէն մարդ գիտէ թէ ինչ կը նշանակէ այս, դիւանագիտական լեզուով » : Այս առթիւ շեշտած է նաեւ, «իբրեւ փոքր երկիր իրաւունք ունինք պահանջելու որ մեծերը յարգեն մեզ » :

Եւրոպացիներու պարպումը միշտ կը շարունակուի :

ՄԱԿի ուժերուն հրամանատարը՝ Զօր. Ալեքսանտր (ամերիկացի) յայտարարեց թէ ամէն ինչ աւելի դէշ կ'երթայ Քոնկոյի մէջ :

Լէոփոլտվիլի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ ՄԱԿն է որ լեհական փոխադրանաւով մը զէնքեր կը ղրկէ Քոնկօ :

Օրէ Օրին

«Ի ՀԱՐԿԷ ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆ »

★

— Ինչո՞ւ հայերէն չես խօսիր, աղջիկս ...

— Կ'ամչնամ, իմ հայերէնս շատ գէշ է :

— Սորվէ ...

— Օգո՞ւտը ինչ է ... Այս երկրին մէջ հայերէնով դրամ չես կրնար շահիլ ...

— Մարդիկ իրենց ժողովուրդին լեզուն՝ դրամ շահելու համար չէ որ կը սորվին ... Մայրենի լեզուդ է, պիտի սորվիս ...

— Ի՛մ մայրենի լեզուս չէ ... Իմ հայրիկիս եւ մայրիկիս մայրենի լեզուն է ... Թող անոնք խօսին ...

— Լա՛ւ, անոնց հետ ի՞նչ լեզուով կը խօսիս ...

— Ես այս երկրին լեզուն կը խօսիմ, անոնք ալ իրենց երկիրէն եկած լեզուով կը պատասխանեն :

— « Իրենց երկիրը» քու երկիրդ ալ չէ՞ ... :

— Ո՛չ ... Ես այս երկիրը ծնած եմ ... Մարդ քանի՞ հատ երկիր կ'ունենայ — մէկ հատ ... Երկիր՝ մայրիկ ըսել է ... Մարդ միայն մէկ մայրիկ կ'ունենայ ...

— Կը տեսնեմ որ փաստաբանութեան ալ խելքդ կը հասնի ... Լա՛ւ, մեծ մայրիկդ քու լեզուդ կը հասկնա՞յ ...

— Բա՛ռ մըն ալ չի հասկնար : Ատոր դարմանը գտած ենք — ես մայրիկիս կը խօսիմ, ան կը թարգմանէ ...

— Ըսել կ'ուզես որ դուն բնա՞ւ հայերէն չես գիտեր ...

— Գիտեմ, բայց կ'ամչնամ ...

— Ներողութիւն, մինչեւ հիմա ամչնալիք հայերէն մը չէ որ կը խօսիս հետս ... Ես «երկիրէն եկած»ներ կը ճանչնամ, որոնք այդքան ալ չեն կրնար խօսիլ ...

— Շնորհակալութիւն ... Ան ի՛նչ երկան բառ է ... Աղէկ խօսք բացիք ... Ձեր հայերէն լեզուն ...

— Ըսէ «մեր հայերէն լեզուն » :

— Լա՛ւ, մեր հայերէն լեզուն շատ երկան բառեր ունի ... Լեզունիս չի դառնար ... Ատ ալ ուրիշ պատճառ մըն է որ հայերէն չխօսինք, մե՛նք այս երկիրը ծընածներս ...

— Դուք կարճ բառերը սորվեցէք, կը բաւէ ... Կարճ բառեր ունեցող լեզուն սորվիլ դիւրին է ... Քաջութիւն ունեցողը կը նստի երկար բառեր ունեցող լեզուն կը սորվի :

— Հայերէնը ուրիշ դժուարութիւն մըն ալ ունի — քերականութիւնը շատ խըրթին է ... Հազար ու մէկ կանոն, հազար ու մէկ բացառութիւն ...

— Ո՛չ աւելի քան մեզի ծանօթ օտար լեզուները ... Բայց, երեւի, բաւական ծանօթութիւն ունիս մեր լեզուին մասին ... Ա՛լ ինչո՞ւ կ'ըսես թէ չես գիտեր ...

— Չեմ գիտեր չէ, բայց, ինչպէ՛ս ըսեմ որ չվիրաւորուիք ...

— Ուզածիդ պէս ըսէ, չեմ վիրաւորուիր ...

— Չեմ ուզեր խօսիլ, որովհետեւ, ինչպէս ըսի, օգուտ չունի ...

— Քեզի բան մը ըսեմ — երբ ձեր հիւրանոցը, պատէն նկար մը կը կախէք կամ ծաղկաման մը լեցուն վարդ կը դնէք դաշնակին վրայ, օգուտ ունի՞ն ...

— Ունի՛ն, ի հարկէ ... Մեր հոգիին, մեր սրտին կը խօսին ... Ես շա՛տ կը սիրեմ թարմ ծաղիկները ... Շա՛տ կը սիրեմ հին նկարները, հին առարկաները ...

— Ըսելիքս ականջիդ օղ ըրէ — մեր հայերէն լեզուն ալ մեր հոգիին, մեր սրտին կը խօսի ... Մեր լեզուն ե՛ւ թարմ ծաղիկ է՝ քաղցրաբոյր եւ հին նկար ...

— Թող ատանկ ըլլայ, չվիճինք : Ուրեմն, ցտեսութիւն ...

— Ներողութի՛ւն, բան մը պիտի հարցնէի, մազ մնաց մոռնայի ... Մօտ օրէն հարս պիտի ըլլաս եղեր ... Պսակը ո՞ւր պիտի ըլլայ :

— Ատ ի՞նչ զարմանալի հարցում է — ի հարկէ, մեր եկեղեցին :

— Մե՞ր եկեղեցին ... Այսի՞նքն :

— Մեր, Հայոց եկեղեցին ... Հապա ի՞նչ, օտարին եկեղեցի՞ն պիտի երթայի ... խենթեցե՞ր եմ :

— Ո՛չ, բայց հայացեր ես, աղջիկս ... Հիմա, ազատ ես, կ'ուզես հայերէն խօսէ, կ'ուզես չինարէն ... Ա՛լ քեզմէ չենք վախնար ... Որովհետեւ չես կորսուեր՝ շնորհիւ տանդ մթնոլորտին : Ապրի՛ս ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՌԵՇԱԼ ՖՈՆ ՔԵՍԸՐԼԻՆԿ, գերման զինուորական մեծագոյն դէմքերէն մէկը մեռաւ 74 տարեկանին Պատ – Նօյհայմի մէջ (Գերմանիա) : Վերջին աշխարհամարտի վերջաւորութեան, ընդհանուր հրամանատարն էր գերմանական բանակին Միջերկրականեան շրջանին մէջ : 1947ին, Վենետիկի մէջ բրիտանական զինուորական ատեանը մահուան դատապարտեց բայց վճիռը վերջը ցկեանս արգելափակման վերածուեցաւ : Առողջական պատճառներով ազատ արձակուեցաւ 1952ին :

ԿԱՍԹՈՆԷ ՆԵՆՉԻՆԻ, իտալացի հեծելազօր Ֆրանսայի շրջանը հեծանիւով Կիրակի օր : Երկրորդ հանդիսացաւ ուրիշ իտալացի մը՝ Պաթիսթինի : Խմբական դասաւորման մէջ, առաջին հանդիսացաւ Ֆրանսա : Վերջին հանգրուանը շահեցաւ Ֆրանսացի՝ Կրասզիք : Շաբաթ օր մրցողները անցած էին Քոլոմպէ – լէ – Տէօ Կ'Էկլիզէն, ուր որ կայ զիրենք ողջունած էր :

ՏԷՐ – ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, Մոսկուայի մէջ 7 մեթր 81 ցատկած է, երկարութեան մէջ : Խորհրդ. Միութեան ախոյեանութիւնը շահած է :

ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ հրաժարեցաւ կեդրոնական կոմիտէի դիւանէն : Հին համայնավար մը եղած է ու վարած կարեւոր եւ պատասխանատու պաշտօններ : Լէնինի Պրեժնիեւ, իր կարգին, հրաժարեցաւ քարտուղարի իր պաշտօնէն : Առաջին անգամ ըլլալով Փրաւտա բացառիկ թիւ մը հրատարակեց շաբաթ, այս լուրը հաղորդելու համար :

ԳՈՒԱՏԱՅԻ մէջ, հակահամայնավար ցոյց մը տեղի ունեցած է : «Գուպա այո, Ռուսիա ոչ» պոռացած են՝ հազարաւորներ : Կառավարութիւնը եւ տաւ Ամերիկայի դէմ իր բողոքը զոր ՄԱԿին յանձնած էր :

ԷԹՆԱ (Սիկիլիա) հրաբխային լեռը ժայթքում մը ունեցած է, առջի օր : Սեւ անձրեւ տեղացած է մինչեւ վաթսուն մղոն հեռաւորութեան վրայ : Վերջին ժայթքումը 1537ին տեղի ունեցած էր :

ԻՏԱԼԻՈՅ Տէմօ – Քրիսթիանի կուսակցութեան քարտուղարը՝ Ալտօ Մօռօ յայտարարեց թէ համաձայնութիւն գոյացած էր Սառակաթի ընկերվարական – դեմոկրատներու, ազատականներու եւ հանրապետականներու միջեւ տեմոկրատ – քրիստոնեայ նոր դահլիճի մը կազմութեան համար : Վերոյիշեալ երեք կուսակցութիւնները պիտի աջակցին նոր կառավարութեան : Թամպրոնիի հաւանական յաջորդը կը նկատուի Ֆանֆանի :

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամը կը գրէ, առանց աղբիւր յիշելու, թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը 5 պայմաններ ունի բանակցելու համար : Անոնց գլխաւորը՝ Ֆրանսական պատուիրակութիւնը պէտք է ղեկավարէ վարչապետ Տըպրէ :

ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Ինծի պատահած կարճ պատմութեամբ մը պիտի սկսիմ, այս խիստ կարեւոր հարցը: 1952ի ամառն էր,— կը գտնուէի Լիբանանի լեռնաշղթային Ընկեթ Շալան գիւղը, ուր այդ ամառը վարձուած էր նաեւ վիլլա մը Գարեգին Կաթողիկոս Յովսէփեանցին համար: Բայց ան, դժբախտաբար, մեռած էր: Աստղ հանդէսի վիլլան կար, եւ մինչ լեցուն էր Անթի – լիասի կղերականներով:

Երբեմն կ'երթայի այցելութեան: Վիլլային ճամբուն վրայ տուող պատշգամը, միշտ լեցուն կ'ըլլար իրիկուան այդ ժամուն: Երեկոյ մըն ալ երբ գացի, փոքրիկ շշուկ մը յառաջ եկաւ երիտասարդ աբեղաներու շրջանակին մէջ, եւ բոլորին աչքերը յառեցան պատշգամին խորի անկիւն մը: Եւ ահա որ դէպի ինծի յառա – ջացաւ խոնարհ երեւոյթով երիտասարդ մը.—

« Ներկայացնենք, Օշականին որդին է...»:

— Ա՛, շատ ուրախ եմ, բսի: Ձեր հօրը երբեք չեմ հանդիպած, բայց անիկա կարծեմ չէր սիրեր զիս ...

« Ոչ, չէր սիրեր ...»:

— Դո՞ւք ալ արդեօք զիս չէք սիրեր...

« Ոչ, ես ալ ձեզ չեմ սիրեր ...»

— Եթէ ձեր հայրը զիս սիրած ըլլար, ի՞նչ պիտի ընէր, քննադատութիւն մը պիտի գրէր վրաս, այնպէս չէ՞:

Ուրախ եմ որ զիս չէ սիրած, եւ չէ գրած այդ քննադատութիւնը, — որով – հետեւ, ես քննադատութեան կարեւորութիւն չեմ տար ...

Գրեթէ ցասումի շշուկ մը բարձրացաւ ներկաներուն մէջ :

« Ի՞նչպէս թէ քննադատութեան կարեւորութիւն չէք տար, հապա ինչի՞ կարեւորութիւն կուտաք, բսին չորս կողմէն:

— Ես, ես ընթերցողին կարեւորութիւն կուտամ բսի: Ընթերցողն է որ, վերջ ի վերջոյ, կը դատէ եւ կը դասէ գրագէտ մը ...:

Դէպի ետ առաջ շարժում մը յառաջ եկաւ: Կարծես մէկէն փլան Օշականին, թէր ու դէմ քննադատականները : Եւ մէջտեղը յանկարծմնայ ընթերցող հասարակութիւնը, անանուն, յաճախ կորսուած ամբոխին մէջ, բայց որ կը քանդէ շատ – լուած քննադատութեամբ կառուցուած անունները, կամ կը չինէ ու մէջտեղ կը բերէ քննադատներուն կողմէ անտես – ուած, եւ անկիւնները մնալու դատա – պարտուածները:

×

Անշուշտ ոչ մէկը իր արժէքին եւ տա – ղանդին գիտակից՝ ծնած գրագէտ, կ'արգոյ քննադատութենէ : Ան իր ճամբան կ'ընէ ինքզինքին եւ ընթերցողներուն հետ :

Բացառութիւն են Մօրիս Լըպլանները, որ այնքան կ'աղդուի եղեր իր դատերակ– ներուն մասին եղած աննպաստ քննադա – տութիւններէն, որ ատոնց պատասխանած ատեն, օր մը, գրասեղանին առջեւ, հա – ղիւ յիսուն տարեկան, բարկութենէն յան– կարծամահ եղած է :

×

Քննադատական արուեստը ամէնէն փափուկն է: Քննադատին վրայ կ'իյնայ մեծ պատասխանատուութիւն մը. ան տար – ուելու չէ ոչ ոխակալութենէ, ոչ ալբարեկամութենէ, նոյնքան վնասակար :

Որո՞նք են որ քննադատ կը դառնան, — Մարսէլ Փանեօլ, Լէ Նուվէլ Լիթէրէրի մէջ, քննադատութեան մասին, երկար յօդուածաշարքով մը, հետեւեալը բսած է.— Թէ ինք, լիսէի աշակերտած ատեն, իր ընկերներէն անոնք որոնք գրական հակումներ ունեցած են, բայց երբ չեն կրցած ուրոյն գրական ասպարէզ մը մշակել, դարձած են՝ գրական քննադատ – ներ: Եւ այլեւս, իրենց անյաջողութեան վրէժը լուծած են յաջողածները չարաչար քննադատելով, դանոնք ոչնչացնելու ա – ռաջադրութեամբ:

Անշուշտ քննադատութիւնը, վրիժա – ռութեան ասպարէզ մը դառնալու չէ: Ա– մէն անոնք որոնք իրենց մէջ նախանձի մոլուցքը կը զգան, երբեք մտնելու չեն այդ ասպարէզին մէջ, ոչ միայն վնաս չբերելու համար գրագէտին, այլ նաեւ չմոլորեցնելու համար ժողովրդական կարծիքը :

×

Այս բոլորով հանդերձ սակայն քըն – նադատութիւնը անհրաժեշտ է: Անկեղծ քննադատ մը հրաշքներ կրնայ գործել : Այսպէսով է որ, օրինակ, յայտնաբեր – ուած է Մօրիս Մէթէրլինկը, Օգթավ Միրպոյի կողմէ: Նոյն Միրպօն, նաեւ յայտնաբերած է սքանչելի Մարկրիթ Օ– տուն, հեղինակը «Մարի – Քլէր» վէպին, որբուհի մը, նախ հովիւ, ոչխարներ ա – րածող, վերջն ալ Փարիզի մէջ կարուհի, բայց որ գրեթէ կուրացած ըլլալով, գր – րած է այս գիրքը, ինքզինքին համար, յետոյ ալ, բարեկամներու միջոցաւ, Միրպոյին ներկայացուած է, եւ անոր շնորհիւ յայտնաբերուած է, եւ արժանա– ցած «Ֆէմինա» մրցանակին, իր հեղինա– կը հոլովելով, գրականութեան բարձրա– գոյն ոլորտներուն մէջ փոխադրելով :

Անշուշտ թէ խղճմիտ քննադատներուն այս բերածները կան, բայց մենք առնենք մեւսային հակառակ կողմը, որ դժբախ– տաբար ամէնէն սովորականն է ու անոնք որ, զանազան պատճառներով, գործ մը չափազանց կը գովեն, իր զիծերէն դուրս հանելով կամ կը ոչնչացնեն, դարձեալ յաճախ անձնական պատճառներով :

Անշուշտ նաեւ կան անվնաս քննադա – տականներ, շատ ձանձրացուցիչ :

×

Երբ մեր Պոլսոյ գրական սքանչելի օ – րերը գոյութիւն ունէին, խնդիրը մեզի համար, աւելի պարզ էր: Բոլոր ստեղծա– գործութիւնները կ'ուղղուէին դէպի այդ կեդրոնը, եւ հոնկէ է որ ճամբայ կ'ել – լէին եւ կը տարածուէին գրական արժէք– ներուն ճչդումը :

Պոլիսը մեր Փարիզն էր, ուր տեղի կ'ունենան բոլոր վաւերացումները :

Բայց հիմա Սփիւռքի Հայութիւնը, տասնեակներով անդամ ցրուած է. գրեթէ կարելի է բսել թէ ամէն քաղաք իր գրա– գէտները եւ թերթերը ունի :

Ինչպէս գտնել, ինչպէս որոշել: Ամէն կողմէն կը յորդին գրուածքները, գիր ու ցան :

Եւ այս դժբախտութեան վրայ աւելցած է ուրիշ մը.— Օշականի եւ Զօպանեանի անհետացումէն վերջ, ո՞վ չգիտէր որ Հայութիւնը հիմա ունի միայն մէկ ու միակ քննադատ մը:

Անունը տալ աւելորդ է: Ծանօթ է ան իր անկարելի պատասխանատուութեամբ: Եւ, ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիները.— « Գիւղը ուր զարնել չի գիտեր »:

Ամէն կողմէն, ամէն տեսակի ձայներ արձակող գիրքեր կը թափին չուրջը: Կ'ենթադրեմ որ կը ջանայ բռնել հատ մը, բայց ողողուած է, նոյնիսկ ինչ ըսե– լիքը կորսնցուցած: Անոր համար, միջին եւ գիւրին ճամբայ մը բռնած է.— ան – վերջ ձեւով կը գրէ ու կը գովէ մեռած գրագէտները : Եւ կ'անձէ նաեւ նորա – գոյնները, որոնց ոչ մէկուն կը հանի :

Իսկ բոլորովին մոռցած կ'երեւայ՝ միջին սերունդը, ան որ տակաւին կայ, կ'ապրի, եւ կը գրէ, եւ որուն մէջ փրկ– ուելու է տակաւին, մեր գրականութեան մէջ մնացած, լաւագոյն քանի մը խիզ– կան տաղանդները:

Անցեալները, քննադատականի մը մէկ, ուր չեմ գիտեր ինչ առթիւ, բնաւ ա – նունն ին չյանուած գրողներու երկար շարք մը տուած էր ան, սա ալ չեղոքացնէ խօս – գը դառայ.— «Անշուշտ թէ Զարեանը կայ, բայց ան հին է...»: Նախ որ մեր սքանչելի Զարեանը՝ կայ, կ'ապրի, կը գրէ: Բայց թէ ի՞նչ բսել է՝ հին:

Արուեստի մէջ կայ միայն՝ լաւ կամ գէշ: Հոմերոսը Քրիստոսէ ութ դար ա – ռաջ գրած է:

×

Այսպէս, ի՞նչպէս ուժը գտնել տակա – ւին հայ գրականութիւն ընելու, երբ ոչ հրատարակչականներ կան, մենք չ[illegible] րուն գործերը մէջտեղ հանելու: Եւ ոչ ալ՝ մէկէ աւելի քննադատներ :

Պէտք է երկուքն ալ ստեղծել :

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ԱՆԳԼԻԱ ՊԷՏՔ Է ՇՈՒՏՈՎ ԸՆՏՐԷ

Սորպոնի ընկերագիտութեան Փրոֆէ – սէօր՝ Ռէմոն Արոն, վերի խորագրով գր– րութեամբ մը կ'անդրադառնայ Անգլիոյ եւ Հասարակաց Շուկայի յարաբերու – թիւններուն :

Հասարակաց Շուկայի հասկացողու – թեան շուրջ վիճաբանութիւնը կը շարու– նակուի, աւելի քան երեք տարիէ ի վեր: Դեռ վերջացած չէ, սակայն կը թուի թէ յառաջդիմած է : Այսօր Անեւտուրի Գո– տիի բանակցութիւններու ընթացքին, հիմնական տարակարծութիւնը սակա – գիններու խտրականութիւնն էր: Ներկա – յիս այս խնդիրը երկրորդական դարձած ու չուքի մէջ մնացած է: Որեւէ Հասարա– կաց Շուկայ ի սկզբանէ կ'ընդունի դասա– բաշում մը անդամներու եւ ոչ անդամնե– րու միջեւ: Մերժել այս դասաբաշումը պիտի նշանակէր մերժել նոյնինքն Հասա– րակաց Շուկան :

Աւելին, վեցերու առեւտրական քա – ղաքականութիւնը եղած է պատասխան վերաբերում մը, ինչ որ կը նախատեսէ նուազում քան բարձրացում սակերու դա– սաբաշութեան: Վերջապէս, եւ ամէն բա– նէ վեր, Հասարակաց Շուկայէն ներս գո– յացած է այն համոզումը թէ աւելի նպա– տակայարմար եւ գործնական է զարգա – ցնել մրցակցութեան ոգին քան՝ պոհանալ միայն սակերու պատուարները ջնջելով:

Եթէ, 1960ին, ուր դասաբաշում գոյու– թիւն չունեցաւ, վեցերու միջեւ առեւ– տուրը բարձրացաւ 37 առ հարիւր, պատ– ճառը այն է թէ այս վերջիններու հաբ – տարարութեանցրուն միջեւ կապը ամրա– ցաւ, նաեւ, առեւտրական ցանց մը հաս– տատուեցաւ սահմաններէն անդին: Կարճ ծրագիրը ինքնին կը ձգտի նպաստաւոր պայմաններ ստեղծել, գլուխ հանելու հա– մար իր առաջադրած նպատակները:

Այսպէս, Անգլիա վտանգաւոր կացու– թեան մը կը դիմէ, դուրս մնալով տնտե– սական զօտիէ մը, որ վերջին տարիներու ընթացքին՝ ամէնէն բարձր աճ արձա – նագրեց Արեւմտեան աշխարհին ներս: Պիտի վտանգուի նաեւ, մրցակցութեան պայմաններն, որ ամբողջական եւ միացեալ դառնալով այնքան նպաստեց՝ վեցերուն: Սակերու դասաբաշումը երկրորդական է բաղդատմամբ կղզիանալու վտանգին:

Տնտեսական վտանգը զօդուած է քա – ղաքական վտանգին հետ: Եւրոպայի մէջ միշտ բաւած է, եւ կը թուի թէ Անգլիա– ցիներն ալ հասկցած են, որ Հասարակաց Շուկան տնտեսական նախաձեռնութիւն մըն է, որուն առաջին նպատակը քաղա – քական է: Ճիշդը՝ բոլոր Եւրոպացիներն ալ համաձայն չեն նպատակին հետ :—

« Հայրենիքներու Եւրոպա », «Եւրոպա – կան դաշնակցութիւն», «Եւրոպական հա– մադաշնակցութիւն »— այս դարձուածք– ները կը մատնեն մտքի շփոթութիւնը, ալ– լազանութիւնը, որոնք Եւրոպական չար–

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՄԱՐԴԱԳԱՅԼ

(ԶՐՈՅՑ)

Բայց մի օր ամէն բան փոխուեց : Մի երեկոյ, երբ յանկարծ տուն եկել, ուզում էր քնել, հրաշալի ձայներ հասան նրա ականջին, ձայներ, որոնք դուրս էին գալիս աղայի սենեակներից :

Նա չէր մօտեցել երբեք այդ սենեակ – ներին, մի տեսակ պատկառանքով էր նայել նրանց վրայ: Միշտ արգիլել էին մօտ գնալու եւ նա այժմ չէր հասկանում: Բայց գիշերը մութ էր եւ սենեակների բաց լուսամուտներից դուրս ժայթքող լոյսը գրաւեց նրան :

Ծածուկ, սողոսկելով մօտ գնաց, բարձրացաւ, ներս նայեց ու շլացաւ: Մի՞թէ այստեղ եղած արարածները մար– դիկ էին: Եւ եթէ նրանք էին մարդիկ, ա– պա իրե՞նք ինչ էին, ինքն ի՞նչ էր...:

Այս միտքը տակնուվրայ արաւ նրան, ուրեմն դեռ իր եղբայրների մէջ չէր գտ– նըւում, նրանց մէջ չէր ընկել դեռ: Զգում էր, որ այնտեղ, սրահում եղած սպիտակամորթ, լոյսով ողողուած ա – րարածները պիտի լինեն իր եղբայրները եւ ոչ այն թշուառները, որոնք ամբողջ օրը արեւի տակ սեւանալուց, քրտնելուց ու տանջուելուց յետոյ, երեկոյեան մի կտոր չոր հաց էին կրծում եւ երկարում քնելու՝ մի կտոր յարդի վրայ :

Մտախոհ հեռացաւ նա սենեակներից եւ երկար թափառեց աննպատակ : Չէր կարողանում որոշել, ի՞նքն էր անասուն, թէ այդ սրահի արարածները մարդիկ չէ– ին, այլ աւելի բարձր արարածներ : Այդ անհաւասարութիւնը նա չէր ըմբռնում :

Եւ երբ քնելու էր գնում, հարցրեց բանուորներից մէկին.

— Ովքե՞ր են սրահում, մարդի՞կ են:

Բանուորը ծիծաղեց գառնութեամբ :

— Ի հարկէ մարդիկ են, խօ գայլեր չե՞ն...

Մարդի՞կ ... ուրեմն ինքը որո՞նց մէջ էր ընկել, ուրեմն բանուորները ի՞նչ է– ին: Սխալուե՞լ էր արդեօք: Եւ ինչպէս, միթէ՞ այդ թշուառ արարածները նման էին այն վերի առողջ, գուարթ, ժպտուն դէմքերով, շքեղ հագուստներով անձեր էին, որոնք նստել էին անուշ կերակուր – ներով սեղանի առաջ, վայելում էին երկ– նային երաժշտութիւն, մաքուր մթնո – լորտ ...: Երկար, շատ երկար մտածեց եւ գառնութիւնը համակեց նրան :

Երկրորդ օրը այդ միտքը չհեռացաւ նրանից, գործում էր, բայց մտածում : Կէս օրուայ մօտ նորից գնաց եւ իր ըն – կերներից մէկին հարցրեց.

— Իսկ դո՞ւք, մե՞նք ... միթէ՞ մենք էլ մարդիկ ենք ...

— Ի հարկէ, պատասխանեցին նրան :

— Ինչո՞ւ ուրեմն նրանց նման չենք, նրանց կերածը չենք ուտում, նրանց պէս գուարթ չեք, մաքուր չենք, հանգիստ չենք եւ չենք զուարճանում ... մի միայն գործում ենք :

Ընկերները չպատասխանեցին իսկոյն : Նրանցից մէկը քիչ մտածեց, յետոյ գը – լուխը շարժեց եւ մռմռաց.

— Նրանք աղաներ են... Աստուած այդպէս է արել ...:

— Նրանց խօսակցութիւնը լսեց մի ծե– րունի գործաւոր եւս, դադարեց գործե – լուց, բահը ցցեց հողի մէջ եւ տխրու – թեամբ ասաց.

— Դու ասում էիր, բարեկամ, թէ ին– չո՞ւ մենք նրանց նման չենք անում ... շատ պարզ է, որովհետեւ նրանք չեն գործում, իսկ մենք գործում ենք եւ այն էլ այսպէս ...

— Բայց ինչո՞ւ նրանք չեն գործում... հարց տուաւ մանուկը :

— Որպէսզի մեզ նման չլինեն, մէջ մը– տաւ մի ուրիշը:

— Որովհետեւ, պատասխանեց ծերու – նին, որովհետեւ մենք գործում ենք նը – րանց փոխարէն եւ ապրեցնում նրանց ..:

Եւ լռեցին : Մանուկն էլ լռեց, նրա մէջ մտածողութիւններն աւելի խոր, վերլու– ծող բնաւորութիւն ստացան, եւ նա ան – դադար, հարցից հարց՝ մոլորւում էր եզրակացութիւնների մէջ: Ինչո՞ւ ուրեմն իրենք գործում են նրանց փոխարէն, մի– թէ՞ այդպէս պէտք է լինէր: Չէ՞ որ ինքն էլ կ'ուզենար նրանց պէս սպիտակ լինել, փափկամորթ, մաքուր հագնուած, լաւ սենեակների մէջ ապրել, լաւ կերակուր– ներ ուտել, զուարճանալ, երաժշտութիւն լսել ...:

Այո, եթէ ինքը մարդ էր, ուրեմն ինքն էլ հարկաւոր էր այդ բոլորը, իսկ եթէ մարդ չէր եւ իրաւունք չունէր դրանց, ինչո՞ւ ուրեմն ազատ կեանքը թողել, եկել նորից անասունի կեանք էր վարում, աւելի վատ քան գայլի կեանքը ...:

Երկրորդ երեկոյեան, երբ վերադառ – նում էր գործից, էլի մօտ գնաց սրահին, էլի խօսակցութեան, ծիծաղների, երաժշտութեան եւ երջանկութեան ձայ– ներ վրդովեցին նրան, նա ներս նայեց: Սրահը լիքն էր: Նստել էին մի մեծ ս– ղանի չուրջ, ուտում էին եւ խմում, իսկ լոյսն ու երաժշտութիւնը լցրել էին սրա– հը թրթռումներով :

Այո, մարդիկ այնտեղ էին եւ ոչ թէ իր եղ– բայրների մէջ: Սխալուել էր, պէտք էր իր նը– ցածում: Սխալուել էր, պէտք էր իր նման– մանների մօտ գնալ: Եւ վճռական քայլ– րով բարձրացաւ սանդուխքը, դէն ըրա– դեց դրան մօտ իր առաջը կտրող ծառա– ներին ու համարձակ մտաւ սրահ :

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(9 Շար.)

ժամին ներշնչումներն են :

Վեցերուն Միութիւնը, իրարու հետ հաշտուած Դաշնակցային Գերմանիոյ եւ Ֆրանսական Հանրապետութեան կողքին, խորքին մէջ դէմ չէ Անգլիոյ շահերուն : Բոլոր բաղդատութիւնները Նափոլէոնի եւ Հիթլերի հետ, որոնք առենը մէկ ե-ղած են Ռոսայթհոլի եւ Ուեսթմինիսթըրի «զայրացած ծեր մարդոց» կողմէ, ժա-մանակավրէպ են եւ անհարազատ : Դաշ-նակցային Գերմանիոյ հաւատարմութիւ-նը Արեւմտեան Դաշնակցութեան այնքան կենսական է Անգլիոյ գոյատեւութեան որքան որ է Ֆրանսայի համար : Եւրո-պայի միասնականութիւնը լաւագոյն ա-պահովութիւնն է որ Գերմանացիները կը փափաքին ունենալ իրենց երէկուան չար ոգիներուն եւ վաղուան փորձութիւն-ներուն դէմ :

Յստակ է ուրեմն : Վեցերու Եւրոպայի մը գոյութեան ջատագովները Անգլիոյ թշնամիներ չեն, առաւել եւս, Ատլան-տեան Ուխտին :

Պատերազմէն ետք, Անգլիա կրնար եւ-րոպական շարժումին ղեկավարութիւնը ստանձնել : Լոնտոնի ընկերվարական եւ պահպանողական կառավարութիւնները այն տպաւորութիւնը ձգած են թէ կ՚ու-զեն պահել հին հաստատութիւնները — համագործակցութիւն Եւրոպայի երկիր-ներուն միջեւ, բայց ոչ ինքնիշխանու-թեանց սահմանները անցնելու գինով : Եւրոպայի կողմնակիցները որոշած են, կամ հարկադրաբար ընդունած՝ «Եւրոպա մը առանց Անգլիոյ» գոյութիւնը, որով-հետեւ Անգլիա հրաժարեցաւ այն ղեկա-վարութենէն որ իրեն կը հրամցուէր :

Այսօր՝ Փարիզէն դիտուած, մեր անդ-լիացի բարեկամները իրար հակասող եր-կու զգացումներու առջեւ կը գտնուին : Աւելի պարզ խօսքով, Անգլիոյ համար նոյնքան դժուար է Հասարակաց Շուկա-յին միանալը որքան չմիանալը : Չմիա-նալ կը նշանակէ ընդունիլ ծնունդը զօ-րաւոր Եւրոպական ուժի մը, ուր դեր-ման ազդեցութիւնը կրնայ վաղը հաւա-նաբար, տիրապետող ըլլալ, առնուազն Ատլանտեան Ուխտէն ներս : Միանալ պի-տի նշանակէր նախաձեռնարկ ըլլալ պատ-մական մեծ դարձակէտի մը . այն է՝ նախ եւ ամէն բանէ առաջ, անբաժան մասը կազմել Եւրոպայի եւ ոչ թէ նախ եւ ամէն բանէ առաջ կեդրոնը ըլլալ՝ Բրիտանա-կան աշխարհին եւ Համարակապետու-թեան :

Կը հասկնանք ընտրութեան դժուարու-թիւնը : Կ՚ընդունինք որ Հասարակաց Շուկայի Եւրոպական կազմակերպու-թեան ձեւը ամէնէն նուազ նպաստ-աւորն է Անգլիոյ համար : Այսուհան-դերձ, երբ ամէն ինչ բռնուած է, կուգայ որոշումի ժամանակը : Շատ ուշ է այլ-եւս, ըսել որ ուրիշ ձեւ մը աւելի պիտի պատշաճէր Անգլիոյ : Յնորք է երեւակա-յել որ յաջորդ Ամերիկեան կառավարու-թիւնը Տիրոնէն հիմնապէս տարբեր քա-ղաքականութիւն մը պիտի ընտրէ, եւ կամ, Գերման վարչապետին ու Ֆրանսա-յի նախագահին մեկնումները պիտի կե-ցնեն Եւրոպայի նախաձեռնութիւնը :

Անգլիա պէտք է ընտրէ, որքան որ ալ ցաւոտ ըլլայ այդ ընտրութիւնը : Եթէ ո-րոշէ չմիանալ, թող առանց վէճի բանակ-ցի այն պայմաններուն շուրջ որոնք պիտի ապահովեն իր առեւտրական յարաբերու-թիւնները եւ բարեկամութիւնը Եւրոպա-յի վեցերուն հետ : Եթէ որոշէ միանալ, թող համոզէ Եւրոպացիները որ ի հեճու-կըս իրեն՝ միութենէ մը վախնալուն չէ որ կը միանայ : Անգլիացին Եւրոպացի ըլ-լալով հանդերձ, Անգլիան երբեքԵւրոպա-յի մաս չէ կազմած (Հարիւր Տարուան պատերազմէն սկսեալ) : Իրեն կը մնայ ճշդել թէ քանիերորդ դարուն՝ Բրիտա-նական կղզիները պէտք չէ որ շարունա-կեն բաժնուած մնալ Եւրոպայէն :

ՀԱՐԿՍ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐԱՑ

Ի պատիւ Տիկին Էլէն Բիւզանդի, նոր վերադարձած Իրանէն, բարի գալուստի անկեղծ ու գեղեցիկ արտայայտութիւն մը տեղի ունեցաւ գաղութիս մէջ, իր ե-րեսուն տարուան անխոնջ հանրային գոր-ծունէութեան ի գնահատութիւն, դրա-գէտ մտաւորականի իր վաստակին հա-մար միայնգամայն : Ահա իմաստը այն հացկերոյթին որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 7ին, Հինգշաբթի երեկոյ :

Մօտ յիսուն հոգի հաւաքուած էին, Քրէթէյի գետափնեայ ու ծառազարդ մէկ ճաշարանը : Բացի Ալֆորվիլի քաղաքա-պետ Պլէօզէն ու մէկ կամ երկու տարեց հայրենակիցներէն, մնացեալը երկսեռ ե-րիտասարդներ էին :

Պ. Գէորգ Գէորգեան, ֆրանսերէնով, նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. քա-ղաքապետին որ, այս անգամ եւս, կը գտնուէր մեր մէջ : Յետոյ բացատրեց թէ ինչո՞ւ այս հաւաքոյթը կը կատարուէր առանց փող ու թմբուկի եւ առանց որեւէ ծանուցման մամուլի մէջ : Անոր համար որ, յարգելի Տիկինը դէթ այս անգամ մերն ըլլայ միայն ու միայն : Որովհետեւ մտաւորական եւ գործիչ ըլլալէ աւելի, Ալֆորվիլցիներուս համար, կը մնայ Տի-կին Էլէնը :

Սեղանապետն էր Պ. Ոսկեան Գալայ-ճեան : Իր կարգին բարեմաղթութիւններ ըրաւ իր առաջնորդողի երկարատեւ ու աննկուն կամքին համար :

Բաժակը վերցուց նաեւ Պ. Տօտղեան որ չէշտեց յարգելի Տիկնոջ եռանդն ու կորովը, իր հայ կնոջ առաքինութեան դերին մէջ : Երկար տարիներ նախագա-հութիւնը կը վարէ կանացի մեծ կազմա-կերպութեան, Ֆ. Կապոյտ Խաչի, ըլլա-լով միեւնոյն ատեն օղափոխութեան կա-յանին հիմնադիրներէն :

Բաժակաճառ Հ. Մ. Միութեան նախա-գահին Պ. Գրիգոր Թորոսեանի կողմէ, որ չմոռցաւ յիշել լուսահոգի Տօքթ. Բի-թլիքեանը :

Որպէս նախկին աշակերտ, Պ. Զ. Մու-րատեան յիշեց թէ ինչպէս Էլէն Բիւզանդ կոփեց մեր մատղաշ հոգիները, ինչ գո-հողութիւններով սատարեց մեր դաս-տիարակչական եւ ազգապահպանման կազմաւորումին, որպէս հոգեկան մայր, իր դաստիարակութիւններով ցեղին ձայնը չեփորեց մեր սրտերուն մէջ ու վերջա-ցուց Սիամանթոյի խօսքերով, «Իբր դա-շակ մը մտածումիդ, ետ ի քեզ գամ, իմ այս երգս երգելու :»

Պ. Խաչիկ Գալուստեան վեր հանեց ա-նոր հռետորական ուժականութիւնը, նաեւ իբրեւ լաւագոյն գրիչներէն մին մեր կին գրագիտուհիներուն, որ մասնակ-ցութիւնը կը բերէ Սփիւռքի հայ պար-բերականներուն ու մամուլին :

Պ. Կարպիս Գայլճեան, ինքն ալ նախ-կին աշակերտ իր անվերապահ հիա-ցումը յայտնեց յարգելի տիկնոջ, կոչ ը-րաւ որ երիտասարդութիւնը հետեւի լա-ւագոյն օրինակի մը, ապա մանաւորա-պէս ողջունեց այն մեծ պատիւը, զոր Ի-րանի Հայութիւնը վերապահած էր Տիկ. Էլէն Բիւզանդին :

Իր կարգին Պ. քաղաքապետը իր գո-հունակութիւնը յայտնեց գտնուելով մեր մէջ, այս անգամ կը պատուէինք մտաւո-րական մը եւ յանձին օրուան հիւրին՝ մէկը որ կը մարմնաւորէ Հայութիւնը :

Վերջին խօսքը կը պատկանէր յարգելի Տիկին Էլէն Բիւզանդին, որ իր սրտագին շնորհակալութիւնը յայտնեց ներկանե-րուն որոնք իր անձին մէջ կը տեսնէին մեր մտաւորականութիւնը : Անոնք, ը-սաւ, խրած հողին մէջ, տղեց եւ կոչտ արմատներէն կուտան հիասքանչ ծաղիկ-ներ ու երկնասլաց գեղեցիկ ծառեր : Թր-ւեց այն մեծ աշխատանքը, զոր Իրանի Հայութիւնը կը տանի կրթական մարզին մէջ : Խրախուսեց որ միշտ կառչած մնանք Հայութեան ու պատրաստակամու-թիւնն յայտնեց դարձեալ, միշտ օգտակար ըլլալ, նոր սերունդին, մտաւորականութեան կոչումն է ատիկա :

Բոլոր խօսք առնողներէն զատ, մէջ ընդ մէջ եղան երգեր ու խմբերգներ :

Առաւօտեան ժամը 2ին վերջ կը գտնէր այդ գեղեցիկ հաւաքոյթը : Ձեռնարկ մը զոր յղացած էին Ալֆորվիլի խումբ մը երիտասարդներ :

Զ. ՄՈՒՐՏԷ

ԾԱՂԿՈՑՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

Ամավերջի դպրոցական հանդէսները կը ձգտին մեզ ներկայացնել փոքրիկ հաշ-ուետուութիւնը Հինգշաբթիի ծաղկոցնե-րուն, որպէս ազդակ՝ սատարող հայա-պահպանման գործին :

Մեր ջերմ եւ արդարացի փափաքն մղուած, կը ցանկանք նշել յառաջդիմու-թիւն մը ծաղկոցներու դաստիարակչա-կան գործին, որ ըլլայ մխիթարիչ եւ խրախուսիչ : Դժբախտաբար սակայն եր-բեմն մեր ակնկալութիւնները՝ հիասթա-փութեան կը փոխուին : Կչիռը աւելի կը ծանրանայ վնասին՝ քան թէ շահի նժա-րին մէջ :

Շատ մանրանշուեցաւ Հինգշաբթիի ծաղկոցներուն ուսուցչի պակասը, շատ կրկնուեցաւ նաեւ անոնց որակը, ա-նոնցմէ պահանջելով մասնագիտութիւն-ներ, պար, երգ, թատրոն, հայերէն, Հայոց պատմութիւն եւ հայրենի աշխար-հագրութիւն : Բացայայտ ճշմարտութիւն է որ նմանօրինակ մասնագիտութիւննե-րով օժտուած ուսուցիչներ գտնել անհը-նարին է, իսկ փորձուածն ալ պարզապէս ժամավաճառութիւն :

Կրթական յանձնախումբը կը մտահոգ-ուի դպրոցի պիտաճէով, կ՚ուզէ հանդէս սարքել ծախքերու բացը գոցելու ջանա-դրութեամբ :

Ծնողքներուն՝ իրենց զաւակներէն ու-նեցած ակնկալութիւնը՝ հայերէն խօսիլ, գրել, կարդալ վստահելով ուսուցիչին խղճամիտ աշխատութեան՝ հիմնուած բարոյական մակարդակի դաստիարակու-թեամբ : Ուսուցիչը կրթական յանձնա-խումբին հետ միասնաբար, կը կազմէ հանդէսին վերաբերեալ նիւթերու ընտ-րութիւնը արտասանութեան, երգի, տը-րամախօսութեան եւայլն, որ ըլլայ մատ-չելի թէ հասարակութեան եւ թէ ուսում-նական եւ դաստիարակութեան կրկնակ տեսակէտով : Սակայն դժբախտաբար նիւթերու ընտրութեան մասնաւոր հոգա-ծութիւն ցոյց չի տրուիր, որոնք հակա-մանկավարժական ըլլալէ զատ բարոյա-ցուցիչ ըլլալէ ալ հեռու են :

Պէտք է բացարձակապէս նախապատու-ութիւն տրուի փոքրիկ տրամախօսու-թիւններու դպրոցական կամ տնական կեանքէ առնուած, եւ ոչ թէ թատերա-կան ներկայացումներ՝ ուր աշակերտը կը բացագանչէ ոտքը գետին զարնելով «ա-մուսնանալ կ՚ուզեմ » եւ կամ «կուրծքերը մեծ են», ուրիշ մը «Ես փեսայէն աւելի գեղեցիկ եմ» արտայայտութիւններ՝ ո-րոնք դպրոցական աշակերտներու վայել չեն եւ խասր կը համեմատին ոչ միայն իրենց տարիքին՝ այլ նաեւ բարոյակա-նին :

Այս ուղղութեան երբ ընթացք տրուի, վաղը կրնանք հանդիսատես ըլլալ նաեւ եւերական ներկայացումներու, ականա-տես ըլլալու համար ինքնասպանութեան եւ մարդասպանութեան փորձերու ... :

Հարիւր տարի վերջն անգամ Ֆրէօ-պէլի ոսկերոտիքը պիտի բողքէին իր գամբարանին մէջէն, վտանգաւոր եւ հա-կամանկավարժական նիւթերու առջեւ :

Կրթական յանձնախումբ եւ ուսուցիչ, պատասխանատու կը նկատուին իրենց թոյլ եւ անփոյթ վերաբերմունքին հա-մար, որ տեղի կուտան նաեւ գիտակից ծնողքներու ընդհանուր դժգոհութեան :

Նկատեցէք որ տասն ամսուան դպրոցա-կան շրջանը կ՚աւարտի, ամիսներ չունչ սպառելով, յոգնելով եւ յոգնեցնելով, ներկայացնելու համար պաւէշտ մը, որ ոչ մէկ օգուտ կը ներկայացնէ ուսումնական եւ բարոյական տեսակէտով :

Տղայոց կրթական գործը կը կարօտի մասնաւոր հոգածութեան, ոչ միայն հա-յապահպանման այլ նաեւ բարոյական եւ դաստիարակչական տեսկէտով :

Հակամանկավարժական ներկայացման մը համար ուսուցչին սպառած ապարդիւն շունչը, յոգնութիւնը եւ ժամավաճառու-թիւն, կը վնասէ նաեւ տղուն դաստիա-րակութեան ըլլալով նաեւ հակոտնեայ՝ կրթական ծրագրին :

Երբ ուսուցիչ ու կրթ. մարմին անփոր-ձութեան տեսակէտէն իրար կը լրացնեն, գործը կը ձախողի եւ արդիւնքը կը վատ-թարանայ, պատճառ դառնալով նաեւ ծը-նողքներու դժգոհութեան :

Ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք պատ-կան մարմիններու որ ըլլան խստա-պահանջ, ջանալով աւելի արդիւնաւոր դարձնել դաստիարակչական գործը, որ-պէսզի նորահաս սերունդները բարոյալի եւ ուսումնատենչ անձնաւորութիւններ դառնալով՝ կարողանան իրենց կարգին սատարել ազգապահպանման գործին, մը-շակելով նաեւ ապագայ սերունդը մինչեւ այն օրը, երբ կը դառնանք մայր հայրե-նիք, մեր ոտքին տակ ունենալով մեր նը-ւիրական հայրենիքին հողը :

ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԲ.

Ինչ էր ուտում այդ նախկին մարդը, որտեղ էր քնում — ոչ ոք չէր իմանում : Նրա եղունգները կարճանում էին կոտր-ուելուց, մազերը երկարում էին անվերջ — կեղտոտ եւ այլանդակ : Մինչեւ հիմա էլ, երբ յիշում եմ, սարսուռ եմ զգում, մարմինս փշաքաղւում է :

Պարոն Բաղդասարը մենակ չէր :

Կար մի Թուրք խենթ, որ սովորաբար շատ հանգիստ եւ խելօք մարդ էր, գիտէր նորմալ խօսել ամէն մի նիւթի մասին, բայց յանկարծ զազանանում էր եւ դէմը գտնուած ամէն ինչ կոտրում ու փշրում : Նա կազանում էր, երբ մէկը ու մէկը «ֆըստ» էր ասում նրան : Հէնց որ «ֆըստ» բառը լսէր — բոլորովին այլան-դակւում էր : Իսկ «ֆըստ» բառը ոչ մի նշանակութիւն չունէր, լոկ բացականչու-թիւն էր : Այս խենթը պարոն Բաղդասա-րից այն տարբերութիւնն ունէր, որ սա խղճալի չէր, սրանից մարդիկ ահաբեկ-ւած եւ սարսափած փախչում էին : Այս խենթը հանդստանում էր այն ժամանակ, երբ մի քանի մարդկանց ծանրօրէն վնա-սում էր, խանութների առաջ վաճառքի հանուած մրգերի դէզերն էր կործանում կամ ապակիներն էր ջարդում :

Այդ բոլորից յետոյ՝ նրա կատաղու-թեան հեւքը սկսում էր մեղմանալ, բայց յանկարծ մի կլասիկ ցինիկ նորից էր «ֆըստ» ճչում, միեւնոյնը կրկնւում էր աւելի զաժան եւ անճոռնի պատկերնե-րով :

Կար մի աղջիկ, այլանդակ գլուխով, մազերը գզգզուած եւ կեղտոտ, փէշերը վեր քաշած, անվարտի, ճաքճքած եւ սե-ւացած սրունքներով : Կանգ էր առնում իւրաքանչիւր անցորդի առաջ, անճոռնի եւ գիւային ծիծաղում եւ փէշերն աւելի վեր քաշելով՝ ցինիկօրէն ցոյց էր տալիս :

Հայրս երբ տուն գար եւ մերժէր ճա-շել, մենք բոլորս էլ իմանում էինք, որ պատահել էր այդ աղջկան :

Կար մի ուրիշ խենթ, որ ամէն օր ըն-տրում էր մի փողոց եւ այդ փողոցի մի որոշ կէտից մի ուրիշ որոշ կէտ անընդ-հատ գնում էր եւ գալիս, խորը մտած-մունքների մէջ ընկղմուած, ձեռքերը ե-տին կապած, բացարձակօրէն հանգիստ, երբեք ուշադրութիւն չդարձնելով շրջա-պատի բղաւոցներին, միայն երբեմն կանգ էր առնում, մի կնոջ նայում, շատ թե-թեւ եւ հեգնական ժպտում եւ ապա նո-րից խորասուզւում մտքերի մէջ՝ շարու-նակելով երթեւեկը գերագոյն անդորրու-թեամբ :

Այս խենթը բնիկ չէր . ոչ ոք չէր իմա-նում, թէ որտեղից էր եկել, կարճահա-սակ էր, գիրուկ, հաստ, կլոր, կարմիր թշերով եւ չէկ մազերով :

Եթէ նրան հաց տուող լինէր, հանգիստ կերպով ընդունում էր եւ կանչելով շնե-րին՝ փրթում էր նրանց ամբողջ հացը : Սպասում էր, որ ուտեն, պրծնեն, ապա յօնքերը կիտում էր, խորասուզւում եւ սկսում քայլել :

Շատ եւ բազմատեսակ էին խենթերը եւ, գնալով բազմանում էին : Ոչ ոք չէր նախաձեռնում, որ հաւաքեն . խնամեն : Չէին տեսել, չէին էլ զգում :

Լաւ յիշում եմ, երբ Ամերիկայից մէկը եկաւ եւ յայտնեց, որ այնտեղ հաւաքում են խենթերին եւ պալատների նման տնե-րում խնամում, բոլորը զարմացան եւ ա-սացին .

— Թօաֆ(*) երկիր է եղեր Ամերիկան, հա ...

(*) Տարօրինակ, տարօրինակօրէն զը-ւարճալի :

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ՝ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ

Վալապրի անտառը :
Պատուոյ նախագահութեամբ կառավարիչ քաղաքապետ՝ ՎԻՔԹՈՐ ՍԱԻՆԻ
Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի օթօքարը կը մեկնի Կիրակի, առաւօտ ժամը 7·30ին, փլաս տ'էքսէն : Տոմսերը ապահովել ընկեր Քէօսէեան, Ֆօթօ Ռէքս, 2 րիւ Պէռնար տիւ Պօա :

Ծերիկեան՝ 13 րիւ տէ Տօմինիքէն:

Ընկ· Պետրոսեան՝ *մասնաճառ*, 20 րիւ տէ Փրբիթ Մարի:

×

Տէսինի մէջ «Հերոսներու Օր»ը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ : Յուլիս 31ին, Կապիյեօն արճարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համաչարսանճագի Հայր· Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին :

Յուլիս 24ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ ուշ ատեն, Տէսինի ժան Թորոսեանին Սեւան ճաշարանի զովասուն պարտէզին մէջ : 35 Ա- *վընիւ ժան ժօրէս :*

Առատ կեր ու խում :
Զովացուցիչ ըմպելիներ :
Շամփուրով *խորոված, դիւրամատչելի գիներով :*
Երգ, արտասանութիւն, պար, արեւելեան եւ եւրոպական նուագ, նոյնպէս Զարսանճագցիներու աւանդական պարը՝ Ալաշէն: Երկսեռ խումբով :
Հանդէսի հասոյթին նպատակն է օգնել Միութեանս կարօտեալներուն եւ Միութեանս որդեգրած ուսանող սաներուն :
ԾԱՆՕԹ·— *Անձրեւի պարագային ապահովուած վայր :*

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԾԱԽՈՒ Է

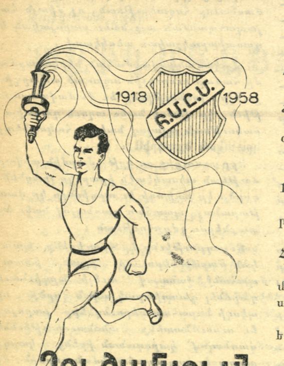
Հիւանդութեան պատճառով ծախու է Մարսէյլի միակ հայ դրավաճառատունը, 34 տարուան հաստատութիւն : Պատրաստ եւ չահաւոր գործ : Մանրամասնութեան համար դիմել՝

Գ. ԾԵՐԻԿԵԱՆԻ

13 Rue des Dominicaines, Marseille 1·

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր գլրոցներու մասնակցութեամբ :

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ Հ.Մ.Ը.Մ.ի

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը :

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ :

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը · —

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը :

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախսն է՝ 2·50 Ն· Ֆ·, կանխաւ վճարելի :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Օգնութեան Յանձնաժողովը կը խնդրէ յատկապէս այն ազգայիններէն որոնք նուիրատուս ստացած են բարեհաճին փոխարժէքը ղրկել կամ հաշիւներու կանոնաւորութեան համար, վերադարձնել նուիրատոմսերը անոնց կցելով իրենց անունը եւ հասցէն :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ· Մ· Ը· Մ·ի Յուշամատեանը

Նուիրուած Միութեան քառասնամեակին՝ (1918 – 1958) :

Հրատարակութիւն՝ Շրջանային վարչութեան :

500 գեղատիպ էջ նոխօրէն պատկերազարդուած, լաթակազմ :

Բովանդակութիւն՝

Ա· Հայ Մարմնակրթական շարժումը 1900 – 1915 :

Բ·— Հ· Մ· Ը· Մ·ի ծնունդն ու տարածումը Պոլիս եւ գաւառները :

Գ·— Հ· Մ· Ը· Մ·ի առաքելութիւնը Հայաստան :

Դ·— Հ· Մ· Ը· Մ· արտասահմանի մէջ, Եւրոպա, զոյգ Ամերիկաներ, Մեքսիքօ եւ Եգիպտոս :

Ե·— Հ· Մ· Ը· Մ· Սուրիոյ՝ Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ :

Վաճառման կեդրոնատեղի՝

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

LIBRAIRIE HAMASKAINE

10, Rue Hussein BEYHOUM

BEYROUTH LIBAN-

Գին՝ 15 Ն· Ֆ·

Hotel Splendid - Laffrey (Isére) — ՕԳՈՍՏՈՍ 1 – 31

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

1000 մեթր բարձրութեան վրայ, գեղատեսիլ լիճի մը ափին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ: Խաղաղաչտ եւ լողանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ 8·50 Ն· Ֆ·

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը՝ 17 Րիւ Պլէօ, *կէսօրէ վերջ ժամը* 2 – 6 :

ՆԻՍԻ *խումբին համար արձանագրուիլ Օր· Շաքէ Գաբրիէլեանի մօտ,* 19 Պուլվ· Մանեան, Նիս :

ԳԱՐԱԹ, Լիոն ·— *Պէրպէրեան Ժ.* 39, Rue Dunoir LYON 3·

ՏԷՍԻՆ ·— *Լիւլէճեան,* 16, Rue Coli

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ ·— *Ժ· Փիլիկեան,* 8, Rue J. Vergnette

ՎԻԷՆ ·— *Կարապետեան* Rue Mont Arnaud

ՄԱՐՍԷՅԼ ·— *Գըլըճեան,* 18, Rue Thubanean

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1960 – 1961 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Պուլ· տիւ Նօր, Լը Րէնսի :

ՀԵՌԱՁԱՅՆ 927 – 01,72

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պուքրէշէն Ազատի Քերփիճեան (ծնեալ Պէրպէրեան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Եդուարդ Պէրպէրեան, ծնած Քոսթանցա (Ռումանիա), հօրը անունը՝ Միհրան, մօրը՝ Արշալուհի : Գրել՝

« ՅԱՌԱՋ »ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի չքեղ սրահներուն մէջ :

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Բժ· Ռուբէն Դաւթեանէ (իր հօր մահուան 14րդ տարելիցին առթիւ) 50 Ն· *Ֆրանք :*

«ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ» ԽԱՆԱՍՈՐԻ

տարեդարձի առթիւ: Շաւիլի անտառին մէջ, Յուլիս 24, Կիրակի օր :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, որոնք տեղի ունեցած են փոքրիկներ, Տիգրանիկ Զորաչեանի եւ Քնար Սոմճեանի մկրտութեան առթիւ :

Պետրոսեան եղբայրներ Ն· Ֆ·	300
Տիկին Անժել Մինէլեան	100
Տէր եւ Տիկին Ա· Այրամջեան	100
Տէր եւ Տիկ· Միլտոնեան (Վենետիկ)	100
Օ· Թերլէմէզեան եւ տիկիններ	
Ս· Լերթոզեան ու Ա· Սարգիսեան	100
Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան	75
Տէր եւ Տիկ· Զրուանդեան	50
Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեանց	50
Տէր եւ Տիկին Ա· Տապաղեան	50
Ոմն	50
Տօքթ· Հ· Գալճեան	50
Գումար՝ Ն· Ֆ·	1025

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն· Ֆր·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն· Ֆր·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն· Ֆր·	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն· Ֆր·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազգերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒԼԻՍ — MERCREDI 20 JUILLET 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8853 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4654

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՐՔԱՍՏՈՒՄ

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1ԻՆ ՊԻՏԻ ՍԿՍԻ ՏՕԼՄԱՊԱՀՉԷԻ ՄԷՋ

•

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Յուլիս 15) կը քաղենք հետեւեալ լուրերը :

Անկեալ իշխանութեան ղեկավարներ Պայար, Մէնտէրէս, Գօրալթան եւ անկեալ դահլիճի անդամները ինչպէս նաեւ նախկին ժողովրդական երեսփոխաններու դատավարութիւնը պիտի սկսի Սեպտեմբեր մէկին :

Այս շարթու ընթացքին պիտի հրապարակուին Բարձրագոյն Ատեանի անդամներու անունները : Պետական նախարար Ամիլ Արթուն, որ Պոլիս պիտի երթայ հաստատելու այս լուրը : Պետական նախարար Պոլսոյ մէջ քննութիւններ պիտի կատարէ Բարձրագոյն Ատեանի կազմութեան եւ հարցաքննիչ Մարմնի գործունէութեան շուրջ :

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Անկեալ ղեկավարներու հարցաքննութիւն ու դատավարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Տօլմապահչէի պալատին մէջ : Այս ուղղութեամբ պատրաստութիւնները սկսած են պալատին մէջ :

Դատավարութեան համար Տօլմապահչէն ամէնէն յարմար վայրն է, որովհետեւ շատ դիւրին պիտի ըլլայ ամբաստանեալները Եասսըատայէն բերել ու տանիլ : Միակ փոխադրական միջոցով պիտի բերուին անոնք եւ դիւրին պիտի ըլլայ ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնել : Անկէ զատ պալատը ունի դատավարութեան համար յարմար ընդարձակ սրահներ : Հինգ հոգինոց հարցաքննիչ մարմինը ներկայիս կ'աշխատի Տօլմապահչէի պալատին մէջ :

Տարուան փաչայի զօրանոցին մէջ հսկողութեան տակ առնուած ամբաստանեալներն ալ քանի մը օրէն Եըլտըզի ոստիկանութեան վարժարանը պիտի փոխադրուին :

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԱՏԵԱՆԸ

Ութ խմբական եւ վեց պահեստի անդամներէ պիտի բաղկանայ դատական Բարձրագոյն Ատեանը, որուն ընդհ. դատախազութեան պարտականութիւնը պիտի վարէ Հարցաքննիչ Մարմնի նախագահ Ալթայ Քուրէլման :

Պետական նախարար Ամիլ Արթուն Անգարա վերադարձէն յետոյ Նախարարաց Խորհուրդը Ազգ. Միութեան Կոմիտէին պիտի տեղեկացնէ դատական բարձր ատեանի անդամներու անունները :

Տիարպաքըրի մէջ ձերբակալուած են անձեր որոնք սարսափելի գործունէութիւն կը կատարէին եւ արաբերէն յայտարարութիւններ կը բաժնէին ժողովուրդին :

Այս անձերուն մէջ կը գտնուին Տիարպէքիրի Օրհան Կիւլէրիւզ, ժողովրդական նախագահը եւ հարուստ Պէկէրէն Ասլանպէքոզլու Էսսադ :

Այս խումբը Տիարպաքըրի շրջակայքը կը բաժնէր յայտարարութիւններ որոնց վրայ ձեռք Պարզանի եւ Շէյխին նկարներ կը գտնուէին : Այդ յայտարարութիւնները Շէյխին կողմէ գրուած են ու կ'ըսեն թէ Շէյխը Անգարա պիտի երթայ Մենտերէսը եւ Կիւրսէլը հաշուեցնելու :

Այդ շրջանին յեղաշրջման ընդդիմադիր անձեր ձերբակալուած են ցարդ :

ՔՈՆԿՕՅԻ ՄԷՋ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ-ԱՐԵՒԵԼՔ ԴԷՄ ԴԷՄԻ

ՎԵՐՋՆԱԳԻՐՆԵՐ ՄԱԿԻ ԱՌՋԵՒ

Անստոյգ կացութիւնը կը շարունակուի Քոնկօյի մէջ : Հակասական լուրեր կը հասնին, ոչ մէկ բան հաստատ է : Վարչապետ Լումումպա վերջնագիր մը ներկայացուցած էր, առջի օր : Պելժերը պէտք է քաշեն իրենց ուժերը, այլապէս Խորհրդ. ուժերու պիտի դիմէր : Պելժերը հեռացնելու պաշտօնը ՄԱԿի ուժերուն կը յանձնուի : Թէեւ Քոնկօյի ծերակոյտը չէր հաստատէր այս պարագան : բայց Լումումպա վերջնագիր մը կը ներկայացնէր ապահովութեան խորհուրդին ղրկելով իր տեսակէտին վրայ : Կամ Պելժերը դուրս կ'ելլեն, կամ Ռուսերը կը կանչենք : Ապահովութեան Խորհուրդը չընդունեցաւ այս վերջնագիրը : Մնաց որ Խրուշչեւ ալ բաւական նեղ կացութեան կը մատնուի եթէ Լումումպա գործադրէ իր սպառնալիքը :

Թէեւ, ՄԱԿին քննիչ պատուիրակը Քոնկօյի կացութեան, Լումումպայի հաղորդած է թէ Ապահովութեան Խորհուրդը չի կրնար ընդունիլ նման վերջնագիր մը : Իր կարգին, Համըրշոլտ, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը յայտարարած է .— « ՄԱԿի ուժերը չեն կրնար Քոնկօյի կառավարութեան տրամադրութեան եւ հրամանին ներքեւ դրուիլ » : Այլ խօսքով Լումումպա իրաւունք չունի կանխամտածուած նպատակի մը համար գործածելու զանոնք : Արդէն, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը չեշտած է, անգամ մը եւս, թէ ՄԱԿը իրաւունք չունի կողմ ըլլալու :

Նախկին հաշիւով, չորս հազար «կապոյտ սաղաւարտներ» պիտի բաւէին, Քոնկօյի մէջ կարգ ու կանոնը վերահաստատելու համար : Այժմ, դէպքերը ցոյց կուտան որ առնուազն 10.000ի պէտք է բարձրացնել անոնց թիւը :

Միւս կողմէ, Քաթանկայի վարչապետը՝ Չոմպէ, ժամուլի ասուլիսի մը ընթացքին վերջնագիր մը ներկայացուցած է ՄԱԿի : Կ'ուզէ որ ՄԱԿը 48 ժամէն ընդունի իր անկախ պետութեան հանգամանքը : Առանց պատասխանի մնալու պարագային պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկէ Նիւ Եորք : Անգամ մը եւս չեշտած է, թէ թոյլ պիտի չտայ որ ՄԱԿի ուժեր հաստատուին Քաթանկայի մէջ : Պելժիոյ վարչապետը համակրծիք գտնուած է Չոմպէի : Առաջին անգամն է որ Պրիւսէլ դիրք կը ճշդէ :

Լեհ փոխադրանաւէն լուր չկայ : Աւելի ճիշդ դիրար հակասող լուրեր կան : Մաթայի հասած է եւ արդէն իսկ պարպելու վրայ է իր փոխադրած երեք հարիւր թոն կշռող զէնքերը : Ուրիշ լուրերու համաձայն այդ տեսակ նաւ մը տեսնուած չէ դեռ : Լեհ շրջանակները կատարեալ լռութիւն մը կը պահեն :

Ընդհարումներ տեղի ունեցած են Խափշիկներու եւ ՄԱԿի ուժերուն միջեւ : Մարոքի ուժերը Թիզվիլի ուղղութեամբ ղրկուած են : Հազիւ հասած՝ դիմաւորուած են ըմբոստ զինուորներու կրակով : Խափշիկները շատ լաւ զինուած են : Ունին հրետանի եւ հակօդային թնդանօթներ : Վերջերս Պելժ թռչան մը եւ օդանաւ մը յաջողած էին վար առնել :

Ցաւալնչական դէպքեր պատահած են ՄԱԿի ուժերուն հետ : Սթանլէվիլի մէջ ամերիկացի հարիւրապետ մը խօսած է ղանացի զինուորներու, որոնցմէ մէկը ըսած է .— «Որո՞ւ կողմը կը կռուինք » : « բայց, կը պատասխանէ սպան զարմացած, Միացեալ Ազգերը կը ներկայացնէք», «այդ ի՞նչ է »կը պատասխանէ ղանացին ... :

Մաթատիի (Քոնկօյի նաւահանգիստը) մէջ ալ, ընդհարումներ եւ բուռն կռիւներ տեղի ունեցած են Մարոքցիներու եւ Խափշիկներու միջեւ : ՄԱԿի ուժերը յաջողած են գրաւել քաղաքը բայց ոչ նաւահանգիստը, որ միշտ ըմբոստներուն ձեռքն է :

Կռիւներու ընթացքին ծանր կորուստներ ունեցած են, երկու կողմերն ալ :

Իրերու այս կացութեան մէջ, ընկերային տագնապ մըն ալ սկսած է, արդիւնք անգործութեան եւ առեւտուրի կայնումին : Հազարաւոր Խափշիկներ անգործութեան դատապարտուած են :

Սովի վտանգ ալ կայ :

Պրիւսէլէն կը հաղորդեն թէ 40.000 Եւրոպացիներ դեռ Քոնկօ կը գտնուին, անոնք, առաւելապէս մասնագէտներ են : Պելժ կառավարութիւնը խնդրած է որ « իրենց պաշտօններուն գլուխը մնան, այնքան ատեն որ հնարաւոր է, մարդկայնօրէն » :

Քոնկոլեններու մէջ միայն 16 համալսարանական կայ :

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ ՀԱՍԱՒ

•

Պոլսոյ Մարմարայէն կը տեղեկանանք թէ Պէյրութ ժամանած է երեք հոգինոց պատուիրակութիւն մը, Նիւ Եորքէն բանակցելու համար Անթիլիասի Կաթողիկոսութեան եւ ձեռնհաս մարմիններու հետ :

Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն ամերիկահայ էջմիածնական թեմի ծանօթ դէմքեր՝ Տատուր Տատուրեան, Հայկ Գավուքճեան եւ Ջոր. Սարգիս Զարգարեան, որոնք ներկայիս Սէն Ժորժ պանդոկը կը գտնուին : Մարմարայի Պէյրութի թղթակիցը որ տեսնուած է պատուիրակներուն հետ կը հաղորդէ որ ըստ իրենց յայտարարութեանց, անոնք ոչ մէկ պաշտօնական հանգամանք ունին :

Պատուիրակները տեսակցած են Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի հետ, բայց այդ մասին որ եւ է յայտարարութիւն ընելը կանխահաս կը նկատեն :

Մարմարա մեկնաբանելով այս տեղեկութիւնները կ'աւելցնէ թէ հակառակ իրենց յայտարարութեանց, պատուիրակներուն կարեւոր դերը Ամերիկահայ ազգային կեանքին մէջ եւ անոնց վայելած վստահութիւնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին մօտ կարծել կու տայ որ անոնք պիտի կարենան հարկ եղած նպաստաւոր պայմանները ստեղծել Էջմիածին – Անթիլիաս մերձեցման համար :

Այս առթիւ Մարմարայի Պէյրութի թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Զարեհ Ա. կաթողիկոսին հետ, երբ Ամերիկահայերու առաքելութեան շուրջ : Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսը անգամ մը եւս չեշտած է թէ Էջմիածին – Անթիլիաս մերձեցման նախապայմանն է իր ընտրութեան ճանաչումը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ .— « ... Եթէ Ամենայն Հայոց Հայրապետը 1956ի մեր ընտրութիւնը նամակով մըշնորհաւորէ եւ փափաք յայտնէ Եւրոպայի որեւէ մէկ վայրին մէջ հանդիպում ունենալ մեզի հետ, պատրաստ ենք պատասխանելու իր հրաւէրին : Նոյն պատասխանը տուի ինծի այցելող երեք Ամերիկահայերուն : Կը կրկնենք, վեհափառ Հայրապետէն շնորհաւորական այդ նամակը ստանալէ յետոյ, պատրաստ ենք իր կարգադրութեան համաձայն որեւէ քաղաքի մէջ հանդիպելու իրեն :

Կի ՄՈԼԷ յայտարարեց թէ այն մարդը որ Ֆրանսան կը ղեկավարէ պէտք չէ որ նոր «Միւնիխ» մը թոյլ տայ : «Նմանօրինակ արձագանգներ կան Խրուշչեւի եւ Հիթլերի ճառերուն մէջ», ըսաւ ընկերվարական պարագլուխը :

Օրը Օրին

ՊՈԼՍՈՅ ԹԵՐԱՊԱՅԾԱՌԸ

★

Մեր օրհնեալ բարբառով, թերի պայծառութեամբ գործող Գերապայծառ հոգեւորականի մը ամէնէն մեղմ որակումն է՝ Թերապայծառ :

Արար –աշխարհ գիտէ թէ, յանուն արդարութեան, ի՜նչ անարդարութիւններ կը գործուին աշխարհի մէջ՝ ամէն օր եւ ամէն տեղ :

Այսօր, շնորհիւ Պոլսոյ Հայ Կաթողիկէ վիճակաւոր Քիրէճեան Թերապայծառի՝ գիտենք թէ յանուն համայնական դիւանագիտութեան, ի՜նչպէս կարելի է անարգել Հայոց ալ Աստուածն ու խաչուած Հայերը :

Թուրքիոյ պետական ծակ զանձին իր լուման տալու համար, դիւանագէտ Թերապայծառը Պոլսոյ կուսակալին նուիրած է իր ոսկեշղթայ լանջախաչը :

Ըսելիք չկար՝ եթէ Թուրքին «վաքանտաշ» Հայուն յատուկ ցեղեանս պարտաւորութեամբ, Թերապայծառը տուած ըլլար իր գրպանին դրամը եւ ոչ թէ վիզին խաչը : Թրքահպատակ գիտակից Հայը չէ որ կը մեղադրենք : Անգիտակից հոգեւորականն է որ կը խաչենք : խաչը իրմէ, խաչելը մեզմէ, երկու աւազակները անոնցմէ :

Ճիշդ է թէ Հայ Կաթողիկէ Թերապայծառէն առաջ, Հրէից Րաբունապետը նման նուէր մը կատարած է՝ Պոլսոյ կուսակալին յանձնելով իր կրօնքը խորհրդանշող ոսկեայ մանեակը : Րաբունապետին բրածը մեզի չի վերաբերիր :

Թերապայծառին կրկնակ սրբապիղծ նուէրը չեն կրնար չմեղադրել Աստուած եւ Հայերը : Քրիստոնեայ եկեղեցականին մե՞նք պիտի սորվեցնենք թէ խաչը անհաւատին չի նուիրուիր : Թէ հայ հովիւը իր հօտը հալածողին չի տար հովուական խաչը :

Թուրք կուսակալն անգամ, որուն ուզածը, ոչ թէ բարոյական արժէքով՝ այլ կշիռով ծանր ոսկի է միայն, թաքուն արգահատանքով եւ բացայայտ հեգնանքով՝ իր շնորհակալութիւնը յայտնած է սա խօսքերով .— «Նկատելով որ շատ մեծ է բարոյական արժէքը այդ ընծայաբերումին, խաչը եւ շղթան պիտի պահուին իբր յիշատակ » :

Այո՛ : Այսուհետեւ մեզի Թերապայծառին վիզը՝ իսկ իր ոսկի շղթան Թրքուհիի մը նիտը :

Այսպէս պիտի պահուի կրկնակ սրբապիղծ նուէրին յիշատակը :

ՇԱՀԷՆ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

ՀԱՒԱՏՈՅ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

Ինչպէս կը սպասուէր Պապը, երկուշաբթի օր Կարդինալ Աղաճանեանը նշանակեց նախագահ Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան, իբրեւ յաջորդ կարդինալ Ֆումասոնի Պիոնտիի, որ վախճանեցաւ անցեալ շաբաթ :

Հայ Կաթողիկէ ծիրանաւորը երկու տարի առաջ փոխ – նախագահ նշանակուած էր նոյն միաբանութեան բայց գործնապէս ինք կը վարէր ամէն ինչ, կարդինալ Պիոնտիի առողջութիւնը տկար ըլլալով :

Պապին կարգադրութիւնը անգամ մը եւս կը հաստատէ այն խոր համակրանքը և գնահատանքը զոր Կաթողիկոս-Պատրիարքը կը վայելէ Հռոմի մէջ :

... ԵՒ ՄՆԱՑ ՄՈՒԿՆ ՉՆՉԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Եւ երեք հարիւր յիսուն հազար տոլար տրուեցաւ հայագիտական այս աթոռին համար :

Սակայն ծիծաղելիութիւնը դեռ կը շարունակուի : Հայագիտական այս չքնա՜ղ միութիւնը չորս տարի ետք դեռ խնջոյք կը սարքէ եւ տեղեկագիր կուտայ :

Ես կը կարդամ տրուած տեղեկագրին համար :

Չորս երկար տարիներ ետք, նախագահ Մանուկ Ընկ (հայկական ծագում ունի, օտար չկարծէք ...) կ'ըսէ իր բացման խօսքին մէջ. «Արդէն ազգին (անշուշտ ամերիկեան (Յ. Ք.) առաջնակարգ գիտնականները եւ դաստիարակները Համազգային Հայագիտական Միութեան նոր ծրագիրը յանդուգն , ընդարձակ եւ արդէն շատ ուշացած կը նկատեն » :

Պիտի հարցնէք, թէ ինչ էր այս յանդուգն, ընդարձակ եւ շատ ուշացած ծրագիրը : Անցեալէն դատելով՝ պարզապէս ձրի ծրագիր, պարապ վախտի խաղալիք ...:

Ի՞նչ կ'ընեն : Տր. Աւետիս Սանճեան մը այցելեր է Եւրոպայի եւ Հայաստանի հայագիտական կեդրոնները եւ տեղեկագիր մը պիտի պատրաստէ, որ պիտի հրատարակուի : Պատահեցաւ , որ ես ալ Սանճեանէն ետք այցելէի քանի մը կեդրոններ : Ծահեկան տեղեկագիր մը կրնան կազմել Սանճեանի հայագիտութեան մասին մեզի ըսուածները : Սակայն դրամ չկայ հրատարակելու համար : Ինչ որ մեզի համար կարեւոր է, սա է նման անպէտ տեղեկագիր մը որ տր. Աւետիս Սանճեան Հարուըրտ Համալսարանի առաջին հայ գիտնականն է : Դժբախտաբար, չըսուիր թէ ի՞նչ բան է Սանճեանի հայագիտութիւնը : Այս ինչ ձրի, դիւրին բան է ՀԱՅԱԳԷՏ կոչուիլը : Եւ երեւակայել, որ մեր Մխիթարեան Հայրերը երկար տարիներ արտահանում աշխատութենէ ետք, հազիւ կրնան հրապարակ ելլել : Երեւակայել նաեւ, որ համալսարանական երկար կրթութիւն ստանալէ ետք միայն, Հայաստանի մէջ հայ գիտնականը կրնայ վարանոտ կերպով հայագէտի տիտղոսին արժանանալ :

Սանճեան ի՞նչ իրաւամբ հայագէտ է կամ նոյն իսկ հայագիտութեան թեկնածու :

Համազգային Հայագիտական Միութիւնը ամերիկեան հաստատութեան մը օժանդակութեամբ ձեռք դարկեր է հայերէն դասագիրք մը հրատարակելու , պատրաստուած՝ տր. Էքմէքճեանի մը կողմէ :

Ահա քեզի հայագիտական գործունէութիւն, ահա քեզի Համազգային Հայագիտական Միութիւն : Ասիկա ոչ միայն մեղանչում մըն է հայագիտութեան դէմ , այլ եւ անարգանք է Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայագիտութեան զանազան մարզերուն մէջ անձայն, լուռ մինչեւ արտագրող վաստակաւորներուն :

Եւ ի՞նչ կ'ընէ Հարուըրտի համալսարանը 350.000 տոլարով : Համալսարանի ըստ երեւոյթին պատասխանատու պաշտօնեաներէն մին յայտարարեր է , որ համալսարանը աշխարհի « ամենանշանաւոր հայ գիտնականը » կը փնտռէ Հարուըրտի մէջ նոր հաստատուած հայագիտական բաժինը վարելու համար :

. Տղայութիւնը, տխմարութիւնն ալ չափ մը ունին : Աշխարհի ամենանշանաւոր հայ գիտնակա՞նը, հայագէ՞տը ... կարծես փնտռածը վարպետ կօշկակար մը ըլլար կամ մսագործ մը : Գիտենք, թէ համալսարանը հայագիտութիւն ըսելով 350.000 տոլար կը հասկնայ : Իբր թէ կարելի ըլլար հայագիտութեան բոլոր ճիւղերը նոյն տոպրակին մէջ լեցնել :

Սակայն կարեւորը սա է , որ Հարուըրտի համալսարանը « յառաջդիմութիւն » կը կատարէ եղեր աշխարհի ամենանշանաւոր հայագէտը գտնելու իր ձեռնարկին մէջ : Այս ալ իմացած եղանք : Տարիներ առաջ կը գրէի Յուսաբերի մէջ, թէ հայագիտութիւնը կշիռով գրնուելիք բան չէ , եւ տարբերութիւն չըներ , թէ որքան հարիւր հազարներ կը տրուին Հարուըրտի, հոն հայագիտութիւն չկայ : Դրամ հաւաքելէ շատ առաջ հայագիտութեան յարգն ու արժէքը զգալու եւ ըմբռնելու է հաստատութիւն մը :

Սակայն Հարուըրտ կ'ուզէ հայագիտութի՞ւն բանիլ, ինչո՞ւ մենք մսխենք մեր նիւթական վտիտ ուժերը, երբ այնքան բան կայ կատարելիք , հրատարակելիք , Խորհրդային Հայաստանի կամ Սփիւռքի մէջ : Վենետիկի եւ Վիէննայի Մխիթարեանները, Սաղէմի Ս. Յակոբեայլն բազմաթիւ իրապէս հայագիտական մեծարժէք գործեր ունին, որ քանի մը հազարի միայն կը կարօտին եւ ոչ թէ 350.000 տոլարի ...:

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարսէյլէն կը տեղեկացնեն մեզի թէ նորընծայ բժիշկ Ստեփան Դարբինեան , որդին մեր ընկերոջ՝ Նշան Դարբինեանի, ներկայացուց իր թէզը, «չաքարախտային անդամալուծութեան » ուսումնասիրութեան նուիրուած :

Ժիւրին կը կազմէին փրոֆէսէօրներ Րէքորտէ, Փայեաս, Լավալ, Վակ եւ Սերաթրիս :

Ուղեղային հիւանդութեանց համբաւաւոր մասնագէտ բժշկապետ Փայեաս ներբողալից խօսքերով գրուատեց նորընծայ երիտասարդ բժիշկը, որ կատարեց Հիպոկրատի երդումը հանդիսաւոր ձեւով :

Տոքթ. Ստեփան Դարբինեան ստացաւ նաեւ ժիւրիին ամենաբարձր գնահատանքը, արժանանալով թէզային մրցանակի :

ՍՈՒՐԷՆԵԱՆՑԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԸ

Յունիս 11ին, Երեւանի Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ արժանաւոր շուքով տօնուած է հայ ականաւոր նկարիչ՝ Վարդգէս Սուրէնեանցի ծննդեան հարիւրամեակը :

Բեմի խորքին, պատուանդանի վրայ զետեղուած էր մեծանուն նկարիչին դիմանկարը : Երկու կողմերուն կ'երեւային 1860 – 1960 թուականները :

Նախագահութեան սեղանի շուրջ տեղ գրաւած էին՝ Մ. Աղոնց, Յովհ. Պաղտասարեան, Յ. Զարաբեան, Ս. Թովմասեան, Ս. Մոլխասեան, յոբելենական յանձնաժողովի անդամները, գիտութեան եւ մշակոյթի գործիչներ եւայլն :

Հայաստանի մշակոյթի նախարար՝ Հ. Մարգարեան իր բացման խօսքին մէջ ըսաւ . — « Վ. Սուրէնեանցին կեանքը ժողովուրդին ազնուաբար ծառայելու փայլուն օրինակ է : Անոր արուեստի կարեւոր առանձնայատկութիւններէն մէկը եղած է բոցաշունչ հայրենասիրութիւնը : Թէեւ իր մահէն ասդին 40 տարիներ անցած են : Այսուհանդերձ անոր ստեղծագործութիւնը խորապէս կը յուզէ մարդոց հոգին : Հայ ժողովուրդը սրբութեամբ վառ կը պահէ անոր յիշատակը » :

Վարդգէս Սուրէնեանցի կեանքը եւ ըստեղծագործութիւնը ներկայացուց Հայաստանի Կերպարուեստագէտներու Միութեան նախագահը, Ռ. Պարսամեան :

« Սուրէնեանցի արուեստը, յայտարարեց, դիմացած է բոլոր քննութիւններէն դժուարագոյնին՝ ժամանակի քննութեանը : Անուանի արուեստագէտին սկզբունքը եղած է ազնուօրէն ու մինչեւ վերջ ծառայել ժողովուրդին : Անոր արուեստին հիմը եղած է մարդասիրութիւնը : Սուրէնեանց անհուն սէր եւ անսահման յարգանք ունէր դէպի մարդը եւ անոր ստեղծագործ ու կառուցող միտքը :

« Սուրէնեանցի, արուեստագէտ – քաղաքացիի՝ հասարակական հայեացքները ձեւակերպուեցան անցնող դարու 80-90 – ական թուականներուն , երբ արդէն ժողովրդական – իրապաշտ արուեստը իր կայուն հողը եւ աւանդութիւնները ունէր, երբ Խ. Աբովեանի եւ Մ. Նալպանտեանի դծած յառաջադէմ սամերը իրենց ծաղկման շրջանին մէջ էին հայ արուեստի եւ գրականութեան բոլոր բնագաւառներուն մէջ :

« Տանօթ տեսարան Ստասով, ինչպէս նաեւ յայտնի ռուս նկարիչ Ռեպին բարձր գնահատած են հայ նկարիչին արուեստը : Վերջինին համար Սուրէնեանց կովկասի գեղարուեստական դպրոցի լաւագոյն ներկայացուցիչն է » :

Վերլուծելով նկարիչին բազմահարուստ ստեղծագործական ժառանգութիւնը, զեկուցողը նշեց որ գեղանկարչութեան զարգացման Սուրէնեանց մեծ դեր խաղցած է նաեւ հայկական դրչագարդութեան , յատկապէս նկարազարդման եւ ձեւաւորման բնագաւառներուն մէջ :

Մեծ է Սուրէնեանցի վաստակը իբրեւ թատրոնի նկարիչ : Ան՝ շարք մը բարձրարուեստ ձեւաւորումներ կատարած է Մոսկուայի եւ Պետերբուրգի առաջնակարգ թատրոններուն համար :

Ըլլալով բազմակողմանի զարգացած արուեստագէտ եւ տիրապետելով բազմաթիւ լեզուներու, Սուրէնեանցի սրտին կը խօսէին գրականութիւնն ու ճարտարապետութիւնը : Անոր գրչին կը պատկանին Շէյքսփիրի շարք մը թատերգութիւններու ու հնչեակներու բարձրարուեստ թարգմանութիւնները :

Գրողներու Միութեան կողմէ խօսք առաւ բանաստեղծ Գ. Էմին, որ նշեց թէ ամէն մէկ գրողի համար նախանձելի տաղանդով ու հմտութեամբ՝ իր կտաւներուն մէջ ան պատկերացուցած է մեր ժողովուրդի անցեալը, ներկան ու գալիքը , անոր ընդվզումներն ու յոյսերը, տառապանքն ու հաւատքը :

Իր կտաւներուն մէջ հայ ժողովուրդը ներկայացուած է — պատմութիւն թէ բարք — զուսպ, ժլատ եւ բարձրաճաշակ գոյներու միջոցաւ : Հայ ժողովուրդի անմահութեան գաղափարը կը ցոլայ իր նկարներուն մէջ :

Թատերագէտ Լ. Խալաթեան կանգ առաւ թատրոնի ասպարէզին մէջ Վ. Սուրէնեանցի կարեւոր ծառայութիւններուն վրայ :

Թէեւ ռուսական իրականութեան մէջ գործած է ան, այնուամենայնիւ ան չէր կտրուած հայ թատերական կեանքէն : Ութսունական թուականներուն մասնակցած է Մոսկուայի մէջ աշխատող մշակոյթի օջախներուն, իսկ 1910 թուականներուն սերտ կապեր պահած է Ալ. Սպենդիարեանի, Օ. Սեւումեանի եւ Ա. Վրոյրի հետ : Աշխատած է հիմը դնել հայ օփերայի մը, և Շէյքսփիրեան նոր երկերով հայ բեմի խաղացանկը հարստացնել :

Ճարտարապետներու Միութեան վարչութեան նախագահ , Վ. Յարութիւնեան ճարտարապետի աչքով դիտեց ու վերլուծեց Վ. Սուրէնեանցի ժառանգութիւնը :

Իրեն համար անժխտելի փաստ է որ հայ ականաւոր նկարիչը մեծ հմտութեամբ պատկերացուց ճարտարապետական միջավայրը, իսկ իր շարք մը ստեղծագործութիւններուն մէջ գեղեցկօրէն նկարած է հայրենի երկրի հոյակապ ճարտարապետական յուշարձանները :

« Հայ ժողովուրդը իր խորին երախտա-

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՄԱՐԴԱԳԱՅԼ

(ԶՐՈՅՑ)

Նրա փոշոտ, սեւ ու կոպիտ դէմքը , նրա հագուստն ու յանկարծակի մուտքը տարսափահար արեց հիւրերին : Բարձրացան բոլորը սեղանից ու իրար խառնուեցին :

Մանուկը մի քիչ մօտից դիտեց թըռչունների պէս վախեցող այդ արարածներին, յետոյ երկու քայլ էլ առաջ գնաց ու ասաց .

— Հանդարտեցէք, ես վնաս չեմ տալ ոչ ոքի, չէ՞ որ ես էլ մարդ եմ, ձեր եղբայրն եմ ... այո, ձեր եղբայրն եմ—այդ ինձ գայլերն ասացին — մարդ եմ ես էլ..

Կալուածատէրը, որ ճանաչել էր իր «վայրենուն» , մօտ գնաց նրան սպառնալից դէմքով եւ գոչեց .

— Ինչպէ՞ս համարձակուեցիր դու, անպիտան գործաւոր, մտնել աղայիդ սենեակը ... դուրս կորիր ...: Ծառաներ , դուրս ձգէք այդ անկիրթին ...:

— Սպասեցէք , ասաց մեղմութեամբ մանուկը, մի երկու խօսք ունեմ, ասեմ եւ յետոյ ինքս կ'երթամ :

— Խօսիր, ասաց խստութեամբ տանուտէրը :

— Ասացէք խնդրեմ, հարցրեց մանուկը, դուք մարդիկ էք, այնպէս չէ՞ :

Բոլորը ծիծաղեցին :

— Մարդիկ էք, այդ ես տեսնում եմ , շարունակեց մանուկը, բայց նկատում եմ հետեւապէս , որ ցածում, ինձ հետ բընակուող արարածները, ինձ հետ գետնի վրայ քնող, չոր հաց ծամող ու անդադար տանջուող միւս արարածները մարդիկ պիտի չլինեն, այլ անասուններ :Այդ այդպէս է, որովհետեւ նրանք երբեք , ոչնչով նման չեն ձեզ : Նրանք տխուր են, դուք զուարթ, նրանք աղտոտ են, դուք մաքուր , նրանք մերկ, դուք շքեղ հագնուած , վերջապէս նրանք ուտում են չոր հաց եւ տանջւում են ամբողջ օրը, իսկ դուք վայելում էք այդպիսի կերակուրներ եւ երբեք չէք գործում ...: Միթէ՞ մենք էլ մարդ չենք :

— Դուք էլ մարդ էք, խելառ, գոչեց մի երիտասարդ — բայց ոչ մեզ նման :

— Ո՞վ ձեզ նման ... այո, այդ ճիշդ է : Ես այդ տեսնում եմ : Բայց որովհետեւ մարդ ենք, ուստի եւ հարկաւոր է ձեզ նման լինել : Ինձ ասացին, որ մենք պիտի աշխատենք՝ ձեզ ուտեցնելու համար , համաձայն եմ, աշխատենք, բայց միասին ուտենք. ինձ էլ տուէք իմ աշխատանքը , ես էլ եմ ուզում ձեզ պէս խնդալ, զուարճանալ, լաւ ուտել, հագնուել ...

— Խենթ է, ձայնեցին մի քանի երիտասարդներ :

— Վտանգաւոր մարդ է... դիտել տըւին քիչ աւելի հասակաւորները :

— Ոչ խենթ է եւ ոչ էլ վտանգաւոր , մէջ մտաւ տանուտէրը, դեռ անկիրթ է , իր անտառներն է յիշում ...: Ծառաներ , տարէք սրան եւ կրթեցէք ...:

Ու բռնեցին մանուկին, իջեցրին ցած , կապեցին մի ծառի ... ու կրթեցին ...:

×

Պառկել էր նա արիւնշաղախ , մութ սենեակում, խոնաւ գետնի վրայ :

Եւ տխուր էր, մռայլ : Ախ, որքան երջանիկ էր նա, երբ գայլերի մէջ էր, ուր նրան ոչ ոք չէր նախատում, ոչ ոք նրանից առաւելութիւն չունէր, ոչ ոք նրանից չէր խլում աշխատածը եւ կամ նրան այդպէս արիւնշաղախ դրութեան մէջ նետում : Ու լացէր լինում ,ոռնում էր գայլի պէս : Ոչ, աւելի լաւ էր էլի գայլերի մէջ գնալ, վերադառնալ այնտեղ, իր բարի Զէրին, իր Սիդին ու Սամին տեսնել , նրանց հետ ապրել :

Այստեղ նրան սիրող չկար ,այստեղ բոլորն էլ թշնամներ էին, որոնք սիրել չգիտէին : չէին էլ կարող սիրել... Այո, թողնել պէտք էր մարդկանց եւ գնալ էլի գայլերի մէջ :

Բայց մանուկին բանտարկել էին, ուզում էին «կրթել » նեղ մթնոլորտի , ծառայականութեան եւ հնազանդութեան վարժեցնել , մոռացնել տալ ազատ օդն ու « վտանգաւոր» փափաքները : Ու բարձրացաւ նա , ցնցեց փակուած դուռը, ոռնաց , գոռաց, օգնութիւն կանչեց, բաց անել խնդրեց ...

Դրսից լսողները «ցաւելով» ասում էին.

— Խենթացել է խեղճը :

Իսկ նա ազատութիւն էր ուզում , իր անտառը տենչում :

Մի ուժգին հարուածով դուռը տապալեց, դուրս թռաւ ուրախութեան աղաղակը բերանին եւ հեռացաւ բնակութիւնից :

Բայց նրա ետեւից պնդում էին, շուտով թափուեցին նրա վրայ ամէն կողմից :

Պաշտպանուեց ձեռքերով, խփեց շատերին, արիւնը աչքն էր կոխել , հարուածներ ծեց իրեն բռնողներին :

Եւ ընկնում էին նրա հարուածների տակ ...

Ինչո՞ւ էին արգիլում իրեն ման գալու, գնալու ուր կ'ուզէր, ինչո՞ւ էին ուզում բանտարկել իրեն :

Էլ չէր ուզում իր չար եղբայրներին, որոնք իրեն միմիայն ցաւ ու վիշտ էին պատճառում, միայն ջարդում :

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(10 Տար.)

ԳՈՒՊԱ, ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

Նիւ Եորք Հերըլտի մէջ, Մ. Հիկինզ կ'անդրադառնայ Գուպայի եւ Մ. Նահանգներու յարաբերութիւններուն, ու կը պարզէ ներկայ կացութիւնը, կարգ մը խորհրդածութիւններ ալ ընելով:

Մ. Նահանգները ծանր կացութեան մը պիտի չմատնուէին հանդէպ Գուպայի, եթէ չըլլար Ֆիտէլ Գասթրոյի ճկունութիւնը, որ կը յաջողի ինքզինքը ներկայացնել, յաչս Լատին Ամերիկեան ժողովուրդներուն, իբր մօրուսաւոր Ռոպին Հուտ մը, որ կը զօղնայ հարուստ Եանքիէն եւ կը բաշխէ աղքատ Լատինին:

Բացարձակ ճշմարտութիւն է որ Լատին Ամերիկեան կառավարութիւններուն մեծամասնութիւնը կը վախնայ Գասթրոյէն եւ ոչ մէկ համակրանք ունի անոր հանդէպ:

Այսուհանդերձ, կը զգուշանան արտայայտուելէ: Բացի երկու երեք բացառութիւններէ, Լատին Ամերիկեան կառավարութիւնները լաւ գիտեն, թէ իրենց երկրի տնտեսական կացութիւնը, ի մասնաւորի այն մեծ տարբերութիւնը՝ որ կայ հարուստին եւ աղքատին միջեւ, նպաստաւոր թիրախ մըն է Գասթրոյի նման յեղափոխականներուն համար: Եւ ինչո՞ւ քաղաքական վտանգ մը աչք առնել յարձակելով մարդու մը վրայ որ իբրեւ հերոս՝ կը պաշտուի անդրադէտ ամբոխին կողմէ:

Ուաշինկթըն չշմեցաւ Լատին Ամերիկայի վերաբերումէն, երբ Գուպայէն գնուելիք շաքարին բաժնեչափը կտրատելուն առիթով՝ Մեքսիկայի երեսփոխաններ յայտարարեցին թէ շաքարի եւ քարիւղի այս վէճին մէջ Մեքսիկա Գուպայի կողքին պէտք է կենայ: Ասիկա ցաւալի պարագայ մըն էր, բայց ինչ որ աւելի ցաւալի էր, Մեքսիկայի Նախագահ՝ Լօփէզ Մաթէոսի հրապարակով հակակարծիք չյայտնուիլն էր, առնուազն չյայտարարելը թէ այս խնդրին մէջ չէզոք են:

Ի՞նչ կը պատահէր Մեքսիկա–Ամերիկա բարեկամութեան, որ ներկայիս կը թուի թէ իր գագաթնակէտին հասած էր: Ոչինչ: Պարզապէս չէր նախատեսնուեր:

Լատին Ամերիկացի դիւանագէտ մը հետեւեալ ձեւով կը բացատրէր կացութիւնը — «Դուք, Միացեալ Նահանգներդ չէք ըմբռնած մեր ցամաքամասին վրայ աչքի զարնող իրականութիւնը: Մ. Նահանգները, անկախ այն հանգամանքէն թէ ո՛րքան իրաւունք ունին եւ ո՛րքան դրդուած են, չեն կրնար տնտեսական պայքարի մը մէջ մտնել Լատին Ամերիկեան փոքրիկ պետութեան մը հետ ու ակնկալել որ Լատին Ամերիկա, ի հեճուկս գաճաճի մը, հսկայի մը ի նպաստ դիրք բռնէ: Ու նայեցէք ձեր ընտրած ժամանակին վրայ: Կը կրճատէք շաքարի բաժնեչափը՝ անմիջապէս որ Գուպա կը գրաւէ Ամերիկեան քարիւղի զտարանները:

Ձեր կառավարութիւնը կ'ըսէ թէ փոխադարձութիւն մըն չէր, սակայն, ձեր ընտրած ժամանակը առիթ կուտայ որ այդ տեսակէտին դէմ եղող քարոզիչները ելլեն յայտարարեն, թէ Նախագահ Այզընհաուըր նախաձեռնարկ կ'ըլլայ տնտեսական պատերազմի մը, որպէսզի քարիւղի մենաշնորհեալներուն վրէժը լուծէ: Թերեւս, ձեր նախագահը այդ քայլը առաւ Ազգ. Ժողովին հաճոյք պատճառած ըլլալու համար, այսուհանդերձ, մի կարծէք թէ այս ձեւի տնտեսական պատերազմ մը կը բարձրացնէ ձեր ժողովրդականութիւնը, ձեր սահմաններէն դուրս»:

Խրուշչեւ, անակնկալ կերպով, զինուորական օժանդակութիւն խոստացաւ Գուպայի, որովհետեւ Գասթրօ Մ. Նահանգներուն դէմ դիրք ճշդեց: Այս օժանդակութիւնը կը խախտէ Մոնրոյի վարդապետութիւնը:

Խրուշչեւ աժան դիրքաւորում մըն է որ կ'ընէ երբ կը յայտարարէ թէ Մ. Նահանգներու կողմէ տեղի ունեցած յարձակումի մը պարագային, խորհրդային հրթիռներ պիտի ուղարկուին Մ. Նահանգներու վրայ, որովհետեւ շատ լաւ գիտէ թէ Ամերիկա Գուպայի վրայ երբեք պիտի չյարձակի: Այսուհանդերձ, Խրուշչեւ իրաւունք պիտի ունենայ յախորտալու թէ Ամերիկա չի շարժիր, որովհետեւ կը վախնայ Խորհրդ. Միութենէն: Հաւանական է որ Գասթրոյի որդեգրուիլը՝ Խրուշչեւի կողմէ, աղմուկ յարուցանէ կաթոլիկէ լատին Ամերիկայի մէջ: Սակայն, ամբոխը, որ սեփական քիչ բան ունի, պիտի չուզէր զրկուիլ հերոսի մը ներկայութենէն:

Նախագահ Այզընհաուըր Խրուշչեւի սպառնալիքը մերժելու իրաւունք ունէր, որովհետեւ այս վերջինը ձուկ որսալու վրայ է: (Կ'ուզէ տեսնել թէ մինչեւ ուր կրնայ երթալ):

Սակայն տարբեր բան է յայտարարել թէ Մ. Նահանգները «թոյլ պիտի՝ չտան երբեք, որ միջազգային համայնավարութեան կողմէ ղեկավարուած վարչաձեւ մը հաստատուի Արեւմտեան շրջագիծէն ներս, ու բոլորովին տարբեր բան է փաստել թէ այդ տեսակ բան մը արդէն իսկ կատարուած չէ Գուպայի մէջ, առնուազն որոշ աստիճանով:

Մինչեւ իսկ, Լատին Ամերիկա եթէ որոշէր հաւաքական միջոցներ ձեռք առնել Գուպայի դէմ, երկսայրի սուրը միշտ ալ գոյութիւն պիտի ունենայ: Ի՞նչպէս, առանց զինուորական միջամտութեան, կրնաս ջնջել համայնավարութեան ուղեկից կառավարութիւն մը (Գասթրոյինը), երբ այս վերջինը նման Ռոպին Հուտի կառավարութեան, ժողովուրդին փախաքածն է:

գիտութեան խօսքը կ'ուղղէ անոր՝ մեր կերպարուեստի ու մշակոյթի զարգացման գործին մէջ իր կատարած արժէքաւոր աշխատանքներուն համար, բառ իր փակման խօսքին մէջ Վ. Ցարութիւնեան:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԻ ՓԱԿՈՒՄԸ

Ազգերու Թատրոնի եօթներորդ տարեշրջանի բացումը, ինչպէս յայտնի է, կատարուեցաւ անցեալ Մարտ ամսու 15ին, իսկ փակումը՝ Յուլիս 17ին:

Ինչպէս անդրադարձած էինք ուրիշ անգամներ, այս տարի Ազգերու Թատրոնի ելոյթները մեծ բան կորսնցուցած էին նախընթաց տարիներու իրենց փայլէն:

Այս պարագան անմիջական հետեւանքն էր այն հանգամանքին որ Ազգերու Թատրոնի ներկայ թատերաշրջանի խաղացանկը կազմուած էր բացառաբար փոլքլորային ելոյթներէ (պար, երգ, տաղնդութիւն) որոնք, հակառակ անոնցմէ մէկ քանիին բացառիկ բնոյթին, չկրցին իրեն ընծայել նախորդ տարիներու դասական համաշխարհային թատրոնի երկերու ցուցադրութեամբ ձեռք բերուած վեհութիւնը:

«Միջազգային Թատերական Քննադատներու Ակումբ»ը, որուն մաս կը կազմեն քանիւհինգ ազգերու թատերական քննադատներ, իր վերջին հանդիպումին մեծամասնութեամբ որոշած է այս տարուան Ազգերու Թատրոնի թատերաշրջանի լաւագոյն մասնակցութեան փառապսակը շնորհել Պերլինի թատերախումբին («Պերլինէր Անսամպլը») իր ներկայացուցած շարք մը թատերգութիւններուն համար:

«Ակումբ»ը, Սառա Պերնար թատրոնի ընդունելութեան սրահին մէջ, ի ներկայութեան բազմաթիւ ֆրանսացի եւ օտար արուեստագէտներու եւ մասուրականներու, Ա. մրցանակը յանձնած է գերմանացի մեծանուն թատերագիր Պերթոլտ Պրեխթի այրին՝ Տիկին Հելէն Վէյկէլի, որ ինչպէս յայտնի է տնօրէնուհին է վերոյիշեալ գերմանական թատերախումբին:

Այս մրցանակէն զատ, «Ակումբ»ը բաժնած է նաեւ վկայագիրներ, զանազան կազմակերպութիւններու, որոնք առաւել կամ նուազ յաջողութեամբ իրենց մասնակցութիւնը բերած են Ազգերու Թատրոնի այս տարուան ելոյթներուն:

Այսպէս, Փոլքլորային ելոյթներու եւ տեղական սովորութիւններու լաւագոյն ներկայացման վկայական տրուած է Քոթ տ'Իվուարի պետական կազմը, որուն ներկայացումով էր որ բացումը կատարուեցաւ Ազգերու Թատրոնի այս եօթներորդ թատերաշրջանին:

Լաւագոյն բեմադրի վկայական շնորհուած է Վենետիկի «Թօսքարի» իտալական թատերախումբին բեմադիր Ճիովաննի Փոլիի:

Ֆրանքֆորթի Օփերայի նուագախումբին ղեկավարը՝ Կէօրկ Սօլթի տրուած է լաւագոյն վարիչի վկայական:

Իբրեւ դերակատար եւ դերակատարուհի առաջնութեան վկայականներ տրուած են Տըպլինի թատրոնի դերասաններէն Քիրիլ Քիւշաք եւ յունական թատրոնի դերասանուհիներէն՝ Տիկին Փափաթանասիու:

Ազգերու Թատրոնի այս տարուան ներկայացումներու ընթացքին ներկայացուած բազմաթիւ օփերաներուն մէջ իբրեւ լաւագոյն երգչուհի առաջնութեան վկայական տրուած է Ֆրանքֆորթի Օփերայէն՝ Տիկին Հէլկա Փիլառեզիք:

Իսկ իբրեւ լաւագոյն պարող եւ պարուհի հռչակուած են՝ Պ. Նարասիմհա Ռաօ (Հնդիկ) եւ Օր. Ժօան Կազզոֆ՝ Հոլանտուհի:

Որքան ալ թոյլ եւ անշուք եղած ըլլայ Ազգերու Թատրոնի այս տարուան թատերաշրջանը, եւ սակայն անիկա մեզմէ կը բաժնուի ապագայի շողշողուն հեռանկարներով:

Եօթը տարիներու իր կեանքով, այս խիստ օգտակար եւ շինիչ կազմակերպութիւնը ցոյց տուաւ որ ազգերու եւ ժողովուրդներու միջեւ խաղաղ ու անդորր համակեցութեան զօրաւոր ազդակներէն մին կը կազմէ գեղարուեստական եւ մշակութային յարաբերութիւններու գոյութիւնը:

Ժողովուրդները երբ գրաղին իրարու ծանօթացնելու իրենց ուրոյն մշակոյթն ու արուեստը, գոնէ ժամանակի մը համար մէկ կողմ կը թողուն նորանոր զէնքեր պատրաստելու չարաղէտ մտածումը:

Մաղթելի է որ Ազգերու Թատրոնը երկար կեանք մը ապրի մարդկութեան քաղաքակրթութեան օրրանը հանդիսացող Ցաւիտենական Ֆրանսայի ծոցին մէջ:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆ հասած է ընկեր Կարօ Սասունի, Ն. Փալանճեան ճեմարանի լսարանական բաժնի դրականութեան դասախօս: Այցելած է «Ալիք» օրաթերթի խմբագրատունը:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ բացուած է ԱՄՆ.եան Ազգ. Միութեան ընդհանուր ժողովը, որուն կը մասնակցին վեց հայ պատգամաւորներ սուրիական նահանգէն: Հալէպահայ պատգամաւորութեան մաս կը կազմէին նախկին երեսփոխան՝ փաստաբան Գ. Էպլիղաթեան, «Արեւելք»ի խմբագիր՝ Իսրայէլեան, Հալէպի Քարէն Եփփէ ճեմարանի տնօրէն՝ Քարամարդեան, Քեսապի քաղաքապետ՝ Զաղլասեան: Պ. Պարսումեան կ'ընկերանայ պատգամաւորութեան իբրեւ «Արեւելք»ի թղթակից:

ՀԷԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Գահիրէ) «Յուսաբեր» ակումբին մէջ վիճաբանական երեկոյ մը տեղի ունեցած է «Երեց եւ Նոր Սերունդը» նիւթին շուրջ: Հաւաքոյթին բացումը կատարած է ընկեր Լ. Յովհաննէսեան: Վիճաբանութիւնները վարած է Կարապետ Փօլատեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԲ.

Մի օր Հայրս ինչ որ բանից ջղայնացած՝ յայտարարեց — «Հիմա կը խենթենամ». Ես սարսափեցի, անմիջապէս պատկերացրի, որ հայրս էլ կարող էր ընկնել փողոց...

Խենթերը ... ինչքան շատ էին:

Մէկը կար, որ երեւութապէս խելօք էր. բայց ինչ խենթ — եօթ տարի նա ձեռքերը գրպանից դուրս չէր հանել, ըղունգքի նման ծալած, կոխել էր գրպանները. մի անգամ մի քանի ուժեղ տղամարդիկ հաւաքուեցին եւ բռնի կերպով դուրս բերին ձեռքերը — ամբողջովին բորբոսնած էին, ամբողջովին բամպակ կապած՝ հողի տակ մնացած դիակի նման: Նրան կերցնում էին իր երկու աղջիկները եւ միակ դժբախտ որդին:

Մի ուրիշ խենթ, իւրաքանչիւր օր բարձրանում էր մի բարձր կտուր, նստում էր քիւի վրայ, ոտները կախելով ներքեւ եւ սպառնում էր ընկնել: Ոչ ոք չէր կարող մօտենալ — մի գուցէ իսկապէս իրեն գցէր ներքեւ: Վերջ ի վերջոյ մի օր, կորցնելով հաւասարակշռութիւնը, ընկաւ երեք յարկանի կտուրից եւ տեղնուտեղը տափակցաւ: Ես տեսայ, որ նրա ուղեղըն ամբողջ դուրս էր թափուել:

Պատահում էր, որ մի որեւէ զժուած մարդ՝ ընտանիք եւ ազգականներ ունենար: Նրանք չէին թողնում, որ խենթը դառնար փողոցի սեփականութիւն, պահում էին տանը եւ «խնամում»: Ինչ էին անում: Կապկպում էին նրան, մի ուժեղ եւ անգութ մարդ վարձում, որ ձգէր դժբախտին տան ներքնայարկը — փայտանոցը կամ ածխանոցը – –եւ սկսէր փայտով անվերջ ծեծել:

— Բաշխա բէշիմ խելքը գլուխը չի գար, — ասում էին «խելօքները»:

Եւ արդով եւ ուտելիքով հիւրասիրում էին այդ վարձկանին, որպէսզի աւելի սիրտ առնի եւ եռանդով ծեծի:

— Դուք ընծի ցած աչով մի նայէք, կը խելօքցնեմ, — յայտարարում էր վարձկանը եւ իջնում ներքնայարկը նոր եռանդով: Ներքնայարկը իջնելուց յետոյ՝ բոկրում էր անասնական բառաչը, որովհետեւ փայտ էր, որ կոտրւում էր դժբախտ մարդու ոսկորների վրայ:

Միակ բժշկական մեթոտը, որ գոյութիւն ունէր այդ հին, հին երկրում:

ԺԳ.

Մի ամառ, յանկարծ, մեր քաղաքում յայտնուեց մի մարդ — մերկ սրունքներով, բոպիկ, գլխաբաց, աղուէսի մի մորթի հագին, որ մինչեւ ծնկները չէր հասնում, ձեռքին երկար, իր հասակից բարձր մի գաւազան, երկաթէ բարակ շղթայով թեւից կախ արած մի քաշքուր, մորթը թուխ, ինչպէս արաբ կամ հնդիկ, ցանցառ, բայց սիրուն, սրածայր միրուքով, ճակատին խալ, կարմիր եւ կրքոտ շրթունքներով: Այս մարդը չէր խօսում. միայն ման էր գալիս եւ փող հաւաքում իր քաշքուրով: Շուտով լուր տարածուեց, որ Աստծոյ հրամանով այս մարդը եօթ տարուց յետոյ լեզուն պիտի բացուի եւ Աստուած վերջին պատգամը պիտի տայ մարդկութեան՝ նրա բերանով:

Եթէ չէր կարող խօսել, ո՞վ, ո՞րտեղից ի՞նչպէս իմացուեց այս մարդու համրութեան միստերիան — ոչ ոք չհարցուփորձեց:

Եւ այդ մարդը, որ կարծւում էր թէ եկած կը լինէր հարաւի երկրներից, դարձաւ ընդհանուրի յարգանքի առարկայ: Նրա յարգանքն աւելի եւ աւելի մեծացաւ, երբ տեսան, որ չահամոլ չէ, ինչ որ չէր տեղաւորւում իր փոքրիկ քաշքուրի մէջ, չէր վերցնում, թէկուզ դա լինէր շատ թանկագին իր: Այսպէս՝ մարդիկ ստիպուած էին միայն փող տալ — մինչեւ անգամ ոսկի փող:

Գիշերները նա քնում էր Թրքական գերեզմանոցում, մի փոքրիկ վրանի տակ, աղօտ մի լոյս պլպլացնելով: Ասում էին, որ գիշերներն աղօթում է եւ երբեք չի քնում: Ցերեկը ման էր գալիս, գիշերը չէր քնում, իսկ ո՞վ էր հարց տալիս իրեն, որ ապա ի՞նչպէս է ապրում: Եօթ տարի պիտի չխօսէր, եօթ տարի չպիտի քնէր, եօթ տարի պիտի աղօթէր միայն — եօթ տարուց յետոյ մարդկութիւնը պիտի լսէր Աստծոյ նոր խօսքը:

Ամէն օր նա բարձրանում էր քաղաքի մարմարեայ մզկիթի մինարէն, ամբողջ մի ժամ աչքերը յառում էր երկնքին, ձեռքերը կրծքի վրայ ծալած եւ գաւազանը գրկած: Ներքեւում մեծ բազմութիւն էր հաւաքւում եւ դիտում: Ծայր էր առնում առասպելների մի շարան — Աստծոյ հետ է խօսում, հէնց Աստուած կողքին կանգնած է: Բայց մեղաւոր մարդկութիւնը չի կարող տեսնել:

Շատերը մինչեւ անգամ ասում էին, որ այն, ինչ երեւում է, դա նրա լոկ պատկերն է, ինքը թռել է Աստծոյ մօտ եւ շուտով կը վերադառնայ:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ՝ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ

Վայրպրի անտառը :
Պատույ նախագահութեամբ Կառտանի քաղաքապետ՝ ՎԻՔԹՈՐ ՍԱՒԻՆԻ
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի օթօքարը կը մեկնի Կիրակի, առաւօտ ժամը 7·30ին, Փլաս տ'Էքսէն : Տոմսերը ապահովել ընկեր Քէօսէեան, Ֆօլծօ Րէքս, 2 րիւ Պէնար տիւ Պօռ :

Ծերիկեան՝ 13 րիւ տէ Տոմինիքէն :
Ընկ. Պետրոսեան՝ մսավաճառ, 20 րիւ տէ Փըթիթ Մարի :

Պօմոնի հանգիստականներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ ընկերներ Նշան Դարբին-եանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Երուանդ Տէր Մեսրոպեանի մօտ :

×

Տէսինի մէջ «Հերոսներու Օր»ը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի եւ Լիոնի կոմիտէներուն կողմէ : Յուլիս 31ին, Կապիյեօն սրճարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վալանսէն շարիտներէն մէկը՝ Ն. Ֆ.	10
Լիոնէն Ս. Կէնճեան	10
Փարիզէն Պ. Վ. Է.	35

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հանդիսաւոր տօնակատարութիւն Սորպոնի մէջ, 9 Հոկտեմբեր 1960, բոլոր դպրոցներու մասնակցութեամբ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութիւն կը յայտնէ հետեւեալ հայրենակիցներուն՝ որոնք «Մայրերու տօն»ին առթիւ ի նպաստ իր հովանաւորած դպրոցին եղած հանգանակութեան բերին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը :

Տէր եւ Տիկին Ալիքեան 12 Ն. Ֆ., Տիկիններ Տօղիկեան, Օնպաշեան, Մ. Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Սինանեան, Զատիկեան, Իւլրիչ, Անտոնեան, Սիսլեան, Միքայէլեան, Բարախեան, Կիւմիւշեան, Ար. Թիւֆէնքճեան, Պ. Պ. Քէհեայեան, Ոսկրեան տասնական Ն. Ֆ. :

Տիկիններ Յովակիմեան, Յովհաննէսեան, Փ. Սիմոնեան, Յ. Գույումճեան, Մարգարեան, Մուրատեան, Ինճէեան, Մակարեան, Տէր եւ Տիկին Տէյիրմէնճեան, Աւագեան, Հ. Սիմոնեան, Տ. Սթամպուլեան, Արթինեան, Նիքօլա, Փունարճեան, Զիֆթճեան, Մանուկեան, Զաղացպանեան, Հ. Կօպալեան, Քէթէնճեան, Գ. Թիւֆէնքճեան, Ճէլալեան, Խաչիկեան, Տիպիտապեան, Թորոսեան, Տողրամաճեան, Կիւմշեան, Մարաշլեան, Նալպանտեան, Զատիկեան որդի, Ար. Ուզունեան, Կ. Կիւրիւնեան, Այվազեան, Արապեան, Ճերմակեան, Աւաեան, Մութաֆեան, Գասպիկեան, Խանճեան, Քէշիշեան հինգական Ն. Ֆ. :

(Շար.)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգուբացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը :

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ :

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը . —

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը :

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախքն է՝ 2·50 Ն. Ֆ., կանխաւ վճարելի :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

Շաւիլի անտառին մէջ
(Գերեզմանատան մօտ)

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Շաւիլի Արդութեան խումբին :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. — Բարձրախօս, երգ, արտասանութիւն եւ պար :
Մատչելի պիւֆէ :

Առաւօտուն Շաւիլի հայ նորաշէն եկեղեցիին մէջ պատարագէն յետոյ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, բոլոր հայ հերոսներու եւ մասնաւորապէս վրիժառու հայորդիին ողբացեալ՝

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ

Յիշատակին

Անձրեւի պարագային ընկերահամակրան խնջոյք :

Հայ դպրոցի սրահին մէջ Րիւ տէ Թըրուա, Շանթիէ - Շաւիլ :

Տողեկառք Սէն Լազարէն, Օթօպիւս 171 Փոն տը Սէվր Շաւիլ, իջնել Փիւի Սան վէն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1960 - 1961 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Պուլ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի :

ՀԵՌԱՁԱՅՆ 927 - 01,72

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պուքրէշէն Աղաւնի Քերփիճեան (ծնեալ Պէրպէրեան) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Եդուարդ Պէրպէրեան, ծնած Քոսթանցա (Ռումանիա), հօրը անունը՝ Միհրան, մօրը՝ Արշալուհի : Գրել՝
« ՅԱՌԱՋ »ին

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցներն ու բարեկամները որ ներկայ ըլլան այս Կիրակի առաւօտ (Վարդավառ) Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն, որոնց ոգեկոչումը պիտի ընէ բարձրաստիճան եկեղեցական մը :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս չորսին, արձանագրուած պզտիկներու ծնողքներէն անոնք որ դեռ չեն լրացուցած վերջնական պայմանները, պէտք է շուտով ներկայանան 5 Րիւ Մէյրան, հեռ. Թրիւտէն 27 - 35 :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾՆԱՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI 21 JUILLET 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8854 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4655

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԻՆՉԵ՛Ր ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ...

«ԾԱՄԼԱՏԱ ԳՏՆՈՒՈՂ ՄԿՐՏԻՉԻՆ ՄԱՐՖՋԻՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆ ԵԼԱՆ» խորագրին տակ Պոլսոյ Ազգամը կը գրէ Յուլիս 16ի թիւին մէջ.—

«Վերջնական ձեւ առաւ այն թղթածրարը որ պատրաստուած է Պոլսոյ նախկին երեսփոխան Մկրտիչ Շէլլէֆեանի ժառանգներուն կուսակալութեան տեղեկատու գիւանին կողմէ ու փոխանձուեցաւ Բարձրագոյն Հարցաքննիչ Մարմնոյն : Շէլլէֆեանի վերագրուած յանցանքներն են ոսկիի, տարադրամի եւ էրոյինի մաքսանենգութիւն :

«Լրատուութիւններով ձշդուած է թէ Շէլլէֆեան Ասմալըմէսճիտի մէջ մէկ միլիոն ոսկի արժողութեամբ հող, Մէջիտիյէքէօյ թաղ Թայյարէճի փողոցը հարիւր հազար ոսկի արժէքով ուրիշ հող մը Գաղըգիւղ Կէօզթէփէնի մէջ քարաշէն ապարթըման մը, Պէշիկթաշ Քուրուչէշմէ պողոտային վրայ իբրեւ ամուխի մըթերանոց օգտագործուող 177 հազար հինգ հարիւր ոսկի արժէքով կալուած մը ունի : Նախկին երեսփոխանը որ Էմփրիմէի գործարանի մը ընկերն էր, այս գործարանին անհրաժեշտ մեքենաները Իտալիայէն բերել տուած է, այս նպատակաւ ալ բաւական տարադրամ ապահոված է : 1957ին եօթն անգամ Եւրոպա գացած է պատյուհ, 28 հազար ոսկի արժէքով տարադրամ առած է :

«Կարեւորագոյն լրատուութեան մը համաձայն, Փորթուկալի մէջ մեռած Կիւլպէնկեանի ոսկիները Թուրքիա բերել տուած, բայց զանոնք հայ համայնքին չէ յանձնած եւ նախորդ իշխանութեան մեծերուն տուած է :

«Ճէնոէրէի Էմփրիմէ գործարանին համար բերել տուած երեք միլիոն ոսկիի պահեստի կտորը յետագային սեւ շուկայ ըլլած, առոնցմէ ութ միլիոն ոսկի շահած է :

«Կը պնդուի թէ կարգ մը դեմոկրատներու հետ այլազան գործերու ընկեր եղած, Իտալիոյ եւ Զուիցերիոյ դրամատուներու իր հաշուոյն մէկ միլիոն տոլար դրամագլուխ է :

«Ասկէ զատ լրատուութեան թղթածրարին արձանագրութիւններէն յայտնի եղած է որ Շէլլէֆեան, Քեմալ Այկիւնի հետ էրոյինի մաքսանենգութիւն ըրած է : Բարձր. Հարցաքննիչ մարմնոյն անդամները Եասըատա երթալով Շէլլէֆեանի եւ միւս յանցապարտները պիտի հարցաքննեն» :

Պոլսոյ «Ժամանակ» թերթը, որ կու տայ այս տեղեկութիւնները՝ քաղելով թրքական մամուլէն, կ՚աւելցնէ .—

Նկատելով որ Շէլլէֆեան ներկայիս ի վիճակի չէ պատասխանելու այս եւ նման հրատարակութեանց, կարելի չէ գիտնալ թէ ճշմարտութեան ինչքան կը համապատասխանեն այս հասարակ վերագրումները :

ԱՏԱՆԱՅԻ ՄԷՋ ՔԱՐԻՒՂ ԳՏՆՈՒԱԾ Է

Կիւրսէլ, Յուլիս 15ին յայտարարած է լրագրողներուն թէ Ատանայէն երեսուն քիլոմեթր հեռու՝ Պոլքար լեռներուն մէջ կատարուած քարիւղի աշխատանքները դրական արդիւնք տուած են : Ամերիկեան ընկերութեան կողմէ կատարուած աշխատանքները 1450 մեթր խորութեամբ բացուած հորէ մը օրական 240 տակառ քարիւղ կարելի պիտի ըլլայ հանել : Տեղը կը հասնաւրէ Միջին - Արեւելքի տարիքներու տեսակին :

Նախկին Ազգային Մեծ Ժողովի նախագահին կրտսեր որդին ալ ձերբակալուեցաւ : Անդրանիկ որդին եւ փեսան արդէն Գորալթանի հետ Եասըատա կը գտնուին :

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ծերակոյտը պիտի ունենայ 175 անդամ որոնց մաս պիտի կազմեն նաեւ Ազգ. Միութեան կոմիտէի անդամներն ու նախարարները :

Սահմանադրական դատարանները անհրաժեշտ պարագային պիտի կարենան արգիլել կուսակցութեանց գործունէութիւնը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔՈՆԿՕՅԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԾԱՆՐ Է

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՍՊԱՌՆԱԼ

Իվերջոյ համաձայնութիւն մը կարելի եղած է գոյացնել ՄԱԿի պատուիրակներուն եւ Պելճերուն միջեւ : Պելժ ուժերը պիտի պարպեն Լէօփոլտվիլը եւ օդակայանը, առոնց փոխարէն ՄԱԿի ուժերն են որ պիտի հաստատուին քաղաքին եւ օդակայանին մէջ : Փոխանցումը վերջացած պիտի ըլլայ Յուլիս 23ին : Միւս կողմէ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը, Համըրշըլտ Քոնկօ պիտի երթայ քանի մը օրէն :

Գըրնչ, ՄԱԿի քննիչ պատուիրակը Քոնկոյի կացութեան, կոչ ըրած է տեղացիներուն որ կարգն ու անդորրութիւնը պահեն : Այս առթիւ յայտարարած է .— «Քոնկոյի մէջ ՄԱԿի ներկայացուցիչներուն հիմնական նպատակն է պաշտպանել եւ ապահովել ամբողջ բնակչութիւնը» այլ խօսքով Եւրոպացիները եւ Խափշիկները :

Լումումպա, Քոնկոյի վարչապետը որ չի ծածկեր Պելճերուն դէմ ունեցած իր հակակրութիւնը եւ համայնավարութեան հանդէպ իր համակրութիւնը, վերստին ճառ մը արտասանած է, ձայնասփիւռէն : Այս անգամ եւս պահանջած է որ Պելժիա քաշէ իր ուժերը այլապէս ուրիշ ուժեր բերել պիտի տայ : Պայմանաժամ տուած է մինչեւ կէս գիշեր : Իր ճառի ընթացքին ի մէջ այլոց ըսած է .— «Ոչ ոք կրնայ մեզ մեղադրել որ Խ. Միութեան օժանդակութեան կը դիմենք, որովհետեւ արեւմուտքի բոլոր երկիրներն ալ Պելժերուն կողքին են» :

Կրեմլինօ, Խորհրդ. արտաքին նախարարը բողոքագիր մը յանձնեց Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանին : Կրեմլին դժգոհ է եւ կը բողոքէ որ Ա) Մ. Նահանգները «փոլարիս» հրթիռներ կը յանձնեն Դաշնակցային Գերմանիոյ : Բ) Ամերիկացի քսան զինուորներ Քոնկօ կը գտնուին : Ուոշինկթըն դիտել տուած է թէ «Քոնկոյի մէջ յիսուն հոգի ունինք որոնք օդային փոխադրութեանց կը հսկեն» :

Ապահովութեան Խորհուրդը քննութեան պիտի առնէ Քոնկոյի կացութիւնը :

Չոմպէ, Քաթանկայի վարչապետը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց .— «Ներկայիս Քաթանկա ազատ աշխարհի մարտկոցներէն մէկն է : Չուզեր երկրորդ Հունգարիա մը դառնալ» :

Ցստակ գաղափար մը տալու համար Քոնկոյի մէջ տիրող կացութեան մասին, Օռոռի թղթակիցը կը պատասխանէ տասը շահեկան հարցումներու :

Հ.— Ո՞ր շրջաններուն մէջ ամէնէն աւելի ցաւալի միջադէպեր պատահեցան :

Պ.— Քոնկոյի վեց նահանգներուն մէջ ալ ցաւալի քիչ թէ շատ միջադէպեր պատահեցան : Այսուհանդերձ, դէպքերը ծանրակշիռ հանգամանք առացան՝ Ստորին Քոնկոյի եւ յատկապէս Թիզվիլի եւ Մաթատիի (Քոնկոյի նաւահանգիստը) մէջ : Շեշտուած բնոյթ առացան նաեւ, Քասայիի եւ Լիւմապուրկի մէջ, ուր Եւրոպացի բնակչութեան 99 առ հարիւրը նախընտրած է փախչիլ : Սթանլէյվիլի մէջ ալ արիւնալի միջադէպեր պատահեցան :

Հ.— Զոհերու թի՞ւը :

Պ.— Ցարդ, պաշտօնապէս յիսուն Եւրոպացիներ (10 զինուորականներ) սպաննուած են, քսան հատ ալ անհետացած ներ կան : Խափշիկներէն յիսուն հոգի սպաննուած են : Սակայն, առջի օր, արիւնալի ընդհարումներ տեղի ունեցած են՝ Խափշիկներու եւ ՄԱԿի մարոքցի զինուորներուն միջեւ, Մաթատի եւ Թիզվիլի մէջ : Սպաննուածներուն թիւը անծանօթ կը մնայ :

Հ.— Ո՞ր շրջաններուն մէջ կարգ - կանոնը յարգուած է :

Պ.— Ամէնէն առաջ Քաթանկայի մէջ, յետոյ Էքուաթորի շրջանին մէջ, ուրկէ Եւրոպացիները նախընտրած են հեռանալ : Սթանլէյվիլի հիւսիսային, Քիվուի եւ Քասայի նահանգներուն մէջ կը թուի թէ կացութիւնը հանդարտած է : Ստորին Քոնկոյի մէջ ջղագրգիռ մթնոլորտ մը կը տիրէ : Նոյն պատկերը Լէօփոլտվիլի մէջ եւս :

Հ.— Քանի՞ Եւրոպացիներ կան տակաւին Քոնկոյի մէջ :

Պ.— Հարիւր հազար էր Քոնկօ բնակող Եւրոպացիներու թիւը : Ներկայիս 40 հազար պէտք է հաշուել, որոնց մէջ հազիւ 500 կիներ եւ տասնեակ մը մանուկներ կան : Յուլիս 9էն 17, 16.844 հոգի (9.153 տարէցներ, 6.072 պատանիներ եւ 1419 երախաներ) Պելժիա անցած են : Գաղթականներ կան՝ Պրազավիլ, Ռոտեզիա, Անկոլա եւ Ափրիկեան այլ երկիրներու մէջ :

Հ.— Պելժ զինուորներու թի՞ւը :

Պ.— 10.000 զօրամարտիկներ եւ վայրաշուտներ կան, ներկայիս : Ասոնցմէ 1000 հոգի միայն, արհեստով զինուորականներ են, մնացեալները՝ պահեստի զինուորներ են :

Հ.— ՄԱԿի ուժերու թի՞ւը :

Պ.— 3500 «կապոյտ սաղաւարտներ», Քոնկօ հասած են, այս վերջին քանի մը օրերուն : Ղանա (770), Թունուզ (1020), Մարոք (1250), Հապէշ (460) : 700 նոր Ղանացիներ եւ հազար Մալիացիներ պիտի ժամանեն մօտերս : Պաղեստինէն 635 Շուէտացիներ պիտի փոխադրուին : ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին հաշուով 10000 զինուորներ անհրաժեշտ են, իրականութեան մէջ 25.000 պէտք է, որպէսզի կարգ ու կանոնը կարելի ըլլայ վերահաստատել :

Հ.— Լումումպա իրաւունք ունի՞ օտար ուժերու միջամտութեան դիմելու :

Պ.— Ոչ : Քոնկոյի ծերակոյտը դիտել տուաւ թէ նման քայլ մը չի կրնար առնել : Այդ իրաւասութիւնը ՄԱԿին վերապահուած է : Եթէ հակառակ պարագային Ռուսերը որոշէին զօրք ուղարկել, Ամերիկա, Ֆրանսա եւ Անգլիա կրնան, իրենց կարգին, զօրք ղրկել Քոնկօ : Առաջինը՝ Արեւմտ. Գերմանիայէն եւ Մարոքէն, երկրորդը՝ Նախկին Ֆրանսական Հասարակածային Ափրիկէէն, երրորդը՝ Թանկանիքայէն եւ Ռոտեզիայէն, եթէ երբեք Չոմպէ (Քաթանկայի վարչապետը) այս իմաստով կոչ մը ընէ :

Հ.— Համայնավար թափանցումը ուրիշ ի՞նչ միջոցներով կրնայ կատարուիլ :

Պ.— Մասնագէտներ ղրկելով : Արդարեւ Պելժերուն բացը գոցելու եւ երկրի հաղորդակցութեան եւ կառավարութեան մեքենան ոտքի դնելու նպատակով Լումումպա կրնայ խորհրդային մասնագէտներու օժանդակութեան դիմել : Գետերու միջոցաւ փոխադրութիւն ապահովող ընկերութիւնը ազգայնացուցած են : 53.000 Խափշիկներ եւ 3200 Եւրոպացիներ կ՚աշխատէին. այս վերջինները մասնագէտներ եւ պատասխանատու պաշտօններ կը վարէին : Քոնկոյի առեւտուրը 80 առ հարիւրով գետերու միջոցաւ կ՚ըլլայ :

Հ.— Տնտեսական կացութիւնը ի՞նչ է :

Պ.— Պետական գանձը միայն երկուամսական (Յուլիս - Օգոստոս) կրնայ վճարել : Միայն Լէօփոլտվիլի մէջ 40.000 անգործներ կան, 100.000 խափշիկ բանուորներուն վրայ : Երկրի կեդրոնին մէջ առեւտուր եւ ճարտարարուեստ կայուն վիճակ մը ունին :

Հ.— Քաթանկա կրնա՞յ իր անկախութիւնը պահանջել :

Պ.— Իրաւական դետնի վրայ, Քաթանկա անկախ պետութիւն մը չի նկատուիր : Այսուհանդերձ, կրնայ օրինականացնել : Կ՚ենթադրուի թէ հանրաքուէ մը կազմակերպուի, ՄԱԿի հսկողութեան տակ, այս իմաստով :

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ— Աբբայ Ֆ. Եուլու, նախագահը Քոնկոյի Հանրապետութեան (նախկին Ֆրանսական գաղութ) Օռոռի թղթակիցին հետեւեալը ըսած է .— «Ափրիկէի այս մասը — խօսքը Քոնկոյի մասին է — ռազմագիտական առաջնակարգ նշանակութիւն ունի : Քանի մը օրէն, երբ յայտնի դառնան երկրին իսկական ղեկավարները, պիտի կարենանք ըսել թէ ազատ պիտի ապրինք թէ ոչ իբրեւ ստրուկներ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ նամակ մը ղրկած է Խրուշչեւի, որուն մէջ կ՚ըսէ թէ պէտք չէ որ այնպիսի անել կացութիւն մը ստեղծուի որ բոլոր դուռները գոցուին եւ անխուսափելին պատահի : Աշխատաւորական կուսակցութեան պարագլուխը՝ Կէյցքէլ յայտարարեց թէ բովանդակ երկիրը համաձայն է Անգլիոյ վարչապետին անկեղծ նամակին :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նոր խորհրդարանին նախագահ ընտրուեցաւ Սապրի Համատէ 66 ձայնով (99 երեսփոխանի վրայ), 32 ձայն ստացաւ Ատէլ Օսէյրան, մէկ երեսփոխան ձեռնպահ մնաց :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ, բացօթեայ ընդունելութեան մը ընթացքին դէմ արտայայտուելով որոշ ժապաւէններու, շեշտեց .— Դէմ եմ Խ. Միութեան մէջ պատրաստուած հետաքրքրութենէ զուրկ, ձանձրացուցիչ եւ բան մը չպատմող ժապաւէններու, ճիշդ է որ լաւեր ալ կը պատրաստուին բայց կան զորս տաժանելի է մինչեւ ծայրը տեսնել» :

ԳՈՒՊԱՅԻ եւ Մ. Նահանգներու տարակարծութիւններու քննութիւնը՝ Ապահովութեան Խորհուրդէն Ամերիկեան Պետութեանց Կազմակերպութեան փոխանցուած է : Որոշումը տրուած է Ապահովութեան Խորհուրդի վերջին նիստին՝ ինը ձայնով : Խ. Միութիւն եւ Լեհաստան ձեռնպահ մնացած են : Խորհրդ. Միութիւնը մեծ պարտութիւն մը կրեց այս քուէարկութեամբ : Առաջարկը ամերիկեանն էր, իր առաջարկը՝ ՄԱԿին առջեւ տանիլ հարցը, մերժուեցաւ :

ՆԱՍԸՐ Գահիրէի Ազգ. Միութեան համագումարի փակման նիստին ճառ մը խօսած է : «Ափրիկեցի պետութեան հանգամանքով պատրաստ ենք Քոնկոյի օգնելու» յայտարարած է ան : Պահանջած է նաեւ Ալեքսանտրէթը որ անցեալին Սուրիոյ պատկանած ու յետագային Թուրքիոյ նուէր տրուած է :

ԹԱՄԲՐՈՆԻ հրաժարեցաւ : Հաւանական է որ Ֆանֆանիի յանձնուի Իտալիոյ նոր դահլիճին կազմութիւնը, ինչպէս կը նախատեսուէր :

ՏԽՐՈՒՆԻ

Ցաւով կ՚իմանանք ընկեր Փարթամ Պասմաճեանի մահը, որ տեղի ունեցած է երէկ, Չորեքշաբթի, Քաշանի մէջ (Փարիզի մէկ արուարձանը) :

Ընկեր Փարթամ, արհեստով դրաշար, մէկն էր այն ընկերներէն, որոնք կուսակցական խանդավառութեամբ ողջունեցին Յառաջի հրատարակութիւնը, — առաջին թիւերը ինքն էր որ շարեց : Յետագային եւս, երբ առեւտուրի մէջ մըտաւ, պարտականութիւն կը համարէր տարածել «Յառաջ»ը :

Կամաւոր գացած է Հայաստան եւ ծառայած է հանրապետական բանակին մէջ :

Մեր ցաւակցութիւնները իր զաւակներուն, քրոջ եւ Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ա. Արզարեանի :

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒՄ

Ով որ կը հետեւի գոնէ մեծագոյն երկիրներու գրական արտադրութեանց, անշուշտ կը հաստատէ այն աչքառու փոփոխութիւնները, որոնք վերջին կէս դարու ընթացքին հիմնովին յեղաշրջեցին բանաստեղծութիւնը, վէպն ու թատրոնը:

Սփիւռքի հայ գրողներու ստեղծագործութիւններով գոյացած մեր գրականութիւնը, զոր եռանդով ու հաւատքով շարունակողներ չեն պակսիր բարեբախտաբար, կարծէք բոլորովին հեռու է մեր ժամանակներուն պատկանելէ:

Ֆրանսերէն ու անգլերէն գրող Հայերը՝ առանց բացառութեան, կը քալեն իրենց շրջանին հետ, բայց հայերէն գրող Հայը գրեթէ միշտ հեռուէն կը դիտէ իր ժամանակը եւ կ'արտադրէ այնպէս՝ ինչպէս պիտի արտադրէր աւելի կէս դար առաջ:

Անկարելի է ենթադրել որ Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի կամ այս երկու երկիրներու մշակութային անմիջական ազդեցութեան ենթարկուած Միջին Արեւելքի մէջ ապրող հայ գրողը անծանօթ կը մնայ գրական նոր յեղաշրջումներուն: Անկարելի է նաեւ հաւատալ որ հայ գրողը չի փափաքիր միջազգային չահագրգռութեան արժանի գործերու հեղինակ դառնալ:

Ուրեմն՝ ի՞նչ է պատճառը մեր հնաօրութեան:

Զուտ ազգային գրականութիւն մը մշակելու փափաքը ընդհանուր է անշուշտ, բայց մեր ազգը կանգ չէ առած աւելի կէս դար առաջ: Ընդհակառակն՝ բոլորովին նոր ու տարբեր հորիզոններու տակ կը շարունակէ առողջ կերպով ապրիլ եւ իր հիւրընկալներուն պէս կը խանդավառուի գրական նոր յեղաշրջումներով, կը գնէ ու կը կարդայ նոր ժամանակներու գործերը եւ ետ չի մնար իր շրջապատէն:

Երբ շրջան մը իր նախորդէն բոլորովին տարբեր է, անխուսափելի կերպով իր գրականութիւնը չի կրնար այլեւս կրկնութիւնը կամ շարունակութիւնը ըլլալ նախորդ շրջանի գրականութեան:

Հայ գրողը երբ կը շարունակէ կէս դար առաջուան նիւթերը, մտածումները եւ ձեւերը գործածել, պէտք չէ մտքէն անցընէ թէ իր գործը կրնայ չահագրգռել արդի Հայը կամ արդի Ֆրանսացին: Այդ գործը առաւելն կը չահագրգռէ տարեց այն դասակարգ մը Հայերը, որոնք երեսուն քառասուն տարիէ ի վեր յառաջադէմ երկիրներու մէջ ապրելով հանդերձ տակաւին միայն իրենց ծննդավայրի կեանքով ու մշակոյթով կը խանդավառուին: Կ'ընդունիմ որ այսօր հայերէն կարդացողներու կարեւոր մէկ մասը այս դասակարգն է, բայց գրողը պէտք չէ մոռնայ որ մօտ է անոր վախճանը:

Կ'ենթադրեմ որ իրատեսութեամբ գիտողը արժէքաւոր կրնայ նկատել միայն այն գործը, որ գոնէ ֆրանսերէնի ու անգլերէնի թարգմանուելով՝ կրնայ արժանանալ միջազգային չահագրգռութեան մը:

Այնպէս կը թուի որ Սփիւռքի հայ գրողը իր գործերը կ'արտադրէ նկատի ունենալով միայն ափ մը ընթերցողներ, որոնք ծերացած են արդէն եւ հետզհետէ կ'անհետանան:

Իմաստութի՞ւն է արդեօք:

Առաջին օրէն իսկ, երբ Սփիւռքի գաղութները կազմուեցան, այսպէս սկսաւ մեր գրականութիւնը եւ մինչեւ հիմա այսպէս կը շարունակուի: Սկզբնական շրջանին նոր սերունդ չկար տակաւին, բայց շուտով հասաւ, ստիպմանաբար մեծամասնութիւն գոյացնելու համար:

Կ'ենթադրեմ որ եթէ հայ գրողները քալած ըլլային իրենց ժամանակին հետ, հետզհետէ հասնող նոր սերունդները չահագրգռուած պիտի ըլլային «արդի» հայ գրականութեամբ եւ խրամատ բացուած պիտի չըլլար անոնց եւ հայ գիրին միջեւ:

Գրողներու որոշ դաս մը կարծեց որ մեր դժբախտութիւնները լիուլի կը բաւէին մեր գրականութեան նիւթ հայթայթելու համար: Ուրիշ գրողներ կարծեցին թէ իրենց ծննդավայրին կեանքն ու յիշատակները բաւարար նիւթ էին, բայց գրեթէ բոլորն ալ մոռցան որ օտար երկիրներու մէջ բարձրագոյն քաղաքակրթութեանց հովանիին տակ ծնած ու մեծցած Հայերը չէին կրնար բաւականանալ այդ նիւթերով եւ անոնց մշակման «հնցած» ձեւերով:

Առաջին օրէն իսկ անհրաժեշտ էր նկատի ունենալ նոր սերունդը եւ առաւելապէս անոր համար արտադրել:

Երբ կ'ըսեմ մեր ժամանակին հետ քալել, պէտք չէ կարծել թէ հայ գրականութիւնը կը դադրի հայ ըլլալէ «արդի» Հայուն կեանքը երգելով այնպէս՝ ինչպէս Ֆրանսացի գրողը կ'երգէ արդի Ֆրանսացիին կեանքը:

Սփիւռքի մէջ մէկ միլիոնէ աւելի կը հաշուեն Հայերու թիւը: Կարելի՞ է ենթադրել որ ամբողջ Հայութեան կէսը չունենայ արդիական կեանք մը, նոր մտածումներ, նոր խանդավառութիւններ, նոր բաղձանքներ, նոր ապրումներ, նոր ցաւեր, նոր ուրախութիւններ եւ նոր հայեցակէտ:

Արդ՝ ո՞ր գրողը այս նոր նիւթերը արժանի նկատած է չահագրգռութեան: Ո՞վ յաջողած է ստեղծել գործ մը որ միջազգային չափանիշով գրականութիւն ըլլալով հանդերձ՝ «արդի» հայ գրականութիւն նկատուի:

Փորձեր եղած են անշուշտ, բայց մեզի ծանօթ գործերէն ոչ մէկը կրնայ օտար մը չահագրգռել:

Օրինակի համար՝ Փարիզի մէջ ապրող Հայու մը հայրենաբաղձութիւնը միայն Հայոց,— այն ալ տարեց Հայոց — ըմբռնելի ձեւով մը տալ վէպի մը կամ քերթուածի մը մէջ, չի նշանակեր ժամանակին հետ քալել, որովհետեւ գործը կ'ապրի ու կը շնչէ միայն սահմանափակ շըրջանակի մը մէջ:

Գրեթէ միշտ հայ գրականութիւնը հեռու մնացած է միջազգային չահագրգռութենէ: Սխալ է խորհիլ թէ Հայուն գրածը անհրաժեշտ չէ օտարին կարդացնել: Աւելին է այլեւս անդրադառնալու որ հայ գրականութիւնը դժբախտաբար չէ անցած ոչ մէկ միջազգ. գրականութեան պատմութեան դասագրքի մէջ: Կրնայ ըլլալ որ այս երեւոյթին պատճառը մեր գրականութեան որակը չըլլայ:

Գրականութիւնը միայն ձեւ կամ միայն նիւթ չէ: Երկուքն ալ է միաժամանակ:

Որպէսզի օտար մը չահեկան գտնէ մեր գրականութիւնը, պէտք է որ թէ նիւթով եւ թէ ձեւով կարենայ հետաքրքրուիլ: Արդ՝ օտարները չահագրգռելու համար նիւթը պէտք չէ զուտ տեղական եւ ազգային բնոյթ ունենայ: Կ'ենթադրեմ թէ այս է պատճառը որ մեր որակաւոր գրականութիւնն իսկ չարժանանար միջազգային չահագրգռութեան: Համամարդկային բնոյթով, ազգային նիւթերը միայն հիմը կը կազմեն ազգի մը ինքնուրոյն գրականութեան:

Հայ գրականութիւնը այս ճամբով միայն պիտի մտնէ միջազգային չահագրգռութեան սահմաններէն ներս: Այս գրականութիւնը հայ գրողները պիտի ստեղծեն անշուշտ:

Ես կը հաւատամ որ այսօր Ֆրանսայի, Ամերիկայի պէս երկիրներու մէջ բարձրագոյն մշակոյթներու հետ տեւական շփումով հասունցած մեր արդի գրողները ի վիճակի են այս գրականութիւնը մշակելու, բայց արմատացած սովորութեան մը հետեւելով կ'անտեսեն միջազգային աշխարհը, կեդրոնանալու համար միայն իրենց անմիջական շրջանակին մէջ, որ կազմուած է տարեց սերունդի ընթերցողներով եւ գրողներով:

Առարկայական օրինակ մը թերեւս աւելորդ չըլլայ:

Ֆրանսացի ծանօթ վիպասանի մը թեքնիքով Հայ մը հայերէն լեզուով կրնայ վէպ մը գրել, որուն հերոսները հայ ըլլան, բայց ոչ թէ երազային արարածներ: Ապրող՝ Ֆրանսա կամ այլուր ապրող Հայեր ըլլան, որոնք Ֆրանսացիի մը չափ խորհին, գգայնութիւններ ունենան, վերլուծեն իրենց հոգեկան վիճակները եւն.: Մէկ խօսքով արդի Հայը արդի Ֆրանսացիի մը պէս կրնայ լաւ վէպի մը հերոս դառնալ: Սարոյեանի պէս գրողները եթէ քիչ մը աւելի հայ ըլլային եւ հայերէն ալ գրէին, պիտի յաջողէին մէկ օրէն միւսը միջազգային չահագրգռութեան արժանի հայ գրականութիւն մը ստեղծել: Եթէ սակայն Սարոյեան, Ադամոֆ, Արլէն եւ նմանները պէտք եղածին չափ հայ չեն, անդին հիանալի տաղանդներով հայ գրողներ կան, որոնք իրենց կարողութիւնները կը վատնեն միայն ծերացած սերունդի մը հաճելի թուելու համար:

Կ'ենթադրեմ որ անհրաժեշտ է խորհիլ վերանորոգումի մը մասին:

Կրնանք միջազգային չահագրգռութեան արժանի հայ գրականութիւն մը մշակել առանց փոխելու մեր ազգային խէժերը, պայմանաւ որ փակ աչքերով չդիտենք քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ իրականացած հիմնական յեղաշրջումները:

Երբ մէկ կողմէ կ'ընդունինք որ այսօր գրեթէ անկարելի է Ռաֆայէլի դրութեամբ նկարել ու Պէթհովէնի դրութեամբ երաժշտութիւն յօրինել, պէտք է ընդունինք նաեւ որ անժամանակ է գրել կէս դար առաջուան դրութեամբ:

Նոյնն է կացութիւնը մեր երաժշտութեան համար:

Սփիւռքի հայ երաժիշտները եթէ չյաջողեցան ցարդ միջազգային չահագրգռութեան արժանի հայ երաժշտութիւն մը ստեղծել, պատճառը այն է որ՝ հայ գրողներուն նման, անոնք ալ ուզեցին միայն հաճելի դառնալ ափ մը տարեցներու, որոնց համար երաժշտական արուեստը կը սկսի հայ ժողովրդական երգերով եւ կը վերջանայ Կոմիտասի դաշնաւորումներով:

Թարմ է օրինակը Արամ Խաչատուրեանի, որ միակ յաջողած հայ երգահանն է: Անոր գործերը միջազգային թեքնիքով ու համամարդկային շունչով գրուած են, բայց իբրեւ նիւթ ունին մեծ մասով հայկական ժողովրդական երգերը: Եթէ Խաչատուրեան Սփիւռքի ու Հայաստանի բազմաթիւ երգահաններուն հետեւելով ժողովրդական երգը կապկէր միայն, ոչ մէկ օտար պիտի չահագրգռուէր իր գործով, բայց շատ մը Հայերու հաճելի պիտի դառնար:

Վերադառնանք գրականութեան:

Արդի վէպը, գրեթէ բոլոր քաղաքակիրթ երկիրներուն մէջ, արդի մարդուն կեանքին, մտածումներուն, զգացումներուն եւ ճաշակներուն համաձայն կը գրուի: Յուզիչ նիւթ մը պատմել, հետաքրքրաշարժ պատմութիւն մը յղանալ կամ անգոյն լուսանկարը տալ կեանքին ոչինչ կը նշանակեն այսօր: Ամէն լաւ վէպի մէջ, որ ընդհանուր չահագրգռութեան կ'արժանանայ, հերոս մը կամ հերոսներ կ'ապրին խոր գիտակցութեամբ մը, կը մտածեն բացառիկ յատկանիշութեամբ մը եւ կը պայքարին արտակարգ ուժով մը: Սովորական աչքը քիչ բան կը տեսնէ, բայց արուեստագէտին աչքը միայն կը թափանցէ բուն իրականութեան: Իսկական իրապաշտութիւնը ի պատուի է այսօր, բայց պէտք չէ շփոթել զայն աւելի կէս դար առաջ հրապարակ նետուած լուսանկարչական իրապաշտութեան հետ: Իրականութիւնը կամ ճշմարտութիւնը յաճախ աչքին տեսածէն անդին է: Արդի արուեստագէտը այդ ճշմարտութիւնը կը փնտռէ թէ գրականութեան, թէ նկարչութեան եւ թէ միւս արուեստներուն մէջ:

Պէ՞տք է որ հայ գրողը հեռու մնայ այս համաշխարհային յեղաշրջումէն:

Պէ՞տք է որ հայ գրողը յանուն սխալ ըմբռնուած ազգասիրութեան մը հեռու մնայ այն չահագրգռութենէն, որուն արժանի է իր տաղանդը:

Խորհինք վերանորոգումի մը մասին:

Մեքսիկօ — Մ. ՀԱՃԵԱՆ

ՆՈՐ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ ԱԼ

Յուլիս մէկին Անգլիա անկախութիւն տուաւ Սոմալիլանտի, Իտալիա հանդիսաւորապէս բացաւ Սոմալիի խորհրդարանը, Պելժիոյ թագաւորը պաշտօնապէս հռչակեց Քոնկոյի անկախութիւնը, Մատակասքարի մէջ յայտարարուեցաւ «Մալկաշ Հանրապետութիւնը»:

Այսպէս յարգուեցաւ «ժողովուրդներու ինքնորոշման» սկզբունքը, բոլոր ժողովուրդները ազատութեան բարձրանալու են, պետութիւն կազմելու են եւ անդամակցելու Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան: Անցեալի ցեղային տարբերութիւնները, ժողովուրդներու քաղաքակրթութեան մակարդակի տարբերութիւնները կը ջնջուին, հաւասարութիւն, եղբայրութիւն կը հաստատուին՝ ազատութեան եւ արդարութեան դրօշի տակ:

Այս յեղաշրջումը կատարուեցաւ որպէս հետեւանք երկրորդ համաշխարհային պատերազմի՝ գործակցութեամբ՝ Խ. Միութեան եւ Միաց. Նահանգներու: Մէկը կուսակ մը կը փնտռէ ոստում մը կատարելու համար Սեւերու աշխարհին մէջ եւ արդէն ներկայացուցիչ մը ղրկած է Սոմալի, աշխարհակալ եւրոպական երկիրները գաղութներէն հեռացնելու եւ շուկաները փակելու համար, միւսը ժողովրդավար իրաւակարգը հաստատելով տնտեսական դետին մը ապահովելու համար: Տոլարի եւ ռուբլիի մրցումը պիտի սկսի, պայքարի կրկէսները կը տեղափոխուին:

Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա կը հաստատուէին ՀնդկացՈվկիանի վրայ պաշարելով Եթովպիան, որ կը մնայ «ովասիս մը մահմետական աշխարհի մէջ»: Ֆրանսա կը գրաւէր Ճիպութին հակակշռելու համար հանդիպակաց Ատենը, որուն տիրացած էր Անգլիա հսկելու համար Պապ էլ Մանտեպի նեղուցին վրայ: Անգլիոյ թելադրութեամբ Իտալիա կը գրաւէր Մօկատիշիոն եւ հետզհետէ կը թափանցէր Սոմալիներու երկրին մէջ:

Պարտուած Իտալիան առնուեցաւ իր բաժարիլ գաղթավայրերէն: Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը Իտալիոյ յանձնեց Սոմալիի խնամակալութիւնը 21 Նոյեմբեր 1949ին տասը տարուան պայմանաժամով: Իտալացիները գոհ մնացին, վարկի խնդիր մըն էր, կը յուսային բարեկամութիւնն ապահովել ափրիկեան այդ ժողովուրդին եւ տասնամեակին մէջ ծախսեցին հինգ հարիւր միլիոն լիր. ուղի ճամբաներու շինութեան, դպրոցներու կազմակերպութեան, հիւանդանոցներու հաստատութեան համար եւ տակաւին երկու միլիոն տոլար պիտի յատկացնեն իւրաքանչիւր տարի երկրին պիւտճէն հաւասարակշռելու համար: Համոզուած են որ «մէկուկէս միլիոն բարեկամներ

ՄՈՒՍՈՒՄ ԷՋԵՐ

ՄԱՐԴԱԳԱՅԼ

(ԶՐՈՅՑ)

Ոչ, աւելի լաւ էր գնալ էլի գտնելու գայլերի հասարակութիւնը ...

Բայց շուտով շրջապատեցին նրան խմբեր՝ բիրերը ձեռքներին, բռնեցին, տեղացին նրա վրայ հարուածներ, յետոյ շղթայ զարկին ու նորից տարան մի խոր, մութ ծակի մէջ փակեցին:

Յոգնել էր կռուի մէջ. մինակ էր բռնութեան սարուկների՝ խուժանի դէմ եւ ընկճւում էր:

Եւ լսում էր որ մարդկային ամբոխը դրսից ոռնում էր —քացցած գայլերից աւելի վատ:

— Սպաննեցէք վայրենուն, մահ մարդասպանին ...:

Գիշերն անցկացրեց նա ուշագնացութեան մէջ:

Ոչինչ չէր յիշում, չէր կարողանում շարժուել իսկ: Կը ցանկար մեռնել, ազատուել, չէր ուզում այդպիսի կեանքը:

Զիմացաւ իսկ թէ ինչպէս միւս օրը զարթեցրին իրեն, ձեռքերը շղթայեցին ու դուրս տարան:

Մեծ ամբոխ էր հաւաքուել նրա ճանապարհի վրայ: Խուժանը ձեռքերն էր բարձրացնում, ոռնում, եւ նրա ականջը միայն զգում էր, սարկական կամ չար դէմքերի էր հանդիպում:

— Այս է մարդկութիւնը ... մտածեց նա եւ ցնցուեց:

Մի՞թէ ինքը դրանց եղբայրն էր, դրանց նմանը:

Երկար չխօսեցին սրահի մէջ: Շուտով բռնեցին նրան, ձեռքերը ետեւից կապեցին եւ տարան մի լայն հրապարակի վրայ, ուր կար մի կեռ ցից կանգնած:

Հանդիսաւոր կերպով, շրջանաձեւ պտտեցին այդ ցիցը, յետոյ մի սեւ հագած անձ փսփսաց խօսքեր նրա ականջին, մի ինչ որ նոր կեանքի մասին մրմնջալով, եւ մէկը ձեռքից բռնած չուանը անցկացրեց նրա վզին, սկսեց բարձրանալ աթոռի վրայ:

Եւ լուռ էին:

Միայն այդ ժամանակ լռել էր խուժանը:

Մանուկը տեսաւ նրանց զայրանալի տանջանքերով դուարճացող, եղբօր ամօթը չար արտայայտութիւնը, զազանից աւելի չնչին արարածների ցանկութիւնը:

Նրանց արիւնարբու, նախճիրային ողբ նկարուած էր տեսնում դէմքերի վրայ:

Ու յանկարծ զգաց, որ գետինը խուսափում էր իր ոտքերի տակից, որ մի բան խիստ կերպով սեղմում էր կոկորդը:

Խեղդւում էր, շունչը կտրւում ...:

Ուզեց գոռալ ...: Եւ նրան թուաց, որ մի հսկայ ձեռք վայրկենապէս կորցրեց սլացումով բարձրացրեց, գնաց մի բարձր տարածութիւն, եւ ճչելով ամպերը, նրան հեռո՛ւ, շա՛տ հեռու ...:

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

(11 եւ վերջ)

պէտք ունենան Հնդկաց Ովկիանոսի ափերուն, անկիւն մը Ափրիկէի մէջ»:

×

Անգլիա անկախութիւն տալով իր բաժինին կը ջանայ միացնել Սոմալիներու բնակած հողամասերը: Իտալականն ունի մէկուկէս միլիոն բնակիչ, անգլիականը վեց հարիւր յիսուն հազար, Ֆրանսականը երեսուն հազար: Անգլիական Քենիայի մէջ կը բնակին հարիւր հազար սոմալիներ: Եթովպական կայսրութեան մէջ կ'ապրին կէս միլիոն սոմալիներ: Նորակազմ Սոմալիլանտը պիտի փափաքի որ Եթովպականն ալ միանայ եւ կազմուի միացեալ, անկախ Սոմալիան: Բրիտանական կայսրութիւնը Համագործակցութեան ձեւի տակ նոր անդամ մըն ալ պիտի ունենայ: Եթովպիա կ'ընդդիմանայ միութեան, որովհետեւ կայսրութիւնը կը կազմալուծուի: Հայլէ Սելասիէ կը նախընտրէ Ֆրանսայի գոյութիւնը Ճիպութիի մէջ միացեալ Սոմալիէն: Առաջին օրէն ալ Սոմալիլանտի վարչապետը բուռն ճառ մը արտասանեց Եթովպիոյ դէմ, կայսեր դէմ. «Մեր Սոմալի եղբայրները կը տառապին եթովպական բռնակալութեան տակ, կը հարստահարուին, կ'աքսորուին որովհետեւ կ'ուզեն միանալ մեզի հետ»: Վարչապետը հարիւր հազարի մօտ ամբոխին խանդավառ ծափերուն մէջ գոչեց «կեցցէ անկախ, ազատ, միացեալ Սոմալին»:

Հանդիսութեան ներկայ Ֆրանսացի, իտալացի, անգլիացի ներկայացուցիչներ ունկնդրեցին բացշունչ ճառը եւ ծափահարեցին, համաձայնութիւն յայտնելով միութեան: Ամէնէն խանդավառը Խորհ. Միութեան ներկայացուցիչն էր, որ, անմիջապէս յայտնեց թէ Խորհ. Միութեան պահանջին վրայ աշխարհակալ պետութիւններ կը հեռանան այս հողամասէն եւ Սոմալին անկախութիւն կը ստանայ եւ թէ ինք եկած է որպէս հիւպատոս:

Եթովպիա կը մնայ պաշտպանուած՝ եթէ Ֆրանսա ձգէ Ճիպութին: Ափրիկեան անկախ պետութեանց համագումարին Հայլէ Սելասիէ յայտնեց թէ Եթովպիոյ միակ նաւահանգիստն է Ճիպութին, ուստի մնալու է իր երկրին եւ կամ Ֆրանսա մնալու է հոն: Եթէ Անգլիա քաջալերէ Մեծ Սոմալիի ծրագիրը, Եթովպիա պիտի օժանդակէ ընդդիմադիրներուն: Հերքեց թէ Սոմալիները կը հարստահարուին, քրիստոնեայ կայսր մը, քրիստոնեայ երկրի մը մէջ մահմետական Սոմալիներու իրաւունքները կը յարգէ: Կայսրը կը մերժէ «Սոմալի պետութեան մը կազմութիւնը եթովպական պետութեան մէջ»: Եթովպիոյ հարաւը երկու հարիւր հազարի մօտ վաչկատուն, Թափառական սոմալի ցեղախումբեր կան, կրնան թափանցել Եթովպիա եւ ցնցումներ պատճառել: Հայլէ Սելասիէ 1954ին պահանջեց Անգլիայէն Թափառական ցեղախումբերը հեռացնել Եթովպիոյ սահմաններէն, փոխադրել Սոմալիլանտ: Անգլիա մերժեց պահանջը, անկարելիութիւնը ցոյց տալով:

Եթովպիոյ մէջ Քարայուներ, Տանքալիներ, Կալլաներ միշտ կռուի մէջ են, անդորրութիւնը պահպանելու համար կայսրութիւնը պարտաւորուած է բանակ մը պահելու նահանգներուն մէջ, ինչ որ սպառիչ է գանձին համար, Եթովպացիներու համար: Կրնան այս կիսավայրենիներն ալ շարժիլ, անկախութիւն պահանջել:

Սոմալիլանտով Եգիպտոսի հարաւը կը կազմուի մահմետական նոր պետութիւն մը, որ կրնայ կռուան ըլլալ Նեղոսի երկրին հակառակորդներուն: Մտահոգութիւն մըն ալ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան վարիչներուն համար:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԳԻՍԱԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Քառասուն օր առաջ հողին յանձնուեցաւ մի տիպար ազնիւ մարդ: Բացարձակը գոյութիւն չունի հասարակ մահկանացուներուս մօտ, սակայն մեր սիրելի Գիսակը ընդհուպ մօտեցաւ բացարձակ ազնուութեան եւ ապրեցաւ այս մեր դժուարին կեանքի մէջ իր ուժեղ անհատականութեամբ եւ նկարագրի կատարեալ վեհութեամբ: Ուղղամիտ, հեզ, պարկեշտ եւ մարդկանց օգտակար, բարձր սկզբունքներու հետեւող:

Գիսակին մօտէն ճանչցած եմ Նանսիի մեր ուսանողութեան շրջանէն: Առաջին օրէն ան աչքի ինկաւ իր անուշ բնաւորութեամբ, ուշիմութեամբ եւ պարտաճանաչ աշխատասիրութեամբ: Քննութիւններու մէջ միշտ առաջինը, ուսարտական փայլուն վկայականն ստացաւ ճարտարագէտի տիտղոսով:

Ամէնուս երազն էր, ինչպէս Գիսակինը, ուսարտելէն ետքը երկիր մեկնիլ եւ վերելքի գործին լծուիլ, սակայն ոչ մէկս այդ բախտին արժանացանք:

Ցրուեցանք աշխարհի չորս ծագերը՝ գործով մը զբաղելու: Գիսակը Նանսիէն քիչ մը վարժուած լինելով՝ բացաւ անուանի «Անի» ճաշարանը, յետոյ «Ֆլորիա»ն: Կարճ ժամանակուան մէջ այդ ճաշարանները հայկական կեդրոն դարձան, ինչպէս յայտնի է բոլորին:

Սակայն ամէն մարդ չի գիտեր թէ ինչ չարքաշ աշխատանք թափեցին օր ու գիշեր Գիսակն ու իր երկու աննման գործակիցները, մեր սիրելի հօրքոյրը եւ Տիկին Սիրանոյշը:

Ամէնուս յայտնի է Գիսակի առատաձեռն բարութիւնը: Հարիւրաւոր մարդիկ, հայ թէ օտար, օգտուած են իր առատաձեռնութենէն: Երախտապարտներէն մէկն ալ ինքս եմ: Անգործ էի, թէեւ ուսարտական վկայականը գրպանիս մէջ, ուրտեղ Փրանքները կը բացակայէին: Գիսակն ինձ կերակրեց երկար ժամանակ ապառիկ... եւ այսպէս շատերուն: Շատ շատերը կերան, խմեցին եւ մոռցան վճարել, ուրիշներն անշնորհքութեամբ վարձատրեցին Գիսակի առատաձեռնութիւնը:

Գիսակը ծնած չէր միայն հրաման տալու եւ ուրիշներու ձեռքով դրամ դիզելու: Գիշերանց ան շուկայ կ'երթար, մթերքը կը գնէր եւ իր ուսերուն վրայ տուն կը բերէր: Շատ հեշտ էր քանի մը Փրանքով ուրիշի ուսին վրայ բարձել բեռը: Ոչ, Գիսակը իր ճակտին քրտինքով կ'ուզէր ապրել: Անիկա երբեք չհաղործող չեղաւ:

Ծառայ չէր մեր Գիսակը, երբեք մեզի մարդկային բարձր բարոյականութեան մասին տեսութիւններ չէր հրամցներ: Ան իր գեղեցիկ կեանքի ուղեգիծը քաշած էր, լռութեամբ եւ յամառութեամբ յառաջ կ'ընթանար, երբեք չշեղելով: Մնաց ուղղամիտ, ազնիւ եւ չարքաշ աշխատող, բծախնդիր: Ո՞վ տեսած չէր զայն իր խոհանոցի վառարանի առջեւ՝ կարմրած, քրտնախաշ, յոգնաբեկ, յաճախ տկար: Եւ այսպէս տարիներ շարունակ:

Պատերազմի տարիներուն, ան երբեք չուզեց ժամէն օգտուիլ եւ «փարա շինել»: Շատ դիւրին էր այդ իրեն համար եւ կրնար շատ հեշտութեամբ մեծ կարողութիւն դիզել շատերու նման՝ առանց ճիգ թափելու: Գիսակի բարձր բարոյականութեան նկարագիրը հէնց այդտեղ երեւաց: Ան կամովին չարքաշ մնաց, կամովին կրճատեց իր յաջող եւ բանուկ գործը, կամովին հնցած թողուց իր ճաշարանը, պատերու ներկերը սեւցան, ետեւի սրահը թափուր թողուց աւերակի տեսքով, սեղան ու աթոռ իրար վրայ դիզուած, տխրութեան պատկեր: Ճաշերու գները միշտ ցած պահեց, երբեք յաւելուած կերակուր չտուաւ: Կառչած մնաց օրէնքի տառին, աւելի շատ իր խղճին քրիստոնէական: Գիսակը կամովին նուաստացաւ եւ պատերազմի ընդհանուր տխրութեան մասնակից եղաւ անձամբ, ընտանիքով եւ բանուկ գործը զոհելով: Ուրիշ խօսքով, Քրիստոսի ծանր խաչը ուսերուն վրայ առաւ գիտակցօրէն եւ երբեք չզղջաց, երբեք չզառնացաւ եւ մնաց յամառօրէն նոյն հաւատաւորը իր գեղեցիկ կեանքով:

Թող միշտ պայծառ մնայ մեր հոգիներու մէջ Գիսակ Փափազեանի անարատ նկարագիրը:

ՄԵՍՐՈՎԲ ՄԱՐԱՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՇՏԱԴԱԼԱՐ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԲՈՅՍ

Աշնան վերջաւորութեան, ձմեռը եւ գարնան սկիզբը, երբ ամէն տեղ ծառերը կը մերկանան, Իջեւանի շրջանի Ուզունթալա գիւղին մէջ ուշադրութիւն կը գրաւէ կանաչ տերեւներով ու փարթամ աճած ծառի նման բոյս մը: Անիկա բամբուկն է (պամպու կամ հնդեղէգ):

Բամբուկը թեքնիք եւ զարդարանքի յարմար մշտադալար եւ շատ արագ աճող բոյս մըն է, որ ընդարձակ տարածութիւններ կը գրաւէ աշխարհի գրեթէ ամէն կողմը: Բամբուկը կը պատկանի հացազգիներու ընտանիքին եւ անոր ամէնէն հին ներկայացուցիչներէն է: Ան շատ տարածուած է մանաւանդ արեւադարձային ու մերձարեւադարձային երկիրներուն մէջ:

Հայաստանի կլիմայական եւ աշխարհագրական պայմաններու տեսակէտէն հետաքրքրական է Չինաստան աճող բամբուկը: Այնտեղ այդ բոյսի ցօղունի բարձրութիւնը գարնան մէկ կամ մէկուկէս ամսուան ընթացքին կը հասնի 20–25 մեթրի: Ցօղունը բաղկացած է տասնեակ գլանաձեւ սնամէջ միջհանգոյցներէ, տերեւները նեղ են, նշտարաձեւ: Բամբուկի շատ տեսակներ ունին արագ տարածուող ճիւղաւորուած կոճղարմատներ: Արտադրական նշանակութիւն ունեցող տեսակները կանաչ – երկնագոյնը եւ փափուկ բամբուկները չափազանց հազուագիւտ են եւ կը ծաղկին 60 – 70 տարին անգամ մը: Բամբուկը կարելի է բազմացնել երկու հիմնական եղանակով՝ տնկիներով եւ կոճղարմատներու կտրուածքներով: Լաւ կ'աճի պարարտ, թեթեւ աւազներու վրայ:

Բամբուկի փայտը շատ ամուր է, թեթեւ, գեղեցիկ, հարթ եւ ոսկեգոյն մակերեսով: Այդ յատկութիւններուն շնորհիւ կ'օգտագործուի մարդկան դոյքերու, տնային կահ – կարասիներու եւ զանազան այլ առարկաներու պատրաստութեան համար: Ամէն մէկ հեկտարէն, տարեկան 3000 – 3500 ցօղուն կը ստացուի: Ցօղունները կը կտրեն աշնան եւ ձմեռը: Այդ շրջանին փայտը աւելի ամուր կ'ըլլայ: Կտրուած ցօղունները մթերանոց կը փոխադրուին, ուրկէ ետք կը վերամշակուին գոլորշիի միջոցաւ՝ յատուկ կաթսաներու մէջ եւ կ'ուղարկուին արտադրութեան: Բամբուկի արտադրութեան մնացուկները, տերեւները կարելի է անասուններուն տալ, ձմեռը՝ որպէս կանաչ կեր:

Այս խիտ շահաւէտ բոյսը կը գործածուի նաեւ դաշտերը պաշտպանելու համար: Իրենց խիտ, իրար փակած սաղարթներով տարուան տաք ամիսներուն օդը կը խոնաւցնեն եւ դաշտերը կը պաշտպանեն չոր հովերէն, իսկ ձմեռը արգելք կ'ըլլան որ ցուրտ հովին հոսանքը դէպի դաշտերը գայ: Շատ գեղեցիկ բոյս մը ըլլալով կրնայ կանաչապատման ալ ծառայել:

Այդ բոյսը առաջին անգամ Ռուսաստան եկած է 1896ին, իսկ Հայաստան՝ 1940ին:

Առաջին բամբուկները տնկուած են Իջեւանի շրջանը (Աղստեւ գետին հովիտը եւ Ուզունթալա): Սկիզբէն իսկ արագ կերպով աճած ու բազմացած են: 1940ին տնկուած 47 տունկերը, 1952ին տասը հազարի բարձրացած էին արդէն: Իջեւանի բամբուկներուն օրուան աճը 23էն մինչեւ 56 սանթիմեթր է, ամէն մէկ ծառի համար:

Սակայն, դժբախտաբար, վերջին տարիներուն շատ անխնամ ձգուած է Հայաստանի բամբուկի այս միակ այգին: Աւելին, կտրուած են լաւագոյն նմոյշները: Օգտագործելու համար օրէնքով պէտք է կտրել երեք տարուան ցօղունները միայն, բայց օրէնքը չի յարգուիր եւ կը կտրուին մատղաշ բոյսերը: Պէտք չէ մոռնալ թէ բամբուկի այդ այգին առ այժմ միակն է Հայաստանի մէջ:

Քսան տարուան փորձերը ցոյց տուին որ Հայաստանի մէջ բամբուկը աճեցնելու հնարաւորութիւնները շատ են: Այդ արժէքաւոր բոյսը կարելի է տնկել Իջեւանի, Շամշադինի, Ալավերդիի, Նոյեմբերեանի, Եղեգնաձորի, Գորիսի, Ղափանի եւ Մեղրիի շրջաններու ցած, համեմատաբար աւելի տաք վայրերուն մէջ: Պիտի ստացուին ցուրտին դիմացող բամբուկներու տեսակներ, որոնք պիտի տնկուին Արարատեան դաշտին մէջ:

Լ. ԷՆՖԻԱՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԴ.

Բայց քաղաքում պտտուող մի քանի ժուլիկներ չթողին, որ եօթը տարուց յետոյ մարդկութիւնն արժանանայ Աստծոյ նոր պատգամին, եւ մի գիշեր, գուշակելով, որ այս մարդու աղուէսի մորթու տակին բաւականին խոշոր գումար հաւաքուած կը լինի, յարձակուեցին վրան եւ կողոպտեցին:

Գողերը չբռնուեցին, բայց նրանց պատմութիւնը տարածուեց քաղաքում:

Եւ այդ պատմութիւնից պարզուեց մի բան — ամենաէականը — պարզուեց, որ Աստծոյ հրամանով համրացած մարդը սարսափելի կերպով հայհոյելիս է եղել իր վրայ յարձակուող գողերին եւ ողի բերին աշխատելիս է եղել — Աստծոյ ընտրած այդ մարդը — չյանձնել փողը: Այն բազմաթիւ մանր փողերը, որ նա հաւաքելիս է եղել, վերածել է ոսկու: Գողերը ոչ մի մանր փող նրա մօտ չէին գտել:

Կողոպտուելու յաջորդ օրն իսկ այդ մարդը չերեւաց մեր քաղաքում: Այն գնալն էր: Ո՞ւր գնաց, ի՞նչ եղաւ — ոչ ոք չիմացաւ:

×

Սրա կապակցութեամբ ես կը պատմեմ մի այլ դէպք մի այլ դէմքի մասին:

Ամերիկայից մեր քաղաքն ընկաւ մի բնիկ ամերիկացի՝ մր. Ջէյկըր անունով:

Այս մր. Ջէյկըրը մի բողոքական միսիոնար էր, որ սուրբ հոգի էր բաժանում:

Ոչ աւել, ոչ պակաս — սուրբ հոգի էր բաժանում:

Ի՞նչպէս էր անում:—

Հաւաքում էր բողոքական հասարակութիւնը ժողովարանում, անգլերէնով քարոզ էր կարդում (մէկը թարգմանում էր), քարոզից յետոյ, աչքերը փակ, աղօթում էր, ձեռքերը տարածած օդում, աղօթքից յետոյ մի քանի րոպէ խստագոյն լռութիւն էր ազդարարում եւ ի վերջոյ յայտարարում.

— —Ով որ սուրբ հոգին ստացաւ՝ թող ոտի կանգնի:

Սկզբները քիչ թւով, բայց հետագայում բազմութիւններ էին ոտի կանգնում:

Ոչ ոք չէր կարող բացատրել, թէ ինչ էին զգում, երբ «սուրբ հոգի» էին ստանում, բայց կանգնում էին, կանգնում էին մասսայականօրէն.

Սուրբ հոգի առնողներն ինչ որ փող ունէին գրպանները՝ դատարկում էին մր. Ջէյկըրի գանձարանը: Այս գանձարանն ստեղծուած էր, որպէսզի հնարաւորութիւն տրուէր մր. Ջէյկըրին սուրբ հոգին տարածելու ամէն տեղ:

Գտնուեցին մի քանի բողոքականներ, որոնք աշխատեցին դադրեցնել այդ խաղը, բայց աջակցութիւն չգտան եւ վերջ ի վերջոյ իրենք էլ գնացին եւ ստացան սուրբ հոգին:

Ամբողջ մի ամիս ողջ քաղաքը միայն սուրբ հոգու մասին էր խօսում: Կային բողոքական կլասիկ կեղծաւորներ, որոնք դադրեցին սուրբ հոգի չառնողների հետ յարաբերութիւն անելուց: Սուրբ հոգի չառնողներին չէին բարեւում:

Տեղի առան ամուսնալուծումներ, ընտանեկան ամէն կարգի անհամութիւններ, բաժանումներ (ծնողները սուրբ հոգին առնում էին, յանկարծ որդիներն ու աղջիկները յամառում էին առնել, որդիներն ու աղջիկներն առնում էին, ծնողները չէին առնում, եղբայրներն առնում էին, քոյրերը չէին առնում, ամուսինն առնում էր, կինը չէր առնում կամ՝ ընդհակառակն):

— Վաղը կ'երթաս ու կ'առնես, հընկ մընկ չընես,— պատուիրում էր սուրբ հոգի առնող ամուսինը:

Սկսւում էր վէճը եւ սուրբ հոգի առնող ամուսինը կամ եղբայրը, յանուն սուրբ հոգու, քաշում էր փայտը կամ ոտնամանի մէկը եւ սկսում էր ծեծել սուրբ հոգուն դիմադրող կնոջը կամ քրոջը:

Նրանք, որոնք, սկզբներում, սուրբ հոգի առնողների վրայ էին ծիծաղում, իրենք էլ ստացան եւ սկսեցին չառնողների վրայ ծիծաղել:

ՎԱՀԱՆ ԹՈՒԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Մելքոն Պասմաճեան Ն. Ֆ. 20
Տէր եւ Տիկ. Մկրտիչ եւ Վերոնիքա Դաւթեան (Վալանս) 50
Սէնթ Մարկրիթ (Մարսէյլ) կապոյտ Խաչի մասնաճիւղ՝ 50
(Վերջին գումարը ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ՝ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ

Վայլայրի անտառը:
Պատուոյ նախագահութեամբ Կառտանի քաղաքապետ՝ ՎԻՔԹՈՐ ՍԱԻՒՆԻ
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:
ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի օթօքարը կը մեկնի Կիրակի, առաւօտ ժամը 7.30ին, Փլաս տ'էքսէն: Տոմսերը ապահովել ընկեր Քէօսէեան, Ֆօթօ Րէքս, 2 րիւ Պէնար տիւ Պօս:

Ծերիկեան՝ 13 րիւ տէ Տօմինիքէն:
Ընկ. Պետրոսեան՝ մսավաճառ, 20 րիւ տէ Փրըթիթ Մարի:
Պոմոնի հանդիսականներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ ընկերներ Նշան Դարբին-եանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Երուանդ Տէր Մեսրոպեանի մօտ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համաչարսանճագի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին:

Յուլիս 24ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ ուշ ատեն, Տէսինի ժան Թորոսեանին Սեւան ճաշարանի զովասուն պարտէզին մէջ: 35 Ավրնիւ ժան ժօրէս:

Առատ կեր ու խում:
Զուարճացուցիչ ըմպելիներ:
Շամփուրով խորոված, դիւրամատչելի գիներով:
Երգ, արտասանութիւն, պար, արեւելեան եւ եւրոպական նուագ, նոյնպէս Չարսանճագցիներու աւանդական պարը՝ Ալաճէն: Երկսեռ խումբով:
Հանդէսի հասոյթին նպատակն է օգնել Միութեանս կարօտեալներուն եւ Միութեանս որդեգրած ուսանող սաներուն:
ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային ապահովուած վայր:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս չորսին, արձանագրուած պզտիկներու ծնողքներէն անոնք որ դեռ չեն լրացուցած վերջնական պայմանները, պէտք է շուտով ներկայանան 5 Րիւ Մէյրան, հեռ. Թրիւտէն 27-35:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երիտասարդ մը, զերծ զինուորական պարտականութենէ հագուստեղէնի մէջ աշխատելու համար (վեթրմամ) իբրեւ վաճառորդ, որ յետագային կարենայ երկրորդել գործատէրը:
Նաեւ լաւ ափիէւէօր մը:
Ներկայանալ.—

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:
Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախքն է՝ 2.50 Ն. Ֆ., կանխաւ վճարելի:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ
ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

Շաւիլի անտառին մէջ
(Գերեզմանատան մօտ)

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Շաւիլի Արցութեան խումբին:
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— Բարձրախօս, երգ, արտասանութիւն եւ պար:
Մատչելի պիւֆէ:
Առաւօտուն Շաւիլի հայ նորաշէն եկեղեցիին մէջ պատարագէն յետոյ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, բոլոր հայ հերոսներու եւ մասնաւորապէս վրէժառու հայորդիին ողբացեալ՝

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ

Յիշատակին

Անձրեւի պարագային ընկերահամակրան խնջոյք:
Հայ ղպրոցի սրահին մէջ Րիւ տէ Թըրուա, Շանթիէ-Շաւիլ:
Տողեկառք Սէն Լազարէն, Օթօպիւս 171 Փոն տը Սէվր Շաւիլ, իջնել Փիւի Սանվէն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինդերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէսօրէ վերջ, Սորպոնի մէջ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Hotel Splendid - Laffrey (Isére) ՕԳՈՍՏՈՍ 1-31

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

1000 մեթր բարձրութեան վրայ, գեղատեսիլ լիճի մը ափին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ: Խաղաղաշտ եւ լողանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ:

ՕՐԱԿԱՆ 8.50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը՝ 17 Րիւ Պլէօ, կէսօրէ վերջ ժամը 2-6:
ՆԻՍԻ խումբին համար արձանագրուիլ Օր. Շաքէ Գաբրիէլեանի մօտ, 19 Պուլվ. Մաննեան, Նիս:

ԳԱՒԱՌ, Լիոն.— Պէրպէրեան Ժ.
39, Rue Dunoir, LYON 3
ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան,
16, Rue Coli
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ժ. Փիլիկեան,
8, Rue J. Vergnette
ՎԻԷՆ.— Կարապետեան
Rue Mont Arnaud
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գըլըճեան,
18, Rue Thubaneau

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ
Հ.Մ.Ը.Մ.ի

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Յուշամատեանը
Նուիրուած Միութեան քառասնամեակին՝ (1918-1958):
Հրատարակութիւն՝ Շրջանային վարչութեան:
500 գեղատիպ էջ նոխօրէն պատկերազարդուած, լաթակազմ:
Բովանդակութիւն՝
Ա. Հայ Մարմնակրթական շարժումը 1900-1915:
Բ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծնունդն ու տարածումը Պոլիս եւ գաւառները:
Գ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաքելութիւնը Հայաստան:
Դ.— Հ. Մ. Ը. Մ. արտասահմանի մէջ, Եւրոպա, զոյգ Ամերիկաներ, Մեքսիքօ եւ Եգիպտոս:
Ե.— Հ. Մ. Ը. Մ. Սուրիոյ՝ Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ:
Վաճառման կեդրոնատեղի՝
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
LIBRAIRIE HAMASKAINE
10, Rue Hussein BEYHOUM
BEYROUTH LIBAN
ԳԻՆ՝ 15 Ն. Ֆ.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1960-1961 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են: Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Պուլ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի:
ՀԵՌԱՁԱՅՆ 927-01,72

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցներն ու բարեկամները որ ներկայ ըլլան այս Կիրակի առաւօտ (Վարդավառ) Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք պատարագին եւ հոգահանգստեան պաշտօնին ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն, որոնց ոգեկոչումը պիտի ընէ բարձրաստիճան եկեղեցական մը:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏԱԻՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:
Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:
ՊԱՀԱՏԱԻՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy **Lyon**
65, Rue Robert

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիմպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիյլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոպում», «սաղըղ», պխտակ, Շիրակ օղի (41-45օ), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», լահարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տեւ րեւ եւայլն:
Անգամ մը դիմեցէք
ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ
Մի մոռնաք թէ՝
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
«ԾՆԱՒ Է»	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:
Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:
Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI 22 JUILLET 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8855 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4656

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԻՍՏԸ

★

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏ ԿԸ ՓՈՐՁԷ ՔՈՆԿՈՅԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՓՐԿԵԼ

Համըրշոլտ, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը ամէն ճիգ ի գործ կը դնէ, որպէսզի Քոնկոյի հարցը կարգադրուի առանց միջազգային նոր բարդութիւններու դուռ բանալու։ Առջի օր տեսակցեցաւ Քոնկոյի եւ Պելժիոյ ՄԱԿի պատուիրակներուն եւ զօրավար Ալեքսանտրի հետ։

Միւս կողմէ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին ընթացքին, ուր քննութեան կ'առնուէր Քոնկոյի կացութիւնը, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարը դիտել տուած է թէ պելժ ուժերը կամաց կամաց կը հեռանան ու անոնց տեղ ՄԱԿի ուժերն են որ դիրք կը գրաւեն։ Կացութիւնը հանդարտած է եւ յոյս կայ որ կարգն ու անդորրութիւնը հաստատուի վերջնականապէս։

Պելժիա Ապահովութեան Խորհուրդէն պահանջած է Ա) Կազմութիւնը յանձնախումբի մը որ քննէ Քոնկոյիներուն կատարած խժդժութիւնները. Բ) Արգիլել որ զէնք եւ ռազմամթերք հասնին Քոնկօ։ Գ) Կը բողոքէ անոնց դէմ որոնք ժողովուրդը ըմբոստութեան եւ խառնակութեան մղեցին։

Մինչ ՄԱԿ կ'աշխատի Քոնկոյի հարցը լուծել կարելի եղածին չափ շուտ ու առանց նորանոր բարդութեանց դուռ բանալու, անդին Քոնկոյի վարչապետը Լումումպա ամէն բան կ'ընէ որպէսզի կացութիւնը անստոյգ եւ վտանգաւոր դառնայ։

Մամուլի ասուլիս մը կազմակերպելով Լումումպա յայտարարած է. առջի օր, թէ եթէ երբեք Ապահովութեան Խորհուրդը չորոշէ պելժ ուժերու անմիջական պարպումը, պիտի դիմէ «Խորհրդային Միութեան եւ Ափրիկէի ու Ասիոյ ժողովուրդներու խմբակցութեան» օժանդակութեան։

Լումումպա իր յայտարարութիւնը ըրաւ Պրնչի ներկայութեան (ՄԱԿի քննիչ պատուիրակը Քոնկոյի)։ Մոսկուա լուրը հաղորդեց առանց որեւէ մեկնաբանութեան։ Խօսնակը չէ ըսած թէ Կրեմլին ընդառաջ պիտի երթայ եղած խնդրանքին թէ ոչ։ Յամենայն դէպս, միջազգային դէմքերու կարծիքով Մոսկուա նեղ կացութեան մը պիտի մատնուի եթէ նման օժանդակութիւն մը կամ միջամտութիւն մը պահանջուի իրմէ։

Հաւանական կը նկատուի որ Լումումպա իր այդ ճառով ուզած է անուղղակի կերպով ստիպել Ապահովութեան Խորհուրդը որ Պելժ ուժերու շուտափոյթ պարպումը պահանջէ։

Լումումպա իր իսկական դիմագիծը [illegible] հանել սկսաւ։ Անուղղակի կերպով մահուան սպառնալիքներ ըրած է Լէոփոլտվիլի խափշիկ եպիսկոպոսին, Մալուլա Արք.ին եւ խափշիկ լրագրողի մը, Մաքոզայի որոնք դէմ արտայայտուած էին կատարուած խժդժութիւններուն եւ հրաւիրած ժողովուրդը որ քրիստոնէավայել ընթացք մը բռնէ։

ՄԱԿի ուժերը կը շարունակեն Քոնկօ հասնիլ։ Մարոքցիները յաջողած են Մատադի նաւահանգիստը գրաւել։

Պելժ օդանաւ մը որ Պելժ զինուորներ կը փոխադրէր Քոնկօ, արկած մը ունեցած ու վար ինկած է։ 36 զինուորներ մեռած են։

Չոմպէ, Քաթանկայի վարչապետը յայտարարած է թէ Քաթանկայի բանակը պատրաստ եւ հաւատարիմ զինուորներէ կազմուած է։ Պատրաստ են պաշտպանելու իրենց հայրենիքը։ Այս առթիւ մեղադրեց Պելժ կառավարութիւնը որ Քոնկոյի Միութեան ձգտած է առանց նկատի առնելու «տրամաբանական կէտերը»։

«Եթէ Պելժիա չուզեր կորսնցնել ութսուն տարիներու իր վաստակը թող նկատի առնէ այս պարագան եւ ճանչնայ մեր անկախութիւնը» աւելցուցած է ան։

Ապահովութեան Խորհուրդը կրկին պիտի հաւաքուէր Հինգշաբթի եւ քննութեան պիտի առնուէր Խորհրդային բանաձեւը զոր ներկայացուց Կուզնեցով. — 3 օր պայմանաժամ որ Պելժերը հեռանան Քոնկոյէն։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

•

ՆՈՐ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6 – 7Ի ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՇՈՒՐՋ

Ո՞ՒՐ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ՆԱԽԿԻՆՆԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

Ազգ. Միութեան Կոմիտէն որոշած է ամբողջութեամբ վերաքննել Սեպտեմբեր 6–7ի դէպքերը։ Այս առթիւ յարմար նկատուած է յիշեալ դէպքերուն վերաբերեալ թղթածրարները պահանջել Պոլսոյ, Անգարայի եւ Իզմիրի ապահովութեան տնօրէնութիւններէն։

Թղթածրարները պիտի հաւաքուին Անգարայի մէջ եւ դրուին հարցաքննիչ մարմնին տրամադրութեան տակ։ Պիտի հարցաքննուին նաեւ բոլոր այն անձերը որոնք կապ ունին այդ դէպքերուն հետ եւ երեւան պիտի հանուին պատասխանատուները։

Այս առթիւ Թրքական մամուլը կը յիշէ թէ անկեալ իշխանութեան օրով ընդդիմադիրները. Ազգ. Մեծ Ժողովին մէջ քննութիւն պահանջած էին Սեպտեմբեր 6 – 7ի դէպքերուն համար, սակայն առաջարկը մերժուած էր առանց վիճաբանութեան դրուելու։

×

Նախկին ղեկավարներու դատավարութեան վայրը ամէն օր կը փոխուի։ Առջի օր կ'ըսուէր թէ Տոլմապահչէի պալատը պիտի կատարուի։ Յաջորդ օրը, սակայն, կրկին կը փոխուէր, եւ պոլսահայ թերթերը կը գրէին թէ ըստ հաւաստի աղբիւրներու, որոշուած է Եասըատայի մէջ ընել։ Վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք որ հաւանական կը նկատուի դատավարութիւնը կատարել Անգարայի մէջ։ Կը կարծուի սակայն թէ ոչ մէկ վերջնական որոշում տրուած է այս մասին։

× Կեղծարարներու ցանկ մը ձերբակալուած է։ Անոնք կեղծ 500 ոսկինոցներ կը քշէին հրապարակ։

× Բարձրագոյն հարցաքննիչ մարմնի նախագահը Ճէլալէտտին Քուրեւման սրտի տագնապ մը անցուցած է առջի օր եւ այդ պատճառով հրաժարած է իր պաշտօնէն։

Նորընտիր նախագահը ՀայրետտինՇաքիր Բերքը, մամուլին յայտարարած է թէ անհնար է ըսել թէ ե՞րբ պիտի լրանայ թղթածրարներու քննութիւնը։

«Վասնզի, ըսած է ան, ամէն օր բեռնակառքերով փաստաթուղթեր կուգան»։

× Կիւրսէլ, երեք օրուան շրջապտոյտի ելած է եւ պիտի այցելէ Էրզինճան, Էրզրում, Տրապիզոն եւ Սվազ։

× Հալէպի պարագլուխ Ինէօնիւ ծովը լողանք առած ատեն, արկած մը անցուցած է, Հէյպէլիի կղզիին մէջ։

× Ազգ. Միութեան Կոմիտէի բանբերը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, յայտարարեց թէ Գուրանին եւ Էզանին Թուրքերէն կարդացուելուն համամիտ են։ Բանբերը ըսած է նաեւ թէ Ազգ. Կոմիտէի անդամները պարտքով դրամ առած են իրենց թոշակները ամբողջացնելու համար։ Այս պարտքը պիտի հատուցուի, յետագային։

Մեր Սիւն

ԽԵ՞ՂՃ ԽՄԲԱԳԻՐ ...

•

—Խնդրանք մը ունիմ քեզմէ, Միւսիւ խմբագիր... Ձեր լրագրին ուրբաթ օրուան թիւին մէջ, քանի մը անախորժ բաներ գրած էիք Դամիանոս վարդապետին մասին, որ 1844ին մեր Առաջնորդը եղած էր... Այս մարդը ինծի՝ հեռուէն հեռու — ես ըսեմ հինգ մղոն, դուն ըսէ տասը մղոն հեռուէն —ազգական կը սեպուի... Իմ մեծ հօրս հայրը եւ անոր մեծ մօրը մայրը իրարու հետ զարմիկներ են եղեր, կարծեմ... Շատ կը խնդրեմ Դամիանոս վարդապետիս դէմ բան չգրէք ասկէ ետք։

×

— Պարոն խմբագիր, քեզի բան մը ըսեմ խօսքս մտիկ ըրէ...

— Ըսէ՛...

— Անցածները լրագրիդ մէջ Զուլուներուն մասին բաներ գրած էիր... Օրինակ, ըսած էիր որ Զուլուները կօշիկ չեն հագնիր եւ մշակոյթ չունին... Ասանկ բաներ մի գրէք, ճանըմ... Պիտի հարցնես թէ ինչո՞ւ... Ըսեմ — մեր գեղէն երեք հոգի Զուլուլենտ հաստատուած են, 1919էն ի վեր... Հիմա, ելլէք Զուլուները բամբասէք, անոնք ալ կ'ելլեն մեր երեք գեղացիները կ'ուտեն... Զգոյշ ըլլալու ենք... Մե՞նք ով ենք եղեր որ պիտի ելլենք Զուլուները պիտի կենենք եղեր...

×

— Ես ալ քեզ կը փնտռէի, Պ. խմբագիր... Ըսելիք ունիմ, քալէ՛ սուրճ մը առնենք... Հիմա մտիկ ըրէ որ ըսեմ... Հինգ, վեց ամիս առաջ ձեր լրագրին մէջ յօդուած մը կար Կամկարներուն դէմ։ Գրողը աղէ՛կ մը լուացեր էր, աղուո՛ր մը զարկեր էր.... Արժանի են... Ուրախ եղայ եւ կնկանս ալ ըսի — «Կնիկ, նայէ ինչպէ՛ս տուեր են, հա»... Բայց, քեզմէ խնդրանք մը ունիմ... Խնամիս այդ Կամկար կուսակցութեան մէջ շատ բարեկամ ունի... Ձեր լրագիրը առեր վրաս եկեր է... «Ասիկա կը վայլէ՞, եղբայր» կ'ըսէ... Գիտէ որ ձեր Տիար խմբագրապետը իմ դասընկերս եղած է, ժամանակին... Չկրցայ պատասխան տալ... Հիմա, խնդրեմ, զնա՛ ձերիններուն ըսէ որ Կամկարներուն ետեւէն շատ չիյնան... Պիտի ըսես որ «իյնալո՞վ ազգերնիս ինչ կը կորսնցնէ»... Գիտե՛մ, բան մըն ալ չի կորսնցներ, բայց, եկուր տես որ իմ տանս խաղաղութիւնը տակնուվրայ կ'ըլլայ... Վերջապէս, խնամի ենք, իրարու կ'երթանք կուգանք... Խօսք խօսքաթայ չեմ ուզեր որ ըլլայ... Անանկ որ, ոտքդ պագնեմ, ասկէ ետք այդ Կամկարներուն օձիքը ձգեցէք... Ես ձեր խմբագրապետին հետանձայն պիտի ըսէի, բայց իմացայ որ ան Զինուոմաչին գացեր է, օդափոխութեան համար։

×

— «Շունն յիշէ՛, փայտը քաշէ»... Աս օրինակէս չառնուիս, բայց ըսեմ որ քանի մը օր է միտքս էիր... Կ'ուզէի քեզի հանդիպիլ, աղէ՛կ դիմացս ելար... Սա ըսէ նայիմ, ձեր լրագրին լուրերը ո՞վ կը գրէ... Եղբայր ատ ի՛նչ սխալ բաներ կ'ընէ այդ մարդը... Անցածները, ելեր գրեր է թէ մեր ընկերութեան «զաւեշտը շատ անյաջող էր»... Ճանը՛մ, ասիկա եղա՞ւ, վայլե՞ց... Մենք ձեզի ի՞նչ թշնամութիւն ըրեր ենք որ... Հա՛, ես ալ գիտեմ որ դերերնին սորված չէին... Իրաւո՛ւնք ունիք, վանառականին պեխը փրթաւ, վար ինկաւ, հարսին սուտ մազերը տեղէն ելան, փեսային սուտ ակռաները թափեցան եւ ուրիշ քանի մը փորձանքներ ալ պատահեցան, բայց ասոնք լրագրին մէջ գրելիք բանե՞ր են... Ինչո՞ւ մեր արուեստը, մեր մշակոյթը չէք քաջալերեր, ճանըմ...

×

— Է՛, հիմա դուն ըսէ, սա ձեր լրագրին ըրածը եղա՞ւ մի՛ ճանըմ։ Ինծի դէմ վրէ՞ժ ունիք... Ի՞նչ ըրեր էք... Կը հարցնե՞ս... Ելեր էք Բանգէտներու Տիեզերական Հայկական Միութեան Նախագահին համար ըսեր էք՝ տիրացու եւ Սարկաւագ... Բնաւ մտքերնուդ չանցա՞ւ որ իմ աներձագս տիրացու է, իսկ մօրաքրոջս փեսային եղբօրը տղան ալ՝ սարկաւագ։

×

Խե՛ղճ խմբագիր։ Քաշածդ, աս ազգին ձեռքէն, միայն Աստուած գիտէ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ նախագահը՝ Զօրավար Ֆուատ Շեհապ իր հրաժարականը ներկայացուց ու ապա ետ առաւ։ Խորհրդարանի նախագահ՝ Սապրի Համատէի ուղղուած նամակով մը բացատրած էր թէ ինչ պայմաններու տակ էր որ ստանձնեց նախագահութեան պատասխանատու պաշտօնը (նախապէս Լիբանանեան ուժերու ընդհ. հրամանատարն էր)։ Այժմ, որ կացութիւնը բնականոն դարձած է նախագահը ուզած է հրաժարիլ։ Խորհրդարանի 99 երեսփոխաններէն 80ի խնդրանքին ընդառաջելով որոշած է, վերջին պահուն, ետ քաշել իր հրաժարականը։ Հակառակ իր տուած բացատրութիւններուն, Շեհապի հրաժարականը անժամանակ է։ Ընդհականուն կը սպասուէր որ նախագահը նշանակէ նոր վարչապետը։ Այդ պաշտօնին հաւանական թեկնածուն կը նկատուի Սալէպ Սալամ։

ՃԱՆՃԱՆԻՒ պիտի յանձնուի հաւանաբար, Իտալիոյ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը։ Նախագահ Կրոնքի խորհրդակցութիւններ կ'ունենայ այս ուղղութեամբ։ Նոր դահլիճը տեմօ — քրիստոնեաններէ կազմուած պիտի ըլլայ։ Նէննիի ընկերվարականները եւ համայնավարները «սպասողական» դիրքի մէջ են։ Միւս կուսակցութիւնները համաձայնած են գործակցելու եւ զօրավիգ կանգնելու նոր դահլիճին։

ՏԽՐՈՒԻՆԻ. — ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք Պ. Գրիգոր Թեւանեանի վաղահաս մահը որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 20ին, յետ կարճատեւ եւ անողոք հիւանդութեան։

Բնիկ Բաբերդցի, Գրիգոր Թեւանեան պատերազմէն առաջ Շան գ'Էլիզէի մօտ հիմնած էր ճաշարան մը՝ Եար որ վերջերս միջազգային համբաւի տէր դարձած էր։ Իր օժանդակութիւնը միշտ բերած է ազգօգուտ բոլոր ձեռնարկներուն։

Մեր ցաւակցութիւնները այրիին եւ զաւակներուն։

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐՈՒ եւ մեթրոյի գիները յաւելում պիտի կրեն Օգոստոս մէկէն սկսեալ։ Տարգ չեն ճշդուած նոր սակագիները։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ մէկ զօրավար եւ տասնըեօթը սպաներ եւ քաղաքացիներ ձերբակալուած են։ Վարչապետ հաղորդեց թէ խորհրդարանական ընտրութիւնները պիտի սկսին 15 օրէն չուառի մէջ եւ երեք շաբաթէն՝ Թեհրանի։ Զօրավար Ալի Աքպար Խոսրոյեան եւ 17 սպաները ձերբակալուած են այն ամբաստանութեամբ թէ խլրտումներ կը պատրաստէին բանակին մէջ։ Երիտասարդ զօրավարին քաղաքական տեսակէտները ծանօթ չեն, բայց իր կառավարած զաւառը, փրօ — համայնավար Թուտէհ կուսակցութեան կեդրոններէն մէկն է։

ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առիթով մը ըսած եղանք, որ աթոռ ունինք, բայց աթոռակալ չունինք: Խմբագրի աթոռ ունինք, խմբագիր չունինք: Ուսուցչի աթոռ ունինք, ուսուցիչ չունինք: Հանրային գործիչի աթոռ ունինք, թեկնածու չունինք: Եւայլն, եւայլն:

Երիտասարդ տղաք, մեր այս հաստատումները ժխտելով, կ'ըսեն մեզի, թէ կը սխալինք. այսինքն՝ աթոռակալ ունինք, բայց աթոռ չունինք. եղածներն ալ գրաւած են՝ երէցները, ալեհեր վերջամնացներ, որոնք կառչած են իրենց աթոռներուն եւ թոյլ չեն տար, որ նորերը գան փոխարինեն զիրենք:

Կը տեսնուի ահաւասիկ, որ դժգոհութիւնը ներանձնական չէ, արտանձնական է: Մենք կ'ընդունինք, որ դժգոհութիւնը յառաջատար ուժ է: Դժգոհութիւնն է, որ մեզ առաջ կը մղէ եւ ոչ թէ գոհութիւնը: Պայմանաւ սակայն, որ դժգոհութիւնը ուղղուած ըլլայ դէպի ներս եւ ոչ՝ դէպի դուրս:

Ուրիշներէն դժգոհ, բայց ինքնիրմէ գոհ մարդը կը յետադիմէ. իրենք իրենցմէ դժգոհներն են, որ կը յառաջդիմեն: Այս պատճառով ալ կ'ուզենք, որ մեր նորերը դժգոհ ըլլան իրենք իրենցմէ, հոգ չէ թէ գոհ չըլլան ուրիշներէն:

Մենք կը հետեւինք այն իմաստութեան, որ կ'ըսէ.— Սխալեցէք, մեղանչեցէք, բայց արդար եղէք: Կրնայ պատահիլ, որ մեր ըմբռնած արդարութիւնը մեղանչում մը ըլլայ: Բայց մեր ըմբռնումները պիտի պաշտպանենք մենք, եւ ոչ թէ ուրիշներուն ըմբռնումները: Եթէ չհաւատայինք, թէ մեղանչում մը չէ մեր ըրածը, այլ մեր ըմբռնած արդարութեան հատուցուած տուրք մըն է, չէինք կրկներ.— Աթոռ ունինք, աթոռակալ չունինք:

Այո՛, մենք աւելի շատ թափուր աթոռներ ունինք, քան «թափուր» մարդիկ:

Պահ մը ենթադրենք, թէ «արքայական հրովարտակ»ով պաշտօնանկ ըրինք մեր երէցները, վար առինք զանոնք իրենց աթոռներէն եւ ծերանոց ղրկեցինք…:

Ի՞նչ պիտի պատահի այս պարագային: Այն պիտի պատահի դարձեալ, որ մեր արդէն թափուր աթոռները բոլորովին «պիտի թափուրնան» եւ ստիպուած պիտի ըլլանք Դիոգինէսէն փոխ առնել իր լապտերը եւ, փողոցներու անկիւնադարձերուն վրայ կանգնած, պիտի սկըսինք մարդ փնտռել, աթոռակալ փնտռել, այս կամ այն պաշտօնին համար թեկնածու փնտռել:

Պահ մը ենթադրենք նոյնպէս, որ մեր դժգոհանքներուն, ամէնօրեայ տրտունջներուն հետեւանքով՝ նորերը լքեն իրենց գրաւած դիրքերը եւ ըսեն հիներուն.— Առաջ անցէք, ծերունիներ բոլոր երկիրներու. տէր դարձէք թափուր եւ անթափուր բոլոր աթոռներուն:

Ի՞նչ պիտի պատահի այս պարագային: Մօտաւորապէս այն պիտի պատահի, որ ծերերը պիտի ջանան կոտրել վազքի, ոստումի եւ արձակումի բոլոր մրցանիշները, երկու հարիւր մէթրը վազելով կէս ժամէն կամ նիզակը արձակելով երկուքուկէս մէթր…

Ո՞վ պիտի ըլլայ բարձրութիւն ցատկելու աշխարհի ախոյեանը. Սիմոն Վրացեա՞նը, Վահան Փափազեա՞նը, Ռուբէն Դարբինեա՞նը…

Դարձեալ, ո՞վ պիտի կարդայ մեր բանաստեղծութիւնները, մեր վէպերը, առօրեայ եւ ամէնօրեայ խզբզանքները:

Ո՞վ պիտի լեցնէ մեր սրահները, ակումբները, միութիւնները, եւն. եւն.:

Ինչ որ կրնան ընել երէցները, գէշ աղէկ, այսօր վաղը կրնան ընել նաեւ կրտսերները: Ինչ որ կրնան ընել կրտսերները, չեն կրնար ընել երէցները, նոյնիսկ գէշ աղէկ, մանաւանդ այսօր վաղը:

Աշխարհի կէսը կը կազմեն ծերերը, միւս կէսը կը կազմեն երիտասարդները: Ի՞նչ ընենք. առաջին կէսը գոհե՞նք երկրորդ կէսին, կամ երկրորդ կէսը՝ առաջին կէսին:

Յաճախ կ'ըսուի, թէ երկրորդ աշխարհամարտը շահեցաւ ութսունամեայ ծերունին՝ Ուինսթըն Չըրչիլ: Մենք ալ պիտի ըսենք, որ բոլոր ճակատամարտները կը շահուին ռազմադաշտերուն վրայ, երիտասարդներու արիւնով, եւ ոչ թէ գրասենեակներու մէջ, ծերերու քրտինքով:

Պէ՞տք է եզրակացութիւն մը հանել այս «հակոտնեայ»ներէն: Այո. մեր կարծիքով՝ եզրակացութիւնը պիտի ըլլայ սըւոր պէս բան մը.— Երէցները եւ կրտսերները, ծերերը եւ երիտասարդները զիրար չեն փոխարիներ, այլ զիրար կը լրացնեն: Ճիշդ ինչպէս գրականութեան մէջ խորքը եւ ձեւը զիրար չեն փոխարիներ, այլ նոյնպէս զիրար կը լրացնեն: Կամ ինչպէս ելեկտրականութեան մէջ, եթէ չենք սխալիր, դրական եւ ժխտական հոսանքները իրարմով կ'ամբողջանան եւ իրարմէ կը ստանան իրենց ուժը:

Բայց եթէ հարկ ըլլայ անպատճառ թերիներ մատնանշել հիներուն մօտ, պիտի ըսենք անվարան եւ աներկմիտ.— Անտարբեր են, ծոյլ են, եսասէր են հիները կամ պայմաններուն եւ կամ իրենց տարիքին բերումով: Բացառութիւններու մասին չենք խօսիր, կը խօսինք կանոնի մասին:

Պարտականութիւն մը կատարելը գեղեցիկ բան է, իսկ մեր օրերուն արդէն հերոսութիւն է: Շատեր կը խուսափին իրենց պարտականութիւնն իսկ կատարելէ, այս խուսափումին համար հազարումէկ պատրուակներ փնտռելով կամ ստեղծելով: Ասիկա պարզապէս դասալքութիւն է, անպայման անձնատուութիւն է եւ ոչ թէ նահանջ կամ ընկրկում:

Այս «պարունակ»ին մէջ ծերերը առանձին չեն, բացառութիւն ալ չեն: Ալեհերներուն քով սեւահերներ ալ կան: Վաթսունամեաններուն քով քսանամեաներ ալ կան:

Մենք հիմա հերոսութիւն չենք պահանջեր մեր երիտասարդներէն, ինչպէս ծերերէն ալ: Կը պահանջենք միայն իրենց պարտականութիւնը կատարել: Կամ պարտականութիւն մը կատարել: Այսքանը կը բաւէ. այսքանը ինքնին իրատեսակ հերոսութիւն մըն է:

Ծերերը կ'ըսեն.— Ինչ որ սորվեցանք, կը բաւէ: Ինչ որ ըրինք, դարձեալ կը բաւէ:

Երիտասարդները կ'ըսեն.— Սորվելու համար դեռ ժամանակ ունինք, գործելու համար՝ նոյնպէս:

Հիմա ակամայ կը յիշենք հարցում մը, զոր տարիներն ուղղած էինք մեր երէց ընկերներէն մէկուն.— Ինչո՞ւ չէք գրեր ձեր յուշերը: «Դեռ կանուխ է», ըսաւ մեր երէց ընկերը: Քանի մը տարի ետք՝ նոյն հարցումը ուղղեցինք նոյն ընկերոջ: «Հիմա այլեւս ուշ է», պաղ մը պատասխանեց մեր երկմիտ ու երկայնամիտ ընկերը:

«Կանուխ է». ահա երիտասարդութիւնը:

«Ուշ է». ահա ծերութիւնը:

Կեանքի մէջ կանուխ է չկայ: Չկայ նաեւ ուշ է: Այլ կայ — հի՛մա: Այսօր:

Անիմաստ չէ այն իմաստութիւնը, որ կ'ըսէ.— Այսօրուան գործը վաղուան մի ձգեր: «Վաղուան ձգուած» գործերը կը հիննան: Այսօրն է էականը, այսօրն է հիմնականը:

Կ'ամբաստանենք ուրեմն ծերերը, որոնք «ուշ է» կ'ըսեն: Կ'ամբաստանենք նաեւ երիտասարդները, որոնք «կանուխ է» կը յանկերգեն միշտ:

Ընկ. Սիմոն Վրացեան, տեսակցութեան մը ընթացքին, յայտարարեր է «Հայաստան» թերթի աշխատակցին. «Անոնք, որ կը դատապարտեն մեր նոր սերունդը, որ «դարու տղաք» են, չեն գիտակցիր, թէ ինչ կ'ըսեն: Բնական է, որ դարու սերունդը պէտք է ըլլան «դարու տղաքը»: Եւ եթէ «դարը գիտական» է, բնական է, որ նոր սերունդն ալ ըլլայ գիտական»:

Այո, ըստ երեւոյթին շատ բնական է այս… երեւոյթը: Գիտական դարու մէջ ապրողը գիտական մարդ պէտք է ըլլայ, այլապէս՝ պիտի դառնայ ժամանակավրէպ:

Բայց կը տեսնենք, որ մինչ գիտութիւնը ամէն օր կը փոխուի, ոգին կը մնայ անփոփոխ: Ժողովուրդները կանգուն կը մնան ոչ այնքան գիտութեամբ, որքան իրենց ոգիով եւ իտէալով: Իտէալներն ալ կը փոխուին անշուշտ, բայց իտէալը չի փոխուիր: Շատ գիտուն ազգեր պատմութեան գիրքերուն մէջ կ'ապրին հիմա: Ոգի եւ իտէալ ունեցող ազգերը կ'ապրին թէ՛ գրուած պատմութեան եւ թէ գրուելիք պատմութեան մէջ:

Այն ժողովուրդը, որ «գրուած» պատմութիւն է, ոգի չունի, իտէալ չունի: Այն ժողովուրդը, որ «գրուելիք» պատմութիւն է, ոգի ունի, իտէալ ալ ունի:

Թերեւս,— նոյնիսկ առանց «թերեւս»ի,— երիտասարդները ամբաստանեն մեզ՝ երէցներս, որ ոգի մը չստեղծեցինք, իտէալ մը չստեղծեցինք: Ոգի մը չըրինք, իտէալ մը չտուինք իրենց: Ինչպէս… բայց Հայութիւնը ոգի մըն է արդէն (այլապէս չէր ապրեր): Իտէալ մըն է սա «քառեակ»ը.— Ամբողջական Հայաստան՝ ամբողջական Հայութեամբ:

Այս իտէալը մեր երէցները ստեղծեցին: Զայն մեր երէցները տուին կրտսերներուն, իբրեւ պատգամ ու «սրբազան ժառանգութիւն»:

Այս իտէալը գործի վերածել՝ մէկ ու միակ սերունդի մը գործը չէ: Հարկ եղաւ վեց հարիւր տարի սպասել, ստեղծելու համար կէս Հայաստան՝ կէս Հայութեամբ: Վե՛ց հարիւր տարի… այսինքն՝ ոչ թէ սերունդ մը, այլ՝ բազում սերունդներ:

Առաջին «կէս»ին համար վեց դար սպասող, վեց դար կռուող ու տառապող սերունդները սա պատգամը կ'ուղղեն յետնորդներուն.— Մենք ահա ստեղծեցինք առաջին «կէս»ը. ձեզի կը մնայ ստեղծել երկրորդ «կէս»ը:

Պիտի ստեղծե՞ն թէ պիտի չստեղծեն. կասկած մի ունենանք, պիտի ստեղծեն:

Այս յոյսը մենք կը կոչենք Մեծ Մակեդոնացիին Յոյսը: Գլխագիր ՅՈՅՍԸ:

Նորերը այս գլխագիր ՅՈՅՍին սպասարկուներն ու ախոյեաններն են:

Սպասարկուներն ու ախոյեանները պէտք է ըլլան:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԵՐԳԻ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆ

Գ. Աստուածատուր Վաչեանցի մէկ գրութիւնը երեւցաւ «Յառաջ»ի մէջ երգի փոխառութիւններու մասին եւ եւրոպական եղանակներէն հայերէն երգուածներէն իբրեւ օրինակ ցոյց կուտար Չայքովսքիի Եւկեննա Օնեկինէն առնուած «Զայն տուր, ով ծովակ»ին եղանակը:

Ահաւասիկ քանի մը երգեր, որոնք եւրոպական են եւ որոնց հայերէն բառեր յարմարցուած են: Ժամանակը ինծի տուած չէ խօսքերուն ամբողջութիւնը, կը յիշեմ հատուկտոր տողեր միայն:

Նախ սկսինք «Մարսէյեզ»ով: Հնչակեանները բանուորական երգ մը յօրինած են Մարսէյեզի եղանակով, խրոխտ եւ ռազմաշունչ,— «Հրաժարինք, ընկերներ, հին օրէնքներից,— Թափ տանք մենք նրանց փոշին ոտներից…»

Գերմանացիներուն «Տէօյչլանտ իւպըր ալէս»ին եղանակը ծառայած է դարձեալ բանուորական երգի մը.— «Ո՛վ աշխատաւոր, արանց գործաւոր…»:

Անգլիական ազգային փառերգը, որ կը պանծացնէ բրիտանական մեծազօր կայսրութիւնը, հայկական մանկապարտէզներուն մէջ ծանօթ է, իր մեծաշուք եղանակով, իբրեւ… Նապաստակի երգ.— «Նապաստակ աղուորիկ,— նայեցաւ բոլորտիք,— Լա, լա, լա, լա…»:

Անգլիական փառերգը շատ գիւրին է

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԸ

Այդ ամառ ես անցկացրի քաղաքամերձ աւանում: Երկյարկանի մի շէնքում վարձել էի հրաշալի սենեակ՝ գողտրիկ բաց պատշգամբով: Երջանիկ էի որ գտնւում էի հայրենի հողի վրայ ու լիաթոք շնչում էի ինձ այնքան հարազատ ու անձկալի հայրենական օդը:

Իմ պատշգամբից բացւում էր ամբողջ Արարատեան դաշտը: Այգարացին հեռւում աննկատելի մշուշով սքօղուած երեւում էր մեր ձիւնագագաթ լեռը՝ վեհապանծ ու խոհանիստ: Որքան նայում էի, այնքան աւելի շատ էի ուզում սքանչանալ բնութեան այդ հազուագիւտ գեղեցկութեամբ: Աչքս չէր կշտանում:

Երբ իջնում էր մութը, իմ աչքերի առաջ առկայծում էին բիւրաւոր աստղերի նմանուող Երեւանի լոյսերը, խաղացկուն ու կախարդական:

Այդ աշնանը ես պատահաբար ծանօթացայ զօրամասի փոխ–գնդապետ Սեւաստի Ստեփանիչ Մուտրու հետ: Փոխ գնդապետը Դոնի կողմերից էր: Պատերազմից յետոյ արդէն մի տարի էր, որ ծառայում էր աւանի մօտ գտնուող զօրամասերից մէկում:

Մուտրին ամէն երեկոյ այցելում էր փոքրիկ խորտկարանը: Նստում էր մի կլոր սեղանի առաջ ինքնախոհ ու լուռ՝ գլուխը հակած գարեջրով լի գաւաթին: Դանդաղ խմում էր, յետոյ վառում էր ծխախոտը, մտածում ու ծխում: Երկար չէր բարձրանում աթոռից:

Անցած երեկոների նման մենք նստած էինք դէմ–դիմաց: Իմ մէջ անասելի ցանկութիւն յղացաւ խօսել այդ լռակեաց զինուորականի հետ: Համարձակուեցի ու առաջինը մօտեցայ:

— Տխո՞ւր էք, ընկեր,— ասացի ես ու ամաչեցի իմ տուած անպատեհ հարցից:

Նա նայեց ինձ մի փոքր զարմացած, ապա ժպտաց:

— Մտածելու շատ բան կայ:

— Կարելի՞ է ձեր սեղանի մօտ նստել,— խնդրեցի ես:

— Շատ ուրախ կը լինեմ:

Ես նստեցի: Մենք մէկական գաւաթ գարեջուր խնդրեցինք: Խօսեցինք դէսից–դէնից ու բաժանուեցինք:

Անցան օրեր:

Մենք աւելի մտերմացանք: Այնուհետեւ ամէն երեկոյ հանդիպում էինք այդ փոքրիկ խորտկարանում:

Աշնան անձրեւոտ մի օր սովորականի նման նստած կլոր սեղանի մօտ՝ լուռ ծըխում էինք: Սեւաստի Ստեփանիչը այնպէս հարազատ, մօտիկ նայեց ինձ.

— Գիտէք, ես ձեզ համակրում եմ: Դուք լաւ խօսում էք ռուսերէն, գիտէք մեր բարքերը: Սիրում եմ այսպէս ձեզ հետ լինել:

— Ես էլ ձեզ եմ համակրում:

— Որ այդպէս է, եկէք այս փոխադարձ խոստովանութիւնը դարձնենք նշանակալից մեր յիշողութեան մէջ: Շտապելու կարիք չկայ, միեւնոյն է՝ անձրեւում է:

Նա պահանջեց մի շիշ քոնեակ:

Մի քանի գաւաթ խմելուց յետոյ Սեւաստի Ստեփանիչի դէմքը կարմրեց: Կապոյտ աչքերը հաճելի փայլեցին: Նա մի կողմ հրեց քոնեակի բաժակն ու շատ մտերիմ նայեց ինձ:

— Ես ուզում էի մի դէպք պատմել ձեզ:

— Հաճոյքով կը լսեմ,— ասացի ես ու յարմար նստեցի իմ աթոռին:

Փոխ–գնդապետը Մուտրին գրպանից հանեց քառածալ հեռագիրը:

— Տեսէք, այսօր իմ Վովան արդէն եօթը տարեկան է. ապրում է այնտեղ, իր տատիկի մօտ, Ռոստով քաղաքում: Միւս տարի դպրոց կը գնայ…

— Որտե՞ղ է ձեր կինը,— զգուշութեամբ հարցրի ես: Սեւաստի Ստեփանիչը տխրամած նայեց ինձ:

— Կին չունեմ… զոհուեց Կերչի մարտերում, բժշկուհի էր…

Մի պահ լռեց:

— Այդ չէի ուզում ասել…

Վերցրեց բաժակը, խմեց, աչքերը ջերմ ժպտացին:

— Ես շատ սիրում եմ ձեր բնութիւնը,— շարունակեց իր խօսքը,— ձեր սովորութիւնները, ձեր մարդկանց: Դուք հիւրասէր ու շիտակ ժողովուրդ էք…

Նա անհամբեր շփեց ճակատը:

Ես նկատեցի, որ իմ ռուս բարեկամը աշնան անձրեւոտ այդ երեկոյեան արտակարգ յուզուած էր:

… Սեւաստի Ստեփանիչ Մուտրին յաղթանդամ էր ու թիկնեղ: Նրա կապոյտ ու խոհուն աչքերը միշտ նայում էին հեռուներս մի լրջութեամբ: Թւում էր, որ մարդն ամէն ինչ տեսնում է ու հասկանում, որ նրանից ոչինչ չի կարելի թաքցնել: Եթէ նա զգում էր, որ իրեն լսում են, նրա առանց այն էլ արեւառ դէմքն աւելի էր շիկնում, խօսքերը մըտածուած ու ծանր պոկւում էին [illegible] շրթունքներից, հաստատակամ ու [illegible] յիշ:

Շրթունքները ամուր սեղմած, Սեւաստի Ստեփանիչը բաժակը դրեց սեղանին, իր պնակի մօտ: Առնական, խոշոր դիմագծերին տալով մի տխրութիւն՝ նա հանդարտ, թաւ ձայնով շարունակեց.

— Բարեկամս, ես զինուորական եմ. բանաստեղծի նման գեղեցիկ խօսել չգիտեմ, բայց ինչ որ հիմա պատմելու եմ ձեզ, դեռ ոչ ոք չի լսել ինձանից:

ՌՈՒԲԷՆ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ

(1 Շար·)

երգելը : Արդէն ընդհանուր կանոնին համաձայն՝ փառերգ մը պէտք է որ դիւրին երգուի, որպէսզի ամէն մարդ մեծ ու պզտիկ երգէ : Թերեւս այս է պատճառը, որ հայ հեղինակը զայն ընտրած է դիւրութեամբ սորվեցնելու համար մանուկներուն :

Վարդանանց Թատերախաղին բեմադրիչը ներշնչուած էր ժամանակին «Քարմէն»էն : Թատերախաղին մէջ Հայերը կը քալեն Պարսիկներուն վրայ ... Քարմէնին մէկ եղանակով.— «Վրէժ կը գոռայ, վրէժ կը մռնչէ ...» :

Վէրտիի «Թռուպէր» օփերան, որ վերջերս ներկայացուեցաւ Անկէնի մէջ՝ Միլանոյի Սքալայի խումբին կողմէ, ունի չատ սիրուն եղանակ մը, որ կ'երգուի նաեւ հայերէն — «Օ՜ն, վերադառնանք մեր սիրուն լեռներ, հէքանինք այն խաղաղ վայրին» : Այս երգը սորված եմ Իզմիրի Նախակրթարանին մէջ Աստափադարցի երգի ուսուցիչէն, որ նոր վերադարձած էր Էջմիածնէն : Ուրեմն փոխառութիւնը կատարուած է Կովկասի մէջ :

Իտալերէն «Փանոմա» ժողովրդական երգը, որ մինչեւ այսօր ալ յաճախ կ'երգուի ռատիոյէն եւ այլուր, կ'երգուէր նաեւ հայերէն, ըստ Մաքսուտ Թիրեաքեանի երգացանկին «Արեւը կը մարմրի, — Հորիզոնը կը կարմրի, — Նոր փայլ նոր հրապոյր կուտայ Վոսփորի» :

Հիմա պզտիկ պատմութիւն մը : Պատերազմէն առաջ, Փարիզի մէջ, Պուլվար Սէն Միշէլի վրայ կար «Քաֆէ տ'Արքուր»ը, որ այժմ գրավաճառի խանութ դարձած է : Հոն կար նաեւ պզտիկ նուագախումբ մը : Նոր եկած էինք Փարիզ : Օր մը, այնտեղէն կ'անցնէի, ականջիս զարկաւ «Արեւն ելաւ Չէյթունցիներ, չուտ զէնք, սուր, ձի առնենք դիմենք առաջ» երգին եղանակը : Զարմացայ եւ ըսի մտովին.— Ի՜նչ մեծ պատիւ մեր Չէյթունցիներուն : Չկրցայ մեկնութիւն մը տալ :

Հասաւ 1929 թուականը : Այդ թուականին հին Թրոքատէրօ թատրոնին մէջ իտալական շարժանկարէն ժապաւէն մը ներկայացուցին, անխօս : Նիւթը Բալքաններուն արքունի կեանքէն առնուած : Նուագախումբը, Պ. Աչոտ Պատմագրեանի ղեկավարութեան տակ, կը նուագէր Կլազունովի «Կովկասեան Փանթէզիներ» երաժշտական կտորը : Այդ կտորին մաս կը կազմէր «Արեւն ելաւ» : Գաղտնիքը պարզուած էր : Այդ եղանակը կը պատկանէր Կլազունովի : (ԽՄԲ.— Իպանիտով Իվանովի «Սիւյթ Քօքազիէն» կտորին մէջ ալ կայ այս եղանակը) :

Շարժանկարը անխօս եղած շրջանին, օր մը սինեմա գացի : Կը ներկայացուէր Աֆրիկէի մէջ Ճերմակներու եւ խափշիկներու կռիւը : Այն պահուն երբ խափշիկները յարձակեցան Ճերմակներուն վրայ՝ նետերով եւ նիզակներով, նուագախումբը սկսաւ զարնել Թուրքերէն երգի մը եղանակը.— «Օրտումըզ էթտի էէմին, — Թիթրէթտի հալ ու դէմին» : Այս երգը հրապարակ ելաւ Սահմանադրութեան շրջանին : Այսպէս, վայրենիները ճերմակներուն վրայ կը յարձակէին Թուրքերէն երգով : Անցան տարիներ, նոր ծանօթացած էի Թուրքի մը, որ սրինգ կը նուագէր եւ եւրոպական երաժշտութիւն ուսանած էր : Պատմեցի այս պարագան : Պատասխանեց թէ այդ եղանակը կը պատկանի վիէննական հին օփերէթի մը, որուն Թուրքերէն բառերը յարմարցուած են :

Տարիներ առաջ Նարդունի կը գրէր թէ երաժշտութեան Ֆրանսերէն գիրքի մը մէջ իբրեւ հայ երգի նմոյշ գտած էր «Աղուէսին երգ»ը եւ կը հրաւիրէր անոնք որ գիտեն այդ երգը՝ գրեն իրեն : Ես քիչ մը բան գիտէի այդ երգի մասին բայց անբաւական ըլլալով չգրեցի : Հիմա որ առիթը կը ներկայանայ, կը գրեմ գիտցածս : Այդ երգը կ'երգուէր Իզմիրի աղջկանց վարժարանի մէջ երգի ուսուցիչ Մաքսուտ Թիրեաքեանի օրով : Հոս միջանկեալ կ'աւելցնեմ թէ Մաքսուտ Թիրեաքեանի օրով Իզմիրի աղջկանց վարժարանը գրեթէ երաժշտանոցի մը վերածուած էր, ինչ սիրուն երգեր, միձայն, երկձայն եւ մեներգ : Նմոյշի համար հոս մէկ հատ պիտի տամ.— «Էլ ինչ երգեմ՝ երբ իմ երգը չատ հեռուն չի տարածւում, — Էլ ինչ երգեմ երբ իմ երգը արեան հոտ է միշտ բուրում, — Էլ ինչ երգեմ երբ իմ երգը արցունքով է չաղախւում, — Երբ իրական մռայլ կեանքէն անվերջ ցաւ է դուրս ժայթքում» : Եղանակը նոյնքան սիրուն է որքան խօսքերը Մաքսուտ Թիրեաքեան Ապուլ Համիտի օրով հեռացած է Իզմիրէն եւ Օսմ. Սահմանադրութենէն ետքն է որ վերադարձած է Իզմիր իր երգացանկով, ո՞ւր գացած էր, ո՞ւրկէ եկած էր, չեմ գիտեր : Իր ազգականը Ալֆորվիլաբնակ Ստեփան Թիրեաքեան տեղեկութիւն ունի հարկաւ :

Գալով «Աղուէսի երգ»ին, եղանակը եւրոպական է, ինչպէս նաեւ միւս բոլորը : Կատակախառն երգ մըն էր, որուն վերջաւորութենէն քանի մը բառ միայն կը յիշեմ՝ եղանակով միասին.— «Հինը, նորը, պարոն աղուէս, — Դուն ինձմէ չատ աղէկ գիտես, — Խելացութիւն կ'ընես արդէն, — Ալ ի՞նչ կ'ուզես խեղճուկ բաղէն» : Այն ժամանակ աղջկանց վարժարանին աչակերտած եւ ներկայիս Փարիզ բնակող Իզմիրցի տիկինները կը յիշեն անչուչտ այս երգը (*) :

Հայ ժողովուրդը երաժշտասէր է, սակայն անարդար գտնուած է իր երգահաններուն հանդէպ՝ անոնց անունները մոռացութեան տալով :

ՎԱՀՐԱՄ ՄՈՍԿՈՖԵԱՆ

(*) ԽՄԲ.— «Աղուէսին երգը» հայ ժողովրդական երգ մըն է, դաշնաւորուած՝ Կոմիտաս վարդապետի կողմէ : Մեր աշխատակցին յիշած «Աղուէսին երգը» տարբեր է, մանկապարտէզի երգ է :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՁՈՐԸ

Աղստեւ գետին հովտին մէջ, եզաձեւ ձորը երկող սարալանջերուն վրայ փռուած է գեղատեսիլ Դիլիջանը, սքանչելի ամարանոց մը : Ոլորապտոյտ ձորը թաղուած է փարթամ ծառերու եւ բազմերանգ ծաղիկներու մէջ : Հանդիպակաց լեռնալանջերը ծածկուած են մշտադալար ծառերով, եղեւնի, հաճարենի, կէչի, վայրի տանձենի եւ խնձորենի, որոնք անտառ մը կը կազմեն, ինչպէս եւ թաւշանման մարգագետիններով : Լեռնային եւ անտառային զուգորդուած կլիմայով, արեւի անդրմանիշակագոյն ճառագայթներու առատութեամբ ու բարենպաստ պայմաններով օժտուած այս վայրը կ'օգնէ դեղձային ու թոքային հիւանդութեանց բուժման : Այսպէս Դիլիջանը դարձած է Խորհրդ. Միութեան առաջնակարգ առողջարաններէն մէկը :

« ՆԱՅԻՐԻՏ »

Այս բառը կազմուած է «Նայիրի» տեղանունէն եւ «Իտ» ածանցէն : Այս բառով այժմ ծանօթ է ձգախէժի Հայաստանեան արտադրութիւն մը :

Այսպէս, «Սով. Հայաստան» թերթին (8 Յուլիս) մէկ յօդուածէն կը տեղեկանանք, թէ Լենինկրատի եւ Երեւանի գործարաններուն մէջ համադրական ձգախէժի արտադրութեան մասնագէտները փորձեր կը կատարէին տասնեւհինգ տարիէ ի վեր, — այդ փորձերը յաջողութեամբ պսակուած են վերջերս :

Արտադրուած է ձգախէժի նոր տեսակ մը, որ Հայաստանի հնաւոր անցեալը յիշեցնող անունով կոչուած է «Նայիրիտ» :

Հայկական այս ձգախէժը մեծ ընդունելութիւն գտաւ Խորհրդ. Միութեան մէջ, որովհետեւ մասնագէտները կը կարծեն թէ նայիրիտը օժտուած է կարեւոր յատկութիւններով : Ճարտարագէտներ Սեդա Աթոյեան, Լիւսիա Քալանթարեան, Մանուկ Արզումանեան, Զոյա Ալեքսանեան եւ Արմիկ Մելիքեան փոքրիկ անօթներու մէջ երկար մշակումներ կատարելով նայիրիտի կաթնագոյն հեղուկին վրայ, ճշդեցին տոկունութիւնը ցուրտին դէմ, բարձր կպչունակութիւնը, նուազ լուծելիութիւնը : Վերջերս հաստատուեցաւ նաեւ որ կարելի է նայիրիտի պատրաստել ձկնորսական պիտոյքներ եւ հանդերձանք :

Դարձեալ նայիրիտի տեսակներ կան, որոնք չինանիւթերուն կուտայ ամրութիւն ու տոկունութիւն : Քիմիական գործիքներու իբրեւ երեսպատիչ, քիմիական նիւթերու քայքայիչ ներգործութենէն պաշտպանելու համար, թանկագին տարկայ մըն է նայիրիտի ուրիշ տեսակ մը :

Նայիրիտի այլ տեսակ մը կուտայ առաջնակարգ սոսինձ մը, որ իր կպչունակութեամբ կը գերազանցէ կօշիկի արդիւնաբերութեան մէջ գործածուած սոսինձները :

Այսուհետեւ նայիրիտը պիտի գործածուի՝ պաշտպանելու համար ծառերու վէրքերը, կտրած ճիւղերը իրարու կպցնելով : Նայիրիտը կ'օգտագործուի նոյնպէս երկրի մթնոլորտի վերին շերտերու ուսումնասիրութեան մէջ :

«Ո՞րտեղ ասես չի կիրառւում նայիրիտը», կը գրէ Պապեան, որ կը յայտնէ թէ նայիրիտի յաճախորդ են Խորհրդ. Միութեան 70 հիմնարկութիւններ, կը գրկուի նաեւ արտասահման :

ՏԷՐ – ՍԵՄԻՈՆՈՎԻ ՄԱՀԸ

«Սով. Հայաստան» (5 Յուլիս) կը գրէ թէ մեռած է Երեւանի ռուսական թատրոնի արուեստագէտներէն Նիկոլայ Գէորգիեւիչ Տէր – Սեմիոնով, — ծնած էր 1898ին : Աւելի քան 40 տարի խաղացած է Խորհրդ. Միութեան գլխաւոր թատրոններուն մէջ : 1944էն ի վեր հաստատուած էր Երեւան, ու կը գործէր Ստանիսլաւսկի թատրոնին մէջ : Թաղուեցաւ Երեւանի պանթէոնին մէջ :

ՎԱՌԵԼԱՆԻՒԹԻ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի «Հայրենիք» շարժանկարի սրահի մօտէն մինչեւ բուրդի նուրբ գործուածքներու գործարանը երկարող փողոցը, վերջին ամիսներուն դարձած է տարօրինակ եւ ինքնատիպ «շուկայ» մը : Փողոցի աջ եւ ձախ կողմերուն, ծառերու ստուերներուն տակ, կեցած են վառելանիւթի (պենզին) համար յարմարցուած ինքնաշարժներ : Այդ ինքնաշարժներուն շարժավարները պետութեան պենզինը ծախու կը հանեն, իսկ գումարն ալ կը դնեն իրենց գրպանը, կամ «շուկային» կեդրոնը գտնուող երկու կրպակներու մէջ կը ծախսեն ոգելից խմիչքներու վրայ :

Ահա ինքնաշարժ մը կը մօտենայ ոստիկան մը եւ տեսնելով, որ շարժավարը առեւտուրով զբաղած է, բարկանալ կը սկսի եւ առջեւ կ'անցնի՝ միւսներն ալ զգուշացնելու համար : Իսկ շարժավարը անոր կը պատասխանէ.— «Ընկեր սերժանտ, հիմա գնում եմ, պապիրոսի փող չունէի, ասի մի լիթր պենզին ծախեմ» : Վերջին երկու բառերը զգուշութեամբ կ'արտասանէ եւ կը շարունակէ իր առեւտուրը :

Այս «շուկան» բաց է մինչեւ ժամը 5, բայց մէկ քանի շարժավարներ «մեծ հոգիութենէ տարուած» դուրսէ դուրս ժամերու ալ կ'աշխատին, մինչեւ մայրամուտ :

Տարօրինակ է, բայց փաստ է, որ պետական հիմնարկութեան մը չէնքին պատուհանները ուղիղ այդ «շուկային» վրայ կը նային, իսկ երկու հարիւր մեթր հեռու ոստիկանատունն է : («Սով. Հայաստան», Յունիս 21) :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԳ.

Սուրբ հողի առնողներն այլեւս խանութները չէին բաց անում՝ առեւտուրով զբաղուելու համար, մինչեւ անգամ պարզ, անմեղ արհեստով զբաղուելը մեղք էին համարում : Այսպիսով, բաւական խանութներ փակ էին :

Ցանկարծ մի առաւօտ, մի խանութ (որ մինչեւ այդ բաց էր) չէր բացւում : Այլեւս պարզ էր— խանութի տէրը առել էր սուրբ հողին :

Կողքի խանութպանները, տեսնելով, որ խանութը չբացուեց, ասում էին իրար.

— Փչու ձագը սուրբ հողին առաւ ...

— Առաւ ու առաւ ...

Սուրբ հողու կոմէդիան այնքան ընդհանրացաւ, որ մի բողոքական ուրիշ բողոքականի դռնից անցնելիս՝ թխկացնում էր լուսամուտը եւ հարցնում.

— Մուրադ աղա, առա՞ր :

— Նոր տի առնիմ, ծօ, էշ, մեղայ, մեղայ, ութ օր է առեր իմ, — պատասխանում էր Մուրադ աղան :

– Ես գահա չառայ :

— Վաղը գնա, առ, ամօթ է, ծօ, սարսախ :

Փոքր հօրաքոյրս, որ բողոքական մարդու էր գնացել մր. Ջէյկըբի ժամանումից երեք օր յետոյ սուրբ հողին առաւ — այսպէս սաած՝ առաջին առնողներից մէկն էր : Լուր բերին հօրս թէ՝ «Եղսաքորդ սուրբ հողի է առեր» :

– –Կանչեցէք գայ, պատուիրեց հայրս :

Գնացին, կանչեցին, չեկաւ, փեսային կանչեցին : Նա եկաւ եւ յայտնեց.

— Հաջի էֆէնդի, կը վախնայ, որ գայ :

Հայրս նրան պատասխանեց.

— Էգ ի՞նչ ջիվէրիս սուրբ հողին է առեր, որ կը վախնայ, — մուգ գոյնի մի հայհոյանք շպրտեց մր. Ջէյկըբի հասցէին :

Վերջապէս հազիւ մատի վրայ համրուելիք մի քանի հոգի մնացին, որոնք յամառօրէն չառան սուրբ հողին : Այս յամառողների — ըստ միւսների՝ անյոյս մեղաւորների համար — մր. Ջէյկըբը վերջին մի աղօթք արաւ եւ փողերը հաւաքած հեռացաւ, վերջ տալով կոմէդիայի առաջին գործողութեան : Նրա գնալուց յետոյ սկսուեց կոմէդիայի երկրորդ գործողութիւնը :

Սուրբ հողի առնողները հեզհեզէ սկըսեցին դուրս գալ տներից եւ խանութները բաց անել, թողնելով սուրբ գիրք կարդալը (առնելուց յետոյ միայն սուրբ գիրք էին կարդում), որովհետեւ տան եկամուտը պակասեց :

Խանութները բաց անելու հետ միասին, սկսուեցին փողոցային սքանդալները : Ով որ սուրբ հողի էր առել եւ ահա դուրս էր գալիս գնալու եւ առեւտուրը շարունակելու՝ փողոցում ենթարկւում էր ծաղր ու ծանակի : Ծաղրն ու ծանակը սկսուեց ինքնաբերաբար, բայց լուսաւորչական քահանաները վարագոյրի ետեւից հրահրում էին : Նրանք այն աստիճան արծարծեցին ծաղրի ու ծանակի խարոյկը, որ հասցրին կատարեալ ողբերգութեան :

Հէնց որ մի սուրբ հողի առնող, դուրս էր գալիս տնից՝ գնալու եւ խանութը բաց անելու, բազմութիւնը հաւաքւում էր չուրջը, եւ, ծափ տալով, հռհռալով, ծաղրում էր ու թքում :

— Հը՞, սուրբ հողին ընտո՞ր էր, կոտոշ ունէ՞ր ...

— Հը՞, սուրբ հողին բանիս նմա՞ն էր :

— Ծօ, երեւի սուրբ հողին ջիվէրուս պէս էր ...

Այսպէս աղաղակում էին ու ծափ տալիս :

Բայց սուրբ հողի առնողներից ոմանք այս ծաղրը նմանցնելով «տիրոջ չարչարանքներուն», մի տեսակ հպարտութեամբ տարան :

Օրինակի համար՝ ես յիշում եմ, նրանցից մէկն աղաղակում էր ծաղրի ժամանակ՝ աչքերը երկինք յառած եւ բազկատարած :

— Տէր Յիսուս Քրիստոս, քու ճամբայէն կ'երթամ կոր ...

Քրիստոսի ճանապարհն այն էր, որ նրա նման իրենք էլ ծաղրւում էին սուրբ հողու համար :

Շատերը բաւական սպասեցին խանութը բաց անելու, մինչեւ բազմութիւնը յոգնէր եւ մոռանար, բայց բազմութիւնը ոչ յոգնեց եւ ոչ էլ մոռացաւ : Բոլորն էլ գիտէին, թէ ով դուրս չի եկել եւ երբ մըտադիր է դուրս գալու :

Եւ ամենավերջինն էլ չազատուեց ծաղրից :

Մի ամիս յետոյ լուր ստացուեց, որ մր. Ջէյկըբը Տիգրանակերտից դէպի Մուսուլ գնալիս՝ սպանուել է անյայտ չարագործների ձեռքով :

Երբ այս լուրը հօրս յայտնեցին՝ ասաց.

— Զարկաց մեծագոյնն ի չիք եղաւ :

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ՝ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ

Վայրայրի անտառը :

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ շրջանին ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ խումբերուն եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղերուն :

Պատուոյ նախագահութեամբ Կառտանի քաղաքապետ՝ ՎԻՔԹՈՐ ՍԱԻՒՆԻ

Կը նախագահէ Ընկ. ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ, կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ (Լիոնէն) :

Գեղարուեստական բաժին :

Կը մասնակցին արենոյշները ղեկավարութեամբ Տիկին Շահմիրեանի :

Ձուկ պլաքի, շամփուրով խորոված :

Պուլի մրցում (առաւօտուն) :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի օթօքարը կը մեկնի Կիրակի, առաւօտ ժամը 7·30ին, Փլաստ'Էքսէն : Տոմսերը ապահովել ընկեր Քէօսէեան, Թօթօ Րէքս, 2 րիւ Պէոնար տիւ Պօս :

Ծերիկեան՝ 13 րիւ տէ Տօմինիքէն :

Ընկ. Պետրոսեան՝ մսավաճառ, 20 րիւ տէ Փըթիթ Մարի :

Պօմոնի հանդիսականներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ ընկերներ Նշան Դարբինեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Երուանդ Տէր Մեսրոպեանի մօտ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Համաչարսանճագի Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղին :

Յուլիս 24ին, Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ ուշ ատեն, Տէսինի ժան Թորոսեանին Սեւան ճաշարանի զովասուն պարտէզին մէջ : 35 Ավընիւ Ժան Ժօրէս :

Առատ կեր ու խում :

Զուարճացուցիչ ըմպելիներ :

Շամփուրով խորոված, զիւրամատչելի գիներով :

Երգ, արտասանութիւն, պար, արեւելեան եւ եւրոպական նուագ, նոյնպէս Չարսանճագցիներու աւանդական պարը՝ Ալահէն : Երկսեռ խումբով :

Հանդէսի հասոյթին նպատակն է օգնել Միութեանս կարօտեալներուն եւ Միութեանս որդեգրած ուսանող սաներուն :

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային ապահովուած վայր :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս չորսին, արձանագրուած պզտիկներու ծնողքներէն անոնք որ դեռ չեն լրացուցած վերջնական պայմանները, պէտք է շուտով ներկայանան 5 Րիւ Մէյրան, հեռ. Թրիւտէն 27 – 35 :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը :

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ :

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը :

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախքն է՝ 2·50 Ն. Ֆ., կանխաւ վճարելի :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցներն ու բարեկամները որ ներկայ ըլլան այս Կիրակի առաւօտ (Վարդավառ) Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն, որոնց ոգեկոչումը պիտի ընէ բարձրաստիճան եկեղեցական մը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի, տօն Վարդավառի, կը պատարագէ ու կը քարոզէ Ջուիցերիայի հայ հովիւ Հոգշ. Տ. Օշին վրդ. Նիկոլեան : Երգչախումբի բազմաձայն երգեցողութիւն՝ ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սարգսեանի : Մեւելոյի առիթով հոգեհանգիստ՝ ընդհ. նըննջեցեալներու յիշատակին : Շաբաթ իրիկուն «Լոյս զուարթ»ով նախատօնակի արարողութիւն :

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ
ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

Շաւիլի անտառին մէջ

(Գերեզմանատան մօտ)

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Շաւիլի Արզութեան խումբին :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— Բարձրախօս, երգ, արտասանութիւն եւ պար :

Մատչելի պիւֆէ :

Առաւօտուն Շաւիլի հայ նորաշէն եկեղեցիին մէջ պատարագէն յետոյ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, բոլոր հայ հերոսներու եւ մասնաւորապէս վրիժառու հայորդիին ողբացեալ՝

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ

Յիշատակին

Անձրեւի պարագային ընկերահամակրան խնջոյք :

Հայ գպրոցի սրահին մէջ Րիւ տէ Թըրուա, Շանթիէ – Շաւիլ :

Շոգեկառք Սէն Լազարէն, Օթօպիւս 171 Փոն տը Սէվր Շաւիլ, իջնել Փիփ Սան վէն :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կին մը կամ այր մը իբրեւ օգնական խոհարար, Նոր Սերունդի ճամբարին համար : Պայմաններուն համար՝ դիմել այս Շաբաթ ժամը 2–6, 17 Րիւ Պլէօ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Hotel Splendid - Laffrey (Isére)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1 – 31

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

1000 մեթր բարձրութեան վրայ, գեղատեսիլ լիճի մը ափին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ : Խաղաղաչտ եւ լողանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ 8·50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը՝ 17 Րիւ Պլէօ, կէսօրէ վերջ ժամը 2 – 6 :

ՆԻՍԻ խումբին համար արձանագրուիլ Օր. Շաքէ Գաբրիէլեանի մօտ, 19 Պուլվ. Մանեան, Նիս :

ԳԱՒԱՌ, Լիոն.— Պէրպէրեան Ժ. 39, Rue Duncir LYON 3·

ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16, Rue Coli

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ժ. Փիլիկեան, 8, Rue J. Vergnette

ՎԻԷՆ.— Կարապետեան Rue Mont Arnaud

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գըլըճեան, 18, Rue Thubaneau

Հաւաքական մեկնումի արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ :

Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Պասմաճեան եւ զաւակը, Օր. Իրիս Պասմաճեան, Օր. Արփինէ Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պասմաճեան եւ զաւակները, Օր. Սիրանոյշ Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Արթօ Արզարեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ա. Հրաչ Սարգիսեան, ինչպէս նաեւ Շահպազ, Թէրլէմէզեան, Լերթողեան, Մառա, Սէտէֆ, Տէյիրմէնճեան, Փիլիճեան, Սարաճեան ընտանիքները և բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԲԱՐԹԱՄ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ
(68 Տարեկան)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 19ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Ուրբաթ, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Բաշանի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Այրի Տիկին Թեւանեան եւ զաւակները՝ Ժագլին, Կիւրեղ եւ Կարապետ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 20ին, Քլինիք տը Փասիի մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Յուլիս 25) ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինդերբրդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Կաթ. պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Վալանսի եւ շրջանի Հայութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ արարողութեան եւ լսել Եպիսկոպոսին քարոզը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ : Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են :

Մանրամասնութեան համար դիմել տնօրէնութեան : 1, Պուլվ. տիւ Նօր, լը Րէնսի, Հեռ. 927–01,72 :

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. , վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 23 ՅՈՒԼԻՍ
SAMEDI 23 JUILLET 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8856 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4657

Իմ ԽՕՍՔԸ

ԸՄԲՈՍՏ ՈԳԻՆ

•

Տարեդարձներու տօնակատարութիւն — ները անիմաստ պիտի ըլլային, եթէ չյիշենք անոնց ոգին :

Այսպէս, նաեւ, Խանասորի տարեդարձը, որ կը տօնուի, Կիրակի, Փարիզի եւ արիշ հայաշատ քաղաքներու մէջ : Պատմական դէպքը տեղի ունեցաւ 1897 Յուլիս 25ին : Մէկ տարի առաջ, արիւնարբու խուժան մը, Թուրքեւքիւրտ, ահաւոր ջարդ մը սարքած էր Վասպուրականի հայոց վրայ :

Կ'արժէր օրինակելի դաս մը տալ անպատիժ : Եւ արշաւախումբ մը կը կազմակերպեն աննախընթաց պատրաստութեամբ : Խումբը կը բաղկանար 250 — 280 ֆետայիներէ :

Կը մասնակցէին ներկայացուցիչներ, ժողովուրդի բոլոր խաւերէն, — բանուոր, գիւղացի, ուսումնական եւ սպայ : Մինչեւ անգամ քահանայ :

Կազմակերպումը եւ սպառազինումը բացառիկ հանգամանք ունէին, այդ ժամանակաշրջանին համար :

Մանաւանդ որ, տեղի կ'ունենային չափազանց դժուարին պայմաններու մէջ : Թշնամին մէկ չէր : Ոչ ալ Եւրոպա մը կամ հաստատուն ապաւէն մը ունէին իրենց կռնակը :

Յարձակումը կը կատարուի մեծ յանդգնութեամբ : Ձայնը կը հասնի մինչեւ եւրոպական մայրաքաղաքները : Գերման թղթակիցներ անգամ հիացումով կը նկարագրեն արշաւանքը :

Դժբախտաբար ձեռնարկը չունենար այն ջախջախիչ արդիւնքը, որ կը սպասուէր :

Բայց եւ այնպէս, մեծ խանդավառութիւն կը պատճառէ, բարձրացնելով ըմբոստ, նկուն ժողովուրդի մը բարոյական կորովը :

« Կարկուտ տեղաց », կ'ըսէ երգը, արձագանգելով երկիրէ երկիր :

Ըմբոստութեան, վրէժխնդրութեան, ինքնապաշտպանութեան կարկուտն էր որ կը տեղար Խանասորի դաշտին վրայ, խելքի կանչելով արիւնարբու թշնամին :

Այդ օրէն սկսեալ, այլապէս յանդուգն ձեռնարկներ կատարուեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան միջոցաւ :

Ըմբոստ ոգին էր որ կը գործէր ամեհի լեռներու մէջ եւ մայրաքաղաքի պողոտաներու վրայ, յանուն ինքնապաշտպանութեան եւ ազատութեան :

Եւ երգերը կայծեր կը ցանէին ժողովուրդի աչքերուն եւ սրտին մէջ :

Ըմբոստացման մարմնացումը, ֆետային, երգեր յօրինել կուտար թշնամիներուն ալ, Քիւրտին եւ Թուրքին :

Տարիներու ընթացքին, զարնուելն զարնելու, «արիւն վաթելու» վարժութիւնը այնքան զարգացաւ որ, ֆետային այլեւս դարձած էր իրական պատուհաս մը ջարդարարներու գլխուն :

Ըմբոստ ոգին միս եւ ոսկոր դարձած էր վերջապէս :

Եւ զարմանալի չէ որ շատեր չէին ուզեր զինաթափ ըլլալ Օսմ. Սահմանադրութեան շրջանին, հակառակ օրուան վարիչներու թելադրութեան :

Որքա՜ն պերճախօս օրինակներ կը յիշեր, աշխատակից մը, Մշեցի Մարգարը, երեւութապէս «անկարգ» ըմբոստ մը բերանը դնելով հետեւեալ յայտարարութիւնը .— «Ոչ ոք իրաւունք ունի իմ զէնքերս պահանջելու : Ոչ թէ Կեդր. Կոմիտէն, Կեդրոնական Աստուածն ալ գայ, նորէն չեմ տար » :

Ընելու ձեւ մը որ ամբողջ հատոր մը կ'արժէ :

1953

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵԼԺ ՈՒԺԵՐԸ ՊԻՏԻ ՀԵՌԱՆԱՆ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՄԻԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՄԲ ՔՈՒԷԱՐԿԵՑ ԹՈՒՆՈՒԶ - ՍԷՅԼԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

Լումումպա, Նիւ Եորք պիտի երթայ, Ապահովութեան Խորհուրդի մօտ, Քոնկոյի դատը անձամբ պաշտպանելու համար : Այս առթիւ, պահանջեց որ Ապահովութեան Խորհուրդը իրեն սպասէ : Բայց Համըրշըլտ ընթացք չտուաւ եւ Ապահովութեան Խորհուրդի նիստը բացուեցաւ, ինչպէս նախատեսուած էր : Վերջին նիստին խօսք առած ու իրենց տեսակէտները պարզած են՝ Թունուզի, Սէյլանի, Խ. Միութեան, Մ. Նահանգներու, Պելժիոյ պատուիրակները եւ Քոնկոյի ներկայացուցիչը :

Թունուզ եւ Սէյլան միացեալ ծրագիր մը ներկայացուցած են : 1) Հրաւիրել Պելժիոյ կառավարութիւնը որ քաշէ իր զինուորները : 2) Ապահովել Քոնկոյի հողային ամբողջականութիւնը : 3) Համըրշըլտ շարունակէ իր աշխատանքները : Առաջարկը ընդունուած է միաձայնութեամբ : Խորհրդային Միութիւնն ալ համաձայն գտնուած ու թեր քուէարկած է : Մոսկուայի ձայնասփիւռը Լումումպայի մէկ ճառը հաղորդեց .— «Պելժ ուժերը կը շարունակեն Քոնկոյի ժողովուրդին դէմ իրենց յարձակումները — ըսած է Լումումպա ըստ Մոսկուայի ձայնասփիւռին — « խառնակիչները » երկրին խորերը կ'երթան եւ բռնութիւններ ի գործ կը դնեն ժողովուրդին դէմ, եւն. : Ճառին մէջ շեշտած է .— «Խ. Միութենէն օգնութիւն խնդրեցինք որպէսզի փրկենք մեր անկախութիւնը » :

Պելժիոյ Թագաւորը, Պօտուէն, իր կարգին ճառ մը արտասանած է, ձայնասփիւռէն : Նշելէ ետք Եւրոպացիներուն դէմ ի գործ դրուած խժդժութիւնները շեշտած է՝ պելժ կառավարութեան ունեցած մաքուր եւ առաքինի զգացումները .— «80 տարուան ճիգերէ եւ զոհողութիւններէ ետք, կառավարութիւնը որ ունի խորհրդարանին հաւանութիւնը, անկախութիւն շնորհեց Քոնկոյի : Պելժիա կը յուսար որ Քոնկոյի ժողովուրդը ցոյց պիտի տար ինքզինքը կառավարելու որոշ ձեռնհասութիւն : Վստահ եմ թէ այդպէս ալ պիտի ըլլար եթէ երբեք անոնք որոնց յանձնեցինք երկիրը վարելու պաշտօնը, հաւատարմօրէն ընդունէին մեր առաջաձեռն օժանդակութիւնը : Դժբախտաբար այդպէս չեղաւ» : Իբրեւ եզրակացութիւն յոյս յայտնեց թէ Պելժիա եւ Քոնկօ պիտի շարունակեն գործակցիլ : Առաջին անգամ ըլլալով Պելժիա չտօնեց իր ազգային տօնը (Յուլիս 21) :

Հէրթըր, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, մամուլի ասուլիս մը տուաւ ու անդրադարձաւ Գուպայի եւ Քոնկոյի կացութեանց : Ինչ կը վերաբերի Քոնկոյի, Հէրթըր դիտել տուաւ թէ կը տարակուսի որ ՄԱԿի դէմ երթալու գինով Խ. Միութիւնը միջամտէ Քոնկոյի մէջ : Լրագրող մը հարցուցած է .— «Ի՞նչ կը մտածէք Խրուշչեւի վերջին սպառնալիքին մասին», Հէրթըր պատասխանած է .—«Պլըֆ մըն է բրածը » : Մ. Նահանգները որոշած են — հակառակ Խ. Միութեան առարկութեան — պահել Քոնկօ գտնուող իրենց մասնագէտները : ՄԱԿի ուժերը կամաց կամաց կը հաստատուին Քոնկոյի մէջ : Մարոքցիները Մաթատիի նաւահանգիստին տէր դարձած են : Գրաւած են նաեւ Քոգիլթհաթվիլը (Էքուաթորի մայրաքաղաքը) : Սթանլէյվիլ հաստատուած են Հապէշները : Իսկ Ղանացիք՝ Լէօփոլտվիլ : Բազմաթիւ այլ վայրերու տէր դարձած եւ կարգ ու կանոնը վերահաստատած են : Կը թուի թէ կացութիւնը հանդարտած է, բայց, ծանր եւ արիւնահեղ կռիւներ տեղի կ'ունենան Ռուանտա-Իւրունտիի մէջ : Այս անգամ, սակայն, խափշիկ ցեղեր են որ իրարու դէմ կը կռուին : Ռուանտայի ժողովուրդը հանրապետական ձեւի վարչակարգ մը կ'ուզէ հաստատել : Կ'ուզեն Քոնկոյի միանալ : Իսկ Իւրունտի ժողովուրդը՝ անկախ թագաւորութիւն մը կ'ուզէ հաստատել :

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

*

Ազդակի վերջին թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները .—

« Սերոբ Տէյիրմէնճեան մահուան դատապարտուեցաւ Պէյրութի Ոճրագործ Ատեանին կողմէ, ընկեր Սիմոն Յակոբեանի սպանութեան համար : Բայց ատեանը կարգ մը մեղմացուցիչ պարագաներու բերումով, մահապատիժը իջեցուց 20 տարի տաժանակիր աշխատանքի :

« Իր վճիռին մէջ, ատեանը կը հաստատէ ամբաստանեալին տուած մանրամասնութիւնները ոճիրին պարագաներուն մասին : Կուտանք՝ առնելով Լ'Օրիանէն .—

« Քաղաքական հակառակութիւններու պատճառաւ, Սերոբ Տէյիրմէնճեան (հնչակեան), 18 Նոյեմբեր 1958ին, ինքնաշարժով կ'երթայ Նահր եւ կանգ կ'առնէ Դաշնակ կուսակցութեան անդամ Սիմոն Յակոբեանի խանութէն քանի մը մեթր անդին : Ինքնաշարժին ետեւի ձախ դռնէն իջնելէ ետք, Սերոբ, որուն կ'ընկերանային երեք անձեր, որոնց ինքնութիւնը կարելի չէ եղած ճշդել, կը մօտենայ Սիմոնին եւ զայն կը սպաննէ շատ մօտէն : Յետոյ փախուստ կուտայ :

« Սերոբը կը գտնեն զոհին երկու տղաքը, զայն փողոցին մէջ անակնկալի բերելով : Եւ, իրենց ատրճանակներուն ըսպառնալիքով, զայն կը փոխադրեն ոստիկանատուն :

« Հետեւաբար, Ոճրագործ Ատեանը Սերոբ Տէյիրմէնճեանը դատապարտեց մահուան՝ կանխամտածուած ոճիրի համար, բայց անոր պատիժը իջեցուց քսան տարի տաժանակիր աշխատանքի : Ատեանը իրաւասութիւնը ունէր այս թեթեւացումը կատարելու, որովհետեւ Նահրի մուխթարը սպաննուած էր 1958 Նոյեմբերին, այսինքն 16 Փետրուար 1959ի էտէլի օրէնքէն առաջ, որ պարտադիր կը դարձնէ մահապատիժը՝ դիտումնաւոր մարդասպանութեան պարագային :

« Ասկէ զատ, Սերոբ 20 տարի պիտի չկրնայ Պէյրութ բնակիլ, 30.000 Լ. ոսկի հատուցում պիտի վճարէ իր զոհին ժառանգորդներուն եւ երկու հարիւր Լ. ոսկի պետական սնտուկին, եթէ ոճիրին զէնքը չյանձնէ Արդարութեան :

« Վճիռը հազիւ կարդացուած էր, երբ Սերոբ սկսաւ սպառնալ, հայհոյել եւ պոռչտալ : « Ոճրագործները ազատ կը պտըտին : Սպաննողը ես չէի» պոռաց ան :

«Ներկաներուն մէջ նշմարելով Նահրի մուխթարին զաւակներէն մէկը՝ Նուպար Յակոբեանը, Սերոբ ցատկեց ամբաստանեալներու առանձնարանէն, եւ կալանաւոր վիճակի մէջ, բռունցքի եւ ոտքի հարուածներով խոյացաւ անոր վրայ :

« Մինչ սարսափահար բազմութիւնը կը փախչէր, ոստիկան - զինուորները, որոնք անակնկալի եկած էին Սերոբին հակազդեցութեամբ եւ այն արագութեամբ, որով ցատկած էր առանձնարանէն, վազեցին եւ կրցան զայն զսպել » :

«Տեղական թերթերուն համաձայն, թիւ 16 Ջօկատի ոստիկանները հինգշաբթը ուրբաթ լուսցող գիշեր, Հաճընի մէջ ձերբակալած են Կըլէկ Կիրակոսը (Գուտուզեան), որ Նահրի վերջին դէպքերուն գլխաւոր պատասխանատուներէն մէկը կը նկատուի եւ ղեկավարներէն մէկը՝ ծանօթ խռովարար տարրերուն :

« Կըլէկ Կիրակոսի ձերբակալութիւնը գաղտնի պահուեցաւ ուրբաթ ամբողջ օրը : Վարչապետ Պ. Սաէպ Սալամ, որ Ուրբաթ օր ծանուցած էր կարգ մը ոճրագործներու ձերբակալութիւնը Նահրի մէջ, մերժած էր անուններ տալ : Կըլէկ Կիրակոսի ձերբակալութիւնը յայտնի եղաւ շաբաթ առտու :

« Ըստ «Լ'Օրիան»ի, Կըլէկ Կիրակոս շահեկան տեղեկութիւններ տուած է Նահրի փախստականներուն մասին եւ յանձնուած է Զինուորական Ատեան, ուր տեղի պիտի ունենայ անոր դատավարութիւնը :

« Լը Սուար թերթին համաձայն, Կըլէկ Կիրակոս Ուրբաթ ամբողջ օրը հարցաքննուած է պետական իշխանութիւններուն կողմէ : Շաբաթ առտու, զայն ոստիկանական ճիփով մը տարած են Հաճըն, Զարշափըղեւ Խալիլ Պետեւի թաղերը, որպէսզի ցուցմունքներ ընէ : Այս «շրջապըտոյտ»ի ընթացքին է որ ան տուած է շահեկան տեղեկութիւններ՝ Նահրի փախստականներուն մասին, որոնց ձերբակալութիւնը մօտալուտ կը նկատուի Կըլէկի տուած տեղեկութիւններուն հետեւանքով :

« Իսկ «Լը Ժուռ»ի համաձայն, դատական քննիչ Պ. Ժոզէֆ Ֆրէյհա ձեռնարկած է Նահրի միջադէպերու խնդրին քննութեան : Պ. Ֆրէյհա այս առտու ձերբակալեալները պիտի ենթարկէ առաջին հարցաքննութեան մը : Նոյն թերթը կը յայտնէ թէ, ըստ պաշտօնական անձնաւորութեան մը, այդ միջադէպերուն հետ կապ ունեցող քառասունի մօտ անձեր ձերբակալուած են : Ուրիշներ կը հետապնդուին Շրջուն Ջոկատին կողմէ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն սկսեալ գլալի յաւելում մը պիտի կրեն օթօպիւսի եւ մեթրոյի տոմսերուն գիները : Քառնէին (մեթրօ) Բ. կարգ երեք ֆրանքէն պիտի բարձրանայ 3.70ի, Ա. կարգ 4.50էն 5.60ի : Շաբաթական տոմս 1.60էն 3 ֆրանքի : Օթօպիւսներու գիները կը բարձրանան նոյն համեմատութեամբ : Ճամբու ծախքի ամսական հատուցումը զոր գործատէրը կը վճարէ (8 Ն. Ֆ.) հաւանաբար բարձրանայ 16 Ն. Ֆ., ինչ որ անխուսափելի յաւելումի մը դուռ պիտի բանայ :

ՓԱՐԻԶԻ խորհրդային դեսպանը 20 վայրկեան տեւող տեսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Տըպրէի հետ :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1էն 5 պիտի արձակուին այն երիտասարդները որ կը պատկանին 58 1/Գ զօրամասին :

ԱՇԽԱՐՀԻ առաջին կին վարչապետը եղաւ երիտասարդ այրի մը՝ Տիկին Սիրիմա Պանտարանայիք որ կը ստանձնէ Սէյլանի կառավարութեան ղեկավարութիւնը ինչպէս նաեւ արտաքին եւ պաշտպանողական նախարարութիւնները : Ամուսինը՝ նախկին վարչապետ սպաննուած է :

ԹՐՔԱԿԱՆ կառավարութեան երեք անդամներ Փարիզ կը գտնուին մասնակցելու համար տնտեսական համագործակցութեան եւրոպական կազմակերպութեան ժողովին : Արտաքին նախարար՝ Սելիմ Սարփէր ինչպէս նաեւ ելմտական եւ առեւտրական նախարարներ՝ Էքրէմ Ալիքան եւ Ճիհան Իրէն, Կիւրսէլի կառավարութեան առաջին անդամներն են որ արտասահման կ'երթան :

ԻՍՐԱՅԷԼ ձերբակալեց իր ամէնէն ականաւոր բնագէտը, Փրօֆ. Քուրթ Զիթթէ որ Հայֆայի բնագիտական հիմնարկութեան տնօրէնն էր : Կ'ամբաստանուի իբրեւ լրտես :

Յայտնի չէ որ որո՞ւ հաշւոյն կ'աշխատէր :

ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

1940 Յունիս 24էն Յուլիս մէկ, Ֆրանսա կը ստիպուէր զինադադար կնքել, ֆրանսական բանակը տեղի տուած էր գերման մեքենայէն ուժերուն առջեւ, հազարաւոր տարագիրներ լքելով տուն եւ կալուած, խուժեր էին հարաւի նահանգները. երկիրը սարսափի մէջ էր, բովանդակ երկրին մէջ դրօշները կէս բացուած էին, սուգի մէջ էր ժողովուրդը: Հիթլէր չանթահարիչ յաղթանակը կ'աւետէր գերման ժողովուրդին, որպէս «պատմութեան մեծագոյն յաղթանակներէն մէկը»:

Մառեշալ Փեթէն կ'արդարացնէր զինադուլը, որովհետեւ «կարելի չէր պատերազմը շարունակել» եւ կը մխիթարէր հայրենակիցները, որովհետեւ «Ֆրանսայի մեծ մասը պիտի կառավարուի Ֆրանսացիներէ»:

Գերման բանակները գրաւած են հիւսիսային ծովէն Ատլանտեան ամբողջ ծովեզերքը՝ Նորվեկիա, Հոլանտա, Պելժիա, Ֆրանսայի Արեւմուտքը՝ մինչեւ սպանական սահմանը, Փիրենեանները: Գերմանիա ծովային պատերազմ պիտի մղէ անգլիական կղզիներուն դէմ:

Խորհրդաւոր մնաց Տիւնքերքի պարտումը: Գերման բանակը չպաշարեց նաւահանգիստը եւ անգլիական բանակը ազատօրէն քաշուեցաւ Անգլիա: Մառեշալ Փեթէն ցաւով յայտնեց, թէ ընդարձակ կայսրութիւն մը անհրաժեշտ ուժը հաւաքած և բերած չէր ռազմաճակատ: Այժմ Անգլիա ծովէն ու ցամաքէն պաշարուած կը մնար: Երեսփոխանական ժողովը վարչապետ Չըրչիլի առաջարկութեամբ ընդհանուր զօրաշարժ կը հռչակէր, ճակատագրական պայքար մը պիտի սկսէր գերման ծովային եւ օդային ուժերուն դէմ, ցամաքահանումի մը կարելիութիւնը միշտ մտահոգած էր երբեմնի ծովային նախարար Չըրչիլը, ինչպէս Անգլիոյ վարիչները «Անպարտելի Արմատա»յին արշաւանքէն ի վեր:

Գերման ծովակալ Րէտըր Անգլիա ցամաքահանումի մը ծրագիրը պատրաստած էր 15 Նոյեմբեր 1933էն ի վեր: Ծովային ուժերը կեդրոնացած էին Անգլիոյ շուրջ, զինադուլին կազմ ու պատրաստ էին: Գերմանիա անհամբերութեամբ փորձ մը պիտի կատարէր, Անգլիա պիտի դիմագրաւէր իր պատմութեան ամէնէն ողբերգական եւ անդոհական շրջանը, որովհետեւ բանակը տկար էր, օդանաւորդութիւնը անպատրաստ:

Գերման ծովակալը Հիթլերի կը ներկայացնէր ցամաքահանումի ծրագիրը, կը բացատրէր մանրամասնութիւնները, կը հաւաստէր կարելիութիւնը, կղզիներուն գրաւման փառքն ու առաւելութիւնները: Գերմանիա այսպէս յաղթած պիտի ըլլար արեւմտեան երկու մեծ պետութեանց եւ պիտի դառնար բացարձակ, անվիճելի տէրը Արեւմտեան Եւրոպայի:

Հիթլեր կը մերժէր ցամաքահանումը: Անգլիան ընկճելու համար օդային ռմբակոծումը պիտի բաւէր: «Անգլիոյ ժողովուրդը բարոյալքուած է արդէն Ֆրանսայի պարտութեամբ, կղզիացած է, քիչ ատենէն յուսահատութեան պիտի մղուի եւ անձնատուր պիտի ըլլայ»: Հիթլեր կարեւորութիւն չէր տուած Չըրչիլի ճառին եւ ընդհանուր զօրաշարժին: Գերման բանակն ունէր 3500 օդանաւ եւ փորձ — օդանաւորդներ: Անգլիոյ օդային ուժը կը բաղկանար երկու հարիւր հալածիչներէ եւ մարզուած օդանաւորդներէ:

Օդային ուժերու հրամանատար Կէօրինկ, աւելի ազդեցիկ Հիթլերի մօտ քան ծովակալը, յաղթութեան փառքը կ'ուզէր վերապահել օդային ուժերուն:

Գերման սաւառնակները յարձակումի կ'անցնին, իւրաքանչիւր յարձակումին կարեւոր կորուստներ կրելով: Յարձակումները կը շարունակուին Օգոստոս — Սեպտեմբեր — Հոկտեմբեր 1940ին: Գերման օդային ուժը հետզհետէ կը տկարանայ, անգլիական ընդդիմութիւնը շարունակ կը զօրանայ: Անգլիացիները կորովի կերպով կը պաշտպանէին երկիրը, հակայարձակողականի կ'անցնէին, օդանաւային կեդրոնները կը ռմբակոծէին:

Գերմանները չկարողացան իրենց կորուստներուն եւ անգլիական դիմադրութեան գաղտնիքը գտնել: Գաղտնի սպասարկութիւնները տեղեկութիւն չունէին որ Անգլիա նորահնար գործիքներ զետեղած էր սահմաններուն վրայ, որոնք կը նշմարէին օդանաւերու վերելքը եւ ժամանակէն առաջ դիմադրութեան կ'անցնէր անգլիական օդանաւային ուժը: Այդ նորահնար գործիքները կը կոչուին ռատար: Հոյլ մը հերոսներ ջախջախեցին գերման օդային ուժը, շնորհիւ ռատարի օգնութեան:

Գերման սպայակոյտը տեղեակ էր միայն Անգլիոյ զինուորական տկարութեան, անակնկալ մըն էր դիմադրութիւնը: Կը յուսար յուսալքել Անգլիոյ ժողովուրդը օդային ռմբակոծումներով, բայց ինք յուսահատեցաւ: Հիթլէր ըմբռնեց, որ պաղարիւն, կորովի տէր ժողովուրդի մը հետ գործ ունի, որ բարոյալքուելու հակամէտ չէ: Անգլիա Կարկեդոն մը չէր, առեւտրական կեդրոն մը միայն, թէեւ փիւնիկեան քաղաքն ալ յուսահատական դիմադրութիւն ըրաւ:

Գերման բանակները անշարժ կը մնային, Խորհրդ. Միութիւն ամրացնելու համար իր արեւմտեան սահմանները, Ռումանիայէն կը պահանջէր Պեսարապիան, 1920 Հոկտեմբեր 28էն ի վեր միացած Ռումանիոյ: Խորհրդ. Միութիւն կը գրաւէր Պալթեան երկիրները, կը գրաւէր Պեսարապիան եւ Պուքովինը (1940 Յունիս 15 – 29): Ռումանիա գերման բանակը կը հրաւիրէր (7 Հոկտեմբեր 1940): Խորհրդ. Միութեան արտաքին գործոց Մոլոթով նոր պահանջներ կը ներկայացնէր Պերլինի մէջ՝ Ֆիւրերին, որ առիթ կը սպասէր արեւելեան բանակները շարժման մէջ դնելու համար:

Յաջորդ տարի գերման յարձակողականը կը սկսէր Խորհրդ. Միութեան դէմ:

Անգլիա լայն շունչ մը կ'առնէր: Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ համայնավարները, գերմանասէր գերմանեւռուս համաձայնութենէն վերջ, հայրենասէր կը դառնային յարձակողականէն յետոյ, որովհետեւ ազգային հայրենիքներէն վեր Խորհ. Միութիւնն է համայնավարութեան հայրենիքը, որուն դէմ ոեւէ յարձակում, ուղղակի յարձակում մըն է միջազգային համայնավարութեան դէմ:

Հիթլեր եւ գործակիցները չյիշեցին պատմութեան դասերը. «Անգլիա կը կորսնցնէ շատ մը ճակատամարտներ, բացի վերջինէն»: Ֆրանսա պարտուեցաւ 1870–71ին, բայց վերստին գտաւ եւրոպական պետութեանց մէջ իր դիրքը, հակառակ ներքին տագնապներու: Սթալին մոռցաւ Կորչաքովի խօսքը. «Ֆրանսան անհրաժեշտ է եւրոպական հաւասարակշռութեան եւ Ռուսիոյ պաշտպանութեան համար»: Համաձայնեցաւ Հիթլերի հետ բաժնելու համար Լեհաստանը, թոյլատրեց գերման բանակներու արեւմտեան ճակատ փոխադրութիւնը: Ֆրանսայի պարտութիւնէն, Անգլիոյ դիմադրութենէն ետք՝ կարգը Խորհրդ. Միութեան պիտի գար: Ռուս — լեհ պաշտպանողական դաշնագիր մը կացութիւնը կրնար փոխել:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԲ ԽՈՋԻ ՄԻՍ ՈՒՏԷ...

*

— Դպրոցը, թուաբանութեան եւ աշխարհագրութեան դասերուն, միշտ, զերօ կ'առնէի ... Մեծցայ, շուկայ ելայ ու միայն այն ատեն սորվեցայ որ երկուքը երկուքին վրայ դնես՝ չորս կ'ըլլայ եղեր ... Արդէն, այդ չափն ալ կը բաւէր խանութս բանեցնելու համար ... Բայց, այս վերջերս հաշիւս, նորէն, տակնուվրայ եղեր է ...

— Ի՞նչ հաշիւ ...

— Անկախ ազգերուն հաշիւը, անոնց համրանքը ...

— Քեզի՞ ինչ ... Բայց քանի որ կը հետաքրքրուիս, ես քեզի տամ, գրէ — աշխարհի մէջ, այսօր, կայ միայն հինգ, վեց անկախ պետութիւն ...

— Սխալ ըլլալու ես ... Միայն Միացեալ Ազգերու Պալատին մէջ 82 անկախներ աթոռ ունին ... Այս թիւը օրէ օր կ'աճի ... Ինչպէ՞ս կրնաս ըսել թէ հինգ վեցէն աւելի չեն ...

— Ես քեզի տուի աշխարհի ճակատագիրը վարողներուն հաշիւը:

— Հիմա, հասկցայ ... Բայց իմ ըսելիքս ուրիշ բան էր ... Իմ ըսելիքս ան է որ տասը, տասնըհինգ տարի է, ամէն օր, անկախ պետութիւն մը կը ծնի ... Ահաւասիկ ատոնց հաշիւն է որ չեմ կրնար պահել ...

— Ես քեզի տամ ... 1947էն սկսելով, անկախութիւն ունին, գրէ, Հնդկաստանը, Իսրայէլը, Նէփալը, Սէյլանը, Փաքիստանը, Ինտոնէզիան, Փիլիպպեան, երկու Վիէթ — Նամները, Լաոսը, Քամպոճիան, Լիբանանը, Սուրիան, որ հիմա կը կազմէ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւն, Յորդանանը, Մարոքը, Թունուզը, Լիբիան, Մալայեան, Կիպրոսը, Ղանան, Նիկերիան, Ֆրանսական Կինէն, Մատակասկարը, Թօկօլէնտը ... Կարծեմ, այսքանը կը բաւէ. Երդում չեմ ըներ որ այս ցուցակս ամբողջական է, մտքէս ըսի ...

— Ի հարկէ ամբողջական չէ ... Ես իմ տկար հաշիւովս, երկու հատ կրնամ աւելցնել այդ ցուցակիդ վրայ ...

— Աւելցուր նայիմ ...

— Պելժիական Քոնկօն եւ Բրիտանական Սոմալին ...

— Վայ, ատո՞նք ալ անկախութիւն ստացան .... Ե՞րբ ստացան:

— Երկու շաբաթ առաջ ... Լրագիր հանողը ե՞ս եմ թէ դուն ես ... Բանէ լուր չունիս ... Այո, սիրելի բարեկամ, երկու շաբաթ առաջ Քոնկօն ալ անկախ եղաւ, Սոմալին ալ ...

— Կը շնորհաւորեմ ...

— Անոնք քու շնորհաւորութեանդ չեն սպասեր ... Բայց քանի որ խօսք բացուեցաւ, քեզի երեք պզտիկ հարցումներ ընեմ, պատասխանէ ...

— Կրնա՞մ, կ'ըսես ...

— Փորձէ ... Առաջին հարցում: Այս «անկախացած»ներուն մէջ, կա՞յ մէկ հատիկ ազգ, որ մինչեւ 1945, Մոսկոֆին հպատակ եղած ըլլար ...

— Չկայ ...

— Ուրեմն, կը նշանակէ որ Մոսկոֆ ըսած մարդը, մարդու անկախութիւն չի տար ...

— Ոչ միայն չի տար, այլեւ եղածն ալ ձեռքէն կ'առնէ ... Գրէ անունները այդ խեղճերուն — Հայաստան, Ազրպէյճան, Վրաստան, Լիթուանիա, Լաթվիա, Էսթոնիա; Լեհաստան, Ռումանիա, Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա, Պուլկարիա:

— Լաւ, երկրորդ հարցում — այս անկախութիւնները տուողներուն անունները ալ գիտե՞ս ...

— Գիտեմ — Ամերիկա, Անգլիա, Ֆրանսա, Հոլանտա, Պելժիա ... Հինգն ալ «իմպերիալիստ, կապիտալիստ, կեղտոտ բուրժուա, նացիոնալիստ»...

— Պզտիկներուն անկախութիւնը անոնց ձեռքէն առնողի՞ն անունը ...

— Խորհրդային Միութիւն ...

— Աղէկ ... Հիմա վերջին հարցումս — Ղանան, անկախ եղաւ, Քոնկօն անկախ եղաւ, Սոմալին անկախ եղաւ, վաղը միւս օր ալ, կարծեմ, Զուլուները անկախ պիտի ըլլան ... Մե՞ր երեսը երբ պիտի նային՝ ասոր անոր անկախութիւն տուող բարեկէրները ...

— Ըսեմ ... Այն օրը, երբ մեր կաթողիկոսները փեսայ ըլլան, Հրեաներուն Խախամապետը խոզի միս ուտէ եւ Շէյխ Իւլ Իսլամը գինի խմէ ...

ԵԻՐՈՓԱՑԻ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԸ

Յարմար առիթ չի եղել: Այն խօսքերը, որ ես պիտի ասեմ, գուցէ տարօրինակ թուան ... Մտայլ յուշեր են: Կարճ կ'ասեմ, ուզում եմ սիրտս բանալ ձեր առաջ:

— Խօսէք, խօսէք ... — ասացի ես, չկարողանալով թաքցնել հետաքրքրութիւնս:

— Սրանից վեց տարի առաջ, երբ լրացաւ Վասիլիս մէկ տարին, այդ օրը զուգադիպեց դժբախտ մի դէպքի, եւ քանի դեռ ես կենդանի եմ, երբեք չեմ մոռանայ: Չեմ մոռանայ աշնան ցրտաշունչ այն առաւօտը ... Այն ժամանակ ես դեռ գնդապետ էի Ֆինլանդական ճակատում: Եթէ դուք եղել էք այն կողմերը, գիտէք Ֆինլանդիայի հողը, անվերջ ճահիճներն ու եղեգնուտի լայն տարածութիւնները, անհամար լճերն ու թաւ անտառները: Այն օրերին ամէն քարի տակ ականներ էին պայթում, դարաններուն գնդակներ էին սուլում: Ճանապարհները դարձել էին անանցանելի, անխուսափելի մահուան որոգայթներ:

Կանաչազարդ լերան լանջին ծուարած ֆինլանդական գիւղը, որ գրաւել էր իմ գումարտակը, ամբողջովին բռնուած էր կրակի հրեղէն լեզուներով: Ասես հրկիզուած հողի ընդերքից բոցը ամեհի վշշոցով բարձրանում ու ճարճատիւնով լափում էր ամէն ինչ: Հեղձուցիչ խանձահոտը տարածուել էր ամենուրեք: Թշնամին խուճապելով կրակին էր յանձնել այդ փոքրիկ գիւղը: Գումարտակը յոգնաբեկ անցնում էր գիւղի միակ քիչ թէ շատ լայն փողոցով: Բանն այն է, որ հէնց այդ օրը կենտրոնական սպայակոյտում ինձ յանձնել էին մի հեռագիր, որով իմ զոքանչը տեղեկացնում էր, թէ իմ Վովան արդէն մէկ տարեկան է, առողջ ու կայտառ մի մանուկ: Ստացայ այդ ուրախալի լուրը, ու ինձ այնպէս թուաց, որ Վովան ծնուել էր հէնց նոր, այդ առաւօտ ...

Սեւաստի Ստեփանիչը բաժակը ձեռքին առժամանակ լռեց:

— Իմ գումարտակում մի հայ զինուոր կար, — կնճիռները ճակատին հաւաքելով շարունակեց Սեւաստի Ստեփանիչը: — Հասակով նա փոքր էր, չէր կարելի գեղեցիկ համարել, բայց դուրեկան էր, պարզ, շիտակ դէմքով: Նա լայն բերան ունէր, նեղ ճակատ ու առողջ, խոշոր սպիտակ ատամներ: Ընկերները յաճախակի կատակում էին, «Լօքօ» էին անուանում, ձեռք առնում: Նա ոչ բարկանում էր, ոչ էլ բողոքում, միայն մեղաւոր ժպտում էր: Մեսրոպեանը մեր գումարտակի խոհարարն էր: Մշտական բանի վրայ, լռակեաց ու աշխատունակ: Զինուորները նրան անկեղծ սիրում էին: Նա հնարագէտ էր: Շատ սուղ մթերքներից զարմանալի համեղ ճաշեր էր պատրաստում: Իր գործը հմուտ գիտէր ... Մի օր, երբ մենք ուղեւորւում էինք հերթական արշաւի, նա աննկատելի մօտեցաւ ինձ, իր հաստ, թաւ ձայնով կամացուկ խնդրեց.

— Ընկեր հրամանատար, թոյլ տուէք ..

— Ասա, Մեսրոպեան:

— Թոյլ տուէք՝ այսօր ձեզ հետ գալ ... Շատ եմ ցանկանում:

Ես զարմացած նայեցի նրան, նա կարծես ամաչեց ու զղջաց, որ դիմեց ինձ: Նա իմ հայեացքում կարդաց մերժում ...

— Իսկ ո՞վ պիտի կերակրի մեզ, դու մտածե՞լ ես այդ մասին: Առանց քեզ քո օգնականները ոչինչ չեն կարող անել: Խոհանոցը նոյնպէս ճակատամաս է ...

Նա գլուխը խոնարհեց ու ոչինչ չասաց: Նրա սեւ, վառվռուն աչքերը մի այնպիսի խոր անձկութեամբ նայեցին արդէն պատրաստի մարտական շարքերին, որ ես քիչ էր մնում փոխէի որոշումս: Հազիւ զսպեցի ինձ: Մեսրոպեանը վարանումով շրջուեց ու գլխիկոր հեռացաւ դէպի իր միայնակ դաշտային խոհանոցը: Անցաւ մի քանի օր: Մեսրոպեանն էլ աչքիս չէր երեւում: Միայն այն առաւօտ, երբ մենք շարժւում էինք ամբողջ գումարտակով, ես տեսայ նրան հեռուից, նստած իր երկանիւ խոհանոցին, երասանակները ձգելով՝ նա ընթանում էր ինքնաբաւ ու երջանիկ: Չգիտեմ ինչու՝ մտածեցի, որ Մեսրոպեանը մի վայրում երկար մնալ չի սիրում: Աշնան ցրտաշունչ այդ օրը մեր ճանապարհը երկար էր ու ձանձրանալի: Կէսօրին մենք անցնում էինք ճարճատիւնով այրուող մի բաւական մեծ խրճիթի մօտով: Յանկարծ Մեսրոպեանը յետին շարքերից հեւասպառ վազեց դէպի ինձ:

— Ընկեր հրամանատար, ընկեր հրամանատար, — տագնապալից բղաւում էր նա:

Ես նրան այդքան յուզուած դեռ չէի տեսել:

— Ի՞նչ կայ, — կանգ առնելով հարցրի ես:

— Այնտեղից, — նա մատնացոյց արեց հրատարած բոցերով պարուրուած տնակը, — այնտեղից երեխայի լացի ձայն է լսւում:

— Չի կարող պատահել:

— Այո, ընկեր հրամանատար, լսէք ուշադիր, — պնդեց Մեսրոպեանը:

Հրամայեցի, գումարտակը կանգ առաւ: Աղմուկը հետզհետէ դադարեց: Այս անգամ աւելի ուժեղ էր լսւում այրուող տնակի կատաղի ճարճատիւնը:

ՌՈՒԲԷՆ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ

(2 Շար.)

"ՓՈՔՐ ԱՍԻՈՅ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ,,

Գերմանիոյ շարժապատկերի յատկացուած շաբաթը, որ տեղի ունեցաւ Պերլինի մէջ Յունիսի վերջին օրերէն մինչեւ Յուլիսի սկիզբը, առիթ տուաւ մեզի ծանօթանալու Թրքական Համալսարանի կողմէ պատրաստուած փաստանկարին : « Փոքր Ասիոյ ճամբաներուն վրայ » անունը կը ցուցնէ արդէն որ տեղագրական, պատմական եւ ազգագրական բնոյթ պէտք է ունենայ այս շարժանկարային ելոյթը : Այնտեղ ցոյց կը տրուին այն հետքերը զորս թողած են Հռոմայեցիներն ու Յոյները, Պարսիկներն ու Մակեդոնացիները Թրքական հողերուն վրայ : Շատ մը աւերակներ եւ փլած մեհեաններ, քարայրներու մէջ կորսուած մատուռներ, պատկած սիւներ եւ խոյակներ կը յայտնաբերեն հնադարեան անցեալը Փոքր Ասիոյ : Տրովադայէն մնացած է խառնիրդ աւազաբլուր մը, զոր ատենին Շլիման վերադառած էր եւ Ակամեմնոնի դամբը պեղումներով ազատած, զայն վերստին մարդկութեան տեսանելի դարձնելու համար՝ հեռաւոր անցեալի մը պատմական ապացոյցներով :

Այս ամէնքը քաշուած է շարժապատկերի գործիքով, գրեթէ անշարժուն, եւ գերմաներէն բացատրութիւնները տրուած են բութ ձայնով մը, որ քնաբեր կը հանդիսանայ եւ զարմանալի չէր որ մեծագոյն թատրոնին մէջ հազիւ 90 հոգի մնացին, որոնցմէ շատեր լաւ մը քնացան ...

Ընդունինք որ նիւթը տեղագրական եւ պատմական հետաքրքրութեան արժանի ըլլար, բայց իր կատարումը՝ տգէտ է եւ ձանձրացուցիչ : Նկատելի էր մանաւանդ որ այդ Մերձաւոր Արեւելքի հողերուն վրայ Թուրքերէն ալ առաջ ապրող Հայոց երեք հազար տարուան անցեալէն բան մը չկար : Նոյնը նկատած էինք արդէն Պրիւսէլի միջազգային ցուցահանդէսին (1958) Թրքական տաղաւարին մէջ, ուրտեղ Հիթիթներէն անմիջապէս ետք Թուրքերը կուգային ... : Թերեւս կարելի է այսպէս շարունակելով գիտութիւնն ու պատմութիւնն ալ յեղաշրջել ... :

Շարժանկարին երկրորդ մասին մէջ ցուցադրուած են անկապ տեսարաններ, Տէրվիշներու ծիսական պարեր եւ խաշնարածներու հարսանեկան սովորութիւններ : Նոր Թուրքիան չի տեսնուիր այդտեղ՝ զոնէ իր մէկ քանի մեծ քաղաքներով կամ «ճամբաներով», որոնք շինուած են, ինչպէս գիտենք, զինուորական նպատակներով :

Պ. ՑՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վալանսի գաղութէն, Պետրոս եւ Թագուհի Մաքսուտեանի որդին, Մարսէլ Մաքսուտեան, յաջողութեամբ աւարտած է Լիոնի Համալսարանը իբրեւ վիրաբոյժ-ատամնաբոյժ : Այս առթիւ ծնողքը 40 Ն. Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին եւ 10 Ն. Ֆ. «Հայ – Բոյժ»ին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԱՆ – ԳԻՒԼՈՒՄ

Շաբաթուայ տաք օրը տեղի է տալիս արեւամուտին : Տօնականօրէն զարդարուած ինքնաշարժները ուրախ ու երջանիկ ուղեւորներով շրջանի տարբեր գիւղերից շարժւում են Ծովաշէն, դէպի Ազատ գետի ստուերախիտ ափերը :

Արդէն երկրորդ տարին է, ինչ Արտաշատի երիտասարդութիւնը կազմակերպուած կերպով նշանաւորում է Ջան – Գիւլում աւանդական ժողովրդական տօնը :

Արագահոս Ազատ գետի ափին ամէն ինչ պատրաստ է՝ հիւրերին ընդունելու համար : Կախուած են էլեկտրական լամպերի բազմերանգ ծաղկեշղթաներ : Երիտասարդներն ու աղջիկները արագ խփում են վրաններ, տարբեր տեղերում կազմակերպւում են երգչախմբեր, լսւում է սրինգների քաղցրահնչիւն ձայնը :

Արտաշատի շրջանի երիտասարդութեան տօնը Մ. Ստեփանեան յայտարարում է բացուած : Բռնկւում է հսկայական խարոյկը : Տարբեր գիւղերի երիտասարդները խարոյկի շուրջը սկսում են « Ղալ – ղալ » կատակախինդ պարը :

Միաժամանակ սկսւում են գեղարուեստական ինքնագործունէութեան խմբերի ելոյթները : Այնուհետեւ նրանց լաւագոյն ուժերը հաւաքւում են կենտրոնական հրապարակը, որտեղ տեղի էր ունենում ժողովրդական երգի ու պարի լաւագոյն կատարման մրցութիւնը : Դուին գիւղի մի քանի տասնեակ երիտասարդներ ու աղջիկներ, Ստեփան Խուդոյեանի ղեկավարութեամբ, կատարում են ազգային « Քոչարի» պարը :

Այնուհետեւ մէկը միւսի ետեւից նրանց փոխարինելու են գալիս հայկական երգի, պարի, թատերական ինքնագործունէութեան խմբերը : Կատարւում է «Հարսնատես » եւ նորից փոթորկախինդ «Ղալ-ղալ» պարերը :

Արդէն ուշ գիշեր էր, երբ բոլորը ցրուեցին դէպի իրենց վրանները :

Լոյսը դեռ չէր բացուել, երբ Այգեստանցիների մօտ հնչեց սրինգի դիւթիչ մեղեդին, որին ձայնակցեց թմբուկը : Նորից երեւացին Ջան – գիւլումին մասնակից աւելի քան երկու հազար երիտասարդների ու աղջիկների պայծառ, խնդալից դէմքերը, նորից լսուեցին նրանց զուարճալի, ոգեշունչ ձայները :

Հեռուից լսուեց, «Կալոսի պտկեն» հարսանեկան պարի մեղեդին : Հանդիսաւոր արարողութեամբ տանում էին «հարսին ու փեսին », «Հարսը»՝ քօղը երեսին, ազգային ճերմակ տարազով եւ «փեսան», որոնք գլխաւորում էին երթը : Նրանց, պար բռնած, շրջապատել էին ընկեր–ընկերուհիները, «Նորապսակների» հարազատները :

Ամբողջ օրը շարունակւում էր Ջան – գիւլում աւանդական տօնը : Ամէն կողմից լսւում էր ջան – գիւլում, ջան – գիւլում, ջան, ջան :

Արտաշատի երիտասարդութիւնն այսպէս է նշանաւորում ժողովրդական տօնը :

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒՆ... ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

Մէկ քանի տարիներէ ի վեր Փրակայի Համալսարանը հաստատած է հայագիտութեան դասընթացք մը, որու կը հետեւին բազմաթիւ չեխ երիտասարդներ եւ ուսուցիչներ : Դասընթացքին վարիչն է Համալսարանին փրոֆէսէօրներէն հայագէտ Եարոմիր Էգլիչկա : Հայագիտութեան այս դասընթացքին ծրագրին մաս կը կազմեն հայերէնը, հայ գրականութիւնը, հայ դասական հեղինակներու գործերուն թարգմանութիւնը եւ վերլուծումը : Հայ բազմադարեան մշակոյթին մօտէն ծանօթանալու համար, յաճախ Փրակայէն Երեւան կ'երթան Փրակայի Համալսարանին դասախօսները, ինչպէս Փրոֆ. Էգլիչկա, Սկալիչկա, Գոբալիկ եւ Սօուզիկ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆԻ Ց. Կ. ԽԱՉԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ց. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսն է Տէսինի ծանօթ դաշտին վրայ : Լիոնցին այս տարի նպաստաւորուած չէ ամառնային օդի տեսակէտով : Մռայլ, ամպամած երկինք ու անձրեւ : Այսօր, անդորր, բնութիւնն ալ բացառաբար կը ժպտի, քիչ մը զուարթութիւն եւ աշխուժութիւն պարգեւելու համար մեր անձման Խաչուհիներուն, որոնց աշխատանքի ոգին ու կորովը չի սպառիր երբեք :

Բուռ մը տիկիններ, համեստ ու աշխատաւոր՝ իրենց առօրեայ հոգերը մէկ կողմ դրած՝ կը կատարեն հանրանպաստ գործեր — Հիւանդներու եւ անկարներու այցելութիւն, բարոյական ու նիւթական նպաստ, հայերէնի դասընթացք, ուր որ հնարաւոր է, մասնակցութիւն հայրենանուէր ձեռնարկներու եւ իրենց գլխաւոր պարծանքը՝ մանուկներու օդափոխութեան կայանը, ուր ամբողջ մէկ ամիս հարիւրաւոր երախաներ, Ժիւռայի բարձունքներուն վրայ մաքուր օդ, առատ սնունդ, մայրական խնամք ու հայեցի մթնոլորտ կը վայելեն, ինչպէս յայտարարեց մասնաճիւղին օժտուած քարտուղարուհին Տիկին Գայթանճեան :

Խումբերը բոլորուած են սեղաններու շուրջ : Յակոբը՝ ինչպէս միշտ, գամուած իր աթոռին վրայ եւ կարծես մոռցած շուրջի ուրախութիւնը, մեզ կը հրամցնէ նորանոր երգապնակներ : Հայաստան աշխարհը կը սաւառնի օդին մէջ : Սէր ու ծիծաղ : Վիշտ ու մշակ : Աշխատանք ու հաւատք ապագային նկատմամբ : Տաղանդաւոր երաժշտագէտ Կ. Աֆրիկեանի երգչախումբին երգապնակները մանաւանդ, հպարտութեան ալիքներ կը փոխանցեն սիրտէ սիրտ : Յուզմունք ու կարօտ հայրենիքի :

— Հայկական երգի նման երգ՝ ուրիշ ոչ մէկ տեղ կայ, կը հաստատէ Նուպար : Ուրախացիր, կ'ըսէ Խնկիկ, մեներգող՝ 2 Ասատրիկներն ալ հայրենակիցներդ են :

— Չէ, սիրելիս, չկան այլեւս Վան, Մուշ, Պարտիզակ, Խարբերդ, Տիգրանակերտ : Անոնք մնացին ոգեղէն հայրենիքներ : Անոնց ամբողջութեանը վրայ պէտք է կանգնի միակ ու ամբողջական հայրենիքը, իր աւանդութիւններով, իր առնական դիմագիծով : Գոյատեւելու իր ուժեղ կամքով :

Մինչ Ժրաջան Խաչուհիները խորոված ու ապանդերներ կը սպասարկեն, խօսնակ Յովակիմեան բեմ կը հրաւիրէ «շնորհք» ունեցողները : Կ'երգեն օրիորդ եւ Տիկին Հարէլեան, Տիկին Կարապետեան : Կ'արտասանէ Տիկին Գայթանճեան եւ փոքրիկն Պաղտասարեան : Լիոնի բեմերուն ծանօթ սիրուած դերասաններ՝ Պ. Պ. Յ. Թորոսեան եւ Ղ. Գայթանճեան, Խնկիկ, Սարգիս եւ ուրիշներ, իրենց «փանթէզի»ներով կը զուարճացնեն ժողովուրդը :

Դաշտահանդէսը լաւ էր կազմակերպուած : Մթնոլորտը հաճելի, հայկական : Ապրին Խաչուհիները :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Յ. Գ.— Դաշտին մէջ ակնոցը կորսնցնող հայրենակիցէն կը խնդրուի դիմել տեղւոյս մասնաճիւղի վարչութեան, զայն ստանալու համար :

ԿԱԶԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գրեցինք թէ երկար եւ տքնաջան աշխատանքներէ ետք Բագուի կազը կարելի եղաւ բերել Հայաստանի մայրաքաղաքը, եւ հանդիսաւոր արարողութեամբ մը վառեցաւ «կապոյտ բոցը» մայրաքաղաքին գլխաւոր հրապարակին վրայ : Այժմ աշխատանքներ կը կատարուին՝ կազը բաշխելու համար ոչ միայն հանրային հաստատութեանց, այլ եւ անհատական բնակարաններու :

Կազ բաշխելու մայր ուղի մըն ալ կը մեկնի Արարատի եւ Վեդիի շրջանի գիւղերը : Այս մայրուղին պիտի ունենայ 40 քիլոմեթր երկարութիւն, տարեկան պիտի բաշխէ երկու հարիւր միլիոն խոր. մեթր վառելանիւթ, որմէ պիտի օգտուին Արարատի կրագիւսի գործարանը, կարգ մը գինեգործարաններ : Կազ պիտի ստանան նաեւ Սովետաշէն, Բարձրաշէն, Ջոլաշէն, Գետաշէն, Դուին, Արովեան գիւղերը եւ գիծին վրայ ինկած այլ գիւղեր : Վառելանիւթի այս նպաստով, Արտաշատ եւ Վեդի պիտի կարենան զարգացնել իրենց արտադրութիւնը : Յառաջիկային կազ պիտի ստանան Ղափանի, Քաջարանի ու Գորիսի շրջանները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԴ.

Բողոքականներ... Ինչպէս էր ստեղծուել բողոքականների համայնքը :

Ով եկեղեցու մի պաշտօնեայից սրտնեղէր, վարդապետից կամ քահանայից, տիրացուից կամ ժամկոչից, գնում էր ժողովարան, աղօթք էր անում եւ « դարձի » գալիս : Մի հիւսն կար, որ զժտուել էր լուսաւորչական եկեղեցու ժամկոչի կնոջից (նրանք հարեւաններ էին) եւ գնացել, բողոքական դարձել : Անունը Մամբրէ էր : Սովորութիւն էր, որ երբ մէկը բողոքական դառնար, նրան պարոն էին կանչում : Մէկ օրից միւսը Մամբրէ ապերը դարձաւ պարոն Մամբրէ : Պարոն Մամբրէն ժողովարանում այսպէս էր աղօթում — «Տէր, — ասում էր սուտ լացով, — քու սուրբ հոգիիդ գազեալով(*) մեր սրտերը վառէ» :

Գերմանացի մր. Էյմանը, որ կոլէջ էր բաց արել մեր քաղաքում եւ եռանդուն պրոպականդ էր մղում քրիստոնեաներին քրիստոնեայ դարձնելու համար, շատ էր հաւանել պարոն Մամբրէին եւ, կանչելով իր մօտ, նրան աշխատանք էր տուել բարձր ռոճիկով, նուիրելով նրան նաեւ իր հնարած շորերը : Յանկարծ մի օր Մամբրէն երեւաց մեր փողոցներում եւրոպական շորերով, օսլայուած օձիկով եւ փողկապով : Եթէ հռոմէական տոկա հագնէր մէկը, այնքան տարօրինակ պիտի չթուար : Շորերը պարտադրեցին նրան, որ մեծ բեխերը փոքրացնի : Փոքրացրեց :

Մի կիրակի, ժողովարանից յետոյ, պարոն Մամբրէն ապուշացած կերպարանքով (այդպիսի ապուշ կերպարանք ստանում էին ժողովարանից դուրս եկող բողոքականները, իբր թէ մաքրւում էին մեղքերից) մտնում է մր. Էյմանի առանձնասենեակը, եւ թախծոտ շեշտով սկսում .

— Մր. Էյման, շատ կը ցաւիմ, որ հայ ծնուած եմ :

Մր. Էյմանը առանց մէկ երկու աւելու, տեղն ու տեղը թքում է պարոն Մամբրէի երեսին եւ դուրս վռնտում, իսկ առաւօտեան նրա առաջին գործն է լինում հեռացնել Մամբրէին աշխատանքից :

Պարոն Մամբրէն բոլորովին այլ բան էր ակնկալում. նա համոզուած էր, որ մր. Էյմանը պիտի շոյէ նրա «ցաւը» եւ աւելի առաջ քաշէ : Հիւսնը մի քանի շաբաթ էլ եռանդուն աղօթեց ժողովարանում, բայց մր. Էյմանը նրան ետ չվերցրեց : Տեսնելով, որ բողոքականներից այլեւս յոյս չկայ, պարոն Մամբրէն, հին արհեստաւորի շորերը հագած, վերադարձաւ լուսաւորչական եկեղեցի : Նրա առաջին անգամ եկեղեցում երեւալը տեսարան էր — ամբողջ պատարագի տեւողութեան՝ բարձր եւ անձոռնի հեկեկում էր, աղօթում, կոծում, գետնի կարպետը համբուրում, բարձրաձայն աղաղակելով. « Տէր, մեղայ, մեղայ, իշութիւն ըրի, ներէ » :

Պատարագից յետոյ, հանդիսաւոր կերպով, Մամբրէն հաշտուեց ժամկոչի եւ նրա կնոջ հետ, ներողութիւն խնդրելով : Մր. Էյմանից ստացած շորերը նուէր տուեց մի գիւղական վարժապետի, բաց արաւ իր նախկին կրպակը, բեխերն ստացան առաջուայ պատկառելի ձեւը եւ երախտագիտութեամբ ընդունեց իր նախկին յաճախորդներին :

Երբեմն, երբ չար կատակի համար, նրան պարոն Մամբրէ էին ասում՝ Մամբրէն խնդրում էր. «Մ'ըսէք, մարմինս փուշ փուշ կ'ըլլի :»

(*) Նաւթ :

ԺԴ.

Մենք մի ազգական ունէինք, շատ հեռաւոր ազգական, որին Մանուկ փեսայ էինք անուանում : Եւ ոչ միայն մենք, այլ ողջ քաղաքը նրան Մանուկ փեսայ էր կանչում :

Մանուկ փեսան չափազանց նիհար, ոսկրոտ, բարձրահասակ, շատ փոքրիկ, կապոյտ եւ խորն ընկած աչքերով մի մարդ էր : Նրա աչքերն այնքան էին փոքր, որ հօրաքոյրս ասում էր — «մախաթով են ծակեր :

Ամէն անգամ, երբ Մանուկ փեսան յայտնւում էր մեր տանը (պէտք է ասել, որ շատ քիչ էր գալիս), տան հասակաւորները խէթ աչքերով էին նայում եւ նրանից բացարձակապէս փիզիքական սարսափ էին զգում :

Հօրաքոյրս միշտ ասում էր .

— Գէորպէ գէոր եկաւ ...

Մանուկ փեսան կարեւորութիւն չէր տալիս այդ խօսքերին եւ նայուածքներին, ընդհակառակն, քթի տակ մանրիկ ժպտում էր եւ՝

— Հը՞, ինտո՞ր էք, աղէ՞ք էք,— հարցնում էր :

Ոչ ոք չէր պատասխանում :

ՎԱՀԱՆ ԹՕԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

Այրի Տիկին Թեւանեան եւ զաւակները՝ Ժագլին, Կիւրեղ եւ Կարապետ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 20ին, Քլինիք տը Փասիի մէջ ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Յուլիս 25) ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել ։

Պ· Գաբրիէլ Համբարձումեան, Տիկին Լիւսի Համբարձումեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները եւ բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ քրոջ եւ ազգականին՝

ՄԱՌԻ ՄԱՂԱՔԱՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի առաւօտ, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, իր բնակարանը՝ 218 Րիւ տը Կուրնել ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի ժամը 14ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Թոնի սու Պուայի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել ։

Կը խնդրուի ծանուցանել՝

ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ԲԱՂՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի գիշեր ։

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Գրիգոր Փափազեանի ամուսնութեան առթիւ, ընկեր Եղուարդ Մալեան հարիւր Ն· Ֆ· կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի տան ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի չքեղ սրահներուն մէջ ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ Վարդավառի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ Շաւիլի մատրան մէջ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վալանսի մէջ Հերոսներու օրը, 31 Յուլիսին, Կիրակի օր ։ Մանրամասնութիւնք յաջորդով ։

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Միացեալ Նահանգներէն Պ· Պաղտասար Սուքոյեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ իր զարմիկին՝ Պ· Փիէր Աբրահամեանի (Ռոման) ։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը ։

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ ։

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը · —

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը ։

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործադրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փոփոխութեան ծախքն է՝ 2·50 Ն· Ֆ·, կանխաւ վճարելի ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր· Միութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցներն ու բարեկամները որ ներկայ ըլլան այս Կիրակի առաւօտ (Վարդավառ) Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ կատարուելիք պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն, որոնց ոգեկոչումը պիտի ընէ բարձրաստիճան եկեղեցական մը ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն· Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի, տօն Վարդավառի, կը պատարագէ ու կը քարոզէ Զուիցերիայի հայ հոգեւոր հովիւ Տ· Օշին վրդ· Նիկոլեան ։ Երգչախումբի բազմաձայն երգեցողութիւն՝ ղեկավարութեամբ Պ· Վ· Սարգսեանի ։ Մեռելոցի առիթով հոգեհանգիստ՝ ընդհ· ննջեցեալներու յիշատակին ։ Շարաթ իրիկուն «Լոյս զուարթ»ով նախատօնակի արարողութիւն ։

ՀԱՅ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՕՐԸ .

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

Շաւիլի անտառին մէջ

(Գերեզմանատան մօտ)

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, հովանաւորութեամբ Փարիզի Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Շաւիլի Արդութեան խումբին ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— Բարձրախօս, երգ, արտասանութիւն եւ պար ։

Մատչելի պիւֆէ ։

Առաւօտուն Շաւիլի հայ նորաշէն եկեղեցիին մէջ պատարագէն յետոյ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, բոլոր հայ հերոսներու եւ մասնաւորապէս վրիժառու հայորդիին ողբացեալ՝

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ

Յիշատակին

Անձրեւի պարագային ընկերահամակրան խնջոյք ։

Հայ դպրոցի սրահին մէջ Րիւ տէ Թըրբուա, Շանթիէ – Շաւիլ ։

Շոգեկառք Սէն Լազարէն, Օթօպիւս 171 Փոն տը Սէվր Շաւիլ, իջնել Փիւի Սան Վէն ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կին մը կամ այր մը իբրեւ օգնական խոհարար, Նոր Սերունդի ճամբարին համար ։ Պայմաններուն համար՝ դիմել այս Շաբաթ ժամը 2–6, 17 Րիւ Պլէօ ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Hotel Splendid - Laffrey (Isère) ՕԳՈՍՏՈՍ 1 – 31

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

1000 մեթր բարձրութեան վրայ, գեղատեսիլ լճի մը ափին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ ։ Խաղաղաշտ եւ լողանք ։ Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ ։

ՕՐԱԿԱՆ 8·50 Ն· Ֆ·

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը՝ 17 Րիւ Պլէօ, կէսօրէ վերջ ժամը 2 – 6 ։

ՆԻՍԻ խումբին համար արձանագրուիլ Օր· Շաքէ Գաբրիէլեանի մօտ, 19 Պուլվ· Մանեան, Նիս ։

ԳԱՒԱՌ, Լիոն.— Պէրպէրեան Ժ. 39, Rue Dunoir LYON 3ᵉ

ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16, Rue Coli

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ժ· Փիլիկեան, 8, Rue J. Vergnette

ՎԻԷՆ.— Կարապետեան Rue Mont Arnaud

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գըլըճեան, 18, Rue Thubaneau

Հաւաքական մեկնումի արձանագրութեանց վերջին պայմանաժամ ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ՝ ՅՈՒԼԻՍ 24ԻՆ

Վալապրի անտառը ։

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ շրջանին ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Շրջ· վարչութեան եւ խումբերուն եւ Կապ· Խաչի մասնաճիւղերուն ։

Պատուոյ նախագահութեամբ Կառտանի քաղաքապետ՝ ՎԻՔԹՈՐ ՍԱՒԻՆԻ

Կը նախագահէ Ընկ· ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ, կը խօսի Ընկ· ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ (Լիոնէն) ։

Գեղարուեստական բաժին ։

Կը մասնակցին արենոյշները ղեկավարութեամբ Տիկին Շահմիրեանի ։

Ձրի պիւֆէ, չամփուրով խորոված ։

Պուլի մրցում (առաւօտուն) ։

Մուտքը ազատ է ։

ՄԱՐՍԷՅԼ քաղաքի օթօքառը կը մեկնի Կիրակի, առաւօտ ժամը 7·30ին, Փլաս տ'էքսէն ։ Տոմսերը ապահովել ընկեր Քէօսէեան, Ֆօթօ Րէքս, 2 բիւ Պէնսար տիւ Պօս ։

Ծերիկեան՝ 13 բիւ տէ Տօմինիքէն ։

Ընկ· Պետրոսեան՝ մաւլաճառ, 20 բիւ տէ Փըթիթ Մարի ։

Պօմոնի հանդիսականներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ ընկերներ Նշան Դաբբենեանի, Սերժ Սարգիսեանի եւ Երուանդ Տէր Մեսրոպեանի մօտ ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ· խումբը կը մեկնի Օգոստոս չորսին, արձանագրուած պզտիկներու ծնողքներէն անոնք որ դեռ չեն լրացուցած վերջնական պայմանները, պէտք է շուտով ներկայանան 5 Րիւ Մէյրան, Հեռ· Թրիւտէն 27 – 35 ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Պանեօ–Քաշանի խումբը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պասմաճեան ընտանիքին, ողբացեալ Բարթամ Պասմաճեանի մահուան առթիւ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութիւն կը յայտնէ հետեւեալ հայրենակիցներուն՝ որոնք «Մայրերու տօն»ին առթիւ ի նպաստ իր հովանաւորած դպրոցին եղած հանգանակութեան բերին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը ։

Պ· Գլճեան 5 Ն· Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Երանոսեան, Երկայնեան, Արաքսի (Ճէլալեան), Եէմէնիճեան չորսական Ն·Ֆ, Օր· Ալիքսանեան, Տիկիններ Քիրազեան, Աննիկ Պօյաճեան, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Ծըրցեան, Կարմիրեան, Թէրզեան, Սիւալեան, Կարապետեան, Քէօսէեան, Թիւթիւնճեան, Իզմիրլեան, Միսքճեան, Եկաւեան, Ա·Կիւրինեան երեքական Ն·Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Յ· Ղարիպեան 2·50, Գարակէօզեան 2·50, Տիկին Աթոյեան, Պապիկեան, Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան, Ս· Սալաւանեան, Ար· Սալաւանեան, Նահապետեան, Մարտիրոսեան, Ա·Մարկոսեան երկուական Ն· Ֆ·, Տիկին Մար· Գապագճեան 1·50 ։

Ընդհ· գումար 440·50 Ն· Ֆ· ։

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէի ընդհ· ժողովը այսօր Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Կաթ· պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Վալանսի եւ շրջանի Հայութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ արարողութեան եւ լսել Եպիսկոպոսին քարոզը ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ ։ Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են ։

Մանրամասնութեան համար դիմել տընօրէնութեան ։ 1, Պուլվ· տիւ Նոր, Լը Րէնսի, Հեռ· 927–01,72 ։

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց.22Ն.Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՅՈՒԼԻՍ — DIMANCHE 24 JUILLET 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8857 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4658

Իր ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐՕՆ

Վարդավառ է այսօր, իսկ Վարդավա-ռը, առանց Տարօնի, աժգոյն, աղօտ յի-շատակ մը միայն :

Բառը ինքնին, — Տարօն — ամբողջ պատկեր մը կը ներկայացնէ : Թերեւս խորհուրդ մը :

Երբ կ'ըսենք Մուշ — կը հասկնանք աշ-խարհագրական վարչական բացատրու-թիւն մը :

Բոլորովին ուրի՛շ բան է Տարօնը : Գո-նէ անոնց համար որ տեսեր ու ապրեր են, ճիչեր ու անցեր : Ամբողջ հեթանոսու-թիւն՝ իր սարերովն ու դաշտերովը : Նոյնիսկ եկեղեցիներով ու վանքերով :

— «Հէ՛յ Մշու Սուլթան Սուրբ Կարա-պետ ....» :

Եւ պէտք է տեսած ըլլալ Վարդավառը՝ Ս. Կարապետի սարին վրայ, երբեմն հե-թանոսական լերան մը կատարը, մինչեւ տաք հազար բազմութեամբ : Ս. Կարա-պետի Վարդավառը՝ իր աւանդական լա-խտագացներով, բայց մանաւանդ իր խաղ ու խաղ հայկ. խանդավառութեամբ, — ծիծղուն, ծփուն եւ անպարուեստ :

Անահիտի հովանին է — կ'ըսեն — փռ-ուած այդ ամբողջ տարածութեան վրայ, հեռուն, մինչեւ Մեղրագէտն ու Արածա-նին, եւ աւելին, մինչեւ Իննակնեան լեռ-ները : Այլեւ Վահագնի հովին :

Եւ կը թուի թէ Գրիգոր Լուսաւորիչը այստեղ միայն պարտուած է, չկարենա-լով կործել գաղտնիքը Աշուրի :

Հեթանոս քրմապետը չէ ուզած յանձնել Թանկագին գաղտնիքը, յանձն առնելով ծառայել վանքին մէջ, իբրեւ պարզ մշակ :

«Կաղ Դեւ»ն է այս, — իրեն յատուկ ցցիկով ու գուլով, որուն յատակը, — ո՛վ գիտէ — ապահովաբար կը պահէ մեր հեթանոսական շրջանի անծանօթ, ան-գնահատելի հարստութիւնները : Թոնիր-ները կը վառեն գիշերը, եւ առտուն կա-նուխ «Կաղ Դեւ»ը մաքրած կ'ըլլայ ամէն բան : Մաքրած ու իր գուլը քաշուած, առանց մոխիրի հետք մը ձգելու ... :

×

Ուրկէ՞ ուր այս միամիտ աւանդու-թիւնները՝ այս համայնակուլ ափերուն վրայ : Այն ալ օրուան այս ժամուն, երբ շատ-շատեր մոխիր ցանած իրենց գլ-ուխներուն, կը հառաչեն ու կը յօրանջեն :

Անոր համար որ, ոչ միայն Վարդավառ է այսօր, այլեւ տարեդարձը Տարօն աշ-խարհի վերջին ջղաձգութեան :

Վարդավառի կիրակի մըն էր — 1915 Յունիս 28 — երբ Տարօնն ալ արիւնլուայ փռուեցաւ գետին, դաւադիր «եաթաղա-նը կուրծքին : Կամ ամբողջ բազմութիւն-ներով ողջակէզ՝ բոցերու մէջ : Կամ ջարդուփշուր՝ բահով, բրիչով, կացի-նով, թնդանօթով ու գնդացիրով :

Մա՛հ կ'ոռնար թշնամին, ամբողջ հա-յաշխարհին վրայ, գաղանային մոլուց-քով մը : Եւ գերանդին ձեռքը, ժանիքնե-րը ցից, դանակները սրած՝ չունչը առեր էր Տարօն :

Հայ չմնաց Մուշի մէջ : Բայց Թուրքն ալ չմնաց, ինչպէս կը խոստովանէր ինքն ինք :

Միշտ արթուն եւ ըմբոստ, սնած՝ Սե-րոբներու, Զավուշներու, Հրայրներու, Մուրատներու, Անդրանիկներու, Տէր Քաջերու, Վահան Մանուէլեաններու եւ դեռ անհամար «անծանօթ զինուորներ»ու շունչով, Տարօն աշխարհը փլաւ ճակա-տագրական պահուն : Վրիպեցա՛ւ վերջին քառորդ ժամուն ... :

×

Փլաւ՝ Ֆիզիքական աշխարհը, բայց կ'ապրի հոգեկանը :

Այսօր, ամէնէն հեռաւոր ափերուն վր-րայ իսկ, ողջ է Տարօնի ոգին : Ու թերեւս աւելի աշխուժացած, ինչպէս բոլոր այն մնացորդներուն մէջ որ համբանքով փըր-կուեցան հայաջինջ սարսափներէն, եւ կ'ապրին վաղուան համար :

Ո՛ղջ է Տարօնը՝ իր գիրովն ու խօս-քովն ալ :

Զուշանար սաւուտը, Տարօ՛ն, քանի դուն հաւատարիմ ես քու սարերուդ եւ անոնց փառքերուն, քու դաշտերուդ եւ անոնց արդար վաստակին :

1931 Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԿԸ ՓՐԿԵՑ ՔՈՆԿՕՅԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԳԻՐԿԸ Կ'ԻՅՆԱՅ

Ապահովութեան Խորհուրդը վերջացուց Քոնկոյի հարցին քննութիւնը :

Քոնկոյի վարչապետը՝ Լումումպա Նիւ Եորք մեկնեցաւ : Մեկնումի նախօրեակին մեղմ լեզուով ճառ մը խօսած է .— «Գի-տենք — ըսած է ան — որ այս երկիրը Պելժերուն եւ օտարներուն ձեռքով ստեղ-ծուած է : Անոնք տուած են իրենց լաւա-գոյնը : Կը փափաքինք որ մասնագէտնե-րը, բժիշկները, ճարտարագէտները, կրօ-նաւորները մեր մօտ մնան : Պէտք ունինք անոնց, ինչպէս որ պէտք ունինք օտար բոլոր մասնագէտներուն ...» : Ինչ կը վերաբերի Խորհրդային օժանդակու-թեան, Լումումպա միտքը փոխած կ'ե-րեւի քանի որ յայտարարեց՝ — «Անհրա-ժեշտ չէ Խորհրդային զինուորական օ-ժանդակութիւնը» :

Միւս կողմէ տնտեսական եւ թէքնիք գործակցութեան կարեւոր համաձայնա-գիր մը ստորագրած է՝ «Քոնկոյի Միջազ-գային Տնօրէնութեան ընկերութեան» հետ որ ամերիկեան է : Ամերիկեան ընկերու-թիւնը երկու միլիառ տոլարի (տասը մի-լիառ Ն. Ֆ.) օժանդակութիւն խոստա-ցած է : Յիշեալ ընկերութեան տնօրէնը Տէթվիլըր յայտարարած է՝ .— «Թուսե-ներէն առաջ պէտք է բացը գոցենք» : Համաձայնագիրը ի զօրու է 50 տարուան համար :

Լումումպայի վերջին ճառը, կնքուած համաձայնագիրը եւ իր Մ. Նահանգներ մեկնումը կարեւոր նշանակութիւն ունին : Արդարեւ, քաղաքական շրջանակներու կարծիքով Քոնկոյի վարչապետը Խրուշ-չեւի հաւատարիմ ծառան չէ եւ ոչ ալ Նքրումայի (Ղանայի նախագահը) այլ վարպետ Մաքիավել մըն է որ կրցաւ եր-կու լարի վրայ խաղալով իրագործել իր նպատակները : Այժմ պիտի ձգտի ապա-հովել Արեւմուտքի եւ յատկապէս Ամերի-կայի օժանդակութիւնը եւ գործակցու-թիւնը :

Մ. Նահանգներու մէջ պիտի տեսակցի ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին եւ ամե-րիկացի պետական անձնաւորութիւննե-րու հետ : Հաւանական է որ վերադար-ձին Եւրոպա ալ այցելէ :

Մեկնումի նախօրեակին Լումումպա անգամ մը եւս շեշտած է թէ Պելժ ուժերը պէտք է երկիրը պարպեն ու Քաթանկա անկախ ըլլալու իրաւունք չունի, մնաց որ ՄԱԿ երբեք պիտի չճանչնայ զայն :

Կատաղի կռիւներ տեղի ունեցած են Էլիզապէթվիլի մօտերը, Պելժերու եւ Քոն-կոյիներու միջեւ : 250 Խափշիկներ, լաւ սպառազինուած ժամերով դիմադրած են : Կատաղի կռիւներէ ետքանձնատուր եղած են : Պելժերէն երկու զինուոր մեռած եւ վեց զինուոր վիրաւորուած են : Խափ-չիկներուն կորուստը եղած է՝ 16 մեռեալ եւ բաւական թիւով վիրաւորներ :

Առաջին անգամն է որ Քաթանկայի ու-ժերը Պելժերուն դէմ կը կռուին :

Մաթատիի (Քոնկոյի նաւահանգիստը) խափշիկ ըմբոստներէն 700 հոգի անձնա-տուր եղած ու իրենց զէնքերը Մարոքցի-ներուն (ՄԱԿի զինուորներ) յանձնած են : Ըմբոստ զինուորներուն թիւր 2000 էր : Աւոնցմէ շուրջ հազար հոգի թաւուտքնե-րը ապաստանած են իրենց զէնքերով եւ հանդերձանքներով :

Լումումպայի այս անակնկալ ետ-քայլը առաջին առթիւ պիտի զարմացնէ հրեմ-լինը որ ցարդ ոչ մէկ մեկնութիւն տուած է այս փոփոխութեան : Պելժերը նաեւ զարմացած են Ամերիկայի հազար մի-լիառի (հին ֆրանք) օժանդակութենէն : Համըրշըլտ Լումումպային կը սպասէ, ապա կը մնայ միայն Քաթանկայի խնդիրը :

Ամէն պարագայի մէջ Համըրշըլտ յաղ-թեց բայց ոչ Պոտուէն թագաւորը եւ Պել-ժիոյ մէջ կարգ մը շրջանակներ ցաւով կը տեսնեն թէ պէտք է հրաժարիլ «անկախ Քաթանկայի» մը գաղափարէն զոր Պել-ժերը «հովանաւորեն» : Ապահովութեան Խորհուրդը տարբեր բան չէր կրնար ընել եւ եթէ անակնկալ բարդութիւններ չծա-գին, կարելի է ըսել թէ ՄԱԿը՝ զօրացած դուրս կ'ելլէ այս խնդրէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍԸՐ բուռն ճառ մը խօսեցաւ առջի օր, ազգային ժողովի բացման նիստին : «Նուրի Սայիտ Պաղտատի մէջ, Ատնան Մենտերէս Անգարայի մէջ, ամերիկեան վեցերորդ նաւատորմիղը Միջերկրականի մէջ կը սպառնային մեզի : Անգլիացիները կը գործակցէին Իսրայէլի հետ բայց Ա-րաբ Միացեալ Հանրապետութեան հիմ-նուելէն ետք Նուրի Սայիտ անհետացաւ հետը տանելով հաշեմական թագաւորու-թիւնը, Պաղտատի Ուխտը փճացաւ : Այ-գրնհաուըրի վարդապետութիւնը փոշիա-ցաւ, Ա. Մենտերէս աքսորուեցաւ», Սու-րիոյ եւ Եգիպտոսի միացումէն ի վեր ա-ռաջին Ազգ. ժողովն է : Նոր խորհրդարա-նը ունի վեց հարիւր անդամներ որոնց 2/3ը եգիպտական նահանգը կը ներկա-յացնեն : Բոլոր երեսփոխանները Նասըրի կողմէ նշանակուած են եւ ընտրուած «Ազգ. Միութեան» միակ կուսակցու-թեան մէջէն :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ ձերբակալութիւն-ները կը շարունակուին : Պաշտօնական զեկոյցով մը ընդհանուր դատախազը կը յայտնէ թէ հինգ զօրավարներ 56 գնդա-պետներ եւ բազմաթիւ սպաներ եւ են-թասպաներ ձերբակալուած են : Ընդհա-նուր թիւով 146 հոգի :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ կառավարութիւնը «ան-բաղձալի» (փերսոնա նոն կրաթա) յայ-տարարեց Իսրայէլի դեսպանը : Երկու եր-կիրներու յարաբերութիւնները լարուած են Այխմանի խնդրին առթիւ :

ԻՏԱԼԻՈՅ արդի մեծագոյն գրագէտ-ներէն մէկը՝ Մասսիմօ Պոնթեմփելլի մե-ռաւ առջի օր, 82 տարեկանին : Դեկա-վարներէն մէկն էր 1920 - 30ի «ապագա-յապաշտ դպրոցին» : 1926ին Մալափառ-թէի հետ հիմնած էր գրական պարբերա-թերթ մը՝ «900» որ յատկանշական յօդ-ուածներ տուած է որոշ ժամանակաշրջան մը ներկայացնող : Պոնթէմփելլիի գլխա-ւոր գործերէն է՝ Ճենթէ տէլ Թեմփօ (Ժամանակին Մարդիկը) որ ֆրանսերէնի եւ հունգարերէնի թարգմանուած է : Անդամ եղած է իտալական կաճառին մինչեւ անոր լուծուիլը : Ծերակուտա-կան եղած է պատերազմէն ետք, համայ-նավար մակդիրին տակ :

ԿԱՐԻՆԷ

*

Ե՛լ անցեալի մութ մրափից,
Տարօնի դուստր, Կարինէ՛
Թող քո մասին ե՛րգ յօրինեմ,
Դու շանթ պոկուած ցասման ամպից :

Տարօնի դուստր, Կարինէ
Լեռնգթիմուրը լոկ չարիքն է.
Դո՛ւ քաջութեան բարեւն անբիծ,
Դու շանթ՝ պոկուած ցասման ամպից :

Ահա — պայծառ տեսնում եմ ես
Քո թեւերը, դիւցազնամա՛յր,
Զմառնելով Տարօնն ու քեզ —
Լեռնգթիմուրին աշխարհաւեր
Գահավիժում ես ժայռից վար,
Մինչ դեռ անմահ՝ ելնում ես վե՛ր :

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՕՆՑԻ

ԱՆԳԼԻԱ հաստատուած ամերիկեան օ-դանաւերուն շուրջ նոր համաձայնագիր մը ստորագրուած է, չահագրգռուող եր-կու երկիրներուն միջեւ : Նոր համաձայ-նագրով Ամերիկացիք պարտաւոր են տե-ղեկացնել քննութիւն կատարող իրենց օ-դանաւերուն թռիչքի ուղղութիւնը :

ԽՐԻՄ ՊԵԼՔԱՍԵՄ, «Ալժ. կառավա-րութեան» «փոխ - վարչապետը» Գահի-րէի մէջ յայտարարած է .— «Ֆրանսա աշխարհին ցոյց տալ ուզեց որ ազգայնա-կանները զինաթափ եղած են, սակայն Ալժերացիք դիմակայերծ ըրին Ֆրանսա-յի ռազմավարութիւնը» : Ոչ մէկ յոյս նոր բանակցութեանց համար, «խօսելու միակ լեզուն որ կը մնայ, հրացաններու լեզուն է» աւելցուցած է ան :

ՃԱՓՈՆԻ նոր վարչապետը, Իքետա մերժեց վերաքննութեան ենթարկել Ճա-փոն - Ամերիկա զինուորական դաշնագի-րը : Այս առթիւ բաղձանք յայտնած է որ «Ճափոն բնականոն յարաբերութիւններ հաստատէ կարմիր Չինաստանի հետ» : Ոստանողներու եւ ոստիկանութեան միջեւ ընդհարում մը տեղի ունեցած է, առջի օր : Վիրաւորուած են 276 հոգի երկու կողմէ :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը սկսաւ քննել խորհրդային բողոքը ամերիկեան Էռ Պէ 47 օդանաւին մասին : Այս առթիւ Կուզնեցով նորէն ծանր յարձակումներ ը-րաւ Ամերիկայի վրայ :

ԳՈՒՊԱՅԻ կառավարութիւնը գրաւած է շաքարի ամերիկեան երեք ընկերու-թիւնները եւ արգիլած որ Միացեալ Նա-հանգները ներածեն 28.000 թոն շաքար Գուպայէն : Գրաւուած ընկերութիւնները 375 միլիոն Ն. Ֆ. կ'արժեն :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՆՊԱՍՏՆԵՐԸ պիտի բար-ձրանան յառաջիկայ Հոկտեմբերէն սկսե-եալ, յայտարարեց Աշխատանքի եւ Ընկե-րային Ապահովութեան նախարարութեան դիւանապետը :

ՖԱՆՖԱՆԻԻ յանձնուեցաւ իտալական դահլիճին կազմութիւնը, ինչպէս կ'ըս-ուէր արդէն քանի օրէ : Ամինթոռէ Ֆան-ֆանի յարմարագոյն անձը կը նկատուի որ կարենայ կուսակցութեանց միջեւ հա-ւասարակշռութիւնը պահել : Կը կարծուի թէ արտաքին նախարարութիւնը կրնայ Սէնեիի կամ Թռավիանիի յանձնուիլ, ներ-քին նախարարութիւնը՝ Շելպայի : Ֆան-ֆանի երեքշաբթի պիտի տայ իր պատաս-խանը :

ԶՕՐ. ՔԱՍԸՄ, հետեւելով Ֆիտէլ Գասթրոյի յայտարարեց թէ Պասրա Փե-թրոլիըմ Քըմփընին իր իրաւունքներու սահմանը անցած է : Քասըմ շեշտեց թէ Իրաք խաղաղ միջոցներով պիտի բանակ-ցի բայց եթէ ընկերութիւնը իր պարտա-ւորութիւնները չգործադրէ (8 միլիոն թոն արտածել՝ տարեկան), այն ատեն «ձեռք կ'առնէ միջոցներ որոնք երաշխա-ւորեն Իրաքի իրաւունքները» :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՎԱՆՔԵՐՈՒ ԵՒ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

Ժ.

Երոս, աՀաւասիկ, եպիսկոպոս :

Գեղարուեստական ակնոցով՝ քերթողական ոչ մէկ գոյն կը գտնէք այս «վանքի ծաղիկներուն» մէջ, — աղքատ են գոլիարդոսները իրենց երեւակայութեամբ, պատկերներու կախարդանքով, արտայայտութեանց գեղեցկութեամբ : Բարացուցական արժէք միայն ունի ժառանգը, զոր կը թողուն գրականութեան կալուածին մէջ :

Վանականն է, որ երգով ու գրիչով կը պայքարի յանուն բնութեան, որ գործիք է ստեղծեր՝ գործածելու Համար, եւ յանուն Աստուածաշունչ Մատեանին, որու Ա. գիրքին Ա. գլուխին առաջին պատուէրն եղաւ ինչ որ ծանօթ է ամէն մարդու (Ծննդ. Ա. 28) :

Վանականը կը պաՀանջէ իրաւունք իր ժառանգորդներն ունենալու, — Թաղաւորնե՛րն են որ ապաղայ Թաղաւոր կը ծնին, ինչո՞ւ կղերիկոսը չծնի ապաղայ կղերիկոսներ : Իրենցմէ մէկը նոյնիսկ կը Համարձակի Հեղնանքի սուրը դարձնել իրենց դէմ եւ ըսել. «Կղերիկոսը կ՚ուզէ զաւակ ունենալ փոխարինելու Համար իր Թաղած Հոգիները» :

Գոլիարդոս մը կը բացատրէ Թէ ինչո՛ւ, Արեւմուտքի մէջ, եկեղեցիներու զանգակատան բարձունքը, խաչին վրայ Թառած է աքաղաղ մը :

Աքաղաղին իրաւունքը շատ գրաղեցուցած է Արեւմուտքի եկեղեցին կամ եկեղեցական ժողովները : Ի՛նչ ցնցումներ պատճառած է այս Հարցը : Կեանքը կը մերժէ ճանչնալ ամուրիներուն պարտադրուած օրէնքը : Միջին դարուն, մասնաւորապէս Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ, Հանրային կարծիքը բնական կը գտնէր որ աքաղաղը ապրէր Հաւին Հետ, — բաւական ունենար գլխուն վրայ այդ աքաղաղը Թէ ... չաԹալ – Թաղ : Արդարեւ կղերիկոսները, մեծամասնութեամբ, կնոջ տէր էին, — այդ կիները կը կոչուէին, ըստ եկեղեցական մատենագրութեան, Հարճ կամ խոՀարարուՀի, իսկ զաւակները՝ սպուրիոս :

Այս կարգի մանրամասնութիւններ կը գտնէք Լանկլուայի աշխատութեանց մէջ՝ Ֆրանսայի եկեղեցականներու ծիսական կեանքին նուիրուած :

Լաթրանի եկեղեցական Գ. ժողովը, Իննովկենտիոս Գ. պապին ներշնչումով, որոշեց վերջ դնել այս բարքերուն : Որոշումը կայծակի տպաւորութիւն Թողուց : Ցնցուեցան վանքերը, սասանեցան վանականները : Եւ ծաղկեցան «վանքի ծաղիկները», լատիներէն երգեր, որոնք ուղղուած էին պապին դէմ : «Հին Կտակարանը որոշ կ՚ըսէ Թէ որո՞ւ Համար ըստեղծուած է կինը, Նոր Կտակարա՞ն մը գտնուեցաւ որ այժմ կը ՀրաՀանգուի ճիշդ Հակառակը» : Ու կը յարձակին ամուրի կեանքին պաշտպաններուն վրայ՝ զանոնք անուանելով անկարող եւ չուշտանդամ, մանաւանդ մեղադրելով՝ փէէ-քաքում քոննրա նաքուրամ մոլութեամբ :

« Անկցի՛, կը կոչէ գոլիարդոս մը, ով որ կը Համարձակի զիս բաժնել կնոջմէս» :

Ուրիշ մը.

«Շունը, որ մէկ անգամ կտոր մը միս գողցած է մսավաճառին խանութէն, չի կրնար այլեւս ապրիլ առանց միս գողնալու՝ արՀամարՀելով նոյնիսկ մսավաճառին դանակը : Այնպէս ալ կղերիկոսը, որ վարժութիւնն ունի գիշերային մենամարտի, ոչ սպառնալիքէ կը վախնայ, ոչ ալ խարազանէ » :

Յետոյ կը շարունակէ .

«Գիւղացիները թող հերկեն,
Ասպետները թող կռուին,
Կղերիկոսներն ալ թող··· սիրեն » :

Ու կը վերջացնէ .

«Ուրեմն, մենք,կղերիկոսներս, երկու հարն առնենք,
Վանականները եւ աբեղաները թող երկուք առնեն կամ երեք,
Եպիսկոպոսները՝ չորս կամ հինգ,
Եւ կատարենք աստուածային պատգամը » :

Նոյն գոլիարդոսը, աքանչելի տրամաբանութեամբ մը, կ՚ապաւինի Աստուծոյ՝ երգելու Համար իր երգը .

«Աստուած անիծեց
Մարդը որ չ՚ուզեր սերնդագործել(*) :
Ահա թէ ինչո՞ւ խորհուրդ կուտամ
Զաւակ ունենալ՝ օրհնուելու համար» :

Բայց, զաւակին բերած երջանկութեան չափ, քաղցր է վայելքը .

«Երբ, խմելէ ետք գինիս,
Երեկոյեան քունը կ՚ընկղմէ զիս,
Կ՚ուզեմ որ հարսն ալ երկնային կողքիս,—
Պէտք ունիմ մարմնական դեղի » :

Գոլիարդիկային մէջ Հետաքրքրական է ժողովի մը նկարագրութիւնը, միշտ չափածոյ, — իւրաքանչիւր կղերիկոս կը պատճառաբանէ Թէ ինչո՛ւ դէմ է ամուրի ապրելու :

Մէկը կը յիշէ Դաւիթը, որ, ծերութեան օրերուն, կուսարուժութեան (փարթենոթերափի) դիմեց, մատաղատի աղջիկներով տաքցնելու Համար իր անկողինը եւ կոնակը : «Ծնեալն Դաւիթ, որ մարգարէ էր կամօքն Աստուծոյ, եթէ չմեղանչեց՝ մե՞նք կը մեղանչենք ապրելով նոյն պայմաններուն մէջ» : Ուրիշ մը կը Հարցնէ Թէ Փրկիչը իր կին ընկերուՀիները սիրելո՞ւն Համար խաչուեցաւ Թէ մարդկային այլ մեղքերու քաւութեան Համար : Այլ մէկը կ՚ըսէ Թէ պարկեշտ ապրելու միակ պայմանն է չընԹանալ բնութեան դէմ : Երիտասարդ աբեղայ մը կը խօսի իր «աբեան կրակին» մասին, որ կը վառէ, կը մրկէ Հոգին : Ամէնէն խելացին կը Թելադրէ դիմել ... Աստուածամօր, որ պաշտպանէ զիրենք եւ խորտակէ ամուրիներուն ընծայուած լուծը :

Այժմ ծաղկաքաղ մը Հայ վանքերու պարտէզներէն, բաղդատութեան դնելու Համար լատինական եւ Հայկական «ծաղիկները» :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Անկնարկութիւն Օնանի մեղքին (Ծննդ. ԼԸ, 10) :

ՎԵՀ. ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԲԱՑ ԿՈՆԴԱԿԸ

Ա.

Ս. Էջմիածնի Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Արտասահմանի Նուիրապետական Աթոռներուն, Թեմերու Եկեղեցական դասուն եւ ժողովուրդին ուղղած է 25 Ապրիլ 1960 Թուակիր նոր կոնդակ մը, որ անգամ մը եւս Հրապարակի նիւթ կը դարձնէ Ս. Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ Աթոռներու փոխադարձ յարաբերութիւններու խնդիրը, եւ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին կողմէ միշտ յայտարարուած սիրոյ ու խաղաղութեան կոչերուն վերջապէս կը պատասխանէ, աւելի Հաշտասէր լեզուով քան նախկին կոնդակները :

Պարզ իրողութիւնը՝ Թէ Նորին Սրբութեան Կոնդակը չէ ուղղուած Կիլիկիոյ ՎեՀ. Կաթողիկոսին — որուն Հանգամանքն ու տիտղոսը յատկապէս զանց առնուած են Կոնդակի յիշատակումներուն մէջ — կարելիութիւն չի տար որ Ն. Ս. Օ. ՎեՀ. Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոս ըստ պատշաճի անձամբ պատասխանէ անոր : Սակայն որովՀետեւ Կոնդակի ամբողջութեան նիւթն է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Հանդէպ 1956էն ի վեր Էջմիածնի բռնած Հրամայական դիրքն ու Հետապնդած ստորադասումի նպատակը, ՀԱՄԿի խմբագրութիւնս յարմար կը նկատէ վերոյիշեալ կոնդակի Հրատարակման առիԹով ներկայացնել կարգ մը լուսաբանիչ ճշդումներ ու մատնանշել Հայց. Ս. Եկեղեցւոյ Միութեան եւ Աթոռներու միջեւ գործակցութեան ապաՀով եւ անկեղծ ուղիները :

Նախ կուտանք ՎեՀ. Վազգէն Կաթողիկոսի Կոնդակին բովանդակութիւնը, իր էական մասերով :

Առ Հասարակ բոլորը ողջունելէ ետքը, Վազգէն Կաթողիկոս կ՚անդրադառնայ Թէ չորս տարիներ առաջ Արտասահման ճամբորդեց Հոգեւոր եւ ազգային առաքելութեամբ : Թէեւ, կ՚ըսէ, առաքելութիւնը բարի պտուղներ տըւաւ կարգ մը տեսակէտներէ, սակայն «չիրագործուեցաւ մեր ճանապարՀորդութեան գլխաւոր նպատակներէն մին — Կիլիկիոյ Աթոռէն ներս չէզոքացնել Հայ Եկեղեցւոյ միասնականութեան սպառնացող ձգտումներն ու ծրագիրները» : Ու կը խոստովանի Թէ՝ աւելցնելով կիրքերու դիմաց անմխիթար ու տխուր՝ մեկնեցաւ Անթիլիասէն ձեռնունայն :

Ապա, ՎեՀ. Կաթողիկոսը կոչ կ՚ուղղէ «որպէսզի պաՀուի ու պաՀպանուի, իբրեւ կեանքի սրբազան կանոն, Հայ Եկեղեցւոյ միութիւնը եւ ամբողջութիւնը, Ամենայն Հայոց Նախամեծար Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնով, եւ միացեալ ճիգերով ու փոխադարձ զիջումներով վերաՀաստատուի Համերաշխ գործակցութիւնը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռէն եւ պատակտուած Թեմերէն ներս՝ մեր Եկեղեցւոյ կանոններուն, աւանդութիւններուն եւ նուիրապետական Աթոռներու պատմական իրաւասութիւններու լոյսին տակ » :

« Մենք մէկ ազգ ենք եւ մէկ եկեղեցի, եւ մէկ Հաւատք ունինք՝ Փրկչի Իջման Ս. Տեղով, Ամենայն Հայոց Էջմիածնով, որ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի օրերէն մինչեւ մեր օրերը եղած է ու կը մնայ աստուածադիր միակ գլուխ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ Հոգեւոր գերագոյն Հեղինակութիւնը մեր եկեղեցւոյ նուիրապետութեան եւ Համայն Հայ Հաւատացեալ ժողովուրդի » :

« Սիրոյ եւ միութեան մեր կոչը կ՚ուղղենք նախ Անթիլիասի ներկայ Աթոռակալին՝ Զարեհ սիրեցեալ եղբօրը մեր..., նաեւ Ծերունազարդ եղբօրը մեր՝ Խադ սրբազանին, որ իբրեւ ճշմարիտ Աջապահեան Հաւատարիմ մնաց Կիլիկիոյ Աթոռի լուսաւոր աւանդութիւններուն..., նաեւ Մեծն Տանն Կիլիկիոյ երկփեղկուած Միաբանութեան եւ ժողովուրդի սրտին, բոլոր ազգային – եկեղեցական եւ Հասարակական կազմակերպութիւններուն, Հայ Մամուլին, ինչպէս եւ Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ ՆաՀանգներու, Իրանի եւ Յունաստանի բաժանեալ Համայնքներուն » :

« Այս ոգիով ներշնչուած ու զօրեղընդուած, կ՚առաջարկենք որ այս տարուան ընթացքին՝ յարմար Թուականի մը՝ տեղի ունենայ ժողով մը Մայր Աթոռի պատուիրակներու եւ Կիլիկեան Աթոռի երկու կողմերու ներկայացուցիչներու միջեւ, յոյժ փափաքելի գտնելով նաեւ որ Մենք եւս անձամբ Հանդիպում մը ունենանք Տանն Կիլիկիոյ Սրբազան Աթոռակալին Հետ ... Վստահ ենք Թէ Մեզ աջակից պիտի ունենանք Ս. Երուսաղէմի եւ Կոստանդնուպոլսոյ Մեր Պատրիարքական Աթոռները ինչպէս նաեւ Մեր բոլոր Թեմական Սրբազան Առաջնորդները » :

Կոնդակը կը փակուի միութեան ու շինարար գործակցութեան նոր շրջանի մը մաղթանքով, որպէսզի բոլոր ուժերը նուիրուին «Սփիւռքի Հայութեան ազգապաՀպանութեան սրբազան գործին», զոր եւ կը նկատէ «մեր օրերու մեծագոյն Հարցը» :

Կոնդակի ընդհանուր ոճն ու ոգին ճանչնալու կարգով, նկատել տանք՝ Թէ անոր Հազար բառերուն Հազարն ալ ուղղուած են միայն եւ միայն Արտասահմանի Հա-

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐԸ

Զարապուշակ ծխում էին տասնօտալի Հաստ գերանները : Տունը փայտաշէն էր, Հեռուից նա նման էր մի Հսկայական խարոյկի : Բոցի սլացիկ լեզուակներով պարուրուած ծուխը արագ Թռչում էր դէպի վեր, դէպի ամպամած սեւ երկինքը, տնակի շուրջը բիւրաւոր կայծեր շաղ տալով : Ցիրաւի, այդ ոսկեՀուր բոցերի միջից լսւում էին երեխայի սրտապատառ լացը եւ աղեկտուր ճիչերը :

Շրջապատուած եմ սպաներով, կանգ առայ ուղղակի Հրդեհուող տնակի առաջ : Իսկ Մեսրոպեանը... Նա մեխուած էր իմ առաջ, գզգզ, ձգուած .

– –Թոյլ տուէք ազատել երեխային,— խեղդուող ձայնով ասաց նա :

Ես նայեցի նրան, Նրա առնական աչքերին, Նրա դէմքը,Հայեացքը այդ վայրկեանին արտայայտում էր պաՀանջ : Նա սաես չէր խնդրում, այլ Հրամայում էր ինձ ... Նրա աչքերում երկիւղ, երկմըտանք չկար, այլ իմաստուն ու կախարդիչ մի Հմայք, կարծես Թաքնուած մի ուժ յամառօրէն մղում էր Նրան դէպի կրակը : ԱնՀուն մի ցանկութիւն, օտար մի երեխայի կեանքի Համար :

— Ազատիր փոքրիկին, բայց զգոյշ՝ չվնասուես, նա չլսեց իմ վերջին խօսքը, գնդակի պէս Նետուեց առաջ : Առաւօտեան անձրեւից Թրջուած վրան – Թիկնոցի մէջ Հապշտապ փաթաթուելով՝ ընդոստ մըղուեց դէպի Հրդեհը ...

Սեւաստի Ստեփանիչը կանգ առաւ, բաժակը դրեց սեղանին ու Հազաց : Ձեռքը տարաւ, տրորեց ճակատը : Դէմքը գունատ էր, աջ այտը ջղաձգօրէն կծկըւում էր :

— Յետո՞յ,— անՀամբեր բացականչեցի ես :

— Յետոյ Նա մօտեցաւ արդէն կէսից աւելի այրուած դռանը : Կրակի զալարուն բոցերը փոթորկող Ջրի ալեակների նման Թափառում էին այրուող դռան տախտակների արանքներում : Մեսրոպեանը ուսը դէմ տալով Թափով Հրեց դուռը : Այն պոկուեց ու ընկաւ ներս : Վերից մի Հաստ գերան զապանակի պէս սպառնալից ճօճուեց Նրա գլխին : Զինուորը կորաւ բոցերի երախում : Մենք անՀամբեր նայում էինք դռան բացուածքին : Երկու րոպէ չանցած երեւաց Մեսրոպեանը. Նրա գըլխանոցն սկսել էր այրուել, ծխում էին Թիկնոցի քղանցքները : Երկու ձեռքով Նա երեխային սեղմել էր կրծքին ու վերեւից ծածկել Թիկնոցով : Նա արդէն մօտենում էր ելքին. մի վայրկեան, ու Նա Հրեղէն բոցերից ազատուած կը լինէր : Յանկարծ ծխացող գերանը պոկուեց ու ցած ընկաւ : Մեսրոպեանը գերանի ծանրութեան տակ չոքեց չեմքին՝ երեխային ամուր սեղմելով կրծքին : Արեան շիթը վերից վար ծածկեց Նրա ճակատը : Մենք անյապաղ մօտ վազեցինք ու դժուարութեամբ դուրս բերեցինք Նրանց ճարճատող կրակների միջից : —

Սեւաստի Ստեփանիչը մի պաՀ լռեց : Լուռ էի եւ ես :

— Երեխան փրկուեց . իսկ Մեսրոպեանը... Նա արդէն մեռած էր : Յօնքերն ու կոպերը խանձուած էին, խանձուած էր նաեւ ճակատին ընկած սեւ մազերի փունջը : Աչքերը անվախ, բարի ու խիզախ, մնացել էին բաց ...

Սեւաստի Ստեփանիչը մի երկու անգամ կարճ Հազաց :

— Այսօր, իմ լաւ բարեկամ, Վովայի ծննդեան օրը, չգիտեմ ինչու յիշեցի այն փոքրիկ Ֆինն աղջկան, որի կեանքը փրկելու Համար անձնուրաց զոՀաբերեց իրեն իմ զումարտակի քաջարի խոՀարարը : Զոհուեց դեռ կեանքը չճաշակած, Համարեա պատանի : Ես առաջարկում եմ խմել՝ յիշելով այդ մարդուն, անձնուէր ու վաղամեռ մարտիկին ...

Գիւղից դուրս միակ շէնքը յարդ ու խոտ պաՀելու Համար մի ընդարձակ ծածկ էր, որը զերծ էր մնացել Հրդեհից : Որոշեցինք Հէնց այդտեղ գիշերել : Դիմացը երկու Հոյակապ եղեւնիներ բարձունքում մեղմ օրօրւում էին : Այդ մշտականաչ եղեւնիների տակ տղաները ըստեղծեցին առժամեայ մի ցածր խրճիթ խոտով ծածկած քնելու Համար... [illegible]

ռելեայն գերեզման փորեցին, ու քարէ Հողին տխրութիւնը սրտներիս վրայ, յանձնեցինք մեր սիրելի մարտական ընկերոջը : Այդ գիշեր ոչ ոք չէր խօսում, մի ճնշող լռութիւն Համակել էր բոլորին : Ու քանի գնում, այնքան խորանում էր այդ տանջալից լռութիւնը : Շատ ուշ, մութ գիշերն իր Թեւերի տակ առաւ մերկ գետնին պառկոտած խոնջամարմին մարտիկներին :

Ես մինչեւ լուսաբաց չկարողացայ աչք փակել ...

Գուցէ դեռ երկար ու երջանիկ օրեր պիտի տեսնեմ այս Հողի վրայ : Կ՚ապրի ի Հարկէ, եւ բոցերից փրկուած այն փոքրիկ աղջիկը, չիմանալով, որ իր կեանքի Համար ողջակիզուել է մի ուրիշ կեանք :

Սեւաստի Ստեփանիչը մտազբաղ լռեց :

— Իսկ ի՞նչ եղաւ երեխան, — Հարցրեցի ես :

— Ուղարկեցին Հիւանդատարական զումարտակ :

Մենք բաժանուեցինք լուռ, առանց միմեանց բարի գիշեր մաղթելու : Սրահի վրայ իջել էր ծանր մի Թախիծ : Ես դուրս եկայ պատշգամ : Անձրեւն արդէն դադարել էր, մառախուղի շղարշի միջից առկայծում էին Երեւանի լոյսերը՝ խաղացկուն ու կախարդական :

ՌՈՒԲԷՆ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

յութեան, ինչպէս առհասարակ Վազգէն կաթողիկոսի բոլոր կոնդակներն ու ատ– տօնափառումները : Ուրեմն ընդհանրական նկարագիր մը չունի կոնդակը, այլ մասնաւոր, եւ կը թողու տպաւորութիւնը՝ թէ կը ձգտի ժողովրդային նպաստաւոր մթնոլորտ մը առեղծել, իր մինչեւ Ամերիկա ճամբորդութեան սա շրջանին :

Բացայայտ է նաեւ որ ներկայ կոնդակի լեզուն շատ աւելի մեղմ է եւ բառերը հաշտարար՝ քան նախորդներունը : Էջմիածնի Կաթողիկոսը այլեւս չի գործածեր՝ 1956էն ի վեր իր քարոզներուն ու կոնդակներուն մէջ զայրոյթի ու դատապարտութեան բառերու հեղեղը, ուղղուած՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան : Հայու ինչ երջանիկ զգացում կը բերէ մտածելը՝ թէ Լուսաւորչաժառանգ Հայրապետի մը բերանէն այլեւս չեն լսուիր նախկին այն «նզովք»ի ու «հերձուած»ի սպառնալիքները, որոնց փոխարէն Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսի բերանէն լսուեցան միայն սիրոյ, հեզութեան եւ օրհնութեան բառեր :

Սակայն, թէեւ ներկայ կոնդակէն դուրս նետուած են բիրտ բառեր, բայց Վեհ. Կաթողիկոսը անցեալ երեք – չորս տարիներու իր այդ «ճիգ»երուն ու «բաղձալի փորձեր»ուն կ'ակնարկէ որպէս թէ անոնք դրական ճիգեր եւ ուղիղ փորձեր եղած ըլլային : Մինչդեռ՝ հետապնդուած ուղղութեանց սխալին անդրադարձած առաջնորդի հոգեւոր քաջութեամբ՝ իր ըսելիքը պիտի ըլլար՝ բաց սիրտով յայտարարել .

— Մենք անդրադարձած ենք՝ պատասխանատու Աթոռակալի մտածումներով՝ թէ Կիլիկիոյ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին դէմ առաջ տարուած պայքարը հետեւանքն էր իրողութեանց շփոթ դատումին ու զգացումներու չափազանցումին. եւ ուստի՝ արուեստական եւ անհարկի : Մենք Զարեհ Վեհ. Կաթողիկոսը կը ճանչնանք օրինաւոր տէրը Կիլիկիոյ Առաքելաշաւիղ Աթոռին եւ կը հրաւիրենք որ Հայ ժողովուրդը ամենուրեք շարունակէ կատարել իր պարտքը Կիլիկիոյ Աթոռին եւ Կաթողիկոսին հանդէպ :

Նշենք նաեւ որ թէեւ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կոնդակը կը խօսի Հայց. Եկեղեցւոյ միութեան եւ ամբողջութեան մասին, սակայն դեռ կը շարժի նոյն հին մըտայնութեան շրջանակին մէջ՝ թէ Էջմիածինը գերագոյն հեղինակութիւնն է, թէ միութիւնը կրնայ իրագործուիլ միայն «Ամենայն Հայոց Նախամեծար Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնով» : Կոնդակը կը պատգամէ, օրինակ, թէ «Ս. Էջմիածինը եղած է ու կը մնայ Միակ Գլուխ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ու Հոգեւոր Գերագոյն Հեղինակութիւնը մեր Եկեղեցական Նուիրապետութեան եւ Համայն Հայ ժողովրդեան» : Գործնական բացատրութեամբ՝ տակաւին ըսել կ'ուզէ թէ Կիլիկիոյ Աթոռը Էջմիածնի մէկ «Թեմն» է, թեմական միւս Աթոռներու կարգին :

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսին հրամանով կամ վաւերացումով առեղծուած Աթոռ մը չէ, այլ հարազատ շարունակութիւնն է Առաքելաժառանգ Լուսաւորիչներու ու Շնորհալիներու, ու եթէ պիտի հետապնդուի պատմական հեղինակութեան ճնդութիւնը՝ Կիլիկիոյ Շնորհալեան Աթոռին վրայ Ամենայն Հայոց օրինաւոր Կաթողիկոս Գրիգոր Մուսաբեկեանը դեռ ողջ նստած մէկ օրին էր, 1441ին, որ Էջմիածնի մէջ յանկարծ կ'ընտրուէր Վիրապեցին. մինչ Մուսաբեկեան եւ իր յաջորդները շարունակեցին Առաքելահաստատ Աթոռը :

Մենք հարկ չենք տեսներ, ոչ ալ պատշաճ կը նկատենք, ընդլայնել այս վերյիշումները : Բայց մեր ամէնէն համեստ ակնկալութիւնը պիտի ըլլար գոնէ, որ երբ Ս. Էջմիածնի Վեհ. Կաթողիկոսը կ'առաջարկէ թէ Հայց. Եկեղեցւոյ հարցերը հարկ է քննուին «Մեր Եկեղեցւոյ կանոններուն, աւանդութիւններուն եւ Նուիրապետական Աթոռներու պատմական իրաւասութիւններու լոյսին տակ», այդ պատմական իրաւասութիւնները մեկնաբանուին ոչ որպէս Ս. Էջմիածնի «գերագոյն հեղինակութիւն» եւ Կիլիկիոյ «ենթակայութիւն», այլ Հայ ժողովուրդի պատմական պայմաններէն աճած եւ ամրացած ու հըրաշալի զուգընթացութեամբ աշխարհի ամէն կլիմայի տակ Հայութեան պահպանութիւն ըրած այս երկու լծակից Աթոռներու սահմանադրական ու վարչական անկախութեամբ հանդերձ՝ հոգեւոր լըծակցութեան ըմբռնումով միայն, եւ փոխադարձ յարգանքի եւ օգնութեան ոգիով ու եղբայրական գործակցութեան ծառայութեան լոյսին տակ :

Առնենք ամէնէն մերձաւոր օրինակը, — Երբոր Կիլիկիոյ Սահակ Բ. Ծերունազարդ Կաթողիկոսը՝ քաղաքական դէպքերու հարկադրանքով՝ 1922ին ելաւ Սիսէն ու փոխադրուեցաւ Սուրիա – Լիբանան ու իր Աթոռը հաստատեց, միթէ հրամա՞ն առաւ Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսէն : Կամ երբ 1931ին, իրեն Աթոռակից մտանանչեց Տ. Բաբգէն Եպիսկ. Կիւլէսէրեանը եւ պատգամաւորական ժողովէն ընտրել տըւաւ, իր Սահմանադրական ժողովները կազմեց, Դպրեվանք ու Միաբանութիւն հաստատեց, վաւերացումի՞ն դիմեց Ս. Էջմիածնի «գերագոյն» հեղինակութեան : Նոյնպէս Էջմիածնի վաւերացմա՞ն են–թարկուեցան Պետրոս Ա. եւ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսներու ընտրութիւնն ու օծումը :

Մտայնութեան ի՞նչ փոփոխութիւն պատահած է, որ այսօր Ս. Էջմիածնի նորապսակ Հայրապետը, երբեմն խիստ երբեմն փափուկ բանաձեւերով, կը հետապնդէ գերադասի ու հրամայողի դիրք Աթոռի մը հանդէպ, որուն ամբողջ գոյութիւնը միայն զոհաբերում ու ծառայութիւն եղած է եւ պիտի շարունակէ ըլլալ :

(Խմբագրական՝ ՀԱՍԿի)

(Շար.) Մայիս – Յունիս թիւ

ՀԱՐՍԱՆԻՔԸ...

1902ի գարնան ամպոտ առաւօտ մըն էր : Մուշ քաղաքի շուկայի խանութպանները աճապարանքով իրենց առօրեայ գործերուն սկսելու կը պատրաստուէին, երբ յանկարծ Ցակոբը տեսայ :

— Տղայ, ի՞նչ կ'ընես հոս առտուն կանուխ, հարցուցի :

Պատասխանեց, որ քաղաք եկած է գընումներ ընելու, որովհետեւ այդ երեկոյ գիւղը երկու հարսանիք կար :

— Ո՞վ են այդ բախտաւորները, հարցուցի :

— Ես եւ եղբայրս Աւետիսը :

Զարմանքով երեսը նայեցայ :

— Նշան, — ըսաւ, — գործերը լրանալէ վերջ կ'ընկերանաս ինծի գիւղ երթալու :

Առանց կմկմալու հաւանութիւն տուի :

Եւ Ցակոբ իր գնումներն ըրաւ, մազերը խուզել տուաւ, ածիլուեցաւ, եւ կէսօրը անցած, գիւղի ճամբան բռնեցինք ընկերներով :

Արեւը մարը չմտած, Սուլուխ գիւղը հասանք :

Այս գիւղը Մշոյ ամէնէն մեծ գիւղերէն մին էր : Գիւղացիները վերադարձած էին իրենց առօրեայ գործերէն եւ եռուզեռի մէջ էին :

Գիւղի կեդրոնական հրապարակի աղբիւրէն քիչ հեռուն, կէօլակին մէջ գոմէշները կը հանգստանային : Քիչ վերջը գիւղի նախիրն ալ տուն վերադարձաւ անվերջանալի պոռչտուքներով, եւ, վերջապէս, մութը հասաւ :

Տաւուլ զուռնան հնչեց : Երիտասարդ տըղաք ու աղջիկներ շուրջպար բռնեցին, իսկ ծեր մարդիկ ու պառաւ կիներ մոմերը վառած, եկեղեցի գացին :

Երբ տունէն դուրս ելանք եկեղեցի երթալու, նկատեցի, որ Տարօնի առիւծի երկու կորիւնները, փոխանակ փեսացուի զգեստ հագնելու, ճամբորդի լաթեր հագած էին : Գուշակեցի որ այս հարսանիքը սովորական հարսանիք մը չէր :

Մտանք եկեղեցի : Տէր հայրը իր օգնական տիրացուներով շարականներ կ'երգէր : Յանկարծ տիրեց լռութիւն : Քաւոր Մըճօն երեք մօսիններով եւ ինը փամփըշտակալներով մէջտեղ եկաւ, առանց հարսնցուներու :

Վայրկենապէս տեսարանը լրիւ փոխուեցաւ : Տարօնի Առիւծը իր ձագուկները առաջ կանչեց, փամփշտակալները կապեց եւ, մօսինները ձեռքերը տալով, ինքն ալ նոյնը ըրաւ : Ապա դարձաւ իր զաւակներուն եւ ըսաւ .

— Այս քամբախտ երկրի մէջ ես չանիչ մը չկրցի քաշել : 18 անգամ բանտարկուեցայ : Ունեցած հարստութիւնս կաշառքի տուի : Փոխան երկու սիրուն աղջիկներու, «որոնք պատրաստ էին», այս երկու մօսինները ձեզի կուտամ : (Այդ միջոցին ժողովուրդի մէջէն ճիչ մը արձակուեցաւ, «կարծեմ Ցակոբի սիրական Արեգնազանն էր») : Դուք պէտք է կռուիք այս եղած զուլումներու դէմ : Զէնքը թող ըլլայ ձեր սիրականը :

Երբ վերջացուց, Տէր Հայրը, փոխանակ հարսանեաց արարողութեան, պահպանիչ մը կարդաց : «Հայր Մեր»ով վերջացաւ արարողութիւնը :

Դեռ լոյսը չբացուած, Տարօնի Առիւծը իր կորիւններով Բերդակի գիւղի ճամբով լեռ՝ Սասուն բարձրացաւ : Իսկ ես գլխիկոր Մուշ քաղաքի ճամբան բռնեցի :

Տարօնայ աշխարհը այսպիսի հարսանիք ալ ունեցած է :

ՆՇԱՆ ԿԻՕԼՃԻՔ

ՓԱՅԼՈՒՆ ԱՊԱԳԱՅ ԽՈՍՏԱՑՈՂ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԸ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆՆԱ, 19 Յուլիս.— Պէյրութի Վիեննական Մխիթարեան վարժարանի տնօրէն՝ Գեր. Հ. Օգոստինոս Վ. Սեֆուլեան քաղաքս ժամանած ըլլալով՝ հետեւեալ շահեկան տեղեկութիւնները կը քաղենք վերոյիշեալ վարժարանի մասին :

Պէյրութի Մխիթարեան վարժարանը բարձրագոյն միջնակարգ վարժարանի աստիճանով կրթական հաստատութիւն մըն է՝ հիմնուած 1937ին : Միաբանութիւնը իր այդ վարժարանը հայ մշակոյթի լուսաւոր փարոսի մը վերածելու համար ոչ մէկ ջանք ու զոհողութիւն խնայած է : 1955 – 6ին կանգնած է հոն, սեփական գետնի վրայ, եռայարկ ընդարձակ եւ ներկայ ժամանակիս ամէն պահանջներուն գոհացում տուող արդիական փառաւոր շէնք մը, որ բոլոր տեսնողներուն սքանչանք կ'ազդէ : Շէնքը ունի լոյսով ողողուած գեղեցիկ դասարաններ՝ ամբողջապէս նոր սարքաւորուած ներքին կահաւորումներով : Ան օժտուած է զանազան կիսութեանց կատարեալ փորձարանով մը : Մարզանքի եւ ամէն տեսակ խաղերու բոլոր ճիւղերուն համար ամէն յարմարութիւններ առեղծուած են : Ունի իր հանդիսասրահը :

Վարժարանը ունի մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ բարձրագոյն միջնակարգ վարժարանի բաժիններ : Պէյրութի Մխիթարեանը՝ միեւնոյն ատեն գիշերօթիկ վարժարան մըն է մեծ դիւրութիւն ընծայելով Իրանի, Իրաքի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի ուսումնածարաւ Հայորդիներուն՝ ազգային եւ տոհմիկ կրթութիւն մը ստանալու համար :

Վարժարանի մէջ կը գործեն երկար տարիներու փորձառութիւն ունեցող ներքին վեց ուսուցիչներէ զատ՝ քան արտաքին մասնագէտ եւ որակեալ ուսուցիչներ եւ փրոֆէսէօրներ : Ուսման ծրագիրը իր մէջ կը բովանդակէ օտար լեզուներէն անգլերէնը, ֆրանսերէնը, գերմաներէնը եւ արաբերէնը : Վարժարանի ուսումնաւարտ աշակերտները իրենց ստացած վըկայականով մեծ դիւրութիւն կը վայելեն անմիջապէս ընդունուելու անգլիական, ֆրանսական եւ գերմանական համալսարաններու մէջ :

Վարժարանը տուած է արդէն ազգին ուսումնաւարտ աշակերտներու բաւական առատ հունձք մը եւ այսօր հանրային կեանքի մէջ պատուաւոր դիրքեր գրաւած են անոր նախկին սաները իբր ճարտարագէտ, ճարտարապետ, բժիշկ, փաստաբան, գրագէտ, վաճառական, եւայլն :

Վերջին՝ 1959 – 1960՝ կրթական տարւոյն վարժարանը ունեցած է 253 աշակերտներ, որոնցմէ պրըվէի դասարանը իր վեց աշակերտներով լրիւ ներկայած ֆրանսական պրըվէի քննութեանց՝ յաջողած են հետեւեալ հինգը.

Աղտամեան Վահէ, Ամիտի – Անլեան Յակոբ, Խաչերեսեան Վարուժան, Մանուկեան Սամուէլ, Պօղարեան Գարեգին :

Վարժարանին փայլուն ապագայ մը կը մաղթենք, նաեւ յարատեւ, անխոնջ եւ աննկուն աշխատանք :

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԴ.

Երկար լռութիւնից յետոյ, Հօրաքոյրս թէ՝

— Մանուկ փեսայ...

Մանուկ փեսան անմիջապէս ընդհատում էր, որովհետեւ հօրաքրոջս սկսած տոնից նա գիտէր, թէ ինչ պէտք է ասի :

— Խօսքդ չէքէրով կտրիմ, մի խօսա...

Եւ հօրաքոյրս լռում էր, չէր էլ կարող լռել, որովհետեւ Մանուկ փեսան կարող էր շատ «վրան բաց» արտայայտութիւն անել : Հօրաքրոջս լռելուց յետոյ՝ Մանուկ փեսան սկսում էր զբաղուել մեզմով — մանուկներով :

Մենք Մանուկ փեսային շատ էինք սիրում, որովհետեւ նա անվախ մարդու համբաւ ունէր եւ մեզ պատմում էր հերոսական պատմութիւններ :

— Թիփի, բուք – բորան, լերան ծէրն ենք, գէլերը մեզ շրջապատեցին ...

Եւ այսպէս անվերջ պատմութիւններ, որոնք մեզ յափշտակում էին : Երբ ընդհատում էր, բոլորս միասին՝

— Աման, Մանուկ փեսայ, ոտքդ պագնենք ...

Եւ նա շարունակում էր եռանդով եւ ոգեւորութեամբ :

Պատմած ժամանակ աչքերը մի քիչ մեծանում էին, այնքան մեծանում, որ կապոյտը պարզ երեւում էր :

Կամաց – կամաց մեզ համար էլ պարզուեց Մանուկ փեսայի «գէօրպէ գէոռ» լինելու միստերիան :

Մանուկ փեսան ոչ խանութ ունէր եւ ոչ էլ արհեստով էր զբաղւում, բայց ապրում էր բաւականին բարեկեցիկ : Երբ ասում եմ՝ արհեստ չունէր՝ ուզում եմ ասել սովորական արհեստ չունէր : Նրա արհեստը Թուրք մեռելներին քաշել դուրս բերել էր գերեզմանից : Ինչպէ՞ս էր անում այդ : Թուրք մեռելները փաթաթուած էին լինում պատանքի (քէֆին) մէջ եւ այդ քէֆինը առհասարակ լինում էր թանկագին մետաքսից կամ որեւէ թանկագին կերպասից : Նա զբաղւում էր քէֆին ծախելով :

Երեւակայեցէք մի մարդ, որ գիշերը, մէն մենակ, մտնում է թրքական գերեզմանոցը, մօտենում է նոր թաղուած գերեզմանին, բաց է անում, կռանում ներքեւ, վերցնում մեռելին, քաշում, վեր բարձրանում, ձգում գետնին, քէֆինը քանդում, մէջքին փաթաթում, մեռելը դնում տեղը, վրան ծածկում, այնպէս որ առաւօտեան նշմարելի չլինի, ապա մօտենում պարսպին, բարձրանում եւ ցատկում փողոց, քայլում տուն եւ հանգիստ քնում :

Այս գաղտնիքն իմանալուց յետոյ՝ մեր աչքին Մանուկ փեսան աւելի հերոսական դարձաւ, թէեւ մենք էլ սկսեցինք ֆիզիքական սարսափ զգալ նրանից :

Երբ նրան խրատում էին, որ ձեռք քաշի այդ արհեստից, գէթ հասակն առնելուց յետոյ՝ նա պատասխանում էր .

— Շատ ռահաթ գործ ունիմ ...

Բանուկ փեսան մի ուրիշ յատկութիւն էլ ունէր — նա կարող էր ամենաբնական կերպով հաչել : Եւ այդ յատկութիւնը նրան շատ անգամ էր փրկել բռնուելուց : Երբ ոտի ձայն էր առնում գերեզմանը քանդած ժամանակ՝ սկսում էր հաչել եւ բոլորը փախչում էին սարսափած : Մինչեւ անգամ գերեզմաննոցի դիմացի տներում ապրող Հայերը, երբ կէս գիշերին հաչոց էին լսում, բոլորը սարդնում էին, խաչակնքում եւ փախչում .

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Աշխարհի մէջ երկու ձեւով կրնաս յառաջ երթալ — կամ քու աշխատանքովդ, կամ ուրիշներու տխմարութեան շնորհիւ :

×

Միշտ ամչկոտն է որ կը կորսնցնէ :

×

Ոսկեդարը այն դարն է, ուր ոսկին չէր իշխողը :

Այրի Տիկին Թեւանեան եւ զաւակները՝ Ժագլին, Կիւրեղ եւ Կարապետ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 20ին, Քլիշիք տը Փաախի մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Յուլիս 25) ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս · Յովհ · Մկրտիչ ե - կեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փո - խադրուի Պանեէօ – Փարիզէնի գերեզ - մանատունը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Պ · Կարապետ Բաղոսեան եւ զաւակնե - րը՝ Յակոբ եւ Արթօ, Տէր եւ Տիկին Յով - հաննէս Զըրըքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Բաղոսեան եւ զաւակ - ները, Այրի Տիկին Ազատնի Բաղոսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վարդանոյշ Բա - ղոսեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Բէհլիվանեան, Տէր եւ Տիկին Փիէր Ժառտինիէ եւ զաւա - կը, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Զորմխեան եւ զաւակը, Խաչման Բալադեան եւ զա - ւակները, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Իզմիր - եան, Այրի Տիկին Կատարինէ եւ զաւակ - ները, սրտի ցաւով կսկծով կը ծանուցա - նեն իրենց կնոջ, մօր, զոքանչ մօր, նե - րոջ եւ ազգականին՝

ՀԱՃԻ ՏՈՒՐԻԿ ԲԱՂՈՍԵԱՆԻ

(66 տարեկան), կսկծալի մահը, որ տե - ղի ունեցաւ իր բնակարանին մէջ, Յու - լիս 22ին :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատար - ուի այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 11 - ին, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմ - բեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա - ւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքա - պետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ա - միսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշ - տօնեաներուն համար՝ որոնց կարգա - բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժ - ուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշ - խատանքը :

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդնե - րէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանրին դիմել որեւէ թղթատարական գը - րասենեակ :

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործո - ղութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տը - րամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դե - ղին թուղթը · —

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժա - նորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը :

Բացառաբար մեր խնդրանքը գործա - դրելու անկարելիութեան մէջ գտնուող բաժանորդներուն համար, հասցէի փո - փոխութեան ծախքն է՝ 2·50 Ն · Ֆ ·, կանխաւ վճարելի :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Խանասորի տարեդարձը կը տօնուի, Հ · Յ · Դ · Եօթնեղբայրեանի Կըրնոպլի ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ դաշ - տահանդէսով մը :

31 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայի գեղեկին ծա - ռաստանին մէջ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, տեղ - ւոյս կարող ուժերուն կողմէ :

Ճոխ պիւֆէ :

Բարձրախօսով պիտի նուագուին հայ - կական եղանակներ :

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

«Հերոսներու Օր»ուան առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Հ · Յ · Դ · Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն :

31 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Տէսին, Կապրիյեօն սրճարանի ծառախիտ պարտէ - զին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, բարձրախօ - սին վրայ հայկական երգ ու նուագ :

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված, ա - ռատ ուտելիք եւ ըմպելիք, գիները դիւ - րամատչելի :

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Մ · ՄԻՐՁԷ :

Օրուան խօսնակ Ընկ · Կ · ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Լիոնի հանրակառքը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն ժամը 9·30ին, անձրեւի պա - րագային ապահով վայր :

Hotel Splendid - Laffrey (Isére) ՕԳՈՍՏՈՍ 1 – 31

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

1000 մեթր բարձրութեան վրայ, գեղա - տեսիլ լճի մը ափին, բոլոր յարմարու - թիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ : Խաղաղաշտ եւ լողանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գե - ղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ 8·50 Ն · Ֆ ·

Արձանագրութեանց համար դիմել Շա - բաթ օրերը՝ 17 Րիւ Պլէօ, կէսօրէ վերջ ժամը 2 – 6 :

ՆԻՍԻ խումբին համար արձանագրուիլ Օր · Շաքէ Գաբրիէլեանի մօտ, 19 Պուլվ · Մանեան, Նիս :

ԳԱՒԱՌ, Լիոն · — Պէրպէրեան Ժ. 39, Rue Dunoir LYON 3·

ՏԷՍԻՆ · — Լիւլէճեան, 16, Rue Coli

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ · — Ժ · Փիլիկեան, 8, Rue J. Vergnette

ՎԻԷՆ · — Կարապետեան Rue Mont Arnaud

ՄԱՐՍԷՅԼ · — Գըլըճեան, 18, Rue Thubaneau

Օր · ԱՆԱՀԻՏ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ · Պ · ՎԱՐԴԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ամուսնացած

23 Յուլիս, 1960, Փարիզ

Կնքահայրութեամբ Պ · ՄԿՐՏԻՉ ԱԶՈՅ - ԵԱՆԻ :

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Գա - բրիէլ Վարդանեան կը նուիրեն · — 20ական Ն · Ֆ · Ս · Թէհլիրեան, Գ · Բա - լայեան եւ Յարութիւն Օնպաշեան սրահ - ներուն : 20 Ն · Ֆ · «Յառաջ»ին եւ 10 Ն · Ֆ · «Հայ-Բոյժ»ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Տիկին Մարի Ժամկոչ - եան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Պ · Սահակ Հաջի Յակոբեանը : Գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել · —

VARTABEDIAN

1, Rue Bozer — Barjols (VAR)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ · խումբը կը մեկնի Օգոստոս չորսին, արձանագրուած պզտիկներու ծնողքներէն անոնք որ դեռ չեն լրացուցած վերջնա - կան պայմանները, պէտք է շուտով ներ - կայանան 5 Րիւ Մէյրան, հեռ · Թրիտէն 27 – 35 :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ · — Հ · Յ · Դ · «Վարանդեան» կո - միտէն, ընդհ · ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը :

Կարեւոր օրակարգ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, պի - տի պատարագէ եւ քարոզէ Կաթ · պատ - ուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ · ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Վալանսի եւ շրջանի Հայութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ արարողու - թեան եւ լսել Եպիսկոպոսին քարոզը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խը - նամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողու - հի մը, որ ստացած ըլլայ ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ : Բնակու - թիւն եւ սնունդ ապահովուած են :

Մանրամասնութեան համար դիմել ոը - նորէնութեան : 1, Պուլվ · տիւ Նոր, Լը Ռէնսի, Հեռ · 927–01,72 :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՅՈՒԼԻՍ

MARDI 26 JUILLET 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8858 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, Թիւ 4659

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՀԱՍԱՒ

ՊԵԼԺԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ՔՈՆԿՕՆ ՊԱՐՊԵԼ

Քոնկոյի վարչապետը Նիւ Եորք կը գտնուի երկու օրէ ի վեր: Լումումպա՝ Աքրա եւ Լոնտոն հանդիպած է իր ճամբու ընթացքին: Ղանայի մայրաքաղաքին՝ Աքրայի մէջ տեսակցած է Հանրապետութեան նախագահ՝ Նըքրումայի հետ: Լոնտոնի օդակայանին մէջ վինքը դիմաւորելու գացած է՝ Անգլիոյ պետական նախարարը՝ Փրոֆիւմօ:

Լոնտոնի մէջ մամուլի երկու ասուլիս-ներ տուած է, որոնց ընթացքին ամբաստանած է Քաթանկայի վարչապետը՝ Մոյիզ Չոմպէն որ ըստ Լումումպայի չի ներկայացներ ժողովուրդին կարծիքը, այլ խաղալիք դարձած է Պրիւսէլի կառավարութեան ձեռքը:

«Եթէ պելժ ուժերը քաշուին Քաթան-կայէն անջատողական շարժումը կը մեռնի, ինքնաբերաբար» ըսած է ան: Ուրիշ խօսքով ըսել կ'ուզէ թէ Չոմպէ Պելժ ուժերուն կռթնած է: Ի՞նչ քաղա-քականութիւն ընտրած է Լումումպա: «Դրական չէզոքութիւն» պատասխանած է ան, ու աւելցուցած՝ «պիտի գործակ-ցինք որեւէ պետութեան հետ որ պատ-րաստ է օժանդակելու մեզի»:

Նիւ Եորքի մէջ տեսակցութիւններ ու-նեցած է ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար՝ Համըրշոլտի հետ եւ այս առթիւ յայ-տարարած է՝ «գոհ եմ ցոյց տրուած հա-կացողութենէն»:

Լումումպա Ամերիկա, Քանատա եւ Եւ-րոպա պիտի այցելէ, 15 օրուան ընթաց-քին:

Տէթվիլըր՝ տնօրէնը «Քոնկոյի Միջազ-գային Տնօրէնութեան ընկերութեան» ո-րուն հետ տնտեսական եւ թէքնիք օժան-դակութեան եւ գործակցութեան համա-ձայնագիր մը ստորագրած է՝ Լումում-պա, Նիւ Եորք հասած է, իր կարգին: Իր առաքելութեան շուրջ հետեւեալ ման-րամասնութիւնները տուած է: Յուլիս 11ին Պելժ զինուորական օդանաւով Քոն-կօ հասած է, փորձած է լեզու գտնել Լումումպայի հետ, Ռուսներէն առաջ: Ամերիկացի դրամատէրը շեշտած է թէ պիտի գործակցի՝ ամերիկացի, ֆրանսա-ցի, ճափոն, քանատացի, հոլանտա-ցի, անգլիացի եւ Արեւմտ. գերմանացի ժամանակներուն եւ դրամատէրներուն հետ: Պելժիա առ այժմ չի կրնար մաս-նակցիլ:

Տէթվիլըր Ուաշինկթըն պիտի այցելէ եւ պիտի տեսակցի պետական շրջանակ-ներու մարդոց հետ:

Քաթանկայի վարչապետը՝ Չոմպէ նոր առաջարկ մը ներկայացուցած է: Կը հը-րաժարի անկախութեան գաղափարէն, պայմանաւ որ Քոնկոյի Միացեալ Նա-հանգներու Համադաշնակցութիւն մը կազմուի: Առաջարկը ներկայացուցած է՝ Քոնկոյի:

Պելժերը վերջնականապէս քաշուեցան Լէօփոլտվիլէն: Քոնկոյի մէջ 12.000 «կա-պոյտ սաղաւարտներ» կան, ներկայիս: Անցեալ ուրբաթ՝ 5240 էր: Դեռ նոր ու-ժեր ալ պիտի հասնին: Քաղաքի մէջ կա-ցութիւնը լարուած է: Պալիպաս եւ Լիվիաս ցեղերը իրարու դէմ ելած են: Պալիպաները «անկախ նահանգ» կ'ուզեն դառնալ: Այս իմաստով հեռագիր ալ ղր-կած են՝ Լումումպայի:

Ռմբակոծուած կիներու եւ աղջիկներու թիւը 300 – 350ի հասած է, Նճիլիի շըր-ջանին մէջ: Շատեր քանի մը անգամ: Ռմբակոծուածներէն մէկը՝ ութ տարե-կան, միւսն ալ 11 տարեկան է:

ԿԻՒՐՍԷԼ ԱՆԳԱՐԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՆԱԽԿԻՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԱՏԸ ԱՄԻՍ ՄԸ ՊԻՏԻ ՏԵՒԷ

Կիւրսէլ Անգարա վերադարձած է կարգ մը գաւառներ այցելելէ ետք: Սվազի մէջ ճառ մը խօսելով նախագահը կատարած է հետեւեալ յայտարարութիւնները, տե-սակ մը «գայլի աւետարան».—

«Մարդը ազատութեան մէջ մարդ է եւ երբ իր ազատութիւնը ձեռքէն առնուի գերի կը դառնայ: Թուրք ժողովուրդը գերի ժողովուրդ մը չի կրնար դառնալ: Որովհետեւ Թուրք ժողովուրդը ազնուա-կան է:

«Մենք ձեզի վստահեցանք, սակայն մեր պարտականութիւնը չէ վերջացած: Գէշ ժառանգութեան մը տիրացանք: Պէտք է յարգենք մէկզմէկու իրաւունքնե-րը եւ ազատութիւնը:

«Մեր ամբողջ հարստութիւնը վատնը-ւած է, պետական գանձը դատարկ է, մեր ելմտական կացութիւնը խղճալի է: Եթէ ազգովին աշխատինք կրնանք փըր-կուիլ այս կացութենէն: Պարտքեր ու-նինք, բայց Թուրք ժողովուրդը խաբե-բայ չէ, մենք պիտի մաքրենք այս արա-տը, պիտի վճարենք մեր պարտքերը:

«Պէտք է շատ աշխատինք, որպէսզի ետ չմնանք գիտութեան ճամբուն մէջ: Ծուլութիւնը գէշ սովորութիւն մըն է: Աշխատեցէք շատ աշխատեցէք:

Նախագահ Կիւրսէլ յետոյ գնաց Սվազի Լիսէն, ուր հետեւեալ ուղերձը արտա-սանեց ուսուցիչներուն.— «Նոր հան-գրուաններու նախօրեակին մեծ պարտա-կանութիւններ կը ծանրանան ուսուցիչ-ներու ուսերուն: Անկեալ իշխանութիւնը քուէ ապահովելու համար բաժան բաժան ըրած էր երկիրը եւ Ալէվի, Քիւրտ Գը-զըլպաշ, Հանէֆի, Շիի քրիստոնեայ եւ այլ համաքականութիւնները անխղճօրէն շահագործած էր: Այս երկիրը դաւա-նանքի տարբերութեան սարսափելի ցըն-ցումներուն ձգուած էր:

«Այսուհետեւ այս տեսակ սխալ մը պիտի չգործուի: Յարգանքով կը բարե-ւեմ բոլորդ»:

×

Նախորդներու դատավարութիւնը Սեպ-տեմբերին պիտի սկսի Եասըատայի մէջ:

Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Բարձրագոյն Հարցաքննիչ Մարմինը, մինչեւ 15 Օգոստոս պիտի աւարտէ հար-ցաքննութիւնները եւ 15 Օգոստոսին թղ-թածրարները պիտի յանձնէ Բարձրագոյն Իրաւական ատեանին: Ամէնէն առաջ իբր հայրենադաւ պիտի դատուի անկեալ նա-խագահ Ճէլալ Պայար:

Միւս կողմէ Եասըատայի մէջ դատա-վարութեան պատրաստութիւնները սկը-սած են: Երկու հազար հոգի պիտի կա-րենան հետեւիլ դատավարութիւններուն: Նախապատուութիւն պիտի տրուի նա-խորդներու ընտանեկան պարագաներուն:

«Յեղաշրջումը պաշտպանելու մասին Օրէնք»ին մէջ այսօր փոփոխութիւն մը կատարուեցաւ եւ մինչեւ 20 Օգոստոս երկարաձգուեցաւ անկեալ եւ նախորդ պետական ղեկավարներու ձերբակալու-թեան տակ պահելու ժամանակամիջոցը:

Ինչպէս յայտնի է, ասկէ առաջ կու-սակալներուն իրաւասութիւն տրուած էր 30 օր հսկողութեան տակ պահել զանա-զան անձեր: Այս իրաւասութիւնը այժմ կը տրուի նաեւ ներքին նախարարին, որ ի հարկին կրնայ փոխել կամ ջնջել նման որոշումները:

ՔԻՒՐՏ ՉԿԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Իշխանութեան գլուխ անցնելէ երկու ամիս ետք, Կիւրսէլ, նոր վարչաձեւին դիրքը ճշդեց քրտական հարցին նկատ-մամբ: Էրզինճան արտասանած ճառին մէջ, նախագահը ըսաւ.— Օտար դեսպան մը ինծի հարցուց թէ ի՞նչ է մեր դիրքը Քիւրտերու հանդէպ: Պատասխանեցի յայտնի է որ պատմութեան տեղեակ չէք: Մեր մօտ ոչ մէկ բան կայ որ կրնայ քիւրտ կամ քրտական ազգայնականու-թիւն որակուիլ»: Մեկնաբանելով Կիւր-սէլի այս խօսքերը քիւրտ ազգայնական-ներու բանբերը յայտարարած է՝ Լըմոնտի «ուրախութեամբ ողջունեցինք Մենտե-րէսի կառավարութեան տապալումը եւ պարկեշտ քաղաքացիներ կ'ուզենք ըլլալ Թուրք պետութեան, այդ պատճառով կը յուսայինք որ Կիւրսէլ պիտի սրբագրէր իր նախորդներուն գիտակցաբար կատա-րած սխալը եւ պիտի ճանչնար գոնէ մեր լեզուն խօսելու, մեր դպրոցներն ու հը-րատարակութիւններն ունենալու իրա-ւունքը»:

× 14 հոգի ձերբակալուած են, Ուրբաթ օր Պոլսոյ մէջ, այն ամբաստանութեամբ թէ հակայեղափոխական քարոզչութիւն կ'ընեն: Արաբական գիրերով կրօնական գիրքերու մէջ Թռուցիկներ կը պահէին, կառավարութեան դէմ: 1928էն ի վեր ա-րաբական գիր գործածելը արգիլուած է երկրին մէջ բայց դեմոկրատ իշխանու-թիւնը որոշ թոյլտուութիւն մը ըրած էր 1950էն ի վեր:

× Ատլանտեան ուժերու ընդհ. հրա-մանատարը՝ Զօր. Նորսթատ Անգարա հասաւ ուր պիտի տեսնուի Կիւրսէլի հետ:

Օրը Օրին

ԱԿԱՆԶԴ ԽՕՍԻ, ԱԶԳ

Երկրորդ Աշխարհամարտին ամէնէն տագնապալի շրջանին, օր մը, մեծկակ շուն մը, Լոնտոնի մէջ, յանկարծ փրցուց զինքը իր խշտեակին կապող փոկը եւ դրացիին պարտէզը մտնելով, կատաղու-թենէն ու վախէն, տակնուվրայ ըրաւ ա-ծուները, որոնց մէջ վարդավառ գոյնե-րով ծաղիկներ բարեւ կուտային Աստու-ծոյ: Ներողութիւն, մոռցայ ըսելու որ այդ ժամուն Հիթլերի օդանաւերը տեղա-տարափ ռումբ կը թափէին մայրաքաղա-քին վրայ:

Խե՛ղճ շունը— անունը Րինթի խենթե-ցեր էր՝ խոտ կերած կամ քացախ խմած կատուի մը պէս եւ ճար մը կը փնտռէր...

Ռմբակոծութենէն ետք, պարտէզին տէրը փակեց պարոն Րինթիի օձիքին.

— Հոս եկուր նայինք, շան – զաւակ: Աս ի՞նչ ես ըրեր... Ծաղիկ մը ողջ չես ձգեր, խոտերը հաներ ես, հողերը քրքը-րեր ես, աթոռները շրջեր ես, լոլիկներս տեղէն հաներ ես, թաղարներս կոտրեր ես ... Սպասէ՛, ես քեզ ոստիկանութեան յանձնեմ որ երթաս դատդ անոես...

Ի հարկէ պարոն Րինթին բան մը չհաս-կըցաւ այս ալա խրուշչեւ սպառնալիքէն: Պատասխան չտուաւ եւ պոչը երկու ոտ-քերուն տակ անցընելէ ետք, գլուխը ա-ռաւ գնաց՝ ոսկոր փնտռելու:

Այս անգամ, դրացին փակեց պարոն Րինթիի տիրոջ օձիքին:

— Հաւնեցա՞ր սա շանդ ըրածին...

— Ի՞նչ ըրեր է որ...

— Ա՜լ ինչ պիտի ընէր... Պարտէզս մտեր է եւ ամէն բան տակնուվրայ ըրեր է... Վնասներուս հաշիւը հաներ եմ, ա-հաւասիկ — 67 սթերլին 18 շիլին եւ չորս փենի... վճարէ՛:

— Խենթեցե՞ր ես, մարդ Աստուծոյ... Շունս ապուր մը կերեր է, ինծի՞ ինչ...

— «Ինծի՞ ինչ»ով չես ազատիր... Թող կապէիր...

— Կապած էի, բայց, եկուր տես որ փոկը փրցուցեր է... Ատ Հիթլեր կոչ-ուած արարածը կրակ կը թափէր, վերէն ...Շունս վախցեր է... Դուն չվախցա՞ր, ես չվախցա՞յ...

— Ատանկ պարապ խօսքեր իմ գլուխս չեն մտներ ... վճարէ՛, կ'ըսեմ քեզի... Այլապէս շունդ կը սատկեցնեմ...

— Կը սատկեցնե՞ս... Կրնաս՝ անոր մէկ մազին մատ դպցուր, նայէ քու վիճակդ ինչ կ'ըլլայ...

— Ատա՞նկ է ... Լա՛ւ, լա՛ւ, ես ալ դատարան կ'երթամ...

— Գնա՛, քար մըն ալ ետեւէդ:

Եւ դրացին դատարան գնաց:

Դատաւորը մտիկ ըրաւ դատապահանջ կողմին ճառը եւ պաշտպանեալին չքմե-ղանքը: Եւ վճռեց.

— Այդ շանը տէրը դո՞ւն ես...

— Այո՛, միլո՛րտ...

— Վճարէ՛... 67 սթերլին, 18 շիլին եւ 4 փենի վճարէ դրացիիդ:

– Բայց, միլորտ, ես բան մը չըրի... Այդ առտուն, ռմբակոծութիւն կար... Ինչպէս ամէն մարդ, ես ալ կնիկս եւ զա-ւակներս առի ապաստան իջայ... Իմ բացակայութեանս, շունս բաներ մը ըրեր է... Այո՛, ըրած չըլլար աւելի աղէկ կ'ըլլար, բայց...

— Շատ չխօսի՛ս, վճարէ՛:

×

Ասկէ 45 տարի առաջ ալ ուրիշ «ռմբա-կոծութիւն» մը կար: Ուրիշ պատերազմ մը: Այդ տարին ալ շուն մը յարձակեցաւ ծաղկազարդ ածուի մը վրայ եւ ո՛չ միայն ծաղիկները ու մնացեալները փճացուց, այլեւ խածնելով բնաջինջ ըրաւ պարտէ-զին տէրը՝ հանդերձ ընտանեօք...

Յետոյ, զինադադար եղաւ եւ «ռմբա-կոծութիւն»ը դադրեցաւ:

Ու երբ պարտէզին տիրոջ ողջ մնացած ազգականները դատարան եղան՝ վնասուց հատուցում պահանջելու համար, շանը բարեկամներէն, ստացան հետեւեալ պա-տասխանը.

— Ի՛նչ կրնանք ընել, սիրելիներ, կը-ռիւ կար, շունը փոկը փրցուցեր ձեր պարտէզը մտեր է... Մենք ինչո՞վ յան-ցաւոր ենք... Մէնք չենք կրնար վճարել... Երթաք բարով...

Ականջդ խօսի, Հայոց ազգ... Եւ քու ականջդ, Արեւմուտք...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ա-միսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշ-տօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժ-ուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշ-խատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդնե-րէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գը-րասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործու-դութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տը-րամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դե-ղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժա-նորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՀ. ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԲԱՑ ԿՈՆԴԱԿԸ

Բ.

Վեհ. Վազգէն Կաթողիկոսի կոնդակը՝ որպէս գործնականութիւն՝ կ'առաջարկէ, «որ այս տարուան ընթացքին, յարմար թուականի մը, տեղի ունենայ ժողով մը, Մայր Աթոռի պատուիրակներու եւ Կիլիկեան Աթոռի ԵՐԿՈՒ կողմերու ներկայացուցիչներու միջեւ (ընդգծումը՝ մեզմէ. ՀԱՍԿ), յոյժ փափաքելի գտնելով նաեւ, որ մենք եւս անձնական հանդիպում մը ունենանք Տանն Կիլիկիոյ Սրբազան Աթոռակալին հետ, յամրապնդումն մեր սիրոյ միութեան եւ ի շինութիւն մեր Ս. Եկեղեցւոյ»: Սակայն Վազգէն Կաթողիկոս նոյն ատեն ինքն իր ձեռքովը փակ կը պահէ այսպիսի երջանիկ հանդիպումի մը դուռը՝ աննկատ թողլով Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին օրինաւոր հանգամանքը, ու նոյնիսկ գործով լիազօրութենէ զրկելով Նորին Սրբութեան կողմէ նշանակուելիք պատուիրակութիւնը: Բառերու զգոյշ շարադասումով մը, կոնդակը երբ կ'ակնարկէ Զարեհ Վեհափառի անուան կամ Աթոռին, երբեք չի գործածեր «Կիլիկիոյ Կաթողիկոս» օրինաւոր տիտղոսը, այլ կը գործածէ տարտամ մակդիր մը, «Անթիլիասի ներկայ Աթոռակալ»: Ի՞նչ իմաստ կրնան կրել տիտղոսներու այս զլացումը եւ հանգամանքներու այսպէս մշուշարկումը, կամ պայմանադրութիւնները:

Վազգէն Կաթողիկոս ոչ միայն ինքն իրեն իրաւունք կու տայ անտեսելու Զարեհ Կաթողիկոսի պաշտօնական հանգամանքը, այլ նաեւ անոր անունէն անմիջապէս ետքը կը յիշատակէ, որպէս «Կիլիկիոյ Աթոռին լաւագոյն աւանդութիւններուն հաւատարիմ մնացած ճշմարիտ Աջապահեան մը» Խադ Սրբազանը, որուն եւ տակաւին կ'ուղղէ Էջմիածնի Գերագոյն Խորհուրդի Հաղորդագրութիւնները՝ որպէս «Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Տեղապահ»ին: Եւ աւելին, առաջարկած «ժողով»ին մէջ ալ կ'ուզէ որ՝ որպէս «Երկփեղկեալ կողմեր» նստին «Կիլիկեան Աթոռի երկու կողմերու ներկայացուցիչները», հաւասար հաւասարի դիմաց, ինչպէս նաեւ Ս. Էջմիածնի ներկայացուցիչները:

Այսպիսի անփոյթ յայտարարութիւններով՝ Վազգէն Կաթողիկոս իր ուսին կ'առնէ Կիլիկեան Աթոռն ու Հայութիւնը «երկփեղկուած» պահելու ահաւոր պատասխանատուութիւնը:

Այս բոլորը ոչ միայն չեն ներշնչեր հոգեւոր ապրումներ ու չեն ապացուցաներ աստուածապարգեւ պայծառատեսութիւն, այլ մանաւանդ կը շարունակեն ստեղծել շփոթութիւններ եկեղեցական հանգամանքներու շուրջ: Պարզ իրողութիւնը այս է. կան միայն երկու Հայրապետական Աթոռներ, Էջմիածնի ու Կիլիկիոյ, ու չկայ «երկփեղկեալ Միաբանութիւն» մը Կիլիկիոյ Աթոռին մէջ:

Եղած – պատահածը յայտնի է: Վեհ. Զարեհ Կաթողիկոսի ընտրութենէն ետքը, Միաբանութեան մէջէն ոմանք, դրդումովը ընտրական փոքրամասնութեան մէջ մնացած դժգոհ աշխարհական ընդդիմադիրներու, եկան՝ 1956 Յուլիսին՝ Կաթողիկոսարանի ամառանոցին մէջ հաւաքուելով՝ իրենք զիրենք «Անկախ Միաբանութիւն» հռչակեցին: Եւ իրենց այդ անպատասխանատու արարքը եւ անոր հետեւութիւնները պարտաւորեցուցին Կաթողիկոսարանը, որ, ճարահատ, օրէնքի դիմէ ու կարգ կանոն հաստատէ: Եւ անոնք գացին այլուր, ընդունեցան ընդդիմադիր աշխարհական «խմբաւորում»ի հովանին: Մինչդեռ խաբուած այդ միաբանները՝ հաւատարմութիւն յայտնելով իրենց Կաթողիկոսին՝ պիտի պահէին իրենց պաշտօնները որպէս լուսարարապետ, որպէս Կաթողիկոսարանի դիւանապետ, տպարանապետ ու Դպրեվանքի ուսուցիչ: Ոչ մէկ պատճառ ունէին հեռանալու Կաթողիկոսարանէն, եւ այսօր ալ ոչ մէկ պատճառ ունին հեռու մնալու:

Դժբախտութիւնը սակայն՝ մարդոց արտաքին պայմաններու զոհ եկեղեցականներու բաժանումն ու «առանձին Աթոռ» հաստատել երազելը չէր, այլ այդ շփոթամիտ անմեղները «Կիլիկեան Աթոռին լաւագոյն աւանդութիւններուն հաւատարիմ» կոչող, այդ դժբախտ «երկփեղկումը» քաջալերող, ու նաեւ Ֆինանսաւորող պաշտօնական հաստատութեանց եւ անձերու ցաւալի չհախնդրութիւնը:

Վեհ. Զարեհ Կաթողիկոս միշտ յայտարարած է, թէ վէճ կամ պայքար գոյութիւն չունի Հայց. Եկեղեցւոյ Նուիրապետական Աթոռներու միջեւ. եւ թէ ինք՝ որպէս հայր ամենեցուն՝ ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն կը տարածէ իր գուրգուրանքը, ու կ'ուզէ որ սահմանադրական սկզբունքներով կառավարուին ազգին ժողովները: Նուիրապետական Աթոռներու միջեւ եւս միասնականութեան իր ապացոյցը տուած է՝ մշակելով ու ստորագրելով Կիլիկեան հինգ Եպիսկոպոսներու հետ՝ 1956 Յունիսի «Համաձայնագիր»ը, զոր սակայն դարձեալ, արտաքին դրդումներէ մղուած, երկու Եպիսկոպոսներ անգործադրելի կացուցին՝ շաբթուան մը մէջ ետ քաշելով իրենց ստորագրութիւնները. «Համաձայնագիր» մը, որու մանրամասնութիւնները տուած ենք «ՀԱՍԿ»ի մէջ, Պատմութեան համար խմբագրականներու շարքին, (Տես Հասկ, 1959, Օգոստոս – Սեպտեմբեր, էջ 304 – 306) եւ զոր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ընտրեալ գահակալը ստորագրեց, ի սէր խաղաղութեան եւ համերաշխութեան, հակառակ անոր որ այդ «Համաձայնագիր»ը ծայրայեղ եւ չափազանցեալ զոհողութիւններու կը պարտաւորեցնէր Կիլիկեան Ս. Աթոռը. զոհողութիւններ, որոնց մասին այլեւս խօսք անգամ չի կրնար ըլլալ: Հակառակ բոլորին, Վեհ. Զարեհ Կաթողիկոս շարունակ իր քարոզներուն ու Կոնդակներուն մէջ յորդոր տուած է միութեան ու գործակցութեան, ու երբեք չէ շեղած Ս. Հայրապետներու սիրոյ եւ օրհնութեան ճանապարհէն:

Այժմ ալ, որպէսզի կարելիութիւն տրուէր Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսին իր պատուիրակները լիազօրելու եկեղեցական խորհրդակցական ժողովի մը, հարկ պիտի ըլլար որ Վեհ. Վազգէն Կաթողիկոս նախ յարգէր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին պաշտօնական հանգամանքները, եւ տակաւին ընդդիմադիր դիրքերու ապաստանած օրինազանցները յորդորէր կարգապահ եւ հնազանդ դառնալու Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին: Տակաւին վերջերս, պաշտօնական կոչերէն ու արտայայտութիւններէն անկախ, Ս. Աթոռիս Վեհ. Կաթողիկոսը հասարակաց բարեկամի մը միջոցաւ Խադ Ս.ին հրաւէր կ'ուղղէր Անթիլիաս վերադառնալու, եւ որպէս պատասխան այդ սրտագին ու անկեղծ հրաւէրին, կը ստանար հետեւեալ ապշեցուցիչ, սակայն շատ յատկանշական պատասխանը. — «Չեմ կրնար Անթիլիաս վերադառնալ, մինչեւ Վազգէն Կաթողիկոսէ հրահանգ չստանամ»:

Ազգերու փոխադարձ յարաբերութեանց մէջ, պարզ դիւանագէտ մը իսկ պիտի չզար ժողովի նստիլ առանց իր հանգամանքին ու լիազօրութեան յարգուելուն: Ուր էր թէ ազգին Կաթողիկոսը ժողովի նստէր առանց իր հանգամանքի ճանաչման, եւ ան ալ ոչ թէ ուղղակի Իրեն, այլ այսպէս անորոշաբար հանրութեան ուղղուած բաց Կոնդակի հրաւէրով մը:

Անհանգամ այս առաջարկութեանց խորքին՝ կայ անիրատես հաշիւ մը Եկեղեցական ժողովի եւ Աթոռակալներու հանդիպումի մասին: Վեհ. Վազգէն Կաթողիկոս կ'ենթադրէ՝ թէ այդպիսի ժողով մը իրաւասութիւն կ'ունենայ քննելու Կիլիկեան Աթոռի «խնդիրը» եւ առաջարկելու «փոխադարձ զիջումներ», վերահաստատելու համար «համերաշխ գործակցութիւն Կիլիկիոյ Աթոռէն ու պառակտուած Թեմերէն ներս»: Մարդիկ կան որոնք Կիլիկեան Աթոռի շուրջ նախ «խնդիր» մը ստեղծեցին, եւ այժմ այդ խնդիրը կ'ուզեն տեսնել իրենց հասկցած տարազին մէջ, ու լուծել իրենց ճանչցած ձեւով: Նորին Սրբութիւնը պիտի ուզէր թերեւս որ 1956 Մարտի «Գահիրէի ժողով»ի նման եկեղեցականներու ժողով մը նստէր, նորէն զբաղէր Կիլիկեան Աթոռի միաբանական ու ներքին հարցերով, «որոշումներ» տար ու «պահանջքներ» դնէր՝ որպէս նախապայման իր շնորհաւորութիւնը յայտնելու Զարեհ Կաթողիկոսին: Ու եթէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը անընդունելի գտնէր այդ ժողովի որոշումները, Էջմիածնի Կաթողիկոսը անգամ մը եւս իրաւունք ունենար ըսելու.

— Ահա հերձուածողը:

Նորին Սրբութիւնը չէ հաշուած սակայն, թէ՝

— Նախ՝ կարելի պիտի ըլլար այդպիսի ժողով մը գումարել Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի օրինաւոր հանգամանքին յարգումէն յետոյ միայն:

— Յետոյ կը մերժենք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութենէն ներս գոյութիւն մը «կողմերու», եւ նման հաստատումէ մը բխող փափաքը՝ գումարումին «եռակողմանի» ժողովի մը, «Մայր Աթոռի պատուիրակներու եւ Կիլիկեան Աթոռի Երկու կողմերու ներկայացուցիչներու միջեւ»:

— Ապա՝ այդպիսի ժողով մը կրնայ ունենալ միայն խորհրդակցական հանգամանք, եւ ոչ թէ որոշումներ պարտադրելու իրաւունք՝ մանաւանդ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ներքին ու միաբանական հարցերու մասին:

— Ու վերջապէս, նման ժողովի եւ հանդիպումի նիւթ պիտի ըլլային, ոչ թէ առանձնապէս «Կիլիկիոյ Աթոռի հարցեր», այլ, անշուշտ, Հայց. Եկեղեցւոյ ընդհանուր հարցերը բոլոր Աթոռներու ու Թեմերու ամբողջութեամբ, որոնց վերաբերմամբ իր խորհուրդը եւ խօսքը պիտի ուզէր յայտնել նաեւ Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսը:

Վեհ. Վազգէն Կաթողիկոսի 25 Ապրիլ 1960ի Կոնդակին հակիրճ այս վերլուծումին առթիւ, չենք կրնար խոր ցաւով ի նկատի չառնել միաժամանակ Անթիլիաս հասած «Էջմիածին» ամսագրի 1960 Մարտի թիւը, որուն մէջ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պատմութիւնը ըստ կամս եւ կողմնակալութեամբ շարադրող անձը, (արտասահմանի, մանաւանդ Պաղեստինի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայութեան շատ ծանօթ անձ մը), վերոյիշեալ Կոնդակին չափ պաշտօնականութիւն ներկայացնող «Էջմիածին» ամսագրի էջերուն մէջ չի վարանիր, գործածել բառեր, ասութիւններ, եւ ընդ մէջբերումներ որոնք, գոնէ մեր ըմբռնումով անվայել են կրօնական հաստատութեան մը պաշտօնաթերթին, եւ որ պարագային յօդս ցնդիլ կու տան այնքան բարեացակամ տրամադրութիւնները, զորս Վեհ. Վազգէն Ա.ի 25 Ապրիլի Կոնդակը, իր զգացական ոճով ու քաղցրախօսիկ շարահիւսութեամբ ստեղծել կը փորձէր: Ի վերջոյ, Նուիրապետական Աթոռի մը Տեղապահին համար կարելի չէ գրել, Նուիրապետական ուրիշ Աթոռի մը պաշտօնաթերթին մէջ, «Ստում է տեղապահ Խորէն Եպիսկոպոսը» (Էջմիածին 1960, Մարտ, էջ 29): Այս անվայել ակնարկութեան մասին մանրամասն եւ լայն բացատրութիւններ տուած ենք Հասկի «Պատմութեան համար» խմբագրականներու շարքին մէջ (Հասկ, 1959, Յուլիս, էջ 274) եւ մենք մեզի չենք թոյլատրած գործածելու բառեր որոնք պատիւ չեն բերեր քրիստոնեայ մարդու, կամ, նուազագոյն կրթութիւն ունեցող խմբագիրի մը:

(Խմբագրական՝ ՀԱՍԿի)

(Մնացեալը յաջորդով)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶՂՋՈՒՄԻ ԵՐԵԿՈՅ

Եղեգնաձորի Ելփին գիւղում կոլտնտեսականների ընդհանուր ժողով գումարեցին, ուր ես խօսեցի մեր բնութեան պաշտպանութեան մասին: Զրոյցն այդ հարցի մասին շարունակուեց նաեւ դպրոցի տնօրէն Շաւարշի տանը, ուր եւ գիշերելու էինք:

Չգիտեմ ճա՞ռս էր ազդել մարդկանց, թէ՞ Ելփինի կարմիր գինին. սեղանակիցներս խղճահարուած եւ քնքշութեամբ էին խօսում վայրի կենդանիների մասին: Ամէն մէկը մի անխիղճ բան յիշեց իր կեանքից, գեղեցիկ մի կեանք մարող կրակոց, եւ հիւրասիրութիւնը վէր ածուեց խոստովանութեան ու զղջումի երեկոյի:

Երեւանից հետս եկած մի նկարիչ կար, մի իսկական բանաստեղծ՝ Սաքօ Մանդասարեանը: Ամէնից շատ նա էր զգացուել: Սեւ ու երկար մազերը թափահարելով, իր մի զարմանալի արարքն էր պատմում: Պատերազմի ժամանակ Գերմանիայում ընկերները նրան պատուիրում են մօտակայ անտառից մի եղնիկ խփել: Գնում է Սաքօն անտառ, թաքնւում մի եղեւնու ետեւ ու սպասում: Շուտով մի խումբ եղնիկներ ոստոստելով գալիս են առուն ջրի:

— Որը շուտ խմեց առուն անցաւ, նրա վրայ եմ կրակելու, — վճռում է որսորդն ու սպասում: — Մէջները մի չքնաղ արարած կար՝ վիզը երկար, ոտները բարակ, այնքան գեղեցիկ, որ աչքս չէի կարողանում կտրել նրանից, — քնքշութեամբ յիշում էր պատմողը: — Հակառակի նման առաջինը սա՞ կ'անցնի առուն, — մտածեցի ես: Եւ իսկապէս, բոլորից շուտ այդ արարածը կռացաւ խմեց, դէս – դէն նայեց եւ առաջ ձգուեց, որ առուն անցնի: Քիչ էր մնում բղաւեմ՝ «անիրաւ, ետ դառ, ո՞ւր ես գնում», բայց յիշեցի երդումս ու սրտատրոփ սպասեցի, գուցէ մի ուրիշը նրա առաջն ընկնի՞... Բայց ճակատագիրը, ինչպէս երեւում էր, արդէն ընտրել էր իր զոհը. սիրուն եղնիկն անցաւ եւ իր ամբողջ վեհութեամբ կանգնեց առուի միւս ափի թմբին: Կանգնեց, երկար վիզը մեկնեց, որ տերեւ պոկի ծառից՝ կրակեցի: Որ կրակեցի ողնաշարը ջարդուած նստեց տեղում:

Մօտեցայ, որ մորթեմ՝ սեւ սաթի նման սիրուն աչքերը յառեց վրաս ու այնպէս խղճալի նայեց ինձ, որ տեղումս քարացայ: Դունչն առաջ մեկնեց, իր կոշտ լեզուն քսեց երեսիս եւ այնպէս խորը տնկաց, որ պատերազմի արհաւիրքների մէջ ամրացած սիրտս յանկարծ փուլ եկաւ: Գրկեցի սիրուն վիզը, համբուրում եմ աչքերն ու մտքումս ներողութիւն խնդրում եմ անխիղճ արարքի համար: Յետոյ թաշկինակս հանեցի, մէջը տերեւներ լցրի, փաթաթեցի կծիկ դարձրի ու մտցրի խոցուած վէրքի մէջ, արիւնը կտրուեց: Մտայ տակը, եղնիկին դրի վզիս ու քայլում եմ դէպի զօրամասի առողջապահական կայանը, գուցէ այնտեղ կարին վէրքը, դարման անեն ու փրկեն իմ զոհին: Սիրուն, բարակ ոտները կախել է ուսերիցս, երկար վիզը տարուբերւում է աչքիս առաջ եւ հայեացքս հանդիպում է թախիծով, նախատինքով ու բողոքով լի աչքերին... Ու, զարմանալի բան, երբեմն դունչը մօտեցնում է երեսիս ու լիզում այտերս՝ ի՞նչ է ուզում, գո՞ւթ է հայցում, թէ խնդրում է շուտ հասցնեմ վիրահատներին...

Արագ էի գնում, հեւալով, կարծես ուսինս ոչ թէ վայրի կենդանի է, այլ վիրաւոր մարդ, որի կեանքը փրկելու համար վայրկեան պիտի չկորցնել: Ու վազում էի տագնապով լի: Բայց... չհասցրի. սիրուն վիզը թուլացաւ ու գլուխը ուժասպառ ընկաւ գոգս:

Ցած դրի ու վազեցի մօտակայ վրանը: Ներս ընկայ՝ բժիշկը վիրահատութեամբ էր զբաղուած:

— Դոկտոր, շուտ արէք, եկէք յետեւիցս... մեռնում է, — գոչեցի ես:

— Ի՞նչ է պատահել, ո՞վ է մեռնում...

— Եղնիկը... վիրաւոր եղնիկը...

Նկարիչն այլեւս չշարունակեց. դատարկեց ձեռքի բաժակը, գլուխը խոնարհեց կրծքին եւ դրանից երկար մազերը կախուեցին ու կիսով չափ ծածկեցին նրա ջղուտ ու թուխ դէմքը:

Քիչ լռելուց յետոյ՝ շարունակեց խուլ ձայնով.

— Եւ ես կարծում եմ, ամէն որսորդի հետ նման մի դէպք պատահած կը լինի իր կեանքում, այնպիսի դէպք, որ չի մոռացւում ու ամէն յիշելիս մորմոք է առաջ բերում, թէկուզ զոհը մարդ չի եղել, այլ անլեզու կենդանի: Այ, ձեր մասին մի դէպք եմ լսել Արէնի գիւղում եւ դրանով դուք բարձրացել էք իմ աչքում, — դարձաւ նա կոլտնտեսութեան նախագահ Համօ Գրիգորեանին: — Ասում են քիչ է մնացել, որ ձեր ընկերոջը գնդակահարէք, իրենց մօրից զրկուած վայրի գառներին սպաննելու փորձի համար:

— Հա՛ ա՛, — ծոր տուեց Համօն եւ նրա լայն դէմքը ողողուեց բարութեամբ: — Գառներին փրկեցի, ճիշդ է... Բայց դրանով ես ուզում էի քաւել իմ մի մեծ մեղքը, ախր նրանց մօրը սպաններ էի...

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(1 Շար.)

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԱՍԻՆ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Կարդացի «Յառաջ»ի 16 Յունիս թուականին՝ Օրը Օրին սիւնակին մէջ «Օրհնեալ ըլլաս» խորագրով Կոմիտաս վարդապետի մասին գրութիւնը, ստորագրուած եւրոպացի։

Նոյն գրութեան մէջ, կարգ մը հատուածներ պէտք ունին ճշդումի։

Ա.— «Ատաքազար այցելութեան միջոցին, վարդապետը կ'երթայ եկեղեցի եւ հոն կ'երգէ «Տէր Ողորմեա»։ժողովուրդը կը խնդրէ որ վարդապետը Կռունկը երգէ։ Ու վարդապետը կ'երգէ իր «Կռունկ»ը։

Բ.— «Արհաւիրքի տարին, սուլթանական հրովարտակով Կոմիտաս ալ խառնեցին «Հայրենիքի թշնամիներու» կարաւանին ու աքսորեցին Անատոլու»։

Գ.— «Այաշի բանտէն մեր ձեռքը հասած երկտողի մը մէջ վարդապետը կը գրէր. «Ես կեանքումս երկու բան չեմ մոռանայ, թէ ինչպէս իմ ծննդավայրս չորս տարի չարունակ, առանց բարձի նստում էի վարժարանի չոր, սառը յատակին, որբացած թափառում էի փողոցներում։ Եւ մէկ էլ աքսորում եղած ժամանակ տաճիկ ոստիկանի՝ ծածրակիս հասցրած բռունցքի հարուածին»։

Դ.— «Երբ Սուլթանը հրովարտակով զինք վտարողի ափերը կը վերադարձնէր, վերադարձածըԿոմիտասի ստուերն էրմիայն։ Այն օրէն ետքն էր որ հայ ժողովուրդը ալ չլսեց անոր շրթունքներէն, ոչ «Անտունի»ն, ոչ «Մոկաց Միրզէն», ոչ անոր «Կռունկ»ը, ոչ ալ «Տէր Ողորմեան»։ փլաւ Կոմիտասը ,խորտակուեցաւ»։

ՃՇԴՈՒՄՆԵՐ

Ա.— Կոմիտաս վարդապետ երբեք աշխարհական երգ չէ երգած եկեղեցւոյ մէջ։ Հոն միայն արական խումբը կը մասնակցէր։ Բեմի վրայ ալ, երգացանկին մէջ եկեղեցական երգեր չէր խառներ։

Եկեղեցական դասակարգէն եթէ դիտողութիւններ եղան, վարդապետի մը երկսեռ խումբ ղեկավարելու եւ սիրային երգեր երգելուն մասին էր։

Բ.— Կոմիտաս մինակը չէր որ աքսորուեցաւ։ Ան ալ խառնեցին հայ մտաւորականներու խումբին եւ աքսորի գործը եղաւ ոչ թէ Սուլթանին հրամանով, այլ այդ անիրը կազմակերպեց Իթթիհատականներու կոչուած ոճրածիններու խմբակ մը, ինչպէս նախածրագրած էին։ Նախ մտաւորականները եւ վերջէն ամբողջ հայ ժողովուրդը՝ բնաջնջելու ահաւոր ծրագիրին գործադրութիւնն էր ատիկա։

Գ.— Գալով Կոմիտասի կենսագրականին՝ ահա իր ինքնակենսագրութենէն մաս մը։

— «Ծնուել եմ 1869 թուին, Սեպտեմբերի 26ին, Փոքր Ասիոյ Կուտինա կամ Քիւթահիա քաղաքում։ Երրորդ օրը ինձ մկրտել են եւ անունս դրել Սողոմոն։

Հայրս՝ Գէորգ Սողոմոնեանը Քիւթահիացի է, իսկ մայրս Թագուհի Յովհաննէսեանը Բուրսացի։ Երկուքն ալ հայ են։ Մայրս վախճանուել է 1870 թուին, իսկ հայրս 1880 թուին։

«Ծնողքիս մահից յետոյ ինձ միամօր զաւկիս դաստիարակել եւ ուսմանս մասին մեծ հոգ է տարել հօրենական տատս Մարիամը։

«1876 թուին էր երբ առաջին անգամ ոտքս դրի դպրոցի շէմքը։ Մեր քաղաքի վարժարանը մի չորս բաժանմունք ունեցող դպրոց էր։ 1880 թուին աւարտեցի այդ վարժարանը եւ հայրս իր մահից չորս ամիս առաջ ինձ ուղարկեց Բուրսայի վարժարանը։ Դեռ տարին չբոլորած, հօրս մահուան պատճառով մեր քաղաքը վերադարձայ։

«1881 թուին մեր վիճակի առաջնորդը Գէորգ վարդապետ Դերձակեանը պէտք է գնար Ս. Էջմիածին, եպիսկոպոս ձեռնադրուելու։ Գէորգ Դ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հրամանագրել էր, որ առաջնորդը հետը բերէ եւ մի որբ աշակերտ իր Ս. Էջմիածնում հիմնած Մայր Աթոռին Գէորգեան Ճեմարանի համար։ Քսան որբերու մէջ վիճակն ինձ ինկաւ եւ առաջնորդն ինձ Ս. Էջմիածին բերաւ։ (Տես «Կոմիտաս Վարդապետ», ինքնակենսագրութիւն)։

1908 Յունիս 24, Ս. Էջմիածին, եւ «Յուսաբեր» 20 Մայիս 1950)։

Դ.— «Կոմիտաս վարդապետ եւ իր աքսորակիցները չեն խոշտանգուած, ծեծուած կամ տանջուած՝ Պոլսէն Չանկըրը։ Ի Չանկըրիի մէջ եւ վերադարձի առեն, զէթ անոնք՝ որոնց վերադարձի հրաման տրուեցաւ։ Թէեւ անոնք որոնք Չանկըրի մնացին մեզմէ վերջ, փոքր խումբով կամ մի առ մի ջարդուեցան Տէր Զօրի ճամբուն վրայ։ Անգարայէն մինչեւ Չանկըրը երկու օրէն սայլերով տարուեցանք։ Սայլին մէջ էին բացի Կոմիտասէն՝ ուրիշ երկու վարդապետներ, ինչպէս նաեւ մի քանի քահանաներ։ Տարուեցանք մեզի յատկացուած բանտը՝ Չանկըրը, քաղաքէն դուրս, կէս ճամբան գիշերելով Քալէճիք փոքրիկ քաղաքի մէկ խանին մէջ, փոքրիկ սենեակի մը մէջ երեսուն հոգի, որուն մէջ էր Կոմիտասը եւ որուն ճիշդ քովը նստած էի։ Քանի մը անգամ գլուխս իր ծունկին վրայ քաշելով կրկնեց. «Մենք նորէն պիտի ազատինք»։

«Չանկըրիի բանտը արդէլափակեցին 120 հոգի։ Քարէ սալայատակին վրայ, կէս գիշերը անցուցինք միայն երկու մոմի լոյսով։ Կոմիտաս վարդապետն էր, որ մտքի կատարեալ պայծառութեամբ, նախաձեռնարկ եղաւ «Հսկում» կատարելու, (Մեծ պահքի երեկոները, արարողութիւններէն ետք կատարուած արարողութիւն մը,— Կ. Ո.)։ Ես առկէ աւելի տպաւորիչ երգեցողութիւն մը չեմ իմացած կեանքիս մէջ։ Շաբաթներ վերջ երբ մասնակի ազատութիւն ունեցանք բանտէն արձակուելով, Կոմիտաս վարդապետ առաջինը եղաւ Չանկըրիի խեղճուկ, չսալարկուած Հայոց եկեղեցիին մէջ պատարագ մատուցանողը ...։—

«Երբ մէջէն քանի մը հոգիներու հրաման տրուեցաւ մեր տուները վերադառնալու երկաթուղիով, մեր փոքր կարաւանը գնաց Անգարա եւ անկէ երկաթուղիով Պոլիս մեր տուները գացինք։(Մատթէոս Արամ Գալէնտէր, «Պայքար», 1 Ապրիլ 1960)։

Յաւելուած այս վերջին վկայութեան.—

«Վարդապետին աքսորէ վերադարձը յաջողցուած է Պոլսոյ Ամերիկեան դեսպանատան թարգման Արսէն Շմաւոնեանը՝ դեսպանին միջամտութիւնով։

Վարդապետը երբ վերադարձաւ իր տունը, վերսկսաւ իր սովորական կեանքը։ Կը գրէր, կը նուագէր, կը սրբագրէր։ Ձեռք առած էր Ջուղայէն Օրիորդ Էմի Արզարէն ստացած հայկական հին պատարագի մը օրինակը, զոր սկսաւ ուսումնասիրել։

Կիրակի մը զինք հրաւիրեցին իր ազգականներէն Կարապետ Զիվէր Կարապետեանի մօտ, Գուրու Չէշմէ արուարձանը։ Հոն Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագեց եւ Լուսաւորչի մասին քարոզեց։

Պատարագէն վերջ, իր ազգականին մօտ, ընտանեկան ճաշի մասնակցեցաւ եւ զուարթ օր մը անցուց ...» (Տես «Արածանի»ի, Ա. 1940, կազմեց ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, նիւթը՝ «Ինչպէս փլաւ Մեծ վարպետը»)։

Ի՞նչ միջոցաւ եւ ո՞ր թուականով, «Այաշի բանտէն» վարդապետը կրցած է գրկել վերը յիշեալ երկտողը, երբ ոստիկանական հսկողութեան տակ էր։ Մեզի կը մնայ անհասկնալի։

ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱԳ. ԽԱՉԻ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Ֆրանսահայ Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը, Յուլիս 16ին, Շաբաթ գիշեր, հաւաքոյթ մը կազմակերպած էր Սէշակոյթի Տան Իւլայեան շքեղ եւ լուսաշող սրահին մէջ։

Բանախօսելու հրաւիրուած էր յայտնի մտաւորական Տիկին Հուրի Իփէկեան – Պուտաքեան, նիւթ ունենալով Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Միութիւնը (ՀՕՄ) եւ Ամերիկահայ գաղութը։

Օրուան նախագահուհի Տիկին Սէրէնկիւլեան երեկոյթը բանալով ներկայացուց օրուան բանախօսը, տալով անոր հակիրճ կենսագրականը, իբր տաղանդաւոր գրագէտ, բանաստեղծ եւ գործիչ, վեր հանելով անոր կատարած հսկայ աշխատանքը Ամերիկահայ գաղութին մէջ, ուր հրաւիրուած էր մասնաւորաբար ՀՕՄի յիսնամեակին առթիւ տեղի ունենալիք հանդիսութիւններուն բանախօսելու։ Ան առանց հանգիստի եւ յոգնութեան՝ քաղաքէ քաղաք շրջած ու ներկայացուցած էր ՀՕՄի կատարած հսկայ աշխատանքը հանրութեան։

Ապա խօսքը տրուեցաւ օրուան դասախօսին։

Տիկին Հուրի Իփէկեան – Պուտաքեան, իրեն յատուկ շնորհալի ոճով ըրաւ կուռ բանախօսութիւն մը։

Ներկայացուց ՀՕՄը իր կազմութենէն մինչեւ այսօր կատարած աշխատանքներով ու գնահատելի ձեռնարկներով։ Փաստացի օրինակներով ներկայացուց այս կուռ կազմակերպութեան կատարած նախախնամական դերը հայապահպանման, մարդասիրական եւ այլ մարզերու մէջ, ոչ միայն Ամերիկայի, այլեւ բոլոր գաղթաշխարհի մէջ, Եգիպտոսէն Յունաստան, Լիբանանէն Պարսկաստան, Ֆրանսայէն Ամերիկա, ուր ան ունի հարիւրաւոր մասնաճիւղեր զանազան անուններու տակ, բազմահազար անդամուհիներով։

Յարգելի բանախօսուհին, որ շրջած էր Ամերիկահայ բոլոր գաղութները եւ ուսումնասիրած մասնաւորաբար անոնց բարքերը, տուաւ շատ շահեկան եւ հետաքրքրական ծանօթութիւններ, Նոր Սերունդի, Կրթական գործի, եկեղեցական խնդիրներու եւ ընտանեկան կեանքի մասին։

Եղան հարցումներ որոնց պատասխանեց։

Օր. Ա. Գարոյեան խոր ապրումով արտասանեց Իսահակեանի «Վերադարձը»։

Օրուայն նախագահուհիին շնորհակալութեան եւ փակման խօսքերով վերջ գտաւ Կապոյտ Խաչի այս հետաքրքրական հաւաքոյթը ուշ գիշերին։

Գ. ՓԱՐԹԵՒ

ՍԷՆ ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՅՈՑ ՏՈՒՆԸ

Հիմնադիր Միութիւններու գումարած Յունիս 28ի ձեռնհաս ժողովը որոշած է, միաձայնութեամբ, Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան յանձնել Սէն Ռաֆայէլի Հայոց Տան վարչական տնօրէնութիւնը եւ մատակարարութիւնը։ Որոշումը վաւերացուած է Ֆրանսական եւ Գաղթականաց Միջազգային Կազմակերպութեան պատկան իշխանութիւններուն կողմէ։

Ընկերային Գործունէութեան Ֆրանքեւհայկական կոմիտէն (Քոմիթէ Ֆրանքօ – Արմէնիէն տ'Աքսիոն Սոսիալ), որ ցայսօր իրեն վերապահած էր այդ Տան վարչութիւնը՝ լուծուած է պաշտօնապէս Յունիս 23ին, իր գոյքերն ու գործունէութիւնը ամբողջութեամբ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան փոխանցելու պարտաւորութեամբ։

Սէն Ռաֆայէլի Հայոց Տան հիմնադիրներն էին եւ վերակազմութեան անհրաժեշտ այսօրուանկենսական որոշումը տուած են Փարիզի այն բարենպատակ ազգային եւ համայնական կազմակերպութիւնները, որոնց միացեալ դիմումին վրայ Գաղթականաց Միջազգային կազմակերպութիւնը տուած էր 57 միլիոն հին ֆրանքի սկզբնական հիմնադրամը։

Այժմու որոշումով, որուն գործադրութեան համար հիմնական եւ փրկարար դեր կատարած է Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը՝ 32 միլիոն հին ֆրանքի նպաստով մը, Սէն Ռաֆայէլի Հայոց Տունը վերջնապէս կը յանգի իր լաւագոյն լուծումին եւ կը դառնայ հայ ազգային գոյք եւ ձեռնարկ։

Հիմնադիր Միութիւններուն կողմէ լաւագոյն յաջողութեան ամենայն վստահութեամբ, այսուհետեւ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան յանձնուած վերակազմութեան գործին եւ վարչական տնօրէնութեան արձականդ պիտի ըլլանք յետագային։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԴ.

— Մանուկ փեսան պէտք կը բանայ կոր, վույ, մայրիկ Աստուածածին(*)։

Ցերեկը երբ փողոցից անցնում էր յուղարկաւոր թափօրը, Մանուկ փեսան դիտում էր լուսամուտից, մանրիկ ժպտում եւ ցինիկօրէն ասում։

— Վայ, հաջի Մուսթաֆա մեռեր է, Աստուծոյ քով կ'երթայ կոր, թող երթայ, բարի ճանապարհ, ես մէյ մը չըլըրցնեմ դէ, թող առանկ երթայ։

Եւ պառկում էր, քնում, որպէսզի գիշերն աշխոյժ զգայ իրեն։

×

Մանուկ փեսան մի էշ ունէր։ Այդ էշը երկար տարիներ ծառայել էր նրան, ծերացել էր, այլեւս անպէտք էր եւ ուզում էր ծախել։ Շատերն ասում էին, որ «ազատ ըրէ», բայց Մանուկ փեսան ցանկանում էր ծախել։ Ազատ անելն էլ այն էր, որ անասունին թողնում էին բաց դաշտը, իր համար արածում էր, պառկում, վեր կենում եւ մի օր էլ սատկում։

Մանուկ փեսան էշը ծախեց։ Բոլորն էլ զարմացան։ Հայրս ասաց.

— Էդ էշն առնողն ինքն է էշը։

Վաճառքից ութ օր յետոյ՝ էշը գնողը դիմեց դատարան՝ վաճառքը չեղեալ համարելու համար։ Գնողը դատարանում պատճառաբանեց, որ էշը գարին չի կարող աղալ, ինչպէս ուտում է, այնպէս էլ դուրս է գալիս, եւ ուրեմն շուտով պէտք է սատկի։

— Փողոցի հաւերուն կ'եր տի տամ,— ասում էր գնողը։

Դատը լսողները բոլորն էլ կարծեցին որ Մանուկ փեսան խրուեց. ի՞նչ կարող էր պատասխանել. բայց Մանուկ փեսան պատասխանեց.

— Իմ ծախածը ջաղաց չէ, էշ է։

Դատարանը գտաւ, որ գնողի պատճառաբանութիւնն անհիմն է եւ որոշեց իրաւունք չտալ վաճառքը չեղեալ համարելու։

ԺԵ.

Հին հռոմէական այդ ճանապարհի վըրայ այլազան եւ տարօրինակ էր կեանքը — եւ ամենատարօրինակը Ամերիկայից վերադարձած մարդիկն էին — ամերիկահայեր,— որոնք իրենց հետ բերել էին միայն արտ. տարազ մի քանի անգլերէն բառեր եւ ծամածռուած բերաններ։ Ոչ միայն անգլերէն խօսելիս, այլ մինչեւ անգամ հայերէն խօսելիս՝ նրանք ծամածռում էին իրենց բերանները։

Օրինակ՝ մեզ շատ ծանօթ էջ Օհաննէսը, որ Ամերիկայից վերադարձին չգիտեմ ինչու դառել էր պարոն Յովհաննէս, հայերէն խօսելիս, կարծես, մայրենի լեզուն ծաղր էր զգում — ինչ որ կարծես բերանում մի տաք բան էր լղճօրում։

— Էնքան ինկլիզճէ գիտէ, որ փէզէվէնկի տղան հայերէնն անգամ ինկլիզճէի պէս կը խօսայ ... — ասում էին միամիտ տեղացիները։

Եւ անգլերէն լեզուի մասին գաղափար կազմելով միայն տգէտ ամերիկացի միսիոնարներից եւ Ամերիկահայերից՝ ես ատում էի այդ լեզուն։ Յետագայում, երբ ինձ վիճակուեց տերապետելու անգլերէնին եւ ամերիկեան կրթութիւն ստանալու՝ համոզուեցի, որ Շէյքսփիրի, Տիկկէնսի եւ Բայրընի լեզուն խօսելու համար ծամածռութիւններ հարկաւոր չեն։

Բայց ամերիկահայերի ծամածռութիւնները տեւում էին միայն մի քանի տարի — հէնց որ Ամերիկայից բերած հագուստները մաշւում էին եւ տեղականով փոխարինւում՝ լեզուն էլ մաշւում էր եւ փոխարինւում մայրենի լեզուով։ «Ձեմ կրընաաարրր» միմոսական ձեւը դառնում էր պարզ եւ մարդավարի «չեմ կրնար»ի։

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

(*) Ըստ մահմետական սովորութեան՝ մեռելներին գերեզմանափոսում նստեցնում են, առանց հողով ծածկելու, միայն վրան են ծածկում հողով եւ փայտով։ Շները հեշտութեամբ կարող էին մտնել եւ դիակն ուտել, բայց ոչ ոք չէր մօտենում, որովհետեւ շները յարձակւում էին։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Նխսի յիշատակի հանգէսէն 300 Ն. Ֆ., ստորեւ ցանկը .—

Տիկին Վերոն Զարզարեան եւ Տէր եւ Տիկին Ս. Քարախանեան 50ական Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ս. Երամեան եւ Տէր եւ Տիկին Մամիկոնեան 30ական Ն. Ֆ., Շահան Զօտեան, Տիկին Սիրուհի Պէրպէրեան, Տէր եւ Տիկին Ամասեան, Ոմն, Սուրէն Ալէքսանեան, Առաքել Ատալեան, Ալպէր Գասեան (Վալանսէն), Վարդան Գասիկեան, Յարութիւն Շիշլեան, Անահիտ Պէրպէրեան, Տիկին Միլտոնեան եւ Տոքթ. Հրաչ Զարզարեան տասնական Ն. Ֆ., Տիկին Վ. Սարգիսեան, Յոլակեան, Գալֆայեան եւ Տիկին Քասյեան հինգական Ն. Ֆ., գումար՝ 300 Ն. Ֆ.:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապ. Խաչի Օգափ. կայանի տնօրէնութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Տէր Պօղոսեանէ (Փարիզ) քսան Ն. Ֆ., Պ. Առաքել Առաքելեանէ (Լիոն) յիսուն Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեանէ երկու սալեր Ափրիկեանի եւ Ա. Պարթեւեանի: Տիկին Առաքելեանէ (Լիոն) 5 քիլօ բրինձ, Տէր եւ Տիկին Շահինեանէ տասը Ն. Ֆ. եւ պօնպօն: Տէր եւ Տիկին Ճէլալեանէ (Փարիզ) տասը Ն. Ֆ., Տիկ. Հարէլեանէ (Լիոն) տասը Ն. Ֆ., Կէնճեան եղբայրներէ (Լիոն) երեսուն քիլօ դեղձ, Լիոնի Կապ. Խաչի մասնաճիւղէն պօնպօն, Տիկին Մակէսեանէ գեղեցիկ զարդ մը (Լիոն), Տիկին Միսքճեանէ (Լիոն) 24 Թապլէթ շոքոլա:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինդերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Սամսոնիկ Համասեանէ, Տէր եւ Տիկին Սիրանոյշ Մանուկեանէ տասնական Ն. Ֆ., իրենց եղբօր եւ եղբօրորդւոյն Վահան Մանթաշեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ըստացած է Տէր եւ Տիկին Եղիազար Մելքոնեանէ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէրոյեանէ եւ Այրի Տիկին Մարգարիտ Կաղինեանէ (Լա Սիօթա), եւ Պելժիայէն Տիկին Աստուրեանէ տասնական Ն. Ֆ. ողբացեալ Պ. Մինաս Տատիկեանի քառասունքին առթիւ:

Վարչութիւնս իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պ. Պ. Յարութիւն Տէրոյեանի, Անդրանիկ Տէր Գէորգեանի, Ժանօ եւ Տիգրան Քազարեանի, Տալագիւբէլեանի եւ այն բոլոր բարեկամներուն որ եկան քաջալերեցին մեզ եւ մեր տարեկան դաշտահանդէսին օգնեցին թէ նիւթապէս թէ բարոյապէս:

×

ԼԻՈՆԻ Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ շինութեան.— Պ. Արթին Մամասէ յիսուն Ն. Ֆ., Տիկին Վիքթորիա Գույումճեանէ տասը Ն. Ֆ., Պ. Նշան Յակոբեանէ տասը Ն. Ֆ.:

×

Գ. ՅԱՆԿ

Փարիզի Ազք.ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Պ. Սահակ պէյ (Համ) Հանըմեան եւ Ապրօ Խանճեան, իրենց բարեկամին՝ ողբ. Տօքթ. Սէվնիի յիշատակին 300 Ն. Ֆ., Պ. Հաճի Յակոբեան Յովհաննէս, Անտիլլի ծերանոցին հարիւր Ն. Ֆ., Պ. Կարապետեան Յակոբ հինգ Ն. Ֆ., Տիկին Ասիրպէգօֆ 50 Ն. Ֆ., եւ Պ. Ժիրայր Զիլինկիրեան, Մոնմորանսիի ծերանոցին դաշտահանդէսին առթիւ յիսուն Ն. Ֆ.:

Պ. Պարաթեան 15 Ն. Ֆ., , Պ. Հէքիմեան տասը Ն. Ֆ., Տիկին Շամբընուա, Մոնմորանսիի ծերանոցին քսան Ն. Ֆ., Ողբ. Կիւսար Նորայրի բարեկամներէն 61 Ն. Ֆ., Պ. Էլիատէս 15 Ն. Ֆ., Պ. Գէհրիպարեան տասը Ն. Ֆ., Պ. Մարգար Աղամեան, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Տատուրեանի մահուան առթիւ, Մոնմորանսիի ծերանոցին տասը Ն. Ֆ., Տիկին Ղազէրեան Վառվառէ, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Գառնիկ Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ, ծերանոցին տասը Ն. Ֆ., Տիկին Գառնիկեան տասը Ն. Ֆ., Պ. Յակոբ Գույումճեան, Մոնմորանսիի ծերանոցին քսան Ն. Ֆ., Տիկին Մարգարեան Եզսա յիսուն Ն. Ֆ., Տիկին Նաւասարդեան, սնտուկ մը նարինջ եւ Պ. Նաւասարդեան, ոչխար մը Մոնմորանսիի ծերանոցին: Պ. Վահէ Զիլինկիրեան, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Տիկին Մալաճեանի մահուան առթիւ յիսուն Ն. Ֆ.:

(Շար.)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Խանասորի տարեդարձը կը տօնուի, Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի Կրընոպլի Ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ դաշտահանդէսով մը:

31 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայի գեղակին ծառաստանին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին տեղւոյս կարող ուժերուն կողմէ:

Ճոխ պիւֆէ:

Բարձրախօսով պիտի նուագուին հայկական եղանակներ:

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս չորսին, արձանագրուած պզտիկներու ծնողքներէն անոնք որ դեռ չեն լրացուցած վերջնական պայմանները, պէտք է շուտով ներկայանան 5 Րիւ Մէյրան, հեռ. Թրիւտէն 27 – 35:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Համախաղբ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի կողմէ: Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Մոլիէռի ծառախիտ անտառին մէջ եւ պաղ աղբիւրին մօտ:

Փափաքողները հոն պիտի գտնեն չամփուրով խորոված եւ զանազան ըմպելիներ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Բարձրախօս, երգ, պար, արտասանութիւն:

Մուտքը ազատ է:

Սիրով կը հրաւիրուի գաղութիս եւ շրջաններու հայ հասարակութիւնը անխտիր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը:

Կարեւոր օրակարգ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

«Հերոսներու Օր»ուան առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն:

31 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Տէսին, Կապլիյեօն սրճարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսին վրայ հայկական երգ ու նուագ:

Ճոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված, առատ ուտելիք եւ ըմպելիք, գիները գիւրամատչելի:

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Մ. ՄԻՐԶԷ:

Օրուան խօսնակ Ընկ. Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Լիոնի հանրակառքը կը մեկնի Փլասկիշառէն ժամը 9·30ին, անձրեւի պարագային ապահով վայր:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տնօրէնութեան: 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927–01,72:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Տիկին Մարի Ժամկոչեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Պ. Սահակ Հաջի Յակոբեանը: Գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել.—

VARTABEDIAN

1, Rue Bozer Barjols (VAR)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Յուշամատեանը

Նուիրուած Միութեան քառասնամեակին՝ (1918 – 1958):

Հրատարակութիւն՝ Շրջանային վարչութեան:

500 գեղատիպ էջ նոխօրէն պատկերազարդուած, լաթակազմ:

Բովանդակութիւն՝

Ա. Հայ Մարմնակրթական շարժումը 1900 – 1915:

Բ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծնունդն ու տարածումը Պոլիս եւ գաւառները:

Գ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաքելութիւնը Հայաստան:

Դ.— Հ. Մ. Ը. Մ. արտասահմանի մէջ, Եւրոպա, զոյգ Ամերիկաներ, Մերձաւոր Արեւելք, Քիփրոս եւ Եգիպտոս:

Ե.— Հ. Մ. Ը. Մ. Սուրիոյ՝ Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ:

Վաճառման կեդրոնատեղի՝

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
LIBRAIRIE HAMASKAINE
10, Rue Hussein BEYHOUM
BEYROUTH LIBAN.

ԳԻՆ՝ 15 Ն. Ֆ.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահմանի՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒԼԻՍ

MERCREDI 27 JUILLET 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8859 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4660

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԷՆ ԱՌԱՋ

ՏԸՊՐԷ ՃԱՌ ՄԸ ԽՕՍԵՑԱՒ

Խորհրդարանի արձակուրդին առթիւ (մինչեւ Հոկտ. 4) Տըպրէ ճառ մը խօսեցաւ երեսփոխաններուն առջեւ պարզելով միջազգային կացութիւնը։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ՊԵՐԼԻՆ.— Ցառաջի-կայ տարիներու վտանգը Դաշնակցային Գերմանիայէն չէ որ պիտի գայ ու եթէ Խ. Միութիւն որոշէր ընդհանուր համաձայնութեան ղոյավիճակ մը հաստատել, Եւրոպա երկար ժամանակով զերծ պիտի մնար պատերազմի մը վտանգէն։ Բայց Պերլինը պատրուակ մըն է հաշիւներու եւ սպառնալիքներու համար։ Գոյայի խնդրին առթիւ, Տըպրէ ուրախութիւն յայտնած է որ խնդիրը յանձնուած է ամերիկեան կազմակերպութեանց։

Քոնկոյի մասին խօսելով, Տըպրէ պաշտպանած է Պելժիան որ անկախութիւն շնորհեց եւ անկէ ետք վարուեցաւ բոլոր իրաւունքի եւ պատուի։ Ցոյց յայտնած է թէ ՄԱԿը ամէն ինչ պիտի փրկէ։ «Աշխարհի խաղաղութիւնը անբաժանելի է» չեշտած է վարչապետը որ անդրադարձած է նաեւ ֆրանսական հասարակապետութեան յաջողութեան։

Տըպրէ մանաւորաբար ծանրացաւ եւրոպական միութեան վրայ։

Եւրոպայի պետութիւնները պէտք է իրենց միութիւնը գտնեն։ Պէտք է ցոյց տան համերաշխութեան ոգի։ Կարելի չէ հարցի մը շուրջ համակարծիք գտնուիլ եւ ուրիշ հարցի մը նկատմամբ՝ տարակարծիք։ «Նոյն կարծիքը պէտք է ունենանք Պերլինի ինչպէս Ափրիկէի մէջ»։ Ամէն բան կախում ունի արեւմտեան սերտ գործակցութենէ մը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ Ուխտի (Արեւելքի՝ Ատլանտեան Ուխտը) ուժերու գերագոյն հրամանատարը՝ Զոր. Քոնիէվ, 60 տարեկան, պաշտօնանկ եղաւ։ Ծանօթ էր երբեւ ազատական, ինք էր նաեւ որ նախագահեց այն ատեանին որ մահուան դատապարտեց Բերիան։ Քոնիէվ արեւմտեան ուժերու հրամանատար էր 1955էն ի վեր։ Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ «իր իսկ դիմումին վրայ է» որ պաշտօնը ձեռքէն առնուեցաւ։ Իր տեղը կ'անցնի Ուկրանացի մը՝ մարէչալ Կրեչքօ, 50տարեկան։

ՔԱՊՈԹ ԼՈՃ ԵՒ ԿՈՒԶՆԵՑՈՎ կը շարունակեն իրենց փոխադարձութիւնները Ըռ-Պը 47 օդանաւին առթիւ։ Ամերիկացի պատուիրակը կը պնդէ թէ Ռուսերը վար առած են օդանաւ մը որ խորհրդային սահմանէն շատ հեռու էր եւ նկարներով կը փաստէ բայց Կուզնեցով կը պատասխանէ «կը ստէք»։

ՔՈՆԿՈՅԻ կացութիւնը լաւ է բացի Քաթանկայէն։ Համըրշոլտ Քոնկօ գնաց Գրիւսէլէն անցնելով։ Լումումպա միշտ Նիւ Եորք է։

Գ. ԷՊԼԻՂԱԹԵԱՆ Ա. Մ. Հ. ԵԱՆ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ԱՆԴԱՄ

«Յուսաբեր»էն կ'իմանանք թէ նախագահական հրովարտակով Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան Ազգ. Ժողովի անդամ նշանակուած է Սուրիոյ խորհրդարանի նախկին երեսփոխան՝ Գրիգոր Էպլիղաթեան։

Գ. Էպլիղաթեան որդին է Թուրքիոյ եւ Ցանաստանի մէջ, Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին դեսպան Էպլիղաթեանի։ Փաստաբան եւ քաջ արաբագէտ, Գրիգոր Էպլիղաթեան հայ եւ օտար շրջանակներու հետ լայն կապեր ունի եւ կը վայելէ բոլորին համակրանքն ու վստահութիւնը։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԴՐԱՄ ԿՈՒՏԱՅ

Միջազգային Հիմնադրամի կազմակերպութեան ընդհ. տնօրէնը Հոֆմըն յայտարարած է թէ վերականգնելու համար, Թուրքիա այլեւս ունի կարող ղեկավարներ։ Տնօրէնը, որ Անգարա կը գտնուի, տեսնուած է արտաքին, ելմտական եւ առեւտրական նախարարներուն հետ։ Ցայտնած է թէ Հիմնադրամի կազմակերպութիւնը պիտի քննէ Թուրքիոյ պատրաստելիք ծրագիրը եւ պիտի ընէ նիւթական հարկ եղած օգնութիւնը։ Հոֆմըն յիշած է նաեւ թէ Մարշալի ծրագրին գծով, առաջին անգամ Թուրքիա եկած է, 10 տարի առաջ, իսկ 1959ին Միջին Արեւելքի համալսարանի ճարտարապետական մասին համար մէկուկէս միլիոն տոլար նուիրած էն։

✕ Պոլսոյ նախկին կուսակալը, Կէօքայ, Անգարա հասած է եւ Արտաքին նախարարութեան բարձրագոյն խորհրդական նշանակուած։

✕ Պոլսոյ եւ Անգարայի համալսարաններու պետական դէմքերու կազմած մասնախումբը ընտրական օրէնագիծը կը պատրաստէ։ Օրէնագիծը կառավարութեան յանձնուելէ ետք, հաւանական կը նկատուի որ Սեպտեմբերի ընթացքին հանրաքուէ կատարուի։

✕ Ներքին նախարար Մուհարրէմ Իհսան ճառ մը արտասանած է Անգարայի մէջ եւ խօսքը ուղղելով Պուճաքի անօրէններուն որոնք նոր ազատած են իրենց զաւընթացքները ըսած է.— «Կրօնական եւ քաղաքական որեւէ ազդեցութեան տակ մի՛ մնաք, արդէն երկրին մէջ յեղափոխութիւն մը ծնունդ առած է, անկա նախկին ղեկավարներու անխորհուրդ վարմունքէն յառաջ եկած է։ Անոնք կ'ուզէին քաղաքականութիւնը կրօնքի միջոցով յառաջ տանիլ։ Դուք, որ քաղաքային կազմակերպութեան մը սանդուխին առաջին աստիճանն էք, պէտք է օրինաւոր ու իրաւացի շարժիք որպէսզի ժողովուրդին խառն ալ որ ձեզի հետ չփման մէջ է, աւելի զօրաւոր ըլլայ»։

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն նաեւ թէ նախկին իշխանութեան կողմէ կեղծ կրօնաւորները երեւան ելած էին որոնք կը շահագործէին ժողովուրդին կրօնական զգացումները, կեղծիքի վրայ հիմնուած գիրքեր ներածելով եւ գիւղացիներուն բաժնելով։ Ազգ. Միութեան Կոմիտէն նման խումբերու առաջնորդները ձերբակալելով քննութիւններ սկսած է։

✕ Քանի մը օր առաջ արձագանգ հանդիսացած էինք Նասրի մէկ ճառին, որուն մէջ Արաբ Միաց. Հանրապետութեան նախագահը եւ առնել կ'ուզէր Հաթայը (Ալեքսանտրէթի Սանճաք)։ Այս առթիւ Անգարայի քաղաքական շրջանակները կը յայտնեն թէ անպայման «Խորհ. Միութեան մատը կայ այս գործին մէջ»։ Նոյն շրջանակները «ցաւ» կը յայտնեն որ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը փոխանակ մերձեցման քաղաքականութիւն մը ընտրելու Թուրքիոյ հանդէպ, նման «տղեղ եւյթ» մը կ'ունենայ։ Նոյն շրջանակները կ'ընդգծեն թէ.— «Թուրքիա ի վիճակի չէ որեւէ մէկուն թիզ մը հող տալու»։ Անգարայի պետական դէմքերը կը շեշտեն թէ եթէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը որեւէ պահանջ ներկայացնէ Հաթայի համար, Թուրքիոյ կառավարութիւնը նկատի պիտի չառնէ եւ պիտի մերժէ զայն։ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան Անգարայի դեսպանը, այս առթիւ Արտաքին նախարարութեան հրաւիրուեցաւ ուր իրեն «վճռական» լեզուով յայտարարուեցաւ թէ.— «Թուրքիա չէ խորհած իր Մայր Հայրենիքի հողերէն ամենադողյն զիջում մը ընել»։

Այս խնդրին առթիւ խիստ բողոքագիր մը յանձնուեցաւ դեսպանին։

Օրը Օրին

ԽՆԴԱԼՈՒ ՕՐ

Կարծեմ ժամանակ է որ խնդալու Օր մը սահմանենք։ Ունինք Մշակոյթի Օր, Մանուկներու Օր, Ծոմապահութեան Օր, եւայլն։ Ինչո՞ւ չունենանք խնդալու Օր մը, քանի որ շատ եղան մեր լալու Օրերը։

Կ. Գէորգեան համաձայն է ինծի եւ նոյնիսկ կը թուի թէ կ'ուզէ խնդալու ոչ թէ Օր, այլ խնդալու Տարի մը սահմանել։ Արդարեւ իր վերջին հրատարակութիւնը, որ դեռ նոր հասաւ Պէյրութէն, իր 512 էջերով հսկայ հատոր մը, կը ծառայէ խնդացնելու ամբողջ տարի մը։ Որքան կարդաք, այնքան կը խնդաք։ Ոչ կարդալով կը հատնի գիրքը, ոչ ալ խնդալով կը հատնի խնդալու ձեր ախորժակը։

Բայց խնդալը խնդալու համար չէ որ արժէք է։ Կ. Գէորգեան կը հաստատէ թէ խնդալը... «դեղագիր է առողջ եւ կենսունակ պահելու համար մարդը»։

— «Այս բնորոշումը, կը շարունակէ *Խինդ ու ժպիտ* հատորին հրատարակիչը, ունի իր բնախօսական ու հոգեբուժական բացատրութիւնը։ Շատ մը մարդիկ, առողջապահական նկատումներով, մկաններու կամ շնչառութեան մարզանքներ կ'ընեն ամէն օր։ Ոչ ոք սակայն կ'անդրադառնայ խնդալուն ընծայած բնախօսական առաւելութիւններուն։ Երբ խնդացած պահուն դիտենք մեր դէմքը հայելիին մէջ, պիտի նկատենք որ բացառիկ փայլ մը կը ստանան մեր աչքերը, կը լայննան ռունգերն ու թոքերը, եւ հաճելի պրկումի մը կ'ենթարկուին մեր ջիղերը։ Այսպէսով, արեան շրջանն է որ կ'արգանայ մարմնոյն մէջ եւ յաւելուածական օդ կը մտնէ թոքերէն ներս։ Բնախօսական այս վիճակն ալ կը ստեղծէ հաճելի զգայութիւն մը կամ տեսակ մը հոգեկան թեթեւացում, որ այնքան կարեւոր է ու փրկարար՝ մարմնապէս տկար եւ հոգեպէս ընկճուած մարդոց համար։

Այս նկատումով է որ բրիտանական Պի - Պի - Սին կամ ձայնասփիւռը, օրինակի համար, հաստատած է հիւանդանոցներու հիւանդներուն սահմանուած շաբաթական զուարթ ձայնասփռում մը, որ կը սկսի «Բիփ սմայլինկ», այսինքն «խնդացէք» նշանաբանով։ Այստեղ, արդէն, խնդալը կը կատարէ իր հոգեբուժական դերը, լաւատեսութիւն եւ ապրելու, զուարթ ապրելու հաճոյքը պարգեւելով հիւանդներուն։ Եւ խնդացող հիւանդ մը ապրիլ ուզող հիւանդ մըն է ամէն պարագայի տակ։ Նշանաւոր փիլիսոփայ Ֆոնթընէլ, որ մեռած է հարիւրամեայ, իր դարաշրջանը փակելէն քիչ առաջ, կը յայտարարէր թէ իր կենսունակութիւնը պարտական էր սուրճին եւ մանաւանդ իր զուարթամտութեան։ Իսկ Վիքթոր Հիւկօ կ'ըսէր միշտ. «Երբ կը խնդամ՝ 25 տարեկան եմ, իսկ երբ տխրիմ՝ կ'ըլլամ 60 տարեկան»։

Կ. Գէորգեան կ'աւելցնէ նաեւ թէ խնդալ գիտնալը կամ խնդալ կարենալը յաջողութեան պայման է կեանքի մէջ։ Անձնական յարաբերութիւն ստեղծելու մէջ, համակրութիւն վայելելու մէջ, նոյնիսկ քաղաքականութեան մէջ։ Այսպէս, Այզընհաուըրի խնդուքը, կ'ըսեն իր կուսակիցները, միլիոններով տոլար կ'արժէ։

Եթէ համոզուեցաք, ուրեմն 25 տարեկան դառնալու համար՝ կարդացէք *Խինդ ու ժպիտ*։

Եթէ համոզուեցաք, ուրեմն միլիոններով տոլար շահողի տրամադրութիւն ունենալու համար՝ կարդացէք *Խինդ ու ժպիտ*։

ԱՐԱՋ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

*

Խմբագրատուն այցելեցին՝

1.— Տէր եւ Տիկին Պէյլէրեան, որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Գերմանիա, Զուիցերիա եւ Իտալիա, կը վերադառնան իրենց բնակավայրը, Պէյրութ։

2.— Տէր եւ Տիկին Օշին Սուրէնեան, որ նոյնպէս շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Գերմանիա եւ Անգլիա, կը վերադառնան իրենց բնակավայրը, Աբադան (Իրան)։

3.— Ճարտարապետ Սարգիս Պէրպէրեան, Նիժերիայէն, որ ընտանիքով արձակուրդի եկած է Փարիզ։

4.— Տէր եւ Տիկին Մահտեսեան, Կիպրոսէն, որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ մինչեւ Անգլիա։

5.— Պ. Տէյիրմէնճեան, Պէյրութէն, որ պտոյտի ելած է Եւրոպա։

6.— Տիկին Պարտիզեան, Սանֆրանսիսքոյէն, որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք մինչեւ Աթէնք, կը վերադառնայ իր բնակավայրը։

7.— Գրիգոր վարդապետ Խաչէրեան, Մարսէյլէն, որ եկած է արձակուրդը անցընելու Ֆրանսայի մէջ։

8.— Պ. Ջաւէն Մաքսուտեան, Կիպրոսէն։

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ ԵԿԵՂԵՑԻ Կ'ԵՐԹԱՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ»

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

Մամուլին ըրած իր յայտարարութեան մէջ (Լօզան), Հայր Ալեքսիս Օսթափով, որ ղեկավարն է «դէտերու» այն պատուիրակութեան, զոր տիեզերական պատրիարքութիւնը ղրկած է «Եւրոպական օրերու» մասնակցելու համար, յայտարարած է թէ Ռուս Ուղղափառ Եկեղեցին հինգերորդ տեղը կը գրաւէ ինքնագլուխ ուղղափառ 14 եկեղեցիներու շարքին մէջ։ Ալեքսիս Պատրիարքը, որ 1945էն ի վեր այդ Եկեղեցւոյ գլուխը կը գտնուի, իր կողքին ունի Սինոտ մը, բաղկացած երեք մշտական անդամներէ եւ երեք ուրիշներէ, ընտրուած կարգով ռուս եպիսկոպոսներէ։

Ռուսաստան բաժնուած է 73 թեմերու եւ կրօնական դասը ունի 35 հազար փոփեր։ Կան ութ դպրեվանքեր եւ երկու կաճառներ։ Մոսկուայի մէջ երկու հարիւր ուսանողներ կան որ աստուածաբանութեան կը հետեւին, իսկ Լենինկրատի մէջ՝ 500։ «Ռուս ուղղափառ եկեղեցին, մաս չի կազմեր տիեզերական խորհուրդին, յիշած է հայր Օսթափով, բայց ուշի ուշով կը հետեւի անոր աշխատանքներուն։ Մեր ներկայութիւնը, հոս, ցոյց կու տայ այն հետաքրքրութիւնը, զոր կը բերենք տիեզերական շարժումին»։ Հայր Ալեքսիս աւելցուցած է.— «Մեր եկեղեցին քաղաքականութեամբ չի զբաղիր։ Կ'աղօթէ խաղաղութեան համար։ Մեր պարտականութիւնն է քարոզել խաչուած Յիսուսի համար»։ Շեշտած է թէ երիտասարդութեան կրօնական կազմակերպութիւն չկայ Ռուսաստանի մէջ, թէ անաստուածները շատ են եւ քարոզչութիւն կ'ընեն ժողովուրդին մէջ։ «Հոս, տեսանք թէ եկեղեցիները շատ չեն յաճախեր։ Մեր մօտ, երիտասարդները եկեղեցի կու գան եւ եկեղեցիները երբեք պարապ չեն։ Օտարականները, որոնք մեզի կ'այցելեն, զարմացած են որ այդքան հաւատացեալներու կը հանդիպին»։

ՎԵՀ. ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԲԱՑ ԿՈՆԴԱԿԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Վերջին հաշուեկշիռով, Վեհ. Վազգէն Կաթողիկոսի Կոնդակին գլխաւոր մտահոգութիւնը կը կազմէ Ս. Էջմիածնէն բաժնուելով Կիլիկիոյ Աթոռին միացած թեմերու հարցը: Սրբազրոշմ Կոնդակը արտասահմանի այդ թեմերուն կ'ակնարկէ «Պառակտուած Թեմեր» եւ «Միացեալ Նահանգներու, Իրանի եւ Յունաստանի բաժանեալ հատուածներ» կոչումներով: Եւ հասկցնել կ'ուզէ որ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հետ իր «համերաշխութեան» պայմաններէն մէկն ըլլայ հաւանաբար, այդ թեմերուն վերադարձը Ս. Էջմիածին, «Նուիրապետական Աթոռներու պատմական իրաւասութեանց լոյսին տակ»:

Հարկ է այս կացութիւնը եւս դիտել առանց նախապաշարումի:

Նախ՝ իրողութիւն է, որ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը երբեք նախաձեռնողը չէ եղած՝ իրեն Էջմիածնի թեմեր կցելու, ոչ ալ երբեք այդ թեմերը իր հովանիին ներքեւ առած է՝ Ս. Էջմիածնի վրայ «ճնշում բանեցնելու» նպատակաւ: Այլ իւրաքանչիւր թեմի սահմանադրական օրինաւոր ժողովներն են որ յանուն իրենց թեմի ժողովուրդին՝ այդ ուղղութեամբ պաշտօնական որոշում տուած են, իրենց ներկայացուցած հաւատացեալ ժողովուրդը փրկելու համար տարիներու եկեղեցական ու հոգեւոր զրկանքներէ:

Երկրորդ՝ կարեւոր է նշել, որ եթէ բաժանումի շարժում մը գոյութիւն ունի, զայն սկսողները եղան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի ընդդիմադիր «Համախմբականները»: Անոնք էին որ երբ տեսան թէ չեն կրնար իրենց կամքը պարտադրել Կաթողիկոսարանին, սկսան ոչ միայն վարկաբեկումներ ընել մամուլով ու ժողովրդային հաւաքոյթներով, այլ եւ համարձակ յայտարարել՝ թէ պիտի բաժնեն կիլիկեան թեմերը: Զլացեցան ազգայիններ որ իրենց իմաստութիւն թելադրեցին ըսելով.—

«Չըլլայ երբեք որ Եկեղեցին բաժնելու խօսքը ձեզմէ լսուի: Եթէ դուք յաջողիք Սուրիոյ ու Լիբանանի մէջ չորս եկեղեցի բաժնել Կիլիկեան Աթոռէն, Արտասահմանի մէջ ուրիշ քառասուն եկեղեցիներ պատրաստ կ'ըլլան միանալու Կիլիկիոյ: Չըլլայ երբեք որ Եկեղեցին բաժնելու սկզբունքն ու արարքը ձեզմով հաստատուի»:

Բայց ընդդիմադիրներ՝ իրենց հրահրեալ զգացումներով քշուած՝ հանրաքուէի դիմեցին, ու ծանուցին, թէ իրենք արդէն իրագործած են բաժանումը, եւ Իշխանութեանց դիմած են զայն օրինականացնելու համար:

«Հայ Եկեղեցւոյ միասնականութեան սպառնացող ձգտումներն ու ծրագիրները», ուրեմն, որոնց կ'ակնարկէ Վազգէն Ա.ի Կոնդակը, Կիլիկիոյ Աթոռին կողմէ չէր որ մշակուեցան, այլ այս Աթոռին դէմ գործողներու անսուրբ մտայնութեան մէջ դարբնուեցան: Վեհ. Վազգէն Կաթողիկոս ինք անձամբ տեսաւ Պէյրութէն մեկնումին օրը, թէ իր ակնարկած «Ալեկոծեալ կիրքերը» հրահրողները եւ փողոցային ցոյցեր կազմակերպողները ո՞րոնք էին՝ Եկեղեցականներուն դէմ:

1956 Յուլիսի սկիզբը, Կիլիկեան Եպիսկոպոսական դասուն կողմէ մշակուած համաձայնագիրը յօդս ցնդելէ յետոյ, Ս. Աթոռիս Գահակալը յստակ եւ մեկին կերպով զգուշացուց Խադ, Փառէն եւ Դերենիկ Եպիսկոպոսները անջատողական որեւէ շարժումէ, յայտնելով թէ նման շարժում մը միշտ ի վնաս Էջմիածնի կ'ըլլայ, եւ ոչ թէ Կիլիկեան Ս. Աթոռին:

Ահա թէ ինչպէս «Համախմբականներ» մէջտեղ նետեցին եկեղեցին բաժնելու սկզբունքը, եւ մերժելով Անթիլիասի վեց եպիսկոպոսներու համաձայնագիրն ալ, առիթ եւ արդարացում տուին որ երկար տարիներով հոգեւոր զրկանքի տակ ապրած Արտասահմանի Հայ Գաղութներ եւս նոյն սկզբունքով խնդրեն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հովանին: Իսկ այժմ, նոյն մարդիկը որոնք բաժնելու սկզբունքն ու գործը ծրագրեցին ու հետապնդեցին բայց չյաջողեցան, նոյն այդ մարդիկ ելեր են այսօր աղաղակ կը բարձրացնեն՝ որպէս թէ Կիլիկիոյ Աթոռը իրեն կցած ըլլայ Էջմիածնի թեմերը: Ու նախազգալով անշուշտ թէ կրնան տակաւին ուրիշ զրկեալ թեմեր եւս խնդրել նոյն հովանաւորութիւնը, շտապ գործի անցած են՝ պայմանադրելու այդ թեմերուն վերադարձը որոնք իրենց ժողովրդային ազատ կամքով եւ հոգեւոր սնունդ ստանալու բուռն փափաքով եկած խնդրած են Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հովանին:

Եզրակացուցիչ տեսութեամբ, բոլորովին անտեղի է, եւ Հայց. Եկեղեցւոյ Նուիրապետական ըմբռնումներէ դուրս փորձ մը՝ սակարկութեան այն ոգին որով գրուած է Վեհ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի 25 Ապրիլի Հրապարակային Կոնդակը, «փոխադարձ զիջումներ» եւ նման պայմանադրութիւններ բանաձեւելով:

Ս. Էջմիածին, Կիլիկիոյ ներքին խնդիրներով եւ Սփիւռքեան Թեմերու իրաւակարգով մտահոգ ըլլալէ աւելի, հարկ էր որ մտահոգ ըլլար Ամենուրեք Քրիստոնէական մեր Ս. Կրօնքին եւ Հայց. Ս. Եկեղեցւոյ զօրացման ու բարգաւաճման գործերով...:

Թող ոչ մէկ սրտայոյզ բանաձեւ անտեսել տայ մեզի սա իրողութիւնը, թէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը չէր ընդդիմութիւն ու պայքար բացողը, պայմաններ նախադրողը, պահանջներ ծանուցողը, որպէսզի այժմ ալ կանչուի սակարկութիւններ ու զիջումներ կրելու: Զիջումի ու համերաշխութեան յորդորները կ'երթան՝ ուրեմն՝ անոնց հասցէին, որոնք, հակառակ Վեհ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի հայրական սիրոյն, բաժնուեցան զայէն, խոր վիշտ պատճառելով իր բարի սրտին: Ու նոյնպէս այսօր՝ ան իր զաւակներէն ոեւէ մէկուն «պայման» չի կապեր Ս. Հոգւոյն շնորհքները բաշխելու: Ներող հօր մը պէս՝ կը սպասէ միայն որ անոնք տուն վերադառնան ու խոստանան հաւատարմութիւն, եւ գործ ու պարտականութիւն ստանձնեն պարկեշտօրէն, ի վերաշինութիւն Ազգիս Հայոց եւ ի պայծառութիւն Ս. Եկեղեցւոյ:

Ի՞նչ է արժէքը Ս. Էջմիածնի յարուցած սա չորս տարիներու ծնծղայի ու պղինձի աղմուկին, երբ այնքան սիրոյ գործ կայ կատարելիք ամէն տեղ, ի՞նչ աւելորդ խօսքեր են՝ թէ ո՞վ է գերադաս, ո՞վ ստորադաս, երբ բոլորն ալ կանչուած են նոյն ծառայութեան:

Էջմիածնի Հայրապետը պատճառներ շատ ունի ուրախանալու, թէ՝ հակառակ Արտասահմանի կլանիչ փոթորիկներուն՝ կանգուն ու գործօն կը մնան Կիլիկիոյ Աթոռը եւ թեմական կազմակերպութիւնները, որոնք գործնապէս՝ առանց ձէթի չեն թողուր Լուսաւորչի Կանթեղը, այլ մշտապէս յառաջ կը տանին Սահակ-Մեսրոպի «Գործ մշակութեան»ը: Վեհ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս պէտք է երջանիկ զգացումներով օրհնէ Կիլիկիոյ անարծաթ Միաբանութիւնը, որոնք՝ որպէս քաջ հովիւներ՝ բարձր կը բռնեն Լուսաւորչի Աջին ու Քրիստոսի Խաչը, աշխարհի հեռաւոր այն անկիւններուն վրայ ուր չեն հասնիր Իր ձեռքերը:

Եթէ Նորին Վեհափառութիւնը առաքելական սիրոյ ու ծառայութեան այս տեսակէտէն դիտէր հարցերը, կը փարատէին արուեստականօրէն ստեղծուած այդ միւս ընդդիմութիւնները, կը դադրէին սակարկութիւններն ու պայմանադրութիւնները, ու խաղաղ պայծառատեսութեամբ՝ Ան կը յայտնէր յարգանքի, սիրոյ ու գործակցութեան խօսքեր, որոնց կը սպասէ Կիլիկիոյ Վեհ. Կաթողիկոսը, կարելիութիւն գտնելու համար Հայց. Եկեղեցւոյ ընդհանուր հարցերը միասնաբար խորհրդակցութեան ու գործի նիւթ ընելու, ի խաղաղութիւն Ազգիս մերոյ, ի պայծառութիւն Ս. Եկեղեցւոյս եւ ի փառս Աստուծոյ, որոյ խոնարհ սպասաւորներ են բոլոր Հայ Եկեղեցականները:

Ապահով միա՛կ ճամբան օրինաւորութեան ճամբան է:

(Խմբագրական՝ ՀԱՍԿի)

ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԸՆԿԵՐԸ

(ՓԱՐԹԱՄ ՊԱՄՄԱՃԵԱՆ)

Ամրան այս տաք օրերին, ցուրտը համակել է մեր հոգին: Տերեւաթափը շարունակւում է:

Հայոց տառապանքի անկրկնելի զինուորները, առագաստները հաւաքած, ջախջախուած նաւակների պէս, մէկիկ-մէկիկ մեկնում են անվերադառնալի ճամբայով, Հայոց ծով կարիքներն անկատար ձգելով:

Գնում են գործը կիսակատար ձգող որմնադիրների պէս, խռոված Աստծուց, մարդկանցից, անարդարութիւնից:

Ի՞նչ հսկաներ ծնեց Հայոց Աշխարհը 19րդ դարու վերջը ու 20րդի սկիզբներին: Հսկաներ, որոնք մահը արհամարհելով՝ Հայոց նոր կեանքը կերտեցին: Շատերը նրանցից ընկան ռազմի դաշտում, ուրիշները անմռունչ կառափնատ բարձրացան, բիւրաւորներ տասնեակ տարիներ հոգեպէս հրկիզուեցան, ի գին Հայութեան ազատութեան ու անկախութեան:

Հոյակապ մի սերունդ, որ ոչ փառք փնտռեց, ոչ աթոռ, ոչ հանգստաւէտ կեանք, այլ կամաւոր տառապանք ու զոհաբերութիւն:

Մի սերունդ, որ ամէն ինչ տուաւ յանուն հնամեայ մեր ժողովուրդին, Հայրենիքի փրկութեան, վերակենդանացման, վերանորոգման:

Ազգերի ազատագրման պատմական այս ժամանակաշրջանին, երբ տակաւին ժողովուրդներ կան, որոնք գիտակցութիւնը չունին ազատութեան վսեմութեան, հայ ժողովուրդը, դարերի ողջակէզը, առաջիններից մէկն եղաւ, որ ազգովին, բանուորից մինչեւ գիւղացի, մտաւորականից մինչեւ չարքաշ արհեստաւորը, խիզախօրէն տարփողեց ազատութիւնը:

Բազմահազար լաւերը գիտակցօրէն զոհուեցին յանուն մեր ազատութեան ու այսօր հայ ժողովուրդը եթէ ֆիզիքապէս դեռ չի ազատագրուել բռնակալների ճիրաններից, հոգեպէս հոս արդէն ազատագրուել է ստրուկի շղթաներից:

Յեղափոխական կուսակցութիւնները, առաջին հերթին եւ գլխաւոր դարբինը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կարողացան հոգեփոխել, վերակերտել Նոր Հայը, ազատութեան, անկախութեան անմռունչ ախոյեան՝ այսօրուայ Հայը:

Ընտրեալները, շինական, բանուոր, մտաւորական, կամովին դէպի մահ քայլեցին, որ վերածնուի Հայոց Հայրենիքը, Հայը, որ վերակենդանանայ Հայոց չքեղ պատմութիւնը, որ գոյատեւէ հոյակապ ընդունակութիւններով օժտուած մեր ժողովուրդը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կարողացաւ մագնիսացնել մարդկանց, կոփել խիզախ նուիրեալներ: Նա դաստիարակեց վահագնեան ամբողջ մի սերունդ, հպարտ, վեհ, գաղափարապաշտ: Խոնարհ շինականներից ստեղծեց անվեհերների մի բանակ: Քաղաքի բնակիչներից զոհաբերող զինուորներ, գործիչներ, քարոզիչներ:

Դաշնակցութեան զինուորագրեալները հօծ մեծամասնութեամբ եղան իրենց եսը մոռացած անհատներ, կամաւոր նուիր-

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶՂՋՈՒՄԻ ԵՐԵԿՈՅ

Ճիշդն ասած, էդ անխիղճ բանը իմ կամքից անկախ կատարուեց, — շարունակեց Համոն, — գառներին չէի նկատել. միայն այն տեսայ, որ Արէնու վերեւի ժայռի գլխով մի ոչխար է փախչում: Հեռու էր, իսկի չհասկացայ էլ, թէ մայր ոչխար է: Կրակեցի՝ քարափով վեր ընկաւ՝ յետեւից էլ երկու գառ... Թէ ոնց կենդանի մնացին՝ չհասկացայ: Գլորուելով ցած եկան, խփուեցին քարափի տակին ու ջարդուած, փշրուած սկսեցին շարժուել դէպի իրենց մայրը... Մի կերպ հասան, հոտոտեցին, պտտուեցին չուրջը, լիզեցին մէջքը, վիզը, իսկ նա անշարժ ընկած էր:

Ես քարացած նայում էի ու զղջում իմ կրակոցի համար, շատ էի զղջում: Մէկ էլ տեսնեմ ընկերս հրացանը մեկնեց դէպ ի գառները: Դա որ գառների վրայ մեկնեց, ես էլ մոսինս թեքեցի դրա վրայ:

—Որ կրակել ես՝ ես էլ քեզ եմ խփելու, — որոտացի ես:

Կարծեց կատակ եմ անում: Բայց որ հրացանն իջեցրեց ու նայեց մթնած աչքերիս, ետ գնաց՝ իրեն-իրեն փնթփնթալով:

— Գիժ է, տո...

Սպաննուած ոչխարին տուն տարանք, բայց այս անգամ ես էն տրամադրութեամբ գիւղ չմտայ, ինչպէս սովոր եմ մտնել յաջող որսից յետոյ: Ընկճուած էի ու ամաչում էի մարդկանց աչքերին նայել, կարծես մեծ յանցանք էի գործել: Յետոյ մտածեցի, թէ՝ ոչինչ, ժամանակի հետ կ'անցնի սրտիս կսկիծը, բայց յետագայ օրերին սիրտս աւելի մղկտաց, երբ իմացայ, որ էն եթիմ գառները սոված-ծարաւ մայելով շրջում են Մեծ Քարի տակ, այնտեղ, ուր իրենց մայրն էր ընկել արիւնաթաթախ... Երկու շաբաթ էր չէին հեռանում էդ կողմերից եւ մայելով իրենց կորած մօրն էին կանչում...

Այսպէս, խոստովանութեան ու զղջումի այդ երեկոյեան որսորդներն իրենց սրտերը դատարկեցին: Լսում էի նրանց ու մտածում, որ արիւն թափող այդ մարդիկ նոյնպէս խիղճ ունեն: Եւ ինչ լաւ է, որ նրանք զուրկ չեն այդ ազնիւ զգացմունքից: Խղճի ձայնը, կարծում եմ, այն աներեւոյթ ուժերից է, որ պահպանում է մեծ կենդանական աշխարհի մնացորդները: Չլինէր ճակատագրական պահին որսորդի ձեռքը ետ տանող այդ ուժը՝ կենդանի արարած չէր մնայ բնութեան մէջ...

ԽՈՒՍՏՈՒՓԸ ՇՐՋԱՊԱՏՈՒԱԾ

Ինձ ասացին, որ նկարիչ Սաքօ Մանդասարեանը շքեղ ճաշկերոյթ է տուել իր հայրենի Վաչագան գիւղից Երեւանում ուսանող երիտասարդների պատուին:

— Գիտէ՞ք ինչի եմ հաւաքել ձեզ, — վերջում հարցրել է նա:

— Հաւաքել ես կարօտդ մեզնից առնես, — կատակել է տուել մէկը:

— Դա իր հերթին... ձեզ հրաւիրել եմ խնդրելու, որ գիւղ գնալիս չանհանգստացնէք Խուստուփի քարայծերին...

Այդ խօսքը տպաւորութիւն է գործել Ղափանցի ուսանողների վրայ, դեռ ինչն է յուզում է իրենց սիրած նկարչի սիրտը:

Կարծում եմ այդքանը բաւական էր, որ ես իսկոյն քայլերս ուղղէի դէպի Կիրովեան փողոց, որի նոր շէնքերից մէկի չորրորդ յարկում տեղաւորուած է նկարչի արուեստանոցը: Հետաքրքիր է, ի՞նչ ստեղծագործելին կը լինի մի մարդ որը յատուկ ճաշկերոյթ է տալիս ... վայրի կենդանիներին պաշտպանելու նպատակով: Պէտք է որ բնութեան սիրահար մէկը լինի, — ճանապարհին մտածում էի ես:

Սիրահար եւ ինչ սիրահար... Արուեստանոցի դուռը բացելուն պէս կարծես դէմքիս փչեց Կապուտջուղի անապական զովը եւ իրենց փառահեղ տեսքով դէմս ելան Զանգեզուրի վսեմ լեռները, որ Ղափանի ձորերից վեր գնալով՝ բարդ դարսուել են իրար ուսի եւ իրենց ապառաժոտ կատարները մխրճել երկնի լազուրը:

Հայրենի բնութիւնն էր թագաւորում այդ արուեստանոցում՝ իր վեհ շնչով ու շքեղ գոյներով: Եւ նրան վերափոխող ու գեղեցկացնող մարդը, որ ահա մի տեղ հանքագործ դառած՝ ծակել է լեռն ու նրա ընդերքում պահուած հարստութիւններն է հալում, մի տեղ շինարար դառած՝ ճամբայ է գցում ապառաժների ճակատով, մի այլ տեղ հովիւ դառած՝ զմրուխտ կանաչին փռել է հանրային նախիրներն ու հօտերը...

Նիհար ու ջղուտ մատների մէջ վրձինը պահած, երկար ու սաթի նման մազերը խռիւ, ածուխի նման սեւ ու հրացայտ աչքերով մի երիտասարդ լուռ հետեւում էր դէմքիս արտայայտութեանը, ուր անշուշտ նա հիացմունք էր կարդում: Այո, ես հիացած էի ու կարկամած:

Այդպէս էլ իմ շուրթերից ոչինչ չլսեց նկարիչը իր գործերի մասին, բայց զգում էր, որ ներքուստ հրճւում է:

Ծանօթացայ, զրոյցի բռնուեցինք:

— Որսկան Վաչագի սիրած վայրերն են իմ կտաւների վրայ, — բացատրեց ինձ նկարիչը՝ ձեռքի մի լայն շարժումով լեռները ցոյց տալով: — Դուք երեւի չգիտէք, որ ձեր գրքերում նկարագրուած Ղափանցի Վաչագը իմ մօրեղբայրն է, — աւելացրեց նա:

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(2 Շար.)

…ներ, ողջակէզներ :
…իրաքանչիւր Դաշնակցական իր գերա-
…գոյն մասնակցութիւնը բերաւ ի սպաս
…նախրական գաղափարների իրականաց-
…ման :
Շատերը մեռան անշիրիմ, ուրիշների
…անունները իսկ մոռացուեցան, կամ բնաւ
…յիշուեցին, սակայն գաղափարը անվրէպ
…ճշմարտութեան հրկիզել գիտակից սերունդ –
…ները ու նորերը շարան – շարան եկան լը-
…ցնելու մեկնողներու շարքերը :
Այդ շատերից մէկը՝ ընկեր Փարթամ
…Գասպարեանն էր : Հասակ առած ղեկա –
…վար Վասպուրի ափերում, ուր կեանքն
…ու մահը՝ հրապուրիչ էր ու հեշտալի, ըն-
…կեր Փարթամը նախընտրեց վտանգը,
…կռիւը, զոհաբերութիւնը : Նա կամովին
…միացաւ Դաշնակցութեան, Հայութեան
…այդ անդորք Նեմեսիսին, կռուելու չարի,
…բռնութեան դէմ :
…Տակաւին պատանի, նա անվարան զին-
…ուորագրուեց նուիրեալների բանակին՝ Հ.
…Յ. Դաշնակցութեան ու մինչեւ վերջին
…րոպէն՝ մահը, մնաց անխախտ հաւատա-
…մ ու հաւատարիմ զինուորը Դաշնակ –
…ցութեան :
Հայաստանի Հանրապետութեան օրհա-
…սի շրջանին, երբ շատերը, արտասահմա-
…նում, ընկած էին չուայտութեան ե –
…տեւից, նա թողեց Պոլսի հանգստաւէտ
…կեանքը ու եկաւ Հայաստան : Եկաւ Հա –
…յաստան, սակայն երբեք չփնտռեց հան –
…գիստ կեանք, լաւ պաշտօն, այլ իբրեւ
…նուիրեալ մարդ՝ գնաց այնտեղ, ուր կա-
…րիք կար աշխատողների : Պոլսի կեանքից
…յետոյ, նա ընկաւ անհրապոյր, բոլոր
…տեսակէտներից անշուք, Նոր Բայազիտի
…շրջանը : Առանց տրտունջի վարժուեց
…նոր կեանքին, պայմաններին, սովորու –
…թիւններին, ու հնադարեան փիլիսոփայի
…պէս, անվարան արեց ամէն ինչ, ժողո –
…վուրդին օգտակար լինելու համար : Կար-
…ճատեւ եղաւ սակայն իր կեանքը նորա –
…ստեղծ Հայրենիքում : Կարմիր Մարախը
…ողողեց Կովկասը ու հասաւ նաեւ Հայաս-
…տան : Բոլոր գաղափարական Դաշնակցա –
…կանների պէս, լռելեայն հաշտուեց նոր
…իրողութեան հետ, տակայ անշեղօրէն,
…միշտ նկատի ունենալով ժողովուրդին ու
…հայրենիքին շահը :
…Անարգ զինուորի պէս ծառայեց Երկ –
…րին նաեւ բանակայնների լծի տակ :
…Կարմիր ժանտախտը չհանդուրժեց սա-
…կայն նուիրեալ զինուորներին, սկսեց հա-
…լածել բոլորին ու կեանքը դարձաւ մըղ –
…ձաւանջ ու դժոխք : Կոտրուած սրտով
…ընկեր Փարթամը թողեց Երազների Աշ –
…խարհը, Հայաստան, ու մեկնեց արտա –
…սահման : Աստանդական Հայի ցուպը ա –
…ռած՝ եկաւ Ֆրանսա : Այստեղ նա մնաց
…նոյն նուիրեալ մարդը, միշտ Դաշնակ –
…ցութեան աննկուն շարքերում : Շատերի
…պէս հոգին չծախեց յանուն փառքի,
…պաշտօնի, անունի :
…Իրնէ համեստ, քիչ խօսող մարդ, նա
…երբեք հրապարակը չաղմկեց, երբեք
…չփրեց խօսքը, եղաւ միշտ գործի մարդ :
…Լուռ, անաղմուկ, նա նուիրուեց բոլոր
…այն գործերին, որոնք կարող էին օգտա –
…կար լինել ժողովուրդին : Նա եղաւ զոհա-
…բերող ընկեր, «Արծիւ»ի սիւնը Քաշանի
…մէջ, նուիրուեց ազգային դպրոցին, ծա-
…ռայեց գթութեան գործին, եղաւ անաղ –
…մուկ քարոզիչը Հայաստանի անկախու –
…թեան, սատարեց հայ մշակոյթի զար –
…գացման ու տարածման :
…Երբեք ձգտում չունեցաւ ղեկավար
…դիրքերի հասնելու, մտածեց միշտ լինել
…հասարակ ժողովուրդին հետ, լսել նրա
…ցաւերը, ամոքել եւ դրանով նպաստել
…ընդհանուր գործին :
…Միշտ խորհեց մնալ մէկ օգակը ընդհա-
…նուր աշխատանքի ու բարեխղճօրէն կա –
…տարելով իր ուսերին դրուած գործը՝
…յարգանել նախորդներից մնացած ժա –
…ռանգութիւնը, Հայապահպանումը, մշա-
…կոյթի վերելքը, շարքերի խտացումը,
…նոր սերունդի դաստիարակութիւնը :
…Ծանր տարիներ, անբեկանելի կամ –
…քով եղաւ պարտաճանաչ Դաշնակցական,
…Հ. Յ. Դ.ին հաւատարմօրէն սատարող,
…կրթական գործին սպասարկող ու մինչեւ
…մահ հաւատաց իր կատարած գործի յա –
…ջողութեան : Անողոք մահը տարաւ նաեւ
…նրան, շատերի պէս նա էլ հեռացաւ,
…կիսատ ձգելով բոլորիս ուսերին դրուած
…բեռը, Հայոց չիրականացած երազները :
…Աչքերը փակեց, միշտ հաւատալով, որ
…վերջապէս մի օր, կը ծագի Հայոց ազա-
…տութեան ու անկախութեան լուսափայլ
…Արշալոյսը :
…Գաղափարով տողորուած բոլոր մար –

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

LA BALLADE DU SOLDAT

Դեռ քանի մը տարի առաջ ցաւով կը հաստատէինք ռուսական շարժանկարի անկումը : Սթալինեան վարչակարգը ցամքեցուցած էր արուեստագէտներուն մօտ ստեղծագործութեան ոգին : Այդ շրջանի խորհրդային ժապաւէնները ծիծաղելիին սահմանները կոխած անցած էին : Այսօր ուրախութեամբ կ'արձանագրենք որ վարագոյրէն անդին, ռուս արուեստագէտներ վերագտած են այն ուղին, զոր ժամանակին Այզէնշթայններ եւ Բուտովկիններ իրենց վաւերական տաղանդովը ընդգծած էին :

Պարզ բաղդատութիւն մը այժմու եւ անկէ քանի մը տարիներ առաջ ցուցադրըուած ռուսական ժապաւէններու միջեւ, բաւական է տեսնելու համար կտրուած ճամբան : Էր ժամանակ մը երբ սովորական երեւոյթ դարձած էր ժապաւէններու մէջ դետեղել, երկարաշունչ փառաբանութիւններ, ժողովուրդներու հայր՝ Սթալինին ուղղուած : Հիմա չկան այդ բոլորը եւ լաւ է որ այսպէս մնայ : Կրէկորի Չուքրայի այս վերջին գործն ալ գրաւական մըն է, այդ ուղղութեամբ կատարըուած յառաջդիմութեան :

Այս անունը ծանօթ էր մեզի իր բեմադրած մէկ ուրիշ գործով, «41րդը» : Սթալինի անկումէն ետք պատրաստուած առաջին ժապաւէնն էր, զոր կարելի է նկատել անկիւնաքարը ռուսական շարժանկարի յեղաշրջման : Իր այս նոր ժապաւէնով, Չուքրայ կ'արդարացնէ իր վրայ դրուած յոյսերը, այս առթիւ կ'արդարացուի նաեւ այն ենթադրութիւնը, որ — եթէ մտքի ու գրչի կաշկանդում գոյութիւն չունենայ, ռուս ժողովուրդը կրնայ արժանի յաջորդներ տալ, Տոստոյեւսքիներու, Թոլսթոյներու, Թուրկէնիէֆներու, Լերմոնտոֆներու, Մայաքովսքիներու եւ նմաններու փաղանգին :

Գանք «Լա Պալլատ տիւ Սոլտա»ին : Ռուս զինուոր մը ակամայ կը հերոսանայ, չորս գերման հրասայլեր խորտակած ըլլալուն համար : Այս քաջագործութեան շնորհիւ կ'արտօնուի վեց օրուան արձակուրդով՝ երթալ իր գիւղը, մայրը տեսնելու : Կամքէն անկախ պատճառներով իր ճամբորդութիւնը նախատեսուած ժամանակամիջոցէն աւելի կը տեւէ եւ գիկ ապրում են յոյսի եւ հաւատքի ուժով ու շուտ կամ ուշ նանց երազները գտնում են իրականութիւն :

Ընկեր Փարթամը եւ բոլոր հաւատաւոր Փարթամներն անէանում են, սակայն նըրանց կատարած գործերը, իբրեւ հաստատուն վէմեր՝ ծառայում են մեծ երազների իրականացման : Մի օր ամբողջական Հայաստանը կը դառնայ Ազատ, Անկախ ու Միացեալ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ

Մեծանուն հերոսին նուիրուած յիշատակի ցերեկոյթը կատարուեցաւ յատուկ լրջութեամբ եւ վայելչութեամբ, Նիսի մէջ :

Հակառակ հեղձուցիչ տօթին եւ խաչաձեւող դաշտահանդէսին, իրմով հպարտացող եւ իր յիշատակը յարգող կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր Յուլիս 17ին, կիրակի, Քաֆէ տը Լիոնի վերնայարկի սրահը, ուր զետեղուած էր հերոսին մեծադիր նկարը սեւ շղարշով մը եզերուած :

Պ. Շահան Զօտեան քանի մը խօսքով բացաւ հանդէսը եւ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգելու հերոսին յիշատակը :

Տիկին Տիրուհի Մխաքեան, որ ներկայ էր, ներկաներու փափաքին վրայ, քանի մը խօսքով ոգեկոչեց կորիճին յիշատակը. — «Ամէնուս սիրելին էր անիկա եւ բոլորիս սիրելին պիտի մնայ մինչեւ վերջը» :

Օր. Անահիտ Պէրպէրեան յաջողութեամբ արտասանեց Եղիշէ Չարենցի «Գովք Հայաստանին» :

Մխիթարեան Միաբանութեան Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի սաներէն պատանի Սօլաքեան դողդոջուն այլ յուզիչ խօսքերով գովքը ըրաւ Թէհլէրեանին, «Երէկ Զօր. Անդրանիկը պարտք կը դնէր շինել Առաքելոց վանքը, այսօր մեզի պէտք են դպրոցներ՝ կարենալ դիմադրելու համար ճերմակ ջարդին եւ կարենալ ներշնչուելու համար Թէհլիրեաններու ոգիով» :

Նախագահը բեմ հրաւիրեց հանդէսը կազմակերպող յանձնախումբին նախագահը՝ գրագէտ Տոքթ. Հրաչ Զարդարեան, որու բանախօսութիւնը կ'արժէր ամբողջութեամբ հրատարակել, դասախօսութիւն մը ինքնին, կուռ, յուզող եւ խանդավառող :

Պ. Զարդարեան խօսեցաւ աւելի քան մէկ ժամ, նկարագրեց այն պայմանները, որոնց ենթարկուած էր հայ ժողովուրդը : Վերլուծեց Թէհլիրեանը չարչարող եւ տառապեցնող պատճառները, հայ ժողովուրդի ջարդը, եւ մօր տեսիլքը : Յիշեց այն մեծ կուսակցութիւնը, որ կազմակերպեց ձեռնարկը, որ կը հետեւէր ոճրագործներուն հետքերուն : Վերջապէս խանդավառութեամբ պատկերացուց մեծ հերոսը, Յառաջէն կարդաց պարբերութիւններ՝ իր իսկ գրութեամբ, որ լուծեց մէկ միլիոն Հայերու վրէժը եւ փրկեց ազգին պատիւը քաջութիւն եւ կորով ներշնչելով յուսահատութեան մատնըւած մնացորդներուն :

Այրի Տիկին Թուրէն Զարդարեան հինգ հազար ֆրանք նուիրեց «Հայ Մշակութային Տան» Թէհլիրեան սրահին, նախագահը առաջարկեց ներկաներուն որ իրենք ալ իրենց նուիրատուութիւնը ընեն յաւերժացնելու համար անմահ Սողոմոնին յիշատակը : Եւ հաւաքուեցաւ երեսուն հազար ֆրանք քանի մը վայրկեանէն : Այս ձեռնարկով Նիսի ընտրանին ալ իր յարգանքի եւ երախտագիտութեան տուրքը տուաւ ազգային հերոս Թէհլիրեանին :

ՆԵՄՐՈՒԹ

այդ պատճառաւ հազիւ մայրը տեսած կը ստիպուի ճակատ վերադառնալ :

Ահա նիւթ մը որուն շարժանկարի բարբառով, ճիհար կը կոչենք : Չուքրայի նըման զգայուն արուեստագէտին համար, այս նիւթը պատրուակ մը եղած է, մօտէն դիտելու անանուն զինուորի մը նիստ ու կացը պատերազմի օրերուն եւ այդ ճիհար նիւթէն, յաջողած է գերազանցապէս մարդկային ժապաւէն մը դուրս բերել : Չուքրայի խոստովանութեամբ, այս զինուորին պատմութիւնը թերեւս անծանօթ ըլլայ նոյնիսկ անոր մօրը, որովհետեւ հասարակ մահկանացուները պատմութիւն չեն ունենար : Բայց այս ժապաւէնը տեսնելով, կը համոզուինք որ իսկական հերոսը ան է որ իր անունին շուրջ չունի հիւսուած առասպելներ, չունի շպար եւ չունի կոտոշ : Շարժանկարը վարժեցուցած է մեզ գերմարդկային տիպարներու. իսկ այս պարագային ոչինչ կայ արուեստական, այլ իրականութենէն առնուած ապրումներ միայն : Չուքրայի պատկերացուցած հերոսը մեծ է առանց խարդախումի : Օրինակի համար, երբ ռուս զօրավարը կը հարցնէ իրեն թէ ի՞նչպէս յաջողած է չորս հրասայլ խորտակել, ան պարզապէս կը պատասխանէ. — Վախէս : Այս պարզ եւ անկեղծ պատասխանին մէջ պէտք է փնտռել ռուսական շարժանկարի կատարած յեղաշրջումը : Ասկէ քանի մը տարի առաջ, նոյն այդ հարցումին հաւանաբար պատասխանուէր. «որովհետեւ սովետ զինուոր եմ» : Կամ նման տափակութեամբ մը :

Ժապաւէնին յաջող մասերէն մէկն ալ, այդ զինուորին ու երիտասարդ աղջկան մը միջեւ տեղի ունեցած սիրոյ արտայայտութիւններն են : Պատահական հանգիպում մը գիրար կը միացնէ այս երկու երիտասարդները : Չուքրայ առաւելագոյնս օգտագործած է այս պատահարը եւ շնորհիւ իր զգայուն ճամբրայինն, ականատես կ'ըլլանք, սիրոյ ամէնէն անբիծ արտայայտութիւններուն : Գլխաւոր դերակատարներուն խաղարկութիւնն ալ իր պարզութեամբը գլուխ գործոց մըն է :

«Լա Պալլատ տիւ Սոլտա»ին կարելի էր տալ «Ի յարգանս անծանօթ զինուորին» անունը, որովհետեւ ինչպէս բոցավառ շիրիմները մեռելներուն համար, այս ժապաւէնն ալ ամէնէն գովելի յիշատակարանն է որ շարժանկարը կրնար տալ հազարաւոր անանուն հերոսներուն, զորս աւելի պարզ լեզուով կրնանք մարդ անուանել :

ԱՒԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԵ.

Ամերիկայից վերադարձողները յատկանշական էին եւ մի ուրիշ բանով — ունէին ոսկի ատամներ : Չկար ոչ մի ամերիկահայ, որ ոսկէ ատամ չունենար — բացարձակապէս :

Եւ այդ ոսկէ ատամը մեզանում բռնտոն էր համարւում : Եւ որովհետեւ նրանք ոսկէ ատամ ունէին՝ կարողացան ձեռք ձգել սիրուն աղջիկներ կնութեան համար :

Նրանց 99 տոկոսը դարձաւ արժանաւոր միայն ոսկէ ատամների համար : Իմ մեծ քոյրս զոհ գնաց մի ոսկէ ատամնաւորի.. Բայց ես չէի ուզենայ պատմել այս պատմութիւնը. դա ինձ մորմոքում է, այդ յիշողութիւնն այրում է իմ սիրտը …

Էշ Օվաննէսը (պարոն Յովհաննէսը) երկու ոսկէ ատամ ունէր վերին ծնօտի առաջամասում : Այդ բոլոր եկողների մէջ պարոն Յովհաննէսը չկարողացաւ աղջիկ գտնել, որովհետեւ նախ չափազանց դերադնահատեց իր ոսկի ատամները եւ ընկլսեց շատ բարձրերը քիթը խոթել եւ ապա՝ պարզապէս էշ էր : —

Էշ Օվաննէսի վերադառնալուց մի քանի տարի յետոյ՝ նրա դէմքի վրայ նոր ծալքեր աւելացան, որովհետեւ միշտ ծիծաղում էր՝ իր ատամները ցոյց տալու համար : Երբ ծիծաղում էր՝ ոսկէ ատամները շատ լաւ երեւում էին, դրա համար որդեգրեց միշտ ծիծաղելու մի անճոռնի սովորութիւն : Միշտ ծիծաղելուց դէմքի վրայ առաջացան արհեստական ծալքեր :

— Պարոն Յովհաննէս, հա՞ց ես առեր, — հարցնում է մէկը :

— Հա, հաց առեր եմ, հի՛, հի՛, հի՛, հի՛,— ծիծաղում էր անշնորհք կերպով :

— Ի՞նչպէս ես, պարոն Յովհաննէս :

— Աղէկ եմ, հի, հի, հի ….

Մի շատ պարզ բան — օրինակ՝ մէկն ասում էր, որ անձրեւ է գալիս.

— –Հա, արդեւ կուգայ, հի՛, հի՛, հի՛..

Եւ այսպէս վերջ չունէր այդ անճոռնիութիւնը :

Էշ Օվաննէսը մեռաւ : Ամբողջ երկու ժամ, ինչ որ փորացաւեց, բղաւեց, բղաւեց եւ մեռաւ :

— Էշը չկերած խոտն է կերեր, չի մարսեր, — ասում էին :

Մեռնելուց յետոյ շրթունքները փակ ուել էին եւ, բնականաբար, ոսկէ ատամները չէին երեւում : Նրա ազգականները որոշեցին, որ թաղմանը ոսկէ ատամները անպայման երեւան : Ինչքան շրթունքները բաց էին անում, նորից փակւում էին : Ազգականներն ընկան լուրջ մտահոգութեան մէջ :

Ինչպէ՞ս անէին, որ ոսկէ ատամները երեւային :

— Հրպը ոսկի ատամներն ըլ չերեւա՞ն, — հարց էր տալիս մօրաքոյրը :

Շատերին հարցրին, ոչ ոք չկարողացաւ մի միջոց ցոյց տալ : Վերջապէս հանգուցեալի ազգականներից մէկը գտաւ ճարը — երկու լուցկով հեռացրեց շըրթունքներն իրարից եւ լուցկիները ծածկեց բեխերի ծայրով :

Թաղմանը նրա պառաւ մօրաքոյրը լաց էր լինում եւ աղաղակում.

— Վայ, ես քու ոսկի ակռաներուդ ղուրբան ըլիմ …

Եւ էշ Օվաննէսը, շրթունքները բաց, կարծես ծիծաղում էր երկնքի ջինջ կապոյտի դէմ :

×

Ամերիկահայերը վերադառնում էին երբեմն «կուլտուրական» հիւանդութիւններով (սիֆիլիս եւ այլն) եւ նրանցից ոմանք էլ չէին մոռանում իրենց նախկին ֆէոդալական սովորութիւնները :

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Չպուքճեան ընկ. Գրիգոր Փափազեանի ամուսնութեան առթիւ երեսուն Ն. Ֆ. կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին :

×

Պ. Գրիգոր Թեւանեանի յիշատակին Հաճի Նոտարեան եղբարք տասը Ն. Ֆ. կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Տիկին Ալիս Գրիգորեան եւ զաւակը, Արա Գրիգորեան 15 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Ս. Թէհլիրեան սրահին, իրենց ողբացեալ քեռայրին եւ մօր քեռայրին, Մկրտիչ Մարտիրոսեանին մահուան քառասունքին առթիւ :

×

ՓԱՐԹԱՄ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբը 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին :

× Հ. Յ. Դ. Պանեէօ Բաչանի «Արծիւ» ենթակոմիտէն կ'ողբայ մահը իր ընկեր – ներէն ընկեր Փարթամ Պասմաճեանի եւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր զաւակ– ներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն : Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նը – ւիրէ յիսուն Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան Սո – ղոմոն Թէհլիրեան սրահին :

Պ. Թէրլէմէզեան եւ Տիկին Լերթօղեան 30 Ն. Ֆ. Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, Տիկին Ա. Հրաչ Սարգիսեան՝ 30 Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Բաչանի մասնա – ճիւղին, (վերջին երեք գումարները ստա– նալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն իր հիւանդ ըն– կերներուն այցելութեան առթիւ տասը Ն. Ֆ. ստացած է ընկեր Ն. Գալայճեանէ, որ ապաքինած է եւ տուն վերադարձած : Կոմիտէն արագ ապաքինում կը մաղթէ իր բոլոր ընկերներուն :

×

Փարիզի Եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակա– լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրա – տուութիւնները իր Կրթ. ձեռնարկներուն համար : Պ. Պայլօզեան (Պրօն) տասը Ն. Ֆ., Շամիկեան եւ Գառնիկեան ընտա – նիքները ողբ. Փարթամ Պասմաճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 30 Ն. Ֆ., ոմն տասը Ն. Ֆ. :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմ – բեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առա – ւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքա – պետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարսենիկ Աշճիպաշեան եւ զաւակները կը ծանու – ցանեն թէ, այս Կիրակի առաւօտ Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, հո– գեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՇԱԿ ԱՇՃԻՊԱՇԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ, անոր մահուան տարեդարձին առթիւ : Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկուռ խնդացնող

“ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ”

Երգիծական հատորը, 518 ընդար– ձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց մեծ հա– տը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն :

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. թղթակազմը եւ 16·50 Ն. Ֆ. լաթակազմը :

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամ– եան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ա – միսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշ – տօնեաններուն համար՝ որոնց կարգա– բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժ– ուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշ – խատանքը :

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդնե – րէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գը – րասենեակ :

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործո – ղութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տը– րամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դե – դին թուղթը · —

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժա– նորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Խանասորի տարեդարձը կը տօնուի, Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի Կրընոպլի ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ դաշ– տահանդէսով մը :

31 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայի գեղեցիկ ծա – ռաստանին մէջ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, տեղ – ւոյս կարող ուժերուն կողմէ :

Ծոխ պիւֆէ :

Բարձրախօսով պիտի նուագուին հայ – կական եղանակներ :

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

«Հերոսներու Օր»ուան առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն :

31 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Տէսին, Կապիյեօն սրճարանի ծառախիտ պարտէ– զին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, բարձրախօ– սին վրայ հայկական երգ ու նուագ :

Ծոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված, ա– ռատ ուտելիք եւ ըմպելիք, գիները դիւ – րամատչելի :

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Մ. ՄԻՐՁԷ :

Օրուան խօսնակ Ընկ. Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Լիոնի հանրակառքը կը մեկնի Փլաս

Կիշառէն ժամը 9·30ին, անձրեւի պա – րագային ապահով վայր :

Hotel Splendid - Laffrey (Isére) ՕԳՈՍՏՈՍ 1 – 31

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

1000 մեթր բարձրութեան վրայ, գեղա– տեսիլ լիճի մը ափին, բոլոր յարմարու – թիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ : Խաղաղաւէտ եւ լողանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գե – ղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ 8·50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շա– բաթ օրերը՝ 17 Րիւ Պլէօ, կէսօրէ վերջ ժամը 2 – 6 :

ՆԻՍԻ խումբին համար արձանագրուիլ

Ծր. Շաքէ Գաբրիէլեանի մօտ, 19 Գուլվ. Մանեան, Նիս :

ԳԱՒԱՌ, Լիոն.— Պէրպէրեան Ժ. 39, Rue Dunoir LYON 3

ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16, Rue Coli

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ժ. Փիլիկեան, 8, Rue J. Vergnette

ՎԻԷՆ.— Կարապետեան Rue Mont Arnaud

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գըլըճեան, 18, Rue Thubaneau

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

●

Կազմակերպուած Համախարբ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի կող – մէ : Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երե– կոյ, Մոլիէռի ծառախիտ անտառին մէջ եւ պաղ աղբիւրին մօտ :

Փափաքողները հոն պիտի գտնեն շամ – փուրով խորոված եւ զանազան ըմպե – լիներ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Բար – ձրախօս, երգ, պար, արտասանութիւն :

Մուտքը ազատ է :

Սիրով կը հրաւիրուի գաղութիս եւ շրջաններու հայ հասարակութիւնը ան – խտիր :

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ 6 Նոյեմբեր, Կիրակի կէս օրէ վերջ, Սորպոնի մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վալանսի մէջ Հերոսներու օրը, 31 Յուլիսին, Կիրակի օր : Մանրամասնու – թիւնը յաջորդով :

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահան – դէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1960 – 1961 տարեշրջանի արձանագրու– թիւնները բացուած են : Արձանագրու – թեան համար դիմել վարժարան, 1 Պուլ. տիւ Նոր, Լը Րէնսի :

ՀԵՌԱՁԱՅՆ 927 – 01,72

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո– միտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը :

Կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս չորսին, արձանագրուած պզտիկներու ծնողքներէն անոնք որ դեռ չեն լրացուցած վերջնա– կան պայմանները, պէտք է շուտով ներ– կայանան 5 Րիւ Մէյրան, Հեռ. Թրիւտէն 27 – 35 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խը– նամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողու– հի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ : Բնակու– թիւն եւ սնունդ ապահովուած են :

Մանրամասնութեան համար դիմել տը– նօրէնութեան : 1, Պուլվ. տիւ Նոր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927–01,72 :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒԼԻՍ — JEUDI 28 JUILLET 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8860 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4661

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՎԷԹՕ ԴՐԱՒ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ՄԵՐԺՈՒԵՑԱՒ

Ապահովութեան Խորհուրդը շարունակեց քննել ամերիկեան օդանաւի հարցը : Ինչպէս ծանօթ է «Էր Պէ 47» վար առնուած էր Յուլիս մէկին : Խորհրդային Միութիւնը կը պնդէր որ ամերիկեան օդանաւը խորհրդային սահմանները անցած է եւ հոն է որ վար առնուած է : Մ. Նահանգները, ընդհակառակն, կը պնդեն թէ իրենց օդանաւը վար առնուած է միջազգային ջուրերուն վրայ, որոշ ժամանակ մը հետապնդուելէ ետք խորհրդային օդանաւերու կողմէ որոնք կ'ուզէին որ շեղի իր ճամբէն եւ մտնէ խորհրդային սահմաններէն ներս :

Ապահովութեան Խորհուրդի առջեւ օրուան նիստին՝ Ամերիկայի ՄԱԿի մնայուն պատուիրակը՝ Քապոթ Լոճ լուսանկարներով եւ քարտէսներով ուզեց փաստել որ խնդրոյ առարկայ օդանաւը միջազգային ջուրերուն վրայ կը գտնուէր երբ խորհրդային հալածիչներ, հետապնդելով կրակած ու վար առած են զայն : Այս առթիւ բուռն փոխասացութիւններ ալ տեղի ունեցած էին, Ամերիկայի եւ խորհրդային պատուիրակներուն միջեւ : Կուզնեցով, խորհրդային պատուիրակը «կեղծ եւ շինծու» նկատած էր Ամերիկայի ներկայացուցած փաստերը : Քապոթ Լոճ, Ամերիկայի պատուիրակը առաջարկած էր քննիչ յանձնախումբի մը կազմութիւնը : Խորհրդային Միութիւնը մերժեց :

Ապահովութեան Խորհուրդի վերջին նիստին՝ Արժանթինի ներկայացուցիչը, Ամարչօ գիտել տուած է թէ հիմնական տարբերութիւն կար երկու երկիրներու տեսակէտներուն միջեւ : Մինչ Ամերիկա կ'առաջարկէ անկողմնակալ քննութեան մը ձեռնարկել, անդին Խ. Միութիւնը կը մերժէ :

Իտալիոյ ներկայացուցիչը՝ Օրթոնա պարզ նկատած է Խորհրդային տեսակէտը ու այս առթիւ յայտարարած է թէ Խորհրդային Միութիւնը «հաւատքի հին ժամանակներու պաշտպաններուն» դիրքը բռնած է : Արդարեւ, իրաւունք կուտայ ինքզինքին՝ վար առնելու օդանաւեր, միջամտելու Քոնկոյի մէջ, պաշտպանելու Գուպան, հրթիռներ ղրկելով Մ. Նահանգներուն վրայ եւայլն : Այս քաղաքականութիւնը շատ վտանգաւոր է գիտել տուած է ան : Առաջարկած է որ Միջազգային Կարմիր Խաչը յարաբերութեան մէջ մտնայ գերի բռնուած ամերիկացի օդաչուորդներուն հետ :

Ազգ. Չինաստան, Թունուզ, Սէյլան եւ Էքուաթոր, բոլորն ալ անդամ Ապահովութեան Խորհուրդին, համաձայն գտնուած են ամերիկեան եւ իտալական տեսակէտներուն :

Խորհրդային Միութիւն եւ Լեհաստան դէմ արտայայտուած են : Քուէարկութեան ընթացքին՝ Խորհրդային Միութիւն իր վեթօն դրած է : Այս ձեւով կը մերժուի Ամերիկայի քննիչ յանձնախումբ մը կազմելու առաջարկը, քանի որ Խ. Միութիւն վեթօ դնելու իրաւունք ունի : Ապահովութեան Խորհուրդի կանոնագիրը թոյլ չի տար որ 2ի դէմ 9 ձայնով բանաձեւ մը անցնի, երբ դէմ քուէարկութեան մէջ մեծ պետութիւն մը կայ որ վեթոյի իր իրաւունքը կը գործածէ : Խորհրդային 88րդ վէթօն էր :

X ՄԱԿի խորհրդային պատուիրակը՝ Արքատի Սոպոլեւ սրտի տագնապի մը հետեւանքով, հիւանդանոց փոխադրուեցաւ առջի օր :

(Լուրերու շար.-ը կարդալ Դ. էջ)

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԻՆՉԵՐ ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Յուլիս 24-25) կը քաղենք հետեւեալ լուրերը .—

Ենի Սապահ *«Հայ համայնքը Կիւլպէնկեանի ութսուն քիլօ ոսկին կը հարցնէ» խորագրին տակ կ'անդրադառնայ վերջերս լոյս տեսած տեղեկատուութեանց (հայերէն եւ թրքերէն թերթերու մէջ)* : Մարմարա *տալով այս լուրը կ'աւելցնէ* .— « Ենի Սապահ *իր գրութեան աղբիւրը ցոյց կուտայ հետեւեալ կերպով «Ժողովուրդի Ձայն» օրաթերթը, որ քաղաքիս մէջ կը հրատարակուի, Տոքթ. Խոռխոռունիի ստորագրութեամբ ունի յօդուած մը :*

«Ենի Սապահ *այս, արտատպումներ կը կատարէ Տոքթ. Խորխորունիի եւ այլ ստորագրութեամբ յօդուածներէ :*

« Այսօր ալ Ենի Իսթանպուլ *անդրադարձած է նոյն հարցին եւ* Կիւլպէնկեանի ոսկիները անկեալներո՞ւն էր տրուած *ընդհ. խորագրին տակ կը գրէ հետեւեալը .*

« Քաղաքս հրատարակուող հայերէն թերթի մը մէջ կատարուած էին կարգ մը պնդումներ : Տոքթ. Խոռխոռունի եւ Մուշեղ Քէնտիրեանի կողմէ մէջտեղ նետուած էին այն զրոյցը թէ Կիւլպէնկեանի մահէն առաջ Թուրքիոյ հայ համայնքին ղրկած ութսուն քիլօ ոսկին ղեմոկրատ ղեկավարներուն էր տրուած :

« Այդ հարցին առընչութեամբ կարգ մը հայ հայրենակիցներ հետեւեալ բառերով կ'արտայայտուին.

«Տոքթ. Խոռխոռունի եւ Մուշեղ Քէնտիրեան Թուրքիոյ մեր հայրենակիցներուն մէջ շատոնց է ի վեր ծանօթ են իբրեւ անձեր որոնք կ'ուզեն երկուութիւն ստեղծել : Անոնք, մեզի անծանօթ պատճառներով միշտ դէշութիւնը կ'ուզեն Խաչատուրեան պատրիարքին որ այժմ հիւանդ է, հետեւաբար անոնց կողմէ գրի առնուած այդ գրութիւնները մեզի համար ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնեն եւ այդ մարդիկը չեն գիտեր նաեւ, թէ մեր միջեւ պառակտումի սերմեր ցանելով ո՛րոնց կը ծառայեն :

« Ազչամ թերթի կողմէ անցեալ օր կատարուած հրատարակութենէն յետոյ («Ազչամ»ի գրածը տես Յառաջ՝ Յուլիս 21), իմացանք թէ պատրիարքարանը գինք չահագրգռող կէտերը լուսաբանող գրութիւն մը ղրկած է յիշեալ թերթի վարչութեան բայց ան մինչեւ այսօր չէ հրատարակած այդ լուսաբանութիւնը, այժմ երբ նոյն հարցով հետաքրքրուած են նաեւ տարբեր թերթեր վստահ ենք թէ պատրիարքարանի կողմէ ղրկուելիք լուսաբանութիւն մը այս անգամ տեղ պիտի գտնէ այդ թերթերուն մէջ :

×

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ Ազգ. Միութեան Կոմիտէն որոշած է բոլոր կասկածելի անձերու ինչքերը հրապարակել : Այդ անձերը Սահմանադրութեան 6րդ յօդուածին մէջ յիշուած անուններու մէջ չեն գտնուիր, եւ սակայն անկեալ իշխանութեան շրջանին զեղծումներու եւ ապօրէն միջոցներու դիմելով հարստացած են : Իրենց ինչքերը հրապարակելու պիտի հրաւիրուին նաեւ անոնք որոնց մասին լրատուութիւն կատարուած է կամ իրենց հարստութեանց աղբիւրները կասկածելի կը թուին : Առժամեայ սահմանադրութեան մէջ յիշուած անձերն են՝ անկեալ նախագահը, վարչապետը, նախարարները եւ երեսփոխանները :

×

Պոլսոյ թերթերէն կ'իմանանք նաեւ թէ Հաթայի «Մայր Հայրենիքին» կցումի 21րդ տարեդարձը տօնուած է «արժանի պատասխանը տալով Գահիրէի» : Կը յիշուի թէ Թուրքիոյ արտաքին նախարարութիւնը ըսած է Գահիրէի դեսպանին թէ «Թուրք Հանրապետութեան սահմանները Ազգային Ուխտով գծուած են եւ Աթաթիւրք ըսած է թէ Հաթայ Թուրքիոյ մաս կը կազմէ» :

Այս առթիւ Կիւրսէլ յայտարարած է .— « Թող գան եւ առնեն » :

× Պոլսոյ ձայնասփիւռի կեդրոնի տնօրէնը յայտարարած է թէ ձայնասփիւռի յայտագիրը պիտի ձգտի ժողովուրդը զարգացնելու : Վերջ պիտի դրուի կրօնքի շահագործման : Համաձայն ատոր, Քուրանը պիտի կարդացուի որոշ օրերու եւ ժամերու եւ թուրքերէն բացատրութիւն պիտի տրուի : Բոլորովին պիտի արգիլուի ձայնասփիւռէն էզան կարդալը :

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԻ ՕԳՈՍՏ. 15ԻՆ

Անգարայէն Պոլիս հասած լուրերու համաձայն հրահանգուած է որ անմիջապէս Անգարա ղրկուին նախորդներու թղթածրարները : Հարցաքննիչ մասնախումբին եւ պաշտօնեայ վճռական հրամանատարութեան քով կը գտնուին երեք հազար թղթածրարներ որոնց հազարը կը վերաբերին անկեալ նախարարներու եւ երեսփոխաններու :

Նոր Սահմանադրութիւնը պիտի հրապարակուի Օգոստոս 15ին : Դատավարութիւնները առանց ընդմիջումի պիտի կատարուին : Ազգ. Միութեան Կոմիտէն 470 հազար ոսկիի յատկացում մը ըրաւ հարցաքննիչ Մարմնին որ կը վարէ անկեալ ղեկավարներու քննութիւնները :

× Ազգ. Միութեան Կոմիտէին անդամները մամուլի հաւաքոյթի մը ընթացքին ցոյց տուին Մենտերէսի երեք լուսանկարներ, անոնցմէ, առաջինը կը պատկանի Օփերայի արուեստագիտուհի Այհան Այտանի եւ Մենտերէսի կողմէ ձօնուած է : Երկրորդը քաշուած է Մենտերէսի գրասենեակին մէջ եւ Այհանի ձօնուած է, իսկ երրորդը կը ներկայացնէ Այտան Մենտերէսը Բամազանի օրերուն Մանիսայի մէջ իֆթարի *պահուն օղիարանութիւն ըրած պահուն :*

× Մոսկուայի ձայնասփիւռը «Խաղաղութեան արշաւ» մը բացած է Թուրքիոյ համար կը գրեն Պոլսոյ թերթերը : Խօսնակը ըսած է թէ Աթաթիւրք համայնավարութեան դէմ էր, սակայն աւելցուցած է ան, ընկերային հիմերու միջեւ եղած տարակարծութիւնները արգելք չեն բարեկամութեան եւ գործակցութեան : Խօսնակը աւելցուցած է թէ իրենց սկզբունքն է Թուրքիոյ հետ քով քովի խաղաղութեան մէջ ապրիլ :

× Փարիզի առաւօտեան օրաթերթերէն Օռոռի մէջ Պենազէ կ'անդրադառնայ Թուրքիոյ կացութեան եւ կը փորձէ հասկնալ թէ ինչո՞ւ Նորսթատ յանկարծակի Անգարա մեկնած է : Պենազէ կը կարծէ թէ հակառակ Կիւրսէլի տուած հաւաստիքներուն, Ատլանտեան ճակատին վստահութիւնը «խախտած է» Թուրքիոյ հանդէպ եւ Նորսթատի այցելութիւնը ատոր հետեւանքն է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԱՆՖԱՆԻ *յաջողեցաւ կազմել Իտալիոյ նոր կառավարութիւնը : Փոխ-վարչապետ նշանակուած է Փիչչիոնի արտաքին նախարարի պաշտօնը Սէնեի յանձնուած է : Ներքինը՝ Շելպայի իսկ ելմտականը՝ Փելլայի :*

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ *որոշեց ճանչնալ՝ Իսրայէլի պետութիւնը : Արաբական երկիրները վրդովուած են : Արաբ. Միաց. Հանրապետութիւնը ետ կանչեց Թեհրանի իր դեսպանը : «Շահը՝ գաղթատէրերուն եւ սիոնականներու ծախուած է» յայտարարած է Նասր, Աղեքսանդրիոյ մէջ :*

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՌՈՏԷԶԻԱՅԻ *մէջ խառնակութիւններ տեղի ունեցան, վերջերս : Խափշիկ ցուցարարներ փողոց իջած են ու սկսած՝ թալանել եւ խոշտանգել Եւրոպացիները : Ցուցարարներու թիւը՝ վեց-եօթը հազար եղած է : Ոստիկանութիւնը միջամտած է : Սպաննուած են՝ վեց Խափշիկներ եւ Եւրոպացի մը : Խափշիկները կատղած են երբ իմացած են թէ իրենց երեք պետերը ձերբակալուած են, եւ այդ եղած է ցոյցերու պատճառը :*

ՊԵԼԺ *ուժերը միջամտած են Զիքափայի մէջ, երբ տեսած են թէ քանի մը հարիւր Եւրոպացիներ նեղ եւ դժուարին կացութեան մատնուած են :*

Օրը Օրին

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Օգոստոս : Խինդ ու խաղի, զուարթ օրերու եւ հանգիստի ամիս : Տարուան մը յոգնատանջ աշխատանքներէ եւ հեւ ի հեւ վազվզուքներէ ետք, մկանները հանգստացնելու, միտք եւ հոգի կազդուրելու օրեր են : Կարճ՝ պղտորներէն, աղմուկներէն եւ լոյսերէն հեռու հանգստանալու եւ վերանորոգուելու ժամանակաշրջան մըն է :

Օգտակարը հաճելիին պէտք է միանայ, սակայն : Հանգիստի պահուն անգամ՝ պէտք չէ մոռնալ ազգապահպանման պայքարը եւ զայն յաջողութեամբ գլուխ հանելու մասին մտածել :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բանակումը կը սկսի Օգոստոս մէկին : Ամբողջ ամիս մը, քանի մը հարիւր հայ տղաք եւ աղջիկներ, եռագոյնի հովանիին տակ, հայ երգով ու պարով, հայրենի բարբառով ու շունչով, ազգային մաքուր ու ջինջ մթնոլորտի մը մէջ ժամեր ու օրեր պիտի անցընեն :

Այսպէս եղած է տարիներէ ի վեր : Այսպէս պիտի ըլլայ նաեւ այս անգամ, անտարակոյս :

Յաճախ, չըսելու համար միշտ, կը խօսուի Ֆրանսահայ նոր սերունդը ազգային ոգիով, շունչով եւ զգացումներով դաստիարակելու մասին :

Յանկերգը միշտ նոյնն է : Կը կորսուի՜ն, կ'երթա՜ն, կ'ուծանա՜ն :

Յոռետեսութեան վրայ վարագոյր քաշած ենք, շատոնց : Կամք եւ յարատեւութիւն՝ ահա անհրաժեշտը : Նաեւ՝ հաւատք, մանաւանդ կազմակերպուած աշխատանք :

Օգտակից մաս կը կազմեն՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի տարեկան բանակումները : Այս տարի՝ Լաֆրէի բարձունքը, շքեղ եւ ամէն յարմարութիւններով օժտուած պանդոկի մը մէջ :

Գեղատեսիլ լին մը, պանդոկէն հազիւ քանի մը տասնեակ քայլ հեռու, հազար մեթր բարձրութեան վրայ :

Վարիչներուն ծրագիրը կը նախատեսէ հերթական դասախօսութիւններ, գրական եւ պատմական նիւթերու շուրջ վիճաբանութիւններ, գրական էջերու ընթերցում, արտասանական երեկոներ, ասուլիսներ ... :

Ուրեմն տեսակ մը բացօթեայ դպրոց : Քանի որ յատուկ դասախօսներ ալ ապահոված են՝ երէց եւ երիտասարդ :

Ձեւով մը, կեդրոնի մէջ կազմակերպուած ու այնքան գնահատուած՝ Հայրենագիտութեան դասընթացքներն են որ կ'ուզեն շարունակել :

Չեն մոռցած՝ գիրքը, մասնաւոր գրադարան մը, պատմութեան, գրականութեան եւ հայրենագիտութեան նուիրուած գիրքերով, ֆրանսերէն եւ հայերէն լեզուներով :

Ինչպէս ըսինք, որոշած են օգտակարն ու հաճելին միացնել իրարու :

Կը մնայ մեր մօտիկ գաղութներու հայրենակիցներուն՝ քաջալերել : Մինչ այդ՝ յաջողութիւն ձեզի տղաք եւ աղջիկներ :

Ն. Ս.

ՍՈՖԻԱՅԻ ՀԱՅԵՐԸ

Ա.

Սոֆիան (Հռոմէական Սերտիկան) շատ հին ժամանակներէ ի վեր եղած է ռազմագիտական կարեւոր հանգրուան մը Արեւմուտքէն դէպի Արեւելք գացող հռոմէական գլխաւոր ճանապարհին վրայ: Իր այս հանգամանքին համար նախապէս հռոմէական լեգէոնները, յետոյ բիւզանդական եւ ապա օսմանեան բանակները այս բերդաքաղաքը գործածեցին իբրեւ զինուորական կայան եւ ռազմագիտական պարենաւորման կեդրոն:

Սոֆիան իբրեւ վաճառականութեան կեդրոն միջին դարէն ետքն է, որ կը սկսի բարգաւաճիլ: Ապա հայ թոնդրակեցի աղանդաւորներ, գաղթականներ եւ զինուորականներ Բիւզանդացիներու կողմէ կը բերուին եւ կը բնակեցուին այս քաղաքի շրջաններուն մէջ՝ Մոկլէն, Դիվոլիա, Դրիագիցա եւ այլուր: Այս պատմական իրողութիւնը կը հաստատուի Օրխիդայի Պուլկար Արքեպիսկոպոս Թէոփիլակտի նամակներէն (1107) եւ յաջորդ տարիներուն Դրիագիցայի (հին Սոփիայի) եպիսկոպոսին ուղղուած նամակներէն, ինչպէս նաեւ Տիւան անուն հայ երեւելիի մը եւ Մոկլենի եպիսկոպոս Իլարիոնի կենսագրութենէն, ուր կը շեշտուին Սոփիայի, Մոկլէնի եւ Դիվոլիայի շրջաններուն մէջ բազմաթիւ Հայերու գոյութիւնը եւ նշանակելի թիւը ԺԲ. դարուն եւ անոնց ունեցած եկեղեցիները:

Բայց դժբախտաբար այդ դարաշրջաններու հայկական եկեղեցիներէն որեւէ գրաւոր յիշատակարան կամ արձանագրութիւն չէ հասած մեզի: Այդ եկեղեցիներու դիրքն ալ ճշդել անհնարին եղաւ մեզի:

1107 թուականէն ետքը, մինչեւ ԺԶ. դար, նորէն որեւէ գրաւոր յիշատակութիւն չկայ արձանագրուած Սոփիայի հին Հայերու մասին:

1559 թուականին Սոփիայի մէջ յիշատակուած հայ համայնքի մը առաջին յիշատակութիւնը կ'ընէ ճանապարհորդ Հանս Դերնշվամը, որ կ'անցնի Սոփիայէն Պոլիս, եւ Սոփիայի մէջ կը գտնէ հազարէն աւելի Հայեր:

Օսմանեան Թուրքերը, երբ 1387ին Սոֆիան գրաւեցին, Հայերու խօսք չեն ըներ: Թուրքերու հրամանատար Մուրատ փաշա եւ Կարաճա բէկ, սուլթանին ուղարկած իրենց զեկուցագրին մէջ, միայն Պուլկարներու անուններ յիշած են:

1559ին Դերնշվամի Սոփիայի մէջ տեսած աւելի քան հազար Հայերը գաղթականներ կամ Օսմանցի սուլթաններու հրամանով բերուած արհեստաւոր Հայեր պէտք է ըլլան: Օսմանցի սուլթաններն ալ Բիւզանդիոնի կայսրերու վարած քաղաքականութեան հետեւելով՝ նոր նուաճած քաղաքներու բնակչութեան մեծամասնութիւնը նուազեցնելու եւ աշխատաւոր ձեռքեր, արհեստաւորներ ապահովելու համար Փոքր Ասիայէն ոչ միայն թուրք բազմութիւններ կը բերէին, այլեւ Հայեր եւ ուրիշ ժողովրդական տարրեր:

Շատ հաւանական է, որ Սոփիայի առաջին հայկական խումբը Թուրքերու կողմէ բերուած է՝ Սոֆիան շէնցնելու եւ թուրք բանակին այլ եւ այլ ծառայութիւններ ընելու համար:

1610ին նոր գաղթականութիւն մը Փոքր Ասիոյ Ջալալիներու խժդժութիւններէն փախչելով՝ եկած ապաստանած պէտք է ըլլայ նաեւ Սոփիա, ըստ Գր. Դարանաղցիի ժամանակագրութեան: Այս գաղթականներուն վրայ յաջորդաբար եկած աւելցած են նաեւ Կաֆայէն եկող եւ Վառնայի վրայով Սոփիա անցնող արեւելահայերը: Կաֆայի եւ Խրիմի կողմերը մեծ սով կը տիրէր, որով այնտեղի Հայերը սովէն նեղուելով չուեցին դէպի հարաւ, տարածուելով Պալքաններու մէջ, մինչեւ Պելգրատ: «Եւ ի լինել սովին ոմանք Ստամբոլ եկին եւ ոմանք ի Պելըրգատ» (Գրիգոր Դարանաղցի, էջ 36):

Ճանապարհորդ Քիառոմանի Եոխան, որ 1623 թուականին անցած է Սոփիայէն, իր նամակներուն մէջ կը գրէ, թէ բազմաթիւ Հայեր կ'ապրէին Սոփիայի մէջ:

Սոփիայի մէջ առաջին հայկական եկեղեցիի մը գոյութեան մասին առաջին անգամ կը խօսի կաթողիկէ եպիսկոպոս Փետր Փոկտանը, որ կ'ըսէ, թէ 1640 թուականին Սոփիայի մէջ կար 8000 բնակարան, որոնցմէ երկու հարիւր տունը Հայեր էին (շուրջ հազար հոգի): Այս Հայերը ունէին իրենց առանձին եկեղեցիները: Իրարմէ բաժնուած էին եւ մէկը կը մեղադրէր միւսը իբր հերետիկոս:

Հետաքրքրական է գիտնալ, թէ որոնք էին այս իրարու հակառակ եւ իրար իբրեւ հերետիկոս մեղադրող հայկական եկեղեցիներու համայնքները: Շատ հաւանաբար Սոփիայի մէջ կ'ապրէին եկեղեցիին հաւատարիմ հաւատացեալ Հայեր, ինչպէս նաեւ հայ – հռոմներ:

1600 – 1690 թուականներուն (ԺԷ. դար) Սոփիայի մէջ ապրող Հայերու մասին արժէքաւոր տեղեկութիւններ կու տայ Փրոֆ. – Տոքթ. Ա. Իշիրկով՝ քաղելով թրքական արձանագրութիւններէն (սիճիլադ). «Բայց Հայերը մասնաւորապէս շատ տարածուեցան մեր հայրենիքի (Պուլկարիա) գլխաւոր քաղաքներուն մէջ թրքական տիրապետութեան ժամանակ իբրեւ վաճառականներ, արհեստաւորներ եւ պետական ծառայողներ:

ԺԷ. դարուն Սոփիայի զարգուն վաճառականութիւնը այստեղ քաշեց բերաւ բազմաթիւ Հայեր, որոնք Սոփիայի մէջ ունէին իրենց սեփական համայնքը եւ եկեղեցին Տէր Գրիգոր անուն քահանայով (էրմէնի թայիֆասը վէ ճեմաաթը վէ էրմէնի փափազը Գրիգոր):

Հայերու մեծ մասը կը զբաղէին արհեստներով, մասնաւորապէս ձուլագործութեամբ (տէօքմէճեան էսնաֆը) եւ հացագործութեամբ (փրունճեան էսնաֆը): Այս վերջիններուն իբրեւ պետ կը յիշուի հայ երեւելի մը՝ Վարդազարեան:

Հացագործ արհեստաւորներու անդամներն էին Թուրքեր, Հայեր եւ ռայա (ստրուկ) Պուլկարներ: Աթ – Փունար կոչուած վայրին (թաղամաս) մէջ գործող հացագործներուն վարպետն էր «Հայ Օհաննէսը»:

Կաթողիկէ Եպիսկոպոս Փետր Բոգդանի 16 – 40ին յիշած հայկական եկեղեցին եւ թրքական սիճիլադներու մէջ յիշուած եկեղեցին պէտք է ըլլայ այն գետնափոր մատուռ – եկեղեցին, որ 1673ին յիշուած է նաեւ Մարտիրոս վարդապետ Կաֆացիի կողմէ եւս: Մարտիրոս վարդապետ Կաֆայէն Երուսաղէմ երթալու ժամանակ՝ Սոփիայէն կ'անցնի եւ կը հանդիպի Սոփիայի եկեղեցին: Այնտեղ կը գտնէ Տէր – Յովհան անունով քահանայ մը, որուն եկեղեցականի անվայել վարքն ու բարքը կը ձաղկէ հետեւեալ քառեակով, զոր Հ. Մ. Պոտուրեան կը յիշէ «Նաւասարդ» տարեգիրքին մէջ, Պուքրէշ, 1923–1924:

«Անուն իւրեանն կոչէն Յոհանն,
Ի հաւատոյ դատարկ, ունայն,
Զօրն ի բուն շրջի ի մեխանան,
Տղմաթաւալ խոզի նման:

(Շար.) Ս. ՓԱՉԱՃԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

Մ. ԱՒԱԼԵԱՆՑ

Երկար պրպտումներուս ընթացքին, 1908 թուականին Թիֆլիզի մէջ հրատարակուող «Ցուցարար» թատերական – գրական երկշաբաթաթերթին մէջ հանդիպեցայ Մ. Աւալեանց անունին:

Որեւէ ճշգրիտ արձանագրութիւն չկրցայ գտնել Աւալեանցի փոքր անունին վերաբերմամբ: Մկրտիչ է թէ Միքայէլ, կամ Մանուկ թէ Մովսէս, որեւէ փաստ չունիմ: Պիտի անդրադառնամ իր կեանքին ու գործին՝ Մ. Աւալեանց որակումով:

Մ. Աւալեանց ծնած է Թիֆլիզի շրջակայքը Խաղախի մէջ:

Աշակերտած է Թիֆլիզի Ներսիսեան վարժարանին եւ աւարտած է զայն փայլուն կերպով:

Ի ծնէ ուշիմ, աշխատունակ եւ ծանրախոհ երիտասարդը, անմիջապէս որ կ'աւարտէ իր ուսման շրջանը, կեանքի փորձադաշտին վրայ իր դէմ ելլող առաջին հրապուրիչ երեւոյթը կ'ըլլայ բեմը:

Մ. Աւալեանց կը տարուի խկոյն բեմին կախարդական մթնոլորտով: Քանի կը մօտենայ անոր, այնքան կը զգայ որ այլեւս անքակտելի կապեր զինքը աղուցած են այդ հէքեաթային աշխարհին եւ այդ աշխարհը կազմող մարդոց:

1879 – 1880 թուականներուն Թիֆլիզի մէջ գոյութիւն ունէր դերասանական խումբ մը, բաղկացած հայ բեմի արժանաւոր գործիչներու հոյլէ մը. — Սիրանոյշ, Աստղիկ, Տիկին Սաթենիկ Ջմշկեան, Տիկին Շամիրամ, Օրիորդ Վարդուհի, Պետրոս Ադամեան, Գէորգ Ջմշկեան, Սեդրակ Մանդինեան, Ա. Սուքիասեան, Գէորգ Տէր Դաւթեան, Ամբրան Մանդինեան, Ա. Սարգարեան, բոլորն ալ վառուած արուեստի սրբազան հուրով եւ որոնց անխոնջ ուսերուն վրայ էր որ ծլեցաւ ու ծաղկեցաւ, հասակ նետեց Արեւելահայ Թատրոնի հոյակապ շէնքը:

Ահա, այս աստեղահոյլին մէջ էր որ առաւ իր բեմական առաջին քայլերը, Մ. Աւալեանց:

Որովհետեւ, ինչպէս ըսինք, Աւալեանց իր ուսման շրջանը աւարտած էր փայլուն կերպով, ապա ուրեմն երբ մուտք գործեց բեմ, տէր էր արդէն ընդհանուր լայն զարգացումի: Այս պարագան մեծապէս կ'օգնէ երիտասարդ դերասանին գլխաւորապէս թափանցելու իրեն յանձնուած դերերու ընդերքին, մտնելու անոնց նկարագրին ամէնէն խորունկ ծալքերուն մէջ եւ յատուկ ինքնուրոյն մօտեցումով մը ձեւափոխելու եւ յղկելու ալ զանոնք:

Աւալեանց շուտով սիրելի կը դառնայ իր շրջապատին: Սակայն, իր ընկերներուն սիրալիր վերաբերումը երբեք ալ չի շփացնէր զինքը: Ընդհակառակն, որքան տարեկայ կը դառնայ գուրգուրանքի եւ սիրոյ, այնքան կը կրկնապատկէ իր աշխատանքի թափը ու կը դառնայ թատերախումբին ոչ միայն առաջնակարգ դերասաններէն մին, այլ եւ ամէնէն չարքաշ աշխատանքներուն տոկացող մշակ մը:

Լեզուագէտ ալ եղած է Մ. Աւալեանց եւ բացի իր դերասանական անսովոր յատկութիւններէն, ի յայտ բերած է նոյնպէս թարգմանչական հմտութիւն: Իր ջանքերով է որ կատարուած են առաջին անգամ համաշխարհային թատերական գրականութեան գոհարներէն՝ «Քին»ի, «Ոճրագործին ընտանիքը»ի, «Ուրիէլ Ակոստայ»ի, «Նորա»ի եւ այլն թարգմանութիւնները:

Աւալեանցի բեմական ընկերներէն Ամբրան Մանդինեան իր յուշերուն մէջ հետեւեալը կը գրէ անոր մասին. —

«... Աւալեանցը հայ բեմի չարքաշ մշակներից մէկն է, այդ ես ինքս էլ կարող եմ վկայել եւ հաստատել, աւելացնելով որ մեր խմբի միակ պարտաճանաչ, միշտ դերը լաւ պատրաստող եւ անգիր իմացող դերասանը Աւալեանցն էր ...»:

Աւալեանցի բեմական ասպարէզը ընդգրկելու գլխաւոր պատճառներուն մասին երկու կարծիք գոյութիւն ունի:

Առաջին կարծիքը այն է թէ երիտասարդ Աւալեանցը բեմ նետուած է խրախուսուելով Պետրոս Ադամեանէն, որ այդ շրջանին սկսած էր արագավազ կերպով բարձրանալ արեւելահայ թատրոնի երկնակամարին վրայ: Երբ Ադամեան կովկասի մէջ կը ստեղծագործէ իր անզուգական «Օթելլօ»ն, անոր առաջին Եագօն արժանավայել կերպով կը մարմնաւորէ Աւալեանցը եւ իր այս յաջողութենէն ետք

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՋՂՋՈՒՄԻ ԵՐԵԿՈՅ

Ես անակնկալի եկայ, բայց հայեացքս շարունակում էր թափառել նկարից նըկար. Խուստուփ լեռան քարայծերին էի փնտռում: Միտքս կռահեց, թուխ դէմքին բաւականութեան ժպիտ խաղաց:

— Գիտեմ ինչը աւելի կը հետաքրքրի ձեզ, — ասաց նա եւ «դէմքով» պատին յենած նկարներից մէկը դուրս քաշեց անյայտութիւնից: Ես մի կողմ էի նայում, մինչեւ որ նկարը յարմարեցրեց լոյսին եւ երբ նորից շուռ եկայ՝ ակամայից «ահ» արի ու հրճուանքի մի նոր ալիք անցաւ ներսովս, ինձ թուաց, թէ մի հրաշքով տեղափոխուել եմ Խուստուփի տափակ կատարն ու մի թփի տակ թաքնուած դիտում եմ քարայծերի օրուայ կեանքը, ինչպէս սովոր էի անել երիտասարդ ժամանակս:

Խարկա՞նք է սա, թէ իրականութիւն: Ահա ժայռի հովին մի ուլ է նստած, որ կշտացել է լեռնային սեզից, ուստի եւ առանց խանդի է դիտում, թէ ինչպէս իր եղբայրը չոքած ծծում է մօրը: Իսկ սա մէկ կանաչ է պոկում, մէկ գուրգուրանքով նայում իր բալիկներին, մերթ էլ ահով դէպի երկինք կը նայէր անշուշտ, քանի որ վերեւում, անդունդների վրայ սաւառնում էր մի խոշոր արծիւ: Ասենք, կարող էր մայր քարայծն ապահով լինել իր զաւակների կեանքի համար, որովհետեւ նրանց հայրն ահա ժայռի ցցունքին ողջ հասակով մէկ կանգնած, երկնքի կապոյտ փոնին սպառնագին պարզել է իր վիթխարի եղջիւրները եւ միրուքը կախ ու չալ դունչը առաջ մեկնած՝ ուշադիր հետեւում է շրջակայքին եւ որսում կասկածելի ամէն ձայն:

Խուստուփի կատարից սկսած ժայռապատ լեռներ են ձգւում դէպի երկինք, դէպի Կապուտջուղի յաւերժական ձիւները: Արեւն ընկել է չէկլղնձագոյն ապառաժներին եւ չքեղ ծիրանի հագցրել նըրանց, իսկ ցածում ստուերները կախուել են անդունդների վրայ մանիշակագոյն շղարշների նման:

Կապուտջուղի ժայռոտ բարձունքի ուսերից մէկով ճերմակ մի շերտ ցած է իջնում ու նեղ ձորակով հասնում այն ժայռին, որի ստուերում ուլիկն է սրսքում մուշ – մուշ. Զանգեզուրի յաւերժական սառնադաշտերից մէկն է, որի սրսուռ ձիւնը եւ հաճելի ցուրտը ես զգում էի Երեւանի օգոստոսեան շոգին ...

Սառնադաշտերի այլ կտորներ ցրուած էին լեռների կատարներին, ժայռերի արեւոտ արանքներում, փոսերում, ու ձորակներում, իսկ նրանց ափերին կեանքն էր փթթում վաղ գարնան գոյներով, թէեւ ուլերի մեծութիւնից կարելի էր հասկանալ, որ արդէն օգոստոս է: Սառնադաշտի եզրերին հէնց նոր միայն լոյս աշխարհ էին դուրս եկել մարտի ծաղիկները՝ լալազարն ու ձնծաղիկը, իսկ քիչ այս կողմ, ուր այն անմեղ կենդանիներն էին հանգստանում խաղաղ, արդէն մայիսեան դաշտանկար էր. նոր բարձրացող ալպիական կանաչի մէջ այս ու այնտեղ կարմիր բոցերի նման վառւում էին կակաչները: Օդը յստակ, թեթեւ, լաջուարդ երկինքը խորը, ինչպէս դա լինում է մեծ բարձունքներում:

Այդպէս, քանքարաւոր նկարչի վրձինը շունչ է տուել ժայռին ու մեռած կըտաւին, նրա վրայ փոխադրել Զանգեզուրի անմահ բնութեան մի չքնաղ հատուածը: Այնպէս կենդանի, այնպէս իրական, որ կարծես շնչում են կակաչները եւ դողդողում են պահակ կանգնած այն անլեզու հօր ռունգները:

Հիմա ինձ համար հասկանալի է, թէ ինչու էր այս մարդը ճաշկերոյթի հրաւիրում վաչագանցի իր հայրենակիցներին:

Իր հոգու ողջ կարողութեամբ, կախարդական իր վրձինի ամբողջ ուժով կարծես նկարիչը գոչում է ի լուր ամէնքի, «Պահպանեցէք մեր բնութեան չքնաղ գեղեցկութիւնները ....»: Գոնէ ես այդպէս ընկալեցի այդ նկարի թաքնուած իմաստը եւ ուշքի գալով դարձայ նրա հեղինակին.

— Դուք, անշուշտ, այս վիճակում տեսել էք Խուստուփի քարայծերին:

— Տեսել եմ, բայց շատ վաղուց: Այն ժամանակ իմ քեռի Վաչագը դեռ կենդանի էր, — թախիծով պատասխանեց նա: — Հանք էր փորում փապուղիների մէջ, իսկ կիրակի օրերը շրջում էր Խուստուփի ժայռերում: Այն ժամանակ, կարծեմ, տասնհինգ տարեկան պիտի լինէի: Այնքան էր իր գլխին եկած դէպքերից ինձ պատմել քեռի Վաչագը, որ գըլուխս լցուել էր ցնորքներով, գիշերները քուն չունէի եւ շարունակ այն էր մտքումս, թէ երբ իմ հետը որսի գնալու:

— Ա՛ խոխայ, հլա ատներդ պնդել տուր, տեսնեմ, ախր քեզ ո՞նց են քերծերը, — պատասխանում էր քեռիս:

Ու այդպէս, մանկութեան օրերի անմար յուշերը նկարիչ Մանդասարեանին ետ տարան դէպի այն ժամանակները, երբ ինքն առաջին անգամ որսի գնաց իր քեռի Վաչագի հետ, դէպի այն օրը, երբ հէնց Խուստուփ լեռան բարձունքներում իր հոգու մէջ ծնուեց այս կախարդական նկարը:

Նա շարունակեց իր պատմութիւնը:

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(3 Շար.)

Ադամեանի եւ Ալաւեանցի մէջ կը ստեղծուի ընկերական անխզելի կապ մը :

Երկրորդ կարծիքը բոլորովին հակառակն է առաջինին :

Այս առթիւ հետաքրքիր է լսել դարձեալ դերասան Ամիրան Մանուկեանի վըկայութիւնը.—

«... Ճիշդ է, Ադամեանը ստեղծագործեց Օթելլօն, նա հանճար էր, նա միակ զարդն էր հայ բեմի, այդ ոչ ոք չի համարձակուիր ուրանալ, բայց Ալաւեանցին խրախուսողը Ադամեանը չէր եւ չէր ալ կարող լինել : Ալաւեանցը ինքը կը վկայէ, որ ոչ ոք մեզանից Ադամեանի գոյութեան մասին ամենեւին տեղեկութիւն էլ չունէր, երբ արդէն փայլել էր եւ փայլում էր Ալաւեանցը վերոյիշեալ դերերում : Ուրեմն, պնդում եմ, որ Ալաւեանցին խրախուսողը Ադամեանը չէր, այլ աւելի շուտով Գէորգ Ճմշկեանը...»: («Յուշարար» 1908, Բ. տարեշրջան, թիւ 2):

Ամէն պարագայի, ինչ ալ եղած ըլլայ, Ալաւեանցի բեմական մկրտութեան առաջնի կնքահայրը Ադամեանը եղած ըլլայ թէ Գէորգ Ճմշկեանը, արեւի պէս պայծառ ճշմարտութիւն մըն է որ, երկու մեծանուն վարպետներուն քով, Ալաւեանց անցած էր պատուաբեր գործունէութիւն մը Արեւելահայ Թատրոնի յուզթի դաշտին մէջ :

Աւա՜ղ, սակայն, այս հաղուագիւտ արուեստագէտը ցաւալին պարագաներու բերմամբ, վաղահաս կերպով խզած է իր կապերը մայրենի բեմին հետ, եւ նոյնիսկ հեռանալով Թիֆլիզէն, դառնացած, քաշուած է Բաքու եւ իր օրապահիկը կարենալ ճարելու համար սկսած է աշխատիլ նաւթահորերու մէջ ...

Իր շրջապատին հանդէպ ցոյց տուած այս յանկարծակի դառնութեան պատճառներուն մասին թէեւ ճշգրիտ հաստատումներ կը պակսին, եւ սակայն, հաւանական կը թուի թէ այդ շրջանին, երկու մեծերուն՝ Ադամեանի եւ Գէորգ Ճմշկեանի միջեւ ծայր տուած խուլ պայքարը պատճառ դարձած է Ալաւեանցի կամաւոր աքսորին :

Հեռացած արուեստագէտը ետ բերելու համար թափուած բոլոր ջանքերը կը մընան ապարդիւն :

Կ'անցնին օրերը, կ'անցնին շաբաթները, ամիսները եւ տարիները ... ու կը մոռցուի Ալաւեանցը :

Չէ՞ որ դերասանը միայն բեմին վրայ սիրելի է ու անմոռանալի, կը փայլէ փառք ու պատիւ միայն բեմին վրայ, այն ալ ժամանակաւոր : Անգամ մը որ վարագոյրը իջաւ, անգամ մը որ մարեցան լոյսերը, ամէն բան կը մոռցուի, ամէն բան կ'անհետանայ :

Այսպէս կ'ըլլայ եւ Ալաւեանցի վերաբերմամբ :

Երբ 1908ին Թիֆլիսի մէջ կը տօնուէր Արեւելահայ Թատրոնի յիսնամեակը, կազմակերպիչ յանձնախումբը չի՛ գիջաներ գոնէ նոյնիսկ իբրեւ պատուոյ անդամ յիշատակել Մ. Ալաւեանցի անունը :

Ու սակայն, այս անարդարութեան հանդէպ ընդվզողներ ալ կ'ըլլան :

Բաքուէն 1908ին Թղթակցութիւն մը յղուի Թիֆլիս հրատարակուող «Վտակ» օրաթերթին (երեքշաբթի, Փետրուար 5, թիւ 28), որուն մէջ Թղթակիցը՝ Պարոյր ուժգնօրէն բողոքելով ակնյայտնի անարդար մոռացութեան դէմ եւ թուելով Ալաւեանցի Արեւելահայ Թատրոնին մատուցած անգնահատելի ծառայութիւնները, ի մէջ այլոց կը գրէ.—

«... Թիֆլիզի արդիստական Թատրոնում տօնուող յոբելեարը դեռ տասներկու տարեկան մանուկ էր, երբ նրա հմայքով հրապուրեց ու իր կեանքի ամենալաւ օրերը նրան նուիրաբերեց մի երիտասարդ, որ այժմ իր նուիրաբերող կեանքի մնացորդները քարշ է տալիս Բալախանու մաղութներում մի կտոր հացի համար, Թատրոնական աշխարհի կողմից սեւ մոռացութեան մատնուած : Դերասան Մ. Ալաւեանցն է այս»:

«... Այժմ երբ տօնւում է Հայ Թատրոնի յիսնամեակը, երբ փառաբանւում են հայ բեմի ռահվիրաները, երբ արժանի յարգանք են ստանում աւելի քիչ գործած դերասաններ, մոռացութեան է մատնուած այն անձնաւորութիւնը, որին Ադամեան Մոսկուայից ուղարկած իր մի լուսանկարի վրայ գրել է. «Երբ մեռնիմ՝ այն ժամանակ կը մոռանամ իմ մի հատիկ ընկերոջս՝ Մ. Ալաւեանցին»:

Ադամեան կը յարգէ իր խոստումը, մինչեւ իր վերջին շունչը չի մոռնար Ալաւեանցին :

Եւ սակայն, անողոք ու ապերախտ պատմութիւնը կը մոռնայ Ալաւեանցին..

Իր մահուան պարագաներն ալ անյայտ են :

Թերեւս Բալախանէի նաւթահորերուն մէջ կորաւ անսուաղ ...

Եւ ո՞վ գիտէ, թերեւս Ադամեանի մարգարէութիւնը կատարուեցաւ :

«... Գուցէ յետոյ դաշտի մի վրայ թէ փտնեն
Ձանթաղ մարմնոյդ չոր կմախք ...»:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՃԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ) — Այս տարուան մեր դաշտահանդէսը (Կիրակի, 17 Յուլիս), անցաւ անակնկալներով ճոխ, իսկ արդիւնքով՝ աւելի քան գոհացուցիչ : Չեմ կարծեր որ այսքան հաւատաւոր եւ ընտանի բազմութիւն տեսած ըլլար քապուրէքի ծառերով շրջապատուած դաշտը :

Ժամը 4ուկէսի առեններ երբ ընկեր Մուշեղ Մուրատեան, իբրեւ օրուան հանդիսութեան նախագահ, դաշտահանդէսի պաշտօնական բացումը կատարեց, շատեր կը կարծէին թէ անխուսափելի անձրեւը իր աւերը պիտի գործէր, եւ մեր վիէնցի հայրենակիցները եւ հեռուէն եկող հիւրերը անպայման խուճապի պիտի մատնուէին :

Բայց ոչ, օդը հետզհետէ շտկուեցաւ մեղմացաւ հովը եւ զարմանալի կերպով՝ գեղեցկացաւ, մինչեւ ուշ ատեն :

Հապճեպով կազմուած, տեղւոյն վըրայ, ընկերական երգչախումբը, թնդացուց օդը բարձրախօսի միջոցաւ «Կարկուտ տեղացը» :

Եւ այսպէս սկսաւ գործադրուիլ ամփոփ գեղարուեստական յայտագիր մը, մասնակցութեամբ Տիկին Վ. Ռստիկեանի (մեներգ) եւ ընկեր Յովհ. Ուզունեանի (մեներգ), ինչպէս նաեւ ընկեր Հ. Զաքարեանի (արտասանութիւն) :

Բաց ատի, ընկեր Հ. Զաքարեան, ներկայանալով իբրեւ պաշտօնական խօսնակը տօնակատարութեան, հրաւէր կարդաց ներկայ բազմութեան որ իրեն ընկերանալով, միասին երգեն «Յառաջ Նահատակ» Հ. Մ. Ը. Մ.ական խրոխտ քայլերգը : Ինչ որ տեղի ունեցաւ, ի պատիւ մեր անխորտակելի Հ. Մ. Ը. Մ.ի :

Եւ այսպէս, այս խանդավառ հայրենի մթնոլորտին մէջ, բարձրախօսին առջեւ հրաւիրուեցաւ խօսելու ընկեր Մ. Միրզէ (Լիոնէն) մեր անմահ հերոսներու յիշատակի տօնակատարութեան առիթով :

Միշտ կրակոտ, մեր յարգելի բանախօսը, հակիրճ պատմական ծանօթութիւններով յստակ պարզեց Ծաղկաձորի Արշաւանքին իմաստը, հանուր Հայութեան համար :

Անհերքելի փաստերով ճաղկեց մեր հակառակորդներու անիմաստ եւ կոյր ընթացքը արշաւանքին հանդէպ : Եւ ցաւով նկատեց որ, երբ ամէն տարի, անպակաս, կը տօնուի Հերոսներու Օրը, երիտասարդութիւնը, մեծ թիւով եւ արտակարգ խանդավառութեամբ ներկայ չի գտնուիր : Հակառակ անոր, որ այս տարեդարձի անմոռանալի օրը կը պատկանի առաւելապէս երիտասարդութեան եւ որմէ կայծ մը կրնայ իյնալ իր կոյս հոգիին մէջ : Աւելի վճռական դառնալով, ընկեր Մ. Միրզէ, ուղղելով իր խօսքը ծնողներուն ըսաւ. «Երբեք առիթը պիտի չտանք երիտասարդներուն որ ըսեն մեզի,— ի՞նչ տուիք որ, ի՞նչ կը պահանջէք մեզմէ» : Մենք այսքան գիտենք, որ մեզի համար յարգանքի արժանի են ամէն անոնք որ մեր Ազգին, եւ հայրենիքին համար արիւն կամ քրտինք թափեր են,— ըլլան անոնք Դաշնակցական, Հնչակեան, Ռամկավար եւ կամ համայնավար» :

Բանախօսութիւնը վերջացած ըլլալով ծափահարութեամբ, խօսնակը յայտարարեց թէ ընկեր եւ ընկերուհի Մ. Ք. Մուրատեան իրենց սիրասուն զաւակին՝ Վադիկի Ալժերիայէն ողջամբ վերադարձի առթիւ, տեղւոյն Անի կոմիտէին կը տրամադրէին տապկուած խոշոր հաւ մը եւ շիշ մը ընտիր գինի որպէսզի աճուրդի դրուին :

Կարճատեւ աճուրդի, «կնքահայր» եղաւ մեր բարեկամ Պ. Օն. Ազպալլեան, մէկ անգամէն վճարելով երեսուն Ն. Ֆ.: Շատեր վարակուեցան, եւ մեծ խանդավառութեամբ աստիէն անդիէն գումարները սկսան յայտարարուիլ եւ շուտով ընդհանուր գումարը հասաւ 380 Ն. Ֆ.ի : Իսկ հաւն ու գինին վիճակուեցան ընկեր Կիւլպ. Սուքիասեանի, որ հինգ Ն. Ֆ.ի նուէր մը ըրաւ :

Ընթրիքի պահն էր իրապէս, սեղանները պատրաստ — տրամադրութիւնները լաւ, իսկ բարձրախօսը գործի վրայ է, հայերէն քնքոյշ երգեր կը թնդան ազատ, համարձակ եւ կը տարածուին հեռուներ :

Ներկաներէն շատեր, մասնաւոր հրաւէրով, բարձրախօսէն կը խօսին՝ խանդավառ, կ'երգեն եւ կ'արտասանեն.— իսկ ուրիշներ ալ շուրջպար կազմած կը պարեն, խանդով եւ եռանդով, կը պարեն երիտասարդները, կը պարեն տիկինները եւ նոյնիսկ տարեցները :

Կարճ դադար մը, պահիկ մը, շունչ առնելու համար եւ ահա հաճելի անակնկալ մը.— խօսնակին հրաւէրով, մեր հիւրերէն Պ. Երուանդ Տէր Եղիայեան (Պէլֆորէն) բարձրախօսին առջեւ կեցած մէկ քանի խօսք ըսելէ յետոյ, յուզուած եւ խանդավառ տրամադրութեամբ յայտարարեց թէ պատրաստ էր օգտակար դառնալու բարոյապէս եւ թէ նիւթապէս, ուր հարկը եւ ազգային շահը կը պահանջէին. եւ այս խօսքերէն վերջ, մեր յարգելի հիւրը, աճուրդին նուիրած իր հարիւր Ն. Ֆ.ին վրայ, մէկէն երեք հարիւր Ն. Ֆ. եւս աւելցուց. ինչ որ ըրաւ չորս հարիւր Ն. Ֆ.ի պատկառելի նուիրատուութիւն մը : Ներկաները, մեծ թէ փոքրիկ, Անի կոմիտէն եւ բոլոր ընկերները անխտիր, երախտագիտական զգացումներով եւ շնորհակալութեան ծափերով ողջունեցին մեր շատ համեստ նուիրատուն :

Վերջապէս, ժամը կը յառաջանար անվրդով եւ ներկայ բազմութիւնը դժուարութեամբ կը բաժնուէր ծառերով շրջապատուած, ընտանի դարձած դաշտէն, եւ ուր հաստատուն ծառէ մը առկախ կը ծածանէր Հայոց աքսորական եռագոյնը : Վերջին անգամ շուրջպարին մասնակցիլ եւ մեկնիլ ... :

Իսկ կազմակերպիչ յանձնախումբի երեսին կը նշմարեմ գոհունակութեան ժըպիտ մը, ազդանուէր աշխատանքը լաւագոյն վարձատրութեան արժանացած էր :

Կ. Տ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹՈՒՂԹ ՋԱՒԱԿՆԵՐՈՒՍ, գրեց Եդուարդ Պօյաճեան, Պէյրութ (Լիբանան): Գին արտասահման մէկուկէս տոլար: Հասցէ Պուաթ – փօսթալ 1153, Պէյրութ (Լիբանան):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԵ.

Մեզ հարեւան էր մի ընտանիք —մայր, որդի եւ աղջիկ :

Ասում էին, որ այդ ընտանիքն ունեցել է եւ հայր, որ վաղուց գաղթել էր Ամերիկա: Նրա գնալուց երկու ամիս յետոյ էր ծնուել նրա որդին՝ Յովսէփը : Յովսէփի հայրը Ամերիկա գնալուց յետոյ գրել էր մի թէ երկու նամակ եւ ապա լռել: Մայրը լուացք անելով, ուրիշների դռներն աշխատանք կատարելով՝ մեծացրել էր աղջկան եւ որդուն՝ մինչեւ վերջիններն դպրոցն աւարտելով՝ ուսուցիչներ էին դարձել եւ ազատել իրենց մօրը Փիզիքական տառապանքից :

Նրանք ապրում էին չափազանց համեստ, բայց երջանկութեամբ արեւուած մի կեանք :

Մի օր այս ընտանիքում յայտնուեց մի մարդ — կռացած մէջքով, սպիտակացած մազերով, նիհար, ոսկրացած, անմերջ հագով :

Աղջիկը եւ որդին չէին ճանաչել այդ մարդուն, բայց մայրն ասել էր նրանց, որ այդ մարդը ձեր հայրն է :

Քոյր եւ եղբայր ընդունեցին նրան սառնասրտութեամբ, բայց պատշաճ յարգանքով, թէեւ ամբողջ 18 տարի նա տէր չէր եղել իր զաւակներին եւ կնոջը, մատնելով նրանց թշուառութեան :

Չանցաւ մի քանի օր, մի առաւօտ մեր թաղում տարածուեց մի ահաւոր լուր — «Յովսէփը սպաննել է հօրը»: Իսկապէս մի քանի րոպէում ստուգուեց լուրը : Յովսէփը սպաննել էր հօրը եղերական մահով՝ խողխողել էր նրան, գլուխը պատին տալով եւ ջարդելով :

Որքան որ լուրը ստուգուեց, բայց անհաւատալի էր թւում Յովսէփին ճանաչողների համար, որովհետեւ Յովսէփը վերին աստիճանի բարի, խելօք եւ հանգիստ բնաւորութեամբ մի երիտասարդ էր: Նա ոչ թէ հօրը, այլեւ մի աքլորի անգամ չէր կարող սպաննել :

Յովսէփին տարան բանտ եւ մի ամիս յետոյ տեղի ունեցաւ դատավարութիւնը:

Բայց մինչեւ դատավարութիւնը. շատ բան պարզուեց եւ գրեթէ ամբողջ քաղաքը ոտի կանգնեց Յովսէփին պաշտպանելու: Հաւաքուեցին հանրագրութիւններ եւ դատարանին մատուցուեցին բազմաթիւ խնդրագրեր, մի քանի փաստաբաններ ձրի տրամադրեցին իրենց ծառայութիւնը, բայց Յովսէփը մերժեց փաստաբաններին, ասելով, որ ինքը պէտք է պաշտպանի իրեն :

Ոճիրը տեղի էր ունեցել հետեւեալ պայմաններում : Յովսէփի հայրը, պարոն Ջոնը (Ամերիկայում Յովհաննէսը դառել էր Ջոն) վերադարձի առաջին իսկ օրը սկսում է կշտամբել կնոջը, որը իբր թէ իր բացակայութեան (18 տարի) նա անբարոյական կեանք է վարել, եղել է ինչ որ (բոլորովին անյայտ) մարդկանց հետ :

Յովսէփը եւ քոյրը միջամտել են, որ իրենց մայրը եղել է շատ պատուաւոր մի կին, դոնուել է թշուառ եւ անօգնական մօր բարոյական բարձրութեան վրայ, եւ մինչեւ անգամ եթէ նա չի եղել այդպիսին, պարոն Ջոնն իրաւունք չունի դատապարտելու կնոջը, քանի որ ինքը երկու զաւակները թողել է նրա վզին եւ հեռացել՝ առանց որ եւ է կապ պահպանելու. կապ չի պահպանել ոչ միայն դրամական օգնութիւն չուղարկելով, այլեւ գլացել է մի «չոր նամակ» :

Բայց պարոն Ջոնը յամառել է, ինչ որ տեղեկութիւններ է ունեցել եւ ուզում է պատժել կնոջը: Ամբողջ երկու – երեք օր աղջիկը եւ տղան ջանացել են համոզել յամառ եւ անամօթ հայրը քաշել է երկաթէ հարթուկը, նետել կնոջը՝ գլուխը ջախջախելու համար, բայց բարեբախտաբար տպել է ոտի մասին:

Այս եղելութիւնից յետոյ էլ՝ զաւակները չեն կորցրել իրենց եւ շարունակել են յորդորել, բայց պարոն Ջոնն այնքան է առաջ գնացել, որ քաշել է Ամերիկայից հետը բերած ատրճանակը ...

Յովսէփը կծկել է հօրը իր ուժեղ թեւերի մէջ, ձեռքից խլել է ատրճանակը եւ երկու ժամ ծեծելով, գլուխը խփելով պատին՝ սպաննել է կեանքումն առաջին անգամ հանդիպած յամառ եւ անամօթ հօրը :

Այս բոլորը պարզուելուց յետոյ՝ ողջ հասարակական կարծիքը զինուեց սպանուողի դէմ՝ պաշտպանելու մի անմեղ կընոջ եւ մի անմեղ ոճրագործի :

Դատարանում Յովսէփը միայն պատմեց իր թշուառ մօր պատմութիւնը :

Այդ պատմութիւնն այնքան սրտառուչ եւ ցնցող էր, որ արցունքներ կորզեց թէ դատաւորներից, թէ հանդիսականներից. պատմեց թէ ինչպէս մայրը գիշեր եւ ցերեկ լուացք է արել, այդ լուացքից մօր փափկացած մատներից արիւն է կաթկըթել, պատմեց թէ քանի քանի հարուստ եւ երիտասարդ մարդիկ նրա ձեռքը խնդրել են եւ նա մերժել է, որպէսզի իր զաւակները չճաշակեն խորթ հօր դաժանութիւնները, եւ ահա, այս բոլորից յետոյ՝ ինչ որ մի անծանօթ մարդ, ինչ որ մի պարոն Ջոն, եկել է իրենց տունը՝ երջանկութեան բաժակը լցնելու դառնութեամբ :

ՎԱՀԱՆ ԹՕԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՖԵՐՀԱԹ ԱՊՊԱՍ Թունուզի մէջ յայտարարեց .— «Ֆրանսական կառավարութիւնը կը շարունակէ պատերազմի քաղաքականութիւնը : Ցարչափ չընդունի ինքնորոշման սկզբունքը և օրինաւոր գործադրութեան պայմանները, ալժերացի ժողովուրդը եւ իր բանակը պիտի շարունակեն պայքարը, մինչեւ վերջնական յաղթանակ » :

ԳՈՒՊԱ կը տօնէ Գասթրոյի յեղափոխութեան 7րդ տարեդարձը : Տօնակատարութիւնը մասնաւոր փայլ ստացաւ էլ Քանէյի մէջ ուր Գասթրօ եօթը տարի առաջ իր յեղափոխութիւնը սկսաւ : «Գուպա այո՛, Եանքի ո՛չ» մակագրութեամբ պաստառներ ցուցադրուած են : Համայնավար երկիրներէ ներկայացուցիչներ ներկայ գտնուած են հանդիսութիւններուն : Հակացոյցեր ալ տեղի ունեցած են : «Գուպա այո՛, համայնավարութիւն ո՛չ» : Հոն գացած է նաեւ Ֆրանսացի գրագէտ Ժան-Փոլ Սարթր...

Ֆրանսուազ Սական որպէսզի յօդուածաշարք մը գրէ :

ՔԱՄԸՐՈՒՆԻ հանրապետութեան նախագահը՝ Ահիճօ Փարիզ ժամանեց, առջի օր : Օռլիի մէջ դիմաւորուած է Զօր. տը Կոլի կողմէ : Երկու երկիրներու յարաբերութեանց եւ գործակցութեանց շուրջ խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան արդէն, Ահիճոյի եւ տը Կոլի միջեւ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Գրիգոր Փափազեանի եւ Օր. Սօնա Տօտաքեանի ամուսնութեան առթիւ, կնքահայրը՝ Տէր եւ Տիկին Անուշաւան Շահկեան չորս հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան եւ հարիւր Ն. Ֆ. Ֆ. Կ. Խաչին :

Նոյն ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Հ. Սամուէլեան հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին :

×

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Շաւիլի հայրենակիցներէն, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արցութեան խումբին 425 Ն. Ֆ. :

Նուիրատուներու ցանկը ստորեւ .—

Ֆ. Կ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղ հարիւր Ն. Ֆ., Գ. Փափազեան երեսուն Ն. Ֆ., Տասնական Ն. Ֆ. նուիրած են Պօղոսեան Գէորգ, Պետեան Ա., Կիլեան Գ., Յովհաննէսեան Ֆ., Քիւլչէեան Պ., Տէմիրճեան Յ., ԳասպարեանՍ., Մինասեան Խ., Տէր Գալուստեան Դ., Լորոսեան Ա., Շմաւոնեան Մ., Տիկին Տէր Դաւթեան Ս., Պետեան Պ., Նազարեան Ն., Գոչեան Խ., Տէմիրճեան Մ., Պարոնեան Ս., Մկրտիչեան Ս., Կէօչկարեան Գ., Թօրանեան Օ., Թիւթիւնճեան (Քլ. Ֆէրրանէն), Տողրամաճեան Տ., Գօթանեան Ա., Գարաօղլանեան Յ., Եղեկիէլեան Հ., Սարեան Թ., Սարաճեան Ն., Աբէլեան Յ., Օհանեան Մ., Հինգ Ն. Ֆ. Օ. Նազաչեանէ : Գումար 425 Ն. Ֆ. :

Նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէին

Maison de la Culture Arménienne
51, Rue Mr.-le-Prince, PARIS (6e)
Chèque Postal : 5.460-11

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս չորսին, արձանագրուած պզտիկներու ծնողքներէն անոնք որ դեռ չեն լրացուցած վերջնական պայմանները, պէտք է շուտով ներկայանան 5 Րիւ Մէյրան, հեռ. Թրիւտէն 27 – 35 :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը :

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ :

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը .—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION
(Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի տարեդարձը կը տօնուի, Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի Կրընոպլի ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ դաշտահանդէսով մը :

31 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայի գեղեցիկ ծառաստանին մէջ :

Կը նախագահէ ընկ. ՄԱՐՏԻԿ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ : Կը խօսի ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին տեղւոյս կարող ուժերուն կողմէ :

Ճոխ պիւֆէ :

Բարձրախօսով պիտի նուագուին հայկական եղանակներ :

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ : Մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Պ. Թէսիէի զովասուն անտառին մէջ ,Սէն Տրնի Շըմէն տը լա Ֆօրէ :

Կը խօսի՝ Ընկ. ՉԷՔԵԱՆ (Լիոնէն) :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, հայկական եւ եւրոպական պարեր :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ :

ԾԱՆՕԹ.— Օթօքարը կը մեկնի Սինեմա Փալասին առջեւէն, մեկնումի ժամեր, առտուն ժամը 10·30ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

Վերադարձ՝ ժամը 8էն 9 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ : Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են :

Մանրամասնութեան համար դիմել տնօրէնութեան : 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927–01,72 :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

Hotel Splendid - Laffrey (Isére) — ՕԳՈՍՏՈՍ 1 – 31

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

1000 մեթր բարձրութեան վրայ, գեղատեսիլ լճակի մը ափին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ : Խաղաղաւէտ եւ լողանք : Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ :

ՕՐԱԿԱՆ 8·50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը՝ 17 Րիւ Պլէօ, կէսօրէ վերջ ժամը 2 – 6 :

ՆԻՍԻ խումբին համար արձանագրուիլ Թր. Շաքէ Գաբրիէլեանի մօտ, 19 Պուլվ. Մանեան, Նիս :

ԳԱՒԱՌ, Լիոն .— Պէրպէրեան Ժ. 39, Rue Dunoir LYON 3e

ՏԷՍԻՆ .— Լիւլէճեան, 16, Rue Coli

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ .— Ժ. Փիլիկեան, 8, Rue J. Vergnette

ՎԻԷՆ .— Կարապետեան Rue Mont Arnaud

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Գըլըճեան, 18, Rue Thubaneau

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

•

Կազմակերպուած Համախաբը. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի կողմէ : Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Մոլիէռի ծառախիտ անտառին մէջ եւ պաղ աղբիւրին մօտ :

Փափաքողները հոն պիտի գտնեն շամփուրով խորոված եւ զանազան ըմպելիներ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Բարձրախօս, երգ, պար, արտասանութիւն :

Մուտքը ազատ է :

Սիրով կը հրաւիրուի գաղութիս եւ շրջաններու հայ հասարակութիւնը անխտիր :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

«Հերոսներու Օր»ուան առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն :

31 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Տէսին, Կաալյեօն արճարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսին վրայ հայկական երգ ու նուագ :

Ճոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված ,առատ ուտելիք եւ ըմպելիք, գիները դիւրամատչելի :

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Մ. ՄԻՐՋԷ :

Օրուան խօսնակ Ընկ. Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Լիոնի հանրակառքը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն ժամը 9·30ին, անձրեւի պարագային ապահով վայր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24 :

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ
եւ կուշտուկուռ խնդացնող

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով և ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն :

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. թղթակազմը եւ 16·50 Ն. Ֆ. լաթակազմը :

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն :

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

Միայն հայրենակիցներու համար, բնակարաններու ներքին աշխատանքներու համար եթէ կ'ուզէք ամէն ձեւով գոհ մնալ դիմեցէք՝

DJAMDJIAN
67, Boulevard de Vaugirard - Paris 15e

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը :

Կարեւոր օրակարգ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինդերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1960 – 1961 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են : Արձանագրութեան համար դիմել վարժարան, 1 Պուլ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի :

ՀԵՌԱՁԱՅՆ 927 – 01,72

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32 Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՅՈՒԼԻՍ — VENDREDI 29 JUILLET 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8861 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4662

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐԸ

Արձակուրդի օրեր են ։

Փարիզն ու մեծ քաղաքները կը պարպին իրենց բնակիչներէն ։

Տասնեւմէկ ամիս գործարաններու կամ գրասենեակներու մէջ արգելափակուած աշխատաւորներ դէպի ծով, լեռ կամ գիւղ դաշտերը կը նետեն իրենք զիրենք՝ փախչելու ծուխ ու մուխէ եւ ժխորէ հեռու, մաքուր օդ շնչելու, արեւի երես տեսնելու, լողանք առնելու եւ քիչ մը կազդուրուելու համար ։

Եթէ երբեմն բարեկեցիկները միայն օդափոխութեան կ'երթային ։

Այժմ փոխուած են ժամանակները ։

Ներկայիս չգացողներն են, որ բացառութիւն կը կազմեն ։

Ընկերային օրէնքները ամէնէն համեստ աշխատաւորին անգամ հնարաւորութիւն կուտան նուազագոյն երեք շաբաթ հանգստանալու ։

Ահա հասաւ արդէն Օգոստոսը ։ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի արձակուրդի ամիսը ։

Ութերորդ անգամ ըլլալով Նոր Սերունդը կը կազմակերպէ իր ամառնային բանակումը — ճամբար —, որուն անբաժանելի մաս կը կազմէ Աստուածածնայ փառատօնը ։

Բանակում եւ փառատօն աւանդական են դարձած արդէն ։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութիւնը՝ աջակցութեամբ նախկին Նոր Սերնդականներու՝ ամիսներէ ի վեր նախապատրաստական աշխատանք կը տանի, այս տարուան ճամբարը աւելի փայլուն դարձնելու համար ։

Փալաւրին յաջորդաբար երկու տարի անխափան յաջողութիւն էր արձանագրած ։ Անցեալ տարի բանակումին մաս առած էին աւելի քան 250 երկսեռ Նոր Սերնդականներ եւ համակիրներ ։ Փառատօնին ներկայ էին եղած հարիւրաւոր հայրենակիցներ, որոնք Միջին Ֆրանսայի մէջ կ'անցընէին իրենց արձակուրդի օրերը ։

Ն. Ս.ի կեդրոնական վարչութիւնը այս տարուան բանակումին համար վարձած է Լաֆրէյի Սփլանտիտ պանդոկը, Կրընոպլէն 24 քիլոմեթր հեռու, լեռնային շրջանի մէջ, հազար մեթր բարձրութեան վրայ, անտառներով շրջապատուած, գեղատեսիլ լիճի մը եզերքը ։

Վարիչները կարելին կ'ընեն հանգստաւէտ պայմաններ ապահովելու համար երիտասարդ տղոց ու աղջիկներուն ։

Հաճելին եւ օգտակարը համադրուած պիտի ըլլան ճամբարին մէջ ։

Պտոյտ, խաղ, լողանք, մարզանք՝ ֆիզիքապէս կազդուրուելու համար ։

Իսկ հայրենագիտական դասախօսութիւններ՝ Հայոց պատմութեան, գրականութեան, լեզուին ու արուեստին ծանօթանալու, Հայութիւնը լաւագոյնս ճանչնալու եւ սիրելու համար ։

Մէկ խօսքով, մեր զաւակները ամբողջ մէկ ամիս պիտի ապրին հայկական մթնոլորտի միջավայրի մէջ, պիտի խօսին ու երգեն հայերէն, մօտէն պիտի ճանչնան զիրար, կարծիքի փոխանակութիւններ պիտի ունենան եւ աստիճան մը աւելի պիտի ամրապնդեն գաղափարական կապը, որով միացած են իրարու ։

Անցեալ ամիս Նոր Սերունդի Պատգամաւորական ժողովը գործունէութեան ընդարձակ ծրագիր մշակեց նոր տարեշրջանին համար ։

Ճամբարը լաւ սկզբնաւորութիւն մը պիտի ըլլայ ։

Տոգորուած նոր ոգիով ու խանդով՝ Նոր Սերնդականները պիտի վերադառնան իրենց շրջանները և եռանդով աշխատանքի պիտի փարին, ողջեւոր աճի ու բարգաւաճի իրենց սիրելի կազմակերպութիւնը ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՆԱՄԱԿ ԿԸ ԳՐԷ ՏԸ ԿՈԼԻ

ԱՅՑԸՆՀԱՈՒԸՐ ԱՍՊԱՐԷԶ ԿԸ ԿԱՐԴԱՅ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ

Փարիզի խորհրդային դեսպանը՝ Վինոկրատով նամակ մը յանձնեց՝ Զօր. տը Կոլի ։ Խրուշչեւ, այդ նամակով կը պատասխանէ Զօր. տը Կոլի զինաթափութեան շուրջ, իրեն ուղղած Յունիս 11 եւ 30 թուակիր նամակներուն ։ Խրուշչեւ գիտել կուտայ թէ Խորհրդային Միութեան եւ Ֆրանսայի տեսակէտները զինաթափութեան շուրջ, ներդաշնակ էին անցեալ Մարտի խօսակցութեանց ընթացքին ։ Այս առթիւ կրկնած է սկզբունքով ընդունուած համաձայնութիւնը ։ Քանդել կորիզային զէնքեր փոխադրող գործիքները (հրթիռներ եւայլն) ինչպէս նաեւ բոլոր շարժուն կամ կայուն արձակարաններ ։

Արդ, ըստ Խրուշչեւի Ֆրանսա փոխած է իր տեսակէտը ։ Արդարեւ՝ տը Կոլի Յունիս 11 եւ 30 թուակիր նամակները նախապայման կը դնէին կորիզային զէնքեր փոխադրող գործիքներու՝ հսկողութիւն եւ ոչ թէ քանդում ։

Խրուշչեւ բացատրած է, թէ ինչո՛ւ պէտք է առաջին առիթով քանդել, կորիզային ռումբերու փոխադրութեան ծառայող գործիքները ։ «Բաւական զօրութիւն ունենան փոխադրութեան միջոցներ, քննիչները պիտի չկրնան արգիլել անակնկալ յարձակում մը, որովհետեւ ոչինչ կ'արգիլէ նման նպատակ մը ունեցող պետութեան, որ մէջտեղէն վերցնէ քննիչները եւ ձեռնարկէ իր ծրագրած անակնկալ յարձակումին» ։ Նոյնը պիտի չըլլար պարագան եթէ երբեք քանդուած ըլլային հիւլէական ռումբեր փոխադրող գործիքները ։

Իր եզրակացութեան մէջ, Խրուշչեւ կը մեղադրէ Ֆրանսան՝ որ Ամերիկայի պատերազմական նախարարութեան քաղաքականութեան կը հետեւի ։

Այս առթիւ կը կրկնէ ծանօթ յանկերգը ։ Խ. Միութիւն խաղաղութեան եւ զինաթափութեան կողմնակից է ։ Տը Կոլի յանձնուած Խրուշչեւի նամակը ձայնասփռուեցաւ Մոսկուայի կայանէն ։

×

Շիքակոյի մէջ, Հանրապետականներու համագումարի բացումին առիթով, Այզընհաուըր քաղաքական բովանդակութեամբ նշանակալից ճառ մը խօսած է ։

Յայտարարած է թէ 1) Մ. Նահանգները աշխարհի ամէնէն ուժեղ ու զօրաւոր պետութիւնն է ։ 2) Մ. Նահանգներու զինուորական ուժը, զուգորդուած իր դաշնակիցներու ուժին հետ, ի վիճակի է դէմ դնելու որեւէ յարձակումի մը ։ 3) Մ. Նահանգները պիտի շարունակեն աշխատիլ խաղաղութեան, արդարութեան եւ ապատութեան ի խնդիր ։ 4) Դաշնակիցներու միջեւ գործակցութիւնը ու յարաբերութիւնը աւելի սերտացած են ։ 5) Զինաթափութեան շուրջ Մ. Նահանգներու տեսակէտը կը մնայ նոյնը՝ ապահովուած՝ հսկողութեան տակ ։

Ճառի ընթացքին ի մէջ այլոց ըսած է․— «Խորհրդային մենատիրութիւնը կը յաւակնի թէ յաջողեցաւ քանդել Մ. Նահանգներու վարկը ։ Ուրեմն լաւ, մարտահրաւէր կը կարդամ ։ Կ'ընդունի՞ն որ ազատ հանրաքուէ մը կազմակերպուի, աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ, Մ. Ազգերու Կազմակերպութեան հովանաւորութեան տակ ու այդ հանրաքուէով սա պարզ հարցումը ըլլայ ․— «Կը փափաքի՞ք ապրիլ համայնավար վարչակարգի մը թէ Մ. Նահանգներու նման ազատ իրաւակարգի մը տակ» ։ Մենք պատրաստ ենք ընդունելու տրուած վճիռը » ։

Միջազգային դէտերու կարծիքով, այս առաջարկը թէեւ անգործնական, այսուհանդերձ քարոզչական զօրաւոր հարուած մըն է ի վնաս Խրուշչեւի ։

× Հանրապետականներու թեկնածուն ընտրուեցաւ Ռիչըրտ Նիքսըն որ հաւանաբար Քապոթ Լոճը նշանակէ իբրեւ փոխ – նախագահ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍԸՐ արտաքսեց Գահիրէէն Պարսիկ դեսպանը եւ բոլոր գործակիցները ։ Դեսպանը բողոքած էր Նասըրի արտասանած ճառին դէմ որու մէջ Շահին դէմ ըսուած խօսքերը «նախատական» նկատած էր ։ Իսրայէլի ճանաչումը Պարսկաստանի կողմէ մեծ յուզում յառաջ բերած էր Արաբական Լիկայի մաս կազմող պետութեանց մօտ ։ Նասըր քննադատեց նաեւ Միացեալ Նահանգներու Հանրապետական կուսակցութիւնը որ իբրացուած է Իսրայէլի դատը ամերիկացի Հրեաներու ճնշումին տակ ։

ՍԵԼՎԻՆ ԼՕՅՏԻ պաշտօնը (արտաքին նախարար) յանձնուեցաւ Լորտ Հիումի ինչ որ պատճառ դարձած է կարգ մը դժգոհութեանց, ոչ միայն ընդդիմադիր՝ աշխատաւորականներու կողմէ այլ նոյնիսկ քանի մը պահպանողականներու ։ Սկովտացի է, 56տարեկան, Անգլիոյ արտաքին նոր նախարարը ։ Անգլիական մամուլը առիթը կ'օգտագործէ իր ազգային հիւմըրը գործածելու ։ «Տէյլի Միրրըր» կը գրէ․— «Արդէն Ռուսերուն խնդալը կը լսեմ ...» ։ Նոյն թերթը խօսքն ուղղելով Մաքմիլընի կ'ըսէր ․— «Եթէ յամառիկ ձեր ընտրութեան մէջ, պիտի ըսեն որ քաղաքական պաշտօնի մը ամէնէն աղետալի նշանակումն է այն օրէն ի վեր երբ Կալիկուլա կայսրը հիւպատոսդարձուց իր սիրած ձին » ։ «Նիուզ Քրոնիքըլ» կը գրէ. —Արտաքին նախարարութիւն երթալով, Հիում առիթ մը ունի արհամարուելիք իր դիրքէն միջակութեան անցնելու », իսկ «Սընտէյ Էքսփրէս» «առանց դէմքի լորտը» անուանուած էր խեղճ նախարարը ։ Ճեմբըրլմանի իրական տիպարն է որուն քաղաքական գործունէութիւնը շատ գնահատուած չէ ։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ լիկայի պաշտօնական բանբերը յայտարարեց թէ լիկայի ընդհ. քարտուղարը Ապտէլ Խալէք Հասսունա Մոսկուա պիտի երթայ, Օգոստոս 2ին, երկու շաբթուան համար ։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը նոյնիմաստ նամակներ ղրկած է Ամերիկայի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ատլանտեան Ուխտի պատկանող ուրիշ տասը պետութեանց ։ Վարշաւա կը մեղադրէ Ատլանտեան Ուխտի երկիրները որ կը քաջալերեն Պոնի կառավարութեան «հողային յաւակնութիւնները » եւ հիւլէական զէնքեր կուտան Դաշնակցային Գերմանիոյ ։

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ խօսելով ամերիկացի գրօսաշրջիկներու առջեւ յայտարարեց թէ առանց համայնավար Չինաստանի, ապազինում չի կրնար ըլլալ ։ «Ապազինում չկայ եթէ ժողովրդական Չինաստանն ալ չմասնակցի բայց ինչպէ՞ս կրնայ գործադրել միջազգային որոշում մը, որուն չէ մասնակցած » ։

ՌՈՏԵԶԻԱՅԻ ցոյցերուն զոհերու թիւը 11 մեռեալի հասած է ։ Կը թուի թէ կացութիւնը աւելի հանդարտ է ։

ՊՐԻՒՍԷԼ պաղ ընդունելութիւն մը ըրաւ Համըրշըլտի որ Քոնկօ մեկնեցաւ քանի մը ժամ յետոյ ։ Նիւ Եորքի մէջ Լումումպա յայտարարեց ․— «Ապահովութիւնն ունիմ որ Միացեալ Նահանգները պիտի օգնեն մեզի ։ Բայց չենք ուզեր գաղթատիրական մէկ վարչաձեւէն դուրս ելլել քաղաքական եւ տնտեսական ուրիշ բռնութեան մը տակ իյնալու համար ։ Ոչ մէկ ճնշում պիտի ընդունինք, ոչ Ամերիկայէն, ոչ ալ Խ. Միութենէն» ։

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Փարիզ կը հասնի այսօր Ուրբաթ ։ Քաղաքական շրջանակները կը յայտնեն թէ գերման վարչապետին այցելութիւնը երկար ատենէ նախատեսուած էր եւ անակնկալ ոչ մէկ բնոյթ ունի ։ Ատընաուըրի կ'ընկերանայ արտաքին նախարար՝ Ֆոն Պրենթանօ ։ Վարչապետը երկու օր պիտի անցընէ Ռամպուեէի պալատը, հիւր տը Կոլի ։

ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. ՃԱԿԱՏԸ յայտարարեց Ռապաթի մէջ թէ Քոնկոյի խնդիրը շատ կը նմանի ալժերական հարցին ։ Զեկոյցին մէջ կ'ըսուի ․— Ալժերիոյ մէջ, զօր. տը Կոլ, ինչպէս պելժ գաղթատէրերը Զոմպէ մը (խմբ. Քաթանկայի վարչապետը) կը փնտռէ » ։

ՍԻՄՈՆ ՏԻՒՊՐԷՕՅ շարժանկարի ծանօթ քննադատ եւ լրագրողուհի մեռաւ առջի օր 48 տարեկանին ։ Նախապէս աշխատակցած է «Էքսփրէս»ի, ձայնասփիւռի շարժանկարի քննադատութեան սպասարկութիւնը կը վարէր ։

ԵՕԹԸ ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐ որոնց երեքը կիներ մեռան առջի օր Տոլոմիթներու մէջ անզգուշութեան հետեւանքով ։

ՖԻՏԷԼ ԳԱՍԹՐՕ յայտարարած է. — «Մեր յեղափոխութիւնը իբրեւ օրինակ պէտք է ծառայէ բովանդակ լատին Ամերիկայի » ։

ՍԻՏԻ - ԱՅՍԱՅԻ շուկային մէջ ձեռնառումբ մը նետուած է եւ պատճառ դարձած որ 22 հոգի վիրաւորուին ։

ՔԱՄԸՐՈՒՆԻ մէջ ոստիկանական գործողութեան մը ընթացքին, որուն նպատակն էր փճացնել ահաբեկչական խումբերը, 130 հոգի մեռած են ։

ՊԻԼԻԹՕՆԻ իտալական սփակեթթիի նշանաւոր գործատէրը, 63 տարեկանին որոշեց փոխել իր ասպարէզը եւ Օփերայի երգիչ դառնալ ։ Ճիովաննի Պիլթոնի որ առջի օր Փարիզ հասաւ պանդոկի տետրակին վրայ գրեց ․— «Սփակեթթիի նախկին Թագաւոր» ։ Կինը որ նախկին երգչուհի է, սփակեթթիով պիտի զբաղի ։

ՀԱՅՈՒՆ ԳԻՆԸ ՊԻՏԻ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ
0·05 Ն. Ֆ. ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

Արձակուրդներէն առաջ վերջին անգամ գումարուած՝ Նախարարաց Խորհուրդը, կարգ մը որոշումներ տուած է ։ 1960 — 61 տարեշրջանի արմտիքի գիները հետեւեալ պատկերը պիտի ներկայացնեն ցորեն՝ (40 Ն. Ֆ. (կենդ.) ։ Գարի՝ 31·65 Ն. Ֆ. ։ Եգիպտացորեն՝ 36·80 Ն. Ֆ. ։ Գիները ճշդելու ատեն նկատի առած են Հասարակաց Շուկայի երկիրներուն մէջ կիրարկուած գիները ։ Ինչ կը վերաբերի հացին, աւելցնենք անմիջապէս թէ մեծ հացերը քիլոյի գլուխ հինգ ֆրանքի (թեթեւ) յաւելում մը պիտի կրեն գաւառի մէջ եւ երեք ֆր. Սէնի նահանգին մէջ ։ Փարակ հացերը (ֆանթէզի) Սէնի մէջ 5 ֆրանք ։ Նոյնը նաեւ գաւառի մէջ ։ Նոր գիները պիտի կիրարկուին, Օգոստոս մէկէն սկսեալ ։ Կարգ մը որոշումներ տրուած են նաեւ, ջրաղացպաններուն նկատմամբ ։

Վարչապետը, Ծերակոյտ խորհրդարանի աշխատանքներուն շուրջ զեկուցում տուած է ։ 45 օրէնքներ քուէարկուած են ։ Վեց կամ եօթը հատը երկրագործութեան շուրջ ։ Շարք մը օրէնքներ Հասարակապետութեան եւ սահմանադրութեան շուրջ ։ Կարգ մը օրէնքներ ալ ընկերային ապահովութեան մասին ։ Այլեւ այլ հարցերու շուրջ ալ օրէնքներ մշակուած են ։

ՍՈՖԻԱՅԻ ՀԱՅԵՐԸ

Սոֆիայի Հայոց այդ հին եկեղեցիի մասին պատմագիր Իրեչէկ ալ կը խօսի 1883ին. «Սոֆիայի մէջ կան եօթը եկեղեցիներ, որոնցմէ ամէնէն գետնափորը հայկական եկեղեցին է, որ եօթը սանդղամատով վար կ'իջնէ»:

Հայկական եկեղեցիին գտնուած վայրը նախապէս կը կոչուէր «Արմենսկա մահալա» (Հայկական Թաղ), ուր 1934ին շինուած են պուլկարական հոգեւոր ճեմարանը եւ դատական պալատը: Այս հայկական հին եկեղեցիին փոխարէն, յետոյ, Սոֆիայի մետրոպոլիտ Ստեֆան Սոֆիյսքիի յամառ պահանջներուն հետեւանքով, Սոֆիայի Հայերուն տրուեցաւ Նիշքա եւ Դրագոման փողոցներու անկիւնը պարապ հողամաս մը 750 քառ. մեթր տարածութեամբ, ուրտեղ Հայերը հիմնեցին իրենց երկրորդ եկեղեցին եւ դպրոցը (այժմ՝ ազգային տունը եւ Յովակիմեան դպրոցը, որ նախապէս Արամեան կը կոչուէր եւ հիմնուած էր 1896ին): Սոֆիա հաստատուած Հայերուն մէկ մասն ալ գաղթած է 1700 – 1710 թուականներուն, Ակնայ շրջանէն (Ապուչեխ գիւղ): Սակայն հետաքրքրական է, որ Հայոց հին գերեզմաննոցէն եկեղեցւոյ բակը բերուած տապանաքարերուն վրայ բնաւ Ակն կամ Ապուչեխ անունները չեն յիշատակուած:

Հին եկեղեցւոյ բակին մէջ կան սալարկուած 10 – 11 տապանաքարեր, որոնց ութը՝ մարմարիոն, իսկ մնացեալները տեղական պարզ քարեր էին: Մարմարեայ տապանաքարերէն միայն հետեւեալ երեք հատը ընթեռնլի էին:

Հայեցարուք ծնունդ յերկրի
Ի սոյն տապանս որ տեսանի.
Եղեալ կայ աստ ի պահեստի
Մարմին առն բարեպաշտի:
Սա էր երկրէն Նախիջեւանցի,
Տօլօնց Աւետիքի որդի Ծատուրի,
Որ փոխեցաւ առ Աստուած
Ի թուին ՌՃՀԹ Սեպտ. ԺԲ.

(1730 Սեպտ. 12):

Այս է տապան հանգստեան
Շոռօթեցի Նավրումենց
Աւետիսի որդի Ալեքսանի,
Որ փոխեցաւ ի թուին ՌՄԲ
Դեկտեմբեր ամսու ԻԲ:

(1753 Դեկտ. 22):

Այս է տապան հանգստեան
Կանանիոսի որդի հանգուցեալ
Օյանէսի, որ փոխեցաւ աստէն
Ի կեանս թուին Հայոց ՌՄԿԳ
Յուլիս ԺԵ.ին:

(1814 Յուլիս 15):

Առաջին երկու տապանաքարերը կը պատկանին արեւելեան Հայաստանէն եկած եւ Սոֆիա հաստատուած Հայերու: Թէեւ արհեստ եւ զբաղում չէ յիշուած, սակայն քարերուն մարմարեայ ըլլալը ցոյց կուտայ, որ անոնք վաճառականներ կամ բարեկեցիկ Հայեր եղած են, իսկ մնացեալ պարզ քարերը պէտք է եղած ըլլան աշխատաւոր Հայերու տապանաքարեր, որոնք անընթեռնլի են՝ մաշած ըլլալով:

Այդ երեք մարմարեայ տապանաքարերէն մին զետեղուած է նոր եկեղեցւոյ աջակողմեան պահարանին մէջ կառուցուած մկրտութեան աւազանին քով: Երկրորդը Հայոց գերեզմանատան մէջ կը ծառայէ հանգստաքար, որ դրուած է մատուռի արեւելեան պատին առջեւ: Իսկ երրորդը ձգուած է Ազգային տան բակին աղբիւրին քովիկը, մի քանի պարզ տապանաքարերու հետ խառնիխուռն:

Սոֆիայի Հայոց հին եկեղեցւոյ շինութեան ճշգրիտ թուականին մասին որեւէ արձանագրութիւն կամ փաստաթուղթ գոյութիւն չունի, սակայն հաւանական է, որ շինուած է 1600ական թուականներուն: Ուրեմն Հայոց եկեղեցիի գոյութեան իբր հաստատ թուական կրնանք յիշել 1640 թուականը: Կ'ենթադրուի, թէ Հայոց առաջին եկեղեցիի շինութեան արտօնութիւնը եւ սուլթանական արտօնագիրը (Իրատէն) առնուած է ԺԷ. դարուն ապրող նշանաւոր Աբրօ Չելեբիի (Աբրահամ) կողմէ: Սակայն այստեղ պատմական շփոթութիւն մը կայ, պարզապէս, որովհետեւ Ֆիլիպէ (Պլովդիւ) հաստատուող Կամենացի Լեհահայերու շինած (1675ին) առաջին եկեղեցիի սուլթանական արտօնագիրը իսկապէս Աբրօ Չելեբին յաջողցուցած է, տրուած ըլլալով, որ ան այդ թուականներուն Օսմանեան գահին վրայ գտնուող սուլթան Մեհմէդ Դ.ի բանակին մատակարարութիւնը յաջողցուցած էր Կրետէ կղզիին գրաւման ժամանակ, իսկ սուլթան Իպրահիմի կողմէ ալ խաթթը շէրիֆով ազատ վաճառական հռչակուած էր Ռուսաց եւ եւրոպական երկիրներու համար, (տես Զարդարեան «Յիշատակարան» էջ 267 – 268): Սակայն Աբրօ կամ Աբրահամ Չելեբին ապրած է 1626 – 1681 թուականներուն, իսկ Սոֆիայի Հայոց եկեղեցին գոյութիւն ունի արդէն 1640ին, որով եթէ նոյնիսկ 1640ին կառուցուած ըլլայ եկեղեցին, դարձեալ Աբրօ Չելեբի չի կրնար այդպիսի արտօնութիւն մը ձեռք բերել, քանի որ ինքը հազիւ 14 տարեկան եղած կ'ըլլայ 1640ին:

1800ական թուականներուն Սոֆիայի Հայերը իբրեւ վաճառականներ եւ արհեստաւորներ կ'աշխատին եւ կը մասնակցին քաղաքի բարգաւաճման եւ առեւտուրի զարգացման: Բայց դժբախտաբար 1814 – 1815 թուականներէն սկսեալ հայ համայնքի անդամներուն թիւը կը սկսի նուազիլ, 1816 – 1827 թուականներուն պատահած սոսկալի համաճարակի մը հետեւանքով:

1841ին մի քանի ընտանիքներ հազիւ կը վերադառնան Սոֆիա, բայց եկեղեցին կը մնայ առանց քահանայի: Այս թուականներուն Սոֆիացի նշանաւոր հայ երեւելի մը կը յիշուի Սոֆիայի հրէական վաւերաթուղթերուն մէջ: Հրեաները Այրապետեանկոչած են այսՀայը,որ անտարակոյս Հայրապետեան պէտք է ըլլայ, սուլտան Մահմուդ Դ.ի բարձր պաշտօնատար, որ 1841 – 1842ին Սոֆիայի եւ Սամաքովի մէջ կը զբաղէր նաեւ լումայափոխութեամբ:

Սոֆիայի հայ համայնքը աչքի կ'իյնայ յատկապէս Պուլկարիոյ ազատագրութեան թուականներուն՝ 1878ին:

1881ին կատարուած առաջին պուլկարական պետական մարդահամարին համաձայն, Սոֆիայի լուսաւորչական Հայերու թիւը 73 էր (*):

Այս առաջին մարդահամարէն ետքը, Սոֆիայի բնակչութիւնը կը՛սկսի աճիլ, երբ Սոֆիան մայրաքաղաք կը դառնայ: Հայ պաշտօնեաներ, վաճառականներ եւ արհեստաւորներ կը սկսին գալ եւ վերահաստատուիլ Սոֆիայի մէջ: Այդ թուականներուն Սոֆիա եկողներէն են Թելեկրաֆճի Պապա Մինաս (Էտիրնէցի), Քիւրքճի Սենեքերիմ (Պոլսեցի), Թորոս Վարագեան (Կնեազ Ալեքսանդր Բատենբերգի երբեմնի սափրիչը), Թուֆենքճի Հաջի Աւագ, Այվազ Յովհաննէս (Վանեցի, Սոֆիայի վալի Մազհար փաշայի ծառայողը), Գույումճի Աստուր, Շոպ Գէորգ, Ֆրուճի Մանուկ (Պոլսեցի), Ստեփան Գասպարեան (հեռագրատան պաշտօնեայ), Մինաս Զայեան (ճարտարապետ), Մաքսիմ Սահակով (հնագէտ), Սուքիասեան (ոսկերիչ), Արամեան (ժամագործ) եւ ուրիշներ:

Այս Հայերը հետզհետէ կը փայլին արհեստներու եւ առեւտրական ասպարէզի վրայ: Կը բացուին մանիֆաթուրայի եւ մանածի հայ վաճառատուներ Սարգիս Գույումճեանի, Պէզազեանի, ԳէորգՄուրատեանի եւ ուրիշներու կողմէ: Կը հիմնուին Զենորովի եւ Բոյլկովի առաջին պուլկարական զբաձուլարանը, Սուքիասեանի եւ Ստեփանեանի առաջին պուլկարական ոսկերչական գործարանը, Ա. Մարգարեանի կօշկակարական գործարանը եւ ժամագործարան:

Ս. ՓԱՉԱՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Սոյն մարդահամարը կատարուած է ոչ թէ ազգութեան, այլ դաւանանքի հիման վրայ: Այսպէս, օրթոտոքսներ 14052 հոգի, մահմետականներ՝ 1258, Հրեաներ՝ 4274, կաթողիկէներ՝ 714, բողոքականներ՝ 163, Լուսաւորչականներ՝ 73: Ուստի կաթողիկէ եւ բողոքական Հայեր մտած չեն այս 73ին մէջ:

ՀԱՅ ԿԻՆԸ՝ ԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔՈՎ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի դպրոցը աշխատանքի արդիւնաւէտ տարեշրջան մը եւս բոլորելով, երկու յաջող ձեռնարկներէ ետքը, արձակուրդներու առիթով փակեց իր դռները:

Մէկ կողմէ՝ տարեվերջի քննութիւն, միւս կողմէ՝ մրցանակաբաշխութեան բացօթեայ հանդէս:

Ամբողջ շաբաթը՝ անստոյգ օդ: Կիրակի առաւօտ՝ վախկոտ արեւ մը: Ընե՞լ թէ չընել: Ձեռնարկ մը որ կապուած է հազար ու մէկ կարգադրութիւններու հետ, դիւրին չէ յետաձգել վերջին պահուն:

Առաւօտուն օթոքառով դաշտահանդէսին վայրը բարձրացողներուն թիւը քիչ էր, սակայն կէսօրուան մօտ՝ իրարու ետեւէ կը հասնին անհատական կառքերով: Կը հաշուենք մինչեւ քսան եւ վեց կառք:

Գոհունակութեամբ կուտանք այս թիւը, որովհետեւ ան տեսակ մը չափանիշն է Հայուն՝ աշխատասէր բազուկին եւ ունեցած ձեռներեցութեան ոգիին: Որովհետեւ տարիներ առաջ, հայրենի աշխարհէն հեռացած տարագիրներ էինք, երբ հաստատուեցանք այս հիւրընկալ ափերը, եւ սակայն, այսօր տուն տեղ եղած, բարեկեցիկ կեանք ենք ստեղծած:

Եկած են հեռաւոր Ռընաժի եւ Լանսէյի մեր գաղափարական ընկերներն ու բարեկամները: Հիւրեր ունինք նոյնպէս Տէօփնէն ու Կափէն: Այնպէս որ երբ հանդէսին պաշտօնական մասը կը սկսի, կը տեսնենք որ մեր սպասածէն շատ աւելի բազմութիւն ունինք, որոնք վստահ ենք որ, հակառակ այդ գով օդին, եկած են ազգապահպանման գործին նպաստող ձեռնարկ մը քաջալերելու ազնիւ նպատակով:

Կրընոպլի մեր գաղութին Եկեղ. Միութիւնը, յարգելով մեր պապերու դարաւոր աւանդութիւնը, «եկեղեցի եւ դպրոց կողք – կողքի», ներկայ է իր վարչական լման կազմով:

Հանդէսը կը սկսի տղոց եւ երիտասարդ ուսուցիչ Պ. Բարախեանի կողմէ երգուած «Ով մեծասքանչ դու լեզու»ով: Աշակերտութեան կողմէ կ'ըլլան գեղեցիկ եւ յաջող արտասանութիւններ: Ափսոս, մեծ արձակուրդներու պատճառով տղոց մէկ մասը բացակայ է: Ներկաներէն Տիկին Գուլթուճեան՝ Կափէն, Պ. Մարաճեան եւ Պ. Բարախեան հայրենաշունչ երգերով կը բերեն իրենց մասնակցութիւնը հանդէսին գեղարուեստական բաժնին: Կ'արտասանէ նաեւ Մխիթարեաններէն փոքրիկն Ժօժօ:

Յետոյ, ներկաներու քաջալերանքին ծափերուն մէջ, տասը յաջողակ աշակերտներ կը ստանան դանազան օգտակար առարկաներ, իբրեւ մրցանակ, որոնց վրայ ճշգուած է իրենց դասաւորու–

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶՂՋՈՒՄԻ ԵՐԵԿՈՅ

— Մի անգամ էլ հաւաքեցի ընկերներիս ու մեր ծնողներից թաքուն գնացինք դէպի ժայռերը:

Դէ ինչ պատմեմ ձեզ, լաւ գիտէք, թէ ինչ ահռելի բարձրութիւն ունի մեր Խուստուփի Մեծ քարը – ոտները ներքին ձորում, գլուխն ամպերի մէջ: Էդ ապառաժի ճակատով մի կերպ բարձրացանք մինչեւ կէսը, ուր մի խոր քարայր կայ՝ բնութեան անձեռակերտ մի տաճար՝ մէջը մի սառը աղբիւր: Այդ տեղ քարերին կպած շատ մոմ կար՝ հնում սնահաւատ պառաւների վառած մոմը, որ հալուել ու մրոտ երակներով մնացել էր քարերին՝ չգիտես ոք ժամանակներից: Հաւաքեցի էդ մոմից, գրպաններս լցրի, որ քեռի Վաչագը իմանայ, թէ ուր եմ հասել…

Արեւամուտին ուզեցինք գիւղ վերադառնալ, բայց չէինք կարողանում ժայռից ցած իջնել: Ներքեւ ենք նայում՝ գլուխներս շշմում է. էն ինչ անդունդներ կան մեր Խուստուփի լանջին…

Բայց տէ՛ մտքումս քննութիւն եմ տալիս անուանի որսորդին, խակի կը տանուե՞մ որ: Ասի՝

— Տղերք, հետեւից եկէք:

Ու քարերից կախուելով իջնում եմ: Անդունդներից մէկը Խուստուփի մեծ ժայռի կենտրոնով իջնում է դէպի նրա ստորոտը: Դրա յատակին տասնամեակների ընթացքում հաւաքուած ձեան հիւս կար: Ընկայ դրա վրայ, մի քիչ ցած գլոնացի եւ չուռ եկայ գոռացի դէպի վեր:

— Ադա, ինչ էք լեղաճաք եղել, յետեւեցիս եկէք, է…

Ասացի ու մէկ էլ զգացի, որ ձեան չերմը ոտքիս տակ ցած է գնում՝ ես էլ հետը… Պոկ եկաւ խախտուած ձիւնը ու խշշոցով գնաց, սկզբում դանդաղ, յետոյ հետզհետէ թափ առնելով: Գլորուեցի ցած ու ձեան հեղեղի հետ մէկ մէջքն ընկղմուելով, մէկ երեսն ընկնելով գնացի դէպի ներքին անդունդները:

Քարի՞ խփուեցի, թէ ծառի, չեմ յիշում, դրանից յետոյ ամէն ինչ շուրջս խաւարեց, երեւի ուշքս գնաց: Երբ ուշքի եկայ, շօշափեցի դէմքս՝ արիւնոտ էր: Վեր կացայ ու կարծես ոչինչ չէր պատահել, ձայն տուի:

— Ադա, դէ եկէք է, ի՞նչ բանի էք…

Իբր թէ ես անփորձ ճամբայ եմ գնում: Ու եկան ընկերներս ցած փախած ձեան հետքերով: Մի խօսքով, գիշերը գիւղ հասանք, ներկայացայ Վաչագ քեռուն, տեսաւ դէմքիս ու մարմնիս ջարդուածքները՝ քէֆն եկաւ:

— Այ, հիմի որ քեզ կարելի է որսի տանել, — վճռեց նա ու յաջորդ կիրակի լուսադէմին մենք արդէն Խուստուփի դարաւանդներում էինք:

Իր մարտական հրացանը տուեց ձեռքս ու պատուիրեց.

— Էս քարի յետեւ կուչ արի, հշշարժուես, գնում եմ էծերին քշեմ բերեմ առաջդ անեմ:

— Բա դու առանց հրացանի ես ման գալո՞ւ, — բողոքեցի ես, բայց սիրտս արդէն թրթռում էր քեռի Վաչագի այդ մեծահոգի արարքից. ուրեմն ուզում է, որ ես խփեմ:

Նա չարունակում է իր պատուէրները:

— Զխփես ոչ ուլին, ոչ մօրը, կրակիր միայն որձի վրայ:

Ու քարից քար իջնելով՝ գնաց ներքին անդունդները:

…Նստել եմ հրացանը գրկիս, սէպ քարի յետեւից նայում եմ Խուստուփի ճակատով իրար զուգահեռ ձգուող քարէ կածաններին ու սրտիս զարկերը զգում եմ քունքերումս. հիմի ուր որ է կ'երեւան այն կենդանիները, որոնց յետեւից շատ եմ շրջել իմ պատանեկան ցնորքների մէջ…

Զորի թաւուտից լսուեց Վաչագ քեռու թաւ ձայնը՝ «հայ, հայ…» ու քիչ անց ինձնից վերեւ չխկոց լսուեց, ապա՝ ոտնաքայլեր: Վեր նայեցի եւ սիրտս կարծես կանգ առաւ. ահա վերին դարաւանդով երկար ու անկանոն շարք կազմած ինչ որ գորշ կենդանիներ են վազում: Նրանցից մի քանիսը ճօճւում են օդում, էմիւսները մարմնով աւելի փոքր են, հազանայ, ջէյրանների նման: Աւելի փոքրերը կային, որոնց համար փախուստը կարծես խաղի նման բան էր, տրտնգելով ու իրար հետ խաղալով էին փախչում:

Բերանս բաց նայում եմ այդ սքանչելի արարածներին, նրանց գեղեցիկ թռիչքներին ու չեմ կշտանում:

Այսպէս, մի տաս տասնըհինգ կենդանի եկան աչքիս առաջից անցան գնացին եւ ուշքս հետները տարան: Երբ վերջին արարածը անհետացաւ, նոր միայն յիշեցի հրացանս: Դեռ կարգին ուշքի չէի եկել, երբ գլխաւերեւս կանգնեց քեռի Վաչագը հեւալով ու բռտալով.

— Ադա, քնած էի՞ր:

Լռեցի:

— Քնած էի՞ր, — կրկնուեց սպառնագին հարցը:

— Չէ, — անհամարձակ պատասխանեցի ես:

— Հա՛ա… Որ քնած չես, ուրեմն քո՞ռ ես…

Գլուխս կախել եմ, որ չհանդիպեմ աչքերից արձակուող շանթերին:

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(4 Շար.)

մը, եւ տորագրուած՝ դպրոցի կրթական յանձնախումբի անդամներ Պ. Խաչատուրեանի եւ Պ. Մարաշլեանի կողմէ :

Կապոյտ Խաչը չի մոռնար նաեւ ներկայ պզտիկներն ու տարիքով փոքր աշակերտները: Զանոնք եւս գոհ ձգելու, հանդէսին ուրախութեան մասնակից ընելու նպատակով՝ կը բաժնէ արեւի ակնոցներ (նուէր Տիկին Միքայէլեանէ) :

Ի տես տարուած աշխատանքին ու ձեռք ձգուած արդիւնքին, խօսք կ'առնէ Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Տ. Սթամպուլեան, որ գնահատանքի անկեղծ խօսքերով վեր կ'առնէ գաղութիս մէջ, այս փոքր դպրոցին միջոցով, նորահաս սերունդին հայեցի դաստիարակութեան համար տարուած տարիներու աշխատանքը՝ եւ ներկաներուն կը թելադրէ գուրգուրալ հայ եկեղեցիին ու դպրոցին վրայ, որոնք կը հանդիսանան արտասահմանի մէջ, ազգապահպանման գործին նպաստող երկու գլխաւոր ազդակները : Եւ ազգային եկեղեց. Միութեան կողմէ կը նուիրէ դպրոցին 70 Ն. Ֆ.:

Պ. Կ. Մարանճեան, Հայ Մարտիկներու նախագահը, պարզ եւ սակայն խանդավառ հայրենասէրի իր սրտէն բխած քանի մը խօսքերով կը յայտնէ գնահատանք կատարուած աշխատանքին համար, եւ կը նուիրէ քսան Ն. Ֆ. իր կազմակերպութեան կողմէ: Պ. Մարանճեան մէկն է այն հարիւրաւոր «խոնարհներէն», որոնք առանց փողի ու թմբուկի՝ կ'ուզեն օգտակար ըլլալ, ազգօգուտ ամէն ձեռնարկի, եւ որուն համար հայկական որեւէ հաւաքոյթ համ – հոտ չունենար, եթէ Հայուն ազատութիւնը կաշկանդող, դարերու դաժան բռնակալութեան դէմ՝ իր ծննդավայրի լեռներու կուրծքէն պոռթկացող ցասումի «Ձայն մը հնչեց»ը չերգուի հայրենասիրական կրակոտ շեշտով :

Դպրոցի օժանդակ անդամներէն, Պ. Մ. Կիմիւշեան խօսեցաւ գեղեցիկ ճառ մը, արժեցնելով իր նախկին Պէրպէրեանական ըլլալու հանգամանքը: Տարուած կրթական աշխատանքին առիթով արտայայտուած գնահատանքի իր ջերմ խօսքերուն մէջ բացայայտ էին մեծ ուսուցչապետին շունչն ու դրոշմը :

Տեղական Դաշնակցական կամբին կողմէ կը խօսի Պ. Ս. Սիսլեան, որ կ'ուզէ, արտասահմանի մէջ, ազգապահպանման գործին համար թափուած ճիգերուն ու կատարուած աշխատանքին մասին հաւատք ներշնչել: Օրինակ կը բերէ ահ ու սարսափի մէջ աչքը բացած Ապրիլեան սերունդը, որուն հանդէպ եւս թերահաւատներ կային: Եւ սակայն, ան ոչ միայն հայութեան համար կորսուած տարր չեղաւ. այլեւ հայ կեանքին մէջ տիրական դեր վերցնելով՝ եղաւ հիներու անմիջական գործակիցն ու յաջորդը : Քառասուն տարիներէ ի վեր, առաւելապէս այդ սերունդն է որ նուիրուած է գաղութներու մէջ հայ շարժում ստեղծելու, հայը հայ պահելու նուիրական գործին : Վկայ դուք ներկաներդ եւ այս գեղեցիկ ձեռնարկը կազմակերպող միութեան երեսուն եւ երկու տարիներու ազդանուէր գործունէութիւնը :

Խօսեցաւ նաեւ Պ. Թորոսեան, ազգային հերոս Թէհլիրեանի եւ անոր ձեռքին մէջ ազգային վրէժխնդրութեան զէնքը դնող կուսակցութեան մասին :

Տիկին Միքայէլեան, ինչպէս հանդէսին սկիզբը, նոյնպէս եւ վերջաւորութեան, խօսեցաւ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան, եւ ուսուցիչներու սիրայօժար աշխատանքին մասին: Շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, որ ամէն առիթով քաջալերած են կանացի այս կազմակերպութեան ձեռնարկները : Կապ. Խաչի կողմէ երկու սիրուն տարեկանի նուէրներ ուսուցիչներուն:

Հանրային աշխատանքի մը առիթով ստեղծուած այս խանդավառ մթնոլորտին մէջ՝ ազգային եւ Մարտիկներու Միութեանց կողմէ ի նպաստ դպրոցին եղած նուէրի գեղեցիկ օրինակին հետեւեցան ներկաներէն շատ շատեր, ու հազիւ տասը վայրկեան անց՝ գումարը հասաւ վաթսուն հազար հին ֆրանքի: Բարի ու հայրենասէր ժողովուրդ՝ որ դեռ մէկ ամիս առաջ, նոյն նպատակին տուած էր արդէն 43.000 հին ֆրանք: Այս հանդէսին ընդհանուր հասոյթով կ'ըլլայ, մօտ 130.000 հին ֆրանք :

Կը նայինք մեր շուրջը, գոհ են բոլորը, գոհ եւ ուրախ են մանաւանդ մեր ընկերուհիները, որոնք մոռցած են արդէն իրենց օրերու սրտմաշուքը, եւ մինչեւ ուշ գիշեր պիքնիկին համար պատրաստութիւն տեսնելու իրենց յոգնութիւնը :

Ուրիշ առիթով մը ըսած էինք թէ հանրային գործունէութեան դաշտը դժուար է եւ փշոտ: Կը տոկան, կը յարատեւեն անոնք միայն, որոնք ունին հայրենասիրական ներքին անսպառ կրակ : Այսօր կրնանք աւելցնել թէ այդ փուշերուն կողքին, կան եւ հոգեկան ապրումի, գոհունակութեան յուզիչ պահեր, որոնք տեսակ մը մղիչ ուժի պէս՝ կը հրահրեն, վառ կը պահեն այդ ներքին կրակը, որովհետեւ ունինք ժողովուրդ մը, որքան ազնիւ ու բարի, նոյնքան եւ հայրենասէր ու գործակցող, որ գիտէ տարուած աշխատանքը գնահատելով, զօրավիգ դառնալ աշխատողներուն :

Ամբողջ օրը բարձրախօսէն հնչող հայերէն երգերը կը ստեղծեն հայրենի յուշերով լի հաճելի մթնոլորտ մը: Ներկաները, պահ մը մոռնալով իրենց առօրեայ հոգերն ու ցաւերը, կը կատակեն, կ'երգեն ու կը պարեն :

Ուշ ատեն միայն կը ձգենք այդ սիրուն լեռնալանջը, հոգիով ու սրտով վերանորոգուած հայ երգի անուշ պատառը մեր շրթունքին ....

Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԱՐԻ ՍԱՊՈՒՐԷ

*

Անգամ մը եւս Լէօսէմին, այդ անողոք հիւանդութիւնը որ արդէն նախորդ տարուան ընթացքին սպաննած էր 2 երիտասարդ դերասանուհիներ՝ Միլլիս Լափէյը եւ Քէյ Քէնտըլը, կուգայ մահացու կերպով հարուածել այս անգամ ֆրանսացի երիտասարդ դերասանուհի մը՝ Մարի Սապուրէն:

Մարի Սապուրէ 1954էն ի վեր մաս կը կազմէր Ֆրանսական Ազգային Թատրոնի (Քոմէտի – Ֆրանսէզ) մեծ ընտանիքին : Ծանօթ էր արուեստագիտուհիին հիւանդութիւնը եւ սակայն ամէն անգամ, նոր ահազանգի մը պահուն դերասանուհին կրցած էր անյողդողդ կամքով մը դիմագրաւել ցաւին եւ ժամանակաւորապէս զգետնել զայն :

Մարի Սապուրէի անսպառ ժպիտը, փարթամ ու վեհաշուք արտաքինը — բեմին վրայ թէ կեանքի մէջ — կարծես կը հերքէին այն աղիտալի ախտաճանաչումը զոր բժիշկները վճռականօրէն կը յայտարարէին : Այսուհանդերձ, իր ընտանիքը երեք տարի էր վեր հաստատ կերպով գիտէր որ երիտասարդ դերասանուհին կը սպասէր դժխեմ վախճան մը :

1957 – 58 թատերաշրջանին Մարի Սապուրէ պահ մը ստիպուեցաւ դադրեցնել իր բեմական գործունէութիւնը բացարձակ հանգիստի մը նուիրուելու համար : Այս պարագան անկեղծ վիշտ պատճառած էր իր բեմի բոլոր ընկերներուն որոնք չարագուշակ նախազգացում ունէին թէ իրենց արժէքաւոր արուեստակիցը այլեւս պիտի չտեսնէին: Եւ սակայն, Մարի Սապուրէի անխորտակելի կամքը անգամ մը եւս յաղթահարեց ցաւին եւ Յուլիս 10ին դերասանուհին վերջին անգամ ըլլալով ելեւեց Ժիւլ Ռընարի «Ընտանիքին Հայր» թատերակին մէջ :

Այդ ներկայացումէն ետք, Մարի Սապուրէ ախտին ծանրութիւնը զգաց իր ուսերուն եւ փերատին ինքզինք տուաւ հանգիստի, մեկնելով Պիարիցի մօտերը գտնուող իր վիլլան, ընկերակցութեամբ իր ամուսնոյն եւ տասներկու տարեկան մանչուն :

Եւ հոն, շրջապատուած իր սիրելիներէն, յաւիտենապէս փակեց իր աչքերը, 36 տարեկանին :

Մարի Սապուրէի բեմական ասպարէզին սկզբնաւորութիւնը եղած է փայլուն ճառագայթում մը: 1946ին Փարիզի Քոնսերվաթուարէն կը ստանայ առաջին մրցանակ, քննիչներու բացարձակ մեծամասնութեան ձայնով :

Քոնսերվաթուար մտնելէ առաջ, ողբացեալ դերասանուհին արդէն իր նախաքայլերը առած էր ծանօթ դերասաններ՝ Ժան Նոհէնի եւ Քլոտ Տոֆէնի ընկերակցութեամբ:

Քոմէտի Ֆրանսէզի դերասանախումբին մաս կազմելէ ետք Մարի Սապուրէ սկըսաւ դասական խաղացանկին գլխաւոր տիպարներուն մեկնաբանողը հանդիսանալ:

Մոլիէրի «Մարդատեաց»ին կանացի առաջին դերը՝ Սելիմէնը, Մարի Սապուրէի երեւումէն առաջ, ունեցած էր միայն մէկ արժանաւոր մեկնաբան յանձին մեծանուն Սեսիլ Սորելին, որուն շնորհուած էր «ազգային Սելիմէն» պատուաբեր տիտղոսը: Երբ այս վերջինը քաշուեցաւ բեմէն, «ազգային Սելիմէն»ի գահը երկար ատեն մնաց թափուր մինչեւ այն օրը երբ նոր «ազգային Սելիմէն»ը՝ Մարի Սապուրէն եկաւ արժանաւորապէս բազմելու այդ գահին վրայ :

Մարի Սապուրէ դարձեալ անմրցելի հանդիսացած էր Մոլիէրի «Բաղքենին ազնուական»ին Տորիմէնի դերով, որու խաղարկութեան ընթացքին ողբացեալ արուեստագիտուհին յաջողած էր այդ դերին հաղցնել շնորհքի, վայելչութեան եւ նրբութեան անստգիւտ պատմուճան մը :

Բազմակողմանի է եղած Մարի Սապուրէի տաղանդը : Միայն դասական խաղացանկի դերերու մեկնաբանութեան մէջ չէ սահմանափակուած անոր յաջողութիւնը : Նոյնքան տաղանդով անիկա կրցած է պատկերացնել ժամանակակից տրամներու եւ քոմէտիներու մէջ ստանձնած իր դերերը, որոնցմէ կարելի է յիշել Քլոտելի «Հնդկահաւը» եւ Ֆէտոյի՝ «Կլատիւթորի երեսուն միլիոնները» եւն. :

Ողբացեալ դերասանուհիին յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է անցեալ կիրակի օր Թուլուզի մէջ, խիստ մտերմիկ շրջանակով մը :

Քոմէտի – Ֆրանսէզի վարչութիւնը, իբր սուգի արտայայտութիւն, որոշած է օր մը դադար ընել, յարգած ըլլալու համար իր անփոխարինելի մէկ անդամին յիշատակը :

ՏԻՐՈՒՆԻ

•

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յուլիս 21ին մեր ընկերներէն ընկեր Յ. Խաչիճեանի որդին 17 տարեկան Գրիգորիկը երեք ընկերներով Մարսէյլի շրջանը Ռով, ապառաժ վայրերը պտոյտի գացած էր: Թեթեւօրէն կը սահի եւ ժայռի կտորի մը կը կառչի, ժայռը կը փրթի 15 մեթր գահավէժ վար կ'իյնայ գլխուն վրայ: Ընկերները օգնութեան կը հասնին, վեր կը բարձրացնեն: Հազիւ քանի մը քայլ կ'առնէ, անզգայ կ'իյնայ: Ոստիկանական օգնութեան դիմելով հիւանդանոց կը փոխադրեն, գլուխէն ծանրօրէն վիրաւորուած: Ամէն դարման անօգուտ: Հոգին կ'աւանդէ խոր սուգի մատնելով ծնողքը եւ պարագաները: Խոստմնալից եւ յառաջադէմ երիտասարդ մըն էր: Յաջող քննութեամբ մը ընդունուած էր Թուլուզի օդային վարժարանը :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յուլիս 23ին: Անհամար բազմութիւն մը կը հետեւէր մեռելակառքին, որ բեռնաւորուած էր սպիտակ ծաղկեպսակներով :

Արարողութեան կը նախագահէր Օշին վարդապետ, որ յուզիչ դամբանական մը խօսեցաւ: Եղան բազմաթիւ նուիրատուութիւններ Թաղիս դպրոցին եւ եկեղեցիին փոխան ծաղկեպսակի :

Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Յ. Խաչիճեանի, կնոջ եւ բոլոր պարագաներուն ու փոխան ծաղկեպսակի քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակութային Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին :

Մ. Զ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԵ.

Թրքական դատարանն ազատ արձակեց Յովսէփին :

Երբ Յովսէփը դատարանից տուն եկաւ՝ մայրը գրկեց նրան, ողողեց արցունքներով եւ ասաց .

— Ինչ կ'ըլլէր, մարդավարի ապրէիր մեզի հետ :

Յովսէփն այլեւս չուզեց մնալ հին քաղաքում, վերցրեց մօրն ու քրոջը եւ հեռացաւ, գնաց ուրիշ քաղաք, ազատուելու համար այն շրջապատից, որ նրան միշտ յիշեցնում էր կատարուած ահաւոր ողբերգութիւնը :

ԺԶ.

Բաց արի «Արեւելեան Մամուլ» շաբաթաթերթը, որ հրատարակւում էր Զմիւռնիայում, բաց արի հէնց պատի պատուհանի առաջ, որտեղից մենք ստանում էինք մեր նամակներն ու թերթերը (նամակները տուն բերելու սովորութիւն չկար) եւ կարդացի իմ անունը մի ոտանաւորի տակ : Ինձ թուաց, մինչեւ հիմա էլ ինձ թւում է, որ իմ այդ ստորագրութիւնը տպուած էր ոսկեայ տառերով: Ինձ թուաց նաեւ, որ իմ ոտները կտրուեցին գետնից, մի սաւառնում զգացի, ինչ որ թռիչք :

Ես վաղուց էի յափշտակուել բանաստեղծութեամբ, կարդում էի եւ գրում մեր դպրոցի ձեռագիր եւ խմբագրութեան թերթերում, ինքս էլ խմբագրել էի մէկ երկու ձեռագիր ամսաթերթ, բայց դեռ չէի տպագրուել : Մայրս, երբ տեսնում էր ինձ իմ փոքրիկ սենեակում գիշերները կարդալիս եւ գրելիս, ասում էր, «Ելիր, պառկէ, եաւրուս, մեր ճենձէն Պօղոս – Պէյրոս չելլար »: Պօղոս Պէյրոս ասելով՝ գրող ուզում էր ասել: Այդ ոտանաւորի տպագրուելուց յետոյ ես չհպարտացայ, միայն մի քիչ եւ մի առժամանակ, չգիտեմ ինչու՝ լրջացայ, միայն մայրիկիս ասացի «Տեսա՞ր, կ'ըսէիր քի մեր ճենձէն Պօղոս –Պէյրոս չելլար, ելաւ »: Ի հարկէ, մայրս չէր կարող գնահատել իմ գրուածքները, բայց խորապէս յարգանք ունենալով դէպի տպագրուած տառը, ժպտաց եւ համբուրեց ինձ :

Իմ փոքրիկ սենեակը ... Այդ սենեակը գտնւում էր երկրորդ եւ երրորդ յարկի մէջտեղում, առանձին սանդուխով, փոքրիկ, շատ փոքրիկ սենեակ էր, լիքը գրքերով (բացառապէս ոտանաւոր) եւ պատկերներով: Երկու փոքրիկ լուսամուտները նայում էին երկրորդ յարկի կտուրի վրայ, ամբողջ հորիզոնն էր դիմացի հարեւանի թթենու գագաթը եւ տերեւների միջից երեւցող կապոյտը :

Այդ սենեակում ես գրել եմ իմ առաջին տպագրուած ոտանաւորը, այդ սենեակում կարդացել եմ Դուրեանը եւ լաց եղել, հասկ ապա կարդացել եմ Մեծարենցը :

Մեծարենցը գաւառական պատանեկութեան պաշտամունքի առարկան էր: Մենք ատելութեամբ հետեւում էինք նրա դէմ սկսուած պայքարին, թեթեւսոլիկ, անարժէք գրողների կողմից, նամակներ էինք գրում Միսաքին գօտեպնդելու համար : Ես ստացայ «Նոր Տաղեր»ը Միսաքից նուէր :

Այդ նուէրից յետոյ՝ ճիշդն ասած, հըպարտ էի զգում ինձ: Ժամերով նայում էի Միսաքի լուսանկարին եւ յափշտակւում, ժամերով կրկնում — « Ու կը փոթի ծովակն հոգւոյս մեղմավար »: Շատ էի ուզում նրան նմանուել մօրուք թողնելով, բայց աւաղ, դեռ եւս աղուամաղ անգամ չէի շօշափում երեսիս վրայ :

Ցանկացայ, որ իմ առաջին գիրքս տպուի «Միածան»ի նման, միեւնոյն թղթով, ձեւով, չափով, միեւնոյն տպարանից : Այդպէս էլ եղաւ : Բայց, էլի աւաղ, ոչ մի տպաւորութիւն չթողեց. այն ժամանակ միայն ես զգացի, որ գոյութիւն ունի ինչ որ ներքին մի բան, որ արտացոլում է տպագրութեան մէջ, գոյութիւն ունի ինչ որ մի բան, որ Դուրեանն ունէր, Մեծարենցն ունէր, բայց ես չունէի: Բանաստեղծութիւնների իմ առաջին գրքոյկը ինձ համար մի արժէք ունի — նուիրուած է Միսաք Մեծարենցի գերեզմանին: Նուէրն անարժէք էր, բայց այն ժամանակուայ իմ ամբողջ սիրտն էր :

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Կ. Գարոյեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին Գրիգոր Թեւանեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Պ. Զպուքճեան տասը Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապ. Խաչին, Օր. Մարի Մաղաղաճեանի ղառնաղէտ մահուան առթիւ: Նոյնպէս տասը Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին, ընկեր Փարթամ Պարսամեանի կսկծալի մահ–ուան առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ Բաչանի մասնա–ճիւղը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր վեթերան ընկերոջ Փարթամ Պասմաճեանի մահուան առթիւ, իր պա–ւակներուն եւ ընտանեկան պարագանե–րուն եւ այս տխուր առթիւ երեսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ներսէսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա–տարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱԲՐԱՄ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆԻ

մահուան տարեդարձին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակնե–րը արձանագրել, պէտք է փութան այժ–մէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէ–նութեան :

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լի–սէներու պաշտօնական ծրագրի աշակեր–տուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմու–թեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով :

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927·01·72 :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարսենիկ Աչըքպաշեան եւ զաւակները կը ծանու–ցանեն թէ, այս Կիրակի առաւօտ Պոմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, հո–գեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՇԱԿ ԱՉԸՔՊԱՇԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ, անոր մահուան տարեդարձին առթիւ: Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

«Հերոսներու Օր»ուան առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն:

31 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Տէսին, Կապիյեօն սրճարանի ծառախիտ պարտէ–զին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, բարձրախօ–սին վրայ հայկական երգ ու նուագ :

Ճոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված, ա–ռատ ուտելիք եւ ըմպելիք, գիները դիւ–րամատչելի :

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Մ. ՄԻՐՁԻ :

Օրուան խօսնակ Ընկ. Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Լիոնի հանրակառքը կը մեկնի Փլաս Կիչառէն ժամը 9·30ին, անձրեւի պա–րագային ապահով վայր :

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ա–միսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշ–տօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժ–ուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշ–խատանքը :

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդնե–րէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գը–րասենեակ :

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործո–ղութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տը–րամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դե–ղին թուղթը ·—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժա–նորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի տարեդարձը կը տօնուի, Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի Կրընոպլի ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ դաշ–տահանդէսով մը :

31 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայի գեղեակին ծա–ռաստանին մէջ :

Կը նախագահէ ընկ. ՄԱՐՏԻԿ ՆԱԶԱ–ՐԷԹԵԱՆ : Կը խօսի ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻ–ԿՈՂՈՍԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին տեղ–ւոյս կարող ուժերուն կողմէ:

Ճոխ պիւֆէ :

Բարձրախօսով պիտի նուագուին հայ–կական եղանակներ :

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ: Մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Պ. Թէսիէի զովասուն անտառին մէջ ,Սէն Տընի Շը–մէն տը լա Ֆօրէ :

Կը խօսի՝ Ընկ. ՉԷՔԵԱՆ (Լիոնէն) :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, հայկական եւ եւրոպական պա–րեր :

Ջոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ:

ԾԱՆՕԹ.— Օթօքարը կը մեկնի Սինե–մա Փալասին առջեւէն, մեկնումի ժա–մեր, առտուն ժամը 10·30ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

Վերադարձ՝ ժամը 8էն 9 :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Համախմբ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի կող–մէ: Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երե–կոյ, Մոլիէռի ծառախիտ անտառին մէջ եւ պաղ աղբիւրին մօտ :

Փափաքողները հոն պիտի գտնեն չամ–փուրով խորոված եւ զանազան ըմպե–լիներ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Բար–ձրախօս, երգ, պար, արտասանութիւն :

Մուտքը ազատ է :

Սիրով կը հրաւիրուի գաղութիս եւ շրջաներու հայ հասարակութիւնը ան–խտիր :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խը–նամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողու–հի մը, որ ստացած ըլլայ ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակու–թիւն եւ սնունդ ապահովուած են :

Մանրամասնութեան համար դիմել տը–նօրէնութեան : 1, Պուլվ. տիւ Նօր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927–01,72 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին Մահուան դարադարձ

եւ

վարժարանին Վերաբացման երես–նամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո–միտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը :

Կարեւոր օրակարգ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս չորսին, արձանագրուած պզտիկներու ծնողքներէն անոնք որ դեռ չեն լրացուցած վերջնա–կան պայմանները, պէտք է շուտով ներ–կայանան 5 Րիւ Մէյրան, հեռ. Թրիտէն 27 – 35 :

×

Լիոնի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս հինգին, պզտիկներու հաւաքավայր Բե–րաշի կայարանը, մուտքի ժամացոյցին տակը ժամը 16ին, ըլլալ ճշդապահ :

ԱԶԴ

ՀԱՅ ԽՆԱՄԱՏԱՐՈՒՀԻԻ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍ–ՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ :

Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, Աղ–քատախնամ Ընկերակցութեան տրամա–դրութեան տակ դրած ըլլալով կէս մի–լիոնի գումար մը, հայ խնամատարուհիի մը (ասիսթանթ սոսիալ) պատրաստու–թեան ուսուցման թոշակին համար, թեկ–նածուներէն կը խնդրուի գրաւոր դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը :

Պայմաններ.— Թեկնածուն պէտք է ըլ–լայ, 18 – 35 տարեկան եւ ունենայ պա–կալորի (պաքալորէա) Ա. եւ Բ. վկայա–կանները:

Ուսանողութեան շրջանն է երեք տարի:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին մինչեւ Սեպտեմբեր 10, որմէ վերջ տեղի պիտի ունենայ յարմարագոյնին ընտրու–թիւնը : Գրել.—

Association Arménienne d'Aide Sociale

« Bourse d'Etude C. Gulbenkian »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 30 ՅՈՒԼԻՍ — SAMEDI 30 JUILLET 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8862 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4663

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԳԵՐԻ ԱԶԳԵՐՈՒ ՇԱԲԱԹԸ»

Ցիշատակի միջազգային «Տօն»երու, «շաբաթ»ներու եւ «ամիս»ներ»երու, «շաբաթ»ներու եւ «ամիս»ներու շարքին վրայ մէկ տարիէ ի վեր աւելցած է նաեւ նոր մը,— «Գերի ազգերու շաբաթ»ը:

Ընդ առաջ երթալով Միացեալ Նահանգներու Ծերակոյտի (Քոնկրէս) կողմէ 1959 Յուլիս 17ին քուէարկուած բանաձեւին, Նախագահ Այզընհաուըր Յուլիսի երրորդ շաբաթը յայտարարած էր «Գերի ազգերու շաբաթ»:

Մէկ անգամի համար չէր այս կարգադրութիւնը: Ներկայացուցչական ժողովն ու Ծերակոյտը միաձայնութեամբ բաղձանք յայտնած էին, որ ամէն տարի Յուլիսի վերջին շաբաթը յատկացուի անազատ ազգերու, մինչեւ որ անոնք վերստանան իրենց ազատութիւնն ու անկախութիւնը:

Ամերիկեան թերթերը կը հաղորդեն, որ Միացեալ Նահանգներու, Գերմանիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ Յուլիս 17 – 24 զանազան ցոյցեր եւ հրապարակային հաւաքոյթներ տեղի ունեցած են՝ պահանջելու համար օտար լուծի ենթակայ ժողովուրդներու ազատագրումը:

«Գերի ազգեր»ը անոնք են, որ երէկ անկախ էին, բայց մէկ օրէն միւսը ինկան աշխարհակալ պետութեան մը տիրապետութեան տակ:

Ամերիկեան Ծերակոյտի որոշումը կ'ակնարկէ այն ազգերուն, որոնք կ'ապրին երկաթէ վարագոյրին միւս կողմը եւ առաւել կամ նուազ չափով ենթարկուած են կարմիր բռնակալութեան, կեդրոնական եւ հարաւ-արեւելեան Եւրոպայէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք:

Այս առթիւ կը յիշուին հետեւեալ երկիրները,— Ալպանիա, Հունգարիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Չեխոսլովաքիա, Լեհաստան, Ուկրայինա, արեւելեան Գերմանիա, Էսթոնիա, Լիթուանիա, Լաթվիա, Վրաստան, Հայաստան, Ազրպէյճան, Իտիլ-Ուրալ, Ղազաքստան, Թուրքեստան, Թիպէթ, Չինաստան, հիւսիսային Քորէա եւ Հիւսիս. Վիէթնամ:

«Գերի ազգերու շաբաթ»ը աւելի ընդհանուր իմաստ մը կը ստանայ ներկայիս, երբ մեր աչքերուն առջեւ մեծ դիւրութեամբ, առանց արիւնահեղութեան, ամէն օր կ'ազատագրուին եւ անկախ պետութիւն կը կազմեն այնպիսի ժողովուրդներ, որոնք տակաւին երէկ նոյնիսկ չէին երազեր անկախութեան մասին:

Վերջին տասնամեակը մեծ յեղաշրջում առաջ բերաւ մեծ պետութեանց քաղաքականութեան եւ ժողովուրդներու մտայնութեան մէջ:

«Աշխարհակալ» ճանչցուած պետութիւններ երբեմն ինքնաբերաբար, յաճախ նոր պայմաններու պարտադրանքով կ'ազատագրեն դարերէ ի վեր իրենց տիրապետութեան ենթակայ ազգերը եւ բարեկամական կապերով կը կապուին անոնց հետ:

Առաջին օրինակը տուաւ Անգլիա՝ երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ անկախութիւն շնորհելով իր գաղթապետական ընդարձակ կայսրութեան հարիւր միլիոնաւոր ժողովուրդներուն,— Հնդկաստան, Փաքիստան, Սէյլան, Նէփալ, Յորդանան, Իրաքէլ, Կիպրոս, Սոմալիլէնտ, Ղանա, Նիկերիա, Թոկոլէնտ, Մալայիա եւայլն: Ֆրանսա նոյնն ըրաւ՝ իր հոգատարութեան կամ թեւարկութեան ենթակայ երկիրներուն համար,— Լիբանան, Սուրիա, Վիէթնամ, Լաոս, Քամպոճ, Կինէ, Մատակասքար, Մալի (Սենեկալ եւ Սուտան) Քամերուն, Թունուզ, Մարոք, Մաւրիտանիա եւայլն: Հոլանտա անկախութիւն տուաւ Ինտոնեզիոյ, Պելժիքան՝ Քոնկոյի, Ամերիկան՝ Փիլիպպեան կղզիներուն: Եւ շարքը կ'երկարի ամէն օր:

«Ազատ աշխարհ»ը խկապէս իր դերին մէջ է:

Ե՞րբ պիտի քանդուին շղթաները «գերի ազգեր»ուն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆ ՔԵՆՆԷՏԻԻ ԴԷՄ

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԻ ԻՐ ԱՆՑԵԱԼԸ ԿԸ ՅԻՇԷ

Հանրապետականներու համագումարը, որ տեղի կ'ունենար Շիքակոյի մէջ, վերջացաւ: Ինչպէս երէկ գրած էինք. Մ. Նահանգներու նախագահութեան թեկնածու նշանակած են, ներկայ փոխ-նախագահ՝ Նիքսընը: Որոշումը տուած են ձայներու գրեթէ բացարձակ մեծամասնութեամբ: Նիքսընի փափաքին վրայ փոխ-նախագահութեան թեկնածու ընտրած են, Մ. Նահանգներու ՄԱԿի մնայուն պատուիրակը՝ Քապոթ Լաճ:

Մ. Նահանգներու երկու մեծ կուսակցութիւնները, այս ձեւով, ներկայացուցած կ'ըլլան նախագահութեան եւ փոխ-նախագահութեան իրենց թեկնածուները:

Քեննէտի եւ Ճոնսըն՝ դեմոկրատներու թեկնածուներն են, իսկ Նիքսըն եւ Քապոթ Լաճ՝ հանրապետականներուն:

Հանրապետականները իրենց թեկնածուները կը ներկայացնեն իբրեւ «միակ մարդիկը որ խօսիլ գիտեն Ռուսերուն հետ»: Դեմոկրատները գիտել կուտան թէ այս անձերն են որ սնանկացուցին Ամերիկայի վարկը: Անհրաժեշտ է որ դեմոկրատներ զան որպէսզի բարձրացնեն զայն:

Հաւանական է որ պայքարը բաւական դժուար ըլլայ երկու մարդոց միջեւ: Նիքսըն կ'ըսէ թէ չտեսնուած մրցակցութիւն մըն է որ կը սկսի: Համեստ եւ պարզ, իր նշանակումին առթիւ պատմած է իր անցեալը իբրեւ նպարավաճառի ծառայող:

Երեք ամիսներու ընթացքին երկու մարդիկը պիտի փորձեն համոզել ժողովուրդը, ամէն մէկը իր հաշւոյն թէ Ամերիկան եւ ազատ աշխարհը փրկողը ինք պիտի ըլլայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔ – ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ սահմանագլուխին վրայ հրացանաձգութիւն տեղի ունեցած է, Յուլիս 26ին: Թուրքիոյ պատերազմական նախարարութիւնը զեկոյց մը հրապարակած է բացատրելու համար պատճառները: Ըստ այդ զեկոյցին Թուրք պահակ մը կրակ բացած է շարժող շուք մը տեսնելով: Հազիւ կրակած՝ խորհրդային սահմանէն ալ սկսած են կրակել: «Յայտնի դարձաւ որ թիւրիմացութիւն մը կար» կ'ըսէ զեկոյցը: «Հրացանաձգութեան ընթացքին կողմերէն ոչ մէկը բռնաբարել փորձած է սահմանները»:

«ԹՈՒՐՔԵՐԸ եւ Չըրչիլ որոշած էին Պաքուն ռմբակոծել»: Այս ամբաստանութիւնը կ'ընէ խորհրդային նոր գիրք մը՝ «1940 – 45ի հայրենական մեծ պատերազմը» անունով որ լոյս տեսաւ Մոսկուայի մէջ, այս օրերուն: Գիրքին հեղինակները կը թուեն մանրամասնութիւններ: Անգլիացիք Թուրքերուն 43.500.000 միլիոն սթերլին տուած են որպէսզի Թուրքիա Գերմանիոյ դէմ պատերազմի մտնէ: Չըրչիլ եւ Ինէօնիւ հեռագիրներ փոխանակած են 1941 Յունուարին — այդ օրերուն Խ. Միութիւնը դաշնակցած էր Նացիներուն հետ — կը ծրագրէին անգլիական օդանաւեր պահել Թուրքիոյ մէջ, որոնք պիտի ռմբակոծէին, Պաքուի նաւթահորերը, այս ձեւով սով պիտի ստեղծէին Ռուսիոյ մէջ:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՏՈՒՐՔԸՆ ՋԵՐԾ ԴԱՍԱՆԱՐԴ ՊԻՏԻ ՉՄՆԱՅ

ՋԻՐԱՐ ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ

Կիւրսէլ, Լօզանի «յաղթանակին» տարեդարձին առթիւ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է Իսմէթ Ինէօնիւի, որուն մէջ կ'ըսէ.— «Ինծի համար հաճելի պարտականութիւն մըն է յարգանքով ու հիացումով յիշել ձեզ Լօզանի օրուան առթիւ:

«Լօզանը միշտ իբրեւ կոթող պիտի ապրի այն ծառայութիւններուն մէջ զորս մատուցած էք երկրին»:

Ինէօնիւ կը պատասխանէ — «Շնորհապարտութիւնս կը յայտնեմ այն վեհանձն ներբողներուն համար զորս բարեհաճած էիք շռայլել Լօզանի օրուան առթիւ: Ձեր բարձր ու ազնուական պաշտօնին մէջ տեւական յաջողութեան մաղթանքներով խորին յարգանքներս կը մատուցանեմ»:

ՍԵՊՏ. 6 – 7Ի ԴԷՊՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Բարձրագոյն Հարցաքննիչ Մարմնին յանձնախումբը որ Տօլմապահչէի մէջ կը շարունակէ աշխատիլ իբրեւ վկայ կանչած է Փրոֆ. Կէօքայը որ Պոլսոյ նախկին կուսակալն է: Կէօքայ որ վերջերս Թուրքիոյ դեսպանն էր Զուիցերիոյ մէջ հինգ ժամ բացատրութիւն տուաւ, բայց ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրաւ մամուլին:

× Ինչպէս ծանօթ է Մոսկուայի դեսպան նշանակուած էր ծովակալ Ֆահրի Քօրութիւրք որ առջի օր մեկնեցաւ իր պաշտօնավայրը: Այս մեկնումին առթիւ դեսպանը յայտարարած է.— «Գոհունակութեամբ կ'երթամ այս պաշտօնին, վասնզի Մոսկուա 19րդ դարու սկիզբէն ի վեր երբեք այսքան մեծ պատասխանատուութիւն չէ ստանձնած մարդկութեան խաղաղութեան համար: Ազգ. յեղաշրջական շարժումին սկիզբը եւ յետոյ մեծագոյն ղեկավարը ու արտաքին նախարարը պարզեցին Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը: Այս բացատրութեամբ յայտարարուեցաւ որ հաւատարիմ պիտի մնանք ՄԱԿի եւ մեր բոլոր յանձնառութեանց: Մեր արտաքին քաղաքականութիւնն է բոլոր դրացի պետութեանց հետ բարեկամութիւն հաստատել: Անոնց կարգին մեր մեծ դրացին՝ Խորհրդային Ռուսիոյ հետ ալ բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատել»:

× Սահմանադրութեան յանձնախումբը կարգ մը կարեւոր որոշումներ տուաւ առջի օր:

1.— Բոլոր հայրենակիցներուն վճարելու կարողութեան համաձայն տուրքի դրութիւն հաստատել, երկրագործներն ալ տուրքի ենթարկել, վճարելու կարողութիւն չունեցող անձուկ եկամուտի տէրերը զերծ պահել տուրքէ:

2.— Ներմուծել յօդուած մը որ վճռաբար արգելք կը հանդիսանայ արժէքազրկումի տնտես. քաղաքականութեան մը որդեգրումին: Նկատի առնուած է որ արժէքազրկումի քաղաքականութիւնը տնտեսական եւ բարոյական տագնապներու ծնունդ կուտայ:

3.— Նախօրօք պատրաստել կառավարութեան տնտես. քաղաքականութիւնը եւ ժողովին բուէն անցնել:

×

1.— Մամուլի յանցանքներուն դատավարութեան համար երդուեալի դրութիւն:

2.— Մամուլի օրէնքները սահմանադրութեան սկզբունքներուն հաշտ կերպով դատել:

3.— Գրաքննութեան խնդրոյ առարկայ պիտի չըլլայ:

4.— Փաստելու իրաւունքը պիտի տրուի անպայման:

5.— Մամուլի հաստատութիւնները բռնագրաւել հնարաւոր պիտի չըլլայ:

6.— Ամէն հայրենակից իրաւունք պիտի ունենայ մամուլի ճամբով իր գաղափարը պարզել հանրային կարծիքին:

7.— Մամուլի լուր առնելու եւ տարածելու իրաւունքին վրայ ոչ մէկ սեղմում կարելի պիտի ըլլայ հաստատել:

8.— Աուիթ պիտի շտրուի որ շարաշար գործածուի պատասխանելու իրաւունքը:

9.— Մամուլը պետական միջոցներէն համահաւասար կերպով պիտի օգտուի:

×

1.— Առանց դատական որոշումի ոչ ոք կարելի է ձերբակալել: Ձերբակալուած անձ մը նոյն օրը դատարանին առջեւ կը հանուի: Անիրաւ եւ ապօրինի ձերբակալութեան պարագային ձերբակալուողին հատուցում պիտի ըլլայ:

2.— Հայրենակիցներուն միջեւ կրօնական, լեզուական եւ ցեղային ոչ մէկ խտիր պիտի դրուի:

3.— Անհատին, քաղաքական եւ ընկերային իրաւունքները ու ազատութիւնները ամէնէն արդիական սահմանադրութեանց նման երաշխաւորութեան տակ պիտի առնուին:

× Առողջապահական նախարարութիւնը տեղեկագիր մը կը պատրաստէ որ կը ձգտի ազգայնացնել բժշկութիւնը եւ հիւանդանոցները:

× Կիւրսէլ Օգոստոսին նոր շրջապտոյտ մը պիտի ընէ: Ներկայ պիտի ըլլայ Իզմիրի տօնավաճառին: Պիտի այցելէ նաեւ Տիարպէքիր, Մարաշ, Մալաթիա, Մերսին, Այտըն, Պալըքէսիր, Անթալիա եւայլն:

× «27 Մայիս» (յեղափոխութեան թուականը) գլանիկներ հրապարակ պիտի հանուին եւ ծախուին ութսուն ղրուշի:

× Կիւրսէլ առջի օր ընդունած է արաբական պետութեանց ներկայացուցիչները: Անոնց կարգին կը յիշուին Իրաքի, Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան, Լիբանանի, Լիբիոյ եւ Թունուզի դեսպանները: Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Աղեքսանտրէթի հարց չէ եղած, բայց կը յիշատակուի որ արաբական պատուիրակները գոհունակութիւն յայտնած են Թուրքիոյ ընտրած քաղաքականութեան մասին, Ափրիկեան հողամասի անկախութեան ձգտումին առթիւ, մանաւանդ Կիւրսէլի այն բաղձանքին համար որն է՝ հաշտութեան բանակցութիւն Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ: Մասնանշուած չէ որ «Ալժ. Աժամեայ Կառավարութեան »անդամներ ներկայ եղած ըլլան այս հանդիպումին: Ալժ. Ազատ Ճակատը երկու մնայուն ներկայացուցիչ ունի Թուրքիոյ մէջ իբրեւ կցորդ Լիբիոյ դեսպանատան:

ԼՈՒՄՈՒՄՊԱ Կ'ԸՍԷ.—

«ՊԻՏԻ ՋԱՐԴԵՆՔ ՊԵԼԺԵՐԸ, ԵԹԷ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԿԱՄ ԱՅԼ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ՉԳԱՆ ՔՈՆԿՕ»

Մինչ Համըրշըլտ ազատագրողի մը նման կը դիմաւորուէր Լէոփոլտվիլի մէջ, անդին Քոնկոյի վարչապետը նոր սպառնալիքներ կ'ընէր Պելժերու հասցէին:

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Լումումպա յայտարարեց.— «Անմիջապէս քանի մը հազար ամերիկացի կամ այլ զինուորներ կ'ուզեմ, եթէ ոչ Քոնկոյի ժողովուրդը որուն համբերութիւնը հատած է ցաւալի ջարդերու պիտի ձեռնարկէ»:

Քիչ ետք, աւելի ջղագրգիռ ըսած է.— «Քոնկոյի ներկայ կացութիւնը երրորդ աշխարհամարտով մը կրնայ լուծուիլ»:

Կրկին խօսած է «Ափրիկեան Միացեալ Նահանգներու մասին»:

Առաջին պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, 291 կիներ բռնաբարուած են, տասը վիրաւորուած, երկու այրած, եւ 230 զանազան չարչարանքներու են– թարկուած:

"ԱՓՐԻԿԷՆ ԱՓՐԻԿԵՑԻՆԵՐՈՒՆ"

Պելժիա անկախութիւն տուաւ երբեմնի գաղթավայր Քոնկոյի՝ ժողովուրդներու ինքնորոշման սկզբունքին համաձայն, Ատիս-Ապեպայի մէջ ափրիկեան անկախ պետութեանց համագումարին պահանջներուն գոհացում տալու համար: Երկիրը, բաժնուած 12 նահանգներու, ընդարձակ եւ անտառուտ, բնակուած՝ ցեղախումբերէ, իրարու հակառակորդ, կիսավայրենի եւ մարդակեր իսկ, ինկաւ անիշխանութեան մէջ: Ժողովուրդը պատրաստ չէր ուրեմն ինքնավարութեան, չունի վարիչ դասակարգ մը, չունի վարչական շրջանակներ:

Տիրող պետութեան միջամտութիւնը՝ անդորրութիւն հաստատելու համար, ըմբոստութեան մղեց սեւամորթը, արդէն ատելութեամբ լեցուած ճերմակին հանդէպ: Մեծերը հրապարակ իջան իրար ոտնահարելու համար եւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը ստիպուեցաւ զօրք ղրկել, կանխելու համար ամէն խարդութիւն: Ընդհանուր Քարտուղարը գործի անցաւ դէպքերու երեւան գալէն վերջ, փոխանակ կանխելու զանոնք: Անդորրութիւնը կրնայ հաստատուիլ, բայց դժուար պիտի ըլլայ նահանգներու վարչութեանց միութեամբ կեդրոնական իշխանութիւն մը հաստատել ցեղախումբերու միութեամբ: Նահանգը, որ ամէնէն հարուստ է պղինձի հանքերով եւ կարեւոր հասոյթը պետութեան, Քաթանկան, մայրաքաղաքէն շատ հեռու է, արտակեդրոն շրջանակի մը մէջ, անգլիական կալուածներու սահմանին մօտ: Քաթանկա կը փափաքի անկախ պետութիւն մը դառնալ: Նորակազմ պետութիւններ եւ Եթովպիա յայտարարեցին, թէ պիտի չճանչնան անկախ պետութիւնը, ուստի Քոնկօն միացեալ պետութիւն մը կազմելու է:

Պերլինի վեհաժողովէն ետք եւրոպական պետութիւններ գաղթային քաղաքականութեան տենդէ բռնուեցան: Պիսմարք Ֆրանսան եւ Անգլիան կը մղէր գաղութներու տիրանալու, քաղաքակրթութիւն տարածելու նպատակով: Գերման մեծ դիւանագէտը ներքնապէս կը փափաքէր, որ մեծ պետութիւններ հեռաւոր երկիրներու մէջ զբաղին, գաղթային քաղաքականութեամբ հակամարտութեան մտնեն իրարու հետ եւ հանգիստ թողուն գերման ժողովուրդը: Ֆրանսայի թելադրեց Թունուզը գրաւել Կիպրոսի փոխարէն, Իտալիոյ փափաքը Ափրիկեան Տրիպոլիսը, Անգլիոյ համաձայն գտնուեցաւ Եգիպտոսը ձերբազատելու Օսմանեան թեւարկութենէն:

Միսիոնարներ, կրօնական քարոզչութեան նպատակով, առեւտրական ընկերութիւններ՝ վաճառականութեան համար, երկրախոյզներ՝ գետերու ընթացքը, ցեղերու բարքերը ուսումնասիրելու համար շրջեցան Ափրիկէն, ուր սեւամորթներ գտան եւ 1850էն ի վեր երկրին տուին «Սեւ Ցամաքամաս» անունը:

Լիվինկսթըն հետազօտեց Զամպեզի աւազանը, Սթենլի լուծեց Քոնկոյի խորհրդաւորութեան խնդիրը: Ճամբորդներ նկարագրեցին ցեղախումբերու բարքերը, ներքին գիտութիւնը, ցոյց տուին լայնածաւալ երկրին տնտեսական կարելիութիւնները: Ափրիկէն կը նկատուէր խոստացուած երկիրը շատերուն համար «երկրորդ Հնդկաստան» մը:»

Պելժիոյ Լէոփոլտ թագաւորը 1865ին գահ բարձրանալու հետազօտողներ ղրկեց հասարակածային երկիրը: 1876ին կազմուեցաւ Յանձնախումբ մը՝ «Ափրիկէն բանալու համար քաղաքակրթութեան առջեւ»: Մեծերը հակառակեցան, իւրաքանչիւրը իր բաժինը կը պահանջէր: 1883ին կազմուեցաւ Քոնկոյի Միջազգային Ընկերակցութիւնը: Անգլիոյ թելադրութեամբ Փորթուկալ կը պահանջէ Քոնկօ գետին ձախ ափերը: Ֆրանսա անտարբեր չի մնար: Անգլօ-փորթուկալեան համաձայնութիւն մը կը կնքուի Պելժիոյ դէմ: Լէոփոլտ կը ստիպուի պետութեանց հաղորդելու թէ Քոնկօն անկախ տէրութիւն մըն է: Միաց. Նահանգները փութացին ճանչնալու երկրին անկախութեան դրօշը (10 Ապրիլ 1884): Ամերիկային հետեւեցաւ Գերմանիա, առաջարկելով «բաց դուռ»ի քաղաքականութիւնը: Պիսմարք Պերլին հրաւիրեց մրցակիցները, Ֆրանքօ-գերման բարեկամութիւն մը հաստատուեցաւ անգլօ-փորթուկալեան համաձայնութեան դէմ (15 Նոյեմբեր 1884): Ֆրանսայի գաղթային նախարար Ժիւլ Ֆէռի մերժեց հականգլիական քաղաքականութեան հետեւիլ եւ վերջապէս համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ 26 Փետրուար 1865ին: Երկիրը բաց պիտի ըլլար բոլոր պետութեանց առեւտուրին առջեւ: Անգլիական ծրագիրն էր Թանկանիքա լիճէն գիծ մը երկարել մինչեւ Հնդկաց Ովկիան, Լէոփոլտ կը հակառակէր: Կը հաստատուի Պելժիոյ վեհապետութիւնը Ֆրանսայի ձգելով մաս մը, Անգլիան գոհացնելով, գերման առեւտրական իրաւունքները յարգելով:

Իրականութեան մէջ Պելժիա օգտուեցաւ Գերմանիոյ օժանդակութենէն եւ անգլօ-ֆրանսական գաղթային հակամարտութենէն: Գերմանիոյ դիրքը 1883ին ուժեղ էր երեք կայսրերու համաձայնութեամբ, Եռեակ Զինակցութեամբ: Անգլիա Գերմանիոյ բարեացակամութեան պէտք ունէր Եգիպտոսի հարցին կարգադրութեան համար: Պիսմարք կը հեռագրէր Լոնտոնի իր դեսպանին. «Անգլիա երկու հակառակորդ ունի Արեւմուտքի եւ Արեւելքի մէջ՝ Ֆրանսա եւ Ռուսիա, երկուքն ալ չեն կրնար չարժիլ Անգլիոյ դէմ, առանց Գերմանիոյ չէզոքութեան»:

Ափրիկէի արեւելեան մասին մէջ անգլօ-ֆրանսական հակամարտութիւն Պապէլ-Մանտեպ նեղուցին մօտ: Ֆրանսական նաւերը Հնդկաց Ովկիան մտնելով պէտք ունէին ածուխի կայանի մը: Անգլիա տէրն է Ատենի, շտեմարանը անգլիական շոգենաւերու պարենաւորման: 1884ին Ատենի կառավարիչը կը մերժէ ածուխ հայթայթել ֆրանսական շոգենաւերու: Ֆրանսա կը հաստատուի Կարմիր Ծովու մէկ անկիւնը Օպոքի մէջ, մթերանոցի վերածելու համար: Ֆրանսական կառավարիչ Լակարտ կը յաջողի ֆրանսական պաշտպանութիւնը հաստատել Թաճուրայի վրայ եւ 1887ին ստանալ Ճիպութի նաւահանգիստը, կայան Հնդկաց Ովկիանին վրայ եւ գլխաւոր մուտք Եթովպիոյ:

Պելժիա հանդարտօրէն կը շարունակէ քաղաքներ շինել, մայրաքաղաքին անունը կը տրուի Թագաւորին անունը, գաղթավայր մը ունենալու բուռն բաղձանքին գոհացում տալով, փոքրիկ երկիրը մեծ պետութեան մը չափ ընդարձակ, հարուստ գաղթավայր մը կ'ունենայ: Բնիկները չեն կրնար սերունդներու կրթութեամբ ալ իւրացնել արեւմտեան քաղաքակրթութեան տարրերը:

Այժմ վերջ կը գտնէ երեք քառորդ դարու տիրապետութիւն մը, կը քանդուի մէկ օրուան մէջ քաղաքակրթող աշխատանք մը, նախամարդը կը յայտնուի երեք սերունդ յետոյ: Ընդունայն աշխատեցան աշխարհակալներ, ընդունայն վատնեցին գնահատելի ճիգեր, հասարակածային կլիմայի տակ այրեցան պարտաճանաչ զինուորներ, ընչաքաղց առեւտրականներ: Այժմ սեւ ցամաքամասը քաղաքական կեանքի կը հասնի, երբեմնի աշխարհակալներու դէմ կը ցցուի թեւ ու թիկունք ստանալով համայնավար պետութիւններէն, սպիտակ ցեղը կը մնայ դեղին եւ սեւ ցեղերու սպառնալիքին տակ, կարմրած, սպիտակութենէ դուրս եկած պետութեան մը օժանդակութեամբ:

Ֆրանսական հասարակապետութեան նորակազմ անկախ պետութիւններ յայտնեցին թէ աւելի կապուած են իրենց դրացիներուն քան Փարիզի, ուստի պիտի ճանչնան Ալժերիոյ առժամեայ, ինքնակոչ կառավարութիւնը, ինչպէս որ ճանչցուած են համայնավար Կինէէն եւ Ղանայէն: «Ափրիկէն Ափրիկեցիներուն»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԶԱՆԻԿ Տարեգիրք, 1960, կազմեց Բագարատ Թեւեան, Պոլիս:

ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ հատընտիր էջեր, երգիծանքի եւ ծիծաղի հայ եւ օտար վարպետներէն, կազմեց Կարօ Գէորգեան, Պէյրութ, 1960: Գին՝ 14 Ն. Ֆ.:

ՍՈՖԻԱՅԻ ՀԱՅԵՐԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

1894 թուականին Կ. Պոլսոյ Պանք Օթոմանի դէպքէն ետք, Պուլկարիա եկող Հայերէն ոմանք կը հաստատուին Սոֆիա: Այս թուականին է, որ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանը կը հետաքրքրուի Սոֆիայի Հայոց վիճակով եւ հոգեւոր հովուութեան համար կ'ուղարկէ Տէր-Աբիստակէս Ֆէսլեան քահանան: Այս վերջինը թափուր մնացած եկեղեցին կարգի կանոնի դնելէ ետք, քաջալեր կը հանդիսանայ դպրոց մը բանալու գործին եւ գետնափոր եկեղեցիին կից, հին տախտակաշէն սենեակի մը մէջ, ինք կ'ըլլայ Սոֆիայի Հայոց դպրոցին առաջին ուսուցիչը:

Պալքանեան պատերազմէն եւ առաջին համաշխարհային պատերազմէն ետքը հայ գաղթականութեան հոսանքը կ'ուժեղնայ դէպի Պուլկարիա: 1920-1922ի թուրք-յոյն պատերազմի ժամանակ նոր գաղթականութիւն մը կուգայ հաստատուելու Պուլկարիա (*): Մարմարա ծովու ափական եզերքէն, Պրուսայի նահանգէն եւ Պանտրմայէն կուգան թիւով շուրջ 16.000-18.000 Հայեր:

Միայն Սոֆիայի հայ համայնքի թիւը 1927-1928ին կը հասնի շուրջ 32.000 հոգիի: Այս թուականէն սկսեալ հայ համայնքի աճումը ցոյց կուտայ հետեւեալ պատկերը:

1928ին 23 պսակ, 49 ծնունդ, 40 մահ,
1929ին 26 պսակ, 42 ծնունդ, 34 մահ,
1930ին 5 պսակ, 7 ծնունդ, 8 մահ,
1931ին 22 պսակ, 37 ծնունդ, 30 մահ,
1932ին 30 պսակ, 32 ծնունդ, 36 մահ,
1933ին 33 պսակ, 45 ծնունդ, 42 մահ:

Հետեւաբար կարելի է ըսել թէ եկեղեցական տոմարներու մէջ ցոյց տրուած աճման թիւը այդ տարիներուն քիչ մըաւելի բարձր եղած է: Իսկ պսակներուն թիւին մէջ արձանագրուած չեն այն ամուսնութիւնները, որոնք կատարուած են Պուլկարներու հետ (խառն ամուսնութիւն) եւ պսակը եղած է Պուլկարական Եկեղեցւոյ մէջ:

Պուլկարահայոց առաջին թեմական առաջնորդը կ'ըլլայ Բիւզանդիոյ թեմի նախկին առաջնորդ Ստեփանոս Արքեպիսկոպոս Յովակիմեանը, որ մինչեւ իր մահը 1934 թուականը այդ պաշտօնը կը վարէ: Իր կեանքի վերջին տարիներուն խնայած

(*) Միայն Ռոտոսթոյի վրայով Պուլկարիա անցնող հայ գաղթականներու թիւը (իզմիթէն եւ Ատափազարէն) եղած է 3434 հոգի կամ 931 ընտանիք: Իսկ Պուլկարիա ապաստանած Ռոտոսթոցիներու թիւը եղած է 596 ընտանիք կամ 2079 հոգի:

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶՂՋՈՒՄԻ ԵՐԵԿՈՅ

Հրացանը ձեռքիցս խլեց, վազեց անցաւ ժայռի յետեւն ու կրակեց փախչող կենդանիների յետեւից: Ապա ետ եկաւ ու ձայն տուեց.

— Գնա ձորում մի թաքա կայ ընկած, չալակիր տա՛ր գիւղ:

... Ահագին քարայծի ծանրութեան տակ կքուած, սայթաքելով, վեր ընկնելով ու վեր կենալով, դժուարին լանջերով գնում էի դէպի գիւղ ու հասկանում էի, որ քեռի Վաչագը այդ պատիժն է նըշանակել ինձ: Գնում էի քրտնած, հեւալով, սրունքներս դողդողում էին, մէջքս ջարդւում էր, բայց չէի զղջում, որ չեմ կրակել այն գեղեցիկ արարածների վրայ:

Նկարիչը վերջացրեց իր պատմութիւնը եւ ջերմ հայեացքով նայեց իր նկարած քարայծերին:

Եւ ես զգացի, որ իմ առաջ կանգնած է ոչ սոսկ նկարիչ, այլ մի իսկական բանաստեղծ, որ իր քնքուշ հոգու խորքում գուրգուրում է հայրենի բնութիւնն ու նրա զուարթ բնակիչներին:

Իր այդ գործով բանաստեղծ-նկարիչը կարծես մրմնջում է կսկիծով. «ինչ դաժան ձեռք պիտի լինի, որ բարձրանայ այս անմեղ արարածների վրայ ...»:

Իսկ ես մտածում էի, որ եթէ որսկան Վաչագը մի հրաշքով գլուխը վեր քաշէր ու տեսնէր իր սիրած Խուստուփը վերակենդանացած այս կտաւի վրայ, կը զղջար իր տուած պատժի համար: Եւ այժմ միայն կը հասկանար, թէ ինչու իր քրոջ որդին այն օրը զարուանդի ծայրին թաքնուած՝ մոռացել էր հրացանը, պատուէրները, աշխարհը ...

ԲԱՐԻ ԱԽՈՐԺԱԿ ...

Ընկերներիցս ոչ մէկը չհասկացաւ, թէ ինչու տագնապը պատեց ինձ, երբ անցանք Հրազդանի կամուրջը՝ Մասիս կայարանից ներքեւ: Բանն այն էր, որ մօտենում էինք մի փոքր ճահճի, ուր օրեր առաջ մի զոյգ բադ էի տեսել՝ կանաչ թաւիշ վզով աքլորը իր դամայի հետ միասին: Ճահճի կենտրոնում չէկ վրանի չափ մի խումբ եղէգներ կային, հաւանաբար նրանց մէջ էլ պիտի բոյն հիւսած լինէին:

Նոր կանաչող դաշտի մէջ արդէն չէկին է տալիս Ուլուխանլուի անծայրածիր չամբուտի այդ մնացորդը: Քանի մօտենում էինք այդ եղեգնուտին, այնքան աւելանում էր անհանգստութիւնս, որովհետեւ... Հրացանս լիքն էր: Տատանւում եմ՝ զատարկե՞մ, թէ ոչ... «Չէ, թող լիքը մնայ: Արգիլուա՞ծ է՝ չեմ կրակի, պրծաւ գնաց», — խօսում է իմ մէջ պարտաճանաչ քաղաքացին: «Չես դիմանայ թեւերի թպրտոցին, կը կրակես», — շարունակօրէն առարկում է որսորդն իմ մէջ եւ արիւնս սառչում է երակներումս. խակապէս, կենդանական աշխարհը պաշտպանելու մասին այնքան ելոյթներ ունենալուց յետոյ յանկարծ չկրակե՞նք բոյն շինող այդ թռչունների վրայ ու միանգամից վարկաբեկուենք ...

Այդ մտքից խկոյն զգաստացայ, փամփուշտները հապճէպ հանեցի հրացանից եւ միանգամից հանդարտուեցի, քանի որ դադարեց պայքարն իմ ներսում:

Բայց երբ հասանք ճահճին եւ թեւերի ահագին աղմուկով բադերն օդ բարձրացան, ինչ որ հզօր բնազդ դուրս նետեց ինձ մեքենայից եւ տենդոտ շարժումներով նորից լցրի հրացանս: Ասենք դա ես չէի, այլ այն ագահ որսորդը, որ ամբողջ ճանապարհին գայթակղեցնում էր ինձ: Ուշացաւ ... Ուշացաւ որսորդն ու հիմա ափսոսանքով նայում է երկնքում հեռացող զոյգին: «Ոտքիս տակից թռան ... ախր այդպէս յաջող քիչ է պատահում», — քրթմնջում է նա գլուխն օրօրելով: Իսկ ես զոհ սրտով ծիծաղում էի նրա անյաջողութեան վրայ ու հեգնում «Բարի ախորժակ ... կերա՞ր ...»:

ԱՆՊԱՏԱՍԽԱՆ

Փրակայից հարաւ, անտառի կանաչ բացատում մի քանի մանր շէնքեր կան եւ փոքր ու մեծ ցանկապատեր. Գիւղատնտեսական ակադեմիայի փորձակայաններից մէկն է, կենդանաբան Եու. Սեկերան իր ընկերների հետ այդտեղ հետաքրքրական փորձեր է կատարում վայրի կենդանիների վրայ եւ արդիւնքները յանձնում որսորդական միութիւններին՝ կեանքում գործադրելու: Ես շատ հարցեր տուի դոցենտ Սեկերային, նոյնիսկ այնպիսի մոլորեցնող հարցեր. «ինչո՞ւ փասիանի աքլորը չի մասնակցում իր ձագերի դաստիարակութեան գործին, իսկ չէլի արուն մասնակցում է մայրին հաւասար»: Պատասխանեց բոլոր հարցերիս, նոյնիսկ ճշգրիտ կերպով ասաց, թէ որ շրջանում որ հանդում ինչքան կենդանի կայ:

— Իսկ եթէ կ'ուզէք իմանալ Հանրապետութիւնում ինչ կայ, դա եւս դժուար չէ ասել. Չեխոսլովաքիայի հանդերում կայ, օրինակ, երկու եւ կէս միլիոն կաքաւ եւ եօթը հարիւր հազար փասիան ...

Ես դեռ ուշքի չէի եկել այդ թուերի գործած ազդեցութիւնից, երբ նա անըսպասելի կերպով հարցրեց.

— Իսկ ձեզ մօտ իւրաքանչիւր հեկտարին քանի՞ թեւ կաքաւ է ընկնում:

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(5 Շար.)

իր բոլոր Հարստութիւնը, շուրջ 200·000 լիա, կը նուիրէ նորաշէն ազգային տան լեւ, կը կառուցուելիք դպրոցին, որով այդ մէջ կառուցուելիք դպրոցին, որով այդ չէնքին մէկ յարկը կը կոչուի Յովակիմ-եան դպրոց: Այդ շրջանին դպրոցի աշակերտութեան թիւը կը հասնի շուրջ 300-320ի, մէկ տնօրէնով եւ չորս ուսուցիչ-ներով: Դպրոցի պիւտճէն կը մատակարարուի հայ համայնքի անդամներէն հաւաքուած «ազգային - կրթական տուրքերով:

Մանուփաքուրայի, մանածի, եազմայի եւ այլ ճիւղերու վրայ գործող հայ վաճառականներու թիւը կը բազմանայ: Կը բացուին «Պանքա Թրակիա» եւ «Սեւան» համագործակցական հայկական դրամատուները:

Պուլկարահայ թեմի առաջնորդներ կ՚ըլլան՝ Ստեփանոս արք. Յովակիմեան (1926 - 1934), Երուանդ եպիսկ. Փերտահճեան (1934 - 1938), Գրիգորիս Ծայրագոյն Վարդապետ Կարապետեան (1938-1953), Վազգէն Եպիսկ. Պալճեան (1954 - 1955):

Իսկ 1640ական թուականներէն սկսեալ Սոֆիայի մէջ պաշտօնավարող հայ քահանաները հետեւեալները եղած են՝ 1640-1670 Տէր Գրիգոր, 1673···ին Տէր Յովհան, 1880 - 1888ին Տէր Կարապետ Սահակեան, 1888 - ···ին Տէր Յարութիւն Յակոբեան, 1890 - 1904ին Տէր Արիստակէս Ֆէնլեան, 1904 - 1912ին Տէր Յովհան Մանդակունի, 1904 - 1924ին Տէր Մեսրոպ Տէր - Մեսրոպեան, 1922 - 1931-ին Տէր Խորէն Ճամճեան, 1924 - 1926ին Տէր Եղիշէ Ութուճեան, 1927 - 1934ին Տէր Մեսրոպ Անտոնեան, 1931 - 1937ին Տէր Ստեփան Կարապետեան (յետոյ մեկնած Ամերիկա), 1937 - 1942ին Տէր Ատոմս Այվազեան, 1937էն՝ Տէր Վահան Փափազեան:

Սոֆիայի մէջ 1922էն մինչեւ 1944 լոյս տեսած են հետեւեալ թերթերը՝ «Պալքանեան մամուլ», «Հայաստան», «Արաքս», «Ձայն», «Մշակոյթ», «Պուլկարահայ Ձայն», «Ռազմիկ», «Փարոս», «Ազատ Խօսք» եւ «Մեղու», որոնցմէ միայն «Ազատ Խօսք» եւ «Պալքանեան Մամուլ» 10-15 տարի տեւականապէս լոյս տեսած են, մնացեալները շատ կարճ կեանք ունեցած են:

1944 թուականին Սոֆիայի Հայութեան թիւը 4700 էր:

1947ին Սոֆիայէն եւս բազմաթիւ Հայեր ներգաղթեցին Հայաստան:

Ս. ՓԱՉԱՃԵԱՆ

Լրագրող մը կը հարցնէ ծերունազարդ հովիւի մը·

— Քանի՞ տարեկան ես, պապուկ:

— Չեմ գիտեր, կը պատասխանէ հովիւը:

— Իրապէ՞ս թէ չես գիտեր:

— Այո, իրապէս չեմ գիտեր: Ոչխարները կը համրեմ, որ չկորսուին: Տարիները կորսնցնելու վախ չունիմ, կը յարէ ան:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՆԿԱՐԻՉ Ռ. ԺԵՐԱՆԵԱՆ

★

Յունիս վերջին Թեհրանի «Հայ Ակումբի» սրահում տեղի ունեցաւ, Ֆրանսահայ նկարիչ՝ Ռ. Ժերանեանի ցուցահանդէսի բացումը: Հրաւիրուած էին թերթերի թղթակիցներ, հիւրեր եւ գեղասէր հրաւիրեալներ:

Ռ. Ժերանեան Փարիզի նկարչական շրջանակներում, արդէն ծանօթ անուն է եւ իր արուեստը ուշադրութեան արժանի:

Նրանք որ ծանօթ են արուեստի դժուարին վերելքներին, լաւ գիտեն, թէ ինչ ասել է՝ Փարիզի նման դժուարահաճ քաղաքում անուն չինել եւ ինչ է նշանակում երբ իր վրայ է պահում արուեստի մարդկանց ուշադրութիւնը:

Եւ իրօք՝ Ռ. Ժերանեան արժէքաւոր արուեստագէտ է, օժտուած իրական տաղանդով:

Իր կտաւները կենդանի են եւ ապրում ներքնապէս: Կատարումը եւ խնդիրների մեկնաբանումը, ինքնատիպ են, արագ եւ անբռնազբօսիկ: Առանց մտանելու մանրամասնութեան կամ տէքնիկ մանրուքների գայթակղութեան, յանգում է այնպիսի գեղարուեստական ընդհանրացումների, որ հրճուանք է պատճառում:

Իր գունապնակը հնչեղ է, զուարթ եւ բազմերանգ, իր գոյները ունին թափանցիկ պայծառութիւն եւ իրերին գեղարուեստական ճշմարտութիւն տալու երջանիկ թեթեւութիւն:

Ռ. Ժերանեանի արուեստը, անմիջական, յուզական եւ մարդկայնօրէն շատ մտերմիկ: Զգայուն նկարիչ է: Ջերմ սրտով երգումէ — արեւ երկինք, լեռ ու քար, ծառ ու ծաղիկ եւ ամէն ինչ՝ ինչ որ հանդիպում է և ինչ որ կեանքն է արդէն:

Թեհրանի ցուցահանդէսում ունէր 13 նկար, որոնք բոլորն էլ սպառուեցին, հակառակ՝ այստեղի համար անսովոր բարձր գին ունենալուն:

«Պէյրութի նաւամատոյց» նկարը արժանացաւ Ն. Կ. Մ. Շահն Շահի եւ Թագուհու ուշադրութեան, եւ գնուեցաւ Պալատի համար:

Տեղիս հայ եւ պարսիկ մամուլը, Ռ. Ժերանեանի արուեստի համար, արտայայտուեց ջերմ համակրանքով:

Իր լուսանկարը տպուեցաւ տեղիս կարեւոր թերթերից՝ «Քէյհանի» մէջ, ինչպէս նաեւ՝ Քոնսերվաթուարի չաբաթաթերթի վրայ:

Անկեղծ սրտով յաջողութիւն ենք ցանկանում իրեն:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՅԵՏԱԴԱՐՁ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եկեղեցին կատարեալ ձեւ ու մարմին կ՚առնէ օրէ օր, տեղւոյն ազգայիններու համբերող նայուածքին տակ: Գալով ամառնային արձակուրդի պատահական հիւրերուն, հիացմամբ կը դիտեն մեր եկեղեցին, հայկական ինքնատիպ ճարտարապետութեան նմոյշ հոյակապ տաճար մը, որ պիտի դառնայ նոյնքան գեղեցիկ ազգային տուն մը:

Այս մեծ գործին ետին, Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը անվհատ ու լուռ կը շարունակէ իր նուիրական գործունէութիւնը:

Անոնց կողքին նոյն լաւատես ու համոզուած գործին նուիրականութեան, Եկեղեցաշէն Տիկնանց Յանձնախումբի անդամ խումբ մը Հայուհիներ կը գործեն, բոլորն ալ միեւնոյն եռանդով ու խանդավառութեամբ: Նոյն ատեն իրարու հանդէպ կատարեալ սիրով եւ անկեղծութեամբ, իւրաքանչիւրը մրջիւնի նման կը բերէ իր աշխատանքի բաժինը մեծ նպատակին իրականացման համար: Տիկինները իրենց տարեկան սարքած պարահանդէսներէն զատ, ամէն տարի չի-նութեան ֆոնտին կը յանձնեն մէկ միլիոնէ աւելի կարեւոր գումար մը, հարսնիքներու, մկրտութեանց եւ կամ այլ առիթներու եղած նուիրատուութիւններէ հաւաքուած:

Տիկնանց Միութիւնը ամէն առիթի քաջալերող ազնիւ բարեկամներ ալ ունի բարերարներ, տալով առատօրէն, գիտակից նպատակին նուիրականութեան: Սոյնանձերը սակայն կը փափաքին մնալ անծանօթ բարերարներ: Այս մեծ հոգի անձերուն Տիկնանց Միութիւնը կրկնապէս երախտապարտ է:

Արձակուրդի շրջանը սկսելէ առաջ Միութեան անդամուհիները ժողով մըն ալ գումարած են, ծրագրելով յառաջիկայ Սեպտեմբերին՝ գործին նոր զարկ մը տալ: Անոնց մինակ նպատակն է ժամ առաջ լրացած տեսնել հայ եկեղեցին:

Հոն ուր սէր, անկեղծութիւն եւ իրարու հանդէպ վստահութիւն կայ, անկասկած յաջողութիւնը ապահովուած է: Ամէն յարգանքի արժանի են այս խումբ մը Հայուհիները, որոնք մէկ սիրտ, մէկ հոգի կ՚աշխատին, առանց իրենց անուններ յիշուելու փառասիրութենէն մղուած ըլլալու, այլ պարզապէս կոչիկ, ազգին փառքը եղող Եկեղեցին եւ Ազգային տունը չինելու համար:

ԼՐԱՏՈՒ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅՈՒՇԱՊԱՏ» ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Յայտնի է, որ Թիֆլիսի Խոջիվանքի հայկական գերեզմանատունը բարբարոս աւերմունքի ենթարկուեցաւ: Այդ գերեզմանատան մէջ թաղուած էին նաեւ հայ մշակոյթի ականաւոր գործիչներ: Փաստօրէն, Խոջիվանքը սոսկ գերեզմանատուն չէր, այլ տեսակ մը հայկական Ազգային Պանթէոն:

Թիֆլիս հրատարակուող եօրեայ «Սով. Վրաստան» թերթի Ապրիլ 23ի թիւին մէջ փոքրիկ յօդուած մը լոյս տեսած է սա վերնագրով, «Յուշապատ ի պատիւ հայ կուլտուրայի գործիչների»: Թիֆլիս թաղուած բազմաթիւ հայ գործիչներէն յօդուածագիրը կը յիշէ միայն Րաֆֆին, Գրիգոր Արծրունին, Գաբրիէլ Սունդուկեանը, Պերճ Պռօշեանը, Յովհաննէս Թումանեանը, Յակոբ Յակոբեանը, Յակոբ Ազարարը եւ ուրիշ «շուրջ 30 գործիչներ»:

Այնուհետեւ կ՚ըսուի թէ Թիֆլիսի Քաղաքային Խորհուրդի Գործադիր Կոմիտէն որոշած է «26 կոմիսարների անուան շրջանի զբօսայգում, ուր թաղուած են այդ հայ գործիչները, կառուցել յուշապատ», որ «կերտուելու է էկլարի սպիտակ սրբատաշ քարից եւ ունենալու է պարզ ու լակոնիկ ճարտարաձեւ»: Յուշապատի վրայ հայերէն եւ վրացերէն լեզուներով պիտի քանդակուի հետեւեալ խօսքը· «Փառք հայ կուլտուրայի գործիչներին՝ վրաց եւ հայ ժողովուրդների անքակտելի բարեկամութեան ջատագովներին»: Նոյնպէս հայերէն եւ վրացերէն՝ յուշապատի վրայ գուգահեռաբար պիտի արձանագրուին գործիչներու անունները անոնց ծննդեան եւ մահուան թուականները:

Յուշապատի հեղինակն է ճարտարապետութեան տոքթոր փրոֆէսոր Ռ. Ագաբաբեան: Հանդիսաւոր բացումը նախատեսնուած է 1961 Փետրուարին:

Գնդապետը՝ բարկութենէն կաս - կարմիր՝ փոխ - հարիւրապետը յանդիմանելով կ՚ըսէ·

— Ինծի հաղորդուեցաւ, թէ երէկ գիշեր, գինով վիճակի մէջ փողոցներուն մէջ կ՚երգէիք եւ կառք մը կը քշէիք եղեր: Այս մասին ըսելիք մը ունի՞ք:

— Պարոն գնդապետ ···

— Լռեցէ՛ք: Ամօթ ձեզի: Անշուշտ շատ երիտասարդ էք, բայց, մի՛ մոռնաք որ, համազգեստ կը կրէք: Ինչ եղած էիք: Ըսէ՛ք:

— Պարո՛ն գնդապետ, կը զարմանամ ձեր հարցումին համար:

— Ա՛յս էր պակաս: Ձեր աներեսութիւնը չափ ու սահման չունի: Եւ ինչո՞ւ կը զարմանաք հարցումիս համար:

— Որովհետեւ, քշած կառքիս մէջ դուք կը գտնուէինք, պարո՛ն գնդապետ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԶ.

Տարիներ յետոյ, երբ Պոլսում ես կռացայ Միսաքի ցուրտ չիրիմը համբուրելու, ինձ թուաց, որ Միսաքը խօսեց ինձ հետ, խօսեց արեւի համար տածած բուռն կարօտով:

Փոյների այս հնաշխարհիկ երգիչը քընում էր անդորյն մի տարածութեան մէջ: Միսաք, արդեօ՞ք ոչ մի կապոյտի վրայ չեն յառում քո աչքերը:

Այժմ ես մեծացել եմ, դարձել եմ չափահաս, դու մնացիր պատանի: Այժմ, իմ չափահասի ձեռքերով եւ չափահասի խորին զուրգուրանքով, շոյում եմ քո պատանի, հճնաղ գլուխը եւ արցունքներս վազում են քո երգերի վրայ:

Երբ մտնում եմ այս աշխարհում, մեծ պատանի, գրկում եմ քո երգերը եւ ահա արեւը, քո երգած արեւը, սուզւում է իմ ցուրտ հոգու մէջ կաթիլ առ կաթիլ:

ԺԷ.

Մենք ունէինք եւ Թուրք հարեւաններ: Շէմսին, մեր Թուրք հարեւանի որդին էր, որի հետ մենք հասակակից էինք, գրեթէ միասին էինք մեծացել: Մեծացել էինք երկու եղբօր պէս — իրար վէճ էինք տուել, տնից վերցրած քաղցրաւենիներ էինք հիւրասիրել իրարու, միասին լողացել եւ միասին կմշտել նրա մեծ քրոջը — իրենից երկու տարով մեծ — լացրել նրան միասին:

Սանիէն, նրա քոյրը, կարծես եթերից էր շինուած, այնքան թեթեւ, այնքան սպիտակ եւ ոսկեգոյն էր, հակառակ իր եղբօր թուխ մորթին, սեւ մազերին, յօնքերին եւ մանաւանդ սեւասեւ աչքերին:

Նրանց պարտիզում կար մի մեծ աքասիայի ծառ: Ես նրան շատ էի նմանեցնում աքասիայի սպիտակ ծաղիկին:

Սանիէն մի քիչ քթից էր խօսում — ինչ որ ընկել էր փոքրիկ եղած ժամանակ եւ վնասուել — բայց ինձ չափազանց դուր էր գալիս այդ քթի միջից խօսելը, այնքան էր դուր գալիս, որ ուզում էի բոլոր աղջիկներն էլ քթից խօսէին: Սանիէն առաջին աղջիկն էր, որի մարմնի ամենափափուկ տեղերին դպել էին իմ մատները, հաճոյք էի զգացել եւ կարծում էի, որ իսկական կինը պէտք է քըթից խօսի, որպէսզի ինձ հաճոյք պատճառի:

Շէմսիի համար այդպէս չէր. նա անընդհատ ծաղրում էր Սանիէին, որ քթից էր խօսում: Եւ Սանիէն ինձ մօտենում էր անսահման ջերմութեամբ, զգալով, որ, ընդհակառակն, ինձ դուր էր գալիս իր ծաղրի առարկայ պակասութիւնը, եւ թողնում էր, որ իմ ձեռքերս ազատօրէն պտըտցնեմ իր մարմնի բոլոր մասերի վըրայ:

Իսկ այդ մարմին ինչքան մասեր ունէր:

Ամէն անգամ ես նրա մարմնի մէջ գտնում էի ինձ համար բոլորովին անծանօթ մի վայր, աւելի եւ աւելի փափուկ եւ սպիտակ, աւելի սարսռոտ եւ հոտաւէտ:

Նման հեռաւոր եւ անծանօթ երկրի, նման մթին եւ թաւչեայ թաւուտների՝ ես ամէն վայրկեան գտնում էի մի նոր եւ նորագոյն բարձունք կամ խորութիւն, մի նոր եւ անսովոր սարսուռ: Երբ մի նոր խորշ կամ մի նոր ծալք, կամ մի բարձունք էի գտնում, ինձ թւում էր, որ էլ նորը չկայ, հասել եւ տիրել եմ արդէն անծանօթ եւ գլխիչ երկրամասի բոլոր կէտերին:

Ոչ:

Էլի նոր ծալքեր, էլի մի փոքրիկ ուռուցք, էլի մի թաւշեայ, սպիտակ, փոքրիկ, բայց անհուն մի տարածութիւն ···

Գծեր, որ վազում են, կլորութիւններ, որ ալիքաւորւում են եւ բարձրանում· հետեւում եմ մի գծի — գնում է, դառնում, ոլորւում, թաւալւում եւ յանկարծ անէանում մի սպիտակ եւ յղկուած մարմարեայ դաշտում:

Գնում եմ անծանօթից աւելի եւ աւելի անծանօթը, ահա պէտք է հասնեմ ···

Ինձ թւում է, որ ահա պէտք է պարզեմ ամբողջ մթին անծանօթը ··· Պիտի լինի առաւօտ, պիտի հասի արեգակի կաթը աշխարհի վրայ, բայց Սանիէն չկայ, վազել է պարտէզի կեռասենիների տակ, ծիծաղում է ···

Պոկել էի առասպելական ծաղիկի հազարաւոր թերթերը, բայց դեռ ես պէտք է պոկէի հազար հազարաւոր թերթեր՝ հասնելու համար ծաղիկի հոգու հոգուն:

Ծիծաղում է Սանիէն:

Կարկաչում է երկինքներից հասող կապոյտ առուն ···

×

Բայց երբեմն ես եւ Շամսին կռւում էինք իրար հետ, կռւում էինք առանց պատճառի:

Նա ինձ յանկարծ անուանում էր «կեավուր»(*), իսկ ես անմիջապէս նրան անուանում էի «իթ» (**):

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

(*) Անհաւատ:

(**) Շուն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Կարապետ Բաղոսեանէ իր կնոջ մահուան առթիւ յիսուն Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յովհ. Զըրըրճեանէ (իրենց մօր՝ Տիկին Բաղոսեանի մահուան առթիւ(50 Ն. Ֆ.:

×

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Տիկին Հայկանոյշ Երամեան իր ողբացեալ ամուսնոյն Մ. Երամեանի մահուան տարելիցին առթիւ 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ս. Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՃՇԴՈՒՄ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի 50 Ն. Ֆ.ի նուիրատուութիւնը եղած է Տիկին Բաղոսեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Տիկին Աստղիկ Ակնապարեանէ տասը քիլօ պօնպօն, կայանի պզտիկներուն համար:

Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ բժիշկներ Գրիգորեանէ եւ Արզարեանէ կարեւոր դեղերու ծրարներ՝ կայանի համար:

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէի եւ Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջ. կոմիտէի:

Ներկայ կ'ըլլան՝

MLLE. IRMA RAPUZZI
M. JEAN MASSE
M. DANIEL MATALON

Այս Կիրակի, ամբողջ օրը, Կռան – Փէն (Սէն Լու) Պ. Հ. Զուքուրեանի ագարակը:

Կը նախագահէ Ընկ. Կ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Հայ Արծիներն ու Արծնոյշները, ղեկավարութեամբ Տիկին Մ. Շահմիրեանի:

Մուտքը ազատ է:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գեր. վրդ. Նազգաշեան:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս չորսին, արձանագրուած պզտիկներու ծնողքներէն անոնք որ դեռ չեն լրացուցած վերջնական պայմանները, պէտք է շուտով ներկայանան 5 Րիւ Մէյրան, հեռ. Թրիւտէն 27 – 35:

×

Բ. խումբի մեկնումի հաւաքատեղի Կառ տը Լիոն, 4 Օգոստոս ժամը 22ին, դուրսի «Թուռ տը լ'Օռլօժ»ին տակը:

Ա. խումբի վերադարձ հինգ Օգոստոս, առաւօտեան ժամը վեցուկէսին Կառ տը Լիոն:

×

Լիոնի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս հինգին, պզտիկներու հաւաքավայր Բերաշի կայարանը, մուտքի ժամացոյցին տակը ժամը 16ին, ըլլալ ճշդապահ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ

եւ կուշտուկուռ խնդացնող

"ԽԻՆԴ ՈՒ ԺՊԻՏ"

Երգիծական հատորը, 518 ընդարձակ էջերով եւ հարիւրաւոր սրամիտ պատմուածքներով, մանրավէպերով եւ ծաղրանկարներով, որոնց վեց հատը գունաւոր, ծանօթ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերէն:

Գինը՝ 14 Ն. Ֆ. թղթակազմը եւ 16·50 Ն. Ֆ. լաթակազմը:

Ստանալ Հ. Սամուէլ, Մ. Պարսամեան եւ Հ. Բալուեան գրատուներէն:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանրին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Խանասորի տարեդարձը կը տօնուի, Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի Կրընոպլի ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ դաշտահանդէսով մը:

31 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայի դղեակին ծառաստանին մէջ:

Կը նախագահէ ընկ. ՄԱՐՏԻԿ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆ: Կը խօսի ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին տեղւոյս կարող ուժերուն կողմէ:

Ճոխ պիւֆէ:

Բարձրախօսով պիտի նուագուին հայկական եղանակներ:

Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի կողմէ: Մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին:

Այս Կիրակի ամբողջ օրը, Պ. Թէսիէի զովասուն անտառին մէջ ,Սէն Տրնի Շըմէն տը լա Ֆօրէ:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՋԷՔԵԱՆ (Լիոնէն):

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, նուագ, հայկական եւ եւրոպական պարեր:

Ջոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ:

ԾԱՆՕԹ.— Օթօքարը կը մեկնի Սինեմա Փալասին առջեւէն, մեկնումի ժամեր, առտուն ժամը 10·30ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Վերադարձ՝ ժամը 8էն 9:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խընամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տնօրէնութեան: 1, Պուլվ. տիւ Նոր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927–01,72:

ՇԱՏ ՅԱՐՄԱՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

Միայն հայրենակիցներու համար, ընակարաններու ներկի աշխատանքներու համար եթէ կ'ուզէք ամէն ձեւով գոհ մընալ դիմեցէք՝

DJAMDJIAN
67, Boulevard de Vaugirard - Paris 15°

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

Hotel Splendid - Laffrey (Isére)

ՕԳՈՍՏՈՍ 1 – 31

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

1000 մեթր բարձրութեան վրայ, գեղատեսիլ լիճի մը ափին, բոլոր յարմարութիւններով օժտուած մեծ պանդոկի մը մէջ: Խաղաղաշտ եւ լողանք: Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ:

ՕՐԱԿԱՆ 8·50 Ն. Ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը՝ 17 Րիւ Պլէօ, կէսօրէ վերջ ժամը 2 – 6:

ՆԻՍԻ խումբին համար արձանագրուիլ Օր. Շաքէ Գաբրիէլեանի մօտ, 19 Պուլվ. Մաճենան, Նիս:

ԳԱՒԱՌ, Լիոն.— Պէրպէրեան Ժ. 39, Rue Dunoir LYON 3°

ՏԷՍԻՆ.— Լիւլէճեան, 16, Rue Coli

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ժ. Փիլիկեան, 8, Rue J. Vergnette

ՎԻԷՆ.— Կարապետեան Rue Mont Arnaud

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գըլըճեան, 18, Rue Thubaneau

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

«Հերոսներու Օր»ուան առթիւ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի եւ Տէսինի կոմիտէներուն:

31 Յուլիս, Կիրակի ամբողջ օրը Տէսին, Կապիյեօն սրճարանի ծառախիտ պարտէզին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին, բարձրախօսին վրայ հայկական երգ ու նուագ:

Ճոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված, առատ ուտելիք եւ ըմպելիք, գիները դիւրամատչելի:

Կը խօսի ԸՆԿԵՐ Մ. ՄԻՐԶԷ:

Օրուան խօսնակ Ընկ. Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Լիոնի հանրակառքը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն ժամը 9·30ին, անձրեւի պարագային ապահով վայր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին Մահուան դարադարձ

եւ

վարժարանին վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Համախմբ. Հայր. Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի կողմէ: Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ, Մոլիէռի ծառախիտ անտառին մէջ եւ պաղ աղբիւրին մօտ:

Փափաքողները հոն պիտի գտնեն չամփուրով խորոված եւ զանազան ըմպելիներ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Բարձրախօս, երգ, պար, արտասանութիւն:

Մուտքը ազատ է:

Սիրով կը հրաւիրուի գաղութիս եւ շրջաններու հայ հասարակութիւնը անխտիր:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով:

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման: Կ'ապահովենք վիզայի գործողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի:

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի:

AMERICAN LLOYD

48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél.: 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Յոյներու սրահը:

Կարեւոր օրակարգ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի եւ պաքալորէայի քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նոր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927·01·72:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ

ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏՍԻՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանգիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏՍԻՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՍԻՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վապէռ»(?), «լոնիյլ», չօքոլա, «նուազէթ», «լոզում», «սալըղ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», լահմաջուն, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

Անգամ մը դիմեցէք՝

ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏՍԻՐԵԱՆ ՀԱՑԱՏՈՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՅՈՒԼԻՍ — DIMANCHE 31 JUILLET 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8863 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4664

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ ԵՒ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Օրակարգի վրայ է տակաւին Վեհ. Վազգէն Ա.ի Ապրիլ 25ի շրջաբերական–կոնդակը:

Առաջին անգամն է, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս մը մեծաքանակ տպել կուտայ կոնդակ մը եւ զայն անհաշիւ կը ղրկէ ամէն կողմ, սովորական շրջաբերականի մը պէս: Եկեղեցիներ կան, որ տասնեակ օրինակներ ստացած են: Ահա՛ թէ ինչու «շրջաբերական» մակդիրը կուտանք ծանօթ կոնդակին:

Էջմիածին, *պաշտօնական ամսագիր Հայրապետական Աթոռոյ Ս. Էջմիածնի, իր մայիսի թիւին խմբագրականը յատկացուցած է անոր՝* «Սիրոյ եւ միութեան նոր կոչ Մայր Աթոռից» *խորագրին տակ:*

Էջմիածին – Անթիլիաս վէճին բոլոր ծալքերը ծանօթ են: Աւելորդ է հետեւաբար ծանրանալ այդ մասին:

Պաշտօնաթերթի խմբագիրը կը յայտնէ թէ Էջմիածնի գահակալը Մայիս 3ին նամակ մըն է ուղղեր Պոլսոյ պատրիարքին, ըսելու համար անոր, ի մէջ այլոց, թէ՝

«Ժամանակը հասած պէտք է նկատենք ելք մը գտնելու Կիլիկեան Աթոռէն ներս խաղաղութիւն եւ բնականոն վիճակ ստեղծելու համար, *կողմերու համաձայնութեամբ եւ փոխադարձ զիջումներով:* Մայր Աթոռը կողմ չէ եւ չուզեր ըլլալ: Մայր Աթոռը մէկ հոգ ունի միայն, որ վերջ գտնէ երկփեղկումը, Զարեհ եպիսկոպոսի կաթողիկոսութեան օրինականացումով եւ Աթոռներու պատմական իրաւասութեանց վերահաստատումով»:

Նամակի վերջաւորութեան Վազգէն Ա. կը շեշտէ. «Եթէ Անթիլիասի մերժումի կամ լռութեան քարին չզարնուինք, յոյս ունինք, որ այս տարի յարմար տեղ մը կրնայ տեղի ունենալ հաշտարար եւ խաղաղարար ժողով մը»:

Անթիլիաս «քար լռութիւն» չպահեց:

Հասկ, *պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, իր Մայիս–Յունիսի միացեալ թիւով պատասխանեց՝* «Վեհ. Վազգէն Կաթողիկոսի բաց կոնդակը»: *Խորագիրը կրող խմբագրականով մը, զոր հրատարակեց* Յառաջ (24, 26, 27 *Յուլիս*):

Անթիլիասի պաշտօնաթերթը մանրամասն վերլուծման ենթարկելով Ապրիլ 25ի կոնդակը, փաստերու լոյսին տակ կը մատնանշէր այն բոլոր սխալ բացատրութիւններն ու վերագրումները, որոնք տեղ էին գտած անոր մէջ:

Վեհ. Զարեհ Կաթողիկոսի ընտրութիւնը հաճելի չեղաւ Վազգէն Ա.ի, որ իր կաթողիկոսական օծման միւռոնը տակաւին չչորցած՝ շունչն առած էր Անթիլիաս: Իր առաքելութեան մէջ ձախողած, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ոչ միայն որեւէ լուրջ ձեռնարկ չըրաւ Կիլիկեան Թեմերու մէջ համերաշխութիւն հաստատելու համար, այլ ընդհակառակն իր ընթացքով անուղղակի քաջալերեց կարգ մը ընդդիմադիր աշխարհականներ: Այս վերջիններու դրդումով քանի մը եպիսկոպոսներ ու վարդապետներ «անկախ միաբանութիւն» *հռչակեցին, նպատակ ունենալով հակաթոռ կաթողիկոսութիւն մը հաստատել, կռթնած «անկախ համայնքային»ներու վրայ:*

Մինչ ասոնք կ'ուզէին Կիլիկեան Թեմէն բաժնել քանի մը «հերձուածող» եկեղեցիներ, Անթիլիասի Աթոռը իր դիրքերը ամրապնդեց Ամերիկայի, Յունաստանի եւ Իրանի Թեմերու միացումով:

Բարեգործական – Ռամկավար – Հնչակեան – համայնավար տարրեր՝ «Էջմիածնասէր»ի եւ «Հայաստանասէր»ի կեղծ դիմակ դրած՝ չորսուկէս տարիէ ի վեր ամէն ինչ փորձեցին ծունկի բերելու եւ իրենց ենթարկելու համար Կիլիկեան Աթոռի արժանընտիր գահակալը:

Ի դերեւ ելան իրենց բոլոր յոյսերը:

Ո՛չ մէկ արդիւնքի յանգեցան մսխուած միլիոնները:

Պարտուած եւ յուսահատ, հաշտութեան ձիթենիի շիւղ մը կ'երկարեն հիմա: Հրապարակը կ'ողողեն «սիրոյ եւ միութեան կոչ»երով, ուղղուած «սիրեցեալ եղբօր», որուն դէմ անաթեմա կը կարդային երէկ: Միջնորդ–բարեխօսներ կը ղրկեն մինչեւ Անթիլիաս:

Եւ սակայն մինչեւ որ «նախապայման»ը *չյարգուի, ո՛չ ոք պիտի հաւատայ նման կոչերու եւ դիմումներու անկեղծութեան:*

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԸՆԱՈՒԷՐ ԵՒ ՏԸ ԿՈԼ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԶԻՆԱԿՑՈՒԹԻ՞ՒՆ

Ուրբաթ, ժամը 11էն սկսեալ, Գերմանիոյ վարչապետը՝ Ատընաուըր, Ռամպույէի դղեակին մէջ, Զօր. տը Կոլի պաշտօնական հիւրն է: Ատընաուըրի հետ եկած են արտաքին նախարարը՝ Ֆոն Պրենթանօ եւ երկու բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, օդակայան հասնելուն՝ դիմաւորուած է արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլի կողմէ:

Երկու մեծերու՝ տը Կոլի եւ Ատընաուըրի խօսակցութիւնները սկսան նոյն օրը, կէսօրին: Մինչեւ այս երեկոյ (Կիրակի) քանի մը հանդիպումներ տեղի պիտի ունենան:

Խօսակցութեանց նիւթը գաղտնի կը մնայ: Մամուլի ոչ մէկ աղբիւր կամ հրապարակային ելոյթ: Այսուհանդերձ Փարիզի եւ Պոնի քաղաքական շրջանակները համոզուած են, թէ երկու մեծերը քննութեան պիտի առնեն՝ Ֆրանսան եւ Գերմանիան շահագրգռող ներքին եւ միջազգային խնդիրներ:

Զօրաւոր եւ կենսունակ Եւրոպա մը ունենալու համար, անհրաժեշտ է որ Հասարակաց Շուկայի երկիրները իրարու հետ գործակցին՝ տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս: Անգլիա պէտք չէ անջատուած մնայ Եւրոպայէն: Գերմանացի եւ Ֆրանսացի դէտերու կարծիքով վերջնական որոշումներ պիտի չբանաձեւուին՝ տը Կոլի եւ Ատընաուըրի կողմէ, այսուհանդերձ, միշտ ենթադրութեանց սահմաններուն մէջ մնալով, երկու մեծերը համաձայն են զարգացնելու Եւրոպական հիմնարկութիւնները: Այլ խօսքով կեանքի կոչել կ'ուզեն Եւրոպայի համար գործադիր մարմիններու միութիւն մը որ հասարակաց քաղաքականութիւն մը պիտի ընտրէ եւ գործադրէ:

Յիշենք անմիջապէս, որ Դաշնակցային Գերմանիոյ պաշտպանութեան նախարարը՝ Շթրաուս Փարիզ ժամանեց, առջի երեկոյ: Տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Ֆրանսացի իր պաշտօնակիցին՝ բանակներու նախարար՝ Մեսմերի հետ: Հաւանական է որ քննութեան առնեն զինուորական թեքնիկ *հարցեր եւ մանրամասնութիւններ:*

Ռամպույէի խօսակցութիւններուն շուրջ միջազգային մամուլին կարծիքը յստակ է: Եւրոպայի համար նոր դարաշրջան մը պիտի բացուի, հաւանաբար: Կ'ըսուի նաեւ թէ երկու երկիրները քաղաքական զինակցութիւն մը կը պատրաստեն:

Քաղաքական նման զինակցութիւն մը մեծապէս կը մտահոգէ Անգլիան որ երբեք լաւ աչքով չէ տեսած Ֆրանքեւգերմանական մերձեցում մը: Այս կէտը կրնայ դժուարութիւններ ստեղծել տը Կոլի եւ Ատընաուըրի համար: Իսկ Ատընաուըր դէմ է տը Կոլի տեսակէտին՝ «Երեքներու» (Ամերիկա, Անգլիա, Ֆրանսա) ղեկավարութիւն մը Ատլանտեան Ուխտին մէջ:

Օրը Օրին

ԼԱ՛Ց Է, ԼԱ՛Ց, ԲԱՐԵԿԱՄ

— Գանգատելու եկած եմ:

— Արդէն ուրիշ բանի համար եկած ունի՞ս որ... Ըսէ՛, նայինք, այսօրուա՞ն ցաւդ ինչ է...

— Անցեալները, ձեր թերթին մէջ, մէկը եղեր նոր սերունդին աղջիկներն ու տղաքը ծաղրեր է եղեր... Անոնց գիտցած հայերէնին վրայ խնդացեր է եղեր:

— Վա՛յ անառակ... Իրա՞ւ ատանկ բան ըրեր է...

— Այո՛... Վկաներ կան... Ես ձեր թերթին բաժանորդ չեմ, բայց դրացիիս խնամիէն իմացայ...

— Սա պատմութիւնդ ծայրէն սկսէ նայինք...

— Աղէ՛կ, սկսիմ... Այդ մարդը, որուն սուրբ երեսը կեանքիս մէջ տեսած չեմ — կ'ըսեն թէ տեսնելիք բան ալ չէ, որովհետեւ Աւագ Ուրբաթ գիշեր ծնած ըլլալով, բնաւ չի ժպտիր, չի խնդար եղեր, դիմացը կ'առնէ եղեր այս երկիրը ծնած հայ տղաք ու աղջիկներ ու անոնց հայերէն խօսեցնել կուտայ եղեր, որպէսզի վրանին խնդայ... Ատիկա չի բաւեր, միւս օրն ալ կ'ելլէ լրագրին մէջ կը գրէ եղեր: Է՛, հայրենակից, ես չըսեմ, դուն ըսէ, ասիկա եղա՞ւ...

— Ներողութի՛ւն, պզտիկ սրբագրութիւն մը — ըսիր թէ այդ մարդը Աւագ Ուրբաթ գիշեր ծնած ըլլալով, խնդալ չի գիտեր եղեր... խնդալու առաքինութենէն զրկուած մէկը, ինչպէ՞ս...

— Շիտակը ըսելով, ատիկա ինծի համար ալ հանելուկ է... Բայց, փաստեր կան...

— Կրնայի՞ իմանալ...

— Անհաւասիկ... Ասոր մը, այստեղ ծնած աղջիկ մը իրեն հեռաձայն ըրեր է... Մահազդ մը պիտի տայ եղեր... Խե՛ղճ աղջիկը սկսեր է տալ ազգականներուն անունները.... *Ջաւալլը*՛ն ուրտեղէ՛ն պիտի գիտնար որ *սիսթըր–ին–լօյ*ին՝ քենի տալ, ներ կ'ըսեն, *պրատըր – ին – լօյ*ին տագր, քեռայր, աներձագ կ'ըսեն, *ընքըլ*ին՝ հօրեղբայր կամ մօրեղբայր կ'ըսեն, *անթ*ին՝ հօրաքոյր կամ մօրաքոյր կ'ըսեն, *մատըր – ին – լօյ*ին՝ կեսուր կամ զոքանչ կ'ըսեն, *ֆատըր – ին – լօյ*ին՝ կեսրայր կամ պարոն տատ կ'ըսեն... Մեր մարդը աս բոլոր բառերը կ'ելլէ այդ աղջկան կը սորվեցնէ, միւս օրն ալ կ'ելլէ, աս պատմութիւնը լրագրին մէջ կը գրէ ու կը խնդայ...

— Վստա՞հ ես որ խնդացեր է:

— Դրացիիս խնամին սո՞ւտ պիտի խօսի... Ուրիշ օր մըն ալ, ուրիշ տղայ մը հեռաձայն կ'ընէ եւ կ'ըսէ որ իր հօրը նըրպարեղէնի խանութին ծանուցումը պիտի տայ: Եւ կը սկսի խանութին ապրանքներուն ցուցակը տալ՝ իր գիտցած «հայերէն»ով — *զէթին*, *զէթին եաղի*, *տոմաթէս*, *անիսն*, *կարլիք*, *ֆընտըխ*, *տոմաթէս*, *քոլի ֆլաուր*, *էփըլզ*, *սփինիչ*, *սուճուխ*, *փաստըրման*, *քոֆի*, *թի*, *շուկըր*, *ֆասուլիա*.... Մեր բարեկամը կ'ելլէ աս բառերուն ալ հայերէնները կը սորվեցնէ հեռաձայն ընողին եւ յաջորդ օրը, նորէն, կը խնդայ՝ լրագրին մէջ:

— Այդ որչա՛փ խնդալ գիտցող մարդ է եղեր... Ուրի՛շ, ուրի՛շ:

— Ուրիշներ ալ կան, շա՛տ, բայց հիմա ժամանակ չունիմ... Ոտքի վրայ հանդիպեցայ որ ասիկա ըսէի... օր մը կուգամ եւ դրացիիս խնամին ալ հետս կը բերեմ, թող ան պատմէ... Քեզմէ կը սպասեմ որ ատ մարդուն ականջէն քաշել տաս, որ ասկէ ետք չխնդայ մեր տղոց եւ աղջիկներուն «խօսամ, խօսաս»ին վրայ:

— Նայէ՛ որ ըսեմ — ես այդ մարդը մօտէն կը ճանչնամ եւ ինչ որ գրէ, առաջուընէ ինծի ցոյց կուտայ... Գնա՛ դրացիիդ խնամիին ըսէ որ ան չի խնդար մեր Սօնաներուն, մեր Ճիմիներուն վրայ... Ընդհակառակն, կուլայ: Կ'ուլայ ազգին վրայ, որ չի կրնար — ի՛նչ ալ ընէ — հայերէն սորվեցնել անոնց... Ականջիդ օղ ըրէ, ամէն խնդուք, ամէն ծիծաղ, խնդուք ու ծիծաղ չէ... Երբեմն ալ, արցունք է, լաց է... Դառնութեան, կսկիծի, մորմոքի արտայայտութիւն է... Ոչ ոք իրաւունք ունի խնդալու մեր «նոր»երուն գիտցած հայերէնին վրայ... Բայց, ամէն մարդ իրաւունք ունի խնդալու ազգին անճարակութեան ու մեր այսօրուան վիճակին վրայ... Թէեւ, ատ ալ խնդուք չէ... Լա՛ց է, լա՛ց, բարեկամ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէն իր հերթական ժողովէն ետք ղեկոյց մը հրատարակեց, որուն մէջ կը պահանջէ որ բանակցութիւնները վերսկսին (Ալժերիա – Ֆրանսա):

ՊՐԻՒՍԷԼ որոշեց ընդառաջ երթալ ՄԱԿի փափաքին: Քոնկօ գտնուող տասը հազար պելժ զինուորներէն՝ 1500ը *պիտի հեռանան: Ծրագիր մը մշակուած է պարպելու համար մնացեալները: Քոնկոյի վարչապետը՝ Լումումպա Մոնրէալ (Քանատա) հասած է: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին խօսած է իր նպատակներու մասին, կ'ուզէ Քոնկօ հրաւիրել՝ Քանատացի մասնագէտներ, կրօնաւորներ եւ քարոզիչներ: Հերթըր, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը յայտարարեց, թէ Ամերիկա տրամադիր է ՄԱԿի միջոցով ամէն օգնութիւն ընելու Քոնկոյի:*

ՆԻՔՍԸՆ, Մ. Նահանգներու ներկայ փոխ–նախագահը եւ Հանրապետականներու նախագահութեան թեկնածուն, կարեւոր ճառ մը խօսած է Շիքակոյի մէջ, Հանրապետական համագումարի փակման առիթով: Ճառի ընթացքին, խօսքը ուղղելով Խրուշչեւի ի մէջ այլոց յայտարարած է.— «Երբ կ'ըսէք մեզի՝ ձեր թոռները պիտի ապրին համայնավար վարչակարգի տակ, երկտասարդ Ամերիկացին կը պատասխանէ՝ ձեր թոռները ազատութեան մէջ պիտի ապրին»:

ԹԱՍ գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Խ. Միութեան վարչապետը՝ Խրուշչեւ Ղրիմ մեկնած է, օդափոխութեան համար: Արեւելեան Գերմանիոյ եւ Հունգարիոյ ղեկավարներն ալ՝ Ուլպրիխթ եւ Քատար Ղրիմ մեկնած են եւ կը գտնուին Խրուշչեւի մօտ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ հիւլէական ուժով բանող 12 *ընդծովեաներ ունին: Վերջերս յաջողեցան ջուրին տակէն գացող ընդծովեայէ մը երկու «փոլարիս»ներ արձակել:*

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ, խորհրդարանական ընտրութիւններ տեղի ունեցան: Առջի օր, երկու հազար ուսանողներ թեկնածուի մը վրայ յարձակած են: Հոս ու հոն ծանր միջադէպեր ալ տեղի կ'ունենան, ընտրութեանց առիթով: Քուէներու հաշուետուութիւնը ընդհատուած է առժամապէս:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ շուրջ կազմուած վիճակագրութիւն մը հետեւեալ պատկերը ցոյց կուտայ: 100.000*ի վրայ՝ Դանիա* 23.5, *Աւստրիա՝* 23, *Զուիցերիա՝* 21.7, *Ճափոն* 20.2: *Դաշն. Գերմանիա՝* 18.5, *Ֆինլանտա՝* 17.4, *Շուէտ՝* 16.6, *Ֆրանսա՝* 15.5, *Պելժիա՝* 13.5, *Անգլիա՝* 10.7, *Մ. Նահանգներ՝* 10.5, *Փորթուկալ՝* 10.1, *Քանատա՝* 7.3, *Նորվեկիա՝* 7.1, *Իտալիա՝* 6.5, *Հոլանտա՝* 6.2, *Սպանիա՝* 5.8, *Սկովտիա՝* 5.6, *Հիւս. Իրլանտա՝* 3.6, *Իրլանտա՝* 2.3:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՆՔԵՐՈՒ ԵՒ ՎԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

ԺԱ.

Երոս աւելի գեղեցիկ կ'երգէ Հայ վանքերուն մէջ:

Մեր գոլիարդոսները, որոնց տաղերուն նիւթն է «կին ու գինի», այնքան յանդուգն, այնքան համարձակ են, որ մէկը կ'ըսէ.

Երդուրնամ հաց ու գինին,
ՁԱստուած կենդանին:

Մեր գոլիարդոսները, ներողութի՛ւն, կաթողիկոս են, եպիսկոպոս են, վարդապետ են, աբեղայ են, սարկաւագ են, նմոյշներ բոլոր կարգերէն, որոնք սէր կ'երգեն.

Սէրն կուտանի զամօթն յերեսէն
Ի յաբեղայէն, ի վարդապետէն,
Երէց, սարկաւագ կու ձգէ կարգէն:
Մարդ որ սիրոյ կու հանդիպի
Նա քան զկրակ կու լինի վառ,
Այլ ոչ աղօթք ի միտ կուգայ,
Ոչ Յայսմաւուրք կարդայ ու ճառ:

Գրողը կաթողիկոս է,— Յովհաննէս Թլկուրանցի: Ուրիշ մը, եպիսկոպոս, Տիարպէքիրի առաջնորդը, որ ծանօթ է Մկրտիչ Նաղաշ անուամբ, նո՛յն վկայութիւնը կուտայ ժամանակի բարքերուն մասին,— «շատցած են կաթողիկոսները(*), իսկ եպիսկոպոսները, բոլորն ալ անբան, կ'ապրին կաշառքով, քարոզելով կեանքի հաճոյքները, զեղծանելով կանոնները, ծախելով Աստուծոյ խօսքը, մինչ քահանաները կը ծեծկուին դաւաճանով իրարու հետ ու կը բզկտեն իրարու մօրուք, եւ աբեղաները կը լքեն վանքերը ու կը թափառին գիւղէ գիւղ, մոռցած՝ սաղմոսը»:

Ո՛չ, ապահովաբար, երգելով սիրոյ սաղմոսը գիւղական հարսնիքներու եւ տօնախմբութեանց ընթացքին, ինչպէս գոլիարդոսները Եւրոպայի մէջ:

Ահա Գրիգոր Աղթամարցին, նոյնպէս կաթողիկոս, որ կ'երգէ... սիրուհին.

Ունքերդ է ձուլուած թրի նման,
Թարթափդ է թեք՝ սուր նշտարի նման,
Աչքերդ պայծառ՝ որպէս զծովակ,
Քան զշամբայ եղէգն՝ եղեր ես շիտակ,
Քո մէջքն է բարակ քան զուռի վարոց,
Շրթունքդ է քո լար, ատամունքդ
մարգարտէ շարոց,
Լեզուդ է շիրին քան զՄսրայ շաքար,
Ուր որ դադարես՝ այնտեղն է բոստան:

(*) Ապահովաբար գերազահութեան յաւակնութիւն չկար այդ օրերուն, ոչ ալ իջման Տեղի աւանդութեան շուկայացում:

Եւ այսպէս սիրերգութիւն ու գինեգութիւն կը յաջորդեն իրարու՝ եպիսկոպոսներու եւ աբեղաներու գրիչով: (Այս ժառանգութեանց բանասիրական արժէքով չեմ զբաղիր): Կ'երգեն սիրականին «Երեսը՝ պայծառ որպէս սաթ», կամ «Շրթունքները՝ չարպաթ», կամ «Երեսը խնձոր՝ բերանը բոլոր», կամ «Ծոցքերը կամար ...»: Յետոյ կ'աւելցնեն. «Մի՛ մարմին հասկանայք զբանս, այլ հոգեւոր»: Այս աւանդութիւնը կուգայ հին Կոստանդին Երզնկացի մեկնիչներէն, որոնք Երգ Երգոցի սիրային գեղումները կը համարեն Քրիստոսի սիրոյ արտայայտութիւնը հանդէպ... եկեղեցին: Այս հնարամտութիւնը այնքան ընդունելի համարուեցաւ, որ մեր վանականները սկսան, վարդին ու սոխակին բերնով, ըսել ամէ՛ն բան ի փառս Երոսի եւ Բագոսի:

Սարկաւագ Բերդակցի կը գովէ կը փառաբանէ գինին, որ լեզու կուտայ մունջին, լոյս կուտայ կոյրին, բժշկութիւն կուտայ հիւանդին: Եւ յանկարծ, երբ կ'անցնի մեզքին սահմանները, կ'ըսէ.

Ես չունիմ գինւոյ կարիք,
Ես բաժակին եմ խզմէթքեար,
Ես զբաժակն գովեցի,
Որ մեր հոգուն է լուսարար:

Կ'ակնարկէ հաղորդութեան բաժակին՝ իբրեւ չքմեղանք:

Վանական է և Կոստանդին Երզնկացի, որ կը պատմէ թէ ի՛նչպէս սոխակը կը բանայ բերանը եւ կը վհնովնայ վարդին անուշ հոտով: Վանքի ծաղիկ մըն է Ղազար Սեբաստացին, որ կ'երգէ.

Ծո՛վ աչք, ա՛մ, քանի՛ նայիս խոլորով,
Գաս նստիս, զաչերդ ածես խնճերով:
Երբոր գաս, անցնիս, ճեմես նազերով,
Տանիս զշունչս ու խելքս ու հոգիսճորով:

Վանքի ծաղիկներ են Սարկաւագ Բերդակցին, Պաղտասար դպիրը, եւ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնց սիրային տաղերը զանց կ'առնեմ՝ ծանրանալու համար Յովհաննէս Թլկուրանցիի տաղաչարքին վրայ:

Թլկուրանցի կը նկարագրէ զարունը, (կամ ընդունեցէք այդպէս՝ չզայթակղելու համար կաթողիկոսին նկարագրութենէն).

Ծով ծով աչեր ու լուս քնար,
Ունքդ կէս է քան զկամար,
Ճակատդ է լուս եւ լուսքնար,
Բոլոր լուսին, շամս ու ղամար,
Վարսերդ ոսկի թելէ քաշած
վերայ մարմնոյդ եկեալ հաւսար:
Երեսդ ի վառ է ծիրանի,
վարդ, ռեհան ու նունուֆար,
Ծոցդ է բաղչա վարդով ի լի,
Մարգարիտ ատամունքդ շարէ շար,
Քո ձայնդ անուշ քաղցր եղանակ,
Բերնէդ ի վայր թափուի ջուհար,
Այդ քո պատկերդ է լուսեղէն,
Այլ արեգակն լուս չի տար

Մարմինդ քո ճոխ բուսեր չինար,
Ու ճօշ կուտայ քան զուռ դալար:

Յետոյ կը պատմէ թէ «դերի է ինքը» այս պատկերին, խոցուած է սիրոյ նետով, ու դեղ չունի բժշկուելու: Գիտնալով որ՝

Ով որ մեղաց ճաշակն առնու,
Այլ Աստուծոյ չի տար խապար:

Յետոյ կը պատմէ սիրոյ զոհերուն վախճանը: Իսկ ուրիշ տաղի մը մէջ կը նկարագրէ կիներուն անզգամութիւնը.

Օրհնեալ անուն անմահ բանին,
Որ ի կողէն ստեղծեալ է կին,
Ո՛չ կողն ծուծ ունի, եղբայրք,
Ոչ կինն ուղեղ, որ խելք բերէ:

Կինն ի յայլոց քաղցրախօս է,
ՁԱդամ դրախտէն շուտ արտաքսէ,
Կինն սատանին ընկեր է,
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Կինն զԴաւիթ արքայն պղծէ
Ու զՍողոմոնն ապականէ,
Զսուրբ Յովհաննէս գլխատէ,
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Կինն չգանի արեւորդւոյ,
Ոչ ի Ջհտէ, ոչ ի Քիւրտէ,
Զով որ սիրէ՝ հաւատն այն է,
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Կինն զեղբարքն խառնակէ,
Ըվէճ ու կռիւն ի մէջ ձգէ,
Զիւրն կ'ասէ, զայլոց լսէ,
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Կինն զաչք ու զունքն դեղէ,
Որ զերեսին կարմիր քսէ,
Զոր հայ ազգիս ըսկի պարտ չէ,
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Կինն օրինաց հակառակ է,
Յեկեղեցին երբոր մտնէ,
Աւետարան մտիկ չընէ,
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Յովհաննէս Թլկուրանցի կը վերջացնէ խոստովանութեամբ մը՝ այս երկար տաղաչարքը.

Յովհաննէսն ի կնկանէ
Շատ է խմեր տօստօքանէ,
Անչափ սրտովն յետ գրգռէ,
Աստուած փրկէ կնկան շառէ:

Երջանի՛կ ժամանակներ, — նման անմեղ տաղերգութիւնով մը կամ «վանքի հաւ մը ուտելով» կը վերջանար եպիսկոպոսներու պարտականութիւնը: Այժմ, ի՛նչ յոգնութիւն, ի՛նչ յոգնութիւն, թռչի՛լ երթալ մինչեւ Հնդուստան կամ աշխարհի ամէնէ՛ն գաղափարափաշտ, ամէնէ՛ն բարեպաշտ, ամէնէ՛ն աստուածապաշտ ժողովուրդներուն մօտ, Մայր Արաքսի արցունքներով լըւալու համար դէմք մը՝ որ

ՎԵՐԱՊՐՈՒՄ

Վերապրիլ անցեալը կը նշանակէ թէ-րեւս վերադառնալ հանդրուան մը՝ ուր հասած եւ ուրկէ մեկնած ենք վաղուց: Բայց երազային եւ թախծոտ է այս վերադարձը՝ որուն մէջ կարօտներու եւ նոր յոյսերու կրակը չի վառիր: Վերադարձ մը ակնթարթի մը մէջ պատկերացնելու համար կեանքին մատեանէն փրցուած էջ մը: Ոչ իսկ մեր հոգին իր թեւերուն ամենահզօր բաբախումները առած էր անոր: Ոչ իսկ մեր միտքը յամեցած էր երկարօրէն լուսաղեղ առաւօտներու եւ յուշերով ջաղցրացած գիշերներու վրայ: Մենք հոն կեդրոնացուցած էինք ապրուած ներկային անզուշակելի եւ զուցէ երազի մը չափ միայն կախարդող վայրկեանները, առանց երբեք մտածելու վախճանին վրայ:

Բայց ահա պէտք է դարձնել էջը, կամ գոցել մատեանը, տխրութեան եւ սուգի աշխարհի մը մռայլ սահմաններուն մէջ մտնելու համար:

Ութ տարի առաջ էր, որ եկած էի այս տունը՝ ուր ինծի համար ուրախութեան ոսկի ծնծղաներ կը հնչէին: Սիրոյ ջերմարոյր պարտէզ մը կը ծաղկէր հոն:

Անցեալը բոցավառ շրթներով կը մրմնջէր յանկարծ յարութիւն առնող հրաշալի իրականութեան մը պէս, պատուհանէ պատուհան արեւը կը հիւսէր իր լուսաշող ցանցը՝ որուն մէջ երազի եւ յոյսի գոյներով անհամար թռչուններ կը բռնուէին: Հեռուէն հասնող հնչուն զօղանջները մանկութեան ամէնէն քաղցր աղօթքները կ'արթնցնէին հոգիիս մէջ: Վանքի մը կամարներուն տակ կը թուէր ինծի վերադտնել արդար եւ երկնային մրրիկը՝ որ անմեղութեան հուրը կ'արծարծէ արիւնին մէջ:

Այս վերապրումը տարբեր է հիմա: Կեանքը վերջալուսային խաղաղութիւն մը ունի այլեւս: Օրերը չեն բաւեր տալ մ'իսկ աւելցնելու այն էջին վրայ՝ որ այս յաւելումով նոր գաղտնիք մը, նոր յոյս մը, նոր իմաստ մը ստացած պիտի ըլլար:

Բայց ինչո՞ւ չյանձնուիլ ժամանակի հզօրաշունչ կշռոյթին եւ տիեզերքի ամբողջականութիւնը պարտադրել մեր հոգիին շարժումներուն:

Ամէն ինչ որ կը լեցնէ ապրուած օրուան մը խորհուրդը, իր վիշտերով եւ սուգերով, իր արցունքով եւ պատրանքներով, միեւնոյն մէտին վրայ կը կասեցնէ արդար արեգակին շողերը: Տրտունջ-

սկսած է թարշամիլ, դառնալ մագաղաթ, իրական մագաղաթ, — վասնզի թարմութեան աւիշը ոչ միւռոն է, ոչ խաչի ջուր, ոչ ալ հին ու մաշած խօսքերու գեղում:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՈՐՍՈՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶՂՋՈՒՄԻ ԵՐԵԿՈՅ

Շփոթուեցի: Կարկամեցի: Ի՞նչ պատասխանէի, մեզ մօտ թռչունների հաշիւն ով է պահում:

—Բայց ի՞նչպէս էք կարգաւորում վայրի կենդանիների աճումը,— հարցրեց դոցենտը եւ նրա հարցի մէջ նախատինք կար:— Կամ՝ մինչեւ չիմանաս որ հանդում որքան կենդանի կայ, ի՞նչպէս կարող ես որոշել, թէ որքան կեր պատրաստես նրանց համար:

Ամաչեցի ասեմ, որ մեզ մօտ վայրի կենդանիներին կեր չեն տալիս...

Ոչ մի պատասխան չստանալով ինձնից, կենդանաբանը ընտրեց ամենահեշտ հարցը:

—Ձեզ մօտ գիւղատնտեսութիւնը խիստ մեքենայացուած է, դրանից չե՞ն տուժում թռչունների ձագերը, բները:

— Այո... ի հարկէ... կմկմացի ես:

— Հնձի ժամանակ ամէն հեկտարի վրայ միջին հաշուով քանի՞ բոյն է ոչընչանում, քանի՞ ձագ:

— Դուք ձերն ասացէք, մինչեւ որ ես մերը հաշուեմ, — ցանկացայ ժամանակ շահել ես:

— Մերը հաշուած է. զերանդու հնձի ժամանակ արտերում բոյն դրած չիլ կաքաւների սերնդի մօտ քսան տոկոսն է փչանում: Երկրագործական մեքենան փչացնում է յիսուն - վաթսուն տոկոսը, իսկ գիշերը՝ մինչեւ ութսուն տոկոսը: Այժմ կենդանիներին մեքենաներից փրկելը մեր հիմնարկութեան առաջ դրուած հերթական խնդիրն է: Առ այժմ երկու միջոց ենք հնարել: Առաջինը՝ դաշտում աշխատող մեքենայի առաջ մի յարմարանք ենք կցել, որից շղթայիկներ կան կախուած: Ցած կախուած այդ շղթայիկները շարժում եմ խոտերը եւ պահ մտած թռչուններին ստիպում են թռչել կամ փախչել: Միւսը՝ փորձում ենք դերհունչ ձայնային գործիքներ, որոնք մեքենայի վրայից զգուշացնում են թռչուններին, նապաստակներին, նրանց ձագերին, թէ՝ փախէք, գալիս է մեքենան:

Այսպէս երկար - բարակ բացատրում էր ինձ դոցենտ Սեկերան, որով եւ հնարաւորութիւն տուեց ինձ գտնելու իր տըւած հարցի ամենաճիշդ պատասխանը.

— Դրանք հէչ, դրանք մենք վաղուց կ'անէինք, բայց դրա անհրաժեշտութիւնը չկայ, քանի որ չիլերը մեզ մօտ արտերում բոյն չեն դնում, նրանք լեռներում են...

Թեթեւ շունչ քաշեցի: Լաւ է, այս անգամ ալ փրկեցինք մեր պատիւը...

Սեկերան լուռ մնաց այդ պատասխանից, բայց ի՞նչ ստանայ նրան ստիպեց շարունակել իր քննութիւնը.

— Իսկ լորե՞րը: Հօ նրանք էլ ժայռերում չե՞ն բոյն դնում:

— -Լորը, լորը... Դէ լորն իր գլխի ճարը կը տեսնի:

Բայց ի զուր էին դառն իրականութիւնը ծածկելու իմ ջանքերը, չեխ գիտնականն արդէն հասկացել էր թէ որքան հոգ տանում էինք վայրի կենդանիների համար...

ՁԵԽ ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Կարլովի - Վարիի այն առողջարանում ուր ես էի տեղաւորուել, ինձնից առաջ բուժուելիս է եղել նաեւ մառեչալ Բուդիոննին: Իր թիկնապահի հետ նա մի անգամ գնում է ձկնորսութեան ու զարմանում է ձկների առատութեան վրայ: Ինքն ու թիկնապահը մի կարճ ժամանակում բաւական ձուկ են բռնում լցնում արկղը:

Հանդիպում է ոստիկանը, զննում է բռնած ձկները եւ գլուխն օրօրում:

— Օրինական չափը չի պահպանուած.. Գնանք քաղաքամաս,— կարգադրում է նա:

Մառեչալը, որ առանց զինանշանների էր, հնազանդօրէն հետեւում է պաշտօնեային: Տեղ են հասնում, եւ ոստիկանը զեկուցում է իր պետին.

— Քաղաքացիները խախտել են ձկնորսութեան կանոնները: Ոչ մէկի մօտ սանթեմեթր չկայ, ձուկը արկղն են գցում առանց չափելու...

Զեխոսլովաքիայում դա անօրինակ երեւոյթ է. ի՞նչպէս թէ, ուրեմն դեռ եւս սահմանուած մեծութեան չհասած ձկնե՞ր են որսացել: Վրդովւում է ոստիկանապետը, բայց չեխին յատուկ զուսպ եւ քաղաքավարի հարցնում է՝

— Ինչո՞ւ էք կարգը խախտում:

— Այդ կարգին մենք ծանօթ չէինք, ներեցէք, — չփոթուած պատասխանում է մառեչալը: Մեզ մօտ ձուկը չափելու սովորութիւն չկայ...

— Դա, ի հարկէ, մեղմացուցիչ հանգամանք է, — հանդիսատ ասում է պետը,— բայց քանի որ օրինազանցութիւն է կատարուել, ես պարտաւոր եմ այդ մասին զեկուցել պետիս: Խնդրում եմ յայտնէք ձեր անուն ազգանունը:

Մառեչալը տատանւում է, բայց վերջի վերջոյ ստիպուած է լինում տալ իր անունը.

— Սիմէոն Բուդիոննի...

— Բուդիոննի՞. այն առասպելական Բուդիոննի՞ն,— մարդու փառահեղ պեխերին նայելով հարցնում է ոստիկանապետը չփոթուած:

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(6 Շար.)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Տարիներու ընթացքին գրականութիւն, գիրքեր հրատարակող եւ թերթերու մէջ յօդուածներ գրող գրագէտներ կան, առանց յիշատակութեան արժանանալու գրականութեան մէջ: Գրագիտուհի Էլլէն Բուզանդ անոնցմէ է:

Տակաւին շատ կանուխէն ան բերած է իր աշխատակցութիւնը մասնաւորաբար «Հայրենիք» ամսագրին, պատմուածքներով եւ յուշերով, որոնցմէ քանի մը հատը միայն հանրութեան ներկայացուած է հատորով:

Ընդհանրապէս իր պատմուածքները, յուշեր ըլլան թէ նորավէպեր, ընդարձակ չէեր են: Այս էր պատճառը, որ առենին, երբ որոշուեցաւ Էլլէն Բուզանդէն ալ քանի մը էջ յատկացնել «Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ» մատենաշարին, արտասահմանի արեւմտահայ գրողները ներկայացնող հաւաքածոյին մէջ (թիւ 12), չկրցինք ընտրութիւն մը ընել մեր հատորին համար:

Էլլէն Բուզանդ իր ուսումն առած է արեւելահայ կրթական հաստատութիւններու մէջ, բայց իր գրական հակումներով ու խառնուածքով, արտասահմանի, փարիզահայ արեւմտահայ գրական շրջանակներուն մէջ կազմուած մտաւորական մըն է, պահելով անշուշտ արեւելահայ բարբառին առանձնայատկութիւններուն հարազատութիւնը, ինչպէս նաեւ լեզուական եւ ոճի ինքնատպութիւնները, որոնք գրագէտը կը յատկանշեն:

Էլլէն Բուզանդ երեք հատորներու հեղինակ է: «Պահակ» պատմուածքներու հատորը (1944), «Անծանօթը» եւ «Նոր կինը» (1960) Թեհրան հրատարակուած: Անշուշտ այս գիրքերը հաւասար արժէքով չեն ներկայանար: Գրեթէ արդէն մոռցուած է առաջին հատորը, որ աննշմար անցաւ, եւ որուն վերընթերցումը ինծի հաճոյք պատճառեց, մանաւանդ միւս երկու հատորներէն ետքը, որոնց մթնոլորտը հարազատ չէ ԷլլէնԲուզանդի գրականութեան առաջին շրջանի նիւթերուն եւ տիպարներուն: Այդ երկու գիրքերը Թեհրանի «Մշակոյթի Բարեկամներու Գարուն ակումբին»կողմէ լոյս տեսած են եւ ունին գրեթէ նոյն բովանդակութիւնը: «Նոր կինը» հրատարակիչին կողմէ «Գլուխ գործոց» մը կը նկատուի, չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ համար: Աղջիկ-մայրերու սովորական թերթօնային պատմութիւն մը, ոչ միայն եւրոպական միջավայրերու եւ ընկերային պայմաններու, այլեւ ընդհանրապէս բոլոր երկիրներուն եւ արդի «քաղաքակրթութեան» յատուկ: Անշուշտ վէպի մը կամ պատմուածքի մը մէջ կարելի է առնել նման դրուագներ կամ դէպքեր: Էլլէն Բուզանդին տուածը մէկ արձագանգն է նման դրուագի մը, որ կը յիշեցնէ «Պահակը» հատորին օրիորդ-տիկին Սօֆիկը «Կարմիր Օրեր»ու շարքին մէջ: Մարդկային ազնուութեան եւ նկարագրի գեղեցկութիւններ փորձած է գտնել աղջիկ-մայրերու մէջ ալ, նոյնիսկ իրենց անկումին մէջ, ինչպէս Նելլին եւ Նորա Նանէն, ուրիշ անունով Միխանձնուհին, երկուքն ալ բացառիկ գեղեցկութեամբ օժտուած, եւ որոնք կիներու նկարիչ Սարինի իբրեւ մօտէլ կը ծառայեն ու կը յաճախեն աղջիկ-մայրերու համեստ ճաշարանը, ուր կ'ընկերանան նաեւ անհայր եւ ապօրինի զաւակներ: Այս նիւթերու առընչութեամբ, Էլլէն Բուզանդ, ընդունակ յաճախ հրապարակագրական եւ հռետորական խորհրդածութիւններու, կ'արձանագրէ. «Մեր աշխարհը աշխարհն է նիւթի: Մեր աշխարհը քեզ էլ իր կաղապարում կը ձուլէ: Դու կը լինես մի աղջիկ հնչեղ, որ մի պահ կը թրթռաս ու կ'անցնիս: Ցաւերժական սէրը ցնորք է ոչ մի փնտռող չի գտնի: Տուր համբոյրդ փափաքողին. վաղը արդէն ուշ կը լինի: Սէրը մեռել է մեր դարում: Նրա անունով կայ վաճառք միայն, շահ ու վնաս: Համայնապատկե՞րը: Հին դար, միջին դար, նոր դար: Երեւակայութիւն, ցընորք: Կիսամերկ կիներ: Միս, հրատոչոր աչքեր, կիրք, ցփութիւն: Նուագ: Կեանքը պարի հոլովոյթում»:

×

Ի՞նչ կը ներկայացնէ Պահակը, որուն մէջ կայ համանուն պատմուածքը եւ Դասալիքը, Նեցուկը, Ջանան հօրքուրը եւ Կարմիր Օրերու շարքը (պատմական գիշերը, կարմիր արշալոյսը եւ այսում են թէ ...):

Պատմուածքներու անունը կրող այս հատորը առանց բացառութեան յուշեր են Հայաստանի Հանրապետութեան եւ բաղմաթիւ անհատներու նկարագրին նուիրուած: Պատմական նշանակութիւն ունին եւ կը յատկանշեն որոշ, տեւեալ ժամանակաշրջան մը, իրարու յաջորդող գրական եւ բացասական դէպքերով ու դէմքերով, որոնք ազատագրութեան համար մղուած կռիւները կը ներկայացնեն, եւ որոնց մէջ վիպական դրուագներ ալ կը յիշուին, ինչպէս Կորիւնի եւ Սիրունի («Դասալիքը»), Արամի եւ Արաքսի («Նեցուկը») եւ Գուրգէնի եւ Աստղիկի («Պահակը») սէրերը:

Էլլէն Բուզանդի գրականութիւնը պատմական դէպքերու սովորական նկարագրութենէն աւելի բան մըն է, շնորհիւ իր կենդանի եւ ժողովրդական տիպարներուն, որոնցմէ ամէն մէկը գրական նկարագիր մը երեւան կը հանէ: «Դասալիք»ին մէջ են Հարօ Շուշանը, իր զաւակը Կորիւնը եւ Սիրունը, «Նեցուկ»ին մէջ՝ Տովիկ ապլան, Ցակորախպէրը, Արամն ու Արաքսը, «Պահակ»ին մէջ Գուրգէն Զուլհակեանն ու Աստղիկը: Ջանան մօրքուրը յեղափոխական հայ կնոջ տիպարն է, գծուած գուրգուրանքով ու սիրով, հայկական նկարագրի բոլոր գրական գիծերով: Այս պատմուածքին մէջ կը գտնենք նաեւ Կարս քաղաքի նկարագիրը: Ժողովրդական ուրիշ տիպար մըն է «Կարմիր Օրեր»ուն մէջ, Գոհար տատը, ինչպէս նաեւ անձնուիրութեան մարմնացում եւ պատասխանդրութեան տիպար Օր. Հայկազեանը:

Այս եւ միւս հատուածներուն մէջ կը մատնանշուին նաեւ բացառիկ դէպքեր, որոնք ժամանակին եւ դէպքերու յաջորդականութեան հետ երեւան եկան մեր հայրենիքին մէջ, այնքան գարհուրելի եւ հակամարդկային նկարագիրներով:

Իբրեւ յուշեր Էլլէն Բուզանդ չէ մոռցած յիշել ժամանակակից երեւոյթներ ինչպէս Ն. Աղբալեանի գրականութեան, Ա. Խոնդկարեանի հայրենիքի եւ պետութեան, Ե. Ֆրանգեանի Շաբէնհաուէրի փիլիսոփայութեան մասին տուած դասախօսութիւնները: Հայկական սովորութիւններէն հիւրասիրութիւնը, խաչը ջուրը ձգելու մկրտութեան արարողութիւնը, Լուսաւորչի կանթեղին առասպելը, եւ Հայոց Հայրիկին Կարս այցելութեան նկարագրութիւնը եւ ժողովրդական խանդավառութիւնը, երբ կը նկարագրէ եկեղեցական կոչուածներու գրաւման եւ զօրքերու փակման դէմ տեղի ունեցած ցնծութիւնը:

ԷլլէնԲուզանդի գրականութեան եւ լեզուին յատկանիշներէն է դիտելու կարողութիւնը, ոչ միայն տիպարներուն ներքին այլեւ արտաքին նկարագրութիւնը, յաճախ ընդելուզուած օրհնութիւններով ու անէծքներով: Իր ոճին յատկանշական մէկ տարրն ալ բանաստեղծական փոխաբերութիւնն է, ինչպէս հետեւեալ պարբերութեան մէջ. «Գարնանային կամ ամառնային առաւօտները Կարսի... Օդը վճիտ, ինչպէս ցոլքն ադամանդի, երկինքը կապոյտ, ինչպէս երազը մանուկի, արեւը քնքոյշ ինչպէս համբոյրը կոյսի, զեփիւռը մեղմ, ինչպէս շունչը թռչնակի, հողը մշկաբոյր, ինչպէս բուրմն Անահիտի, գետը դաշնաձայն՝ երգ պաշտամունքի»:

Գրագիտուհիին լեզուին ու ոճին յատկանիշներէն են նաեւ, հակառակ չեչոտուած հռետորութեան եւ հրապարակագրութեան ու խորհրդածութիւններուն, որոնք շատ անգամ մենախօսութեան թատերական ձեւը կ'առնեն, սրամտութիւնն ու հեգնութիւնը, որոնք տիպարին կուտան Ընկեր Փանջունիի նկարագիրը յաճախ, երբ կը ներկայացնէ օրինակ ընկերներ Սէրգօն ու Պէտօն, ընկերուհիներ Խմման ու Մարգուշը: Իր ոճին բացառիկ շեշտ եւ կենդանութիւն կուտայ ածականներու եւ մակբայներու գործածութիւնը, առաջինները գոյականներէն եւ երկրորդները բայերէն վերջը զետեղելով: Կը փորձէ նաեւ բառերու յաճախակի կրկնութիւնը, նոյն նախադասութեան մէջ, լեզուի եւ ոճի իբրեւ դարձուածք, որ եթէ յաջող կը նկատուի Ե. Չարենցի, Յ. Թումանեանի, Ղ. Աղայեանի, Վ. Տէրեանի եւ արեւելահայ նորագոյն բանաստեղծներուն մօտ, նուազ քաղցրահնչիւն եւ ներդաշնակ է իր արձակին մէջ: Խօսքը աւելի շեշտելու եւ արտայայտիչ դարձնելու համար, ինչպէս հրապարակախօսութեան մէջ, Էլլէն Բուզանդ նախադասութեան մէջ հարցում մը կուտայ եւ որուն ինքնիսկ կը պատասխանէ նոյն նախադասութեան մէջ:

Լեզուի, ոճի եւ նման առանձնայատկութիւններով, ժողովրդական տիպարները ներկայացնելու ինքնատիպ ու կենդանի ձեւով, եւ մանաւանդ ժամանակաշրջանի մը իրական եւ հեւ ի հեւ կեանքը բիւրեղացնող բովանդակութեամբ, Էլլէն Բուզանդի գրականութիւնը արտասահմանի գրականութեան մէկ յատկանշական վիճակը կը ցոլացնէ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

քը, ոգը, ոչ իսկ անէծքը կրնան փոխել զայն:

Լռել եւ համակերպիլ, իմաստութեան դասն է ասիկա:

Բայց մինչեւ որ հասանք ծերութեան դուռը, ինչ դասեր առինք: Մոռնչեցինք երբեմն սաստիկ կսկիծով: Մեր սրտին մէջ բացուեցան վէրքեր՝ որոնք չեն բուժուած մինչեւ հիմա:

Հակառակ ամէն բանի՝ հաստատեցինք վերջապէս թէ ոչ թէ մահը, այլ կեանքն է յաղթականը միշտ:

Որքան կը մօտենանք առաջինին, այնքան միւսին տենչանքը կը բարախէ մեր հոգիին մէջ:

Ասոր համար է, որ կը բարձրացնենք վայրադ աղաղակ մը կարօտի, եւ եթէ ապրելու արուեստին դեռ չենք տիրացած, անցեալը կը վերապրինք իր յուշերուն քաղցրութիւնը զգալով:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԼԻՏԻԱ ԿԱՐԻՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Երեքշաբթի իրիկուն «Երաժշտութիւն ձեզի համար» յայտագրին մէջ Լիւսիէն Պերնատաք անգամ մը եւս կը ներկայացնէ ծանօթ երգչուհի՝ Լիտիա Կարին որ երկու գերմանական լիտըր եւ Մօրիս Ռաւէլի յունական մեղեդիները պիտի երգէ (ժամը՝ 22):

Մէկը կ'ըսէ իր բարեկամին·

— Երէկ սքանչելի գեղուհիի մը հետ տեսայ քեզ: Ո՞վ էր:

— Խօսք կուտա՞ս որ կնոջս պիտի չըսես, կը հարցնէ բարեկամը:

— Այո՛, խօսք կուտամ:

— Կի՛նս էր, բարեկամ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՆ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ ՎՐԱՅ

ԺԷ.

Այս բառերը մենք սովորել էինք մեր տներից եւ դպրոցներից: Բոլոր Թուրքերը Հայերին կեավուր էին անուանում, եւ բոլոր Հայերը Թուրքերին՝ իթ:

Հօրս մօտ գալիս էին Թուրքեր, արժանանում էին մեծագոյն հիւրասիրութեան, բայց երբ գնում էին, սիրալիր եւ յարգալիր ողջոյններով բաժանւում, հայրս նրանց ետեւից մրթմրթում էր «իթլէր»:

Ի հարկէ, երբ հայրս էր դուրս գալիս մի չափազանց յարգալից հիւրասիրութիւնից՝ նրա ետեւից Թուրքերը մրթմրթում էին — կեավուր:

Կեավուր եւ իթ, անհաւատ եւ շուն — չէին կարող ապրել իրար հետ:

Որ եւ է Թուրք, երբ ինձ կեավուր էր անուանում, ես ինքնաբերաբար իթ էի անուանում փոխադարձ, բայց Սանիէից:

Սանիէն աքասիայի ծաղիկն էր, որ բուրում էր գարնանային զով գիշերում:

Երբ ձերբակալուած եւ շղթայակապ մի Հայու կամ մի խումբ Հայերի անցկացնում էին փողոցից դէպի բանտ, Հայերը գլխիկոր անցնում էին, իսկ Թուրքերը կանգնած, հրճւում էին, խնդութեամբ լցւում:

Իսկ երբ թրքական զաղաղ էր անցնում փողոցից, Հայերը, աչքերը դէպի երկինք յառած, մրմնջում էին «Փառք քեզ Աստուած»: Ուրախանում էին, որ մի Թուրք պակասել է:

Ինչո՞ւ էր այդպէս — ես չէի ըմբռնել, եւ առանց հարցափորձի, իմ մէջ խորացաւ ատելութիւն դէպի «շները», եւ Շէմսիի մէջ աճեց ատելութիւն դէպի «կեավուրները»:

Սանիէն անհետացաւ վանդակապատ լուսամուտների ետեւ, մի զաժան ամպ եկաւ եւ ծածկեց արծաթեայ լուսինը, եւ ես չկարողացայ պարզել բուրաւէտ, գըլխիչ եւ ծաղկաւէտ անծանօթը, ինձ անծանօթ մնացին անհունօրէն թազուն ծալքեր, գծեր, թաւշեայ տարածութիւններ, ես չկարողացայ տիրել ամբողջ մարգարտեայ դաշտին:

Սանիէն անցնում էր մեր դրան առաջից՝ փաթաթուած մի մանիշակագոյն ամպով, իմ աչքերը մխրճւում էին նրա չադրայից ներս եւ թափառում անծանօթ երկրի աստղաբոյր թաղատներում:

×

Ամէն առաւօտ եւ ամէն երեկոյ վանդակապատ լուսամուտից մի աչք է նայում ու մի ձեռք է երկարում դուրս եւ մի ծաղիկ նետում տներիս տակ:

Վանդակապատ լուսամուտը մեր դռնից մի քանի դուռ ներքեւում է, պատկանում է մի Թուրք կրօնաւորի: Ուրբաթ օրերը նա ոչ մի քրիստոնեայի չի բարեւում եւ այդ օրը ոչ մի քրիստոնեայի բարեւին չի պատասխանում:

Բայց ուրբաթ օրն էլ միեւնոյն ձեռքը, փափուկ, ինչպէս առաւօտի յամիկը, երկարում է դուրս, մի ծաղիկ նետում եւ քաշւում ներս:

Վանդակապատ լուսամուտից լսւում է նրա մեղմ ծիծաղը, ուրախութեան զըսպուած ճիչը:

Թուրք կրօնաւորի երրորդ կինն է, պատանի մի աղջիկ, բանտարկուած վանդակների մէջ:

Իմ մէջ բոցավառւում է մի կարօտ, ուզում եմ տեսնել նրան, խօսել հետը:

Վերցնում եմ նետած ծաղիկը, տանում եմ տուն, հոտոտում եմ անվերջ: Այդ ծաղիկից անցնում է իմ հոգում մի անիմանալի դող, խայտանքով լեցուն մի տրտմութ:

Կրօնաւորը վաթսունն անց է, կռացած մէջքով, չար, դեղին աչքերով: Ածիլում է ցցուած այտոսկրները, միրուքը կըրում, հինայում: Ամէն դուրս գալուն խաղի պատուիրում է միւս կանանց — հսկել Բահրիէին, չթողնել լուսամուտի մօտ գնալ, ճանճ պէտք չէ անցնի ներս:

Բայց Բահրիէն, զարունքից կրակուած, միջոց է գտնում ոչ թէ լուսամուտին մօտենալու, այլեւ ձեռքը դուրս հանելու, ծաղիկը նետելու եւ չքնջալու:

— Վաղը պարտէզն իջիր, քաֆթառները գնալու են, — լսեցի մի օր լուսամուտի ետեւից:

Այդ ձայնը կարկաչեց իմ ականջին, զարթեցրեց իմ մէջ կինը...

Լսեցի ու անցայ, բայց կարծես նա պոկեց սիրտս եւ լուսամուտի նեղ վանդակներից քաշեց ներս:

Հեռացայ, բայց ձայնը շարունակեց հնչել իմ հոգում, աւելի եւ աւելի ուժգին:

Կարծես արեւն էր ճչում:

Կանգ առայ մի ծառի շուքի տակ. արեւը ծաղիկներ է հիւսել գետնի վրայ, տեսնում եմ Բահրիէին այդ հիւսուածքի մէջ, հովը շնկշնկում է տերեւների մէջ — Բահրիէն է խօսում:

— Վաղը պարտէզն իջիր ...

Գիշերը կանգնեցի կտուրի վրայ. աքասիայի ճիւղերը կռացել են, լուսինը ճիչդ մեր կտուրի վրայ, Բահրիէի դէմքն եմ տեսնում լուսնի վրայ — խոշոր, սեւ աչքերով, մազը կարճ կտրած, թափուել է ճակատի վրայ: Ժպտում է:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Պօմաճեանէ (Գր. Թեւանեանի մահուան առթիւ) 30 Ն. Ֆ.:

Շաւիլէն Միսաք Սարգիսեան եւ Կարապետ Կարապետեան տասնական Ն. Ֆ. կը նուիրեն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՃՇԴՈՒՄ.— Շաւիլի ցանկին մէջ Սարաճեան կարդալ՝ Սարաֆեան:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Արաքսի Թէնէքէճեանի (Ալֆորվիլ) մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Վարժապետեան (Քաշանէն) 25 Ն. Ֆ. *կը նուիրեն Մոնմորանսիի Հանգստեան տան: (Ստանալ Յառաջէն):*

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէնի սարքած վիճակահանութեան տոմսերը, ի նպաստ Մշակութային տան, Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, տեղի ունեցաւ 24 Յուլիս 1960, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութեան առթիւ, կը շահին հետեւեալ թիւերը:

99 դեղին, 62 կապոյտ, 64 կապոյտ, 50 կապոյտ, 9 կարմիր, 32 կապոյտ, 52 կապոյտ, 73 դեղին, 65 կապոյտ, 83 սրճագոյն, 40 կանաչ, 61 կանաչ, 82 սրճագոյն, 84 կապոյտ, 71 սրճագոյն, 86 կանաչ, 74 դեղին, 16 դեղին, 3 սրճագոյն, 81 կանաչ: *Գոյները, տոմսակի եզերքի գոյներն են: Առարկաները ստանալու համար դիմել ընկեր Թիւթիւնճեանին,* 4 Րիւ Փառմանթիէ, Մարսէյլ (3):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Կարօ Բաղոսեանի եւ պարագաներուն, ողբ. Տիկին Տիրուհի Բաղոսեանի մահուան առթիւ: Եւ այս տխուր առթիւ մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պետրոս Բաղոսեանէ 50 Ն. Ֆ.:

× *Մասնաճիւղս նմանապէս իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տիկին Մաննիկ Քերէճեանի եւ պարագաներուն ընկերուհի Արաքսի Թէնէքէճեանի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ տեղւոյն աղքատներուն:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խընամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Յունիս 26ի դաշտահանդէսին առիթով, հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Վաղարշ Մելիքեան հարիւր Ն. Ֆ., Տիկին Լ. Պաղտասարեան 70 Ն. Ֆ., Պ. Վ. Ֆրէնկեան յիսուն Ն. Ֆ., Տիկին Հ. Մութաֆեան քսան Ն. Ֆ., Պ. Արամ Ֆըրէնկեան քսան Ն. Ֆ., Պ. Մանիսեան 10 Ն. Ֆ., Տիկին Նշանեան 12 Բարասօլ:

×

Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աչըքկէօղեան յիսուն Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի, ողբ.- Գրիգոր Թեւանեանի մահուան առթիւ, Հոգեշնորհ Տէր Եղիշէ վրդ. Սիմոնեան յիսուն Ն. Ֆ. Կրթ. Մարմնոյ դըպրոցներուն համար:

×

Պ. Պայլոզեան (Լիոնէն) տասը Ն. Ֆ., Շամիկեան եւ Գառնիկեան ընտանիքներ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն Ն. Ֆ. ողբացեալ Փարթամ Պասմաճեանի մահուան առթիւ, ոմն տասը Ն. Ֆ.:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառով ծախու է Մարսէյլի միակ հայ գրավաճառատունը, 34 տարուան հաստատութիւն: Պատրաստ եւ շահաւոր գործ: Մանրամասնութեան համար դիմել՝

Գ. ՏԵՐԻԿԵԱՆԻ

13 Rue des Dominicaines, Marseille 1e

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր ընթերցողներուն արձակուրդի ամիսները, արձակուրդի շրջան է նաեւ թերթին առաքումով զբաղող մեր պաշտօնեաներուն համար՝ որոնց կարգաւ բացակայութիւնը զգալի կերպով կը դժուարացնէ մնացողներուն առօրեայ աշխատանքը:

Կը խնդրենք մեր ազնիւ բաժանորդներէն որ, արձակուրդի առժամեայ հասցէի փոփոխութեան համար, նախընտրաբար հանին դիմել որեւէ թղթատարական գրասենեակ:

Ընթացիկ պարզ եւ ձրի գործողութիւն մըն է, որուն գործադրութեան համար պէտք է լեցնել տեղւոյն վրայ տըրամադրելի՝ հետեւեալ խորագիրով դեղին թուղթը.—

Formulaire No 755-A — ORDRE DE RÉEXPÉDITION (Changement d'adresse temporaire)

Կանխաւ շնորհակալութիւն մեր բաժանորդներուն որ պիտի ուզեն այդ ձեւով դիւրացնել մեր գործը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս չորսին, արձանագրուած պզտիկներու ծնողքներէն անոնք որ դեռ չեն լրացուցած վերջնական պայմանները, պէտք է շուտով ներկայանան 5 Րիւ Մէյրան, հեռ. Թրիւտէն 27 – 35:

×

Բ. խումբի մեկնումի հաւաքատեղի Կառ տը Լիոն, 4 Օգոստոս ժամը 22ին, դուրսի «Թուռ տը լ'Օռլօժ»ին տակը:

Ա. խումբի վերադարձ հինգ Օգոստոս, առաւօտեան ժամը չորսուկէսին Կառ տը Լիոն:

×

Լիոնի Բ. խումբը կը մեկնի Օգոստոս հինգին, պզտիկներու հաւաքավայր Բերաշի կայարանը, մուտքի ժամացոյցին տակը ժամը 16ին, ըլլալ ճշդապահ:

ՆՈՒԷՐ

Գրիգոր Փափազեանի ամուսնութեան առթիւ փոխան ծաղկեփունջի Շաւիլի դպրոցին կը նուիրեն Թուլոնէն Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Յակոբեան քսան Ն. Ֆ., Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Սահակ Կէնճեան քսան Ն. Ֆ.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20.30*ին, դպրոցի սրահին մէջ:*

Կարեւոր օրակարգ, զեկուցում պատգամաւորի, ներկայ վարչութեան երկու տարուան գործունէութեան նիւթական ու բարոյական հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1960 – 1961*ի դպրոցական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որ կը փափաքին իրենց զաւակները արձանագրել, պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան:*

Դպրոցասէրը կը հետեւի պետական լիսէներու պաշտօնական ծրագրի աշակերտուհիները կը պատրաստէ պրըվէի *եւ* պաքալորէայի *քննութիւններուն, տալով նաեւ անոնց հայեցի դաստիարակութիւն, հայերէնի, գրականութեան, պատմութեան եւ կրօնքի ծանօթութիւններով:*

Դիմել 1, Պուլվ. տիւ Նոր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927.01.72:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խընամակալութիւնը պէտք ունի ուսանողուհի մը, որ ստացած ըլլայ Ֆրանսական երկրորդական կրթութիւն եւ կարենայ դասաւանդել վարժարանին մէջ: Բնակութիւն եւ սնունդ ապահովուած են:

Մանրամասնութեան համար դիմել տընօրէնութեան: 1, Պուլվ. տիւ Նոր, Լը Րէնսի, Հեռ. 927–01,72:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13, ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏ

Ազգային Բարերարին Մահուան դարադարձ

եւ

Վարժարանին Վերաբացման երեսնամեակ

Հանդիսաւոր Տօնակատարութիւն

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»ը 8 Հոկտեմբեր, Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Հինգերորդ Թաղամասին քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 30ին, ժամը 17էն 24:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան: